

UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II
W KRAKOWIE
WYDZIAŁ HISTORII I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

HERMINA ŚWIĘCH-MALYSA

KLASZTOR BERNARDYNEK PW. ŚW. AGNIESZKI
W KRAKOWIE 1459-1788

Praca doktorska
napisana na seminarium naukowym z historii
nowożytnej pod kierunkiem ks. dr hab. Andrzeja Bruździńskiego, prof. UPJP II

KRAKÓW 2023

OPIS BIBLIOGRAFICZNY PRACY

Autor: Hermina Świąch-Małysa

Tytuł pracy: Klasztor bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie 1459-1788

Typ pracy: doktorska

Promotor: ks. dr hab. Andrzej Bruździński, prof. UPJPII

Liczba stron: 690

Abstrakt: W pracy ukazano dzieje pierwszego klasztoru bernardynek na ziemiach polskich, noszącego wezwanie św. Agnieszki, znajdującego się niegdyś w Krakowie, na przedmieściu Stradom, w pobliżu tzw. Mostu Królewskiego. Losy zamieszkujących go zakonnic przez ponad trzy wieki nierozzerwalnie związane były z historią miasta jak i lokalnego Kościoła. Datę początkową pracy wyznacza rok 1459, kiedy to z inicjatywy hojnego fundatora i dobrodzieja Jana z Hinczy z Rogowa rozpoczęto wznoszenie świątyni oraz pierwszych klasztornych zabudowań. Z kolei za datę końcową rozprawy przyjęto 1788 r., w którym z inicjatywy prymasa Michała Poniatowskiego, pełniącego równocześnie urząd administratora biskupstwa krakowskiego, przeprowadzono kasatę klasztoru św. Agnieszki, a tamtejsze bernardynki zmuszono do przeniesienia się do konwentu św. Józefa, znajdującego się przy obecnej ul. Poselskiej. Praca ukazuje wieloaspektowe bogactwo i spuściznę bernardynek od św. Agnieszki, trwale wpisanych swą działalnością w pejzaż miasta, zarówno Krakowa, jak i Kazimierza.

Słowa kluczowe

a. imienne

Aleksander Koniecpolski, Anna ze Sroczyckich Koniecpolska, bp. Jakub Zadzik, Jan Hincza z Rogowa, kard. Jerzy Radziwiłł, ks. Jan Korzbog, ks. Jan Pniowski, ks. Michał Poniatowski, ks. Mikołaj Oborski, ks. Mikołaj Spycimir, *Kunegunda* Przytkowska, Leon X, Mikołaj IV, o. Benedykt Gąsiorek, o. Hannibal Rosselli, św. Jan Kapistran, o. Gabriel Rangoni z Werony, *Teresa* Zadzikówna, *Zofia Regina* Tarnowska,

b. rzeczowe

beginiki, bernardynki, bernardyni, bractwo, czynsz, duchowość franciszkańska, dyskretka, furtianka, kanaparka, kantorka, karmelitanki bose, kasata, klauzura, koletki, kościół św. Agnieszki, mistrzyni nowicjatu, mistrzyni panien świeckich, nowicjat,

oblóczyny, posag, potop szwedzki, powódź, pożar, profesja, reforma potrydencka, Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka, szafarka, tercjarki, wikaria, zakrystianka, zaraza

c. geograficzne

Kazimierz, Kraków, Stradom, Tarnów, Wieluń, Wilno, Wisła

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	7
I. Fundacja klasztoru i kościoła pw. św. Agnieszki w Krakowie i jego kasata w 1788 r.	
1. Geneza wspólnoty bernardynek w Krakowie.....	22
a. Działalność Jana Kapistrana w Krakowie.....	22
b. Pierwsze siedziby tercjarek.....	28
2. Powstanie klasztoru i kościoła pw. św. Agnieszki.....	35
a. Fundator Jan Hincza z Rogowa i etapy budowy.....	35
b. Wyposażenie kościoła.....	72
3. Kasata klasztoru.....	87
a. Tło polityczne i działalność prymasa Michała Poniatowskiego w Krakowie.....	87
b. Zniesienie klasztoru pw. św. Agnieszki.....	92
II. Przepisy prawne funkcjonowania klasztoru	
1. Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka zatwierdzona przez papieża Mikołaja IV.....	102
2. Ustawy papieskie nadane przez o. Gabriela Rangoniego z Werony i inne ustawy przedtrydenckie.....	111
3. Reforma potrydencka	128
a. Uchwały Soboru Trydenckiego dotyczące klasztorów żeńskich.....	128
b. Reforma potrydencka i ustawy o. Hannibala Rossellego, komisarza generalnego..	135
c. Działalność prowincjała o. Benedykta Gąsiora.....	142
4. Uchwały kapituł bernardyńskich i prawne odniesienia do bernardyńców.....	153
III. Życie w klasztorze	
1. Rekrutacja do klasztoru.....	168
a. Pochodzenie terytorialne i stanowe zakonnic.....	168
b. Powiązania rodzinne wewnątrz wspólnoty klasztornej oraz z zakonnicami z innych klasztorów.....	221
2. Etapy życia klasztornego.....	228
a. Oblóczyny.....	228
b. Profesja.....	244
c. Śmierć i pochówki zakonnic.....	248
3. Wydarzenia nadzwyczajne.....	258

a. Klęski żywiołowe.....	258
b. Nowe fundacje.....	268
c. Napad na klasztor.....	279

IV. Organizacja wewnętrzna klasztoru i życie duchowe

1. Urzędy klasztorne.....	295
a. Przełożona, wikaria, dyskrety.....	295
b. Mistrzynie dla probantek, mistrzyni panien świeckich.....	318
c. Pozostałe urzędy: furtianka, zakrystianka, szafarka, kanaparka, refektarka, kantorka.....	329
2. Familia klasztorna: rezydentki, służba.....	346
3. Spowiednicy i kapelani.....	350
4. Duchowość.....	380

V. Źródła utrzymania klasztoru

1. Sposób zarządzania sprawami gospodarczymi.....	408
2. Dochody stałe.....	417
a. Posagi zakonnice.....	417
b. Czynsze.....	425
c. Arendy.....	432
d. Opłaty od rodziców uczennic i rezydentek.....	433
3. Dochody jednorazowe.....	436
a. Testamenty.....	436
b. Nadania królewskie i jałmużny.....	445
4. Wydatki.....	449
Zakończenie.....	456

Aneksy

1. Spis Bernardynek klasztoru św. Agnieszki.....	462
2. Czynsze zapisane na dobrach ziemskich.....	583
3. Czynsze zapisane na kamienicach krakowskich i kazimierskich.....	613
4. Czynsze zapisane na jatkach rzeźniczych.....	621
Spis ilustracji.....	625
Spis tabel.....	628
Wykaz skrótów.....	629
Bibliografia.....	631

Wstęp

Bernardynki, czyli Mniszki Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka z Asyżu (*Moniales Tertii Ordinis Regularis Sancti Francisci Assisiensis – Bernardinae*) jak oficjalnie brzmi ich nazwa, wywodzą się z rodziny zakonów o duchowości franciszkańskiej. Franciszkański charyzmat wyrażany jest przez różnorodną działalność, z kolei w formie zewnętrznej dzieli się historycznie i jurysdykcyjnie na trzy zakony. Pierwszy Zakon obejmuje Braci Mniejszych, Braci Mniejszych Konwentualnych, Braci Mniejszych Kapucynów. Do Drugiego Zakonu przynależą Siostry Klaryski, zaś do Trzeciego zaliczyć należy Franciszkański Zakon Świecki oraz Trzeci Zakon Regularny, czyli m.in. siostry bernardynki, będące najstarszym zakonem żeńskim ukształtowanym na terenie Polski, a nie sprowadzonym z zewnątrz. Pod względem jednak prawnych odniesień i ideałów wcielanych w życie codzienne sięga swymi korzeniami jeszcze czasów braci i sióstr od pokuty powstałych pod wpływem działalności św. Franciszka z Asyżu¹.

Niniejsza praca stawia sobie za cel ukazanie dziejów pierwszego ich klasztoru na ziemiach polskich, noszącego wezwanie św. Agnieszki, znajdującego się niegdyś w Krakowie, na przedmieściu Stradom, w pobliżu tzw. Mostu Królewskiego, a także zamieszkujących go sióstr bernardynek. Ich losy przez ponad trzy wieki nierozzerwalnie związane były z historią miasta jak i lokalnego Kościoła. Datę początkową pracy wyznacza rok 1459, kiedy to z inicjatywy hojnego fundatora i dobrodzieja Jana z Hinczy

¹ *Źródła Franciszkańskie. Pisma świętego Franciszka. Źródła biograficzne świętego Franciszka. Pisma świętej Klary i źródła biograficzne. Teksty ustalające normy dla braci i sióstr od pokuty.* Pod red. R. Prejsa OFM Cap. Z. Kijasa OFM Conv. Kraków 2005, s. 2355-2356; S. Chodyński, *Bernardynki.* W: *Encyklopedia kościelna.* T. 2. Wyd. M. Nowodworski. Warszawa 1873, s. 227-229; B. Migdał, *Bernardynki.* W: *Encyklopedia katolicka.* T. 2. Pod red. E. Gryglewicz [i inn.]. Lublin 1976, kol. 315; J. Bar, *Polskie zakony.* „Prawo Kanoniczne” T. 4: 1968, nr 1-4, s. 438-439; W. F. Murawiec OFM, *Bernardynki warszawskie.* „Analecta Cracoviensia” T. 29: 1997, s. 575-576; A. E. Kędracka, *Łowickie bernardynki.* Łowicz 2005, s. 5-6; A. K. Sitnik, *Geneza bernardynek w Polsce.* „Przegląd Kalwaryjski” T.11-12: 2007/08, s. 209-221, Tenże, *Fundacje na rzecz bernardynek w Polsce w jej granicach historycznych od XV do XX wieku.* Kalwaria Zebrzydowska 2021, s. 33, 46-47.

z Rogowa rozpoczęto wznoszenie świątyni oraz pierwszych klasztornych zabudowań. Należy jednak zaznaczyć, iż geneza ich wspólnoty jest nieco wcześniejsza i ściśle łączy się z pobytem św. Jana Kapistrana w Krakowie. To, bowiem pod wpływem jego płomiennych kazań i siły oddziaływania dotychczasowe oddolnie gromadzące się grupy pobożnych kobiet zapragnęły prowadzić życie wspólnotowe w pobliżu klasztoru braci. Z kolei za datę krańcową rozprawy przyjęto 1788 r., w którym z inicjatyw prymasa Michała Poniatowskiego, pełniącego równocześnie urząd administratora biskupstwa krakowskiego, przeprowadzono kasatę klasztoru św. Agnieszki, a tamtejsze bernardynki zmuszono do przeniesienia się do konwentu św. Józefa, znajdującego się przy obecnej ul. Poselskiej. W pracy zasygnalizowano jedynie los poklasztornych zabudowań, które wielokrotnie zmieniały właścicieli i przeznaczone były na cele użytkowe. Nie omawiane będą, jako wykraczające poza wyznaczone ramy pracy, późniejsze starania podejmowane od 1923 r. przez społeczny Komitet Obywatelski celem zebrania środków na wykup kościoła z rąk prywatnych, jego odnowienie i ponowne przywrócenie funkcji sakralnych. Za podjęciem tego tematu przemawia dotychczasowy brak całościowego opracowania prezentującego dzieje stradomskiego konwentu. Praca więc w swym założeniu ma podjąć próbę wypełnienia tej luki i ukazać wieloaspektowe bogactwo i spuściznę bernardynek od św. Agnieszki, trwale wpisanych swą działalnością w pejzaż miasta, zarówno Krakowa, jak i Kazimierza i oddziałujących na jego mieszkańców.

Bibliografia opracowań poświęconych podejmowanej tematyce nie jest zbyt obszerna. Możliwe, iż czynnikiem zniechęcającym potencjalnych badaczy było fragmentaryczne zachowanie źródeł o proveniencji typowo klasztornej. Przyczyniły się do tego z pewnością klęski pożarów i powodzi czy też wygnania spowodowane zniszczeniami wojennymi, koniecznością ucieczki z powodu zarazy, a wreszcie na ich rozproszenie i niekompletność miała wpływ kasata. Spośród autorów, którzy sięgnęli po tematykę związaną ze stradomskim konwentem należy wymienić Marcelego Nałęcz Dobrowolskiego († 1959), który w swym opracowaniu wydanym w ramach „Biblioteki Krakowskiej” w 1906 r. omówił pokrótce architekturę kościoła pw. św. Agnieszki oraz wspominał niektóre wydarzenia z historii klasztoru, jak zbrojny napad jakiego dopuścił się w 1612 r. Aleksander Koniecpolski². W tym miejscu warto zaznaczyć, iż okoliczności najazdu były na tyle intrygujące, iż w dostępnej literaturze mocniej wybrzmiewa właśnie słynna historia uprowadzenia panien Dębińskich niż dzieje samej wspólnoty

² M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor św. Agnieszki w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 34. Kraków 1906.

bernardynek. Do dzieł poświęconych w całości omówieniu napadu lub traktujących o nim na marginesie szerszych zagadnień należą opracowania Jerzego Mycielskiego³, ks. Stanisława Bednarskiego⁴, zbiorowa praca przedstawiająca kryminalne wydarzenia z historii Krakowa⁵ czy artykuł dotyczący zjawiska porywania panien w okresie staropolskim⁶.

Zagadnienia związane z dziejami bernardynek w Polsce, w tym także klasztoru św. Agnieszki i ich kontaktów z klasztorem św. Bernardyna ze Sieny, podejmowali w swych pracach poświęconych historii Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów w Polsce: o. Czesław Bogdalski († 1935)⁷, ks. Kamil Katak († 1976)⁸, o. Hieronim Eugeniusz Wyczawski († 1993)⁹. Ojciec Wyczawski poświęcił ponadto osobny artykuł charakteryzujący pokrótce dzieje kościoła i klasztoru św. Agnieszki w opracowaniu zbiorowym, dotyczącym wspólnot bernardyńskich w Polsce. Umieścił tam także podstawową bibliografię oraz wykaz źródeł rękopiśmiennych¹⁰. Bernardyński historyk o. Romuald Gustaw († 1976) w 1947 r. wydał monografię klasztoru pw. św. Józefa, w której nakreślił genezę wspólnoty bernardynek w Krakowie, omówił początki konwentu św. Agnieszki, zaangażowanie *Teresy Zadzikówny* w fundację drugiego konwentu, położonego w obrębie murów miejskich, a także proces kasaty i połączenia obu wspólnot¹¹. Podjął też prace związane z porządkiem zasobu klasztorowego archiwum, w skład, którego weszły archiwalia wytworzone przez konwent św. Józefa, ale też przejęte materiały pochodzące z dwóch skasowanych domów: św. Agnieszki oraz św. Kolety. W wyniku tych działań opracował w latach 1937-1943, wraz z Kazimierzem Kaczmarczykiem katalog archiwum, przeznaczony początkowo do użytku

³ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru. Kartka z dziejów obyczajowych Polski XVII wieku*. Kraków 1886.

⁴ S. Bednarski SI, *Stosunki kardynała R. Bellarmina z Polską i Polakami. Na podstawie korespondencji*. Kraków 1928.

⁵ S. Salmonowicz, J. Szwaja, S. Waltoś, *Pitaval krakowski*. Kraków 1968 s. 133-140.

⁶ E. Bezzubik, *Rapt w okresie staropolskim*. „Studia Podlaskie” T. 9: 1999, s. 65 – 72.

⁷ Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce 1453 – 1530*. T. 2: *Zakonnicy tego okresu*. Kraków 1933.

⁸ K. J. Katak, *Bernardyni polscy*. T. 1: *1453 – 1572*. Kraków 1933, Tenże, *Bernardyni polscy*. T. 2: *1573 – 1795 – 1933*. Kraków 1933; K. Katak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 96. Kraków 1938.

⁹ H. E. Wyczawski OFM, *Bernardyni polscy*. T. 3: *1772 – 1946*. Kalwaria Zebrzydowska 1992.

¹⁰ H. E. Wyczawski OFM, *Kraków – św. Agnieszka*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 517 – 519.

¹¹ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa SS. Bernardynek w Krakowie 1646 – 1946*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 105. Kraków 1947, drugie wydanie pracy, poszerzone o najnowsze dzieje klasztoru wydał w 2013 r. o. A. K. Sitnik OFM, Tenże *Klasztor i kościół św. Józefa SS. Bernardynek w Krakowie 1946 – 2009*. Kalwaria Zebrzydowska 2013.

wewnętrzny¹², a opublikowany dopiero w 1970 r. w czasopiśmie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”¹³. Stanowi on podstawową pomoc dla historyka rozpoczynającego kwerendę w klasztorным archiwum.

Temat kasaty konwentu bernardynek na tle ogólnej sytuacji politycznej doby Oświecenia, ze szczególnym uwzględnieniem losów krakowskich wspólnot zakonnych, żeńskich oraz męskich został podjęty przez ks. Władysława Chotkowskiego († 1926), zwłaszcza w jego pracy opublikowanej w 1918 r., poświęconej kościelnym spustoszeniom w Krakowie¹⁴. Sylwetka Jana Hinczy z Rogowa, fundatora m. in. stradomskiego klasztoru bernardynek oraz jego szeroka działalność polityczna na dworze Władysława Jagiełły nakreślona została w publikacjach autorstwa Bożeny Czwojdrak¹⁵.

Zagadnienie początków wspólnoty bernardynek oraz proces powstawania ich konwentów na ziemiach polskich, w tym również formowanie się wspólnoty św. Agnieszki znalazło się w kręgu naukowych zainteresowań o. Aleksandra Krzysztofa Sitnika OFM¹⁶. Do tejże tematyki odnosi się także artykuł Patrycji Gąsiorowskiej, opublikowany w pracy zbiorowej dotyczącej zakonów mendikańskich w średniowiecznym Krakowie¹⁷. Jest ona również autorką biogramu Zofii *Reginy* Tarnowskiej, jednej z bardziej wpływowych bernardynek z konwentu św. Agnieszki, żyjącej na przełomie XV i XVI stulecia, opublikowanego w „Polskim Słowniku

¹² J. Nastalska-Wiśnicka, M. Trojnacka, *Ojciec Romuald Gustaw. Uczony – bibliotekarz – dyrektor – człowiek*. W: *W służbie nauki, wychowania i wartości. Szkice biograficzne o lubelskim środowisku naukowym*. Pod red. R. Skrzyniarza, M. Łobacz, B. Borowskiej. Lublin 2015, s. 194.

¹³ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru sióstr bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 20: 1970, s. 5-94.

¹⁴ W. Chotkowski, *Księża Prymasa Poniatowskiego spustoszenia kościelne w Krakowie. Przyczynek do dziejów Uniwersytetu w Krakowie*. Kraków 1918.

¹⁵ B. Czwojdrak, *Jan Hincza z Rogowa – rycerz królowej Zofii*. W: *Faworyci i opozycjoniści. Król a elity polityczne w Rzeczypospolitej XV – XVIII wieku*. Pod red. M. Markiewicza i R. Skowrona. Kraków 2006, s. 61 – 66; Taż, *Miłość i polityka w kręgach dworu królewskiego – królowa Zofia Holszańska i jej rycerze*. W: *Miłość w czasach dawnych*. Pod red. B. Możejko, A. Paner. Gdańsk 2009, s. 121 – 129; Taż, *Paulini w Dankowie – nieudana fundacja Jana Hinczy z Rogowa*. W: *Veritati serviens. Księga pamiątkowa Ojcu Profesorowi Januszowi Zbudniewkowi ZP*. Pod red. J. Dziegielewskiego i inn. Warszawa 2009, s. 365 – 368; Taż, *Rogowscy herbu Działosza podskarbiowie królewscy. Studium z dziejów możnowładztwa w drugiej połowie XIV w. i XV w.* Katowice 2002; Taż, *Wiarygodność wpisów obituarnych w nekrologach krakowskich klasztorów mendikańskich w średniowieczu*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 75 – 81; Taż, *Zofia Holszańska. Studium o dworze i roli królowej w późnośredniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012.

¹⁶ A. K. Sitnik, *Geneza bernardynek w Polsce*. „Przegląd Kalwaryjski” T. 11-12: 2007/08, s. 209-221; Tenże, *Fundacje na rzecz bernardynek w Polsce w jej granicach historycznych od XV do XX wieku*. Kalwaria Zebrzydowska 2021.

¹⁷ P. Gąsiorowska, *Początki klasztoru św. Agnieszki (bernardynek) w Krakowie. Rekonesans badawczy*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 113 – 130.

Biograficznym”¹⁸. Należy dodać, iż także w swej monografii poświęconej krakowskiemu konwentowi klarysek przy kościele św. Andrzeja, P. Gąsiorowska odniosła się do wzajemnych powiązań, zwłaszcza rodzinnych pomiędzy przedstawicielkami tych dwóch wspólnot¹⁹. Z kolei zaangażowanie stradomskich zakonnicek na polu edukacyjnym zostało przedstawione w pracy Anny Szylar, charakteryzującej działalność wychowawczą, prowadzoną przez małopolskie konwenty sióstr w okresie potrydenckim²⁰.

Fundamentalne znaczenie dla zgłębienia historii żeńskiego życia zakonnego mają publikacje autorstwa s. Małgorzaty Borkowskiej OSB. Wśród nich należy wymienić prace, w których w szerokim kontekście przewija się temat bernardynek, w tym również wywodzących się z klasztoru św. Agnieszki, czy to w kwestii zrozumienia pojęć i zjawisk odnoszących się do życia codziennego zakonnicek²¹, praktykowania ślubu ubóstwa²², powiązań rodzinnych z siostrami z klasztoru św. Józefa²³, rekrutacji do zakonu²⁴, wdrażania potrydenckiej reformy²⁵, stanu zachowania klasztornych źródeł²⁶, a przede wszystkim składu osobowego wspólnoty, opracowanego w formie leksykonu, w oparciu m. in. o zachowaną metrykę²⁷. Badania prozopograficzne, analizujące pochodzenie stanowe i terytorialne oraz liczebność siedmiu żeńskich klasztorów z terenu województwa krakowskiego, w tym także uwzględniające konwent św. Agnieszki, aż do drugiej połowy XVI wieku podjęte zostały w ostatnim czasie przez Edytę Plutę –

¹⁸ Taż, *Tarnowska Zofia w zakonie Regina h. Leliwa (zm. 1548)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 52. Pod red. A. Romanowskiego. Kraków 2018, s. 365 – 367.

¹⁹ Taż, *Konwent klarysek krakowskich do końca XVIII wieku. Studium prozopograficzne*. Kraków 2015.

²⁰ A. Szylar, *Działalność wychowawcza – edukacyjna żeńskich zgromadzeń zakonnych w Małopolsce w okresie potrydenckim do 1815 r.* Kraków 2012.

²¹ M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII – XVIII wieku*. Warszawa 1996; Taż, *Panny siostry w roli w roli instytucji usługowej: czego oczekiwało społeczeństwo od klasztoru żeńskiego w XVII i XVIII wieku*. W: *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg – Lenartowicz. Opole – Wrocław 1996, s. 55 – 63; Taż, *Panny siostry w świecie sarmackim*. Warszawa 2002.

²² Taż, *Propria stubella: na styku prawa i architektury*. „Nasza Przeszłość” T. 105: 2006, s. 279 – 294.

²³ Taż, *Powiązania rodzinne wewnątrz wspólnoty zakonnej na przykładzie krakowskich bernardynek*. „Nasza Przeszłość” T. 104: 2005, s. 71 – 85.

²⁴ Taż, *Geografia rekrutacji do klasztorów benedyktynek w Wielkim Księstwie Litewskim*. W: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės moterų vienuolijos. Istorija ir paveldas*. Sudarytoja A. Vasiliauskienė. Kaunas 2014, s. 37 – 45.

²⁵ Taż, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*. W: *Dzieje chrześcijaństwa Polski i Rzeczypospolitej Obojga Narodów*. T. 2: *Wiek XVI – XVIII*. Lublin 2010.

²⁶ Taż, *Łatanie pamięci czyli rzecz o klasztornym kronikarstwie retrospektywnym*. „Znak” R. 47: 1995, nr 480 (5), s. 103 – 110.

²⁷ Taż, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 2: *Polska centralna i południowa*. Warszawa 2005; Taż, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 4: *Uzupełnienia, klasztory śląskie, wiek XIX*. Warszawa 2010.

Saladrę²⁸. Dla szerszego spojrzenia na temat zagadnienia bernardynek, w tym także ich duchowości, ale też planów sprowadzenia sióstr od św. Agnieszki na fundację do Wielunia istotne znaczenie ma praca zbiorowa, wydana z okazji 400-lecia tamtejszej wspólnoty sióstr²⁹. Wspomnieć można jeszcze artykuły poświęcone omówieniu kasaty konwentu, charakteryzujące urząd przełożonej oraz źródła utrzymania³⁰.

Podstawę rozprawy stanowią źródła rękopiśmienne pochodzące z kilkunastu archiwów proveniencji kościelnej oraz państwowej. Na pierwszym miejscu należy wymienić materiały zgromadzone w Archiwum Sióstr Bernardynek u św. Józefa w Krakowie, do którego w wyniku kasaty stradomskiego konwentu trafiły dyplomy i rękopisy należące pierwotnie do klasztoru św. Agnieszki³¹. Ze względu na doświadczenia klęsk żywiołowych, zwłaszcza pożarów, ale także zawieruch wojennych, powodujących ruinę zabudowań bernardynek i wygnanie zakonnic jak chociażby w trakcie najazdu szwedzkiego w połowie wieku XVII, zachowały się one fragmentarycznie. Potwierdza to notatka o. Jędrzeja [Kwiecińskiego] († 1738)³², kustosza prowincji, z dnia 1 maja 1717 r., który na prośbę sióstr wypisał niektóre informacje dotyczące ich historii, na podstawie materiałów zgromadzonych w Archiwum Prowincji: „przywilejów konwent S. Agni[e]szki nie ma, bo jedne zgorzały, drugie przez Szwedów zniszczone, inne przez różne przypadki, bowiem konwent jak jest dawny to prawie co wiek to jakie ponosił klęski, to tylko za dosyć czynię pragnieniu WW. Panien Sióstr konwentu S. Agni[e]szki”³³.

²⁸ E. Pluta – Saladra, *Konwenty żeńskie w średniowiecznym województwie krakowskim. Studium prozopograficzne (2 połowa XII – 2 połowa XVI wieku)*. W: *Historia, Hereditas, Ecclesia*. T. 14. Pod red. ks. A. Bruździńskiego i T. Graffa. Kraków 2021.

²⁹ *400 – lecie klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*. Pod red. J. Książka, J. Olejnika. Wieluń 2013.

³⁰ H. Świąch, *Kasaty żeńskich klasztorów w Krakowie w drugiej połowie XVII i na początku XIX w.* W: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. Pod. Red. M. Derwicha. T. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego*. Wrocław 2014, s. 159 -178; Taż, *Przełożone klasztoru bernardynek pw. Św. Agnieszki w Krakowie w XV – XVIII wieku*. „*Nasza Przeszołość*” T. 123: 2015, s. 113 – 132; Taż, *Źródła utrzymania klasztoru bernardynek przy kościele pw. św. Agnieszki na Stradomiu w Krakowie oraz stan jego dochodów u progu kasaty klasztoru w 1788 r. i po przeniesieniu konwentu do klasztoru bernardynek przy kościele pw. św. Józefa*. W: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*. Pod red. M. Derwicha. Wrocław 2013, s. 575 – 595.

³¹ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 8, 10.

³² Kustoszem w 1711 r. był o. Andrzej Kwieciński, sprawował też trzykrotnie urząd prowincjała prowincji małopolskiej, zmarł 22 IV 1738 r. w Radomiu, N. Golichowski, *Przed nową epoką. Materiały do historii OO. Bernardynów w Polsce*. Kraków 1899, s. 166, 214.

³³ Archiwum Sióstr Bernardynek u św. Józefa w Krakowie (dalej: ABKr.), rkps 207: Księga dowod autentyczny nie tylko miejsca, erekcyi i fundacyi klasztoru świętej Agnieszki przewielebnych sióstr zakonnych pod regułą trzecią zostających a archiwum prowincji mała – polskiej OO. Wielebnych Obserwatorów wiernie wypisany, ale też registr sum i posagów pieniężnych na rożnych miejscach lokowanych, także i prowizje od nich należące w sobie zawierająca od pierwszej pogorzenia miasta

Wśród nich znajduje się kronika klasztoru³⁴. Została założona dzięki inicjatywie przełożonej *Teresy Jagniętkowskiej*, która po swoim wyborze w 1735 r. zainicjowała jej spisywanie. Zawiera m. in informacje dotyczące okoliczności fundacji konwentu, nadania ustaw papieskich, założeniu klasztoru św. Józefa, notatki dotyczące kasaty, nekrologii zakonnic czy spisy odbieranych prowizji. Jako że nie była prowadzona na bieżąco, a jedynie odtworzona na początku wieku osiemnastego, informacje w niej zawarte są raczej ciągiem luźnych notat dotyczących przełomowych wydarzeń niż systematycznym opisem dziejów konwentu. Dla odtworzenia składu personalnego klasztoru św. Agnieszki kluczowe znaczenia ma metryka, zawierająca informacje o pochodzeniu wstępujących do nowicjatu kandydatkach, złożonych profesjach, okolicznościach śmierci zakonnic oraz elekcjach przełożonych³⁵. Trud jej odtwarzania i prowadzenia na nowo podjęła w 1717 r. przełożona *Gabriela Czerna*. Konieczność założenia nowej księgi wynikała z faktu, iż wcześniejsze nie zachowały się „częścią dla powietrza morowego częstego, częścią dla nieprzyjaciół wiary świętej w Koronie Polskiej grasujących”³⁶. Nie jest ona kompletna, ze względu na ograniczenia ludzkiej pamięci, przy rekonstruowaniu zapisów udało się sięgnąć najdalej do drugiej połowy wieku siedemnastego, a w wielu przypadkach informacje o przyjęciu do nowicjatu czy wyborze nowej przełożonej opatrzone są tylko ogólnym określeniem czasowym „w Szwedzy pierwsze”, odnoszącym się do okresu najazdu zwanego potopem szwedzkim.

Dla zaprezentowania wykładni prawa obowiązującej w klasztorze św. Agnieszki podstawowe znaczenie miał rękopis zawierający tłumaczenie Reguły Trzeciego Zakonu św. Franciszka, ustaw papieskich nadanych bernardynkom 1461 r. czy wypisy z uchwał kapituł bernardyńskich³⁷. Został założony w 1649 r. z inicjatywy przełożonej *Teresy Zadzikówny*, z przeznaczeniem dla użytku siostr z konwentu św. Józefa. Jak to zostanie jeszcze bliżej nakreślone w treści pracy, prawne wytyczne tamże zawarte, kształtujące codzienne zwyczaje zakonnic, były tożsame z tymi stosowanymi pierwotnie w

Stradomia i klasztoru tutecznego nieszczęśliwości, dawniejszemi czasy o ponowieniu opisanie zaniedbana, teraz dopiero po narodzeniu Pańskim wieku ósmnastego, za chwalebny staraniem Najp. Imci Panny Teresy Jagniętkowskiej, pomienionego klasztoru matki i przełożonej, sporządzona roku od rodzaju księgi Jezusowego, 1735, s. 16.

³⁴ ABKr., rkps 207.

³⁵ ABKr., rkps 221.

³⁶ Tamże, s. 5.

³⁷ ABKr., rkps 151: Reguła trzecia S. Franciszka i ustawy papieskie i insze ustawy uchwalone i postanowione na wielu różnych kapitułach od przewielebnych ojców zakonu świętego Franciszka w Krakowie przy kościele Jozepha świętego mieszkającym, służące i należące, które ich informują, jako mają żyć, sprawować się i zachować w tymże zakonie – -. Za staraniem Panny Teresy Zadzikownej, matki na ten czas będącej sporządzone i napisane w roku Pańskim 1649 dnia 15 miesiąca grudnia.

konwencie św. Agnieszki. Największą część zasobu archiwalnego odnoszącego się do stradomskiej wspólnoty stanowią materiały dotyczące spraw majątkowych, związane z odbieraniem procentów od zapisanych czynszów i prawnymi zawirowaniami związanymi z tym zagadnieniem. Spośród ksiąg o charakterze finansowym, należy wspomnieć o rękopisie, w którym zawarte są krótkie rejestry, omawiające wysokość otrzymanego czynszu, osobę darczyńcy i precyzujące w jakie święto roku liturgicznego miała być wypłacana dana kwota. Ponadto zawarto tam spisy odbierania należnych klasztorowi prowizji w XVII w., gdzie każdorazowo zaznaczono, nazwisko sprawującej aktualnie urząd przełożonej, a niekiedy wspomniano prepozyta kościoła św. Agnieszki. Wobec niekompletności innych źródeł, są to istotne wzmianki, które pozwoliły uzupełnić listę osób pełniących wspomniane funkcje³⁸.

Bernardynki pod względem jurysdykcyjnym pozostawały pod zwierzchnictwem władz Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów. Dla odtworzenia ich wzajemnych relacji, zwłaszcza w kontekście przepisów odnoszących się do codziennego funkcjonowania wspólnoty czy też ustalenia nazwisk zakonników, pełniących funkcję spowiedników zakonnice niezbędna okazała się kwerenda przeprowadzona w Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie. W jej trakcie przejrzane zostały kroniki opisujące początki fundacji siostr³⁹, akta kapituł bernardyńskich⁴⁰, zbiór statutów, omawiających również prawne wytyczne obowiązujące bernardynki⁴¹, księga formularzy⁴², rękopisy zawierające opis obrzędów związanych z przyjęciem do nowicjatu, złożeniem profesji zakonnej⁴³,

³⁸ ABKr., rkps 209.

³⁹ Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie (dalej: APBK), rkps M – 2: *Topographia specialis faeliciter incipit Provinciae Polonae anno Virginei Partus 1597, 1453 – 1642, 27 IV*; rkps; M – 3: *Singulorum Provinciae Polonae coenobiorum ordinis divi Francisci Regularis Observantiae topographia specialis feliciter incipit, 1453 – ok. 1590.*

⁴⁰ APBK, rkps M – 6: *Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1630 – 1662*; rkps M – 7: *Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1659 – 1686*; rkps M – 8: *Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1686 – 1709*; rkps M – 9: *Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1710 – 1716*; rkps M – 10: *Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1720 – 1730*; rkps M – 15: *In hoc libro continentur acta capitularia, decreta et elections ac quaedam resolutions Romanae per – – generals factae, transcriptae ex actis originalibus et hic ingrossatae per secretaries Provinciae A. V. P. Dominicum Skutowicz et Vincentium Kalmerski sigilloque Provinciae singulari communita ac minibus praefatorum secretariorum subscripta. Incipiunt autem hic acta decretaque ab anno 1637 et terminantur ad annum 1668, diem 3 Junii. 1632, 11 III – 1668, 14 VI.*

⁴¹ APBK, rkps M -17: *Statuta et ordinationes almae Provinciae Poloniae FF. Minorum Regularis Observantiae S. Francisci ex antiquis et recentioribus eiusdem Provinciae constitutionibus excerpta et in unum compilata – –*, Po r. 1669.

⁴² APBK, rkps 34: *Formularium variarum expeditionum et transactionum almae provinciarum matris Minoris Poloniae cum caeteris a se exdivisus provinciis ordinis Minorum Regularis Observantiae Sancti Patris et Patriarchae Francisci pro informatione et notitia posteritatis conscriptum, 1452 – 1750, 28 X.*

⁴³ APBK, rkps I – k – 2: *I. Porządek i sposób obłóczenia panien w zakonne odzienie reguły Trzeciej Franciszka Świętego przez Leona X papieża reformowanej z porządków i przywilejów Braci Mniejszych*

opis wdrażaniu reformy potrydenckiej przez o. Benedykta Gąsiorka⁴⁴, inwentarz kościoła i klasztoru sióstr⁴⁵, księga wpisowa Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP⁴⁶, katalog dobrodziejów klasztoru św. Bernardyna⁴⁷, księga zmarłych zakonników⁴⁸.

W rekonstruowaniu stanu osobowego wspólnoty św. Agnieszki, zwłaszcza w początkowym okresie jej istnienia, a także pochodzenia i relacji rodzinnych zakonnic, nieocenione okazały się archiwalia zgromadzone w zasobie Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Należy tu wymienić przede wszystkim księgi wpisów oficjałów krakowskich⁴⁹ oraz księgi czynności biskupich⁵⁰. Dokonywano tam oblaty transakcji głównie o charakterze majątkowym czy też w związku ze sprawami spornymi dotyczącymi np. zaległości w wypłacaniu należnych klasztorowi czynszów. Do wielu tych czynności prawnych wraz z pełnomocnikiem stawiała się aktualna przełożona klasztoru, wraz z wikarią i towarzyszącymi siostrami. Stąd wpisy te nie tylko zostały wykorzystane pod kątem zawartych informacji o stanie posiadania konwentu, ale przede wszystkim pozwoliły uzupełnić listę sprawowanych przez bernardynki urzędów. Z zasobu tegoż archiwum wykorzystano również materiały dotyczące procesu biskupiego związanego ze sprawą napadu na klasztor⁵¹ oraz akta pozwalające odtworzyć przebieg kasaty⁵².

Cennych informacji dostarczyła także kwerenda przeprowadzona w Archiwum Narodowym w Krakowie. Tu w szczególności należy zaznaczyć zespół ksiąg grodzkich

zebranej. II. Porządek przyjmowania sióstr teje reguły trzeciej do professji świętej i velum abo zasłony na ich głowy kładzenia.

⁴⁴ APBK, rkps W -25: Annalium Polono – Seraphicorum Tomus II continens descriptionum reformationis ac tertii ordinis S. P. N. Francisci in Polonia, 1598 – 1726, 12 I.

⁴⁵ APBK, rkps M -27: Thesaurus minoriticae pauperitatis ecclesias almae Provinciae Minoris Poloniae Patrum Observantium exornans. – - juxta dispositionem – - capituli Opatoviensis sub A. R. P. Augustino Obrąpalski – - ministro provinciali in visitationibus canonis accurate fideliterque conscriptus anno Domini inchoative 1743. [Inwentarz kościołów bernardyńskich Prowincji Małopolskiej], 1743 – 1777, 9 IX.

⁴⁶ APBK, rkps I – f – 8: Księga żywota, to jest katalog braci i sióstr Bractwa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny do kościoła Stradomskiego OO. Obserwantów Franciszka Świętego przez o. Jana Kapistrana Połanieckiego kustosa aktualnego roku P. 1736 dnia 7 grudnia wprowadzonego.

⁴⁷ APBK, rkps I – b – 21: Cathalogus fratrum atque benefactorum defunctorum huius loci nostri Cracoviensis, qui floruerunt in hoc sacro loco Sancti Bernardini, illi meritis apud Deum, isti vero summis beneficiis propter Deum et ob. coronam gloriae. Ab anno receptionis loci huius scilicet 1453 usque ad annum 1601, 1453 – 1813.

⁴⁸ APBK, RGP – k – 8: Memoria Patrum ac Fratrum mortuorum Ordinis Minorum S. P. N. Francisci Regularis Observantiae vulgo Bernardinorum Provinciae Maioris et Minoris Poloniae, Lithuaniae et Russiae per singulos dies mensium et per totum annum collecta per P. Ceslaum Bogdalski Sac. Jubil. et Praed. Gen. Anno Dni 1929.

⁴⁹ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej: AKMKr.), rkps AOff.

⁵⁰ AKMKr., rkps AEp.

⁵¹ AKMKr., rkps AEp Vol. 38.

⁵² AKMKr., rkps AEp Vol. 117.

krakowskich, w którym odnaleziono wiele wpisów poświadczających akty abrenuncjacji, w których bernardynki, po otrzymaniu zabezpieczenia w formie posagu, zrzekały się pretensji do majątku rodzinnego. Dzięki informacjom tamże zawartym, możliwe było ustalenie imion rodziców i kręgu najbliższych wstępującej do zakonu. Kolejno interesujących wzmianek dostarczyły zapisy zawarte w zespołach Akta miasta Krakowa oraz Akta miasta Kazimierza. Pozwoliły uzupełnić informacje dotyczące spraw majątkowych klasztoru, darowizn otrzymywanych w testamentach, ale przede wszystkim wychwycić powiązania rodzinne bernardynek, zwłaszcza tych wywodzących się z kręgu krakowskiego i kazimierskiego mieszczaństwa.

Do wykorzystanych źródeł drukowanych należy zaliczyć w pierwszej kolejności kroniki powstałe w kręgu zakonu bernardyńskiego, wytworzone przez zakonników polskich jak dzieło o. Jana z Komorowa⁵³, o. Cyprian Damirskiego⁵⁴ oraz zagranicznych jak monumentalne, wielotomowe dzieło autorstwa Łukasza Waddinga „*Annales Minorum*”. Uzupełniają je relacje spisane przez konwenty bernardynek, m.in. w Lublinie⁵⁵, Wilnie⁵⁶ czy Wieluniu⁵⁷. Pozwalają one uchwycić wzajemne relacje bernardynek od św. Agnieszki z klasztorem św. Bernardyna oraz ich zaangażowanie w tworzenie nowych fundacji. Wśród licznych źródeł drukowanych, będących pomocą w zgłębieniu niniejszego tematu należy zaznaczyć jeszcze serie *Matricularum Regni Poloniae summaria* oraz „Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu”, opracowane i wydane przez ks. Bolesława Przybyszewskiego, na podstawie kwerend przeprowadzonych w krakowskim archiwum kurialnym oraz archiwum kapitulnym.

Wśród metod badawczych wykorzystanych przy tworzeniu niniejszej dysertacji można wymienić: filologiczną, porównawczą, genealogiczną oraz statystyczną. Częste zastosowanie miała zwłaszcza pierwsza z nich. Znany polski metodolog historii, Jerzy Topolski przypisywał metodzie filologicznej, określanej również mianem leksykalnej, dwa znaczenia. Według niego po pierwsze metoda ta służy badaczowi do odczytywania a zarazem interpretowania znaczenia języka źródła pisanego. Po drugie ma ona

⁵³ Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów (1209 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2014.

⁵⁴ C. Damirski, *Kronika bernardynów w Polsce (1453 – 1651)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2016.

⁵⁵ *Kronika bernardynek lubelskich 1618 – 1885*. Opr. Anna Szylar, Lublin 2009.

⁵⁶ *Kronika bernardynek świętomichalskich w Wilnie*. Opr. M. Kałamajska – Saeed, „Nasza Przeszłość” T. 101: 2004, s. 331 – 435.

⁵⁷ *Kronika klasztoru SS. Bernardynek w Wieluniu, począwszy od fundacji klasztoru w 1612 r. aż do jego kasaty w 1819 r.* Opr. A. K. Sitnik OFM. „Studia Franciszkańskie” T. 25: 2015, s. 349 – 491.

zastosowanie jako odmiana metody pośredniej przy ustalaniu faktów⁵⁸. Metoda ta była pomocna przy konstruowaniu kolejnych rozdziałów pracy. Użyto jej przy analizowaniu licznych tekstów źródeł historycznych, dotyczących tej żeńskiej wspólnoty. W rozprawie, przede wszystkim w trzecim rozdziale, została zastosowana metoda genealogiczna. Jej użycie pomogło w ustaleniu wzajemnych powiązań rodzinnych oraz określeniu z jakich kręgów społecznych na przestrzeni trzech wieków, wywodziły się tutejsze bernardynki. W pracy zasadne było zastosowanie metody porównawczej. Metodolodzy uznają ją za wyjątkowo istotną w warsztacie badawczym historyka⁵⁹. Metoda ta umożliwiła dokonanie, między innymi niezbędnych analogii czy porównań dotyczących codziennego życia stradomskich bernardynek na tle innych wspólnot bernardyńskich, funkcjonujących w okresie nowożytnym na terenie Rzeczypospolitej. Metoda porównawcza dała też możliwość zastosowania wnioskowania *per analogiam*. Wobec braku wzmianek źródłowych na temat niektórych pojęć i zjawisk, dotyczących funkcjonowania klasztoru św. Agnieszki, konieczne było odniesienie się do zbliżonych przykładów obecnych w strukturach klasztorów tej samej reguły. W rozprawie zastosowano również, choć w bardzo ograniczonym zakresie, metodę statystyczną. Była ona pomocna przy omawianiu stanu osobowego wspólnoty św. Agnieszki w XVIII wieku. Metoda została użyta w trzecim rozdziale, w którym do ustalenia liczebności konwentu, wzięto pod uwagę liczbę głosów oddanych przez zakonnice posiadające czynne prawo wyborcze w trakcie elekcji przełożonej.

Praca pod względem konstrukcyjnym składa się z pięciu rozdziałów, ułożonych w układzie problemowym. W pierwszym z nich została ukazana geneza wspólnoty bernardynek, związana ściśle z kaznodziejską działalnością św. Jana Kapistrana. Omówiona została pierwotna siedziba tercjarek, która mieściła się w domu przy Bramie Mikołajskiej. Jak się przypuszcza to jej mieszkanki, po przenosinach na przedmieście Stradom stały się załączkiem przyszłej wspólnoty klasztoru pw. św. Agnieszki. Zasygnalizowane zostało także istnienie dwóch innych grup tercjarek, których rozwój poszedł jednak w odmiennym kierunku. Jedna z nich zamieszkiwała dom położony na Kazimierzu, w pobliżu kościoła Bożego Ciała, a druga z czasem uformowała się w klasztor pw. św. Kolety, zlokalizowany na Stradomiu. W kolejnej części rozdziału została omówiona sylwetka Jana Hinczy z Rogowa – fundatora i dobrodzieja klasztoru i kościoła pw. św. Agnieszki oraz etapy wznoszenia świątyni. W oparciu o zachowane źródła pisane

⁵⁸ J. Topolski, *Metodologia historii*. Warszawa 1984, s. 391.

⁵⁹ Tamże, s. 395.

i ikonograficzne przedstawiono wygląd zewnętrzny klasztornego kościoła, z zaznaczeniem cezury jaką stanowił najazd wojsk szwedzkich, który przyczynił się do całkowitego zniszczenia pierwotnego założenia, zmuszając zakonnice do tułaczki i szukania tymczasowego schronienia u świeckich. Kolejno omówiony został proces odbudowy oraz wkład jaki na tym polu miały przełożone konwentu bernardynek. W oparciu o zachowane inwentarze, spisywane jako pokłosie wizytacji przeprowadzanych przez prowincjałów Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów, przedstawione zostało wyposażenie klasztornego kościoła oraz jego zakrystii. Ostatnią część rozdziału poświęcono tematowi kasaty, przeprowadzonej w 1788 r. z inspiracji prymasa Michała Poniatowskiego. W wyniku jego zarządzeń bernardynki od św. Agnieszki zmuszone zostały do przeniesienia się do klasztoru św. Józefa, a ich dotychczasowa siedziba przeszła, w drodze publicznej licytacji, w ręce prywatne.

Drugi rozdział poświęcono omówieniu przepisów prawnych, na których opierało się funkcjonowanie stradomskiego konwentu bernardynek. W pierwszej kolejności przedstawiono w nim charakterystykę Reguły Trzeciego Zakonu św. Franciszka zatwierdzonej przez papieża Mikołaja IV, a następnie dostosowanej do potrzeb wspólnot klasztornych przez Leona X. Następnie omówiono nadanie klasztorowi ustaw papieskich w 1461 r., przez o. Gabriela Rangoni, z polecenia Piusa II, które stanowiły wykładnię prawa stosowaną w codziennym życiu klasztoru oraz, co miało przełomowe znaczenia dla kształtowania losów wspólnoty, wprowadzały obowiązek klauzury. W dalszej części scharakteryzowane zostały uchwały soboru trydenckiego odnoszące się do żeńskiego życia zakonnego, a także późniejsze dokumenty papieskie dotyczące zachowania klauzury. Jako wyraz tychże postanowień omówiono działalność i sylwetkę o. Hannibala Rossellego, komisarza generalnego, podejmującego pierwsze próby na polu wdrażania reformy potrydenckiej, zarówno w klasztorze bernardynów jak i bernardynek. Ukazano następnie działalność prowincjała o. Benedykta Gąsiorka, który w myśl nowych przepisów, przyjętych przez sobór trydencki, zobowiązał zakonnice od św. Agnieszki do złożenia uroczystych ślubów oraz przestrzegania nakazu klauzury. W ostatnim paragrafie rozdziału omówiono jurysdykcyjną zależność klasztoru bernardynek od władz Zakonu Bernardynów.

W trzecim rozdziale przedstawione zostało zagadnienie, szeroko pojętego, życia w konwencie św. Agnieszki. W pierwszej kolejności scharakteryzowany został kształt stradomskiej wspólnoty, poprzez nakreślenie pochodzenia terytorialnego i stanowego tamtejszych zakonnice oraz ich wzajemnych powiązań rodzinnych. Następnie omówiono

poszczególne etapy życia klasztornego: wstępowanie do nowicjatu i obłóczyny, składanie profesji, a także okoliczności śmierci zakonnice. W dalszej części rozdziału scharakteryzowano wydarzenia z historii konwentu, które miały bezpośredni wpływ na jego losy. Przedstawione zostały klęski żywiołowe, z jakimi zmagaly się bernardynki jak zarazy, powódzie, związane z położeniem ich siedziby w bezpośrednim sąsiedztwie przepływającej Wisły oraz pożary. Ukazane zostało zaangażowanie bernardynek od św. Agnieszki w tworzenie nowych fundacji klasztornych (Tarnów, Wilno, Lublin, Kraków – św. Józef). Ostatnie z zaprezentowanych wydarzeń to opis zbrojnego napadu na stradomski konwent, zorganizowanego w 1612 r. przez Aleksandra Koniecpolskiego i jego towarzyszy.

Tematyka czwartego rozdziału skupia się wokół zagadnienia wewnętrznej organizacji klasztoru. Omówiona w nim została struktura urzędów sprawowanych w konwencie bernardynek oraz zakres obowiązków wchodzących w ich zakres. Podjęta została także próba odtworzenia listy zakonnic pełniących poszczególne urzędy: przełożonej, wikarii, dyskretek, mistrzyni nowicjatu, mistrzyni panien świeckich, furtianki, zakrystianki, kanaparki, szafarki, refektarki. Zaznaczono również istnienie tzw. rodziny klasztornej, do której zaliczały się rezydentki, czyli świeckie kobiety, osiadłe w konwencie na tzw. dewocji oraz służba. Ponadto ukazano zagadnienie duchowej opieki nad wspólnotą bernardynek. Sprawowali ją bernardyni z sąsiedniego konwentu pw. św. Bernardyna ze Sieny, pełniący obowiązki spowiedników oraz kaznodziejów oraz księża należący do duchowieństwa diecezjalnego, będący kapelanami klasztornej świątyni pw. św. Agnieszki. W osobnym paragrafie przedstawiono życie duchowo – religijne stradomskich bernardynek oraz ich zaangażowanie w działalność lokalnego Kościoła.

W ostatnim rozdziale pracy omówione zostały źródła utrzymania klasztoru św. Agnieszki, na które składały się dochody stałe oraz jednorazowe oraz sposób zarządzania i nadzoru nad ich sprawami finansowymi. Do regularnych wpływów zasilających budżet bernardynek zaliczono sumy posagowe, czynsze lokowane na dobrach ziemskich, krakowskich i kazimierskich kamienicach i jatkach rzeźniczych, kwoty pochodzące z dzierżawy oraz opłaty uiszczane przez rezydentki i rodziny dziewcząt przebywających na edukacji. Wśród nieregularnych typów przychodów wymieniono legaty testamentowe, darowizny królewskie, jałmużny pochodzące od wiernych i dobrodziejów. Omówiono także na podstawie istniejących źródeł przykładowe rodzaje wydatków.

Uzupełnienie pracy stanowią: spis bibliografii, tabel i ilustracji oraz dołączone aneksy. Pierwszy z nich zawiera wykaz bernardynek należących do klasztoru św.

Agnieszki, będący poszerzeniem trzeciego rozdziału, w którym zostało przedstawione pochodzenie stanowe i terytorialne tamtejszych zakonnic. Ze względu na różnorodne nazewnictwo stosowane w źródłach względem sióstr żyjących według Reguły Trzeciego Zakonu św. Franciszka, zwłaszcza w okresie od fundacji konwentu, aż do połowy XVI w. natrafiono na trudności z dokładnym określeniem przynależności klasztornej niektórych z nich. Nie zawsze, bowiem współcześni precyzowali, czy zapis odnosił się do zakonnicy zamieszkującej klasztor św. Agnieszki. Wobec tego względem sióstr, które były określane jako *monialis* czy *sanctiomonialis* i miały żyć według tzw. Reguły św. Bernardyna (nieistniejącej, ale określenie miało związek z położeniem klasztoru w sąsiedztwie konwentu pw. św. Bernardyna) przyjęto zasadę, iż z dużym prawdopodobieństwem należały do klasztoru św. Agnieszki. Podobnie i w przypadku, gdy wymieniona w źródle zakonnica wywodziła się z rodziny szlacheckiej, na co wskazywało użyte określenie *Nobilis*, bowiem to właśnie panny pochodzące z możnych kręgów stanowiły przeważającą żywiol w składzie tamtejszej wspólnoty. Z kolei przy tych zapisach, gdzie mowa była jedynie o siostrze żyjącej według Reguły Trzeciego Zakonu św. Franciszka zachodziła wątpliwość, co do poprawnej identyfikacji. Mogła to być bowiem zarówno bernardynka, jak i stradomska koletka. W przypadku takich osób zaznaczono, iż przynależność do klasztoru św. Agnieszki uznana jest za niepewną. Kolejne trzy tabele zamieszczone w aneksie stanowią uzupełnienie piątego rozdziału, poświęconego źródłom utrzymania. Składają się na nie wykazy czynszów przynależnych do klasztoru św. Agnieszki, ulokowanych na dobrach ziemskich, krakowskich i kazimierskich kamienicach oraz jatkach rzeźniczych.

W trakcie długotrwałych kwerend archiwalnych oraz powstawania pracy korzystałam z pomocy i życzliwości wielu osób, którym w tym miejscu chciałabym wyrazić swą wdzięczność. W pierwszej kolejności podziękowania kieruję do mojego Promotora Księdza Profesora Andrzeja Bruździńskiego, który jako pierwszy zainteresował mnie tematyką żeńskiego życia zakonnego, ze szczególnym ukierunkowaniem na dzieje klasztoru pw. św. Agnieszki. Już od czasów seminarium magisterskiego zawsze mogłam liczyć na jego życzliwość, cenne rady, wsparcie merytoryczne i duchowe.

Za udostępnienie zbiorów dziękuję wszystkim Archiwistom. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję w stronę Sióstr Bernardynek, przełożonej oraz siostry archiwistki z klasztoru św. Józefa, które wyraziły zgodę i umożliwiły mi przeprowadzenie kwerendy archiwalnej, mimo obostrzeń związanych z zachowaniem klauzury i wymogów

kontemplacyjnego życia. Serdecznie dziękuję również s. Krystynie Abramczuk OSA z krakowskiego klasztoru Sióstr Augustianek, która podzieliła się ze mną swymi wypisami źródłowymi, głównie z akt miejskich kazimierskich, zebranymi w trakcie poszukiwań naukowych poświęconych osobie Matki Katarzyny z Kłobucka.

Winna też jestem słowa podziękowania kolegom z seminarium doktoranckiego: dr Bartłomiejowi Wołyńcowi, mgr Mateuszowi Zimnemu oraz ks. Dariuszowi Chromemu, za wszelkie dyskusje trakcie naszych cotygodniowych spotkań, otrzymane uwagi i wskazówki bibliograficzne oraz udostępnienie wypisów źródłowych, pozyskanych jako pokłosie swoich kwerend. Na końcu pragnę podziękować za okazane wsparcie moim najbliższym, Mężowi i Rodzicom, zwłaszcza mojemu Śp. Tacie, który gorąco wierzył w powstanie tejże pracy.

Rozdział I

Fundacja klasztoru i kościoła pw. św. Agnieszki w Krakowie i jego kasata w 1788 r.

Bernardynki to zakon powstały na ziemiach polskich, którego początki są nierozdzielnie związane z klasztorem pw. św. Agnieszki na przedmieściu Stradom. W rozdziale pierwszym zostanie ukazana geneza ich wspólnoty, która ściśle wiąże się z pobytami św. Jana Kapistrana w Krakowie. Zasadniczą część będzie poświęconą omówieniu osoby hojnego fundatora, a następnie przedstawieniu etapów wznoszenia kościoła i klasztoru dla bernardynek, ze szczególnym uwzględnieniem jego wyglądu architektonicznego, w oparciu o istniejące źródła pisane oraz ikonograficzne. Na podstawie zachowanych inwentarzy zostanie omówione także wyposażenie świątyni pw. św. Agnieszki oraz jej zakrystii. Ostatnia część rozdziału zawiera omówienie przyczyn i przebiegu kasaty klasztoru.

1. Geneza wspólnoty bernardynek w Krakowie

a. Działalność Jana Kapistrana w Krakowie

Zakon Braci Mniejszych powstał z inspiracji św. Franciszka z Asyżu (1181/2 – 1226) w początkach XIII w. Wkrótce po śmierci założyciela w 1226 r. rozpoczęły się wewnątrz wspólnoty spory o sposób interpretacji i przestrzegania reguły tzw. obserwancji. Ruch reformatorski szczególnie rozwijał się w drugiej połowie XIV w., głównie w klasztorach na terenie Italii i doprowadził do wytworzenia różnych gałęzi, wywodzących się z tego samego zakonu franciszkańskiego. Jedną z nich była powstała we Włoszech w początkach XV w., za sprawą wybitnego kaznodziei Bernardyna ze Sieny

(1380 – 1444), linia obserwantów⁶⁰. Jej zwolennicy podkreślali chęć powrotu do zasad pierwotnej reguły jako odpowiedź na aktualne potrzeby Kościoła. Chcieli budować niewielkie, pozbawione ozdób kościoły, sprawy finansowe oddać w ręce protektorów, zwiększyć rolę praktyk pokutnych oraz pracować nad pogłębieniem religijnej gorliwości. W wyniku tych reformatorskich dążeń doszło w 1517 r. do podziału zakonu na dwa zgromadzenia – konwentuałów i obserwantów, którego dokonał papież Leon X (1513 – 1521)⁶¹.

Punktem wyjścia historii nowego odłamu franciszkanów na ziemiach polskich stał się kilkumiesięczny pobyt Jana Kapistrana (1386 – 1456)⁶² w Krakowie w l. 1453/1454 r., który przybył do stolicy na zaproszenie króla Kazimierza Jagiellończyka (1447 – 1492) i biskupa krakowskiego kardynała Zbigniewa Oleśnickiego (1423 – 1455). Płomienne kazania, wygłaszane przez misjonarza na Rynku, a przy złej pogodzie w kościele Najświętszej Marii Panny, wywarły ogromne wrażenie na słuchających. Ponadto do Krakowa w tym okresie, przybyły z przyległych okolic rzesze ludzi, którzy szukali za wstawiennictwem Jana Kapistrana ratunku w chorobach i cierpieniach⁶³.

Pobyt w Krakowie był jednym z przystanków czasie jego podróży po Europie. Kapistran planował, bowiem udać się do krajów Europy środkowowschodniej na prośbę cesarza Fryderyka III, jako papieski legat, z misją nawracania husytów i organizowania krucjaty antytureckiej. Zasadność takiej wyprawy podniósł Eneaszy Sylwiusz Piccolomini, nuncjusz Stolicy Apostolskiej w Wiedniu, a zarazem sekretarz cesarza Fryderyka III, który w listach pisanych do włoskiego kaznodziei przybliżał mu sytuację polityczną w tej części Europy⁶⁴.

⁶⁰ K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów...*, s. 5; J. Grudziński, H. Lesman, *Bernardyn ze Sieny*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1976, kol. 313-314; H. E. Wyczawski, *Krótką historią Zakonu Braci Mniejszych*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 581-582.

⁶¹ M. Maciszewska, *Klasztor bernardyński w społeczeństwie polskim 1453-1530*. Warszawa 2001, s. 14-16; M. Carmody, *Studium z dziejów Zakonu Braci Mniejszych w Europie Środkowej i Wschodniej w końcu XIX na początku XX w.* W: *Zakony i klasztory w Europie Środkowo-Wschodniej X-XX wiek. Materiały z międzynarodowego seminarium pt: Atlas ruchu zakonnego w Europie Środkowo-Wschodniej X-XX wiek*. Lublin, 25-27 listopada 1993. Pod red. H. Gapskiego, J. Kłoczowskiego. Lublin 1999, s. 317-318.

⁶² M. Daniluk, *Jan Kapistran*, W: *Encyklopedia katolicka*. T. 7. Pod red. S. Wielgusa [i inn.]. Lublin 1997, kol. 796-798.

⁶³ J. Kłoczowski, *Bracia Mniejsi w Polsce średniowiecznej*. W: *Zakony franciszkańskie w Polsce*. T. 1, cz. 1: *Franciszkanie na ziemiach polskich*. pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1983, s. 62; M. Kutzner, *Architektura polskich późnogotyckich klasztorów franciszkanów obserwantów (zwanych bernardynami)*. W: *Zakony franciszkańskie w Polsce*. T. 1, cz. 2, 3: *Franciszkanie na ziemiach polskich*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1989, s. 277; M. Maciszewska, *Klasztor bernardyński...*, s. 21.

⁶⁴ W. Murawiec, *Jan z Kapistrano. Kaznodzieja podróżujący i reformator*. „Studia Franciszkańskie” T. 3: 1988, s. 277, 283; P. Kras, *John of Capistrano and His Correspondence Related to the Polish Kingdom and Silesia*. W: *The correspondence of John of Capistrano*. Vol. 1: *Letters Related to the History of Poland and*

Przekonany o potrzebie misji na wschód kontynentu, Kapistran wyruszył z Italii, w towarzystwie 12 współbraci, pod koniec kwietnia 1451 r., by z początkiem czerwca dotrzeć do Wiednia. Po drodze, wszędzie, gdzie się zatrzymywał głosił kazania pokutne, a także przyjmował chętnych zakonników do ruchu obserwanckiego. W Wiedniu zatrzymał się, wobec braku klasztoru obserwantów, przy konwencie franciszkanów konwentualnych. Głosił tam codziennie, przez 50 dni kazania z ambony ustawionej przy ścianie wiedeńskiej katedry. Przyjął też licznych chętnych kandydatów do zakonu, głównie ze społeczności uniwersyteckiej, dla których założył 22 lipca 1451 r. pierwszy klasztor obserwantów p.w. św. Bernardyna ze Sieny. Nie była to fundacja zaczynana od zera, bowiem przekształcono na nią dom Trzeciego Zakonu, istniejący już wcześniej przy kościele św. Teobalda. W przyszłości klasztor ten stał się domem macierzystym dla całej prowincji, w skład której weszły klasztory znajdujące się w Austrii, Czechach, Morawach i Polsce. W tym czasie utrzymywał kontakt listowny z Polską. Korespondował z nim kardynał Zbigniew Oleśnicki, który w liście z 2 sierpnia 1451 r., wyrażał obawy co do możliwości powodzenia misji w Czechach, zapraszał go do wizyty w Krakowie, by podsyć zaangażowanie religijne społeczeństwa. W podobnym przyjaznym tonie zwracał się do niego król Kazimierz Jagiellończyk, zapewniając w liście z 7 września, iż jest gorąco oczekiwanym gościem, proponował mu też podjęcie misji wśród Rusinów. Kapistran pozytywnie zareagował na kierowane do niego zaproszenia, jednak tłumaczył, iż najpierw musi zmierzyć się z problemem husytyzmu. Posłał jednak do Krakowa swego współbrata, Władysława z Thari, pochodzącego z Węgier, wraz z dwoma towarzyszami, którzy zjawili się pod Wawelem wiosną 1452 r. w drodze powrotnej z Mołdawii, stanowiącej teren misyjnej działalności franciszkanów. Przybyli zostali serdecznie przyjęci przez króla, która powierzył im w użytkowanie kościół św. Krzyża położony na Kleparzu, a pierwotnie przeznaczony dla benedyktynów obrządku słowiańskiego, sprowadzonych jeszcze przez Władysława Jagiełłę z Pragi. Ich fundacja podupadła jednak w XV w., a w drugiej połowie tegoż stulecia upadła całkowicie⁶⁵. Jan w tym czasie poświęcał się misji husyckiej na Morawach, m. in w Ołomuńcu oraz starał się na drodze dyplomatycznej, wymieniając korespondencję z przedstawicielami czeskiego

Silesia (1451-1456). Ed. by P. Kras, H. Manikowska, M. Starzyński, A. Zajchowska-Bołtomiuk. Warszawa-Lublin 2018, s. 47.

⁶⁵ M. Maciszewska, *Klasztor bernardyński...*, s. 19.

husytyzmu, uzyskać możliwość misji kaznodziejskiej w Pradze, do której ostatecznie nie doszło w obliczu oporu tamtejszych władz⁶⁶.

Po odbyciu podróży przez miasta Rzeszy w 1452 r., obfitującej w nowe fundacje obserwanckie oraz liczne powołania, dotarł w lutym 1453 r. do Wrocławia, gdzie zatrzymał się, aż do 21 sierpnia tegoż roku. Również tam prowadził swą misję z całą intensywnością, miał wygłosić wówczas 44 kazania, poświęcone tematyce pokutnej i antyhusyckiej. O sile oddziaływania jego misji świadczy fakt, iż przedstawiciele władz miejskich przekazali mu w dniu 18 marca 1453 r. plac pod budowę kościoła i klasztoru. Swoją pobyt we Wrocławiu Kapistran przerwał w czerwcu, udał się bowiem wówczas na sejm do Ratyzbony, gdzie udało mu się uzyskać obietnicę wsparcia militarnego dla krzyżowców, na wypadek inwazji armii tureckiej⁶⁷. Po powrocie do Wrocławia, odebrał pisemne zaproszenie od wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego do Malborka, by tam i w innych miastach krzyżackich kontynuować swoją działalność Kapistran jednak nie skorzystał z otrzymanego zaproszenia, wyjaśniając, iż to bardziej misja nawracania husytów wymaga od niego bezpośredniego zaangażowania. Kolejnym przystankiem w podróży obserwanckiego kaznodziei, po opuszczeniu Wrocławia, był Kraków. Udał się tam wraz z powracającym poselstwem króla Kazimierza, które prowadziło rozmowy w sprawie małżeństwa z Elżbietą Rakuszanką, siostrą Władysława, króla czeskiego i węgierskiego. Wraz z nim podróżowało także dwunastu braci, w tym wspomniany już zakonnik Władysław Thari oraz bracia Polacy, którzy już na Śląsku zdążyli wstąpić w szeregi obserwantów jak Andrzej Rey, były kanonik krakowski czy Melchizedech, będący tłumaczem⁶⁸.

Kapistran zjawił się w Krakowie we wtorek, w dzień św. Augustyna, czyli 28 sierpnia 1453 r. Na jego powitanie wyszli przedstawiciele wszystkich stanów, łącznie z duchowieństwem na czele z kardynałem Zbigniewem Oleśnickim, ale także władze miejskie, w procesjach z chorągwiami. Kaznodzieja był uroczyście witany na polu przed Kleparzem przez króla Kazimierza Jagiellończyka i jego matkę Zofię oraz tłumy wiernych. Na miejsce pobytu wyznaczono mu dom⁶⁹ zamożnego mieszczanina, Jerzego

⁶⁶ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 4; W. Murawiec, *Jan z Kapistrano...*, s. 284-287; K. A. Sitnik OFM, *Bernardyni lwowscy. Historia klasztoru i kościoła pod wezwaniem świętych Bernardyna ze Sieny i Andrzeja Apostoła we Lwowie (1460-1785)*. Kalwaria Zebrzydowska 2006, s. 35-39; P. Kras, *John of Capistrano...*, s. 49-50-53; M. Starzyński, *Il re, il vescovo ed il predicatore. Giovanni da Capestrano a Cracovia, 1453-1454*. „Archiwum Franciscanum Historicum” T. 104: 2011, s. 487-489.

⁶⁷ W. Murawiec, *Jan z Kapistrano...*, s. 288-289.

⁶⁸ Tamże, s. 289.

⁶⁹ Kamienica ta znajduje się obecnie pod nr 26, na rogu ul. Wiślniej, pobyt tamże włoskiego kaznodziei upamiętnia narożna rzeźba św. Jana Kapistarna, *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 4: *Miasto Kraków*.

Sforzy/Szwarcza, w Rynku krakowskim, u wylotu dzisiejszej ul. Wiślniej⁷⁰. Podniosły charakter tych wydarzeń kronikarz Długosz przekazał także w swym dziele o uposażeniach diecezji krakowskich, gdzie porównał krakowski orszak, może nieco zbyt literacko, do pochodu Rzymian, którzy witali zwycięskiego Scypiona po wyprawie do Afryki⁷¹.

Jego działalność była podobna jak trakcie jego dotychczasowych podróży. Zakonnik codziennie odprawiał Mszę Św. na Rynku, obok kościoła św. Wojciecha, a po niej wygłaszał dwugodzinne kazanie w języku łacińskim, po czym było ono tłumaczone na język polski przez Stanisława z Kobylina, kanonistę i profesora Akademii Krakowskiej. Dopiero wraz z nadejściem zimy i chłódów przeniósł się do kościoła Mariackiego. Jego wystąpienia cieszyły się ogromnym zainteresowaniem wśród wiernych, także na czas ich trwania przerywano pracę i handel, tak by nic nie zakłócało możliwości wsłuchiwania się w słowa wybitnego męża. Kazania dotyczyły, podobnie jak te wygłaszane we Włoszech, tematu pokuty, ich celem było wezwanie do poprawy życia i większej gorliwości chrześcijańskiej. Jak już było wspomniane garnęli się do niego także chorzy, czasem byli przywożeni, jeśli nie mieli sił dotrzeć sami, a Kapistran kładł na nich ręce i modlił się o ich uzdrowienie za wstawiennictwem św. Bernardyna ze Sieny, dotykając każdego jego relikwiami. O uznaniu jakim obdarzano Kapistrana świadczy też fakt, iż król Kazimierz poprosił go o pobłogosławienie swego ślubu z Elżbietą w dniu 10 lutego 1454 r., w wawelskiej katedrze, co zwyczajowo przypadłoby w udziale kardynałowi Oleśnickiemu lub prymasowi Janowi Sprowskiemu (†1464)⁷².

Kapistran opuścił Kraków w dniu 14 maja 1454 r. i udał się do Wrocławia, odwiedzając po drodze również Opole. Zaangażował się wówczas w akcję organizowania

Cz. 10: *Śródmieście: mury miejskie i Planty, Rynek Główny*. Pod red. M. Myślińskiego. Warszawa 2005, s. 86-88.

⁷⁰ J. Długosz, *Historiae polonicae libri XII*. T. 5, lib. 12. Pod red. J. Żegoty Paulego i A. Przeździeckiego. Kraków 1878, s. 148-149; Tenże, *Dziejów polskich ksiąg dwanaście*. T. 5, ks. 12. Przeł. K. Mecherzyński. Kraków 1870, s. 138-139; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 1-2; W. Murawiec, *Jan z Kapistrano...*, s. 289-290; S. Łempicki, *Wiek złoty i czasy romantyzmu w Polsce*. Warszawa 1992, s. 220-221; B. Kowalska, *Jan Kapistran w „Annales...” Jana Długosza*. „Saeculum Christianum” T. 23: 2016, s. 137-141.

⁷¹ J. Długosz, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*. T. 3. Cracovie 1864, s. 478.

⁷² J. Długosz, *Historiae polonicae libri XII*. T. 5, lib. 12. Pod red. J. Żegoty Paulego i A. Przeździeckiego. Kraków 1878, s. 149; Tenże, *Dziejów polskich ksiąg dwanaście*. T. 5..., s.144; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 6-7; W. Murawiec, *Jan z Kapistrano...*, s. 290; S. Łempicki, *Pater Capistrano w Polsce*. „Studia Franciszkańskie” T. 3: 1988, s. 243-244, 247-250; S. Łempicki, *Wiek złoty i czasy...* s. 225-228; P. Kras, *John of Capistrano...*, s. 54-55; P. Kołpak, *Ambona Krakowa. Tradycja kaznodziejska elementem sakralizacji przestrzeni krakowskiego Rynku w świetle wybranych źródeł*. W: *Signa. Studia i szkice z nauk pomocniczych historii. Prace dedykowane profesorowi Zenonowi Piechowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. Wyd. M. Marzec i M. Starzyński. Kraków 2014, s. 151-153; M. Starzyński, *Il re, il vescovo ...*, s. 495-498.

krucjaty antytureckiej. Rosnące zagrożenie ze strony Turków, sprawiło, iż zaniechał akcji kaznodziejskiej i antyhusyckiej, a poświęcił się wyłącznie sprawie krucjaty. Do końca maja 1455 r. przebywał już na Węgrzech, gdzie z węgierskim dowódcą Janem Hunyadym, zajmował się sprawami obronności i koncentracji wojsk, starał się także pozyskać dla obrony jak największą liczbę krzyżowców. Z początkiem kolejnego roku prowadził akcję agitacyjną wśród prawosławnych i Żydów, chcąc pozyskać ich wsparcie do walki z turecką nawałnicą. Wszystkich ochotników wysyłał pod Belgrad. Tam, dnia 21 lipca 1456 r. doszło do bitwy, która powstrzymała napór wojsk tureckich. W historiografii podkreśla się tu szczególne zasługi Kapistrana, który podnosił ducha i morale walczących, propagując, bliskie jego pobożności, nabożeństwo do Imienia Jezus. Po tych wydarzeniach Jan powrócił na chwilę do działalności kaznodziejskiej, jednak została ona przerwana chorobą i śmiercią zakonnika, która nastąpiła 23 października 1456 r. Kapistran w 1690 r. został ogłoszony świętym przez papieża Aleksandra VII; nazywany był apostołem zjednoczonej Europy⁷³.

Trwałym rezultatem wizyty włoskiego kaznodziei w Krakowie, oprócz licznych nawróceń i ożywienia religijnego społeczeństwa było powstanie pierwszej na ziemiach polskich wspólnoty franciszkanów obserwantów. Do nowego zakonu tłumnie zgłaszali się kandydaci, tak że grono pierwszych nowicjuszy szacuje się na sto trzydzieści osób, które pochodziły przeważnie z kręgów uniwersyteckich⁷⁴. Fundacja krakowskiego klasztoru i kościoła obserwantów w 1453 r. była inicjatywą kardynała Oleśnickiego, który podarował na ten cel plac z domem, u podnóża Wawelu, należący do jego brata Jana Głowacza z Oleśnicy, wojewody sandomierskiego, powiększony w roku następnym o darowiznę królewską z gruntów wykupionych od prywatnych właścicieli. Członków nowej wspólnoty zaczęto w Polsce zwać bernardynami, od pierwszego konwentu założonego na Stradomiu, pod wezwaniem świeżo kanonizowanego Bernardyna ze Sieny⁷⁵. Uroczystego poświęcenia nowej fundacji dokonał dnia 8 września 1453 r. kardynał Oleśnicki. W uroczystej procesji z Rynku krakowskiego bracia, których było już wówczas kilkunastu, udali się na Stradom, by uczestniczyć w akcie poświęcenia. Prace

⁷³ W. Murawiec, *Jan z Kapistrano...*, s. 292-293; B. Kowalska, *Jan Kapistran...*, s. 142-143.

⁷⁴ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 10.

⁷⁵ I. M. Rusecki, *Bernardyńska droga do świętości*. Kalwaria Zebrzydowska 2002, s. 12; S. Barącz, *Pamiętnik Zakonu WW. OO. Bernardynów w Polsce*. Lwów 1874, s. 14; H. E. Wyczawski, *Kraków – św. Bernardyn*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 154-155; M. Maciszewska, *Klasztor bernardyński...*, s. 13, 21.

budowlane były prowadzone pod nadzorem Długosza, a ukończono je ok. 1483 r., już po jego śmierci⁷⁶.

b. Pierwsze siedziby tercjarek

Działalność Jana Kapistrana trafiła na podatny grunt, skutkując nie tylko powstaniem pierwszego męskiego klasztoru obserwantów w Rzeczypospolitej. Siła oddziaływania jego kazań i osobowości wpłynęła także na ożywienie religijne wśród żeńskiej części społeczeństwa. Można przypuszczać, iż przybycie Kapistrana stanowiło dodatkowy impuls i zachętę dla zrzeszających się oddolnie pobożnych niewiast, w Krakowie bowiem jeszcze przed jego przybyciem istniały grupy kobiet, wyznające franciszkańskie ideały życia, które osiedlały się w domkach, otaczając męskie klasztory, u których szukały duchowej opieki. Pragnęły prowadzić życie na wzór beginek, czyli zachowywać rady ewangeliczne, zamieszkiwały wspólnie i posiadały przełożoną, nie składały jednak ślubów w sensie zakonnym. Nie były one związane klauzurą, czasem za zgodą przełożonej mogły również mieszkać osobno i dysponować swoim majątkiem. Zazwyczaj jednak gromadziły się w pobliżu kościołów franciszkańskich czy dominikańskich i były wierne regule życia wspólnotowego, przeznaczonej dla ludzi świeckich, związanych z tymi klasztorami jako Trzeci Zakon⁷⁷.

Warto dodać, iż nie były zjawiskiem całkiem nowym w dziejach chrześcijaństwa, bowiem wspólnoty beginek, wdów i panien, które prowadziły życie częściowo na sposób świecki, a częściowo zakonny narodziły się w już II połowie XII w. w miastach Nadrenii i Flandrii. Staraly się żyć według ideałów Ewangelii, w ubóstwie, pełniąc uczynki miłosierdzia. Żyły we własnych domach lub wspólnie, w pobliżu lokalnych kaplic czy

⁷⁶ K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów...*, s. 11-12; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 10; B. Krasnowolski, *Lokacje i rozwój Krakowa, Kazimierza i Około. Problematyka rozwiązań urbanistycznych*. W: *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*. Pod red. J. Wyrozumskiego. Kraków 2007, s. 402; A. Niewiński, *XV-wieczne fundacje bernardyńskie i ich rola w systemie obrony miasta ze szczególnym uwzględnieniem Lublina*. W: *Archiwa Temporum Testes. Źródła historyczne jako podstawa pracy badacza dziejów. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Olczakowi*. Pod red. G. Bujaka, T. Nowickiego, P. Siwickiego. Lublin 2008, s. 367; M. Starzyński, *Il re, il vescovo...*, s. 498.

⁷⁷ A. Gerhards, *Dictionnaire historique des ordres religieux*. Paris 1998, s. 86-88; J. Kłoczowski, *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*, w: *Kościół w Polsce*. T. 1: *Średniowiecze*. Kraków 1968, s. 51; J. Wysmulek, *Przejawy religijności mieszczan krakowskich na podstawie XIV-wiecznych testamentów i zapisów pobożnych*, „*Odrodzenie i Reformacja w Polsce*” T. 54: 2010, s. 102-103; A. Karpiński, *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Warszawa 1996, s. 226; *Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z archiwów kurialnych i kapitulnych w Krakowie 1441-1450*. Wybr. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1993, s. 59-60.

kościółów w tzw. beginażach. Każdy z nich miał własną przełożoną, jego mieszanki nie składały ślubów, a jedynie przyrzeczenia. Wyróżniały się pobożnością, pracowitością i surowością obyczajów. W kolejnym stuleciu rozwijały się w północnej Europie, dotarły również na ziemię polskie i były obecne na Śląsku, Warmii i Pomorzu. Ich najstarszy dom powstał w Legnicy około połowy XIII w., a w przeciągu XIV i XV w. licznie wspólnoty zakładano m.in. w takich miastach jak Wrocław, Świdnica, Kłodzko, Sandomierz, na północy w Gdańsku czy Toruniu. Istnieją wzmianki na temat beginiek w Krakowie, sąsiadującym z nim Kazimierzu i innych miastach Małopolski. Nazewnictwo stosowane w dokumentach nie zawsze nadążało za realiami życia stąd nie zawsze wiadomo czy w zachowanych przekazach mowa jest jeszcze o beginkach czy może już o wspólnotach tercjarek franciszkańskich. Jedne i drugie były jednak obecne na terenie Krakowa⁷⁸.

W źródłach dotyczących środowiska krakowskiego, w latach 1421 – 1441, a więc jeszcze z okresu sprzed przybycia Kapistrana, pojawia się beginka Małgorzata z III zakonu św. Franciszka⁷⁹, 24 listopada 1432 r. Elżbieta *Petri* (córka Piotra), profeska domu św. Franciszka Trzeciej Reguły w Krakowie otrzymała od papieża Eugeniusza IV († 1447) odpust zupełny na wypadek śmierci⁸⁰, w dokumencie z 9 października 1441 r. wzmiankowane są panny i beginiki Jadwiga i Dorota⁸¹, w 1443 r. Marta, begina, ofiarowała swój dom na Kazimierzu benedyktynom z Łysej Góry. Z II połowy XV w. 1471 r. znana jest z kolei beginka Anna z III reguły od bernardynów (więc może jednak tercjarka?), która sprawowała opiekę nad synem Maciejem, będącym klerykiem⁸². Jak zauważa Jerzy Kłoczowski geneza takich wspólnot była odmienna od początków klasztorów klarysek, gdzie księżne, czy kobiety wywodzące się z możnych rodów, skupiając się przy franciszkanach w XIII w., prowadziły do zakładania dużych i

⁷⁸ U. Borkowska OSU, *Beginki i begardzi*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1995, kol. 179; D Lapis, B. Lapis, *Beginki w Polsce w XIII-XV wieku*, „Kwartalnik Historyczny” T. 79: 1972, nr 3, s. 525-327; J. Wyrozumski, *Beginki i begardzi w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, Nr 35: 1971, s. 13-14; T. Gałuszka, *Kryzys w diecezji krakowskiej w pierwszej połowie XIV wieku? Z badań nad „Tractatus contra beghardos” Henryka Harrera*. W: *Ecclesia semper reformanda. Kryzysy i reformy średniowiecznego Kościoła*. Pod red. T. Gałuszki. T. Graffa, G. Rysia. Kraków 2013, s. 293; F. Giorgini, *Le beghine*. W: *La sostanza dell' effimero. Gli abiti degli Ordini religiosi in Occidente. Catalogo*. A cura di G. Rocca. Roma 2000, s. 515-517; P. Gąsiorowska, *Tercjarze franciszkańscy na ziemiach polskich do XVI wieku*. W: *800 lat Franciszkańskiego Zakonu Świeckich na ziemiach polskich. Dzieje-postacie-literatura*. Poznań 2023, s. 40-41; J. Grollová, D. Rywíková, *Bekyně a kazatelé: Mezi mravním ideálem, homiletikou a pastorační praxí v českých zemích 14.–16. Století*. Veduta 2022, s. 156-170.

⁷⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 4, s. 453; rkps AOff Vol. 8, s. 89.

⁸⁰ *Bullarium Poloniae litteras apostolicas aliaque monumenta Poloniae Vaticana continens*. T. 5: 1431-1449. Ed. I. Sułkowska-Kuraś et S. Kuraś. Romae-Lublini 1995, nr 181.

⁸¹ *Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z archiwów kurialnych i kapitulnych w Krakowie 1441-1450*. Wybr. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1993, s. 59, poz. 87.

⁸² Tamże, s. 59-60, przyp. 87.

majątnych fundacji, zaś grupy kobiet podążające za bernardyńskimi ideałami zaczęły tworzyć w XV w. małe wspólnoty miejskie, utrzymujące się z pracy własnych rąk czy jałmużny⁸³.

Jak już wspomniano, pochodzenie wspólnoty krakowskich bernardynek przypisuje się wpływowi jaki wywarł na lokalną społeczność pobyt Jana Kapistrana w Krakowie. Historycy bernardyńscy jak Kamil Juliusz Kantak⁸⁴, Romulad Gustaw⁸⁵ i Hieronim Eugeniusz Wyczawski⁸⁶ zgodnie stwierdzają, iż do włoskiego kaznodziei zgłaszały się również kobiety, prosząc o przyjęcie „do obserwancji”. Nie mogły być jednak przyjmowane do II – ego Zakonu św. Franciszka czyli klarysek, bowiem te mimo, iż obecne wówczas w Krakowie, zamieszkując klasztor pw. św. Andrzeja, podlegały pod zwierzchnictwo innej gałęzi Braci Mniejszych, zwanych później konwentualnymi czy też zwyczajowo franciszkanami. Jediną możliwością jaką, więc mógł im zaproponować Kapistran, było przyjmowanie ich w szeregi Trzeciego Zakonu św. Franciszka, przeznaczonego dla ludzi żyjących w świecie, a nie złączonych formalnymi strukturami zakonnymi. Na gruncie polskim, podobnie jak i za granicą, pobożne kobiety zaczęły dążyć, jednak do tego, by nie tylko przyjmować nakazy zawarte w Trzeciej Regule św. Franciszka, ale także w sposób zewnętrzny wyrazić gorliwą chęć życia wspólnotowego przez wspólne zamieszkiwanie⁸⁷.

Pośrednio o istnieniu takiej grupy kobiet w Krakowie świadczą dyspozycje krakowskich mieszczan, który wymieniali je w swoich testamentowych zapisach. Najstarsza taka wzmianka zachowała się w dokumencie ostatniej woli mieszczki Anny Weidenlichyn, żony Jana z dnia 14 maja 1454 r., która uposażając liczne dzieła pobożne w Krakowie, wspomniała o „biednych kobietach III reguły św. Franciszka”, nie precyzując jednak miejsca, gdzie przebywały⁸⁸. Kwestią nierozstrzygalną pozostaje czy niejaka Urszula, ok. sześćdziesięcioletnia wdowa po Henryku Głycznarze z Krakowa, wzmiankowana 8 czerwca 1454 r. w spisie cudów doświadczonych za przyczyną biskupa krakowskiego Prandoty, była związana jako tercjarka z klasztorem franciszkanów czy

⁸³ J. Kłoczowski, *Bracia Mniejsi w Polsce średniowiecznej...*, s. 91.

⁸⁴ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 255-256.

⁸⁵ R. Gustaw OFM, *Kościół i klasztor św. Józefa...*, s. 30

⁸⁶ H. E. Wyczawski, *Kraków – św. Agnieszka*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 517.

⁸⁷ R. Gustaw OFM, *Kościół i klasztor św. Józefa...*, s. 30.

⁸⁸ den armen juncfrawen [jungfrawen] des 3 ordens s. Francisci zu irr notdurft [...]. Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Akta miasta Krakowa, rkps 772: Incipi liber testamentorum ex mandato dominorum consulum ad id Anno Domini etc. 1427-1623, s. 33; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T 1, s. 256; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe ad pias causas w XV-wiecznym Krakowie. Z badań nad pobożnością miejską*. Kraków 2010, s. 169, 458.

bernardynów. W dokumencie określono ją bowiem jedynie jako kobietę uczciwą i godną zaufania *ordinis tercie regule beati Francisci*⁸⁹.

O ich istnieniu zaświadcza również list, spisany w Krakowie, datowany na marzec 1455 r., w którym siostry nieznaney bliżej wspólnoty, bowiem nie określonej wprost w treści pisma, zwróciły się do Jana Kapistrana o pomoc wobec trudności jakie napotkały⁹⁰. Otóż jak zaznaczyły, ich wspomniani już wcześniej przeciwnicy, co przemawia za faktem, iż zachowany list stanowił pewną kontynuację dawniejszej korespondencji⁹¹, mieli twierdzić, iż dom ich wspólnoty miałby istnieć niezgodnie z prawem. Miało to stać w sprzeczności z zarządzeniami, według których zobowiązane były do życia bez posiadania własności. Prosiły o wyjaśnienie swojej sytuacji i poinformowanie, jak wobec powyższego powinny postępować. Ponadto poprosiły Kapistrana, by czuwał nad nimi w kwestii kaplicy i klauzury, którą pragnęły otrzymać, tak by mogły żyć w spokoju, z dala od zgiełku ulicy. Na zakończenie listu wyraziły wdzięczność za osobę o. Władysława de Tar, który został im przydzielony jako wizytator, opiekun, i na którego wsparcie mogły liczyć wobec powstających głosów przeciwników⁹². Jak wspomniano, w liście nie podano nazwy sióstr, które go spisały, wiele przemawia jednak za tym, iż mogło chodzić o załóżki tworzącej się wspólnoty tercjarek bernardyńskich. W piśmie zwróciły się do Kapistrana, a więc uważały go za swojego duchowego protektora, oczekując od niego wsparcia, ponadto wyraziły pragnienie posiadania kaplicy i klauzury, co oznacza, że wspólnota ich była dopiero w fazie formowania się. To, iż ich opiekunem i wizytatorem był o. Władysław de Tar jednoznacznie potwierdza, iż znajdowały się pod zwierzchnictwem i duchową opieką stradomskich bernardynów. Bernardyni decydując się na sprawowanie opieki nad rozwijającym się ruchem tercjarskim być może stosowali się do wezwania św. Bonawentury, który już wiek wcześniej zalecał zachowywanie

⁸⁹ *Miracula venerabilis patris Prandothae episcopi Cracoviensis*. Wyd. W. Kętrzyński: W: *Monumenta Poloniae Historica*. T. 4. Lwów 1884, s. 445-446.

⁹⁰ Item dicti nostri emuli dicunt hanc nostram comunem habitacionem signanter sine proprio nobis esse illicitam et contra sanctorum patrum instituta in alio; si impediti nobis contigerit, petimus informari quid facere debemus. Item dignetur Vestra Paternitas vigilare nobis de capella simul et clausura, ut stemus in pace, sine discursu platearum. Magnas et perpetuas gracias Vestre Paternitati referimus, quia reliquistis nobis patrem Ladislaum in visitatorem ymmo tutorem et hominem nostrum, qui non parum emulis nostris existit tremebundus. *The correspondence of John of Capistrano*. Vol. 1: *Letters Releted to the History of Poland and Silesia (1451-1456)*. Ed. by P. Kras, H. Manikowska, M. Starzyński, Anna Zajchowska-Bołtromiuk. Warszawa-Lublin 2018, s. 304, nr 45.

⁹¹ Wydawcy listów Jana Kapistrana wymieniają takie pismo datowana na marzec 1455 r., w którym wspólnota 20 sióstr, określających się jako uczniowie i naśladowcy Jana Kapistrana, zwróciła się do niego z prośbą o wyjaśnienie pewnych punktów ze swojej reguły; pełny tekst listu nie zachował się, ale wydawcy przypuszczają, iż był on powiązany z omówionym listem nr 45, *The correspondence of John of Capistrano*. Vol. 1, s. 320, nr D4.

⁹² Tamże, s. 304, nr 45.

wobec nich pewnej dozy ostrożności, rezerwy, ale zachęcał także swych braci, aby nie pozostawiali wspólnot pokutników bez duchowej troski⁹³.

W liście nie podano, gdzie znajdowała się owa siedziba sióstr, jednak informacji co do jej lokalizacji dostarczają wspomniane już testamentowe dyspozycje krakowskich mieszczan. W spisanej rok później, dnia 23 kwietnia 1456 r. ostatniej woli Małgorzata Leipnigerynne [Leipniger] zapisała pewną kwotę „siostron porządku świętego Bernardyna koło bramy św. Mikołaja”⁹⁴. Jak wynika z treści dyspozycji zapis odnosił się do wspólnoty w pierwotnym miejscu jej funkcjonowania, tj. w pobliżu Bramy Mikołajskiej. Dwa lata później, dnia 9 marca 1458 r. mieszcza Małgorzata Pferdynne, wdowa po złotniku Janie, również darowała pieniądze z przeznaczeniem na zakup żywności dla zakonnic, które mieszkały nadal „przed bramą św. Mikołaja”⁹⁵. Zapisy te są bardzo ogólne, dla testatorek i egzekutorów ich ostatniej woli była znana dokładna lokalizacja wspólnoty, nie było więc konieczne w ich odczuciu podawanie dodatkowych szczegółów. Można jedynie stwierdzić, iż owe siostry, które w testamencie z 1458 r. określane są już jako zakonnice, zamieszkiwały przypuszczalnie drewniany dom, prowadząc życie wspólnotowe. Dom ten usytuowany był wewnątrz murów miejskich, w pobliżu bramy Mikołajskiej, jednej z ośmiu bram średniowiecznego Krakowa, wystawionej ok. 1311 r. przez Władysława Łokietka, która zwrócona była w stronę ulicy Mikołajskiej, a za jej obronę odpowiedzialny był cech rzeźników. Można wspomnieć, iż jedyny znany widok tej Bramy, przedstawionej od wschodu, w kształcie czworobocznej, wielopiętrowej wieży, jest już o wiele późniejszy, pochodzi dopiero z ok. 1809 r. i został wraz z fragmentem murów obronnych ukazany na rysunku, wykonanym z natury, autorstwa Józefa Brodowskiego⁹⁶.

Poza wspomnianą najstarszą wspólnotą tercjarek, która jak się przypuszcza stanowiła załazek, z którego uformował się późniejszy konwent bernardynek przy kościele św. Agnieszki, powstały w Krakowie ok. 1458 r. jeszcze ich dwa kolejne domy, jednak ich rozwój pod względem formalnym, poszedł w nieco odmiennym kierunku, jako

⁹³ Aliquin improperaretur nobis, quare ad hunc ordinem eos induxerimus, si curam ipsorum nollemus, („Justification par S. Bonaventure de la réserve des Mineurs envers les Pénitentes (1266-68)”, G. G. Meersseman OP, *Dossier de l'ordre de la pénitence au XIIIe siècle*. Fribourg Suisse 1961, s. 123.

⁹⁴ Item den swestern [Schestern] zu sinte Bernardine orden bey sinte Niclos thor gelegin [...], ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 772, s. 36; R. Gustaw OFM, *Kościół i klasztor św. Józefa...*, s. 31; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 459-460.

⁹⁵ [...] der nonnen des ordinis sinte Bernhardini vor sinte Niclas thore gelegin, ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 772, s. 52; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 465-466.

⁹⁶ K. J. Kankak, *Bernardyni polscy*. T 1, s. 256; H. E. Wyczawski, *Kraków – św. Agnieszka...*, s. 517; W. Chotkowski, *Rzemiosła i cechy krakowskie w XV wieku*. Kraków 1891, s. 52; J. Opalińska, *Józef Brodowski 1781-1853 malarz i rysownik starego Krakowa*. Kraków 2005, s. 324.

wspólnot nieklauzurowych. Jeden z nich ulokowany był na Stradomiu p.w. św. Kolety, drugi, nieco mniejszy liczebnie na Kazimierzu⁹⁷. Wiadomo, iż w 1586 r. przebywało w nim ok. 20 tercjarek⁹⁸. Siostry, które zamieszkały w drewnianym domu u stóp Wawelu, w pobliżu kościoła bernardynów nazywano pospolicie koletkami lub kletkami⁹⁹. Tak wyjaśniał stosowane wobec nich nazewnictwo w swoim przewodniku Piotr Hiacynt Pruszc: „niedaleko kościoła S. Bernardyna i klasztoru Ojców Obserwantów zostaje nad starą Wisłą klasztor Wielebnych Panien Trzeciej Reguły Ojca S. Franciszka, od imienia świętej Kolety matki swojej, nazwanych koletki”¹⁰⁰. Prowadziły one życie wspólne, zgodne z regułą Trzeciego Zakonu św. Franciszka, zatwierdzoną przez papieża Mikołaja IV. Nie składały ślubu ubóstwa, jedynie proste śluby czystości i posłuszeństwa, nie posiadały również własnej świątyni ani nie przestrzegały klauzury papieskiej¹⁰¹. Na nabożeństwa uczęszczały do kościoła bernardynów, którzy sprawowali nad nimi duchową opiekę i kierownictwo. Tercjarki rekrutowały się przeważnie z uboższych warstw społeczeństwa, utrzymywały się z własnej pracy oraz jałmużny, którą zbierały po domach. W ramach swej działalności udzielały pomocy chorym, a także uczestniczyły w pogrzebach¹⁰².

Ich druga wspólnota, mniej liczna niż u św. Kolety, uformowała się na Kazimierzu¹⁰³ ok. 1458 r., gdzie początkowo tercjarki zamieszkiwały we własnym, drewnianym domu, a od 1551 r. w narożnej kamienicy, położonej za ogrodem kanoników regularnych laterańskich. Podobnie jak siostry na Stradomiu, także one kształtowały swe codzienne życie w oparciu o regułę Trzeciego Zakonu św. Franciszka i składały śluby czystości i posłuszeństwa. Wobec braku własnego kościoła, na nabożeństwa przypuszczalnie chodziły do świątyni bernardynów, niewykluczone, iż mogły również uczęszczać, z racji bliskiego położenia, do kościoła pw. Bożego Ciała czy też św. Wawrzyńca¹⁰⁴.

⁹⁷ H. E. Wyczawski, *Kraków – św. Koleta*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 522.

⁹⁸ APBK, rkps M-2, k. 35v.

⁹⁹ K. Targosz, *Piórem zakonnicy...*, s. 68-69.

¹⁰⁰ P. H. Pruszc, *Kleynoty stołecznego miasta Krakowa albo kościoły y co w nich iest widzenia godnego y znacznego, przez Piotra Hiacynta Pruszcza, krotko opisane, powtornie z pilnością przyźrane, y do druku z additamentem nowych Kościołow y Relikwii S. podane, z pozwoleniem Zwierzchności Duchowney*. W Drukarni Akademickiej. Kraków 1745, s. 124.

¹⁰¹ H. E. Wyczawski, *Bernardyni polscy*. T. 3, s. 432.

¹⁰² K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów...*, s. 42.

¹⁰³ APBK, rkps M-2, k. 35v.

¹⁰⁴ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T 1, s. 277; R. Gustaw OFM, *Kościół i klasztor św. Józefa...*, s. 32; H. E. Wyczawski, *Kraków – Kazimierz*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 524.

O członkiniach tej niewielkiej wspólnoty posiadamy bardzo skąpe informacje, nieco więcej dowiedzieć się można o nich, przy okazji przeprowadzanych przez bernardynów działań na rzecz wdrożenia reformy potrydeckiej, której jak zostanie przedstawione w kolejnym rozdziale pracy, niechętnie się poddały czy wręcz zostały do nich przymuszone. Wiadomo, iż pod koniec XV w. tercjarką w tymże domu była niejaka Barbara określana w źródle jako *monialis de Teria Regula S[ancti] Fransisci*¹⁰⁵. Informację o niej przechowała Księga cudów z lat 1489 – 1491, dokonanych za przyczyną Stanisława Kazimierczyka (1433 – 1489), kanonika regularnego laterańskiego z klasztoru pw. Bożego Ciała na Kazimierzu. Otóż wspomniana Barbara doświadczała pokus i była dręczona przez szatana w nocnych wizjach, a to ciężkie doświadczenie stopniowo wpędzało ją w szaleństwo. Z pomocą przyszedł jej o. Stanisław, który ukazał jej się i przegnał złe moce, dając jednocześnie wskazówki jak należy odpierać od siebie demona. Co prawda Barbara wypełniła swoje zobowiązanie i udała się w akcie dziękczynienia do jego grobu, jednak przemilczała informacje o łasce, której doświadczyła. Wobec tego jej problemy i dręczenie ze strony złego ducha powróciły. Dopiero, gdy ponownie „ofiarowała się do grobu pobożnego o. Stanisława ze świecą woskową”¹⁰⁶, miała kolejne widzenie, w którym oglądała uroczystą procesję kanoników, do której dołączyła. Po zakończeniu nabożeństwa dane jej było powtórnie ujrzeć o. Stanisława, który dotykając jej głowy, zapewnił ją, iż została trwale uzdrowiona¹⁰⁷.

Dzięki wzmiankom w aktach kazimierskich wiemy, iż owe tercjarki zamieszkiwały siedzibę, w pobliżu klasztoru kanoników regularnych laterańskich jeszcze w 1590 r. W źródłach na określenie ich wspólnoty spotkać można następujące określenia: *Moniales ad ecclesiam SS. Corporis Christi*¹⁰⁸ czy też *Religiosae et Dedicatae Moniales Ordinis S. Francisci ad ecclesiam Sacratissimi Corporis Christi hic Casimiriae ad Cracoviam*¹⁰⁹. W sprawach urzędowych reprezentowane były przez świeckiego przedstawiciela, który zastępował je przed rajcami kazimierskimi. W powyżej wzmiankowanych zapiskach był nim Kasper Mixta Okurowski († przed 19 IX 1610)¹¹⁰,

¹⁰⁵ K. Łatak CRL, *Najstarsze żywoty i miracula świętego Stanisława Kazimierczyka (1433-1489). Studium z dziejów średniowiecznego i nowożytnego piśmiennictwa hagiograficznego w Polsce*. Łomianki 2020, s. 187.

¹⁰⁶ Tamże, s. 188.

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ ANK, Akta miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K-23: *Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1590-1593*, s. 31.

¹⁰⁹ Tamże, s. 44.

¹¹⁰ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228-2010)*. T. 1. Pod red. B. Kasprzyka. Kraków 2010, s. 550.

prawnik, syndyk miejski¹¹¹. W lipcu 1593 r., w wyniku wdrażania potrydenckiej reformy, zamieszkiwały już dom tercjarek na Stradomiu, z którymi zostały połączone w wyniku zarządzeń bernardynów, jednak wciąż zachowywały poczucie odrębnej tożsamości. Jak zapisano w dokumencie z tegoż roku dwie przedstawicielki ich wspólnoty, Elżbieta i Krystyna zostały określone jako *virgines moniales de tertia Regula S[an]cti Francisci e Kasimiria ab aedibus SS. Corporis Chr[ist]i protu[n]c ad conve[n]tum Bernardinorum cum aliis monialibus degentes*¹¹². Mimo, więc, iż zostały przeniesione do stradomskich koletek, wciąż identyfikowały się ze swoim pierwotnym domem pozostawionym na Kazimierzu.

2. Powstanie klasztoru i kościoła pw. św. Agnieszki

a. Fundator Jan Hincza z Rogowa i etapy budowy

Można jedynie przypuszczać, iż pierwsza siedziba tercjarek w domu w pobliżu Bramy Mikołajskiej stała się dla nich z biegiem czasu za ciasna, gdyż wobec ogólnego ożywienia religijnego po wizycie Kapistrana, przybywało kobiet, które chciałyby prowadzić życie wspólnotowe. Nie można również wykluczyć, iż tercjarki, pozostające pod opieką duchową i zwierzchnictwem krakowskich bernardynów, pragnęły posiadać siedzibę zlokalizowaną w pobliżu ich stradomskiego klasztoru, co ułatwiałaby chociażby sprawowanie praktyk religijnych. Wydaje się, iż powyższe czynniki mogły mieć wpływ, na to, iż tercjarki spod Bramy Mikołajskiej przenieśli się na przedmieście Stradom. Było to możliwe dzięki osobie Jana Hinczy z Rogowa, kasztelana sandomierskiego, za staraniem, którego zaczęto wznosić tamże drewniane zabudowania klasztoru. Wspomina o nim w swej kronice bernardyn o. Jan z Komorowa, który najpierw wymienia jego starania wokół wystawienia domu mansjonarzy w pobliżu kościoła parafialnego w Kole, a kolejno dodaje, iż podobnie przeznaczył kilka tysięcy złotych z królewskiej kopalni soli w Wieliczce na wspomniany klasztor św. Agnieszki w Krakowie przy Moście Królewskim¹¹³.

¹¹¹ ANK, rkps K-23, s. 31, 44.

¹¹² Tamże, Akta miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K-24: *Continuatio actorum d. consulum Kazimiriensium 1593-1595*, s. 214.

¹¹³ [...] et similiter dotavit aliquot milibus aureorum super suppa Vielicensi circa regem prefatum claustrum sanctae Agnetis Cracovie in ponte regali [...], *Memoriale Ordinis Fratrum Minorum (Kronika Jana Komorowskiego)*. W: *Monumenta Poloniae Hitorica*. T. 5. Wyd. X. Liske, A. Lorkiewicz. Lwów 1888, s.

Zapis ten odnosi się do uposażenia czynszem zabezpieczonym na żupach wielickich, w jaki klasztor został obdarowany, co zostanie omówione w dalszej części wywodu, kronikarz jednak nie doprecyzował czasu, kiedy tercjarki przeniosły się do nowej siedziby. Podał jednak jej lokalizację, zgodnie, z którą miała znajdować się in *Ponte Regali*, co należy rozumieć jako przedmieście Stradom, określane tak od znajdującego się tam Mostu Królewskiego na Wiśle, łączącego Kraków z Kazimierzem. Nazwa Stradom pojawia się w źródłach po raz pierwszy w 1376 r., z kolei określenie *Pons Regalis* jest nieco późniejsze, natomiast aż do końca XV w. można natrafić na zwrot *Pons Regalis alias Stradomia*. Terytorialnie obszar ten stanowił odrębną część, jednak pod względem jurysdykcyjnym podlegał miastu Kazimierz, z którym był połączony na mocy przywileju Władysława Jagiełły z dnia 4 września 1419 r., tak iż miały wspólną radę gminną. Jednocześnie posiadał pewne znamiona niezależności, co wyrażało się tym, iż dla Stradomia prowadzono osobne rachunki miejskie, a także tamtejsi mieszkańcy mieli swojego wójta oraz przysługiwało im prawo wyboru dwóch rajców do rady i dwóch ławników do ławy kazimierskiej¹¹⁴.

Pierwotnie w miejscu przysłego klasztoru znajdowała się niewielka kapliczka. I to właśnie tam, nad Wisłą, w pobliżu kościoła bernardynów Jan Hincza postanowił ufundować kościół i klasztor dla tercjarek będąc jak zapisano *affectu devotionis ductus*¹¹⁵. Istnieją jeszcze przekazy jakoby w tym miejscu nad Wisłą miała się niegdyś znajdować pogańska świątynia, z której miano powyrzucać bałwochwalcze posągi, a umieścić pasję Chrystusa, ale są to informacje trudne do zweryfikowania¹¹⁶. Według kroniki klasztoru św. Agnieszki, Jan Hincza ufundował klasztor bernardynek ok. 1459 r. Zapisano tamże: „Przesławny kościół i klasztor Przewielebnych Panien Zakonnych Trzeciej Reguły Ojca

194-195; Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów (1209 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. Kalwaria Zebrzydowska, s. 172.

¹¹⁴ J. Szujski, *Opowiadania i roztrząsania*. T. 3. Kraków 1888, s. 23-24; A. Nowolecki, *Wykaz ulic, placów, kościołów i domów miasta Krakowa, jego przedmieści miasta Podgórze wraz z nazwiskami właścicieli, na podstawie ksiąg hipotecznych i urzędowych do dnia 10 maja 1878 r. doprowadzony i historycznymi objaśnieniami uzupełniony przez [...] Kraków 1878, s. 205; S. Tomkowicz, *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów: ich nazwy i zmiany postaci*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 63-64. Kraków 1926, s. 205-206; M. Mastelarczówna, *Przedmieście Stradom w wiekach średnich*. W: *Studia nad przedmieściami Krakowa*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 94. Kraków 1938, s. 91-97; J. Dobrzycki, *Zarys dziejów otoczenia Wawelu*. W: *Przemiany dziejowe otoczenia Wawelu*. Pod red. S. Banacha. Kraków 1953, s. 21-22.*

¹¹⁵ APBK, rkps M-2, k. 35; rkps M-3, k. 15-15v; rkps M-26: *Descriptiones nonnullorum monasteriorum ordinis Minorum Observantium*. XV – XVIII w., s. 52.

¹¹⁶ ABKr., rkps 206: Akta odnoszące się do klasztoru św. Agnieszki na Stradomiu i jego uposażenia, s. 5; *Kronika Polska Marcina Bielskiego. Nowo przez Ioach. Bielskiego Syna iego wydana [...]*. Kraków 1597. W Drukarni Jakuba Sibeneychera, k. E2; J. S. Bandtkie, *Dzieje narodu polskiego*. T. 1. Wrocław 1835, s. 105; M. Estreicherówna, *Wykaz zniesionych kościołów, kaplic i klasztorów w Krakowie*. „Kalendarz Katolicki Krakowski” R. 9: 1889, s. 105.

S. Franciszka pod tytułem chwalebnej panny i męczenniczki Agnieszki świętej przy stołecznym koronnym mieście Krakowie na Stradomiu, niedaleko Mostu Królewskiego nad Wisłą fundowany jest ok. Roku P. 1459 od Jaśnie [...] Pana Jana z Rogowa Hinczę, na ten czas żup solnych wielickich administratora i podżupka, po tym kasztelana sandomierskiego¹¹⁷. Zaznaczono i w tym miejscu, iż był „duchem pobożności natchniony i chwały Boskiej pomnożenia żarliwy”¹¹⁸, co wskazuje na motywy jakimi się kierował przy podjęciu się wspomnianego dzieła i wydaje się też bardziej zrozumiałe w kontekście jego biografii. Nie mamy bliższych informacji o wyglądzie pierwszego kościoła i klasztoru św. Agnieszki. Należy przypuszczać, iż był to obiekt drewniany, a prace wokół jego wnoszenia i kształtowania całego założenia były procesem rozciągniętym w czasie. Istnienie zabudowań klasztoru św. Agnieszki potwierdza dokument z kancelarii papieskiej wystawiony 30 lipca 1468 r. Wówczas papież Paweł II († 1471) w odpowiedzi na suplikę sióstr zatwierdził ich przywileje i udzielił odpustu zupełnego na wypadek śmierci. W breve zapisano, iż mieszkały w domu, a raczej konwencie św. Agnieszki zakonu św. Franciszka, pozostając w klauzurze, a opiekę i kierownictwo sprawowali nad nimi bracia mniejsi bernardyni¹¹⁹.

Fundator hojnie uposażył swoją fundacją, tak, iż dzięki tym podstawom materialnym, miała szansę dalszego rozwoju. Aktem jego szczególnej troski o instytucje religijne była darowizna uczyniona 24 czerwca 1465 r., którą objął biednych ze szpitali zakonnych przy kościele św. Ducha, św. Jadwigi na Stradomiu, szpitali zakaźnych dla trędowatych za murami Krakowa: św. Walentego i św. Leonarda oraz co najistotniejsze w kontekście tychże rozważań, klasztor bernardynek św. Agnieszki. Zapisał im 10 grzywien rocznie z czynszu tygodniowego w wysokości 1, 5 grzywny szerokich groszy praskich i 3 wiardunków grzywny zwykłej, zabezpieczonego na żupach bocheńskich i wielickich, który miał być wypłacany przez rajców krakowskich na święto św. Marcina¹²⁰. Po uzyskaniu zezwolenia królewskiego odkupił w 1464 r., za cenę zastawu, od dzieci Kunczy Reicha, rajcy krakowskiego, trzy części wieczystego czynszu

¹¹⁷ ABKr., rkps 207, s. 6.

¹¹⁸ Tamże.

¹¹⁹ [...] sorores domus sive conventus s. Agnetis Crac. Ord. S. Francisci sub cura et regimine fratrum de Observantia eiusdem Ord. De laboribus manuum suarum et sub clausura viventes, *Bullarium Poloniae*. T. 7: 1464-1471. Ed. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś. Romae-Lublini 2006, s. 178, nr 594.

¹²⁰ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 6, s. 12; ABKr., rkps 209, s. 6; *Katalog Archiwum Aktów Dawnych miasta Krakowa*. Cz. 1: *Dyplomy pergaminowe*. Pod red. S. Krzyżanowskiego. Kraków 1907, s. 79, nr 295; *Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa*. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1882, s. 604-606, nr 461.

tygodniowego, w wysokości dwóch grzywien szerokich groszy praskich i jednej grzywny zwykłej. Czynsz ten, pierwotnie zapisany na żupach krakowskich, został sprzedany wspomnianemu Rajcy, przez Władysława Warneńczyka za 1350 grzywien szerokich groszy praskich, z prawem odkupu. Hincza zdecydował się odkupić tenże czynsz, bowiem planował przeznaczyć go na dzieła pobożne, co uczynił w roku następnym¹²¹.

Należy także dodać, że w swym testamencie postanowił przekazać zapisy dla instytucji kościelnych, uwzględniając te same klasztory, co w darowiznie z 1465 r., a ponadto jeszcze szpital kleryków przy pl. św. Ducha. Łączna suma opiewała na 80 grzywien rocznego czynszu z żup krakowskich, który zakupili egzekutorzy jego ostatniej woli od króla za 4350 zł, Pieniądze podzielone zostały następująco: szpitalowi św. Ducha i szpitalowi św. Jadwigi przypadło po 20 grzywien rocznie, klasztorowi św. Agnieszki 16 grzywien rocznie (wypłacane kwartalnie)¹²², a szpitalom św. Walentego, św. Leonarda i ubogim klerykom przy pl. św. Ducha po 8 grzywien rocznie¹²³.

Powyższe darowizny, przez które tak szczerze wsparł krakowskie instytucje religijne były możliwe dzięki sporemu majątkowi do jakiego doszedł Jan Hincza, w trakcie swej rozległej działalności na scenie politycznej. Urodzony ok. 1400 r.¹²⁴ był synem podskarbiego Hinczki z Roszkowic († 1411)¹²⁵ i Ofki¹²⁶, miał dwóch braci: starszego Henryka († ok. 1425)¹²⁷, dworzanina i podskarbiego i młodszego Jakuba zwanego Nadobny († 1431)¹²⁸ oraz dwie siostry Małgorzatę († po 1456)¹²⁹ i Jadwigę († przed 1466)¹³⁰. Przez współczesnych określano go często imieniem ojca, nazwanie to tak trwale zrosło się z jego właściwym imieniem, iż ostatecznie znany jest jako Jan Hincza i tak zazwyczaj wymieniany jest w źródłach¹³¹. Wywodził się z rodziny Rogowskich herbu Działosza. Początkowo historycy próbowali doszukiwać się korzeni tejże rodziny w Małopolsce, gdzie znajduje się Rogów, z którego później się pisali, jednakże badania

¹²¹ J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach i przywilejach dla klasztorów (do początku XVI wieku)*. W: *Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce*. T. 1: *Krakowskie żupy solne na tle 1000-lecia dziejów Polski*. Wieliczka 1965, s. 166-167.

¹²² ABKr., rkps 209, s. 6-7; MRPS, T. 1, s. 64, nr 1252; *Lustracja województwa krakowskiego 1564*. Cz. 2. Wyd. J. Małeckie. Warszawa 1964, s. 109.

¹²³ J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach...*, s. 168.

¹²⁴ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...* s. 195.

¹²⁵ J. Senkowski, *Hinczka (Henryk) z Rogowa h. Działosza*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960-1961, s. 523-524; B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 46-47.

¹²⁶ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 193.

¹²⁷ J. Senkowski, *Henryk z Rogowa*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9, s. 424; B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 48-52.

¹²⁸ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 53-56.

¹²⁹ Tamże, s. 194-195.

¹³⁰ Tamże, s. 203.

¹³¹ Tamże, s. 56.

Bożeny Czwojdrak jednoznacznie obaliły tą hipotezę. Badaczka dowiodła, iż ród ten ma zdecydowanie śląską proveniencję, a do Korony przybył dopiero w końcu XIV w., wraz z nabyciem przez jego przedstawiciela w 1396 r. wsi Rogów, leżącej w ziemi sandomierskiej¹³².

Szczególny rozgłos już u współczesnych Hincza zyskał nie tylko dzięki swojej rozległej działalności politycznej czy też fundacyjnej, lecz także za sprawą skandalu obyczajowego, w który został zamieszany w 1427 r. Padły na niego, bowiem podejrzania o utrzymywanie zbyt zażyłej relacji z królową Zofią Holszańską, czwartą żoną Władysława Jagiełły, której to zarzucono niewierność małżeńską. Między królewskimi małżonkami istniała spora różnica wieku, która być może miała wpływ na to, iż Zofia chętnie otaczała się ludźmi w zbliżonym do siebie wieku, wśród nich znalazł się także Jan Hincza¹³³. Nie był on jedynym oskarżonym w tej sprawie, gdyż jak podaje Długosz zarzuty takie wysunięto jeszcze wobec kilku rycerzy związanych z królewskim dworem¹³⁴. Sytuacja ta odbiła się tym bardziej szerokim echem, iż Zofia spodziewała się wówczas dziecka, a takie zarzuty mogłyby wywołać pytania o legalność pochodzenia królewskich potomków. W kręgu podejrzanych, poza Janem Hinczą, znaleźli się również Wawrzyniec z Kalinowej, herbu Zaremba, marszałek koronny, Jan Taszka z Koniecpola herbu Pobóg, starosta lelowski, Piotr z Kurowa, herbu Szreniawa, Jan Kraska z Łubnic herbu Belina, bracia Piotr i Dobiesław ze Szczekocin herbu Odrowąż¹³⁵. Jednak to na Janie Hinczy ciążyły najpoważniejsze oskarżenia, a „swoją ucieczką z więzienia potwierdził niejako ów zarzut, skazując się na najdotkliwsze miejsce kaźni na chęcińskim zamku”¹³⁶, wolność odzyskał w styczniu 1429 r. Ostatecznie oskarżenia kierowane w stronę królowej nie zostały potwierdzone, jednak jak uznaje Bożena Czwojdrak, nie da się jednoznacznie wykluczyć bliskich więzi jakie łączyły Hinczę i Zofię i jak zauważa „wobec niego, jako jedyne z grona oskarżonych, wydaje się, że pomówienie mogło mieć pokrycie w rzeczywistości”¹³⁷. Za teorią tą przemawia, zdaniem historyk, fakt, iż po śmierci Jagiełły, Jan Hincza znalazł się w bliskim kręgu współpracowników Zofii jako

¹³² Tamże, s. 25-28.

¹³³ Tamże, s. 57-58.

¹³⁴ *Joannis Dlugossi Anneles seu Cronicae incliti Regni Poloniae*. Lib. 11: 1413-1430. Pod red. J. Wyrozumskiego. Varsaviae 2000, s. 226-228; J. Długosz, *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 11: 1413-1430. Pod red. S. Gawędy [i inn.]. Przeł. J. Mrukówna, Warszawa 2009, s. 238-240.

¹³⁵ B. Czwojdrak, *Miłość i polityka w kręgach dworu królewskiego – królowa Zofia Holszańska i jej rycerze*. W: *Miłość w czasach dawnych*. Pod red. B. Możejko, A. Paner. Gdańsk 2009, s. 122-123.

¹³⁶ Tamże, s. 127.

¹³⁷ Tamże.

zarządca jej dóbr oprawnych, ponadto po jej śmierci poświęcił się szerokiej działalności fundacyjnej na rzecz kościołów i klasztorów, co miałyby stanowić formę ekspiacji za popełnione przewinienie¹³⁸. Wydarzenia, w które był zamieszany nie przekreśliły jego dalszej kariery na dworze królewskim, rozpoczął ją jednak dość późno, bowiem pierwszy urząd, starosty radomskiego uzyskał dopiero w 1440 r. Od tego czasu zyskiwał coraz większe wpływy, znaczniejsze stanowiska i rozległy majątek, Będąc wciąż starostą radomskim, do 1461 r.¹³⁹, prawdopodobnie z końcem 1442 został kasztelanem rozpierskim¹⁴⁰, w 1453 r. kasztelanem sieradzkim¹⁴¹, a w 1460 r. kasztelanem sandomierskim¹⁴². W l. 1452 – 1474 sprawował urząd starosty nieszawsko – inowrocławskiego¹⁴³, był także starostą chęcińskim oraz gołubskim¹⁴⁴. W r. 1447 otrzymał urząd podskarbiego królewskiego, którym był aż do 1460 r.¹⁴⁵. Do piastowanych godności i stanowisk, dzięki, którym stopniowo gromadził znaczącym majątek, należy dodać, urząd tenentariusza brzeźnickiego, pyzdrowskiego krzepickiego oraz kolskiego¹⁴⁶. W skład jego imponującego majątku zaliczały się początkowo kilka wsi, odziedziczonych po ojcu, stopniowo zyskując coraz większe wpływy u boku Jagiellonów, stał się właścicielem dwóch miast: Koźmina i Działoszyna, dwóch zamków: Koźmina i Mirowa, ok. 50 wsi i kilkunastu drobniejszych osad¹⁴⁷. Ponadto należało do niego kilka domów w Krakowie, po jednym w Toruniu i Nowym Mieście Korczynie¹⁴⁸.

Od lat sześćdziesiątych XV w. Jan Hincza wycofał się z aktywnego życia politycznego, a poświęcił się całkowicie działalności fundacyjnej, uposażając znacznie więcej instytucji religijnych. Jego małżeństwo z Dorotą z Koziegłów h. Lis były bezdzietne, więc nie musiał liczyć się z koniecznością zabezpieczenia swych spadkobierców¹⁴⁹. Jego pierwszą inicjatywą, niestety nieudaną, była podjęta w 1462 r.

¹³⁸ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...* s. 59-60; Taż, *Miłość i polityka...*, s. 127-128; Taż, *Jan Hincza z Rogowa -rycerz królowej Zofii*. W: *Faworycy i opozycjoniści. Król a elity polityczne w Rzeczypospolitej XV-XVIII wieku*. Pod red. M. Markiewicza i R. Skowrona. Kraków 2006, s. 61-66; Taż, *Zofia Holszańska. Studium o dworze i roli królowej w późnośredniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012, s. 137-140.

¹³⁹ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 136.

¹⁴⁰ Tamże, s. 71.

¹⁴¹ Tamże, s. 79.

¹⁴² Tamże, s. 88.

¹⁴³ Tamże, s. 137.

¹⁴⁴ Tamże, s. 137-138.

¹⁴⁵ Tamże, s. 73.

¹⁴⁶ Tamże, s. 196-197.

¹⁴⁷ Tamże, s. 120.

¹⁴⁸ Tamże, s. 146-148.

¹⁴⁹ Tamże, s. 201-202.

próba sprowadzenia zakonu paulinów do Dankowa¹⁵⁰. W kolejnych latach doprowadził do założenia klasztoru kanoników regularnych przy kościele parafialnym w Krzepicach, na co otrzymał królewskie i biskupie zezwolenie w 1466 r.¹⁵¹, w tym samym roku ufundował klasztor bernardynów w Kole¹⁵², a w 1471 r. przy tamtejszym kościele parafialnym św. Krzyża utworzył kolegium mansjonarzy¹⁵³. Był dobroczyńcą klasztorów krakowskich bernardynów, gdzie sfinansował wykonanie sklepienia i dominikanów z klasztoru św. Trójcy, uposażając ich czynszem w 1472 r., wspierał materialnie również bożogrobców z klasztoru w Miechowie i kanoników regularnych laterańskich w Mstowie¹⁵⁴. Wspomagał także funduszami krakowskie instytucje zajmujące się działalnością dobroczynną, w tym szpital św. Ducha, szpital św. Jadwigi na Stradomiu, szpital scholarów św. Rocha oraz szpital dla trędowatych św. Leonarda na Kazimierzu i św. Walentego na Kleparzu¹⁵⁵.

Należy wspomnieć, iż Jan Hincza był również fundatorem prywatnej kaplicy grobowej w katedrze na Wawelu, usytuowanej w północnej nawie bocznej, ukończonej i poświęconej w 1465 r. Kaplica od złożonych tamże relikwii św. Niewiniątek oficjalnie posiadała wezwanie św. Młodzianków, jednak w powszechnej świadomości funkcjonowała jako kaplica Hinczów – *Sacellum Hinczonum*. Stała się ona miejscem pochówku Hinczy, który również jeszcze za życia, zdążył przenieść do niej szczątki swego ojca oraz starszego brata Henryka¹⁵⁶. W dawniejszej historiografii za dzień śmierci Jana Hinczy przyjmowano 29 września 1473 r., bowiem taką datę przekazał nekrolog kanoników regularnych laterańskich przy kościele Bożego Ciała w Krakowie oraz akta kapituły katedralnej¹⁵⁷. Nowsze ustalenia historyków pozwoliły jednak zweryfikować te

¹⁵⁰ Tamże, s. 150-151; Taż, *Paulini w Dankowie-nieudana fundacja Jana Hinczy z Rogowa*. W: *Veritati serviens. Księga pamiątkowa Ojcu Profesorowi Januszowi Zbudniewkowi ZP*. Pod red. J. Dziegielewskiego [i inn.]. Warszawa 2009, s. 365-368.

¹⁵¹ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 151-154.

¹⁵² A. Bruździński, *Klasztor bernardynów w Kole w okresie staropolskim*. W: *Bernardyni kolscy. 1466-2016. 550 lat dziedzictwa i posługi*. Pod red. K. Witkowskiego. Koło 2016, s. 13-16; K. Witkowski, *Źródła utrzymania kolskiego klasztoru OO. Bernardynów w okresie przedrozbiorowym*. W: *Bernardyni kolscy...*, s. 39-41; J. Szyrwiński, *Działalność gospodarcza i fundacyjna kasztelana krakowskiego Jana z Pilczy (ok. 1405-1476). Charakterystyka na tle dziejów aktywności wybranych przedstawicieli stronnictwa iuniores*. „*Saeculum Christianum*” T. 22: 2015, s. 86.

¹⁵³ B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...* s. 160.

¹⁵⁴ Tamże, s. 157-158

¹⁵⁵ Tamże, s. 160-161.

¹⁵⁶ J. Kalinowska, *Jan Hincza, z Rogowa i jego działalność fundacyjna na dworze pierwszych Jagiellonów*. „*Analecta Cracoviensia*” T. 19: 1987, s. 327-335; Taż, *Kaplica Jana Hinczy w katedrze na Wawelu i jej malowidła ścienne*. „*Studia do Dziejów Wawelu*” T. 5: 1991, s. 133-235; B. Czwojdrak, *Rogowscy herbu...*, s. 162-165, 192, 202.

¹⁵⁷ J. Kalinowska, *Jan Hincza, z Rogowa...*, s. 327, Taż, *Kaplica Jana Hinczy...*, s. 140; J. Senkowski, T. Słowikowski, *Hincza (Henryk) z Rogowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960-1961, s. 521

informacje i przesunąć wydarzenie w czasie tak, iż obecnie za dzień śmierci Hinczy uznaje się 4 lutego 1474 r¹⁵⁸.

Teren założenia klasztoru bernardynek powiększał się stopniowo przez przyłączanie do niego sąsiadujących parceli. Dom swój na potrzeby klasztoru św. Agnieszki przekazał dnia 28 czerwca 1462 r. Stanisław Dzywczak. Nieruchomością objął w posiadanie ich opiekun Dwochon¹⁵⁹. Dokumentem z dnia 21 listopada 1463 r. Błazko i jego żona Świętochna odstąpili swój dom na Stradomiu, położony ku Wiśle bernarynkom od św. Agnieszki. Objął go ich opiekun Marcin Bełza¹⁶⁰. Rok później dnia 30 kwietnia Zofia z Krakowa, żona kowala Jana przekazała połowę swego domu, położonego koło kościoła św. Agnieszki Dorocie Wanszykównie, jednej spośród zakonnice¹⁶¹. Dnia 5 lipca 1507 r. Mikołaj Voynyczky ze Stradomia wraz z żoną Heleną odstąpili część parceli klasztorowi św. Agnieszki¹⁶². Od Leonarda Tracza i jego żony Agnieszki bernarynki otrzymały 8 kwietnia 1532 r. część ogrodu, przylegającą do klasztoru św. Agnieszki¹⁶³.

Świątynia bernardynek doświadczała skutków licznych klęsk żywiołowych, co zostanie szerzej omówione w dalszej części rozprawy. Po pożarze z roku 1476, który zniszczył drewnianą zabudowę, obiekty zostały wzniesione na nowo za staraniem biskupa Jana Rzeszowskiego (ok. 1411 – 1488)¹⁶⁴. Zasługi w wystrój wnętrza świątyni bernardynek, po tych tragicznych wydarzeniach, wniósł bernaryn Franciszek z Sieradza († 1516), przez kronikarza Jana z Komorowa określony jako malarz i człowiek pobożny, który ozdobił polichromią również zakonne kościoły w Warcie, Bydgoszczy, w Kobylinie, Skępem, Opatowie, z kolei u krakowskich bernarynów pomalował kaplicę klasztorną i ganki obok furty. Został pochowany w Warcie¹⁶⁵. W wydany w drukarni

¹⁵⁸ B. Czwojdrak, *Wiarygodność wpisów obituarnych w nekrologach krakowskich klasztorów mendykantkich w średniowieczu*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 77-79; Taż, *Rogowscy herbu...*, s. 197-200.

¹⁵⁹ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 3, s. 11.

¹⁶⁰ Tamże, nr 4, s. 11-12.

¹⁶¹ Tamże, nr 5, s. 12.

¹⁶² Tamże, nr 15, s. 14.

¹⁶³ Tamże, nr 24, s. 16-17.

¹⁶⁴ F. Kiryk, J. Kurtyka, M. Michalewiczowa, *Rzeszowski Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 34. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 1992 – 1993, s. 70 – 80; H. E. Wyczawski, *Kraków- św. Agnieszka...*, s. 517; B. Krasnowolski, *Krakowski Kazimierz. Historia i kultura*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 168. Kraków 2022, s. 136.

¹⁶⁵ Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 231; M. Kutzner, *Architektura polskich późnogotyckich klasztorów franciszkanów-obseryntów (zwanych bernarydami)*. W: *Zakony franciszkańskie*. T. 1: *Franciszkanie w Polsce średniowiecznej*, cz. 2 i 3: *Franciszkanie na ziemiach polskich*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1989, s. 288; *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze i graficy*. T. 2. Pod red. Wrocław-Warszawa-Kraków 1975. Pod red. J. Maurin-Białostockiej [i

Franciszka Cezarego przewodniku po krakowskich obiektach sakralnych w 1650 i 1745 r., jego autor Piotr Hiacynt Pruszc (1605 – po 1667?)¹⁶⁶ opisując kościół bernardynek zanotował, iż miał on wezwanie ś. Agnieszki i św. Łucji. Ponadto dodał, iż przy kościele znajduje się „klasztor panien zakonnych S. Klary pod obserwacją Reguły św. Franciszka, trzeciej Reguły” i że był on „fundowany i zmurowany jeszcze za żywota błogosławionego Jana Kapistrana, po pogorzeniu naprawiony od xiędza Jana Korsbacha, kanonika krakowskiego”¹⁶⁷. W 1542 r. kanonicy krakowscy przekazali zakonnicom, przez swego prokuratora Kaspra Podlaskiego¹⁶⁸ 5 florenów na budowę komina w zakrystii¹⁶⁹. W 1545 r. przeprowadzony został remont dachu kościoła oraz klasztoru. Świadczy o tym jałmużna w wysokości 30 gr, którą na polecenie króla Zygmunta Starego przekazał bernardynkom 7 października tegoż roku ich prokurator Seweryn Boner *pro solvendis debitīs, quae contraxerunt in reformatīs tectis ecclesiae et conventus sui*¹⁷⁰.

Zdarzało się, że kościół bernardynek stawał się obiektem ataku przestępców. I tak w zeznaniach, spisanych 1 grudnia 1559 r., Stanisław rodem z Krakowa, syn Jana Żiżki, wyjawiał, iż dokonał kradzieży w kościele św. Mikołaja w Krakowie, skąd zabrał „puszkę z sakramentem i krzyżmał z druga puszką”¹⁷¹. Ponadto przyznał się do świętokradztwa dokonanego w świątyni bernardynek: „*Item wyznał, iż on wszedł do kościoła do mniszek do Świętej Agnieszki. I ukradł tam szerzynkę*¹⁷² złotem wyszywaną z ołtarza i chustkę wyszywaną jedwabiem, które są u pana podstarościgo”¹⁷³. Za dokonane przewinienia został spalony nad Wisłą. Na karę śmierci przez powieszenie za okradanie kościołów skazano z kolei Stanisława z Warszawy, syna Grzegorza Czechowskiego¹⁷⁴. On w zeznaniach spisanych 14 sierpnia 1571 r. ujawnił, iż ma na sumieniu obrabowanie kościoła Wszystkich Świętych, kościoła OO. Bernardynów, skąd zabrał świecę i

inn.], s. 239-240; J. Gadomski, *Gotyckie malarstwo tablicowe Małopolski 1460-1500*. Warszawa 1988, s. 85.

¹⁶⁶ Przewodnik został wydany pierwszy raz w Krakowie w 1647 r., w drukarni Franciszka Cezarego, jednak bez podania autora, przy tej edycji odrzuca się autorstwo Pruszcza, M. Rożek, *Pruszc Piotr Jacek (Hiacynt) (1605-po 1667?)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 28. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1984-1985, s. 599-600.

¹⁶⁷ P. H. Pruszc, *Kleynoty Stłecznefo Miasta Krakowa...*, s. 134.

¹⁶⁸ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3: *Prałaci i kanonicy krakowscy*. Kraków 1852, s. 462-463.

¹⁶⁹ *Quinque florenos peccuniarum [...] pro edificatione camini in sacristia, Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu*. T. 12, cz. 3: 1542 – 1545. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1997, nr 1153, s. 59.

¹⁷⁰ *Rachunki generalne Seweryna Bonera 1545*. Wyd. O. Łaszczyńska. Kraków 1955, s. 28.

¹⁷¹ *Księga kryminalna miasta Krakowa z lat 1554 – 1625. Fontes Juris Polonici. Seria: Prawo miejskie*. T. 1. Opr. i wyd. W. Uruszcak, M. Mikuła, A. Karabowicz. Kraków 2013, s. 123, nr 59.

¹⁷² Supkorporał czyli mały kawałek lnianego płótna, F. Kotula, *Rańtuchy. Elementy kultury ludowej w wyposażeniu kościołów*. „*Nasza Przeszłość*” T. 10: 1959, s. 383.

¹⁷³ *Księga kryminalna miasta Krakowa z lat 1554 – 1625...*, s. 123.

¹⁷⁴ Tamże, s. 259, nr 112.

kobierzec, a „u św. Agnieszki też wziął dwie świece i stopiła je jego żona, i sprzedała je jego żona Żydom za dziesięć groszy”¹⁷⁵.

Jak przekazuje kronika klasztoru: „Po niefortunym przypadku pogorzenia miasta Stradomia, które było Roku Pańskiego 1556 plac konwentu (jako terazniejsza murem wysokim obwiedziona pokazuje cyrkumferencyja) przez skupienie przyległych ogrodów, dość przyczyniony i obszerny zostaje, na którym powtórnie klasztor i kościół S. Agnieszki mocno z cegły wystawiony jest [...]”¹⁷⁶. „Do tej nowej restauracji znaczną przyłożył fortunę” w 1568 r. kanonik krakowski Jan Korzbog „osobliwszy miejsca tutecznego opiekun i dobrodziej” i własnym nakładem odnowił kościół, zniszczony przez wspomniany pożar¹⁷⁷. Kronikarz franciszkański Łukasz Wadding doprecyzowuje tę informację podając, iż *claustrum monialium tertie regulae S. Francisci*, jak określono klasztor bernardynek, został odnowiony za prowincjała Mikołaja *Roxolano*¹⁷⁸, przez Jana Korzboga, kanonika krakowskiego, który uczynił to *maximo sumptu*¹⁷⁹.

Jan Korzbok Witkowski (koniec XV w. – 1572) h. własnego pochodził z zamożnej rodziny, wielkopolsko – śląskiej, był dziedzicem miasteczka Witkowo koło Gniezna, dziekanem gnieźnieńskim, scholastykiem płockim, kanonikiem krakowskim. Około 1540 r. był jednym z bardziej wpływowych prałatów w Gnieźnie, zaś pod koniec życia był głównie w Krakowie, poświęcając się aktywnie działalności o charakterze gospodarczym. I tak m. in. od 1556 r. przebywał na dworze biskupa krakowskiego Andrzeja Zebrzydowskiego, którego wspomagał w sprawach natury ekonomicznej. Doświadczenie w tej materii zdobył już wcześniej, bowiem do 19 maja 1554 r. sprawował funkcję prokuratora kapituły krakowskiej. Zarządzał też wsiami należącymi do kapituły, skąd prawdopodobnie czerpał znaczne dochody. Angażował się w dzieła natury architektonicznej m. in. w przebudowę katedry wawelskiej, a w l. 1552 – 1554 wyłożył

¹⁷⁵ Tamże, s. 261.

¹⁷⁶ ABKr., rkps 207, s. 7.

¹⁷⁷ Tamże; ANK, Teki Schneidra, sygn. TSchn 799: Kraków, s. 1021; A. Schneider, *Encyklopedia do krajoznawstwa Galicji pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym, orograficznym, geognostycznym, etnograficznym, handlowym, przemysłowym, sfragistycznym etc. etc.* T. 1. Lwów 1871, s. 14-15; K. Hoszowski, *Jan Korzbach kanonik krakowski i słynny architekt z XVI wieku, jego fundacje i odbudowa niegdyś spalonego a dziś ubytego kościoła ŚŚ. Agnieszki i Łucyi z klasztorem św. Klary*. Kraków 1882, s. 5-6; *Sekularyzowany kościół św. Agnieszki w Krakowie*. „Przewodnik Katolicki” R. 29: 1923, nr 46 z dn. 18 XI 1923, s. 6-7.

¹⁷⁸ Mikołaj z Buska (położonego na Rusi), prowincjał w l. 1567-1570, jeden z najwybitniejszych bernardynów swej epoki, zmarł w Warszawie w styczniu 1583 r., K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 239-240.

¹⁷⁹ *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Ab anno 1565 usque ad annum 1574 continuati a P. F. Caietano Michelesio Asculano Ordinis FF. Minorum pro – chronologo generali. Dein aucti et emendati a P. F. Eusebio Fermendzin O. F. M. ex – deffinitore et chronologo generali*. T. 20: 1565 – 1574. Prope Florentiam 1933, s. 254.

kwotę 2000 zł na remont przydzielonego mu domu kanoniczego w Krakowie, koło bramy Kazimierskiej¹⁸⁰.

Wobec powyższego nie dziwi jego zaangażowanie w pomoc w odbudowie klasztoru bernardynek, gdyż miał na ten cel zarówno stosowane dochody jak i rozległe doświadczenie. W 1565 r. darował także bernarynkom 100 zł, które ulokował na jatce rzeźniczej Tenderlowskiej inaczej Piaseckiego. Jej właściciel Wojciech Tenderlowic wraz z żoną dnia 8 marca tegoż roku w księgach kazimierskich zobowiązał się wypłacać zakonnicom 6 zł corocznego czynszu. W zamian „względem tego i inszych dobrodziejstw X. Korzbogowych, który po ogniu osobliwe staranie czynił około budowania klasztoru i kościoła i pieniędzy swych niemało dał obowiązały się Panny wiecznymi czasy za duszę jego Ms[z]ą *Humiliavit* w piątki dać czytać, a przy Mszy po pięć pacierzy zmówić ktemu trzy pacierze na każdy dzień każda”¹⁸¹.

Informacji o wyglądzie kościoła św. Agnieszki, z okresu po odbudowie wspomnianym pożarze oraz kształcie i składzie wspólnoty zamieszkującej tamtejszy klasztor przekazał Martin Gruneweg († po 1615), z pochodzenia gdańszczanin, dominikanin, związany m. in z ich krakowskim konwentem. W spisanej przez siebie relacji, w październiku 1583 r. świątynię bernardynek scharakteryzował następująco: „A znów po prawej stronie poza ulicą jest kryty dachówką, lubo mały kościół św. Jagnieszki, a przy nim klasztor pełen panien, w większości z zacnych domów, które śpiewają”¹⁸². Potwierdził więc iż ich kościół nie należał do obszernych obiektów, ale za to wspólnota mieszkających tamże zakonnic była liczna i w znacznej części tworzyły ją panny pochodzenia szlacheckiego.

O zaangażowaniu Korzboga w odbudowę świątyni bernardynek wspomina wydany w 1603 r., w oficynie drukarza Jakuba Siebeneichera, pierwszy przewodnik po sakralnych zabytkach Krakowa, Kazimierza, Kleparza i Zwierzyńca¹⁸³. Ukazał się z on z

¹⁸⁰ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 163; W. Urban, *Korzbok Witkowski Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 14. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1968-1969, s. 160-161; K. Hoszowski, *Jan Korczbach kanonik krakowski i słynny architekt z XVI wieku, jego fundacje i odbudowa niegdyś spalonego a dziś ubylego kościoła ŚŚ. Agnieszki i Lucyi z klasztorem św. Klary*. Kraków 1882, s. 5-9; *Inwentarz katedry wawelskiej z roku 1563*. Opr. A. Bochnak. W: *Źródła do dziejów Wawelu*. T. 10. Kraków 1979, s. 290.

¹⁸¹ ABKr., rkps 209, s. 79.

¹⁸² Wieder tzur rechten handt hinder derr gasse ab ist S. Agneten kichche untter dachsteinen doch klein, dabey ist ein kloesterr fol jungfrauen meist hoges adels, die singen, *Die Aufzeichnungen des Dominikaners Martin Gruneweg (1562-ca. 1618) über seine Familie in Danzig, seine Handelsreisen in Osteuropa und sein Klosterleben in Polen*. Bd 2. Edition des Manuskripts fol. 726-1453. Ed. A. Bues. Wiesbaden 2008, s. 827; M. Fabiański, *Złoty Kraków*. Kraków 2010, s. 262.

¹⁸³ *Przewodnik Abo kościołów krakowskich i rzeczy w nich widzenia i wiedzenia godnych krótkie opisanie, naprzód tych, które są w mieście Krakowie, po tym tych, co są na Kazimierzu i na Stradomiu, a na koniec*

myślą o przybywających do miasta pielgrzymach z okazji ogłoszonego Roku Świętego¹⁸⁴. Jego autor nie tylko podkreślił zasługi kanonika Korzboga, ale charakteryzując wspólnotę bernardynek wypowiedział się o niej wielce pochlebnie: „Stamtąd idąc do świętej Jagnieszki jest dom białogłowski tegoż zakonu świętego Franciszka trzeciej reguły, które zowią się bernardynkami. Kościół świętej Agnieszki a przy nim klasztor panien tegoż zakonu świętego Franciszka trzeciej reguły (...) porządkiem i zakonnością sławny, w którym zawsze wiele zacnych domów panien Bogu służyć zwykło. Ten, gdy był wielki ogień pogorzał, kosztem księdza Jana Korzbacha kanonika krakowskiego i innych prałatów krakowskich jest naprawiony”¹⁸⁵. O bernardynkach wspomniał również w swojej relacji Claudio Rangoni († 1621), nuncjusz apostolski w Polsce w latach 1598 – 1606. Opisując przedmieście Stradom podał informacje o moście znajdującym się tamże nad Wisłą, a także wymienił obiekty sakralne, mijane pod drodze: „Na pomienionym przedmieściu jest także piękny klasztor bernardynów, szpital świętej Jadwigi i klasztor zakonnic bernardynek, zwany świętej Agnieszki”¹⁸⁶. Niestety nie podał więcej szczegółów, które mogłyby posłużyć do odtworzenia jego wyglądu zewnętrznego.

W 1599 w. kościół i klasztor bernardynek został zwizytowany przez kardynała Jerzego Radziwiłła, jako rządcę diecezji krakowskiej w latach 1591 – 1600. Było to pokłosie uchwał Soboru Trydenckiego, zakończonego w 1563 r., który przypomniał biskupom o ich obowiązku oficjalnego odwiedzenia podległych im instytucji kościelnych, przynajmniej co kilka lat oraz spisywania po odbyciu tychże wizyt dokładnych, pisemnych relacji. Kardynał Radziwiłł przeprowadzał nakazane wizytacje osobiście, jeśli chodzi o klasztory oraz bardziej znamienite kościoły na terenie podległej mu diecezji. Objazdy zaś parafii w poszczególnych dekanatach zlecał wizytatorom. Wizytacja dekanatu Kraków, który pokrywał się z granicami miasta, została przeprowadzona od 18 marca do 13 czerwca 1599 r. Kardynał jeszcze przed rozpoczęciem wizytacji dekanatu krakowskiego, odwiedził klasztor bernardynek przy kościele św. Agnieszki, a także klarysek przy kościele św. Andrzeja, norbertanek na

tych, co są w Kleparzu i po przedmieściach krakowskich. Przydatny jest katalog wszystkich królów polskich i biskupów krakowskich. W Krak[owie]. W Druk[arni] Jak[uba] Siebeneichera, roku 1603.

¹⁸⁴ J. Kiliańczyk-Zięba, *Kto napisał najstarszy przewodnik po Krakowie?* „Roczniki Humanistyczne” T. 51:2003, z. 1, s. 213-214, 218-219.

¹⁸⁵ *Przewodnik Albo Kościołów krakowskich krótkie opisanie, wydany w 1603 z widokami Krakowa, którego już nie ma.* Opr. J. Kiliańczyk-Zięba. Kraków 2002. s. 100.

¹⁸⁶ C. Rangoni, *Relacja o Królestwie Polskim z 1604 roku.* Opr. i wyd. J. Byliński, W. Kaczorowski. Przeł. K. W. Kielisiński, W. Kazimierski. Opole 2013, s. 17.

Zwierzyńcu, duchaków i kanoników regularnych laterańskich przy kościele Bożego Ciała. Niestety protokół z tych czynności przeprowadzonych w klasztornej kościele bernardynek, określonym w źródle jako *ecclesia conventualis monialium tertiariorum ordinis s. Francisci tituli s. Agnetis*¹⁸⁷ nie zachował się. Przetrwali jedynie opisy wizytacji odbytej u klarysek, norbertanek oraz z klasztoru kanoników z Kazimierza¹⁸⁸.

W 1610 r., na polecenie ks. Wojciecha Kroguleckiego, Stanisław Bocheńczyk wraz z Kasprem Kurcz przeprowadzili oszacowanie ołtarza w kościele św. Agnieszki jako starsi zgromadzenia malarzy¹⁸⁹. Był to prawdopodobnie tryptyk, gdyż jak zanotowano składała się na niego „tablica średnia (obraz), skrzydeł czworo, na których historyi dwanaście, tablica zwierzchnia (górną część ołtarza), tumba oraz pięć posągów”. Koszta wyliczono na 152 zł, w tym 76 zł za złoto potrzebne do prac, jednak jak stwierdza Tomkowicz nie wiadomo czy była to wycena z zamysłem sprzedaży czy też jego restauracji¹⁹⁰. Wiadomo, iż ołtarz główny w kościele św. Agnieszki był tzw. ołtarzem uprzywilejowanym, co oznacza, że posiadał przywilej, na mocy, którego duchowny odprawiający przy nim Mszę św. za duszę zmarłego, stosował też do niej odpust zupełny¹⁹¹. Został on nadany 5 grudnia 1608 r. za pontyfikatu papieża Pawła V (1605 – 1621)¹⁹². Warto zaznaczyć, iż przywilej taki początkowo nadawany był rzadko i przysługiwał jedynie świątyniom posiadającym nadzwyczajne relikwie lub obrazy otoczone szczególnym kultem. Dopiero papież Benedykt XIII (1724 – 1730) w 1724 r. udzielił go na każdy dzień roku i bezterminowo dla wszystkich kościołów katedralnych i metropolitalnych. Tam zaś, gdzie nie było wyznaczonego ołtarza, mógł go wskazać

¹⁸⁷ *Akta wizytacji dekanatu krakowskiego 1599 roku przeprowadzonej z polecenia kardynała Jerzego Radziwiłła*. Cz. 1. Wyd. ks. Cz. Skowron. Lublin 1965, s. 141.

¹⁸⁸ Tamże, s. VIII, A. Bazieli, *Kardynał Jerzy Radziwiłł (1556-1600). Wybrane zagadnienia*. W: *Studia historyczne*. T. 1. Pod red. M. Żywczyńskiego, Z. Zielińskiego. Lublin 1968, s. 163-265; O. M. Przybyłowicz, *XVI-wieczne wizytacje klasztorów klarysek w Krakowie i Starym Sączu w świetle kościelnego prawa potrydenckiego i posoborowego nurtu reformacyjnego*. W: *Klasztor w kościele średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg-Lenartowicz. Warszawa 2010, s. 293-310; Taż, *Biskupi krakowscy końca XVI i początku XVII wieku wobec klasztorów żeńskich. Przemiany architektoniczne inspirowane potrydenckim ustawodawstwem kościelnym i teorią sztuki*. W: *Działalność fundacyjna biskupów krakowskich*. Pod red. M. Walczaka. Kraków 2016, s. 328-329.

¹⁸⁹ E. Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających*. T. 3. Warszawa 1857, s. 138, 282-283.

¹⁹⁰ A. Grabowski, *Skarbniczka naszej archeologii*. Lipsk 1855, s. 60-61; S. Tomkowicz, *Przyczynek do historii kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII w.* Lwów 1912, s. 14.

¹⁹¹ *Ołtarz uprzywilejowany*. „Kurenda Kurji Diecezjalnej Wileńskiej” R. 5: 1925, nr 6, s. 79.

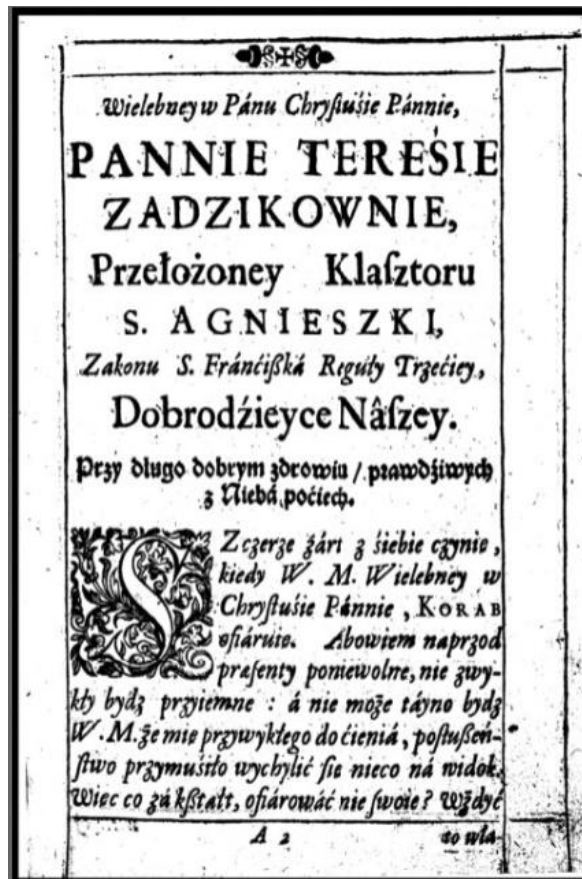
¹⁹² *Concedit altare maius privilegium in ecclesia S. Agnetis conventus Cracoviensis tertii ordinis: Omnium salutis die V Decembris, Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Ab anno MDCL, usque, ad annum MDCXI. Continuati a P.F. Stanislao Melchiorri de Cerreto, Picenae Provinciae filio* T. 24: 1601-1611. Prope Florentiam 1934, s. 292.

miejscowy biskup, z kolei w kościołach kolegiackich i parafialnych ordynariusz mógł go przyznać na siedem lat i to po otrzymaniu zgody Stolicy Apostolskiej¹⁹³.

Świątynia bernardynek była w XVII w. świadkiem wydarzeń szczególnie ważnych dla historii Kościoła lokalnego. To w kościele św. Agnieszki dnia 2 maja 1642 r. odbyły się egzekwie za duszę zmarłego biskupa krakowskiego Jakuba Zadzika. Kazanie pogrzebowe, wydane również drukiem przez małopolską prowincję obserwantów, wygłosił bernardyn o. Ludwik Jan Skrobkowicz († 1657). Autor zadedykował je ówczesnej przełożonej bernardynek, *Teresie Zadzikównie*, siostrze zmarłego ordynariusza¹⁹⁴.

¹⁹³ *Ołtarz uprzywilejowany...*, s. 80.

¹⁹⁴ J. L. Skrobkowicz, *Korab Na Morzu, Jaśnie Wielmożnego godney pamięci Jego Mci X. Jakuba Zadzika, Biskupa Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, etc. Pokazany z Ambony W kościele świętej Agnieszki, na Exequiach Nieboszczykowskich, Dnia 2 Maia. Roku 1642. Przez [...], Zakonu Braci Mnieyszey de Observantia. A potym w druk podany Z rozkazania y za dozwoleciem Starszych*. Kraków 1642, W Drukarniey Andrzeia Piotrkowczyka, Typographa J. K. M. ; H. E. Wyczawski, *Skrobkovic (Skrobkovicus, Scrobovicus, Skropkowic) Ludwik Jan*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 441 – 442; W. F. Murawiec, *Skrobkovic (Scrobovicus, Scrobovicus, Skropkowic) Ludwik Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 38. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1997 – 1998, s. 389 – 391; J. Gwóźdź, *Święte, świątobliwe i światowe. O kobietach w polskich klasztorach barokowych*. W: *Liber amicorum professoris Ioannis Malicki*. Pod red. D. Rotta, P. Wilczka, B. Stuchlik-Surowiak. Katowice 2011, s. 103.

Il. 1. Karta zawierająca dedykację dla Teresy Zadzikówny, przełożonej klasztoru św. Agnieszki, Źródło: J. L. Skrobkowicz, *Korab Na Morzu, Jaśnie Wielmożnego godney pamięci Jego Mci X. Jakuba Zadzika, Biskupa Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, etc. Pokazany z Ambony W kościele świętej Agnieszki, na Exequiach Nieboszczykowskich, Dnia 2 Maia. Roku 1642. Przez [...], Zakonu Braci Mnieyszey de Observantia. A potym w druk podany Z rozkazania y za dozwoleciem Starszych.* Kraków 1642, W Drukarniey Andrzeia Piotrkowczyka, Typographa J. K. M., k. A₂.

Zewnętrzny wygląd kościoła św. Agnieszki i przylegających do niego zabudowań klasztornych, z okresu po przebudowie przez Jana Korzboga, a jeszcze sprzed zniszczeń w wyniku najazdu szwedzkiego, został ukazany na rycinie zawartej w monumentalnym dziele „Civitates orbis terrarum” wydanym w Kolonii przez Georga Brauna i Franza Hogenberga. Pięć tomów ukazało się w latach 1572 – 1589, a ostatni szósty w 1617 r. Znalazło się w nim szesnaście widoków miast Korony i Litwy, w tym także Krakowa, który ukazano na dwóch rycinach, od strony południowej i od północnego zachodu¹⁹⁵. Celem wydawnictwa było zaprezentowanie widoków najważniejszych europejskich metropolii, tak by poza ogólnym wyobrażeniem, widoczne były także szczegóły budowli

¹⁹⁵ G. Braun, F. Hogenberg, *Civitates orbis terrarum*. T. 6: *Theatri precipuarum totius mundi*. Coloniae Agrippinae 1617, tabl. 43, 44.

i układ ulic. Rysunkowy pierwowzór omawianego widoku powstał z natury w latach 1603 – 1605, rycina zaś jak wspomniano w 1617 r. Przedstawia śródmiejskie budowle, nad którymi unosi się napis na wstędze *Cracovia Metropolis Regni Poloniae*.a także odpowiednio nad kolejnymi partiami krajobrazu napisy *Casimiria*, *Clepardia* oraz przedmieście *Stradomia* i oznaczenie dwóch wsi *Lobzovia* i *Promnik*. Pejzaż miasta został uchwycony z punktu widokowego położonego na wzgórzach bronowickich. Na pierwszym planie podziwiać można orszak królewski, udający się z Wawelu do Łobzowa, drugiej monarszej siedziby. Autor zaznaczył wezwania trzydziestu dwóch kościołów położonych na terenie Krakowa, Kleparza, Stradomia i Kazimierza i w tym także świątyni bernardynek¹⁹⁶.

Na rycinie wyraźnie można przyjrzeć się niekorzystnemu pod kątem topograficznym, położeniu zabudowań tuż na cyplu, wrzynającym się w stare koryto Wisły, oddzielające przedmieście Stradom od Kazimierza. W ciągu biegu rzeki widoczny jest most królewski, łączący oba brzegi rzeki. Centralny punkt terenu stanowi kościół św. Agnieszki oraz przylegający do niego piętrowy budynek klasztoru, z zaznaczoną niewielką sygnaturką. Kompleks należący do bernardynek obwiedziony jest murem, w jego górnej części widoczne jest dekoracyjne obramowanie. Przed nim znajduje się jeszcze część ogrodu, gdzie zaznaczono dwa, niewielkie budynki, być może o przeznaczeniu gospodarczym. Całość terenu oddzielona jest od szerokiej łąchy piasku, leżącej przy samej wodzie, drewnianą palisadą, pełniącą prawdopodobnie funkcję zabezpieczającą przed podmywaniem przez wodę. W widoku Stradomia wyłaniają się jeszcze dwie znaczące świątynie: kościół bernardynów oraz kościół św. Jadwigi, należący do bożogrobców.

¹⁹⁶ J. Banach, *Dawne widoki Krakowa*. Kraków 1983, s. 58-59, 62, 179-180; W. Komorowski, *Widoki portretowe Krakowa czasów staropolskich w badaniach historii miasta. Obraz, znak, symbol, tekst*. „Zapiski Historyczne” T. 84: 2019, z. 1, s. 147, 151-153.

Il. 2. Panorama Krakowa od północnego zachodu (fragment), akwaforta i miedzioryt kolorowany, wg rysunku z lat 1603–1605, Źródło: *Civitates orbis terrarum*. T.6: *Theatri precipuarum totius mundi* Colonia Agrippina 1617, tabl. 43; Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK III – ryc. 28932.

Jeszcze przed inwazją szwedzką i zniszczeniem świątyni, która w jej konsekwencji nastąpiła, kościół bernardynek został „przez ojca Działoty w guście włoskim wyrestaurowany”, o którym brak jednak bliższych informacji¹⁹⁷. Wygląd świątyni tuż przed czasem zniszczeń potopu szwedzkiego można poznać dzięki rysunkowi autorstwa malarza Macieja Palbitzkiego († 1677). Szwedzki artysta uchwycił widok na wzgórze wawelskie od strony południowej i częściowo wschodniej. Na pierwszym planie narysował koryto Starej Wisły, a za nim zabudowania Stradomia. U podnóża Wawelu, po lewej stronie, od strony Kazimierza przedstawił uszkodzony w trakcie walk kościół św. Agnieszki, a pośrodku rysunku ogrody klasztorne. Była to wówczas niewielka, jednonawowa świątynia, orientowana, bez wydzielonego prezbiterium, z trójbocznym zamknięciem od wschodu. Znajdowała się we wschodniej części obecnego kościoła. Ponad koronami drzew widoczna jest jeszcze sygnaturka kościoła bernardynów. Po prawej stronie znajdują się resztki spalonych domów raz w tle kopuła kościoła św. Piotra¹⁹⁸. Jak wskazuje tytuł rysunku został on sporządzony z okna klasztoru

¹⁹⁷ M. Rożek, *Straty kulturalne i artystyczne Krakowa w okresie pierwszego najazdu szwedzkiego (1655-1657)*. „Biuletyn Historii Sztuki” T. 36: 1972, nr 2, s. 143.

¹⁹⁸ S. Banach, J. Demel, *Katalog materiałów ikonograficznych, dotyczących otoczenia Wawelu*. W: *Przemiany dziejowe otoczenia Wawelu*. Pod red. S. Banacha. Kraków 1953, s. 99; J. Banach, *Dawne widoki...*, s. 86-87; B. Krasnowolski, *Krakowski Kazimierz...*, s. 137.

augustianów: *Prospectus arcis et civitatis Cracoviensis delineatus [...] tempore obsidionis, ex fenestra monasterii e regione Augustinianorum, cum ab hoste ex arce visus ictu tormenti peterer, vixque monitu monachi periculum evaderem*. W swej autobiografii Palbitzki nie pisał o pobycie w Rzeczypospolitej, jednak wspomniany rysunek, a także kolejny przedstawiający Wawel od strony Dębnik wskazują, iż przebywał w Krakowie z wojskami szwedzkimi¹⁹⁹.

Il. 3. M. Palbitzki, *Wawel i Kraków z okna klasztoru Augustianów na Kazimierzu, 1655*, Źródło: J. Muczkowski, *Dwa nieznane widoki zamku na Wawelu*. „Rocznik Krakowski” T. 23:1932, s. 156.

Lata 1655 – 1657 to okres oblężenia i okupacji szwedzkiej, która dotkliwie zapisała się w historii Krakowa, jego przedmieść w tym Stradomia oraz pobliskich miast Kazimierza i Kleparza. W wyniku oblężenia trwającego od 25 września 1655 r. do kapitulacji 17 października i ponownie w trakcie prawie dwuletniej okupacji w okresie od 19 października 1655 r. do 25 sierpnia 1657 r. miasto poniosło ogromne straty materialne. Kraków na wieść o zbliżającej się inwazji szwedzkiej rozpoczął działania, mające na celu ochronę miasta. Dnia 3 sierpnia 1655 r. odbyła się narada u biskupa krakowskiego Piotra Gembickiego († 1657), gdzie magistrat, pod przewodnictwem burmistrza Andrzeja Cieniowicza († 1658)²⁰⁰, a nazajutrz razem z radą miejską uchwalił,

¹⁹⁹ J. Muczkowski, *Dwa nieznane widoki zamku na Wawelu*. „Rocznik Krakowski” T. 23:1932, s. 156-158; K. Łopatecki, W. Krawczuk, *Szwedzki plan oblężenia Krakowa z 1655 roku jako przykład wykorzystania prac kartograficznych w komunikacji epistolarnej*. „Z dziejów Kartografii” T. 24:2022, s. 365-368.

²⁰⁰ *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów...*, T. 1, s. 616.

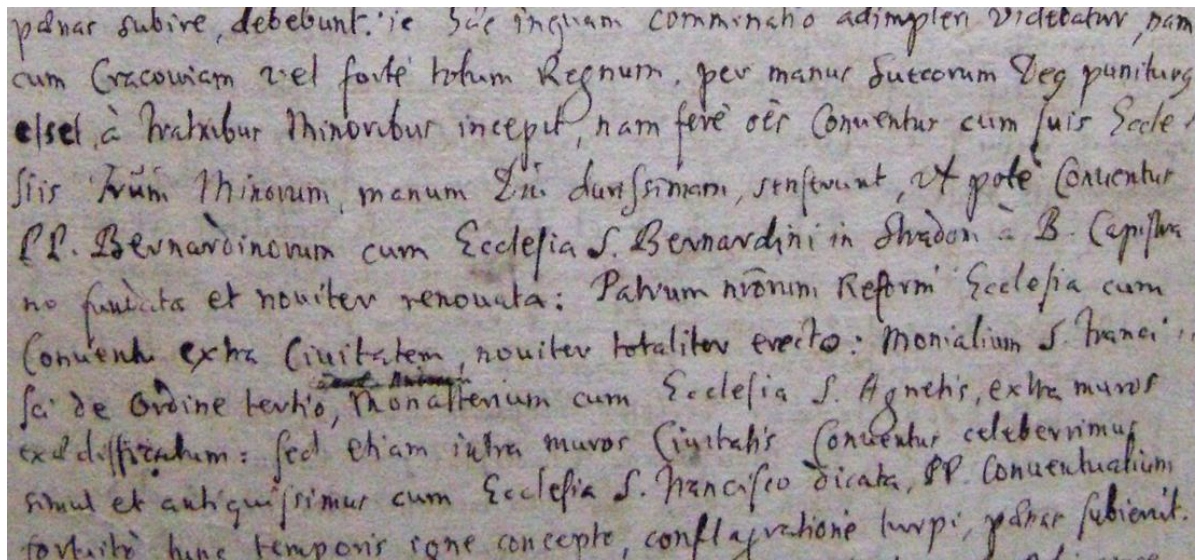
że tylko trzy bramy miasta pozostaną otwarte, należy otoczyć je palisadami, a wokół miasta zacząć sypać okopy. Podjęto również decyzję, aby wydać broń cechom, mieszczan wezwano do trzymania warty na murach obronnych, przygotowano wodę na dachach, na okoliczność gaszenia pożarów, gromadzono żywność. Obroną Krakowa kierował kasztelan kijowski Stefan Czarniecki († 1665)²⁰¹. Na jego polecenie, 25 września, dzień przed wkroczeniem wojsk szwedzkich, spalony został Kleparz i przedmieścia, w tym celu by nie mogły stanowić osłony dla wrogiej armii, zwłaszcza w tych miejscach, gdzie budynki przylegały do murów miejskich. Pożar strawił wówczas kościół św. Floriana położony na Kleparzu, przedmieścia Biskupie, Garbary, Piasek, Wesołą, domy za bramą Wiślną. Wiatr rozniósł następnie płomienie w stronę ścisłego centrum miasta i tak żywioł dosięgnął kościół i klasztor franciszkanów z wyjątkiem kaplicy bł. Salomei, budynki obok kościoła św. Anny. Ogień objął również strych Wawelu, jednak pożar na zamku został w porę ugaszony²⁰².

W ten sam dzień Szwedzi pod wodzą Karola X Gustawa opanowali Prądnik, Kleparz, przedmieście Wesoła i Dąbie, a także Łobzów i Wolę Justowską, niebezpiecznie zbliżając się do miasta. Dzień później, 26 września zajęli ufortyfikowany Kazimierz i przedmieście Stradom, gdzie toczyły się walki. Próbowali szturmować też sam Kraków, ale bez powodzenia. Uderzali z dział od strony kościoła św. Jadwigi w Bramę Grodzką, tak że w nocy podpalili nawet przedbramie. Szwedzi zajęli zabudowania klasztoru bernardynów, które skąd przypuszczali atak artylerii na Zamek Królewski. Z kolei obrońcy miasta na rozkaz Czarnieckiego, odpowiadając na wrogi atak, uderzali od strony Wawelu ognistymi kulami. W wyniku tego działania spaleni uległ kościół św. Agnieszki oraz Podzamcze, a 27 września cały Stradom, w tym zabudowania klasztoru bernardynów, bożogrobców miechowskich wraz z świeżo odbudowanym probostwem i kościół św. Jadwigi oraz kościół św. Gertrudy. Resztki pobernardyńskich gmachów, tak by nie przysłużyły się wrogowi jako zasłona, zostały także na rozkaz Czarnieckiego

²⁰¹ J. Muczkowski, *Obrona Krakowa przeciw Szwedom w r. 1655*. Kraków 1858, s. 3-4.

²⁰² S. Ranatowicz, *Opisanie inkursji Szwedów do Polski i do Krakowa (1655-1657)*. Wyd. J. Mitkowski. Kraków 1958, s. 11-13; T. Nowak, *Operacja krakowska króla Karola X Gustawa 17 IX – 19 X 1655 r.* W: *Wojna polsko-szwedzka 1655 – 1660*. Pod red. J. Wimmera. Warszawa 1973, s. 207-258; A. Haratym, *Kraków (z miastami Kazimierzem i Kleparzem oraz przedmieściami i najbliższą okolicą)*. W: *Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655-1660*. Opr. M. Nagielski, K. Kossarzecki, Ł. Przybyłek, A. Haratym. Warszawa 2015, s. 325-326; D. Reederowa, *Lata upadku (od połowy wieku XVII do r. 1775)*. W: *Biblioteka Krakowska T. 111: Kraków. Studia nad rozwojem miasta*. Kraków 1957. Pod red. J. Dąbrowskiego, s. 232; W. Kochowski, *Lata potopu 1655 – 1657*. Wybrał i przeł. L. Kukulski. Warszawa 1966, s. 40; J. Bieniarzówna, *Stulecie upadku*. W: *Dzieje Krakowa. T. 2: Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Pod red. J. Bieniarzówny, J. M. Małeckiego, J. Mitkowskiego. Kraków 1984, s. 366-368.

podpalone, podobnie jak i kościół św. Sebastiana i szpital oraz kościół świętych Sebastiana i Rocha²⁰³.

palnar subire, debent. i.e. sic inquam comminatio adimpleti videbatur, nam
cum Cracoviam vel forte totum Regnum, per manus Suecorum Reg. punitione
elset, à Krakibus Minoribus incepit, nam fere oēs Conventus cum suis Ecclē
siis Trūm Minorum, manum Sui durissimam, senserunt, et pote Conventus
P.P. Bernardinorum cum Ecclēsia S. Bernardini in Stradom à B. Capifur
no fundata et noviter renovata: Patrum nrōrum Reform. Ecclēsia cum
Conventu extra Civitatem, noviter totaliter erecto: Monialium S. Franci
sci de Ordine tertio, Monasterium cum Ecclēsia S. Agneis, extra muros
ex difficultate: sed etiam intra muros Civitatis Conventus celeberrimus
simul et antiquissimus cum Ecclēsia S. Francisco dicata, P.P. Conventualium
fortiter hunc temporis rone concepte, conflagratione lupi, palnar subierit.

Il. 4. Informacja o zniszczeniu w 1655 r. kościoła i klasztoru św. Agnieszki, Źródło: APRKraków, rkps, b. sygn. Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 58.

Szczęśliwie biblioteka i archiwum bernardynów ocalały, gdyż zostały na czas wywiezione z Krakowa do Kalwarii Zebrzydowskiej, a niektóre ruchomości zabezpieczone w ich drugim klasztorze na Żłóbku, znajdującym się w obrębie murów miejskich. Można przypuszczać, iż wówczas zniszczeniu uległy najstarsze archiwalia z zasobu bernardynek, w tym kronika i metryka, a wraz z nią bezpowrotnie przepadło wiele nazwisk zakonnic z klasztoru św. Agnieszki. Ich klasztor oraz uszkodzony gmach kościoła Szwedzi zrównali z ziemią prawdopodobnie na wiosnę 1656 r. w czasie przygotowań do obrony miasta. Klasztor św. Kolety zniszczyli jeszcze w trakcie oblężenia w 1655 r., po czym zamienili go na stajnię. Akt kapitulacji został podpisany dnia 22 sierpnia, 30 sierpnia 1657 r. Szwedzi opuścili Kraków, pozostawiając za sobą kompletnie zburzony Stradom, podobny dramatyczny stan przedstawiały także przedmieścia. Ucierpiały, będąc spalone lub zniszczone, aż dwadzieścia dwie budowle

²⁰³ Archiwum Prowincji Franciszkanów – Reformatów w Krakowie (dalej: APRKraków), rkps, b. sygn., Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 58; J. Bieniarzówna, *Stulecie upadku...*, s. 369; S. Pufendorf, *Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji*, Tłum. i oprac. W. Krawczuk. Warszawa 2013, s. 70-75; A. Haratym, *Kraków (z miastami Kazimierzem)...*, s. 327-328; J. Muczowski, *Obrona Krakowa przeciw...*, s. 13; B. Krasnowolski, *Krakowski Kazimierz...*, s. 209 (autor podaje wzmiankę źródłową, iż w czasie okupacji szwedzkiej zostały zniszczone wszystkie obiekty sakralne na Stradomiu w tym kościół św. Agnieszki *cum duplici coenobio S. Clare professum et novitiarum virginum*).

sakralne, w tym jak kościół św. Agnieszki, położone w zdecydowanej większości poza obrębem murów miejskich²⁰⁴.

Szlachta województwa krakowskiego zgromadzona na sejmiku proszowskim 21 czerwca 1658 r. poleciła swym posłom wybranym na sejm warszawski, aby wystarali się o fundusze na odnowienie kościołów i klasztorów zniszczonych w czasie szwedzkiego najazdu, w tym także i świątyni bernardynek. Jak zapisano w petycji: „Żałosne kościołów pańskich *sub fatalitate* przy Krakowie poburzenie i klasztorów sług bożych ruiny przy następujących szczęśliwszej R. P. rewolucyjnej czasach czynią im *in cineribus et favillis suis renascendi* nadzieję. Za czym wniosą ichm. panowie posłowie prośbę [...] aby subsidio łaski K. J. M. *in restaurationem* kościoła pomienionego św. Floryjana patrona polskiego mogli mieć *succursum*. Takowąż i za klasztorami oo. Bernardynów i panien zakonnych św. Jagnieszki na Stradomiu, także oo. karmelitów na Piasku i oo. Reformatów za Wiślną Bramą uczynią prośbę, aby tymże kościołom i klasztorom na miejscach swoich pozwolona była restauracja z pomocą łaski hojnej pańskiej [...]”²⁰⁵.

Proces odbudowy kościoła bernardynów ruszył w 1659 r, zakonnicy objęli go 20 września 1676 r., a konsekracja miała miejsce 11 listopada 1680 r. Odbudowę murowanej jednonawowej świątyni bernardynek przeprowadzono w latach 1660 – 1680, a czas odbudowy samego klasztoru datowany jest na lata 1665 – 1703²⁰⁶. Prace murarskie przy wnoszeniu kościoła św. Agnieszki zostały przeprowadzone prawdopodobnie przez ten sam krakowski warsztat murarki, który wznosił w latach 1660 – 1680 drugi kościół karmelitów bosych p. w. Wniebowzięcia Panny Marii (obecnie św. Łazarza) na Wesołej. Wskazują na to podobieństwa zarówno w kompozycji wnętrza jak i skomplikowany system elewacji bocznych²⁰⁷.

Kościół św. Agnieszki został konsekrowany dnia 6 lipca 1681 r. przez Mikołaja Oborskiego († 1689), biskupa pomocniczego krakowskiego w latach 1658 – 1689. Znajdowały się w niej wówczas następujące ołtarze: główny św. Agnieszki, św. Józefa, Miłosierdzia Bożego, św. Anny, św. Antoniego Padewskiego, Niepokalanego Poczęcia

²⁰⁴ J. Bieniarzówna, *Stulecie upadku...*, s. 387, 405; W. Kochowski, *Lata potopu...*, s. 325; A. Haratym, *Kraków (z miastami Kazimierzem)...*, s. 366-367.

²⁰⁵ *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*. T. 2: 1621-1660. Wyd. A. Przyboś. Wrocław-Kraków 1955, s. 641-642, nr 244.

²⁰⁶ A. Fischinger, J. Daranowska-Łukaszevska, J. Samek, *Kościół p. w. św. Agnieszki i Łucji, obecnie kościół garnizonowy p. w. Najświętszej Panny Marii i dawny klasztor bernardynek W: Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 4: *Miasto Kraków, Cz. 4: Kazimierz i Stradom – kościoły i klasztory*. Warszawa 1987, s. 1; B. Krasnowolski, *Krakowski Kazimierz...*, s. 227-228.

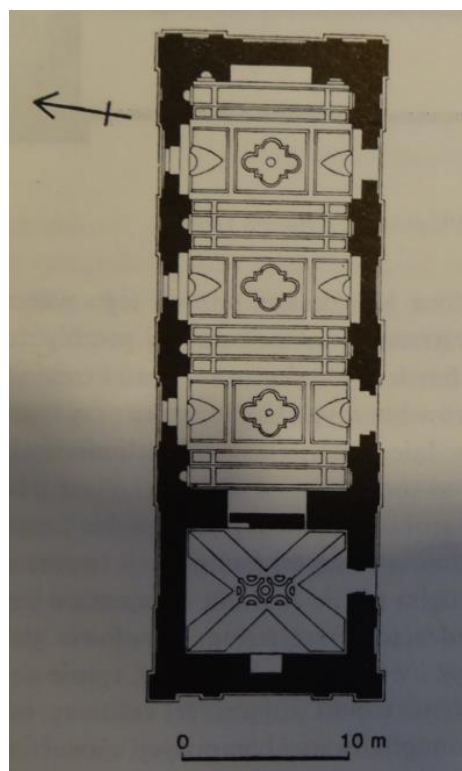
²⁰⁷ A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*. Warszawa 1980, s. 245-247.

NMP oraz św. Krzyża²⁰⁸. Świątynię wzniesiono wzdłuż osi rozciągającej się z południowego – zachodu na północny wschód, na planie prostokąta o wymiarach 30,7 m na 12,3 m, o solidnych, grubych na 2,5 m, fundamentach. Kościół był orientowany, jednonawowy, co było zgodne z wytycznymi dotyczącymi budownictwa sakralnego przeznaczonego dla żeńskich klasztorów, zawartymi w „Instrukcji o budynkach i sprzętach kościelnych” (*Instructiones et suppellectilis ecclesiasticae*). Została ona wydana w 1577 r. na polecenie arcybiskupa Mediolanu, kardynała Karola Boromeusza (1538 – 1584) i odegrała ona istotną rolę we wprowadzaniu w Polsce potrydenckiej reformy sztuki. Uznawana jest za jeden z najwcześniejszych i najbardziej znaczących podręczników omawiających proces kształtowania budownictwa sakralnego w czasie reformy Kościoła wdrażanej po Soborze Trydenckim²⁰⁹. Według przepisów tamże zawartych, w rozdziale XXXII „O kościele zakonnicy” zapisano „iż ma się składać z jednej tylko nawy i być skierowany na wschód, o ile jest to możliwe ze względu na położenie klasztoru. Obszerny ma być odpowiednio do rozmiarów miejsca, nakryty sklepieniem lub stropem [...]”²¹⁰. Powyższe wytyczne zostały uwzględnione przy wznoszeniu kościoła św. Agnieszki, zrujnowanego w wyniku szwedzkiej inwazji.

²⁰⁸ J. Kracik, *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII – XVIII wieku*. „Nasza Przeszłość” T. 61: 1984, s. 133; W. Miłkowski, Rynek Główny. „Kalendarz Katolicki Krakowski” R. [6]: 1886, s. 70.

²⁰⁹ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje o budynkach i sprzętach kościelnych wydane na polecenie Karola Boromeusza i ich recepcja w Kościele katolickim*. Kraków 2021, s. 19-20.

²¹⁰ Tamże, s. 286.

Il. 5. Kościół św. Agnieszki, rzut poziomy, plan 1:500, Źródło: A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*. Warszawa 1980, s. 245.

Wschodnia fasada kościoła składała się w rzucie pionowym z trzech ograniczonych części: parteru, pierwszego piętra i trójkątnego tympanonu. Po bokach, oddzielonych i obramowanych płaskimi pilastrami, znajdowały się nisze, a w każdej z nich, w górnej części, muszla. Prawie całe środkowe pole parteru fasady wypełniała prostokątna nisza, a w jej dole umieszczone było kwadratowe okno z żelazną kratą. Dolna część fasady od środkowej części była oddzielona gzymsem. Wypełniała je także nisza, w której znajdowało się wielkie okno, a nad nim półkolisty gzyms. W tympanonie wieńczącym całą fasadę umieszczono okrągłe otwory tzw. lunety. Podobny wygląd prezentowała fasada zachodnia świątyni. Istniało w niej wiele podobieństw do zewnętrznego wyglądu innej krakowskiej świątyni: kościoła św. Scholastyki, przynależnego do klasztoru benedyktynek, również już nieustającego. Jak podaje Konstanty Hoszowski, kościół św. Agnieszki był jednak „od tego domu Bożego, budowy znacznie większej i okazalszej z czterema sporymi u wierzchu facyaty postumentami kamiennymi, na których także kule spoczywające, przyozdabiały cztery szczytowe narożniki powierzchni kościoła. Dziś jeszcze postumenta widzieć można, brakuje tylko jednej kuli na postumencie obróconym ku stronie mostu Stradomskiego, przeznaczonego

na rozebranie”²¹¹. Zaświadcza również i kościół św. Agnieszki, podobnie jak krakowska świątynia benedyktynek, nie miał żadnej wieży, jedynie sygnaturkę z dzwonami²¹². Ponadto podaje interesująca informację, nieznaną z innych źródeł, iż w kościele bernardynek znajdowały się dwie statuy rzeźbione, przedstawiające św. Agnieszkę oraz św. Łucją, które po kasacie, z rozporządzenia władz świeckich i duchownych, zostały przekazane innym kościołom, nie podaje jednak którym²¹³. Boczne ściany kościoła, południowa i północna były podzielone na cztery prostokątne pola przez cztery pary lizen czyli płaskich, pionowych występów w murze, pełniących funkcję dekoracyjną. Na parterze ścian bocznych znajdowały się kwadratowe okna z kratą, a na piętrze okna miały kształt eliptyczny²¹⁴.

Il. 6. M. Jabłoński, *Fasada kościoła św. Agnieszki*, b.d., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 523.

²¹¹ Odnosi się do wyglądu kościoła z 1882 r., K. Hozzowski, *Jan Korczbach kanonik...*, s. 10.

²¹² Tamże.

²¹³ Tamże, s. 11.

²¹⁴ M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, s. 20-22.

Il. 7. Kościół św. Agnieszki od strony południowej, Źródło: M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, fig. 5.

Kościół był orientowany, a więc na jego wschodniej ścianie znajdował się ołtarz główny, obecnie całkiem przebudowany, a jego jedynym oryginalnym elementem jest zachowany obraz patronki świątyni. Według wskazań „Instrukcji” „taki kościół nie ma mieć prezbiterium, ale poprzeczną ścianę, oddzielającą wewnętrzną część kościoła od zewnętrznej, w której ksiądz odprawia mszę. O tę ścianę ma się opierać ołtarz, zbudowany przy jej środku [...]”²¹⁵. Brak zachowanych widoków wnętrza świątyni bernardynek z okresu odbudowy w drugiej połowie XVII w. nie pozwala jednak wypowiedzieć się czy tenże układ został tam wprowadzony.

Zakrystia, do której wchodziło się zarówno przez kościół jak i bezpośrednio przez drzwi umieszczone w ścianie północnej od strony klasztoru, znajdowała się pod chórem muzycznym. Ponownie widać tu wpływy „Instrukcji”, która wskazywała, iż powinna być ona zbudowana przy krótszej ścianie kościoła, co znajduje odzwierciedlenie w przypadku kościoła św. Agnieszki. Przepis odnośnie wymagań określających zasady wznoszenia zakrystii brzmiał następująco: „Ma być używana przez księży do zdejmowania szat liturgicznych. Przy jej budowie trzeba dopilnować, żeby nie było w niej okna, koła czy jakiegokolwiek innego urządzenia tego typu, przez które można byłoby dojrzeć albo usłyszeć coś z wnętrza klasztoru [...] W tej zakrystii ma być oratorium i ołtarz używany,

²¹⁵ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje o budynkach...*, s. 286.

gdy ksiądz ubiera się w szaty, naczynie do mycia rąk [...] oraz szafa, w której przechowuje się szaty liturgiczne [...]”²¹⁶. Można przypuszczać, że wymienione elementy znajdowały się także w zakrystii kościoła bernardynek.

Chór muzyczny pełnił równocześnie funkcję chóru zakonnego, gdzie bernardynki gromadziły się na modlitwę²¹⁷. Umiejscowiony przy zachodniej ścianie nawy głównej, był obszerny, zajmował prawie połowę długości ściany. Został zburzony dopiero w trakcie przebudowy świątyni w 1932 r., a w tym miejscu wystawiono płytszą, nadwieszaną empore muzyczną, ozdobioną od spodu kasetonami²¹⁸. Z klasztoru, od strony północnej znajdowało się prawdopodobnie kryte wejście, prowadzące bezpośrednio na chór. Wytyczne z „Instrukcji” wydanej przez Boromeusza, a dotyczące wyglądu wnętrza kościoła zakonnice również znajdują swoje odzwierciedlenie w przypadku świątyni św. Agnieszki, bowiem jak wskazano „Kościół wewnętrzny ma być jednoprzestrzenny, bez jakichkolwiek kaplic i mieć równą posadzkę, z żadnej strony niepodwyższoną schodami”²¹⁹. W analogiczny sposób jak zewnętrzne ściany kościoła, podzielone było jego wnętrze, za pomocą płaskich, przyściennych pilastrów, pomiędzy każdą parą tychże pilastrów znajdowała się arkadowa wnęka, głęboka na 70 cm, a w jej górnej części kwadratowe okno. Taki sam układ był zauważalny na sklepieniu beczkowym, oddzielonym od dolnej części ścian ozdobnym gzymsem²²⁰.

Do kościoła św. Agnieszki przylegał jednym ze skrzydeł piętrowy budynek klasztoru bernardynek. Stykał się z północną ścianą świątyni oraz do połowy z zachodnią. Miał kształt czworoboku, wewnątrz, którego znajdował się mały wirydarz. Potwierdza to widok Krakowa z planu Kołłątajowskiego²²¹ powstałego w latach 1783 – 1785, a więc jeszcze sprzed kasaty klasztoru i późniejszych przeobrażeń gmachów na cele świeckie. Widoczny jest na nim zarys kościoła św. Agnieszki (wymieniony został wśród kościołów niefarnych wraz klasztorem panieńskim PP. Bernardynek na Stradomiu, oznaczony skrótem AO) wraz z przylegającym do niego budynkiem klasztornym, uformowanym w

²¹⁶ Tamże, s. 289.

²¹⁷ J. Paszenda SJ, *Dawny kościół i klasztor bernardynek w Lublinie. Monografia architektoniczna*. W: *Studia nad sztuką renesansu i baroku*. T. 10: *Programy ideowe w przedsięwzięciach artystycznych w XVI-XVIII wieku*. Pod red. Ireny Rolskiej-Boruch. Lublin 2010, s. 454-455.

²¹⁸ P. Matoga, *Historia organów w kościele pw. św. Józefa przy klasztorze sióstr Bernardynek w Krakowie*. W: *Teka Historyka. Materiały Studenckiego Koła Naukowego Historyków Uniwersytetu Warszawskiego*, z. 50. Warszawa 2015, s. 110.

²¹⁹ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediołańskie instrukcje o budynkach...*, s. 289.

²²⁰ M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, s. 23-24.

²²¹ M. Poczobut-Odlanicki, Z. Traczewska-Białek, *Plan Kołłątajowski źródłem informacji o Krakowie*. *Rocznik Krakowski* T. 48: 1977, s. 8-18.

czworobok, położnym w zakolu koryta Starej Wisły. Realność otoczona była murem, w obrębie, którego znajdował się teren ogrodu.

Il. 8. *Fragment Planu Kollątajowskiego Krakowa, 1785*, Źródło: Muzeum Krakowa, sygn. 2104/VIII.

Wiadomo, iż na początku XX w. zachowane było z niego już tylko zachodnie skrzydło oraz część południowego²²². Jego usytuowanie względem innych obiektów było odbiciem zaleceń z „Instrukcji”, bowiem jak tamże podano „o ile jest to możliwe, niech klasztor z żadnej strony nie przylega do budynków świeckich, ale niech będzie od nich odłączony i rozdzielony pewnym odstępem”²²³.

Posiadamy bardzo skąpe źródłowe wzmianki na temat prac prowadzonych w obrębie klasztoru. Troskę o stan zabudowań wykazywały przełożone bernardynek, na miarę posiadanych funduszy. Okres po zakończeniu szwedzkiej inwazji był bardzo trudny dla ich wspólnoty, bowiem zakonnice pozbawione swej siedziby, były zmuszone przebywać w bliżej nie określonym prywatnym domu czy też kamienicy. Wskazuje na to zarządzenie definitorium bernardynek, obradującego w konwencie kalwaryjskim dnia 2

²²² M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, s. 26.

²²³ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje o budynkach...*, s. 290.

czerwca 1658 r., wzywające ówczesną przełożoną *Prudencję* Maciejowską, by w tej tymczasowej siedzibie wystarała się o założenie kraty „za którą ani zakonnym, ani świeckim osobom nie będzie wolno wchodzić męskiej płci” oraz rozmównicy²²⁴. Wiadomo, iż *Wiktoria* Trzebińska w trakcie swej pierwszej kadencji, przypadającej na lata 1670 – 1673 r. podjęła trud rozbudowy klasztoru, chcąc jak najszybciej zaradzić trudnościom lokalowym przeżywanym przez bernardynki. Okres ten pokrywa się z czasem, kiedy wznoszono też nowe mury kościoła św. Agnieszki. Dzięki jej zaangażowaniu wybudowano „formy” czyli stalle do chóru, chórek dla kapeli nad zakrystią, izbę dla gości. Postarała się o zakup pozytywu na chór oraz potrzebnych paramentów do wyposażenia kościoła²²⁵.

Należy podkreślić, że bernardynki troszczyły się o jakość oprawy zewnętrznej w trakcie nabożeństw celebrowanych w ich świątyni. W miastach, w których w XVII i XVIII w. funkcjonowały jezuickie kolegia oraz bursy muzyczne jezuici posiadali monopol na przygotowywanie oprawy muzycznej w czasie kościelnych uroczystości. Wśród krakowskich świątyń, które w 1737 r. zawarły umowę dotyczącą występów jezuickich muzyków znajdował się również kościół św. Agnieszki²²⁶. Nie wiemy jakie uroczystości konkretnie uświetniali swą obecnością wspomniani artyści. Można przypuszczać, iż były to szczególnie obchodzone dni poświęcone świętym czczonym w zakonie franciszkańskim, święta maryjne, Wielkanoc, wspomnienie św. Agnieszki. Kościół mimo, iż nie był świątynią parafialną stał się w 1737 r. dnia 31 stycznia miejscem zawarcia sakramentu małżeństwa przez Krzysztofa Rudnickiego, generała, subdelegata grodu krakowskiego z wdową Gabrielą z Drozdowskich Lisowską²²⁷. Możliwe, że oprawę i tego wydarzenia zapewnili jezuiccy muzycy.

Z pewnością szczególnie uroczyste były celebrowane dni, w które przypadał odpust. Już w 1521 r. biskup gardeński i legat papieski Zachariasz Ferreri († 1524), na prośbę bernardynek z klasztoru św. Agnieszki, udzielił 10 lat i 10 kwadragen odpustu wiernym, którzy po przystąpieniu do Sakramentu pokuty, pobożnie odwiedzili klasztorną świątynię w dzień św. Agnieszki, św. Jana Chrzciciela, Zwiastowania NMP, św. Bernardyna i św. Franciszka. Warunkiem otrzymania łaski było złożenie ofiary na

²²⁴ APBK, rkps M-6, s. 273.

²²⁵ ABKr., rkps 206, s. 35.

²²⁶ *Studia i materiały do dziejów jezuitów polskich*. Pod red. A. P. Biesia SI, L. Grzebienia S. I. T. 7: *Jezuickie bursy muzyczne w Polsce i na Litwie w XVII i XVIII wieku*. Cz. 1: J. Kochanowicz, *Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych*. Kraków 2002, s. 213 – 215.

²²⁷ J. Sygański, *Metryki kościoła Maryackiego i katedry na Wawelu w Krakowie*. Opr. ks. J. Sygański TJ. Lwów 1912, s. 50.

utrzymanie domu Bożego²²⁸. Wiadomo, iż bernardynki zabiegały o szczególną oprawę wspomnienia swojej patronki. W 1550 r. z polecenia papieża Juliusza III († 1555), kardynał Angelo Raynutius udzielił im pozwolenia na odbywanie procesji z Najświętszym Sakramentem w ich klasztornej kościele w dniu 21 stycznia oraz przyznał odpusty, dla uczestniczących w niej wiernych, co dodatkowo zachęcało mieszkańców Stradomia, do pielgrzymowania w ich progi²²⁹. W 1625 r. papież Urban VIII († 1644) udzielił odpustu zupełnego na okres 7 lat bernardynkom i wiernym, nawiedzającym ołtarz w kościele św. Agnieszki w następujące święta: Wniebowzięcia NMP, św. Kazimierza i św. Agnieszki²³⁰.

W XVIII stuleciu świątynia bernardynek również była hojnie obdarowywana nadaniami odpustowymi. W 1749 r. papież Benedykt XIV nadał 10 lat odpustu dla wiernych, nawiedzających kościół św. Agnieszki, w dniu jego patronki²³¹. W roku następnym odpust zupełny na 10 lat przyznał bernardynkom z klasztoru św. Agnieszki, które nawiedzą w wybrany piątek marca jeden ze swych ołtarzy. Odpust należał się też wiernym, pod warunkiem, iż będą pielgrzymować dwanaście razy w roku do siedmiu ołtarzy w kościele bernardynek²³². Ostatnie nadania otrzymały bernardynki od papieża Piusa VI († 1799) na dwa lata przed kasatą klasztoru. W 1786 r. dnia udzielił 10 lat odpustu zupełnego, wiernym, którzy odbędą spowiedź i będą pielgrzymować do kościoła św. Agnieszki, w dniu święta jego patronki oraz 2 sierpnia czyli w święto Matki Bożej Anielskiej z Porcjunkuli, ściśle związane z zakonem franciszkańskim²³³. W ten sam dzień wydał także drugi dokument, w którym wierni biorący udział w 40 – godzinnym nabożeństwie w nocy w kościele bernardynek, mogli dostąpić odpustu na 10 lat²³⁴. Powyższe nadania mogły wpływać na swego rodzaju atrakcyjność kościoła św. Agnieszki wśród mieszkańców miasta, którzy zachęceni możliwością otrzymania dodatkowych łask, tym chętniej przybywali w jej progi.

Ludgarda Belinówna, sprawująca urząd przełożonej w latach 1685 – 1688 rozpoczęła budowę dormitorium nad furtą klasztorną, prace zostały dokończone podczas kadencji jej następczyni *Wiktorii* Trzebińskiej²³⁵. Należy przypuszczać, iż dormitorium

²²⁸ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 21, s. 16.

²²⁹ Tamże, nr 30, s. 18.

²³⁰ Tamże, nr 43, s. 21.

²³¹ Tamże, nr 50, s. 23.

²³² Tamże, nr 51, s. 23.

²³³ Tamże, nr 54, s. 24.

²³⁴ Tamże, nr 55, s. 24.

²³⁵ ABKr., rkps 206, s. 250.

usytuowane było na piętrze klasztoru, co zapewniało większe bezpieczeństwo zakonnicy. Było to zgodne z wytycznymi zawartymi w „Instrukcji”, w której polecano sypialnie dla zakonnicy lokować na wyższych kondygnacjach budynku. Mogło być ono wspólne lub też podzielone na osobne cele, a zbudowane w ten sposób „żeby wchodziło się do nich po jednych, a co najwyżej po dwóch ciągach schodów, tak, żeby po zamknięciu prowadzących do nich drzwi nie było żadnego innego wejścia, przez które można byłoby się dostać do wnętrza sypialnych”²³⁶. Nie mogły mieć okien od strony innych budynków, tak, by nie można było do niej zajrzeć z zewnątrz, ale także by ściany sąsiednich posesji nie zabierały zbyt wiele światła. Dalej „Instrukcja” wskazywała, iż „pomieszczenie to, zależnie od tego, jak pozwala rzut budynku i wymaga liczba zakonnicy, ma być złożone z trzech lub czterech części – po jednej nad każdym skrzydłem klasztoru a każda ma mieć taką długość i szerokość jak pomieszczenie nad nią”²³⁷. Cele miały przylegać do siebie w rzędzie po obu stronach, a przez środek powinny być rozdzielone korytarzem²³⁸.

Wiadomo, iż w klasztorze bernardynek, jeszcze z okresu sprzed szwedzkiej inwazji, dormitarz usytuowany był na piętrze. W 1612 r. w czasie napadu, Aleksander Koniecpolski po wtargnięciu do zabudowań, w pierwszej kolejności udał się na schody prowadzące na pierwsze piętro, do chóru oraz właśnie do dormitarza²³⁹. W przekazach źródłowych zachowała się informacja, iż w celu uniemożliwienia zakonnicy ucieczki wyjęto ze schodów dwa stopnie i zrzuciono na dół²⁴⁰. Ponadto w trakcie przeszukiwania klasztoru, najeźdźcy sprawdzali po kolei każdą celę, co świadczy, że dormitarz bernardynek miał formę pojedynczych, szeregowo ułożonych, pomieszczeń, wzdłuż długiego korytarza²⁴¹. Istnieje również wzmianka na temat górnej zakrystii, do której z wielkim trudem próbowali dostać się towarzyszący Koniecpolskiemu współnicy, podejrzewając początkowo, że tam mogły ukryć się poszukiwane przez nich panny Dębińskie. Usytuowana była na piętrze, na końcu korytarza, a próbując sforsować jej

²³⁶ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje o budynkach...*, s. 299.

²³⁷ Tamże, s. 298.

²³⁸ Tamże.

²³⁹ Hinc vero transitu per gyrum dormitorii peracto, accedentes ad ambitum interiore clausurae, invenimus ostium totum communitum [...], *Pamiętniki o Koniecpolskich. Przyczynek do dziejów polskich XVII wieku*. Wyd. S. Przyłęcki. Lwów 1842, s. 205.

²⁴⁰ In ascensu vero dormitorii duo gradus ablati sunt ab istis, ne Virgines inferius valerent descendere, Tamże.

²⁴¹ Wiadomo, iż w trakcie napadu przeszukiwano pojedyncze cele, m.in. cele, w której mieszały panny Dębińskie, celę *Ludgardy* Zebrzydowskiej, w której wysadzono drzwi, podobnie jak i w celi *Zuzanny* Szczuczanki, sprawdzano także celę wikarii *Zofii* Gostyńskiej, ale nie wyważano jej drzwi, a wewnątrz celi *Bogumiły* Winiarskiej zlustrowano przez szybę w drzwiach, Tamże, s. 206.

masywne drzwi, uderzano w nie czekaniami, zostawiając widoczne ślady uszkodzeń²⁴². W tym okresie w klasztorze znajdowała się też infirmeria, która była położona w obrębie jego murów, ale stanowiła odrębny budynek. W trakcie napadu przebywała w niej bowiem zakonnica *Zuzanna Szczuczanka*, towarzysząc pannom wojewodziankom krakowskim i sieradzkim i to ona jako pierwsza usłyszała hałas towarzyszący zbrojnej napaści, co zeznała przed komisją biskupią²⁴³. Na kościele musiała się także znajdować wówczas sygnaturka, bowiem świadczy o tym przekazana w źródle informacja o dzwonach. Próbowaly ich użyć bernardynki modlące się w trakcie napadu na chórze, by ich dźwiękiem zaalarmować o niebezpieczeństwie, jednakże szybko zostały przemocą odpędzone od sznurów²⁴⁴.

Z drugiej połowy XVII w. posiadamy jeszcze informacje o remoncie prowadzonym za czasów przełożonej *Pacjencji Ligęzianki*, sprawującej swój urząd w latach 1696 – 1699. Zadbala ona o wymianę dachu oraz odnowiła wieżę²⁴⁵. Z kolei w drugiej połowie XVIII w. świątynia bernardynek wymagała pilnego remontu. Decyzje w tej sprawie zapadły za przełożęstwa matki *Magdaleny Pawełckiej* (1756 – 1759), która zdecydowała się przeznaczyć na ten cel fundusze pochodzące z zapisu posagowego panny *Anny Potencji Cerazyn* w wysokości 800 zł, ulokowanego na kamienicy Cerazyna „położonej [przy] Szpitalskiej vel S. Ducha ulicy”. Kwota została zniesiona z przeznaczeniem „na reparację kopuły”²⁴⁶. W 1757 r. kamienica, na której była zapisana wspomniana suma nosiła nazwę Tychowska i należała do Gabriela Bodurkiewicza. Zgodę na przeprowadzenie transakcji wydał 16 lipca o. Marian Wietrowski, prowincjał bernardynów „uważając wielką konwentu Ś. Agnieszki dezolacją tudzież do reparacji onegoż WW. siostr niesposobność dla niedostatku znacznego oraz zabiegając ostatniej prawie klasztoru i kościoła ruinie”²⁴⁷.

Teren należący do klasztoru bernardynek otoczony był murem, co potwierdzają omówione poniżej zachowane widoki tej części Stradomia. Z relacji dotyczących napadu z 1612 r. również wiadomo, iż teren obwiedziony był murem, który w pierwszej kolejności próbowali sforsować zbrojni najeźdźcy. Przybyli m. in. z dwoma drabinami.

²⁴² Postea ad sacristiam superiorem accedunt multis conatibus fores ferreas expugnant, cuius violentiae signa praecipua sex adhuc conspiciuntur et unum foramen instrumento dicto czekan factum, Tamże, s. 205-206.

²⁴³ AKMKr., AEp Vol. 38, k. 660v.

²⁴⁴ Interim Virgines volebat campanas pulsare, sed statim districtis gladiis et bombardis instructis deterrite et violenter repulsae, *Pamiętniki o Konięcpolskich...*, s. 205.

²⁴⁵ ABKr., rkps 206, s. 36.

²⁴⁶ ABKr., rkps 209, s. 53.

²⁴⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 189, k. 224v., 239v.-240v.

Przystawiwszy je do bramy wiodącej na dziedziniec, dostali się za ich pomocą do wewnętrznej części klasztoru, o czym zaświadczyła w swym zeznaniu przełożona Anna Porębska²⁴⁸. Mur, przynajmniej w założeniu chronił i izolował teren bernardynek od bezpośrednio przylegającego brzegu Wisły, ale przede wszystkim stanowił zewnętrzną granicę klauzury, oddzielając życie zakonnice od kontaktu ze światem zewnętrznym i ciekawskich spojrzeń postronnych osób. „Instrukcja” precyzowała w podrozdziale „O ogrodach i zieleńcach klasztornych”, aby „ze względu na duże ryzyko naruszenia klauzury ogrody dla zakonnice nie powinny być bardzo obszerne. A ponieważ ze względu na rozmiar trudno otoczyć je w całości murami, powinny mieć widok i wejście wychodzące bezpośrednio na budynki klasztorne. [...] Ze wszystkich stron ma być ogrodzony murem o grubości łokcia i 8 uncji [58,19 cm] i wysokości nad powierzchnię ziemi przynajmniej 16 łokci [698 cm]”²⁴⁹. Trudno orzec na podstawie zachowanej ikonografii jaka była dokładna wysokość muru otaczającego ogród bernardynek, jednak widać, iż był on solidny, wysoki i tak zalecano nie było w nim „żadnego okna, okienka, wizjera ani szpary dającej najmniejszy widok”²⁵⁰.

Zachowane widoki kościoła św. Agnieszki, wybudowanego na nowo po szwedzkim najeździe pochodzą dopiero z XIX i początku XX w. Nie był on jednak poważnie przebudowywany od kasaty w 1788 r., aż do restauracji świątyni w latach 1932 – 1936, wobec czego przedstawienia te ukazują rzeczywisty wygląd budowli w omawianych ramach czasowych. W zbiorach prac autorstwa malarza Józefa Brodowskiego († 1853) zachował się rysunek piórkiem, datowany na rok 1818 r. Przedstawia widok na Wawel i część Stradomia od strony wschodniej. Na pierwszym planie rozciąga się rozległy teren – łąka św. Sebastiana z rozrzuconymi gdzieniegdzie kępami drzew i domkami. Po lewej stronie Brodowski narysował gmach urzędu celnego, mieszczącego się w dawnych zabudowaniach bożogrobców przy ul. Stradomskiej wraz z kościołem św. Jadwigi. Pośrodku uchwycił kościół i klasztor misjonarzy, zza którego wyłania się kościół bernardynów, po prawej zaś widoczny jest Wawel, odcinek dawnego muru, wschodnia i częściowo północna elewacja. U podnóża wzniesienia uwiecznił arsenał Władysława IV. W lewym górnym rogu rysunku naszkicował ołówkiem kościół

²⁴⁸ [...] venisse ad monasterium ex ratione murum penes portam per scalas ascendit, AKMKr., rkps AEp. Vol. 38, k. 660; scalis binis admotis ad murum monasterii ex opposito Istulae siti, ANK, Castr. Crac. Rel. 41, s. 586 (*Oblata Decreti infamiae Comitialis Varsaviensis super Alexandrum Konięcpolski ex parte Monialium S. Agnethis Cracov, 2 V 1615*).

²⁴⁹ P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje o budynkach...*, s. 301.

²⁵⁰ Tamże, s. 304.

św. Agnieszki, widoczna jest jego wschodnia elewacja oraz przylegający z boku fragment klasztornego budynku wraz z murem okalającym posesję²⁵¹.

II. 9. *Widok na Wawel i część Stradomia, od wschodu (fragment)*, Źródło: S. Opalińska, *Józef Brodowski 1781-1853. Malarz i rysownik starego Krakowa*. Kraków 2005, s. 183-183.

Z połowy XIX w. pochodzi akwarela Bogumiła Gąsiorowskiego († 1887) „Kościół św. Agnieszki od strony południowo wschodniej”, czyli przedstawiająca świątynię od strony dzisiejszej ul. Dietla. Malarz ukazał wschodnią fasadę świątyni, z zaznaczonym trójdzielnym podziałem, zakończoną trójkątnym tympanonem. Na pierwszym planie wyeksponowana jest południowa, boczna fasada, pośrodku, której znajdowały się boczne drzwi prowadzące do kościoła, a nami kamienny, półokrągły portal. Po lewej stronie widoczny jest fragment klasztornego, piętrowego skrzydła, przylegający do zachodniej fasady. Po prawej stronie akwareli namalowana została bramka, umiejscowiona pomiędzy północno – wschodnim narożem kościoła, a

²⁵¹ S. Banach, J. Demel, *Katalog materiałów ikonograficznych...*, s. 96-96, nr 64; S. Opalińska, *Józef Brodowski 1781-1853. Malarz i rysownik starego Krakowa*. Kraków 2005, s. 183-183.

sąsiadującym budynkiem, prowadząca do klasztorного ogrodu. Wejście ma półkolisty kształt, nakryte zostało stromym, dwuspadowym daszkiem²⁵².

Il. 10. B. Gąsiorowski, *Kościół św. Agnieszki od strony południowo wschodniej*, poł XIX w., Źródło: Muzeum Krakowa, nr inw. MHK – 1/VIII.

Również na połowę XIX w. datowana jest litografia wydana przez Walerego Wielogłowskiego († 1865), na której kościół św. Agnieszki został przedstawiony od strony wschodniej fasady. Po lewej stronie w głębi widać fragment muru klasztornego, a za nim wyłaniają się drzewa rosnące w ogrodzie. Po prawej stronie artysta ukazał ten sam sąsiadujący z kościołem budynek, inaczej jednak niż zostało to przedstawione na akwareli Gąsiorowskiego. Nie oddziela go bowiem od ściany świątyni bramka prowadząca na podwórze klasztorne, lecz przylega on bezpośrednio do jej narożnej ściany²⁵³.

²⁵² S. Banach, J. Demel, *Katalog materiałów ikonograficznych...*, s. 119, poz. 130.

²⁵³ ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 49: Walery Wielogłowski, *Kościół św. Agnieszki od wschodu* poł. XIX w.

Il. 11. *Kościół św. Agnieszki od wschodu poł. XIX w.*, Wyd. W. Wielogłowski, Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 49.

Z 1869 r. pochodzi olejny obraz Maksymiliana Cerchy († 1907) „Widok Wawelu od południa”. Autor przedstawił na nim część kazimierskiego wybrzeża Starej Wisły. Na przeciwległym brzegu, po prawej stronie namalował kościół św. Agnieszki. Świątynia widoczna jest częściowo, a dokładniej kawałek jej południowej bocznej ściany oraz fasada zachodnia, z przylegającym do niej piętrowym budynkiem czyli jednym ze skrzydeł dawnego już wówczas klasztoru bernardynek. Realność zakonnicy wciąż otoczona była wysokim murem, oddzielającym kompleks od koryta Wisły, za którym nadal widać bujną zieleń klasztorowego ogrodu. W głębi obrazu widoczna jest południowa strona Zamku Królewskiego od Baszty Sandomierskiej, aż do Senatorskiej, wraz z austriackimi gmachami szpitalnymi²⁵⁴. W zasobie Archiwum Narodowego zachowany jest także szkic M. Cerchy wykonany kilka lat wcześniej, który być może stanowił

²⁵⁴ S. Banach, J. Demel, *Katalog materiałów ikonograficznych*,..., s. 101, poz. 78.

przyczynek do powstania późniejszego dzieła. Widok na nim zaprezentowany jest tożsamy z tym ukazany na olejnym obrazie²⁵⁵.

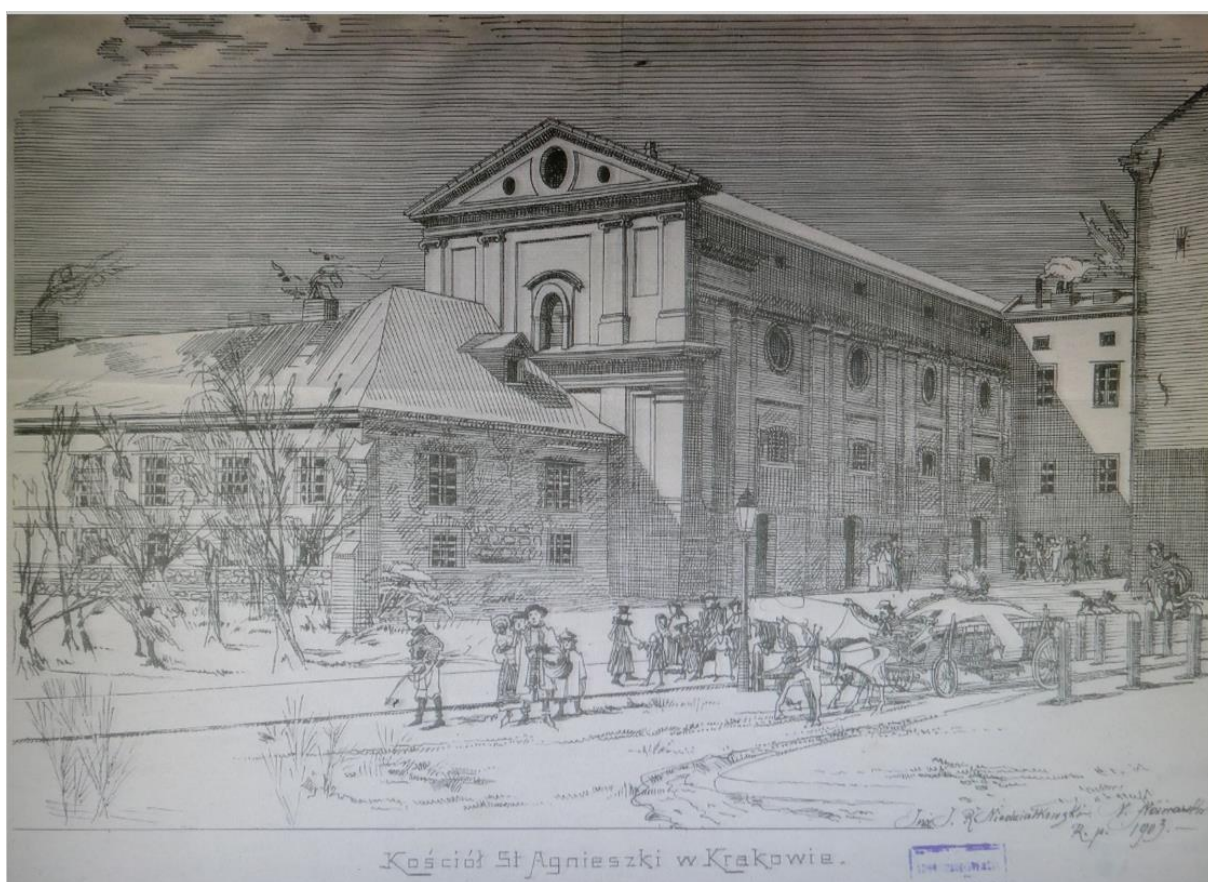
Il. 12. M. Cercha, *Widok Wawelu od południa*, 1869, olej, płótno, Źródło: Zamek Królewski na Wawelu, nr inwent. 3416.

Litografia autorstwa N. Nawarskiego i R. Niedziałkowskiego powstała w 1903 r. Ukazuje kościół św. Agnieszki od strony zachodniej fasady, przysłoniętej częściowo przez przylegające do niej, jedno ze skrzydeł skasowanego już wówczas klasztoru bernardynek. Jest on piętrowy, wciąż ma zachowany dwa rzędy okien, na dachu widoczne są dwa kominy. Zauważalny jest brak muru oddzielającego zabudowania i ogród od brzegu rzeki. Został zapewne zburzony w trakcie prac związanych z regulacją i równaniem brzegów²⁵⁶. Na pierwszym planie litografii wyeksponowano ciąg ul. Dietla,

²⁵⁵ ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 1053: M. Cercha, Wawel i kościół św. Agnieszki od strony Wisły, 1863.

²⁵⁶ ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 1532: N. Nawarski, R. Niedziałkowski, Kościół św. Agnieszki w Krakowie, 1903 r.

która powstała w wyniku zasypania Starego Koryta Wisły, co nastąpiło w latach 1878 – 1880. Rada Miejska podjęła decyzję o jego likwidacji w 1873 r., bowiem podmokły teren sprzyjał rozwojowi epidemii cholery oraz narażał Stradom na zagrożenie powodziowe. Zwolennikiem tej inicjatywy był ówczesny prezydent Krakowa, Józef Dietl (1866 – 1874), który stał się też patronem nowopowstałej arterii. Dobrze wyeksponowana została południowa, boczna elewacja kościoła św. Agnieszki, z wciąż istniejącym bocznym wejściem i dwoma rzędami kratowanych okien. W głębi, po lewej widoczna jest ściana kamienicy, przylegającej bezpośrednio do naroża świątyni²⁵⁷.

Il. 13. N. Nawarski, R. Niedziałkowski, *Kościół św. Agnieszki w Krakowie*, 1903 r., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 1532.

²⁵⁷ J. Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków. Studia nad rozwojem budowlanym miasta w okresie autonomii galicyjskiej*. Kraków 1979, s. 38, 199; I. Homola, *Józef Dietl i jego Kraków*. Kraków 1993, s. 404.

b. Wyposażenie kościoła

Posiadamy jedynie szczątkowe informacje na temat wyposażenia kościoła bernardynek, bowiem jego wnętrze uległo dewastacji po kasacie klasztoru i przeznaczaniu świątyni na cele świeckie. Cennych informacji dostarczają inwentarze zawierające opisy paramentów i szat liturgicznych przechowywanych w zakrystii z okresu XVIII w. W ołtarzu głównym umieszczony był barokowy obraz patronki kościoła, olejny, malowany na płótnie, pochodzący prawdopodobnie ze szkoły Tomasza Dolabelli. Święta Agnieszka została namalowana w pozycji stojącej, zwrócona częściowo w lewo, z wyciągniętymi rękoma, z którym prawą ma skierowaną w stronę serca, a lewą w dół, gdzie pojawia się baranek. Ma na sobie niebieską tunikę z haftowanym brzegiem, a na nią narzucony czerwony płaszcz, przyozdobiony na brzegach²⁵⁸. Obraz przetrwał okres kasaty, bowiem bernardynki zabrały go ze sobą przenosząc się do klasztoru św. Józefa w 1788 r. Powrócił na swoje pierwotne miejsce na początku XX w. trakcie odbudowy świątyni²⁵⁹ „po zupełnym odczyszczeniu i utrwaleniu pierwotnego malowidła przez p. Bogdana Meleniewskiego okazało się, że grube przemalowania ogromnie szpeciły obraz”. Został ponownie umieszczony w nowym ołtarzu głównym wykonanym przez zakłady księcia Czartoryskiego w Żórawnie, z białego i szarego alabastru, według projektu architekta Bogdana Tretera²⁶⁰.

W wyniku kasaty klasztoru ołtarze przeniesiono do nowego, murowanego kościoła parafialnego p. w. św. Mikołaja w Pcimiu. Świątynia konsekrowana w 1833 r. posiadała ołtarz główny i dwa boczne. Ołtarz główny i Matki Bożej Różańcowej, oba późnobarokowe, powstały prawdopodobnie w tym samym czasie i to one miały pochodzić z kościoła klasztorowego bernardynek. Natomiast boczny ołtarz z Chrystusem Ukrzyżowanym jak podają ks. Jan i Józef Kusiowie, noszący cechy wczesnego baroku, najbardziej przerobiony, mógł pierwotnie znajdować się w starym drewnianym kościele w Pcimiu. Wskazują na to wizytacje biskupie z l. 1730 i 1770, w których tenże ołtarz

²⁵⁸ K. S. Gruczyński, *Zbiory archiwalno-muzealne krakowskiego kościoła garnizonowego św. Agnieszki*. Kraków 1995, s. 120-121.

²⁵⁹ „Nareszcie więc po 130 latach (...) przed 10 dniami zawieszono znowu na jego ołtarzowej ścianie krzyż święty i stary obraz świętej Agnieszki, *Kościół z żydowskiego pohańbienia uwolniony. W b. kościele św. Agnieszki znowu krzyż zawieszono. Prace i zasługi Komitetu wykupna.* „Głos Narodu” R. 34, nr 350, z dn. 24 XII 1927, s. 5.

²⁶⁰ T. Pomian Kruszyński, *Kościół św. Agnieszki w Krakowie i jego całkowite odnowienie.* „Czas” Nr 33: 1933, z dn. 10 II 1933, s. 2, należy uściślić, iż błędna jest informacja jakoby w kościele św. Agnieszki miał znajdować się ołtarz znacznej wielkości w płaskorzeźbie, przedstawiający św. Jana Chrzciciela, przeniesiony rzekomo po kasacie do kościoła św. Floriana, M. Estreicherówna, *Wykaz zniesionych kościołów, kaplic i klasztorów w Krakowie*, „Kalendarz Katolicki Krakowski” R.9: 1889, s. 105.

określony został jako nowy, czyli niedawno odnowiony, zapewne w 1730 r. Stad wniosek, iż musiał tam być ustawiony już wcześniej, w drugiej połowie XVII w.²⁶¹.

Ołtarz główny, późnobarokowy, datowany jest na drugą ćwierć XVIII w., zawiera w polu głównym obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, malowany na desce oraz barkowy obraz św. Mikołaja znajdujący się w zwieńczeniu, z XVIII – XIX w.²⁶². W trakcie umieszczania go na nowym miejscu został częściowo przerobiony, przez dodanie do niego bramek, kolejno był odnawiany ok. 1860 r. Całość nastawy ołtarzowej ma formę dwukondygnacyjną, trójosiową. Ołtarz jest drewniany, podobnie jak i mensa, zawierająca kamienny portatył. Tabernakulum umieszczone zostało w części cokołowej. Nad nim znajduje się głęboka wnęka z płaskorzeźbionym krucyfiksem. W polu głównym umieszczony jest obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, w ramie w kształcie prostokąta, w drugiej kondygnacji, również w ramie w kształcie prostokąta, obraz z wizerunkiem św. Mikołaja, całość wieńczy, promienista gloria z gołębicą symbolizującą Ducha Świętego. Po bokach, na wysokich cokołach znajdują się dwie figury świętych niewiast (jedna trzyma jak się wydaje liść palmy, symbol męczeństwa). Ponadto po dwóch stronach przedłużonego cokołu umieszczone są figury świętych: po prawej św. Dominik i św. Franciszek z Asyżu, po lewej św. Jacek oraz nierozpoznany święty franciszkański z krzyżem w dłoni, w habicie i pelerynie²⁶³.

Drugi z ołtarzy, który trafił w wyniku kasaty klasztoru do kościoła parafialnego w Pcimiu to obecnie ołtarz boczny, prawy, również późnobarokowy datowany na I połowę XVIII w., zawiera uzupełnienia z XIX w.²⁶⁴. On również został po ustawieniu w nowym wnętrzu częściowo przerobiony i odnowiony ok. 1860 r. Nastawa ołtarzowa jest dwukondygnacyjna, jednoosiowa, dekorowana wgłębieniami z liśćmi akantu. W polu głównym pierwszej kondygnacji znajduje się wizerunek św. Antoniego z Dzieciątkiem z XIX w., w ramie w kształcie stojącego prostokąta, nad obrazem umieszczony się płaskorzeźbiony wieniec chwały, dwie gałązki i sigła S. A. W drugiej kondygnacji widoczny jest obraz św. Jana Nepomucena, a na szczycie ołtarza promienista gloria Oko Opatrzności na tle obłoków. Po bokach na wysokich zwieńczeniach stoją figury świętych

²⁶¹ J. Kuś, J. Kuś, *Z dziejów kościoła i parafii św. Mikołaja w Pcimiu*. Kraków 1986, s. 19-20; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 1: *Województwo krakowskie*, z. 9: *Powiat Myślenicki*. Opr. A. Kutrzebianka. Kraków 1951, s. 19.

²⁶² J. Kuś, J. Kuś, *Z dziejów kościoła...*, s. 22.

²⁶³ P. Sadowski, *Gmina Pcim. Monografia geograficzno-historyczna*. Pcim 2003, s. 227; M. Działo, *Ołtarz główny*. W: *Sakralne Dziedzictwo Małopolski*, 2023, źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-113>, (dostęp 10.02. 2023).

²⁶⁴ J. Kuś, J. Kuś, *Z dziejów kościoła...*, s. 22.

Wojciecha i Stanisława. Bezpornym dowodem na pochodzenie ołtarza z kościoła św. Agnieszki jest obraz św. Jana Nepomucena²⁶⁵. Jak wynika z inwentarzy kościoła bernardynek, wizerunek tego świętego znajdował się w ich posiadaniu, bowiem, był on patronem, do którego zwracały się w obliczu zagrożenia powodziowego ze strony przepływającej Wisły. Ponadto w trójdzielnym antepedium, w jego środkowej płycinie, umieszczone jest godło zakonu franciszkańskiego, w medalionie: skrzyżowane ramiona Chrystusa i św. Franciszka z Asyżu (w habicie), naznaczone stygmatami, między nimi wznosi się krzyż. Ten element również wskazuje na pochodzenie ołtarza z kościoła św. Agnieszki, gdzie pierwotnie się znajdował.

Il. 14. *Ołtarz główny w kościele w Pcimiu*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-113> (dostęp 10.02. 2023)

²⁶⁵ P. Sadowski, *Gmina Pcim...*, s. 227; M. Działo, *Ołtarz główny*. W: *Sakralne Dziedzictwo Małopolski*, 2023, źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-boczny-181>, (dostęp 10.02.2023).

Il. 15. *Oltarz boczny w kościele w Pcimiu*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-181> (dostęp 10.02. 2023)

Il. 16. *Oltarz boczny w kościele w Pcimiu (antependium)*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-181> (dostęp 10.02. 2023)

Na wyposażeniu kościoła św. Agnieszki znajdowały się organy, które w wyniku kasaty zostały przeniesione do kościoła św. Józefa, gdzie zostały zamontowane na chórze 16 sierpnia 1788 r. Prace związane z ich demontażem oraz zainstalowaniem w nowej lokalizacji kosztowały 10 florenów węgierskich²⁶⁶. Jak się przypuszcza były one identyczne z pozytywem sprawionym dzięki staraniu przełożonej klasztoru św. Agnieszki, *Wiktorii Trzebińskiej* ok. 1670 r.²⁶⁷.

W zakrystii przechowywano srebrną, złożoną, gotycką monstrancję datowaną na lata 1460 – 1470. Została ona w 1593 r. подарowana przez prepozyta kościoła św. Agnieszki Mikołaja Dobrocieskiego h. Prus (1559 – 1608) do kościoła p. w. Znalezienia i Podwyższenia Krzyża Św. w Luborzycy, gdzie sprawował funkcję plebana. Możliwe, że otrzymał ją w zamian za przekazanie pannom bernardynkom innej nowej. Na jej stopie widnieją grawerowane postacie: Chrystus „w studni”, Matka Boska z Dzieciątkiem, św. Bernardyn ze Sieny (co wskazuje na związki z kościołem bernardynek) oraz św. Stanisław z Piotrowinem. Na odwrocie stopy znajduje się herb Prus w późnorenesansowym kartuszu, należący do ofiarodawcy oraz napis poświadczający fakt przekazania monstrancji: *Nicolaus Dobrocieski: I[uris] U[triusque] Doctor pro ecclesia Luboricensis] 1593*. Kościół w Luborzycy posiadał szczególne bogactwo naczyń i sprzętów liturgicznych prawdopodobnie dlatego, iż był prebendą uniwersytecką i bywał obdarowywany przez tamtejszych proboszczów, którzy byli również jak w przypadku Dobrocieskiego, profesorami Uniwersytetu Jagiellońskiego²⁶⁸.

Dokładniejsze dane na temat wyposażenia kościoła bernardynek pochodzą dopiero z XVIII w., dzięki zachowanym inwentarzom. Prowincjał bernardynów w trakcie kanonicznej wizyty w ich klasztorze dokonywał także spisu paramentów, szat i ksiąg liturgicznych przechowanych w zakrystii, a także różnych przedmiotów znajdujących się u bernardynek. Sprawdzał także wówczas czy aktualny stan posiadania zgadza się z tym,

²⁶⁶ ABKr., rkps 15: Księga prowizji od kapitałów i posagów na dobrach ziemskich i kamienicach konwentowi ś. Józefa zapisanych, a od r. 1788 również do konwentu ś. Agnieszki należących, s. 688; R. Gustaw OFM, *Kościół i klasztor św. Józefa...*, s. 158; P. Matoga, *Historia organów w kościele...*, s. 111.

²⁶⁷ ABKr., rkps 206, s. 35.

²⁶⁸ W. Bukowski, *Luborzycza*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 3, z. 4: *Łaganów – Łyszkowice*. Pod red. F. Sikory. Kraków 2003, s. 741; A. Bochnak, J. Pagaczewski, *Zabytki przemysłu artystycznego w kościele parafialnym w Luborzycy*. „Rzeczy Piękne. Przemysł, Rzemiosło, Sztuka. Organ Muzeum Przemysłowego i dra A. Baranieckiego w Krakowie” R. 5: 1925, nr 4, s. 79; L. Lepszy, *Niezwykłe zabytki w Luborzycy pod Krakowem*. „Przegląd Powszechny” T. 166, R. 42: 1925, s. 355; T. Adamek, *Typy monstrancji gotyckich w Polsce i problem regionów*. „Roczniki Humanistyczne” T. 18: 1970, z. 5, s. 8-9; *Wawel 1000-2000. Wystawa Jubileuszowa Skarby Archidiecezji Krakowskiej. Muzeum Archidiecezjalne w Krakowie maj-wrzesień 2000. Katalog*. T. 2. Kraków 2000, s. 142-144.

co zanotowane było w księdze, skrupulatnie zapisując ewentualne braki lub uszkodzenia sprzętów. Najstarsza z odnotowanych źródłowo wizyt odbyła się w 1743 r., gdy prowincjałem był o. Augustyn Obrąpalski († 1759)²⁶⁹, za przełożenia *Teresy Jagniałkowskiej*. Podpisy złożyły pod nią także towarzyszące jej bernardynki wikaria *Marianna Słomińska* oraz dyskrety *Ludgarda Wolska*, *Wiktoria Grotówna*, *Helena Strusówna*, *Salomea Łodzińska*. Wyszczególniono wówczas przedmioty znajdujące się na wyposażeniu zakrystii kościoła św. Agnieszki.

Tabela 1. Spis paramentów liturgicznych i innych sprzętów klasztornych 1743 r.

L. p.	Przedmiot	Ilość
1.	Cyborium ²⁷⁰ srebrne	1
2.	Monstrancja srebrna „pozłocista z sztukami rubinowemi i koroną perłową”	1
3.	Puszka na komunikanty z wiekiem „pozłocista”	1
4.	Kielich szczerozłoty „z smelcami z kamieniami i z pateną”	1
5.	Kielich z perłami	1
6.	Kielich z smelcem ²⁷¹	1
7.	Kielichów prostych z patenami	6
8.	Lichtarzy srebrnych wielkich „u których są portrety postacie odlewane sine def.”	6
9.	Rąk z relikwiami y z piórami srebrnych „cum deffectu aniołków”	2
10.	Skrzyneczka srebrna pozłocista z relikwiami „aniołka jednego nie dostaje”	1
11.	Krzyż pozłocisty „a w nim kryształowy kamień stłuczony”	1
12.	Krzyż srebrny	1
13.	Taca wielka srebrna	1
14.	Lampa srebrna „cum deffectu u korony”	1
15.	Turybularzów ²⁷² srebrnych „u jednego sztuki nie dostaje”	2

²⁶⁹ Wybrany po raz pierwszy prowincjałem na kapitule w Opatowie w 1742 r., N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 10, 167.

²⁷⁰ Naczynie służące do przechowywania lub przenoszenia Najświętszego Sakramentu.

²⁷¹ Smelcowany to inaczej emaliowany, technika szmelcowania polegała na kilkakrotnym pokryciu metalu odpowiednią powłoką mineralną i każdorazowo wypaleniu.

²⁷² Inaczej kadzielnica.

16.	Łódka ²⁷³ srebrna z łyżeczką	1
17.	Kropielnica srebrna	1
18.	Kropidło srebrne	1
19.	Pudełko na hostie, srebrne	1
20.	Sukienka srebrna „na Najświętszy Pannie N. P. w ołtarzu”	1
21.	Korona srebrna pozłocista „do Najswiętszej Panny cum deffectu”	1
22.	Wotów większych	16
23.	Wotów mniejszych	20
24.	Kolebka srebrna	1
25.	Dzwonek srebrny	1
26.	Ampulek pozłocistych „z miedniczką pozłocistą para”	1
27.	Ampulek srebrnych para	3
28.	Tacek srebrnych pozłocistych białych	2
29.	Na Panu Jezusie Miłosiernym korona srebrna ukradziona	1
30.	Berło srebrne ukradzione	1
31.	Ciernia srebrnego do głowy Pana J[ezusa]	3
32.	Łańcuch szczerozłoty „w którym jest ogniów 6, ogniwo w sobie mające po pięć łańcuszków, przy każdym ogniwie pukło, na którym Marya wyrażone tych jest pięć i te są perłowe”	
33.	Łańcuch perłowy „z barełami smelcowanemi złotymi, których jest”	8
34.	Łańcuch perłowy „mający nici 5, z barełami złotymi 2, ogniów 8 złożony po pięć nici mających”	
35.	Z pierścionkami rubinowymi N. P. do jasełek koronki dwie perłowe	2
36.	Kanaczków ²⁷⁴ rubinowych z perłami „przewłoczonemi”	4
37.	Manelka ²⁷⁵ perłowa	1
38.	Perł większych i mniejszych „nic tylka jedna więcej nad dwa łokcie dłuższa”	3
39.	Zauszniczki ²⁷⁶ złote w gwiazdki z diamencikami	1
40.	Duszek diamentowy	1
41.	Zauszniczki diamentowe ze szmaragdami	1

²⁷³ Naczynie, w którym przechowuje się kadzidło

²⁷⁴ Kanak to szeroki naszyjnik, płasko leżący na szyi

²⁷⁵ Bransoleta

²⁷⁶ Ozdoba noszona na uchu

42.	Portrecik św. Jana Nepomucena	1
43.	Łańcuszek srebrny pozłocisty więcej nad dwa łokcie	1
44.	Trząsidełek z perłami	2
45.	Sztuka ze szmaragdami czeska	1
46.	Krzyżyków z diamentami czeskimi	2
47.	Pierścieni diamentowych	2
48.	Pierścieni rubinowych	4
49.	Pierścionek diamentowy czeski	1
50.	Pierścionków innych	2
51.	Manelka srebrna pozłocista /przekreślone/	1
52.	Mszał w aksamit czerwony oprawny, „który ma wkoło koronę srebrną, po rogach z obu stron po cztery osoby odlewane, środkiem jest SS. <i>Trinitas</i> odlewana, w koło niej gwiazd osm, z drugiej strony <i>B. V. Assumpta</i> , z Aniołami y gwiazd osm, klauzury także srebrne do którego regestr perłowy”	1
53.	Mszał w aksamit czerwony oprawny „wkoło koronka srebrna, po rogach cztery osóbkki in medio passya w promieniach, z drugiej strony <i>B. V. ad Nives</i> , z gwiazd osmią y klauzurami”	
54.	Mszał w aksamit czerwony suto oprawiony [...] /przekreślone/	
55.	Mszał w aksamit oprawny „po rogach skowki srebrne, na których są aniołów główki wyrażone, in medio passya z jednej z drugiej strony <i>B. V. M.</i> bez klauzur klauzurki między fragmentami”	1
56.	Mszałów podlejszych także w srebro oprawnych /przekreślone/	2
57.	Mszał w skóry oprawny „po rogach skowki srebrne z klauzurami wpół srebrnemi, między fragmentami znajdują się”	1
58.	Kłuczyk mały do cyborium srebrny	1

Źródło: APBK, rkps M – 27, s. 409-411.

W inwentarzu odnotowano wówczas szereg paramentów liturgicznych jak kielichy z patenami, puszka na komunikanty, srebrne cymborium, monstrancja. Wynotowano posiadane mszały, dokładnie opisując cechy charakterystyczne ich opraw. Interesującym obiektem na liście był portret św. Jana Nepomucena wiszący w klasztorze.

Z pewnością bernardynki zwracały się o jego pomoc i opiekę, w związku z zagrożeniem powodziowym ze strony przepływającej Wisły. W kościele św. Agnieszki znajdował się wówczas ołtarz poświęcony Najświętszej Marii Pannie Niepokalanej, o czym świadczą srebrna sukienka oraz pozłocista korona odnotowane w inwentarzu. O istnieniu ołtarza Miłosierdzia Bożego zaświadcza informacja o srebrnej koronie, która jednak, jak dodano, została skradziona. Liczne wota w postaci cennych precjozów, pierścionków, świadczą o żywym kulcie w kościele św. Agnieszki, do którego przybywali wierni zanosząc błagalne modlitwy oraz pozostawiając wota, jako podziękowanie za wyproszone łaski²⁷⁷.

W czasie kanonicznej rewizji sprzętów przeprowadzonej 10 marca 1751 r. odnotowano jedynie, iż do klasztorного zasobu przybyła para lichtarzy srebrnych, stołowych, w kwiaty wypukłych²⁷⁸. Kolejna wizyta kanoniczna miała miejsce 18 sierpnia 1756 r. za prowincjała Hieronima Lisowskiego († 1759)²⁷⁹. W inwentarzu zapisano wówczas, iż znalazły się wszystkie wymienione powyżej przedmioty, z wyjątkiem dwóch mszałów, oprawnych w srebro i manelki perłowej. Przybyły zaś następujące obiekty: sukienka srebrna do P. Jezusa Miłosiernego, czyli do jednego z ołtarzy w kościele św. Agnieszki, pierścień szczerozłoty, w którym było pięć diamencików, w środku ręce spojone, pierścień srebrny, pozłocisty, mający wkoło dziesięć rubinków, w środku zaś turkus, kanak rubinowy „w którym sztuczek dwadzieścia pięć” oraz wotum w kształcie oczu, umieszczone na obrazie „na gankach”²⁸⁰. Ostatnia z wymienionych pozycji była zapewne formą podziękowania, złożoną przez osobą uzdrowioną z problemów z narządem wzroku. To jedynie przypuszczenie, ale może była to łaska otrzymana za wstawiennictwem drugiej patronki kościoła, św. Łucji, do której zwyczajowo zwracały się w modlitwach osoby chorujące na oczy²⁸¹.

Następna wizytacja odbyła się 25 kwietnia 1758 r., gdy prowincjałem był o. Marian Wietrowski. W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji, potwierdzono, iż „wszystko się wynalazło jako wzwyż opisane jest, augument zaś taki przybył: tacka srebrna pozłocista we floresy wybijane, wotum w ołtarzu Pana Jezusa Miłosiernego w trynagał na, którym providentia”, mszałów N° 4 w srebrno oprawnych, znajduje się jako wzwyż ich jest liczba szczególnie tylko w niektórych odmiana dla przerobienia, kanak na piersiach św. Agnieszki w wielkim ołtarzu per modum łańcuszka z czeskimi różnymi

²⁷⁷ APBK, rkps M-27, s. 409-411.

²⁷⁸ Tamże, s. 411.

²⁷⁹ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 167.

²⁸⁰ APBK, rkps M-27, s. 411.

²⁸¹ B. Kupis, *Najciekawsze imiona*. Warszawa 1999, s. 195.

kamykami”²⁸². Ostatnia z wymienionych pozycji kanak czyli szeroki naszyjnik, bogato zdobiony, umieszczony na obrazie patronki kościoła świadczy, iż pielęgnowano tamże jej kult. Ponowna wizytacja za prowincjała Mariana Wietrowskiego z 24 marca 1760 r. potwierdziła, iż w zasobie kościoła i klasztoru bernardynek nie ma żadnych braków, bowiem „wszystko się w zupełności znalazło według wyższego opisanie”²⁸³.

Kolejny przegląd sprzętów przeprowadzono za powtórných rządów prowincjała Tomasza Glatza († 1786)²⁸⁴, w dniu 27 września 1762 r. Zanotowano wówczas, iż wszystkie przedmioty z listy zostały odnalezione. Wyszczególniono jednak zauważone defekty, drobne uszkodzenia, co z największą starannością zostało opisane: „W koronie cymboryum srebrnego trzech essów na wierzchu na słupkach w oknach (jak znaki są, że były) nie dostaje, także trzy floresy, które były jako lilie w oknach tejże korony, są u wierzchu pozłamowane. *Item* z jednej strony na monstrancji jak idą niby kwiaty srebrne pozłociste z kamyczkami dwóch takich nie dostaje. Także u puszki, która jest na komunikanty zawiaska złamana, także na skrzynce srebrnej z relikwiami aniołka nie dostaje. *Item* trzy kółka od trybularzow, znajdują się w fragmentach [...]”²⁸⁵. Wizytator wymienił także przybyłe elementy, a wśród nich: koronę na Panu Jezusie Miłosiernym, która była pozłacana, zapewne pojawiła się w miejsce wcześniejszej, srebrnej, skradzionej, wotum w kształcie serca, na którym P. Jezus Miłosierny, dwie obrączki srebrne, pozłociste. W spisie uwzględniono również obraz Jezusa Miłosiernego, zawieszony na klasztorным korytarzu. Znajdowała się na nim korona srebrna, na rękach Chrystusa były wymalowane dwa promienie, trzeci koło serca i srebrne krople. Wspominany wizerunek musiał cieszyć się kultem ze strony wiernych, bowiem umieszczone były przy nim jeszcze wota, jedno w kształcie serduszka, srebrne oraz łańcuszek wykonany z drobnych koralii, „długi na łokieć”²⁸⁶.

Ponowna wizytacja przeprowadzona przez prowincjała Tomasza Glatza odbyła się 22 czerwca 1763 r. Potwierdzono w jej trakcie obecność wszystkich wymienionych wcześniej w inwentarzu przedmiotów, z wyjątkiem jednego wotum mniejszego, bliżej nie doprecyzowanego. Ponadto wymieniono jeszcze następujące obiekty: koronę srebrną od Naj. Panny „*ad instar* mitry cała pstro pozłocista która na wierzchu ma świat z

²⁸² APBK, rkps M-27, s. 411.

²⁸³ Tamże.

²⁸⁴ Sprawował w Prowincji Małopolskiej urzędy: definitora (1748 – 1751) i prowincjała (1751 – 1754, 1760 -1763). Trzykrotnie był komisarzem i wizytatorem generalnym w sąsiednich prowincjach bernardyńskich: w Ruskiej (1750, 1772) i Wielkopolskiej (1764). Zmarł w Krakowie 10 VII 1786, Kachel, T. 2, s. 142.

²⁸⁵ APBK, rkps M-27, s. 412.

²⁸⁶ Tamże.

krzyżykiem pozłocistem”, manelkę srebrną, wykonaną w formie „łańcuszka staroświeckiego z zapinkami” oraz portrecik św. Jana Nepomucena „srebrem obwiedziony”, powieszony na wspomnianym wcześniej obrazie Jezusa Miłosiernego, umieszczonym na gankach klasztornych. Jak można przypuszczać zinwentaryzowana korona być może znajdowała się w ołtarzu Niepokalanego Poczęcia NMP. Z kolei obecność wizerunku św. Jana Nepomucena, kolejny raz potwierdza, iż bernardynki otaczały go czcią, szukając jego orędownictwa w obliczu niebezpieczeństwa ze strony wylewającej Wisły²⁸⁷.

Przeгляд argenterii z kościoła św. Agnieszki uczyniony za prowincjała Jana Rusieckiego († 1779)²⁸⁸ w trakcie jego kanonicznej wizyty w dniu 9 lutego 1766 r. nie przyniósł nowych informacji o zasobie tejże świątyni. Zanotowano wówczas, iż oprócz braków już wcześniej wyrażonych w inwentarzu wszystko się znalazło. Dodano jedynie informację o dwóch koronach srebrnych, w promieniu z obrazu św. Józefa oraz wotach, których było czterdzieści. Nie podano jednak czy chodziło o wota znajdujące się przy wspomnianym wyżej wizerunku. Potwierdza to jednak istnienie w kościele ołtarza św. Józefa, w centrum, którego znajdował się obraz tegoż patrona²⁸⁹.

Ostatnia z odnotowanych w inwentarzu wizyt, w czasie której przeprowadzono przegląd ruchomego wyposażenia zakrystii kościoła św. Agnieszki miała miejsce 26 marca 1767 r., za prowincjała Andrzeja Wilczyńskiego († 1774)²⁹⁰. Potwierdzono w jej trakcie, iż niczego nie brakuje z wyżej opisanych przedmiotów. Wyrażono jednak obawę, że srebrne, okazałe cyborium nie było wcześniej bliżej opisane, podobnie jak i monstrancja, wobec czego zdecydowano się szczegółowo je scharakteryzować: „aże cyborium²⁹¹ srebrne w okazałości swojej nie było opisane przez co defekta nie mogły

²⁸⁷ Tamże.

²⁸⁸ Sprawował dwukrotnie obowiązki prowincjała (1763-1766, 1772-1775). Był definitorem generalnym, prokuratorem kanonizacji bł. Szymona z Lipnicy, a także komisarzem i wizytatorem we własnej, Małopolskiej Prowincji oraz w Litewskiej (1763) i Ruskiej (1775). Zmarł 10 X 1779 r. w Kalwarii Zebrzydowskiej, Kachel, T. 5, s. 75.

²⁸⁹ APBK, rkps M-27, s. 413.

²⁹⁰ Wybrany na urząd prowincjała w 1766 r., był także kustoszem prowincji, definitorem, gwardianem w Górze Kalwarii i Tarnowie, zmarł 6 III 1774 r. w Tarnowie, N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 167; Kachel, T. 6, s. 91.

²⁹¹ **Cyborium** srebrne *per modum* kapliczki robione, które stoi na postumencie hebanowym, na postumencie hebanowym jest kwiatków srebrnych *n[ume]ro* sztuk 13. Drugi postument srebrny w różne kwiaty wybijany z częścią bazylidami i gzymsem dokoła wyrobiony, na którym spiera się *corpus* cyborium, ozdobione, częścią słupkami z kapitelami, między którymi idzie pięć blach srebrnych, na pierwszej we środku na samych drzwiczkach jest wybita *annuntiatio*, na górnym gzymsem jest dwóch aniołków trzymających kwiat, aniołowie i kwiat są wyzłoceni, na pobocznych blachach są dwie osoby odlewane pozłociste. Dalej blachy tylko w kwiaty różne wybijane. Na górnym gzymsem jest sześć postumencików, na których *ut apparet ex signis*, że stały osóbkami, ale teraz żadnej nie masz. Górą idzie przykrycie z sześciu sztuk i listew złożone, w których gwintów srebrnych nie dostaje spodem 11, a śrubek

być docieczone, kiedy i za której panny zakrystianki tudzież i monstrancja, zacych (czego Boże uchoćaj), aby miały się na po tym inne pokazać defekta”²⁹². W czasie inwentaryzacji wyszczególniono także diamentowe²⁹³ i rubinowe pierścionki²⁹⁴. Na liście wymieniono drobne elementy dekoracyjne jak srebrne zapinki znajdujące się „u kap solennych” czyli uroczystych, których łącznie wyliczono pięć. I tak u kapy czerwonej były zapinki srebrne, na jednej wyrysowane było imię Jezus, a na drugiej Maryja, druga z czerwonych kap miała srebrne haftki. U trzeciej znajdowały się czapragi²⁹⁵ duże srebrne, wyłacane, na jednej wybity św. Bartłomiej, na drugiej św. Wawrzyniec, skrupulatny pisarz dodał nawet informację, iż „kędzy S. Bartłomiej jest konik ułomany”, u szczytu kapy były jeszcze trzy srebrne haftki. Czwarta kapa znajdująca się wśród szat liturgicznych z kościoła św. Agnieszki miała zapinki srebrne, pozłociste, na jednej znajdowało się rysowane imię Jezusa, na drugiej Maryja, u szczytu miała trzy srebrne haftki z dwoma konikami, trzeciego brakowało. Ostatnia z kap, w kolorze czarnym wyróżniała się dużymi i szerokimi srebrnymi zapięciami²⁹⁶.

całych z gwintami nie dostaje 4. Na wierzchu tego przykrycia są trzy essay srebrne, a drugich trzech essay nie dostaje, dalej idzie kopułka trzy essay tylko srebrne mająca a drugich trzech essay nie dostaje. W oknach tej kopułki idzie korona od spodu *per modum* lilij, zacych we trzech tylko oknach jest cała, w czwartym oknie u wierzchu tylko kawałek ułomany, w piątym i szóstym oknie, tylko po kawałku od spodu znajduje się takowej korony. Na samym wierzchu krzyż? na nim *corpus* odlewane, po rogach cztery *Insignia Ewangelistarum*, APBK, rkps M-27, s. 413.

²⁹² **Monstrancja** duża srebrna cała pozłocista, u której sedes duże podługowate, po nim różne osóbki aniołów i świętych są wybijane. W trzymaniu gałka od której idą dwa essay duże, na nich dwóch aniołków ręce do góry trzymających. *Corpus* monstrancji we dwie sfery okrągłe, na pierwszej większej sferze są osóbki różne i obłoki wybijane, na której znajduje się sztuk szmelcowanych z rubinkami z jednej strony od czoła *n[ume]ro* 9, z drugiej strony jest takowych sztuczek rubinowych *n[ume]ro* 4 reszty *ut apparet ex signis* nie dostaje. Od tej sfery do koła idzie promieni sztuk *n[ume]ro* 33. Górą samą na promieniu znajduje się sztuka jedna, zamykająca w sobie rubinów trzy i diamentów trzy, środkiem kamień zielony. Za tą sztuką jest także promień cztery pióra srebrne mający, a piąte rubinowe, w którym rubinowe iest *n[ume]ro* 11. Druga sfera okrągła mniejsza, w której jest szkło w różne główki aniołków i obłoków wybijana, na niej znajduje się sztuk szmelcowanych z jednej strony z zielonymi kamykami *n[ume]ro* 9. Koło szkła idą perły znaczne w jedno tylko do koła; z drugiej strony we dwoje, *sine omni defectu*. Od tej sfery *per circuitum* idzie promieni sztuk *n[ume]ro* 23, na których górą jest sztuczka diamentowa. Wierzchem jest korona srebrna gładka biała, obwiedziona drugą perłową koroną, różne w sobie zamykająca kamienie, w której jest sztuczek rubinowych *n[ume]ro* 5, szósta sztuczka smelcowana z diamentem jednym znacznym. Spodem wisi łańcuszek srebrny, pozłocisty. Na koronie krzyż srebrny, pozłocisty na nim *corpus* odlewane pozłociste, Melchisedech srebrny pozłocisty, Tamże, s. 413-414.

²⁹³ Pierwszy pierścionek ma w sobie diamentów 4 w środku kamień, na którym ręce spojone. Drugi ma w sobie diamentów drobnych 6 większych 4. Trzeci ma w sobie diamentów 5, szóstego nie dostaje. Czwarty to jest duszek, ma w sobie diamentów 5. *Item* pierścionek jeden z czeskimi kamykami, Tamże, s. 414.

²⁹⁴ Pierwszy pierścionek ma w sobie rubinów 5. Drugi ma w sobie rubinów 8. Trzeci ma w sobie rubinów 4. Czwarty ma w sobie rubinów 9. Piąty ma w sobie rubinów 7, ósmego nie dostaje, środkiem perła. Szósty ma w sobie rubinów 9, dziesiątego nie dostaje, środkiem szmaragd. Siódmy ma w sobie rubinów 2, trzech nie dostaje, w środku *in modum* serca koral. Ósmy ma w sobie rubinów 7, ósmego nie dostaje, Tamże.

²⁹⁵ Ozdobne zapięcie męskiego stroju składające się z guzika, kłamy i łańcuszka, J. Okoniowa, J. Reichan, B. Grabka, *Słownik gwar polskich*. z. 1: *Choiniak-Chylma*. Wrocław 1979, s. 633.

²⁹⁶ APBK, rkps M-27, s. 414-415.

Informacji na temat wyposażenia zakrystii w świątyni bernardynek, zwłaszcza pod kątem posiadanych szat liturgicznych dostarcza spis „Rejestra rzeczy kościelnych klasztoru naszego S. Agnieszki”²⁹⁷. Użyte określenie „naszego” może wskazywać, iż został sporządzony przez jedną z zakonnice, pełniącą urząd zakrystianki. Jako że w zakresie jej obowiązków mieściła się opieka nad wyposażeniem zakrystii, to właśnie ona najlepiej orientowała się w jej zasobie. Rejestr nie jest datowany, porównując dukt pisma, wydaje się, że dokument został sporządzony w drugiej połowie XVIII w. Możliwe także, iż geneza jego powstania związana jest z widmem kasaty klasztoru i koniecznością przeprowadzenia inwentaryzacji ruchomości znajdujących się w posiadaniu bernardynek.

Tabela 2. Spis paramentów i szat liturgicznych z kościoła św. Agnieszki

L. p.	Obiekt	Ilość
Ornatów specyfikacja		
1.	Zielony atłasowych	2
2.	Lustrynowy ²⁹⁸	1
3.	Ornatów fiołkowego koloru	5
4.	Czarnych ornatów	7
5.	Ornat na biały lamie ²⁹⁹ haftowany i jedwabiami szyty	1
6.	Ornat <i>Illo</i> z haftowaną kolumną [kolumną] z koronką złotą	1
7.	Ornatów ze złotymi kwiatkami	3
8.	Altebasowy ³⁰⁰	1
9.	Turecki[ej] materii z kolumną [kolumną] aksamitną	1
10.	Żółty szyty jedwabiami	1
11.	Francuski[ej] materii	1
12.	Powszednich	2
Czerwone ornaty		
13.	Ornat bogaty cały haftowany złotem	1
14.	Czerwonych ornatów Różnego koloru	8
15.	Powszednich	2
Dalmatyki		
16.	Dalmatyki takie bogate całe haftowane złotem jak ornat na S. Agnieszkę para	1
17.	Dalmatyk czerwonego koloru par	2
18.	Dalmatyk białego koloru par	4
19.	Dalmatyk z ornatem orzeszkowego koloru	1
20.	Seledynowego koloru dalmatyki para	1
21.	Kap różnego koloru	5

²⁹⁷ Tamże, rkps RGP-j-2: Akta dotyczące SS. Bernardynek. Fasc. II. Klasztory dawniejsze, rewindykacje i domy projektowane. 1594 – 1924, s. 39-42.

²⁹⁸ Wykonany z lustryny, cienkiej, lśniącej tkaniny wełnianej albo bawełnianej.

²⁹⁹ Lama to gładka, rzadziej wzorzysta tkanina jedwabna z dodatkowym wątkiem kryjącym, z wąskich pasków złotej lub srebrnej folii.

³⁰⁰ Wykonany z jedwabnej tkaniny, przetykanej złotą nicią.

22.	Dalmatyk czarnego koloru par	2
23.	Kap czarnych	2
Antepedium		
24.	Altebasowych	3
25.	Szytych na białym atłasie	3
26.	Białego koloru różnych	8
26.	Czerwonego koloru	8
Firanki		
27.	Firany od tabernakulum białe ze złotym kwiatkiem	1
28.	Czerwonego koloru	1
29.	Środków 2, trzeci stary	3
Firany różne		
30.	Firany ze złotym kwiatkiem niebieskiego koloru para	1
31.	Zielone ze złotym kwiatkiem para	1
32.	Karmazynowych kitajkowych ³⁰¹ par	2
33.	Niebieskich w kwiateczki para	1
34.	Niebieskich w pasy par	2
35.	Sosenkowych ³⁰² para	1
36.	Na niebieskim dnie srebrny kwiatek para	1
37.	Różowych par	2
38.	Zielonych kitajkowych par	1
39.	Białe w bukiety para	1
40.	Orzeszkowego koloru para	1
41.	Papuziego ³⁰³ koloru para	1
Bursy, welowia		
42.	Bursa ³⁰⁴ lita na niej Wniebowzięcie N. Panny	1
43.	Druga N. Panny Zwiastowania	1
44.	Welowia ³⁰⁵ do nich lilo drugi szyty	
45.	Weloiów z bursami różnych	6
46.	Czerwonych weloiów	11
47.	Burs	7
48.	Weloiów dominicznych z bursami	4
49.	Weloiów czarnych	4
Bielizna		
50.	Alb różnych	23
51.	Komży płóciennych	13
52.	Dla kościelnego komży	4
53.	Rąbkowych komży	2
54.	Obrusów z ołtarzy	36
55.	Tuwalni różnych	18
56.	Czarnych	11
57.	Boków od ołtarzy	8
58.	Listew białych	11

³⁰¹ Kitajka to cienka, jedwabna tkanina pochodzenia wschodniego.

³⁰² W kolorze ciemnobrązowym, zbliżonym do barwy pnia sosny.

³⁰³ W kolorze majowej zieleni.

³⁰⁴ Szywna, kwadratowa torebka do przechowywania korporału.

³⁰⁵ Welum to kwadratowe nakrycie na kielich z pateną, szyte z tej samej tkaniny co ornat.

59.	Listew czerwonych szytych	3
60.	Humerałów ³⁰⁶ różnych	55
61.	Puryfikatorze, ręczniczki	
Obicia		
62.	Adamaszkowych czerwonych brytow ³⁰⁷	4
63.	Białych szytych pomiędzy nimi	4
64.	Atłaskowych czerwonych brytow	10
65.	Szytych pomiędzy nimi brytow	8
66.	Żółte z płótnem sztuk	7
67.	Zielone z pomarańczowym sztuk	8
68.	Lichtarzy cynowych par	7
69.	Kropielnica	1
70.	Mszałów całych	3
71.	Rekwialnych ³⁰⁸	5
Srebra kościelne		
72.	Monstrancja	1
73.	Kielichów	4
74.	Puszka	1
75.	Krzyż srebrny	1
76.	Ampulek par	2
77.	Tacka	1
78.	Mszał w aksamicie w srebro oprawny i pozłocisty	1
79.	Mszał w szarej skórcie, okówki srebrne	1
80.	Wotomkow od krzyża	3
81.	Ciernie na głowie u Pana Jezusa	
82.	Trybularz	1
83.	Na obrazie N. Panny sukienka srebrna, korony na Panu Jezusie i N. Pannie, srebrne pozłociste	
84.	z płaszcza blacha srebrna z kościoła z Najświętszej Panny Niepokalanego Poczęcia	
85.	Dzwonów z kościoła	3

Źródło: APBK, rkps RGP – j – 2, s. 39-42.

W powyższym spisie na uwagę zasługuje ornat altebasowy czyli wykonany z jedwabnej tkaniny przetykanej złotem, wytwarzanej w Wenecji w XV – XVI w.³⁰⁹. Na wyposażeniu zakrystii znajdował się tylko jeden, co wskazuje, że jako szczególnie cenny, używany był tylko w czasie większych uroczystości. W kościele św. Agnieszki do takich wyjątkowych dni, zaliczał się dzień 21 stycznia, kiedy to czczono patronkę świątyni, a oprawa liturgii wyrażała się także w rodzaju używanych wówczas szat. Świadczy o tym

³⁰⁶ Biała chusta, którą kapłan przykrywa ramiona przed włożeniem ornatu.

³⁰⁷ Bret (breta, bryt) od XVI w. oznaczał klin w odzieży lub ozdobną wstawkę, lamówkę.

³⁰⁸ Żałobnych.

³⁰⁹ I. Turnau, *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty, oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.* Warszawa 1999, s. 13-14.

wzmianka użyta przy opisie dalamtyki, która jak zawsze tworzyła parę wraz z ornatem „takie bogate całe haftowane złotem jak ornat na S. Agnieszkę”³¹⁰. W kościele w XVIII w. nadal istniał ołtarz poświęcony Najświętszej Maryi Pannie Niepokalanej, co potwierdza wymieniona w spisie sukienka srebrna i korona, srebrna blacha z jej płaszczą oraz ołtarz Jezusa Miłosiernego, z którego pochodziła zinwentaryzowana korona. Kościół musiał posiadać także sygnaturkę, gdyż w rejestrze znajduje się informacja o trzech dzwonach³¹¹.

3. Kasata klasztoru

a. Tło polityczne i działalność prymasa Michała Poniatowskiego w Krakowie

Ideologia oświecenia odcisnęła silne piętno na sytuacji Kościoła w Europie, który od połowy XVIII w. próbowano podporządkować władzy świeckiej, nie tylko pod względem politycznym, ale także prawnym i ekonomicznym. Jednym z jej przejawów stał się wrogi stosunek do życia zakonnego. Pojawiały się głosy, iż istnienie klasztorów jest niepotrzebne, a szansę dalszej egzystencji powinny mieć jedynie te, które spełniają jakąś funkcję przydatną dla społeczeństwa jak prowadzenie działalności wychowawczej czy szpitalnej. Ten zmasowany atak na świat religijnych wartości, zwłaszcza wyrażający się w krytyce życia kontemplacyjnego znalazł też uznanie w krajach katolickich. W wielu przypadkach to tamtejsi rządzący byli inspiratorami antyzakonnego ustawodawstwa³¹². Jednym z jego przejawów było wrogię Kościołowi ustawodawstwo zaprowadzone przez cesarzową Marię Teresę (1745-1780), jednak od imienia jej następcy Józefa II (1780-1790), cały system zyskał miano józefinizmu³¹³.

Naczelnym założeniem nowego nurtu było dążenie do stworzenia Kościoła narodowego, połączonego z Rzymem, ale całkowicie podporządkowanego państwu. W historii tego systemu można wyróżnić trzy okresy, początkowy obejmujący lata 1760-1769, rozwinięty 1770 – 1790 oraz późny trwający do 1820 r. Jego podwaliny zostały wypracowane za rządów Marii Teresy, która w polityce kościelnej odrzuciła przepisy

³¹⁰ APBK, rkps RGP – j – 2, s. 39.

³¹¹ Tamże, s. 42.

³¹² A. Bruździński, *Kasaty klasztorów męskich w Krakowie na przełomie XVIII i XIX w.* W: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. Pod. Red. M. Derwicha. T. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego*. Wrocław 2014, s. 142-144.

³¹³ S. Grodziski, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*. Kraków 2005, s. 51.

prawa kanonicznego. Wykonawcą zarządzeń cesarzowej w tej dziedzinie, ale także własnych pomysłów był kanclerz Wacław von Kaunitz (1711-1794). W dążeniu do podporządkowania Kościoła, opierano się na założeniach francuskich encyklopedystów, hasłach nacjonalizmu i centralizmie państwowym³¹⁴.

Już w 1761 r. Austria zaprzestała stosować konkordat wiedeński. W 1768 r. kanclerz przygotował tajną instrukcję, złożoną z dziesięciu punktów, która ułożyła nową płaszczyznę relacji na linii państwo Kościół. Rok później Maria Teresa założyła osobny Departament do Spraw Kościoła i poddała mu zarządzanie w poszczególnych prowincjach zgodnie z wspomnianymi wytycznymi z 1768 r. Wkrótce władze państwowe ograniczyły możliwość zakładania nowych klasztorów, prawo do zakupu dóbr ziemskich oraz poddały kontroli ich majątki. Ingerencja dotyczyła także relacji zakonów z Stolicą Apostolską, gdyż wprowadzono cenzurę na pisma papieskie, a także zabroniono apelacji do Rzymu. W 1776 r. pojawiła się zapowiedź likwidacji klasztorów, których stan liczbowy nie przekraczał dziesięciu osób. Jednocześnie władze zapoczątkowały również reformę studiów teologicznych, gdyż chciały mieć bezpośredni wpływ na wychowanie przyszłych księży w duchu nowego systemu³¹⁵. Na podstawie dekretu Marii Teresy z 17 października 1770 r. zabroniono składania profesji przed dwudziestym czwartym rokiem życia. Z kolei jej syn cesarz Józef II dokumentem z dnia 12 stycznia 1782 r. zarządził likwidację klasztorów o charakterze kontemplacyjnym, a we wrześniu klasztorów żebraczych. Następnie na podstawie decyzji z dnia 20 sierpnia 1783 r. zakazał pozostałym wspólnotom przyjmowania nowicjuszy³¹⁶.

Pierwsze zwiastuny nieprzychylnego nastawienia względem życia zakonnego na skutek hasła oświecenia pojawiły się na ziemiach polskich jeszcze przed pierwszym rozbiorem³¹⁷. Rozpowszechniały się opinie, iż w kraju istnieje zbyt wiele klasztorów w stosunku do ogólnej liczby ludności. Nieprzyjazne uchwały w stosunku do zakonów zostały podjęte już na sejmie warszawskim w 1768 r. Zgodnie z nimi chciano pozbawić kandydatów, którzy nie mieli ukończonych dwudziestu czterech lat możliwości wstępowania do nowicjatus. Dla kobiet ta granica została ustalona na szesnasty rok

³¹⁴ C. Michaud, *Il giuseppinismo nella Monarchia degli Asburgo (1740-1792)*. W: *Storia del cristianesimo. Religione-Politica-Cultura*. A cura di G. Alberigo. Vol. 10: *Le sfide della modernità (1750-1840)*. Roma 2004, s. 25-26; B. Kumor, *Józefinizm*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 8. Lublin 2000, kol. 176; Z. Zieliński, *Józefinizm*. W: *Encyklopedia „Białych Płam”*. T. 9. Radom 2002, s. 36-39.

³¹⁵ B. Kumor, *Józefinizm...*, kol.177.

³¹⁶ P. P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773- 1914*. Lublin 1984, s. 28; A. Bruździński, *Kasaty klasztorów męskich...*, s. 144.

³¹⁷ W. Chotkowski, *Księdza Prymasa Poniatowskiego spustoszenia kościelne w Krakowie. Przyczynek do dziejów Uniwersytetu w Krakowie*. Kraków 1918, s. 5.

życia. Uchwalono także, by posagi wniesione przez nowicjuszek wracały do rodziny. Planowane decyzje nie zostały ostatecznie wprowadzone w życie, jednak niechętna postawa względem idei życia wspólnotowego pozostała żywa w niektórych kręgach władzy³¹⁸.

W 1776 r. ponownie zaproponowano w Kodeksie Zamoyskiego, by granice wiekowe dla kandydatów do zakonu ustalić na dwudziesty czwarty rok życia dla mężczyzn, a na dwudziesty dla kobiet. Ponadto podczas obrad Sejmu Czteroletniego wysunięto projekty uchwał, które miały na celu osłabić związki Kościoła w kraju z Stolicą Apostolską i z przełożonymi generalnymi poszczególnych zakonów, rezydujących w Rzymie. W 1780 r. dyskutowano nad pomysłem sekularyzacji dóbr klasztornych na rzecz kasy państwowej, która wówczas świeciła pustkami. Na szczęście żadna z proponowanych zmian nie weszła w życie, gdyż zabrakło na to aprobaty ze strony Stolicy Apostolskiej³¹⁹.

Na sytuację materialną i gospodarczą wspólnot zakonnych bardzo niekorzystnie wpłynął pierwszy rozbiór Polski. Wprowadzenie nowych granic spowodowało, że dobra ziemskie, przynależne do danego klasztoru, zostały odcięte od swych właścicieli. Duchowieństwo popadło również w ubóstwo z powodu powołanej w 1775 r. komisji likwidacyjnej długów państwowych, która nakładała na klasztory bardzo wysokie podatki, zmniejszając ich realne dochody nawet o połowę. Rozdzielenie majątków zakonnych przez nowe ustalenie granic spowodowało wiele problemów natury prawnej. Dla wyeliminowania ich skutków w przyszłości dnia 5 lipca 1785 r. został zawarty układ warszawsko-wiedeński. Zgodnie z postanowieniami tej umowy Austrii odstąpione zostały dobra duchowieństwa polskiego, położone w Galicji, w zamian za majątki duchowieństwa galicyjskiego, znajdujące się w Polsce. Układ ten był nieopłacalny i krzywdzący dla Rzeczypospolitej, gdyż doprowadził do umniejszenia ogólnego stanu posiadania polskiego Kościoła, a w szczególności w diecezji krakowskiej. Ten fakt był później wykorzystywany jako argument przemawiający za likwidacją klasztorów³²⁰.

Na ukazanym powyżej tle wyraźnie zaznacza się działalność zwolennika oświeceniowych idei prymasa Michała Jerzego Poniatowskiego († 1794)³²¹. W stosunku do klasztorów prezentował on podobny stosunek jak jego brat monarcha, który uważał

³¹⁸ Tenże, *Historia polityczna Kościoła w Galicji za rządów Maryi Teresy*. T. 1. Kraków 1909, s. 116-117.

³¹⁹ P. P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach...*, s. 17-18.

³²⁰ Tamże, s. 18; Tenże, *Geografia strat zakonów polskich w końcu XVIII i w XIX wieku*. Rzym 1980, s. 19.

³²¹ Z. Zielińska, *Poniatowski Michał Jerzy*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 27. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1983, s. 455 – 471.

zakony za niepotrzebne i twierdził, że „kaptury niszczą i fanatyzują cały kraj”³²². Poniatowski jako rządcą diecezji płockiej w latach 1773 – 1785 pozostawił po sobie dobrą pamięć. Wydał tam bowiem szereg uchwał, mających na celu podniesienie gorliwości wśród wiernych i stanu moralnego duchowieństwa. Jednak późniejszy okres jego życia, w którym prezentował postawę oświeceniowego polityka, a nie troskliwego duszpasterza nie przyniosły mu chlubnej sławy. W dużej mierze przyczyniła się do tego przeprowadzona przez prymasa akcja kasowania krakowskich klasztorów³²³.

W 1785 r. Poniatowski otrzymał godność arcybiskupa gnieźnieńskiego, którą kumulował ze stanowiskiem koadiutora diecezji krakowskiej. Został na nie powołany w 1755 r. jako zastępca chorego biskupa Kajetana Sołtyka (1759 – 1788), a od 1782 r. ustanowiony administratorem. Prymas jedynie raz, w lipcu 1787 r. w czasie swych rządów pojawił się w Krakowie. Realizatorem jego polityki w stosunku do zakonów był na miejscu ks. Józef Olechowski († 1806), archidiakon i biskup pomocniczy krakowski³²⁴.

W momencie, gdy prymas rozpoczął znoszenie krakowskich konwentów nie starał się jednak o zezwolenie papieskie. Głównym celem jego akcji było zredukowanie liczby klasztorów jak i stanu ilościowego zakonników. Zamykania konwentów dokonywano najczęściej wysuwając argumenty o zubożeniu wspólnot i trudnych warunkach materialnych, w jakich się znalazły. Powoływano się też na ustanowiony zakaz kwestowania w Galicji, co miało wpłynąć na uszczuplenie dochodów, zwłaszcza zakonów żebrzących, a także na brak stosownych dokumentów fundacyjnych. Rzeczywiste przyczyny kasat w Krakowie leżały jednak w postawie prymasa, który sprzyjał józefińskiemu, wrogiemu nastawieniu względem życia zakonnego³²⁵.

W marcu 1786 r. prymas powołał komisję, która zajęła się analizowaniem i badaniem majątków zakonnych. W jej skład weszli kanonicy: Franciszek Ossowski († 1788)³²⁶, Benedykt Trzebiński († 1802)³²⁷ oraz Marcin Siemieński. Miała ona na celu ustalić, ile dochodów klasztory utraciły w wyniku pierwszego rozbioru, ale także

³²² W. Chotkowski, *Historia polityczna Kościoła w Galicji za rządów Maryi Teresy*. T. 1, s. 116.

³²³ E. Sokołowski, *Dzieje klasztoru OO. Bernardynów pod nazwą „Żłóbek” w Krakowie*. Kraków 1949, s.101-102; P. P. Gach, *Le soppressioni dei Regolari (1773 – 1914) nella cartografia e nella recente storiografia polacca*. W: *Le inchieste europee sui beni ecclesiastici. (Confronti Regionali secc. XVI- XIX)*. A cura di G. Poli. Bari 2005, s. 207-208.

³²⁴ P. P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach...*, s. 19.

³²⁵ Tenże, *Geografia strat zakonów...*, s. 20.

³²⁶ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3..., s. 432-433.

³²⁷ Tenże, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 4: *Prałaci i kanonicy krakowscy*. Kraków 1853, s. 172-173

dostarczyć argumentów, pozwalających na kasatę uboższych wspólnot³²⁸. Należy zaznaczyć, że w zestawieniach finansowych klasztoru św. Agnieszki odnaleźć można wpisy poświadczające działalność wspomnianej komisji. Spis dochodów konwentu bernardynek został przedstawiony do wglądu jej przedstawicielom, o czym świadczy notatka z dnia 14 sierpnia 1787 r. „w czasie komisji do poznania pozostałych w Polsce intrat klasztorów krakowskich od J. O. Xiędza Imci Arcybiskupa jako Administratora Krak. wyznaczonej i ekspediowanej niniejsze rejestra są produkowane”³²⁹. Pod nią widnieje podpis ks. Marcina Siemieńskiego (1758 – 1831)³³⁰, delegowanego komisarza, który zajmował się sprawami gospodarczymi biskupstwa krakowskiego³³¹.

W latach 1787 – 1788 Poniatowski podpisał dekry, na mocy, których zniesiono pięć krakowskich klasztorów: karmelitanek bosych z konwentu św. Marcina przy ul. Grodzkiej, bernardynek przy kościele św. Agnieszki na Stradomiu, karmelitów bosych z konwentu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny na Wesołej, duchaków przy kościele św. Krzyża oraz bernardynów na Żłobku przy ulicy św. Jana. Poza tym w latach 1787 – 1789 zdecydował o zamknięciu nowicjatów czterem żeńskim wspólnotom: augustiankom na przy kościele św. Katarzyny na Kazimierzu, dominikankom na Gródku, duchaczkom oraz stradomskim koletkom. Planował także skasować oba domy tercjarek dominikańskich tzw. „Mniejszy” oraz „Większy” z ul. Stolarskiej, jednak nie udało się tego przeprowadzić, gdyż wszystkie siostry nie były w stanie pomieścić się w klasztorze tego zakonu na Gródku. Wobec tego prymas zdecydował się także im narzucić zakaz przyjmowania nowicjuszek. Działanie to miało doprowadzić ich wspólnoty do powolnego wymierania, a w ostateczności ułatwić likwidację ich konwentów³³².

Wszystkie wspomniane dekry zostały przygotowane w Krakowie, a podpisywał je prymas, który przebywał w Warszawie. Decyzje kasujące klasztory, opatrzone tytułem *translocatio* czyli przeniesienie, składały się z podobnych elementów. Zawierały uzasadnienie sankcjonujące likwidację, w którym najczęściej przytaczano zubożenie wspólnoty oraz wytyczne dotyczące dalszych losów nieruchomości i zakonników. Należy

³²⁸ W. Chotkowski, *Księdza prymasa Poniatowskiego...*, s. 71; A. Bruździński, *Kasaty klasztorów męskich...*, s. 149.

³²⁹ ABKr., 211, s. 18.

³³⁰ J. Związek, *Siemieński Marcin*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1996/1997, s. 30-31; T. Glemma, *Krakowski konsystorz biskupi za czasów Andrzeja Rawy Gawrońskiego*. „Nasza Przeszłość” T. 4: 1948, s. 236 – 237.

³³¹ ABKr., rkps 211, s. 18.

³³² P. P. Gach, *Geografia strat zakonów...*, s. 20-21.

zaznaczyć, iż prymasowi przysługiwało prawo wyznaczania stałej liczby sióstr w klasztorach tzw. *numerus fixus*, zgodnie z uchwałami soboru trydenckiego i polskich synodów z XVII w. Korzystał, jednak z tych możliwości niezgodnie z jej pierwotnym przeznaczeniem, gdyż ze szkodą dla zakonnic. Działalność Poniatowskiego w Krakowie nie spotkała się z przychylnością społeczeństwa. Określano go mianem Józefa II, gdyż tak jak cesarz dokonywał likwidacji klasztorów. Krakowskie kasaty były jednak tym bardziej trudne do zrozumienia, gdyż zostały przeprowadzone z inicjatywy polskiego duchownego³³³. W 1791 r., nowym biskupem został mianowany Feliks Turski, a tym samym ustała władza Poniatowskiego nad diecezją krakowską. Reakcję wiernych względem tej zmiany personalnej przekazał w swej pracy ks. Chotkowski pisząc „Nikt też w Krakowie nie żałował, że ustały znieawidzone rządy ks. prymasa Poniatowskiego”³³⁴.

b. Zniesienie klasztoru pw. św. Agnieszki

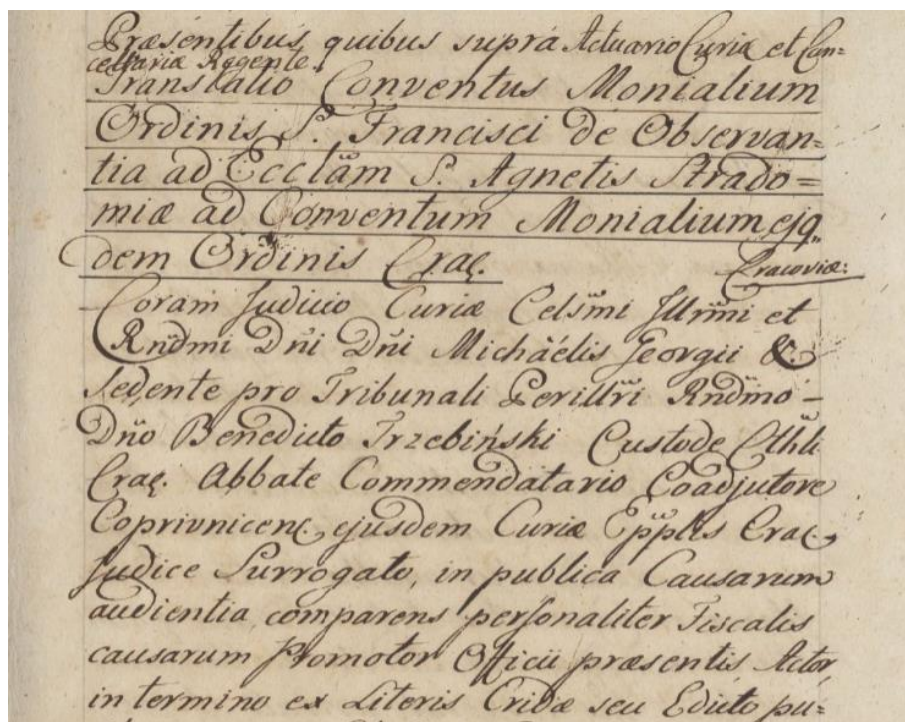
Zagrożeniem dalszej egzystencji bernardynek z klasztoru św. Agnieszki stały się postanowienia prymasa Poniatowskiego, który jako administrator diecezji krakowskiej przystąpił do akcji kasowania krakowskich konwentów³³⁵. Jak wspomniano powołana komisja majątkowa przeprowadziła badanie stanu materialnego obu konwentów bernardynek. W następstwie jej ustaleń prymas wydał 11 września 1787 r. polecenie zniesienia stradomskiego konwentu oraz przeniesienia zakonnic do klasztoru św. Józefa. Zarządzenie zostało wykonane rok później, a poprzedził je przewód w sądzie biskupim³³⁶.

³³³ Tamże, s. 22-23.

³³⁴ W. Chotkowski, *Księża Prymasa Poniatowskiego...*, s. 147.

³³⁵ H. Święch, *Kasaty żeńskich klasztorów w Krakowie w drugiej połowie XVII i na początku XIX w.* W: *Kasaty klasztorów na obszarze...*, s. 160-161, 163-166.

³³⁶ AKMKr., rkps AEp Vol. 117, s. 351-385 (k. 178-195); R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 67.

Il. 17. Fragment z akt dotyczących kasaty klasztoru św. Agnieszki, AKMKr., AEp Vol. 117, s. 351 (k. 178).

Termin rozprawy wyznaczono na 11 lipca 1788 r. Bernardynki zostały o niej powiadomione w czerwcu, kiedy wezwanie zostało umieszczone na drzwiach ich klasztoru i wręczone furtiance. Podczas rozprawy fiskał konsystorski ks. Kajetan Żychliński przywołał argumenty przemawiające za kasatą konwentu św. Agnieszki. Znalazło się wśród nich zubożenie domu stradomskich bernardynek oraz zalety wynikające z łączenia klasztorów tej samej reguły. Argumentowano, że pogorszenie stanu majątkowego zakonnic nastąpiło w wyniku układu warszawsko-wiedeńskiego, na skutek, którego utracone zostały kapitały lokowane na dobrach w Galicji³³⁷. Podkreślono, że po zespoleniu obu domów zostaną również złączone ich kapitały, a ponadto siostry nie będą musiały płacić podwójnych podatków i zabiegać o utrzymanie dwóch nieruchomości. Ksiądz Żychliński przypomniał także ustalenia komisji, która stwierdziła, że klasztor św. Agnieszki znajdował się w złym stanie technicznym oraz ulegał zawilgoceniu w wyniku częstych wylewów Wisły. Ponadto zamieszkiwało w nim jedynie trzynaście zakonnic w podeszłym wieku, a brak było nowicjuszek, co groziło wymarciem wspólnoty. Natomiast

³³⁷ Tamże.

konwent bernardynek przy kościele św. Józefa był w dobrym stanie, murowany, obszerniejszy i zamieszkiwało go wówczas dziewiętnaście sióstr³³⁸.

Zgodnie z dekretem prymasa nakazano przeniesienie zakonnice z klasztoru św. Agnieszki, a także „kościół S. Agnieszki rzezonego Stradomskiego poświęcenie zniszczyć, Klasztor zanieważnić o zniszczonym i zanieważnionym, tudzież względem wszelkich murów, przyległości do wspomnianego klasztoru S. Agnieszki na Stradomiu przytycznych i jego własnych, rozrządzenie potrzebne uczynić”³³⁹. W klasztorze św. Józefa zamknięto nowicjat i zakazano przyjmowania kandydatek do wspólnoty, dopóki ich liczba nie spadnie do piętnastu. W przypadku, gdyby dochody konwentu wzrosły, zakonnice mogły ubiegać się w kurii o zwiększenie wyznaczonego limitu³⁴⁰.

W imieniu bernardynek i przełożonej *Kunegundy Przytkowskiej* wystąpił ich pełnomocnik Wojciech Woynarowski. W swej mowie powołał się na długoletnią tradycję klasztoru, który swymi korzeniami sięgał jeszcze okresu przed soborem trydenckim. Uzasadniał, że fundacja bernardynek przy kościele św. Agnieszki miała potwierdzenie biskupów krakowskich, a zakonnice zawsze cieszyły się dobrą opinią tak, że „ani w jakowych występkach kiedy dostrzeżone”³⁴¹. Wnioskował, by pozwolono siostrom pozostać w ich siedzibie i wypełniać śluby w ich dotychczasowym miejscu, gdyż jak wykazały przed komisją biskupią mają wystarczające dochody na swe utrzymanie. Wytłumaczył także, że nie mogą zamieszkać w konwencie św. Józefa, ponieważ „Klasztor chociaż bowiem tejsze Reguły Zakonnice jest, jednakowoż pod innym układem żyjących, a daleko późniejszej fundacji”³⁴². Przekonywał również, że w wyniku przeniesienia pogorszy się stan posiadania bernardynek od św. Agnieszki. Ich roczny dochód w 1788 r. był prawie dwa razy większy niż klasztoru św. Józefa, więc oczywistym było, że połączenie odbędzie się z korzyścią dla tego ostatniego³⁴³.

Konwent św. Józefa oraz jego przełożoną *Eleonorę Gołuchowską* (†1805) reprezentował adwokat Brodziński. Nie wniósł on żadnego sprzeciwu i przekazał, iż klasztor podporządkuje się wystosowanym zarządzeniom. Argumenty wniesione przez pełnomocnika stradomskich bernardynek nie zostały wzięte pod uwagę, wyrok zapadł

³³⁸ ABKr., rkps 208: Przeniesienie zgromadzenia zakonnice reguły świętego Franciszka o pokucie przy kościele świętej Agnieszki na Stradomiu byłego do klasztoru zakonnice tejsze reguły w Krakowie przy kościele świętego Józefa zostających fundowanego nakazane, którego przeniesienia dekret sądu nadwornego biskupiego krakowskiego dnia piątkowego 11go miesiąca lipca 1784, s. 4-7.

³³⁹ Tamże, s. 8-9.

³⁴⁰ Tamże, s. 9-10.

³⁴¹ Tamże, s. 9.

³⁴² Tamże, s. 11.

³⁴³ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 68-69.

zgodnie z decyzją prymasa i klasztor św. Agnieszki został skasowany. Warunki połączenia obu wspólnot bernardynek określiła ordynacja zestawiona w ośmiu paragrafach, spisana dnia 18 sierpnia 1788 r. przez ks. Józefa Olechowskiego³⁴⁴. Jej pierwszy punkt dotyczył przekazania ruchomości oraz dokumentów. Zgodnie z nim „Papiery dotyczące się dochodów klasztoru przedtym S Agnieszki i inne wszelkie dokumenta temuż klasztorowi służące, równie jako sprzęt kościelny i zakrystii wszelki”³⁴⁵ miały zostać oddane panie Gołuchowskiej jako przełożonej połączonych klasztorów. Kolejny paragraf nakazał bernarynkom z klasztoru św. Agnieszki przyjąć ustawy i zwyczaje konwentu św. Józefa i nie wprowadzać w tym względzie żadnych nowości: „Zgromadzenie S. Agnieszki [...] ma się we wszystkim stosować do ustaw i zwyczajów w klasztorze S. Józefa zachowanych”³⁴⁶.

Zgodnie z trzecim punktem zabroniono zakonnicom posiadać służących ani przyjmować rezydentek bez wyraźnego pozwolenia przełożonej. Ustanowiono sześć dyskretek, wśród, których znalazły się dwie siostry ze zniesionego klasztoru, poza tym dawnym przełożonym *Kunegundzie* Przytkowskiej i *Agnieszce* Wojnowskiej przyznano dożywotnio pierwsze miejsce po przełożonej Gołuchowskiej³⁴⁷. Uznano także, że mają być „wolne od choru i wszelkich innych wysług” i „jako wysłużone i jubilatki szanowane być mają”³⁴⁸. Wszystkie zakonnice połączonych konwentów zobowiązano do posłuszeństwa względem przełożonej Gołuchowskiej i jej następczyń oraz do wypełniania swych obowiązków: „inne zaś wszystkie zakonnice po urzędniczkach dzisiaj połączone, jako jedno zgromadzenie formujące, podług dawności professji swojej głosu i miejsce mieć będą”³⁴⁹. Szósty punkt ordynacji przypominał o podstawowym obowiązku bernardynek związanym z odmawianiem godzin kanonicznych: „podobnie, aby w chórze wszystkie bywały, chyba gdyby którą wiek, słabość lub powinność klasztorna wymawiała, albo przełożona dla słusznych przyczyn na któryś raz uwolniła”³⁵⁰. Siódmy paragraf odnosił się do zakonnic, które byłyby nieposłuszne i przekraczały powyższe zalecenia: „gdyby zaś która [...] sprzeciwiła się zuchwale [...] na takową po podniesieniu od przełożonej i następnie po dwóch napomnieniach od jurysdykcji kary cielesne

³⁴⁴ AKMKr., rkps AEp Vol. 117, s. 385-388 (k. 195-196v); ABKr., rkps 206, s. 191-193.

³⁴⁵ ABKr., rkps 206, s. 191.

³⁴⁶ Tamże.

³⁴⁷ Tamże.

³⁴⁸ Tamże, s. 191-192.

³⁴⁹ Tamże, s. 192.

³⁵⁰ Tamże.

roziągnięte będą”³⁵¹. Ostatni punkt potwierdzał, iż *Eleonora* Gołuchowska miała sprawować funkcję przełożonej obu połączonych wspólnot bernardynek, aż do następnej elekcji. Ponadto została zobowiązana, by powyższe zalecenia ogłosić w refektarzu wszystkim siostrom, tak by starały się je pilnie wypełniać³⁵². Dodano również zastrzeżenie, iż „gdy w czasie swoim będzie miało przychodzić do nowej elekcji, jurysdykcja biskupia na tę, podług ustaw kościelnych delegatów swoich wyznaczy, bez których, że odtąd elekcja przełożonej tegoż klasztoru czynić się nie będzie mogła”³⁵³.

Przymusowa przeprowadzka bernardynek z klasztoru św. Agnieszki była dla nich bolesnym doświadczeniem. W dniu 9 sierpnia 1788 r. „Zakonnice za uproszeniem Zwierzchności Tytularny Patronki swojej Agnieszki Święty Panny y Męczenniczki pod której Protekcją wieki pendziły obraz ten malowany wyjęty z Wielkiego Ołtarza y Ryta Pasyą Pana Jezusa u Krzyżowanego posłały do tegoż Klasztoru S. Juzefa”³⁵⁴. Przenosiny na ulicę Poselską nastąpiły 11 sierpnia: „o godzinie Pionty Rano od Prawiwszy Kanoniczne aż do Nony poktorych odprawionych Godzinach wyszet ze Mszą Świętą Ociec Dydak Spowiednik natenczas Nas y zkonsumowawszy komunikanty zniewymownym żalem płaczem jenkiem siostry czekały tak okropnego losu”³⁵⁵. O godzinie siódmej rano zjawił się z kareta ks. Brodziński z kancelarii biskupiej, „z Ojców naszych nie było żadnego tylko Ociec spowiednik”³⁵⁶. Następnie przewieziono siostry na nowe miejsce zamieszkania. Jako że wspólnota liczyła wówczas trzynaście zakonnice, a powóz był zbyt mały, *Pacjencja* Orlińska, *Anna* Czerna, *Kunegunda* Przytkowska, *Agnieszka* Wojnowska, *Marcjanna* Dukiewiczówna, *Serafina* Szczepkowska, *Konstancja* Dydyńska, *Tekla* Łodzińska, *Franciszka* Bętkowska, *Ludgarda* Połaniecka, *Róża* Delichowska, *Teresa* Kolędowiczówna, *Marianna* Ptaszyńska, odbyły podróż w trzech turach. O pannie Ptaszyńskiej kronikarka przekazała, iż była tak poruszona tymi wydarzeniami, iż „ledwie się w ny serce nie rozpenkło”³⁵⁷. Po dotarciu do klasztoru św. Józefa bernardynki zostały uroczyście przywitane przez przełożoną wraz z całym zgromadzeniem, a następnie razem uczestniczyły we Mszy Świętej, której przewodniczył o. Seren Wurst, kustosz bernardynów ze Stradomia³⁵⁸.

³⁵¹ Tamże.

³⁵² Tamże, s. 192-193.

³⁵³ Tamże.

³⁵⁴ ABKr., rkps 207, s. 30.

³⁵⁵ Tamże.

³⁵⁶ Tamże.

³⁵⁷ Tamże.

³⁵⁸ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 70-71.

Siostry, mimo zamieszania związanego z przeprowadzką, nie zaniedbały notowania napływających już po kasacie prowizji. Obraz stanu finansowego wspólnoty w tym okresie ukazuje zestawienie „Reiestra percepty po Naszymi wygnaniu z klasztoru S. Agnieszki do S. Jozefa od dnia 11 Miesiąca sierpnia R. P. 1788 w Dnie Poniedziałkowy”³⁵⁹. Wynika z niego, że od dnia kasaty do 20 sierpnia 1789 r. spłynęło od wierzycieli do klasztornej kasy 3693 złote 26 groszy w pieniądzu oraz 591 złotych oddane w formie produktów żywnościowych, co dało łączną kwotę 4284 złotych 26 groszy³⁶⁰. Oprócz należnych prowizji znalazły się w tej kwocie także: trzy korce mąki pszenicznej, ćwierć mąki czeladnej, jeden korzec i trzy ćwierci kaszy jaglanej, tyleż samo kaszy jęczmiennej, kaszy drobnej dwie ćwierci, jeden korzec i sześć miarek grochu, omasta siekana, jedna laska masła i dwie laski soli warte razem 100 zł, złożone przez *Kunegundę* Przytkowską kilka dni po przenosinach³⁶¹. Na ogólną kwotę wpływów, które zasiły w tym okresie budżet klasztoru św. Józefa złożyły się także pieniądze pochodzące ze sprzedaży dnia 3 marca 1789 r. wielkiego dzwonu z kościoła pw. św. Agnieszki. W wyniku transakcji uzyskano 216 złotych, z czego trzynaście zakonnic pochodzących ze stradomskiej wspólnoty otrzymało do swojej dyspozycji po 9 zł, czyli łącznie 117 złotych, natomiast kasę klasztorną zasiłiło pozostałe 99 złotych³⁶².

Zakonnice z klasztoru bernardynek nie mogły pogodzić się z krzywdą jaka została im wyrządzona. Świadczy o tym list jaki napisały do prymasa dnia 3 czerwca 1791 r., w którym prosiły o ponowne rozważenie ich sprawy. Porównały swą sytuację do pobytu w podwójnym więzieniu pisząc „jedno w któreśmy się dobrowolnie podały szluby czyniąc na klauzurę S. Agnieszki, drugie w które nas przemoc wtrąciła i na nędzę wszelkiego rodzaju wydała, do pierwszego jak do najmilszej rozkoszy wdychamy o uwolnienie od drugiego jako dla nas najnieznośniejszego najpokorniejszą prośbę naszą ponawiamy”³⁶³. Bernardynki wyraźnie zaznaczyły w liście, że nie oczekują żadnego wsparcia materialnego, prosiły, jedynie, aby im pozwolono powrócić do dawnego klasztoru na Stradomiu: „Nie żądamy żadnego zapomożenia nie myślemy się nikomu naprzykrzać ani kwestować mamy zaufanie w powszechnej opatrznosci i litosci krewnych naszych, aby

³⁵⁹ ABKr., rkps 212, s. 23.

³⁶⁰ Tamże, s. 27.

³⁶¹ ABKr., rkps 207, s. 185.

³⁶² Tamże, s. 186.

³⁶³ ABKr., rkps 206, s. 207.

nam tylko jak najwcześniej był klasztor oddany samy sobie go wyporządzić obiecujemy”³⁶⁴.

Apel sióstr nie spotkał się jednak z pozytywnym odzewem. Zgodnie z decyzją prymasa kościoł św. Agnieszki na Stradomiu wraz z zabudowaniami dawnego konwentu i ogrodem został przeznaczony na sprzedaż. Do zajęcia się tą sprawą został wyznaczony przez ks. Olechowskiego, ks. Tomasz Fąfrowicz, podkustoszy kościoła katedralnego, który miał opiekować się nieruchomością do momentu sprzedaży³⁶⁵. Dawny klasztor bernardynek został sprzedany w drodze licytacji 3 czerwca 1789 r. Aleksandrowi Romiszewskiemu († 1795)³⁶⁶ burgrabiemu krakowskiemu. Po zapłaceniu kosztów związanych z transakcją, pieniądze zostały przekazane do konwentu św. Józefa i ulokowane na dobrach Gorzyce³⁶⁷.

Pamięć o kasacie przewija się na kartach ksiąg rachunkowych. W 1794 r., na koniec rządów *Teresy Strusówny* (1791-1794), przełożonej klasztoru św. Józefa, zapewne jedna z bernardynek od św. Agnieszki zanotowała „nie czyniła nam żadny krzywdy znała, że mamy swój majątek, na drwa dawała po zł 18 dyskretek, wiązanie dawała nam wszystkim, odpust na S. Agnieszkę wyrobiła w Rzymie i w dzień S. Agniski już my miały lepszy obiad jak dawni, żadny z nas ani słowem ani żadno przykrością nie uraziła za co niech Pan Bóg zapłaci stokrotnie w życiu przy śmierci i po śmierci”³⁶⁸.

³⁶⁴ Tamże.

³⁶⁵ Tamże, s. 196-197.

³⁶⁶ M. Czeppe, *Romiszowski (Remiszewski, Remiszowski) Sariusz Aleksander h. Jelita (ok. 1740-1795)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 32. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1989-1991, s. 1-2.

³⁶⁷ APBK, sygn. RGP – k – 106: zawiera fragment opracowania nieznanego autora o kościele św. Agnieszki (po Bernardynkach) w Krakowie, k. 225; A. Fischinger, J. Daranowska-Łukaszewska, J. Samek, *Kościół p. w. św. Agnieszki...*, s. 1.

K. S. Gruczyński, *Zbiory Archiwalno-Muzealne krakowskiego Kościoła Garnizonowego św. Agnieszki*. Kraków 1995, s. 6; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 71-72.

³⁶⁸ ABKr., rkps 207, s. 213.

Il. 18. M. Jabłoński, *Wnętrze kościoła św. Agnieszki*, b. d., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 524.

Il. 19. *Widok z zewnątrz kościoła św. Agnieszki, 1926 r., Narodowe Archiwum Cyfrowe, Dokumentacja fotograficzna, sygn. 3/1/0/9/2727/2.*

Zabudowania po skasowanym konwencie wielokrotnie zmieniały właścicieli, były także wykorzystywane na cele użytkowe. W latach 1822 – 1840 w dawnym kościele urządzono magazyn soli, następnie do 1860 r. składowano tam tytoń, a do 1926 r. służył za skład żelaza. W tym roku nieruchomość została wykupiona od żydowskich właścicieli przez specjalnie w tym celu powołany Komitet Obywatelski. Odzyskane nieruchomości przekazano w 1929 r. na rzecz Skarbu Państwa, dla użytku rzymskokatolickiego duszpasterstwa wojskowego. W latach 1932-1936 kościół przeszedł gruntowną restaurację, w którą zaangażowany był włoski rzeźbiarz i architekt Carlo Celano. Wówczas to zburzone zostało skrzydło klasztorne, przysłaniające fasadę kościoła oraz obszerny chór. Zdjęcie z 1926 r., przedstawia jeszcze stan sprzed tych prac remontowych

Widoczny jest na nim fragment zabudowań konwentu bernardynek przylegający do fasady świątyni³⁶⁹.

Dzieje kościoła św. Agnieszki były nierozzerwalnie związane z historią klasztoru bernardynek. Wraz z fundacją konwentu rozpoczęto także wznoszenie świątyni na przedmieściu Stradom, w bezpośrednim sąsiedztwie przepływającej Wisły. Kościół narażony na zewnętrzne niebezpieczeństwa jak pożary czy powodzie mógł liczyć na wsparcie dobrodziejów, którzy hojnymi darowiznami wspierali jego odbudowę. Dramatyczny dla losów klasztoru bernardynek i ich świątyni okazał się najazd wojsk szwedzkich w połowie XVII w., kiedy to ich zabudowania zostały całkowicie zniszczone, a zakonnice zmuszone były przez pewien czas zamieszkać u świeckich, w tymczasowej siedzibie. Wzniesiony ponownie kościół św. Agnieszki wraz konwentem bernardynek przetrwał aż do 1788 r. Wówczas to z wyniku decyzji prymasa Poniatowskiego został skasowany, a bernardynki zmuszono do przeniesienia się do klasztoru pw. św. Józefa.

³⁶⁹ APBK, sygn. RGP – k – 106, k. 229-257; ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 524: M. Jabłoński, *Wnętrze kościoła św. Agnieszki*, b. d.; K. Gruczyński, *Zbiory Archiwalno-Muzealne...*, s. 6; A. Fischinger, J. Daranowska-Lukaszewska, J. Samek, *Kościół p. w. św. Agnieszki...*, s. 1-2; B. Krasnowolski, *Krakowski Kazimierz...*, s. 245.

Rozdział II

Przepisy prawne funkcjonowania klasztoru

Codziennie funkcjonowanie klasztoru św. Agnieszki opierało się na przepisach, które regulowały poszczególne aspekty zakonnej codzienności, zarówno w wymiarze doczesnym jak i duchowym. Do tej pierwszej kategorii zaliczały się ustawy normujące zasady przyjmowania kandydatek do nowicjatu, elekcji przełożonej, charakteryzujące obowiązki wynikające z pełnionych urzędów, z zarządzania sprawami majątkowymi czy przestrzegania klauzury. Do drugiej zaliczyć należy wytyczne określające kwestie związane z porządkiem odprawianych godzin kanonicznych, formuły profesji, przystępowaniem do sakramentów, modlitwami za zmarłych członków wspólnoty, przestrzeganiem postów. W niniejszym rozdziale zostaną omówione źródła prawa, do którego odwoływały się bernardynki od św. Agnieszki. Zaliczała się do nich Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka, ustawy papieskie nadane im z polecenia papieża Piusa II, przepisy wprowadzone uchwałami Soboru Trydenckiego, w dalszej kolejności uchwały kapituł i zarządzenia władz Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów, pod władzę, którego podlegał ich klasztor.

1. Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka zatwierdzona przez papieża Mikołaja IV

Bernardynki jako tercjarki franciszkańskie, za postawę prawną swego funkcjonowania miały tzw. Trzecią Regułę św. Franciszka, przeznaczoną w swej pierwotnej formie dla osób świeckich, ale przystosowaną dla potrzeb życia wspólnotowego przez papieża Leona X (1513-1521). Regułę te zaczerpnęły z klasztoru św. Agnieszki także wspólnoty lubelska i krakowska u św. Józefa³⁷⁰. Zachował się jej

³⁷⁰ M. Borkowska OSB, *Propria stubella...*, s. 285-286; Taż, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 198.

tekst w rękopisie sporządzonym w 1649 r. dla bernardynek z klasztoru św. Józefa, zawierający również jej interpretację jak i dodatkowe ustawy³⁷¹. Jako że powstał tuż po fundacji, na którą zaledwie trzy lata wcześniej wyjechały zakonnice od św. Agnieszki, można wnioskować, iż był on tożsamy z wykładnią prawa stosowaną u bernardynek na Stradomiu. Ponadto we wstępie do ustaw papieskich, które tamże się znajdują, zaznaczono, iż zostały one „ze starych ksiąg wiernie przepisane”³⁷², co wskazuje, iż omawiany tekst zawiera w sobie wcześniej już posiadane i stosowane przepisy prawne, które za staraniem pierwszej przełożonej klasztoru św. Józefa przejęły siostry z macierzystego klasztoru św. Agnieszki³⁷³.

Zasługą Biedaczyny z Asyżu, jak bywa nazywany w historiografii św. Franciszek, było nie tylko założenie dwóch zakonów męskiego (Braci Mniejszych) i żeńskiego (klarysek), ale także zorganizowanie dotychczas żyjących luźno grup pokutników, obecnych od dawna w Kościele w tzw. Trzeci Zakon Pokutników czy też Zakon Braci od Pokuty, określane z czasem Trzecim Zakonem św. Franciszka. Byli to ludzie stanu świeckiego, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, którzy pociągnięci ideałem odnowy życia religijnego w duchu Ewangelii, pragnęli naśladować gorliwą postawę chrześcijańską propagowaną przez św. Franciszka. Członkowie tych grup wyrażali przynależność do wspólnoty nie tylko poprzez zewnętrzny, skromny strój, ale także w wymiarze duchowym, podejmując liczne wyrzeczenia, posty, jak też częste przystępowanie do sakramentów³⁷⁴.

Z czasem zaczęły krystalizować się teksty, które stanowiły prawną wykładnię zasad jakimi winni kierować się członkowie zakonu pokutniczego. Chodziło, o to by określić ich pozycję w Kościele, zabezpieczyć ich przed wpływami prądów heretyckich oraz dążyć do ujednoczenia stosowanych praktyk ascetycznych. Za ich pierwszą regułę uważany jest dokument *Memoriale propositi fratrum et sororum de Poenitentia in domibus propriis existentium*, powstały w 1221 r., w którym św. Franciszek przedstawił propozycje doktrynalne, które miały służyć rozwijaniu chrześcijańskiej doskonałości. Został zredagowany w oparciu o istniejące już wśród grup pokutników zasady życia, a

³⁷¹ ABKr., rkps 151.

³⁷² Tamże, s. 17.

³⁷³ Zagadnienie fundacji klasztoru św. Józefa zostanie omówione w dalszej części rozprawy.

³⁷⁴ *Źródła Franciszkańskie...*, s. 2356-2357; A. M. Pańczak, *Franciszkańskie początki Trzeciego Zakonu*. „Studia Franciszkańskie” T. 6: 1994, s. 225-226; Tenże, *Historia Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego*. Warszawa- Woźniki 2015, s. 62-63; A. K. Sitnik, *Fundacje na rzecz bernardynek...*, s. 34; G. Rocca, *Terz'ordine*. W: *Dizionario degli istituti di perfezione*. T. 9. Pod red. G. Pelliccia, G. Rocca. Roma 1997. kol. 1042-1050; R. Pazzelli TOR, *Pokutnicy*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 1251-1256.

jego celem było zebranie podstawowych dyspozycji, mających stanowić dla nich swego rodzaju drogowskaz i kompendium wiedzy. Teksty określany jest też niekiedy tzw. „starą regułą”, gdyż dzięki jej spisaniu dotychczas ruch pokutników, niemający wyraźnej formy prawnej zaczął zmierzać w stronę form typowych dla zakonu czyli stopniowo mógł przekształcać się w *Ordo poenitentiae*. Jak wspomniano tworzenie dokumentu rozpoczęto jeszcze w 1221 r., a jego ostateczny kształt powstał za panowania papieża Grzegorza IX (1227-1241) w 1228 r. (z tego roku znany jest jej tekst)³⁷⁵.

Składał się on z dwudziestu ośmiu punktów, w których omówiono podstawowe zasady jakimi powinni w życiu kierować się członkowie grup pokutników. Zobowiązywał on braci i siostry do stosowania prostoty w sposobie ubierania się. Nie wolno im było uczestniczyć w zabawach czy wystawnych ucztach, nosić broni. Wytyczne dotyczyły również kwestii posiłków, na spożywanie mięsa wydano zgodę tylko trzy razy w tygodniu, z kolei pościć miano we wszystkie środy i piątki roku, ponadto w okresie od uroczystości Wszystkich Świętych, aż do Wielkanocy. Zobowiązani byli do odprawienia regularnych modlitw kanonicznych, płacenia dziesięciny, przystępowania do sakramentu pokuty i Eucharystii w przypisane dni roku liturgicznego, wspierania pozostałych członków wspólnoty przez odwiedzanie ich w chorobie czy uczestnictwo w pogrzebach. Na czele ich zrzeżeń, zorganizowanych w kongregacje stał wybierany przełożony, minister, którego urząd był kadencyjny. Przed wstąpieniem do wspólnoty obowiązywał okres rocznej probacji, po niej dopiero możliwe były obłóczyny³⁷⁶.

Końcowy etap formowania się przepisów prawnych dla grup pokutników stanowiła bulla *Supra montem* wydana przez Mikołaja IV (1288-1292) dnia 18 sierpnia 1289 r., w której papież promulgował odnowioną „Regułę dla braci i sióstr pokuty obecnych i przyszłych”, a tym samym uznał ich za niezależny zakon, kierowany przez własnych przełożonych i posiadający ustaloną strukturę organizacyjną. Ostateczny tekst został zredagowany przez wizytatora Karola z Florencji. Ukazanie się bulli było wynikiem licznych petycji jakie wpływały do papieża po jego wyborze, za pośrednictwem których domagano się urzędowego zatwardzenia przepisów braci pokutników. Papież nie podał bezpośredniego motywu jaki skłonił go do uznania Reguły,

³⁷⁵ *Źródła Franciszkańskie...*, s. 2365-2366; A. Pańczak, *Historia Reguł III Zakonu Franciszkańskiego*. W: *Szkoła Franciszkańska*, z. 5. Poznań 1998, s. 10; R. Wróbel, *Franciszkański Zakon Świeckich*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 425-427.

³⁷⁶ *Źródła Franciszkańskie...*, s. 2367-2373; A. Pańczak, *Historia Reguł III Zakonu...*, s. 11-12.

jednakże podkreślił, że aprobowany dokument stanowi uporządkowanie przepisów pochodzących od św. Franciszka, a zawartych już w tekście *Memoriale*³⁷⁷.

Mikołaj IV za duchowego inspiratora zakonu pokutników uznał Biedacynę z Asyżu, wobec czego przyjął, iż najlepiej, by ich wizytatorami uczynić Braci Mniejszych. W pierwszej części bulli papież ukazał pochwałę wiary katolickiej, bez której nikt nie może dostąpić zbawienia, natomiast w kolejnej części przedstawił osobę św. Franciszka i jego wkład w rozwój Zakonu Pokutników. Zasadniczy wykład Reguły został zredagowany w dwudziestu rozdziałach³⁷⁸.

Dotyczyły one wymagań stawianych kandydatom, na które składał się egzamin dotyczący zasad religii katolickiej, bycia wolnym od podejrzania o herezję i posłusznym Kościołowi. Kobiety nie mogły zostać przyjęte bez zgody swego współmałżonka. W myśl Reguły obowiązywał rok próby, po ukończeniu którego i zdobyciu pozytywnej opinii wizytatora, kandydat mógł złożyć akt publicznej profesji. Przepisy normowały także życie codzienne członków wspólnoty nakazując powstrzymanie się od spożywania mięsa cztery razy w tygodniu, obowiązywał ich post we wszystkie piątki oraz, jak to było już wcześniej zalecane, od uroczystości Wszystkich Świętych aż do Wielkanocy oraz w niektóre dni wskazane przez Kościół. Trzy razy do roku mieli przystępować do sakramentu pokuty oraz Eucharystii (z okazji Bożego Narodzenia, Wielkanocy oraz Zesłania Ducha Świętego) oraz odprawiać regularnie nakazane modlitwy. Jeśli tylko byli w stanie powinni codziennie uczestniczyć we Mszy Świętej, a raz w miesiącu we wspólnotowej. Winni byli wspomagać finansowo uboższych braci, nawiedzać chorych oraz uczestniczyć w pogrzebach zmarłych członków wspólnoty, a także zapewniać im modlitewną pamięć³⁷⁹.

³⁷⁷ *Źródła Franciszkańskie...*, s. 2377; A. Pańczak, *Historia Reguł III Zakonu...*, s. 13; R. Pazzelli TOR, *Pokutnicy...*, s. 1256-1258; L. Bédrune, *Reguły Franciszkańskiego Zakonu Świeckich*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 1535-1538; R. Wróbel, *Franciszkański Zakon Świeckich...*, s. 427.

³⁷⁸ Były to następujące rozdziały: 1. O sposobie badania tych, którzy chcą wstąpić do zakonu, 2. O sposobie przyjmowania tych, którzy pragną wstąpić do zakonu, 3. O formie habitu i jakości ubrania, 4. Żeby nie uczestniczyli w nieprzystojnych ucztach i przedstawieniach i by nie dawali kuglarzom, 5. O poście i wstrzeźliwości, 6. Ile razy w ciągu roku powinni się spowiadać i przyjmować Ciało Chrystusa, 7. Niech nie noszą broni zaczepnej, 8. O odmawianiu godzin kanonicznych, 9. Niech ci, którzy według prawa mogą, sporządzą testament, 10. O pokoju między braćmi i innymi, nie należącymi do nich, 11. O odwołaniu się przeciw prześladowcom, 12. Niech wystrzegają się, o ile mogą, uroczystych przysięg, 13. O uczestniczeniu we Mszy świętej i zebraniach wspólnoty, 14. O braciach chorych i zmarłych, 15. O przełożonych (ministrach), 16. O wizytacji i karaniu winnych, 17. O unikaniu sporów między sobą i z innymi, 18. Jak i przez kogo mogą być dyspensowani od postów, 19. Przełożeni (ministrowie) powinni poinformować wizytatora o jawnych przewinieniach, 20. Do tego, o czym tu zostało powiedziane nikt nie jest zobowiązany pod grzechem ciężkim, *Źródła Franciszkańskie...*, s. 2383-2392.

³⁷⁹ Tamże, s. 2377-2392.

Na czele wspólnoty powinien stać wybierany przełożony, a jego urząd był kadencyjny, podobnie jak inne funkcje przewidziane do wypełniania. Regułą przewidywała coroczne wizytacje, który miały być przeprowadzane przez zakonnika należącego do Pierwszego Zakonu. Do obowiązków przełożonych wspólnot należało informowanie wizytatora o nieodpowiednim zachowaniu członków wspólnoty, a ten z kolei miał prawo napominania ich bądź w przypadku trwania w nieposłuszeństwie, nawet do usuwania ich szeregu członków³⁸⁰.

Jak pokazały kolejne lata, Reguła III zakonu zatwierdzona przez papieża Mikołaja IV, stała się prawnym wyznacznikiem, do którego odwoływali się członkowie Trzeciego Zakonu Regularnego, w tym również bernardynki z konwentu św. Agnieszki na Stradomiu³⁸¹. Grupy tercjarzy i tercjarek, które zaczęły się zrzeszać, dążąc do zakonnego modelu życia, w dalszym ciągu wzorowały się na regule obowiązującej tercjarzy świeckich, dodawały jednak do niej dodatkowe statuty, dostosowując ją do wymogów klasztornej rzeczywistości. Z czasem zaczął powstawać jej nowo zredagowany tekst dla potrzeb wspólnot regularnych, który został ostatecznie zatwierdzony przez papieża Leona X konstytucją apostolską *Inter cetera* z 20 stycznia 1521 r.³⁸².

Tekst powyższej Reguły znajduje się w wspomnianym rękopisie przechowywanym w archiwum klasztoru bernardynek. O jego założenie zadbała pierwsza przełożona klasztoru św. Józefa, *Teresa Zadzikówna*, wywodząca się z konwentu św. Agnieszki³⁸³. Jak wskazuje data umieszczona na karcie tytułowej miało to miejsce 20 grudnia 1649 r. We wstępie przypomniano motywy jakimi kierował się papież Mikołaj IV aprobując tekst Trzeciej Reguły św. Franciszka dla ludzi świeckich: „[...] przodek nasz, trzecią Regułę świętego Franciszka, którą pokutujących nazwał, przez którą on wielki Wyznawca Duchem Świętym napełniony, ludzie obojej płci do zbawienia nawiódł już z dawna umocnił i potwierdził; jednakże iż za czasem z natchnienia tegoż Ducha Świętego nie tylko mężczyzna stanu małżeńskiego i świata tego mieszczanie, dla których osobliwie ta Reguła trzecia pokutujących przerzeczona [...] ale też i nieprzeliczone zgromadzenia panienek chwyciły się tego stanu, które trzy istotne i przedniejsze śluby uczyniwszy, a niektóre i zamknienie, za dozwoleнием naszym

³⁸⁰ Tamże.

³⁸¹ J. Bar, *Polskie zakony...*, s. 439.

³⁸² J. Bar, *Odnowiona reguła trzeciego zakonu regularnego św. Franciszka*. „Prawo Kanoniczne” T. 29:1986, nr 3/4, s. 101-102.

³⁸³ ABKr., rkps 151, s. 3.

przyjąwszy i klasztorów nie mało nabudowawszy z wielkim pożytkiem Kościoła [...], jarzmu temu szyje swoje dobrowolnie poddały”³⁸⁴.

Dodano następnie, iż papież Leon X zatwierdzając ją w nowej formie, pragnął, by stała się bardziej przystępna i aktualna dla osób, które żyły już na sposób zakonny: „Przetoż, iż w tej przerzeczonej trzeciej Regule pokutujących, niektóre rzeczy znajdują się, które tylko małżeńskiemu stanowi należą, a czystemu i panieńskiemu stanowi w tejże trzeciej Regule Panu Bogu służącym bardzo i nieprzystojnie i niepotrzebne są, za czym czyste myśli i dobre i myśli panieńskie, od zamyślonego i przedsięwziętego wejścia do tego trzeciego Zakonu odwrót łatwie niekiedy czynią”³⁸⁵.

Nowe brzmienie przepisów, dostosowanych do wymogów wspólnot klasztornych, zostało zredagowane w dziesięciu rozdziałach. Rozdział pierwszy zatytułowany „O nowicjuszkach jakowe mają być do tego zakonu przypuszczone” wskazywał, iż kandydatki do zakonu powinny „prawowiernymi katoliczkami, niepodejrzane w wierze, albo błędach heretyckich, statecznie umocnione w posłuszeństwie Rzymskiego Kościoła”³⁸⁶. Ponadto musiały być stanu wolnego, wolne od wszelkich zobowiązań finansowych (długów), odznaczające się zdrowiem fizycznym i psychicznym, cieszące się nieposzlakowaną opinią, żyjące w zgodzie z innymi. Reguła zobowiązywała, by kandydatki do zakonu zostały najpierw sprawdzone pod kątem posiadanych predyspozycji³⁸⁷.

Rozdział drugi dotyczył tematu profesji czyli tego, co bernardynki miały ślubować. Pierwszy etap na drodze formacji zakonnej stanowił nowicjat, który trwał rok. Był to czas utwierdzania się w powołaniu do życia wspólnotowego. Nowicjuszka chodziła już w habicie zakonnym, który miał być uszyty według zaleceń z grubego sukna. Jeśli pomyślnie przeszła ten okres próby to rada dyskretki klasztoru decydowała o dopuszczeniu jej do ślubów zakonnych. W ich trakcie nowicjuszka zobowiązywał się „żyć w posłuszeństwie, bez własności i w czystości i w zamknięciu”³⁸⁸. Ponadto przyrzekała przestrzegać Reguły, stosować się do dziesięciu przykazań Bożych, być posłuszną wizytatorowi, a w razie jakich przewinień z pokorą przyjmować i wypełniać zadaną pokutę.

³⁸⁴ Tamże, s. 6.

³⁸⁵ Tamże, s. 6-7.

³⁸⁶ Tamże, s. 7.

³⁸⁷ Tamże.

³⁸⁸ Tamże, s. 8.

Trzeci rozdział omawiał zagadnienie przestrzegania postów we wspólnocie bernardynek. Wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych obowiązywała siostry w poniedziałki, środy, piątki i soboty, z wyjątkiem Bożego Narodzenia. W okresie od uroczystości Wszystkich Świętych, aż do Wielkanocy post był nakazany w każdą środę i piątek. Również od święta św. Marcina (11 listopada), aż do Bożego Narodzenia w każdy dzień „przyłączywszy czterdziestny Kościoła powszechnego post, aż do Zmartwychwstania Pańskiego, który jednak od Niedzieli Zapustnej³⁸⁹ przed Popielcem poczynać mają³⁹⁰. W dni, w które post nie obowiązywał posiłki miały być spożywane dwa razy dziennie, natomiast siostronom pracującym ciężiej w okresie od Wielkanocy do października przysługiwały trzy posiłki, z wyjątkiem naznaczonych dni postnych³⁹¹.

W czwartym rozdziale Reguły przedstawione zostały zasady dotyczące modlitwy. Bernardynki były zobowiązane do zachowania milczenia w kościele, zwłaszcza w trakcie Mszy świętej i kazania. Co wieczór miały dokonywać rachunku sumienia, rozważając swe postępowanie z całego dnia, zarówno czyny jak myśli. Jeśli była taka możliwość zgodnie z postanowieniem Reguły były zachęcane do codziennego słuchania Mszy świętej, a także „starać się mają, aby mieli kapłana dobrze zakonnego, któryby im Słowo Boże dni pewnych opowiadał i one do pokuty i cnót świętych wiódł³⁹². Były wezwane do odprawienia nakazanych godzin kanonicznych, a jeśli nie potrafiły, wówczas miały mówić „dwanaście pacierzy za jutrznią, a za każdą z inszych godzin sied[e]m pacierzy, przydając Chwała Ojcu etc. na końcu każdego pacierza i przydając jedno *Credo* i Zmiłuj się Boże nade mną na początku prymy i komplety³⁹³. Jeśli nadal jakaś siostra nie byłaby w stanie odmawiać powyższych modlitw, wtedy z kolei wymagano, by odmówiła trzy pacierze za pokutę. Modlitwa dziękczynną powinny odprawić przed każdym posiłkiem: „a ilekolwiek kroć obiad abo pokarm biorą *Benedicite* i Bogu dzięki czynić mają³⁹⁴. W mocy utrzymane zostały postanowienia z Reguły zatwierdzonej przez Mikołaja IV, a dotyczące przystępowania do sakramentu pokuty oraz Eucharystii, co miały praktykować trzy razy do roku³⁹⁵.

³⁸⁹ Inaczej Niedziela Pięćdziesiątnicy, wchodząca w skład Przedpościa, ostatnia niedziela przed Środą Popielcową.

³⁹⁰ ABKr. rkps 151, s. 9.

³⁹¹ Tamże, s. 9-10.

³⁹² Tamże, s. 10.

³⁹³ Tamże.

³⁹⁴ Tamże, s. 11.

³⁹⁵ Tamże.

Piąty rozdział Reguły zawierał przepisy dotyczące urzędu przełożonej. Przysługiwał jej tytuł matki, a prawo jej wybierania należało do członkiń wspólnoty zakonnej lub miały być „postanowione od swoich przełożonych prowincjałskich abo wizytatora generalskiego”³⁹⁶. Urząd sprawowany był kadencyjnie. Przełożona była zobowiązana do posłuszeństwa „we wszystkim, co się do tutecznej Reguły ściąga prowincjałskim ministrom Zakonu S. Franciszka i wizytatorom od nich naznaczonym, póki jeno będą przy tych urządach, a ile z strony urzędów inszych domowych, zachować będą ustawy swoje”³⁹⁷.

Tematyka szóstego rozdziału dotyczyła odzienia zewnętrznego. Reguła nakazywała „aby od wszelkiej dworności tak w odzieniu jako w rzeczach inszych strzegli się”³⁹⁸. Bernardynki nie mogły nosić żadnych ozdób „złożywszy próżne tego świata ochędóstwa”³⁹⁹, jedynie niezbędne odzienie. Wezwane były do skromnego życia, bez kontaktu ze świeckimi rozrywkami typowymi dla dworów: „żadnego czasu nie mają być przy tańcach, igrzyskach, śmieszkach i inszych próżnościach tego świata”⁴⁰⁰. Powinni być powściągliwi w rozmowie, bo jak zapisano „wielomówność rzadko bez grzechu bywa”⁴⁰¹, a także wystrzegać się kłamstwa i fałszywych przysięg. Jako pokuta ustanowiona za grzech mówienia nieprawdy obowiązywały trzy pacierze do odmówienia⁴⁰².

Kolejny ósmy rozdział Reguły wzywał do wypełniania chrześcijańskiego obowiązku względem opieki nad chorymi i słabymi członkami wspólnoty. Zadaniem przełożonej było osobiste nawiedzanie siostr złożonych niemocą, niekiedy mogła uczynić to przez wyznaczoną osobę: „raz na każdy dzień [...] winna one nawiedzać i z dóbr pospolitych wszelkie potrzeby rozkazać ma, aby chorych opatrowanie było”⁴⁰³. Miała nie tylko troszczyć się o ich komfort fizyczny, lecz także zadbać o sprawy duchowe: „powinni chorą [...] do przyjęcia pokuty świętej i prawdziwego do Pana Boga nawrócenia upominać, bliskość śmierci i sądu Bożego srogość, tudzież też i miłosierdzie Boskie na pamięć przywodząc”⁴⁰⁴.

³⁹⁶ Tamże.

³⁹⁷ Tamże.

³⁹⁸ Tamże, s. 12.

³⁹⁹ Tamże.

⁴⁰⁰ Tamże.

⁴⁰¹ Tamże.

⁴⁰² Tamże, s. 13.

⁴⁰³ Tamże.

⁴⁰⁴ Tamże.

W następnym rozdziale została ukazana jurysdykcyjna zależność bernardynek od klasztoru bernardynów, który miał sprawować względem nich funkcję kontrolną, ale też opiekuńczą. Prowincjał Braci Mniejszych lubznaczony przez niego wizytator był zobowiązany raz do roku nawiedzać klasztor zakonnic, przy obecności „starszych”, a więc jak się wydaje przełożonej i jej rady przybocznej czyli dyskretek. W trakcie tej nadzwyczajnej bytności w konwencie sióstr „nie ma wchodzić do officyn, ani do inszego zamknięcia siostrzyńskiego”⁴⁰⁵. Ponadto w trakcie wizytacji przełożona była zobowiązana zdać mu relację na temat ewentualnych występków powierzonych sobie zakonnic, które wymagały upomnienia. Uparte zaś trwanie w złym zachowaniu i niechęć do poprawy mogły skutkować wydaleniem ze wspólnoty⁴⁰⁶.

Ważną część Reguły stanowiły przepisy dotyczące postępowania względem zmarłych zakonnic. Na przełożonej spoczywał obowiązek zorganizowania stosownych uroczystości pogrzebowych oraz odprawienie nakazanych modlitw: „gdy [...] siostra z tego świata zejdzie, postara się [...] matka, aby za duszę obchód był z uczciwością odprawiony”⁴⁰⁷. W ostatnim pożegnaniu miał uczestniczyć cała wspólnota klasztoru. Kapłan sprawujący duchową opiekę nad zgromadzeniem w ciągu ośmiu dni od pogrzebu miał odprawić jedną Mszę świętą, „a umiejący psalterz pięćdziesiąt psalmów”, tyle samo pacierzy, a na końcu każdego psalmu „Wieczne odpoczywanie”⁴⁰⁸. Ponadto „na schodzie roku każdego, albo w roku samym kapłan każdy trzy Msze Święte za umarłe, umiejący psalterz, jeden psalterz, a nieumiejący psalterza sto pacierzy”⁴⁰⁹.

Ostatni, podsumowujący rozdział Reguły, przypominał, iż wszystkie powyższe „porady służą ku łączniejszemu dusz tu pielgrzymujących i żadne nie obowiązują pod grzechem śmiertelnym albo powszednim”. Zakonnice były jednak wezwane, do tego, by czynić pokutę naznaczoną od swojej przełożonej oraz wiernie przestrzegać trzech złożonych ślubów: „jako na ubóstwo, nie mając nic w osobności, na czystość, że już po ślubie, w małżeński stan wstąpić nie mogą [...] i na posłuszeństwo [...]. Zobowiązane były także „do zachowania zamknięcia, one, które wyraziście rzeczą samą ślubiły w zamknięciu mieszkać”⁴¹⁰.

⁴⁰⁵ Tamże.

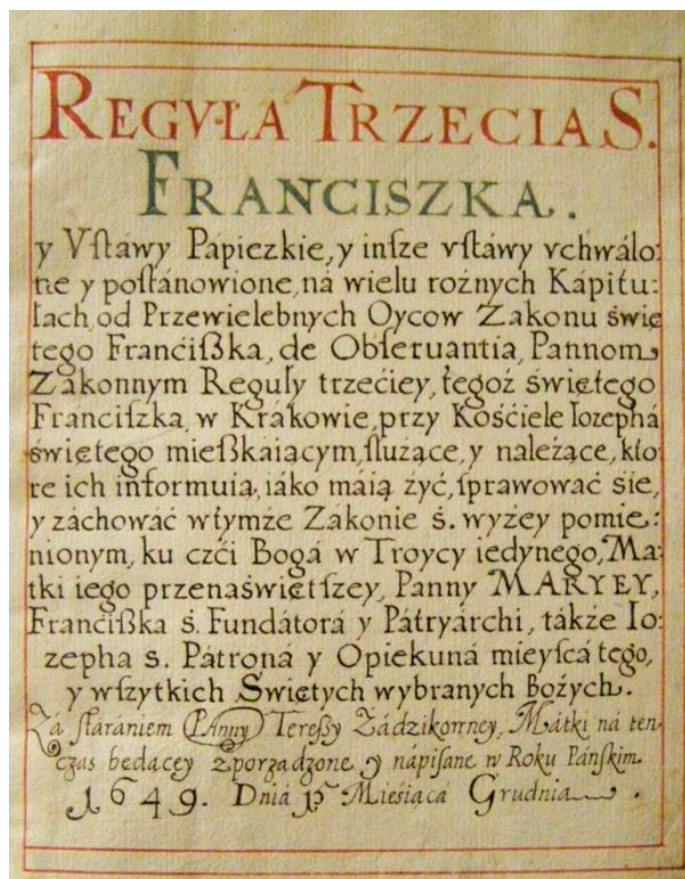
⁴⁰⁶ Tamże, s. 14.

⁴⁰⁷ Tamże.

⁴⁰⁸ Tamże.

⁴⁰⁹ Tamże.

⁴¹⁰ Tamże, s. 15.

Il. 20. Strona tytułowa rękopisu, ABKr., rkps 151, s. 3.

2. Ustawy papieskie nadane przez o. Gabriela Rangoniego z Werony i inne ustawy przedtrydenckie

Poza Regułą Trzecią św. Franciszka dostosowaną do potrzeb wspólnot zakonnych bernardynki z klasztoru św. Agnieszki posiadały ustawy papieskie nadane im 21 stycznia 1461 r. przez o. Gabriela Rangoni († 1486)⁴¹¹, wikariusza generalnego oraz komisarza prowincji austriacko-czesko-polskiej franciszkanów-obszwantów⁴¹², z polecenia papieża Piusa II (1458-1464)⁴¹³. Stanowiły one dla nich wykładnię prawa stosowaną w codziennym życiu klasztornym. Szczególnie przełomowe znaczenie miało nadanie im klauzury. Dalsze lata pokazały, iż praktyka życia odbiegała nieco od oficjalnego

⁴¹¹ A. Battaglia, *Fr. Gabriele Rangoni di Chiari vescovo e cardinale dell'ordine dei minori osservanti. Cenni biografici pubblicati nella faustissima occasione dell'ingresso del reverendiss. d. Giov. Battista Rota alla chiesa prepositurale di Chiari*. Venezia 1881, s. 12-22; K. Sitnik, *Rangoni Gabriel*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 16. Pod red. S. Wilka [i inn.]. Lublin 2012, kol. 1206.

⁴¹² Pod względem formalnym organizacyjnym klasztory polskie należały do 1467 r. do jednej prowincji austriacko-czesko-polskiej, gdzie wikariuszem w l. 1454-1456, 1459-1462, 1464-1465 był o. Gabriel z Werony, K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 16.

⁴¹³ APBK, rkps. M-2, k. 35v.; M-3, k. 34v.

brzmienia przepisów i nie zawsze obowiązek klauzury był ściśle przestrzegany przez bernardynki. Jednakże nadanie statutów w tym brzmieniu spowodowało, iż klasztor bernardynek od św. Agnieszki stał się pierwszym konwentem klauzurowym na ziemiach polskich i pod względem formalnym odróżniało go to od wspólnot tercjarek⁴¹⁴. Nadanie statutów papieskich należy uznać też za schyłkowy etap formowania się klasztoru. Można, bowiem przypuszczać, iż ukończona już wówczas została budowa kościoła, do którego bernardynki udawały się na nakazane modlitwy i nabożeństwa, a nie musiały w tym celu wychodzić poza obręb swych zabudowań.

Zaświadcza o tym w swej kronice o. Jan z Komorowa podając, iż o. Gabriel z Werony w 1461 r. na mocy upoważnienia otrzymanego od Piusa II zamknął stradomskie bernardynki za klauzurą i stworzył dla nich statuty. Dodał również, iż bulla fundacyjna, ich klasztoru rozpoczynała się od słów *Conditor noster*⁴¹⁵. Kronikarka bernardynek przedstawiła z kolei motywy jakimi kierowały się bernardynki starając się o nadanie tychże statutów: „do tej nowej fundacji zgromadzone najmilsze siostry, aby w zupełnym i doskonałym obowiązku zakonnym teraz i wiecznymi czasy zostawały, supplikowały przez listy swe do [...] Ojca Gabriela z Werony, na ten czas złączonych prowincji austriackiej, polskiej i czeskiej ojców obserwantów wikariusza, żeby oprócz trzech esencjalnych ślubów, to jest posłuszeństwa, ubóstwa i czystości [...] obowiązane i obwarowane były klauzurą”⁴¹⁶.

Ojciec Gabriel przyczyniając się do ich prośby przedstawił ją pod osąd Piusa II i uzyskał zgodę na nadanie bernardynkom statutów. Okoliczności tego wydarzenia zawarł we wstępie pisząc: „A przeto ojcowskim umysłem ku wam się nakłaniając i waszą dobrą wolą i pocziwą żądzą poruszon będąc i pobudzon, te wasze użyteczne żądze Najświętszemu Ojcu papieżowi naszemu Piusowi wtóremu [...] ustami mojemu wypowiedziałem, który na taki święty i użyteczny uczynek skłonion będąc wszystkie mi moc i poruczeństwo [...] dał, ustawił i polecił”⁴¹⁷.

Po otrzymaniu aprobaty Stolicy Apostolskiej, udał się do Krakowa, gdzie wystarał się jeszcze o pomoc w tym przedsięwzięciu dwóch duchownych diecezjalnych. Byli to

⁴¹⁴ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 16.

⁴¹⁵ Pater autem Gabriel de Verona anno domini 1461 auctoritate Pii pape secundi eas clausit et statuta illis condidit. Bulla fundacionis earum incipit: Conditor noster, alia vide in litteris claustrum earum, *Memoriale Ordinis Fratrum Minorum...*, s. 195; Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 172.

⁴¹⁶ ABKr., rkps 207, s. 7.

⁴¹⁷ Tamże, rkps 151, s. 18-19.

ks. Jan Pniowski († 1476)⁴¹⁸, archidiakon krakowski oraz ks. Mikołaj Spycimir († 1469)⁴¹⁹, kantor katedry krakowskiej oraz proboszcz kościoła Wszystkich Świętych, „w której parafii ten klasztor zostaje”⁴²⁰. Jak zauważa ks. Kantak, mimo, że formalnie bernardynki podlegały pod zwierzchnictwo męskiej gałęzi zakonu, o. Gabriel uznał za stosowne postarać się o potwierdzenie swych działań ze strony przedstawicieli lokalnych władz duchownych⁴²¹. Przekazał również, iż dążył do doprowadzenia tego przedsięwzięcia, gdyż poruszony był postawą i pragnieniem bernardynek, bowiem jak zapisał: „A to już dawno było w waszym pożądanu pospołu klasztornie mieszkać, a pod zamknięciem i pewną liczbą Panu Bogu służyć. Statuty żądacie mieć prze którebyście tym spokojniej i przespieczniej same siebie za przyjemną Panu Bogu ofiarę ofiarowały [...]”⁴²².

Uroczystość nadania statutów odbyła się w klasztorze bernardynów na Stradomiu⁴²³, w jej trakcie byli obecni wymienieni duchowni diecezjalni. Jak przekazała kronikarka, wówczas o. Gabriel „z pospolitą ceremonią to święte zgromadzenie w zakonną zamknął klauzurę [...] któremu zgromadzeniu nadał prawa do ścisłego zachowania we dwunastu punktach zawierające się”⁴²⁴. Tekst ustaw został spisany w języku łacińskim⁴²⁵, omawiany zaś rękopis zawiera ich tłumaczenie na język polski, tak by było ono bardziej przystępne dla ogółu zakonnic.

⁴¹⁸ M. Zdanek, *Jan Pniowski z Pniowa h. Abdank (zm. 19 IX 1476)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1:1364-1780. Pod red. W. Uruszczaka. Kraków 2015, s. 121-123.

⁴¹⁹ M. Zwiercan, *Spycimir (Spiczmer, Spicimir, Spicymierz) Mikołaj z Krakowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41. Pod red. H. Markiewicz. Kraków 2002, s. 85-87.

⁴²⁰ ABKr., rkps 207, s. 8.

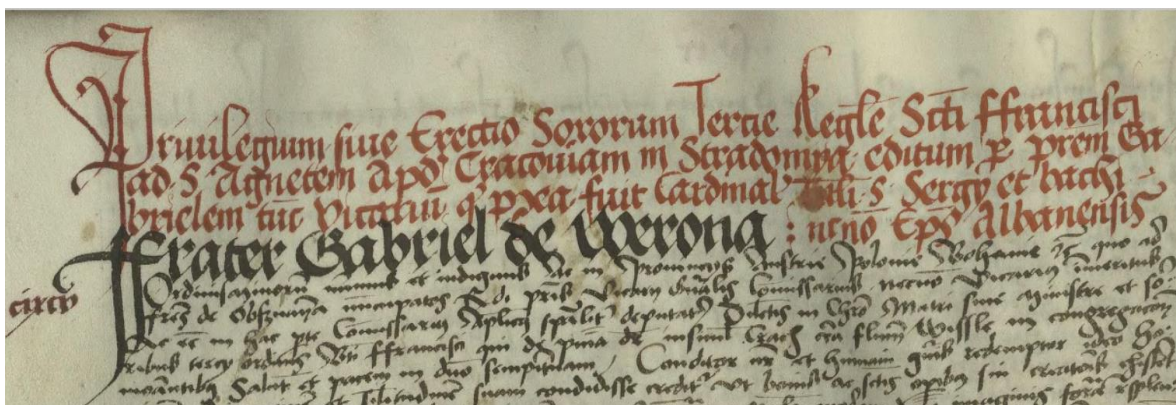
⁴²¹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 269.

⁴²² ABKr., rkps 151, s. 18.

⁴²³ Jak wskazuje datacja: Datum in claustris nostro S. Bernardini sito in Ponte Regali Cracoviensis.

⁴²⁴ ABKr., rkps 207, s. 8.

⁴²⁵ PAN Biblioteka Kórnicka (dalej: BK PAN), rkps BK00097: Rękopiśmienny zbiór materiałów do dziejów zakonu bernardynów, k. 83v-84; J. Zathej, *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wrocław 1963, s. 247.

Il. 21. Początek ustaw papieskich nadanych przez o. Gabriela z Werony, Źródło: BK PAN, rkps BK00097, k. 83v.

Rozdział pierwszy ustaw zatytułowany „O wychodzeniu z domu” określał na jakich zasadach zakonnica mogła wyjść poza mury konwentu. Znalazł się tam zastrzeżenie, „aby żadna siostra żadnego czasu z domu, z ogrodzenia klasztornego dla jakiegokolwiek potrzeby wychodzić się nie ważyła jeno w przygodach, w których siostrom S. Klary z pierwszej reguły wychodzić pozwolono”⁴²⁶. Do tych nadzwyczajnych sytuacji zaliczał się wyjazd na nową fundację, szerząca się zaraza, zagrożenie pożarem oraz ucieczka przed najazdem wroga: „to jest dla inszego klasztoru założenia, albo dla morowego powietrza uwarowania, albo dla ognia, albo dla nieprzyjaciela gwałtownego”⁴²⁷. O takich wypadkach zawsze jednak powinien być powiadomiony prowincjał lub kustosz bernardynów, pod których zwierzchnictwem i opieką siostry pozostawały. Jak, bowiem przypomniano „ku naszemu rządzeniu i ku naszej czeladzi przez brata Jana Kapistrana świętej pamięci przyjęte jesteście i założone”⁴²⁸. Wymóg przebywania w obrębie murów klasztoru nie dotyczył służebnic. Te, ilekroć była taka potrzeba mogły wychodzić na zewnątrz.

Obowiązek przestrzegania klauzury nałożony na bernardynki w statutach papieskich nie zawsze znajdował odzwierciedlenie w praktyce życia codziennego bernardynek. Można przypuszczać, iż nie był on jeszcze wówczas tak surowo interpretowany, jak w okresie potrydenckim. Istnieje, bowiem szereg wzmianek źródłowych, które potwierdzają, iż w obrębie klasztoru św. Agnieszki istniała grupa bernardynek, które mimo, iż identyfikowały się z tym klasztorem nie zamieszkiwała w

⁴²⁶ ABKr., rkps 151, s. 20.

⁴²⁷ Tamże.

⁴²⁸ Tamże, s. 20-21.

nim na stałe. Wobec różnorodnych określeń, jakie stosowano wobec sióstr żyjących według Trzeciej Reguły w początkach ich działalności w Krakowie, nasuwa to problemy w określeniu ich przynależności do konkretnej wspólnoty. Z tej to przyczyny niejednokrotnie trudno jednoznacznie stwierdzić czy w dokumencie mowa jest o bernardynce od św. Agnieszki, o tercjarce z klasztoru św. Kolety, czy właśnie o jednej z sióstr żyjących na Stradomiu, ale nie zamieszkującej na stałe w murach konwentu św. Agnieszki w obrębie klauzury.

Przykładem takiej bernardynki była Zofia *Regina* Tarnowska zwana Krakowską, córka Jana Amora h. Leliwa († 1500), wojewody krakowskiego. Nie przebywała na stałe w klasztorze św. Agnieszki, co może wskazywać, iż nie była związana klauzurą, mimo, iż w źródłach nazywana jest zakonnicą klasztoru św. Agnieszki⁴²⁹. Możliwe, iż przyczyniło się do tego jej szlacheckie pochodzenie, które wpływało na fakt, iż władze zakonne nie wymagały od niej tak ścisłego podporządkowania się zakonnym ustawom. W 1519 r. po śmierci Bernarda z Sieprawia, wikariusza zamku krakowskiego, otrzymała zgodę na zamieszkanie w domu kapitulnym na Wawelu, obok wieży Zegarowej, a także powierzono jej zadanie naprawiania uszkodzonych paramentów kościelnych. W dokumencie zastrzeżono, aby nie utrzymywała wokół siebie zbyt dużej liczby służ, z wyjątkiem tych, którzy będą pomocni do wykonywania powyższych prac oraz strzegła pomieszczeń przed niebezpieczeństwem pożaru⁴³⁰. W lutym 1520 r. zatroszczyła się o odnowienie i ozdobienie stopnia oraz drzwi⁴³¹.

Zamieszkiwała w domu kapitulnym do 1521 r., kiedy sprowadziła się tam Anna Jordanowa, lecz ta szybko się go zrzekła, gdyż po śmierci męża nie była w stanie wypełniać ustalonych zobowiązań. W 1523 r. kapituła krakowska oddała wspomniany dom Stanisławowi Skawince z Krakowa († 1527), kaznodziei katedralnemu, bożogrobcowi i prepozytowi szpitala św. Jadwigi na Stradomiu. Z kolei we wrześniu 1526 r. ponownie wydzierżawiła go *Regina* Tarnowska⁴³². W uznaniu jej zasług nad odnawianiem kościelnych aparatów otrzymała 24 listopada 1531 r. zgodę kapituły na

⁴²⁹ Jako *monialis conventus sanctae Agnethis* została określona np. w dokumencie z 1526 r., w którym skwitowała z czynszu Jana Tęczyńskiego, kasztelana lubelskiego, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T. 11, cz. 1: 1526 – 1529. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1984, cz. 1, s. 36, nr 68.

⁴³⁰ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T. 5: 1516 – 1525. Wyd. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1970, nr 107, s. 61-62.

⁴³¹ Tamże, nr 145, s. 86-87.

⁴³² *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T. 11, cz. 1, nr 58, s. 31-32.

pochówek w kościele katedralnym⁴³³. O szczególnej pozycji Reginy świadczy fakt, iż w dokumencie darowizny domu z 30 marca 1542 r. została określona jako *mater beginarium*. Może to oznaczać, iż stała na czele zakonnicy niezwiązanych klauzurą, które w tekście nazwano *religiosae et deodicatae begine moniale de tercia regula*, a były to wówczas Elżbieta Suchorabska, Krystyna z Krakowa oraz Zofia Regulina⁴³⁴. Nawiązując do wcześniej zasygnalizowanej kwestii odnośnie identyfikacji, w tym wypadku trudno jednoznacznie stwierdzić czy wymienione tercjarki należały do wspólnoty klasztoru św. Agnieszki czy jedynie zamieszkiwały w jego pobliżu.

W drugim rozdziale papieskich ustaw zostało omówione zagadnienie jałmużny. Służącym bernardynek nie wolno było żebrać, chodząc po domach. Zarządzono, aby zakonnice żywiły się z pracy własnych rąk, z ofiar i darów otrzymywanych od dobrodziejów oraz rzeczy przypadłych im w wyniku testamentowych zapisów: „abyście się żywiły z waszych robót i z dobra, które wam przychodzą albo z ofiary albo którymkolwiek inszym podarzeniem wiernych [...] albo też kadukiem imienia po przyjaciółach”⁴³⁵. Bernardynki w myśl nadanych ustaw wszystkie rzeczy ruchome i nieruchome powinny „mieć w pospółstwie”. Wolno im było swoje niedostatki przedstawiać dobrodziejom, tak by otrzymać od nich wsparcie „ku potrzebie [...], a nie ku zbytniemu opatrzeniu”⁴³⁶.

Trzeci rozdział ustaw omawiał rytm odmawiania naznaczonych bernardynkom modlitw. Siostry, które były „uczone” zobowiązano, aby „odprawowały godziny wielkie kanonicz[n]e albo ustawione o S. Pannie Maryjej, podług obyczaju rzymskiego Kościoła po łacinie krom noty godzin i czasów naznaczonych i wigilie za umarłe po niesporze i psalmy pokutne po jutrzni”. Miały je odmawiać w ten sposób od święta św. Franciszka czyli 4 października aż do Wielkanocy, a w okresie od Zmartwychwstania Pańskiego do święta św. Franciszka, po nonie. Bernardynki zachęcano także, by znalazły czas na nauczanie odmawiania wymaganych modlitw tych, które tego nie potrafiły: „ale, iż nie może żadna umieć, która się nie uczyła, chcę przeto, aby była niektóra godzina podobna przez was ustawiona, w którąby podobne siostry mogły tych rzeczy nawyknać”⁴³⁷.

⁴³³ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich* T. 11, cz. 2: 1530 – 1533. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1986, nr 713, s. 154.

⁴³⁴ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22.

⁴³⁵ ABKr., rkps 151, s. 21.

⁴³⁶ Tamże.

⁴³⁷ Tamże, s. 22.

W czwartym rozdziale ustawodawca napominał, aby obowiązki w klasztorze rozdzielano biorąc pod uwagę indywidualne predyspozycje zakonnic. Jeśli jakaś siostra posiadała talent w kierunku „robót misternych” wówczas, „jeśli może być nie łątwie obciążane były w urzędach i robotach domowych”⁴³⁸. Z kolei „takie urzędy, aby rozdane były między drugie siostry, które albo urzędom boskim albo inszym robotom użyteczniejszym nie są podobne i sposobne”⁴³⁹.

Ważnym elementem klasztornej codzienności było milczenie. Bernardynki były zobowiązane zachowywać je w refektarzu i dormitarzu i na chórze, tak, „aby jedna do drugiej nie mówiła na tych miejscach, jeno co jest potrzebnego i pożytecznego do duchownych rzeczy i to po cichu, żeby drugim nic nie przeszkadzać”⁴⁴⁰. W tych wymienionych miejscach miały przestrzegać milczenia od dzwonienia na „Pozdrowienie Anielskie” z wieczora, aż do dzwonienia porannego, także latem po obiedzie. Powściągliwość w rozmowie przenosiła się także na ostrożność w prowadzeniu korespondencji, na którą musiały otrzymać pozwolenie od przełożonej lub wikarii: „ani której z sióstr słuszna pisać, samej przez się albo przez inszą personę listu, którego którymkolwiek inszym personom krom domu”⁴⁴¹. Przełożona lub wikaria, „z dozwoleniem dwu albo trzech sióstr roztropnych i rozsądnych”⁴⁴², w których można prawdopodobnie upatrywać urzędu dyskretek, mogła zwrócić się na piśmie w sprawie potrzeb klasztoru do wikarego, prowincjała lub wizytatora naznaczonego od bernardynów⁴⁴³.

Szósty rozdział ustaw nakładał na bernardynki obowiązek modlitwy za żyjące i zmarłe siostry oraz dobroczyńców klasztoru. W każdy piątek po komplecie, na polecenie przełożonej, wikarii lub innej wyznaczonej zakonnicy, miały zgromadzić się, by odbyć „pospolite polecenie żywych i umarłych”. Odmawiały wówczas psalmy za dobrodziejów „z wierszykiem i z kollektą przyzwoitą”. Następnie miały odprawić tzw. kapitułę win, podczas której były zobowiązane wyznać „pokornie i nabożnie” wszelkie „winy swoje z jawnych niedostatków omieszkania i win dopuszczonych przeciw Regule i niniejszym statutom”⁴⁴⁴, a następnie przyjąć pokutę, „która im dana ma być podług zasłużenia i

⁴³⁸ Tamże.

⁴³⁹ Tamże, s. 23.

⁴⁴⁰ Tamże.

⁴⁴¹ Tamże, s. 23-24.

⁴⁴² Tamże, s. 24.

⁴⁴³ Tamże.

⁴⁴⁴ Tamże.

wystąpienia”⁴⁴⁵. Jeśli jakaś z zakonnice uparcie trwałaby w swoich przewinieniach, tak, iż by „swary i zwady niezwykłe wzruszała między siostrami” i nie usłuchała ani pierwszego, bądź drugiego napomnienia ze strony przełożonej w trakcie kapituły win, wówczas matka lub wikaria miały wyznaczyć jej karę. W przypadku, gdyby bernardynka nie poprawiła swego zachowania nawet po otrzymaniu trzeciego napomnienia, „tedy może i powinna matka albo wikaria [...] z dozwoleniem większej części sióstr professowanych, taką lub nowotną lubo też professowaną z pospólstwa wypuścić”⁴⁴⁶. W każdy piątek w klasztorze miała być „czytana ta Reguła i statuta, aby tym pilniej było strzeżono”⁴⁴⁷. To wyjaśnia, dlaczego tekst został przetłumaczony na język polski, bowiem czyniło go to zrozumiałym i przystępnym dla ogółu zakonnice⁴⁴⁸.

Ósmy rozdział papieskich ustaw dotyczył częstotliwości przystępowania do Komunii Świętej. Określono w nim „aby na każdą pierwszą niedzielę miesiąca Sakrament S. Ciała i Krwi Pana Jezusa Chrystusa, wyspowiadawszy się przyjmowały u kraty waszej”⁴⁴⁹. W przypadku, gdy siostra była złożona chorobą mogła otrzymać Komunię w swej celi: „chybaby czasu niemocy, tedy na miejscu podobny”⁴⁵⁰. Jeśli pierwsza niedziela miesiąca przypadała tuż przed lub po jakimś ważnym święcie, wówczas moment przystąpienia do sakramentu, można było przesunąć na tę uroczystość. Mogły otrzymać go zarówno od kapłana świeckiego bądź zakonnego, praktyka jednak pokazuje, iż posługę tę pełnili u bernardynek Bracia Mniejsi ze stradomskiego klasztoru, a kapłan diecezjalny mógł ich zastąpić tylko w nadzwyczajnych okolicznościach⁴⁵¹. Należy zauważyć, iż w trosce o przestrzeganie klauzury ustawodawca nazначył miejsce, gdzie bernardynki miały przyjmować Komunię, określając je „u kraty”. To znamienne, iż już wtedy, na długo przed potrydencką reformą, zadbano o ten element klasztornej rzeczywistości. Trudno stwierdzić czy już wówczas okienko do rozdawania Komunii umiejscowione było w ścianie poprzecznej, po drugiej stronie ołtarza jak nakazywała to „Instrukcji o budynkach i sprzętach kościelnych”⁴⁵², ale zapewne starano się już w początkach funkcjonowania klasztoru umieścić w nim kratę i być może zamykane

⁴⁴⁵ Tamże.

⁴⁴⁶ Tamże, s. 25.

⁴⁴⁷ Tamże.

⁴⁴⁸ Poziom wykształcenia bernardynek był różny, przykładowo *Ludgarda Zebrzydowska* słabo pisała, W. Urban, *Stan oświecenia duchowieństwa krakowskiego w wiekach XVI-XVIII*. „Przegląd Historyczny” T. 74:1983, z. 3, s. 512.

⁴⁴⁹ ABKr., rkps 151, s. 25-26.

⁴⁵⁰ Tamże, s. 26.

⁴⁵¹ Tamże.

⁴⁵² P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje...*, s. 287.

drzwiczki, w trosce o zminimalizowanie bezpośredniego kontaktu kapłana z zakonnicami.

Rozdział dziewiąty ustaw papieskich zatytułowany był „O wchodzeniu w zamknięcie”. Określono w nich sytuacje, w których ktoś z zewnątrz mógł przestąpić próg klasztoru. Jak zarządzono: „ustawiam, aby i jedna persona świecka albo zakonna, którejkolwiek dostojności, albo stanu, płci, wieku, będąca wewnątrz do zamknięcia waszego dopuszczona nie była, okrom słusznej przyczyny”⁴⁵³. Jeśli sytuacja tak miała miejsce, wizyta mogła odbyć się, pod warunkiem poinformowania przełożonej i uzyskania jej zgody, nawet wówczas, iż chodziłoby o osobę duchowną „zakonu waszego albo nie”⁴⁵⁴. W momencie, gdy bernardynka leżała złożona chorobą i nie mogła przystąpić do sakramentów, jak było nakazane „u kraty”, wtedy do klasztoru wolno było wejść duchownemu, aby ją „świętościami opatrzeć”, ale wymagano, by był zawsze w „komżę obleczony”⁴⁵⁵.

Poza posługą względem niedomagających zakonnic pozwolono osobom z zewnątrz na wejście w obręb klasztornej klauzury w następujących sytuacjach: „a gdyby wizytacja miała być albo obieranie matki i wikarii albo też potrzeba gorąca i pożyteczna, potrzebowałaby może wikarii albo minister prowincjański, na którym należy taki urząd z bracią stateczną i poczesną, albo też z innemi jako się widziało potrzebno w liczbie jego roztropności, podobniej tylekroć ile by potrzeba była, mogliby wchodzić, aby te rzeczy, które ku pewnemu rozmnożeniu waszemu pocziwemu przynależą, tym pilniej mogli rządzić”⁴⁵⁶.

Możliwość wejścia na teren klasztoru dla osób spoza wspólnoty zakonnic wiązała się więc z nadzwyczajnymi wydarzeniami jak elekcja przełożonej czy też przeprowadzanie wizytacji przez prowincjała bernardynów. Wspomniano również o świeckich osobach, które niezbyt często wolno było zaprosić na teren klasztoru: „wszakże słusznie wam będzie, jeśliby tego niektórych znamienitych prelatów albo panów, albo pań nabożność niegdy żądała, te albo one z małym a z poczesnym towarzystwem ku obejrzeniu wewnątrz domu waszego, ale rzadko dopuścić”⁴⁵⁷.

W dziesiątych rozdziale ustaw „O przyjmowaniu inszych do tego zakonu” omówione zostały warunki jakie musiała spełnić kandydatka pragnąca wstąpić do

⁴⁵³ ABKr., rkps 151, s. 26.

⁴⁵⁴ Tamże.

⁴⁵⁵ Tamże.

⁴⁵⁶ Tamże, s. 26-27.

⁴⁵⁷ Tamże, s. 27.

klasztoru bernardynek⁴⁵⁸. Na pierwszym miejscu umieszczono obostrzenie związane z wiekiem, bowiem jak zapisano: „aby niejedna panna albo niewiasta młodsza nad szesnaście lat do waszego zebrania albo zakonu przyjęta nie była”⁴⁵⁹. Ponadto należało dowiedzieć się o jej przeszłości i wybadać opinie jaką posiadała w swoim otoczeniu, ale ostateczna decyzja należała do wikarego klasztoru bernardynów lub do prowincjała „albo wizytatora przezeń osobliwie [...] ustawionego”⁴⁶⁰. Z kolei do złożenia profesji można było dopuścić tylko nowicjuszkę, która otrzymała w trakcie głosowania wspólnoty większą część pozytywnych głosów. Ustawy przestrzegały też przed przyjmowaniem do klasztoru kobiet świeckich lub też zakonnych, nie należących do ich wspólnoty: „także też żadna dziewczka albo świecka, albo zakonna dla którejkolwiek przyczyny lubo dla wyknięcia [wytchnienia] albo doświadczenia, albo prośby, albo dla której inszej przyczyny, aby niechowana była pod zamknięciem waszym, któregokolwiek czasu, pod karaniem utracenia wszystkich uczynków, czci zakonnej, prawnych”. Od przewinienia na tym tle mógł uwolnić jedynie wikary lub prowincjał i to jedynie podczas kapituły prowincjalnej⁴⁶¹.

Zastanawiające jest jak wobec powyższego zarządzenia należy rozpatrywać przyjmowanie panien na edukację, co jak wiemy stanowiło jeden z przejawów działalności bernardynek od św. Agnieszki. Należy rozumieć ten przepis w ten sposób, iż dziewczęta przebywające w klasztorze na nauce, nie wchodziły w obręb klauzury, lecz miały do dyspozycji osobne pomieszczenie, gdzie mogły przebywać pod opieką wyznaczonej mistrzyni panien świeckich. Trudno jednoznacznie zawyrokować, jak wyglądała sytuacja w pierwszym okresie istnienia konwentu, wobec braku źródeł. Jedyne wzmianki na temat dziewcząt przebywających tamże na edukacji pochodzą dopiero z okresu nowożytnego. W okresie potrydenckim bernardynki starały się uczynić zadość wymogom reformy i dostosować swe zabudowania przeznaczone na działalność wychowawczą, w myśl wytycznych zawartych w „Instrukcji”: „przy klasztorach, którym zezwolono na kształcenie przekazanych im na wychowanie dziewcząt, trzeba dla nich zbudować właściwe mieszkanie, w którym będą przebywać oddzielone od zakonnic. Ma ono być odgrodzone od wszystkich części klasztoru oprócz kościoła [...]”⁴⁶².

⁴⁵⁸ Zagadnienie wstępowania do nowicjatu w klasztorze św. Agnieszki zostanie omówione w dalszej części rozprawy.

⁴⁵⁹ ABKr., rkps 151, s. 27.

⁴⁶⁰ Tamże.

⁴⁶¹ Tamże, s. 28.

⁴⁶² P. Krasny, M. Kurzej, *Mediolańskie instrukcje...*, s. 300.

Przedostatni rozdział papieskich ustaw „O karaniu” omawiał zagadnienie dyscypliny. I tak żadna siostra nie mogła wymierzać sprawiedliwości innej, chyba, że mieściło się to w zakresie kompetencji przynależnych do zajmowanego przez nią urzędu. Należało wykazywać troskę, aby we wspólnocie panował pokój i zgoda. W sytuacji, gdy któraś z zakonnic dostrzegłaby jakiś nieprawidłowości w tej materii, była zobowiązana przedstawić je pod osąd przełożonej lub jej zastępczyni: „a jeśliby jedna z drugiej pogorszenie widziała, albo słyszała, w tej mierze jako wie, tedy powinna matce albo wikarii objawić, a ona ma karać jako przestępcicę”⁴⁶³.

Dwunasty rozdział precyzował warunki na jakich dokonywać się miał wybór przełożonej klasztoru. Elekcję należało przeprowadzać w obecności wizytatora, jak można przypuszczać chodziło o przedstawiciela zakonu bernardynów. Ustawodawca zezwolił, by przeprowadzać ją co roku, jednakże zastrzegł, iż „aby żadna nie mogła być dalej trzech lat w urzędzie”. Po odbyciu kadencji albo przynajmniej po upływie dwóch lat, siostry posiadające czynne prawo wyborcze mogły „na każdy rok sobie odmienić matkę albo wikaryą, jeśli się im będzie zdało użyteczne”⁴⁶⁴. W głosowaniu nie wolno było brać udziału nowicjuszkom. Praktyka pokazuje, iż w klasztorze św. Agnieszki urząd przełożonej sprawowany był przez okres trzech lat, chyba, iż z przyczyn niezależnych, jak śmierć matki, czas ten ulegał skróceniu. Wówczas jej obowiązki przejmowała wikaria, aż do momentu wyboru nowej przełożonej. W przypadku „jeśliby się waszemu pospółstwu nie podobała, tedy ojciec gwardian Ś. Bernardyna z radą pięciu roztropnych sióstr, któreby on z pośrodku was umyślił wybrać wam wikaryą wystawi, dotąd ażby minister [prowincjał] przybył, przed którego oblicznością matkę abo ministkę macie sobie obrać”⁴⁶⁵. Jest to kolejny na dowód na ścisłą zależność jurysdykcyjną zakonnic z klasztoru św. Agnieszki od bernardynów ze stradomskiego konwentu, którzy służyli im wsparciem nie tylko duchowym, ale również pomagali i doradzali w sprawach związanych z wyborem nowych władz.

Uzupełnienie ustaw papieskich stanowił, znajdujący się w tym samym rękopisie, tekst „Porządek pospolitego żywota jako się mają rządzić siostry w klasztorze świętego Iozepha”⁴⁶⁶, który należy uznać za rodzaj zwyczajnika czy też „modus vivendi”,

⁴⁶³ ABKr., rkps 151, s. 28.

⁴⁶⁴ Tamże, s. 29.

⁴⁶⁵ Tamże.

⁴⁶⁶ Tamże, s. 31-42, składał się z następujących rozdziałów: 1. O rządzie chórowym, 2. O składności na chórze, 3. O rządzie stołowym, 4. Nie jeść w celi, 5. O milczeniu, 6. O porcie, 7. Nie wpuszczać nikogo, 8. O przyjmowaniu i przedawaniu robót, 9. O pieniądzach, 10. O pisarkach, 11. O tajemnicach domowych, 12. O milczeniu na piecu, 13. O chowaniu i rozdawaniu, 14. O drażnieniu, 15. O swarzeniu się z dołą, 16.

określającego rytuały stosowane w życiu zakonnym wspólnoty bernardynek. Jego tytuł wskazuje, iż charakteryzuje on obyczaje praktykowane w konwencie pw. św. Józefa, streszczone w dwudziestu niezbyt obszernych rozdziałach. Nie ulega jednak wątpliwości, iż *Teresa Zadzikówna* przenosząc się na nową fundację, przeszczepiła na nią model życia codziennego znany jej z klasztoru św. Agnieszki, w którym rozpoczęła i kształtowała swą zakonną drogę, począwszy od dnia nowicjatu. Idei założenia klasztoru w obrębie murów miejskich przyświecały przede wszystkim względy praktyczne, chęć zapewnienia bezpieczniejszej siedziby dla bernardynek, niebędącej narażonej na zagrożenie powodziowe ze strony Wisły, a nie reformatorskie. Ta motywacja poświadcza, więc, iż zakonnice udając się do nowej siedziby nie planowały odcięcia się od tradycji, w których wzrastały, lecz raczej przeszczepiły i kontynuowały ducha zakonnej gorliwości praktykowanego dotychczas w klasztorze św. Agnieszki. Należy więc z dużym prawdopodobieństwem uznać, iż przedstawione tamże zwyczaje były wcześniej stosowane w stradomskiej wspólnotie bernardynek.

Rozpoczynał je rozdział zatytułowany „O rządzie chórowym”. Do chóry zobowiązane były przychodzić wszystkie zakonnice, jeśli tylko pozwalało im zdrowie, na wyznaczone godziny „we dnie i w nocy”. Żadna nie mogła być zwolniona od bywania na jutrzni, „tylko niemocne, o których matka ma wiedzieć, mogą być wyjęte [zwolnione]”⁴⁶⁷. W przypadku, gdy któryś z sióstr spóźniłaby się na modlitwy, wówczas, nie powinna czekać do piątku, by wyznać swą winę, lecz jeszcze tego samego dnia udać się do przełożonej i przyjąć od niej naznaczoną pokutę za brak punktualności. Jeśli zdarzyłoby się, iż „zaspała wszytkiej jutrznie w niedzielę, abo w który powszedni dzień, za pierwszy raz ma siedzieć na ziemi, a matką będzie chciała, może ją rozgrzeszyć”⁴⁶⁸. Gdyby zdarzyło jej się to ponownie w ten sam dzień, wówczas „ma wziąć dyscyplinę przez *De profundis* abo przez dwa pacierze i iść za stół”⁴⁶⁹, a jeśli trzeci raz wówczas „ma czynić dyscyplinę przez *Miserere* albo przez pacierze i na ziemi siedzieć do matczynej woli”⁴⁷⁰.

Zakonnicom nie wolno też było wyjść z chóru w trakcie jutrzni bez pozwolenia przełożonej. Zwyczajnik opisywał również jaką postawą powinny odznaczać się

O głośnym mówieniu, 17. O poszanowaniu matczynym, 18. O niespokojnych, 19. O niewspominaniu karanja, 20. O służebnych siostrach.

⁴⁶⁷ Tamże, s. 31.

⁴⁶⁸ Tamże.

⁴⁶⁹ Tamże, s. 31-32.

⁴⁷⁰ Tamże, s. 32.

bernardynki w trakcie odmawiania naznaczonych modlitw: „każda siostra w kościele, a najwięcej na chórze, gdy śpiewają ma się skromnie, zakonnie, spokojnie i uczciwie, bez żadnego szemrania, jako to przed samym Panem Bogiem, zachować”⁴⁷¹. Jeśli, któraś nie zachowywała postawy skupienia tak, iż „jakie rozmowy, rozprawy niepotrzebne i śmiechy [...] czyniła, ma dyscyplinę podjąć i na ziemi siedzieć”⁴⁷² tak jak wyznaczyła jej przełożona. Przepisy wzywały siostry do postawy pełnej zaangażowania w modlitwę, a jeśli zdarzyłoby się, iż „któraby [...] właśnie ze złości swej gniewając się na drugą [...] nie chciała śpiewać albo też owa, która będąc zdrową, a czyni się niemocną, aby nie śpiewała, takiej matka, niech nie każe dać jeść”⁴⁷³. Napominały również, by nie zmuszać swym zachowaniem przełożonej do stosowania wymienionych kar, lecz raczej kierować się w postępowaniu rozsądkiem i własnym sumieniem, mając na uwadze Boży sąd. W przypadku, gdy zakonnicy zdarzyłoby się spać w chórze na siedząco, również ma też „w obiad siedzieć na ziemi [...], a która śpi stojąc, ma winę swą przed matką powiedzieć”⁴⁷⁴.

Trzeci rozdział zwyczajnika precyzował, jak bernardynki miały zachowywać się w refektarzu w trakcie posiłków. Siedząc przy stole były zobowiązane do zachowania milczenia „tak żeby żadna nie śmiała nic szeptać z siostrą podle siebie siedzącą, ani przed nią stojącą, wyjąwszy to co potrzeba, ku służbie stołowej [...]”⁴⁷⁵. Za przewinienie w tej materii karę mogła wyznaczyć przełożona. Nie wolno było marudzić w trakcie posiłku i narzekać na otrzymaną część, „a która by gardziła porcją i odpychała ją, takie nie ma matka da jeść na wieczerzy, tylko chleba z wodą”⁴⁷⁶. Siostry podczas jedzenia nie powinny wstawać od stołu, jeśli zaś zaszłaby taka potrzeba, wtedy „mają zasię przyjść na *Grasias* i mówić stojąc na miejscu swoim; a która by na *Gracias* nie była chociaż w refektarzu, bądź i w kościele, taka ma czynić disiplinę na wieczerzy przez całe *Miserere* albo przez trzy pacierze”⁴⁷⁷. Jedynym miejscem przeznaczonym do spożywania pokarmów był refektarz, poza jego obrębem wolno było przyjąć jedynie lekarstwo albo zjeść coś drobnego „dla posilenia czasu śpiewania albo jakiej roboty”⁴⁷⁸.

Rozdział zatytułowany „O milczeniu” nawiązywał bezpośrednio do wytycznych zawartych we wcześniejszych przepisach. Bernardynki miały go przestrzegać po

⁴⁷¹ Tamże.

⁴⁷² Tamże.

⁴⁷³ Tamże, s. 32-33.

⁴⁷⁴ Tamże, s. 33.

⁴⁷⁵ Tamże.

⁴⁷⁶ Tamże.

⁴⁷⁷ Tamże, s. 34.

⁴⁷⁸ Tamże.

odmówieniu „Zdrowaś Maryjo” i po obiedzie w okresie letnim „jako papież w piątej ustawie przykazuje”⁴⁷⁹. Za złamanie nakazu milczenia siostry, w trakcie obiadu lub wieczerzy, „w refektarzu mają stać abo klęczyć, rękę na krzyż dzierżąc i drewno w uściech [ustach] przez pięć pacierzy”⁴⁸⁰. Miały uczynić od razu po przewinieniu, a nie czekać aż do piątkowej kapituły win. Jeśli zaś w wyznaczone pory, gdy należało zachowywać milczenie, bernardynki schodziłyby się „do cel, aby tam sobie bezpieczniej” prowadzić rozmowy, to wówczas, iż „to jawno było mają wziąć po dziesięć plag, a jeśliby to było tajemno, nie mają ich spowiednicy rozgrzeszać, aż też pokutę uczynią tajemnie, nie wyjawiając występku u matki, w celi”⁴⁸¹. Do tego rozdziału nawiązywał także dwunasty zatytułowany „O milczeniu na piecu”, które należało zachowywać także podczas, gdy „w nim palą i na nim się grzeją”⁴⁸². Za złamanie tej zasady groziła kara skutkująca tym, iż zakonnica nie mogła usiąść za stołem z innymi, lecz najpierw uczynić musiała „dyscyplinę przez *Miserere*, abo przez trzy pacierze”⁴⁸³. Piętnowane było jedynie celowe gadulstwo, które nie przynosiło żadnego pożytku: „ale, żeby tam miały być jakie rozmowy, albo obmowiska, albo też rozprawy jakie długie i niepotrzebne”⁴⁸⁴, tego należało się wystrzegać. Dopuszczalna była wymiana zdań w sprawach koniecznych, związanych np. z wykonywanymi obowiązkami.

W rozdziale szóstym omówiono obyczaje związane z okolicznością pójścia do klasztornej furty. Zakonnicom wolno było się tam udać jedynie na wezwanie, ale tylko w sytuacji, gdy najpierw portulanka⁴⁸⁵ zawiadomiła o tym zamiarze przełożoną. Ponadto bernardynki nie mogły chodzić do furty same, ale zawsze w towarzystwie matki bądź innej wyznaczonej do tego zadania siostry. Jedynie dyskretnom pozwalano, by przybywały tam bez asysty. Przypominano również, aby do klasztoru „dzieci, żaków, którychkolwiek nie wpuszczano, ani też inszych świeckich”⁴⁸⁶ tak jak zostało to już określone w dziewiątej ustawie papieskiej.

Rozdział ósmy oraz dziewiąty określały praktyki dotyczące zagadnień finansowych i rozporządzania dobrami materialnymi. Bez pozwolenia przełożonej bernardynkom nie wolno było „przyjmować robót”, ani też kupczyć, targować się, nosić

⁴⁷⁹ Tamże.

⁴⁸⁰ Tamże.

⁴⁸¹ Tamże, s. 35.

⁴⁸² Tamże, s. 37.

⁴⁸³ Tamże, s. 38.

⁴⁸⁴ Tamże.

⁴⁸⁵ Szerzej urząd portulanki zostanie omówiony w rozdziale czwartym rozprawy.

⁴⁸⁶ ABKr., rkps 151, s. 36.

przy sobie pieniędzy bądź zadłużać się u osób świeckich, ani przy ich pomocy przekazywać czegoś na sprzedaż. Zastrzeżono również kary za przewinienia w tej kwestii: „a jeśli by która kupowała axamity albo adamaszki albo perły i insze rzeczy drogie, krom jedwabiu albo nici złotych, którymkolwiek personom świeckim, taka za pierwszy raz ma wziąć sześćdziesiąt plag, a za wtóry ma wziąć karanie od wszystkich siostr, a za trzecim ma być precz wyrzucona z klasztoru”⁴⁸⁷.

Jak wynika z powyższego uparte niestosowanie się do tychże zaleceń i brak chęci poprawy skutkować mogły nawet usunięciem krnąbrnej zakonnicy ze wspólnoty. W kwestii dysponowania swoimi dobrami nakazano bernarynkom, które mają „płat albo czynsze albo którekolwiek insze pieniądze”, aby „nie chowały ich u świeckich, ale u matki na swoją potrzebę albo też niekiedy na posplitą”⁴⁸⁸. Wskazuje to, iż ich ślub ubóstwa tercjarek był interpretowany nie jako trwałe i całkowite zrzeczenie się własności prywatnej, lecz raczej jako zgoda na zależność w dysponowaniu posiadanymi dobrami, które powinny być zdeponowane u przełożonej. Bernardynki miały więc prawo do uzyskiwania procentów od zapisanych dla nich sum. Kontrola nad ich wydawaniem należała do przełożonej, zaś siostra mogła decydować o ich przeznaczeniu na swoje potrzeby lub też dla dobra wspólnoty klasztornej⁴⁸⁹.

Ustawy zakazywały bernarynkom utrzymywania prywatnej korespondencji z osobami zarówno świeckimi, jak i duchownymi. Wyjątek stanowiła sytuacja, gdy to przełożona sama napisała list lub zleciła to wykonać innej siostrze, następnie go przeczytała, zaakceptowała i zapieczętowała. Żadne więc pismo nie mogło opuścić murów klasztoru bez jej wiedzy i aprobaty. Jeśli zakonnica nie zastawałaby się do tego nakazu i „przeciw temu wystąpiła, abo w ten list, który już matka widziała, kartkę potajemnie wsadziła nad dozwoleń, taka wpadnie w klątwę”⁴⁹⁰. Rozgrzeszenie mogła uzyskać dopiero, gdy spełniła wymaganą pokutę, w tym przypadku musiała „z dyscypliną, chleb z wodą na ziemi siedząc jeść”⁴⁹¹. Bernardynki były również zobowiązane do zachowania dyskrecji i nierozprawiania o wewnętrznych sprawach wspólnoty z postronnymi osobami. Zakonnica, która „wyjawiała tajemnice kapitulne, abo

⁴⁸⁷ Tamże.

⁴⁸⁸ Tamże.

⁴⁸⁹ M. Borkowska OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 198-199.

⁴⁹⁰ ABKr. rkps 151, s. 37.

⁴⁹¹ Tamże.

domowe, abo pokuty, abo zwady i insze tajemnice komukolwiek krom swego klasztoru [...] z czegoby mogło wyniść zasmucenie, abo pogorszenie”⁴⁹² podlegała kłątwie.

Przepisy normowały także kwestie związane z zachowaniem i relacjami wewnątrz wspólnoty. Kara piętnastu plag należała się zakonnicy, która „drugą drażniła, abo nieuczciwymi słowy jej łajała, abo przezywając wspomniała szatana i insze słowa nieuczciwe mówiła”⁴⁹³. Bernardynki były wezwane do budowania atmosfery wzajemnej serdeczności i życzliwości, karze zaś podlegała swarzenie się czyli kłótność. W przypadku, gdy doszłoby do jakiejś scysji między siostrami, wówczas „ta która ten swar poczęła ma wziąć piętnaście plag, a ta która jej nie ustąpiła i sprzeciwiała się [...] ma wziąć dziesięć plag”. Jeśli dołączyłaby do sporu kolejna zakonnica i wtrącając się, próbowałaby ujmować się za jedną ze stron, „tedy ma tak pokutować, jako i ta, za którą pomagała”⁴⁹⁴. Karze podlegały również siostry nie zachowujące się stosownie na chórze w kościele i wszczynające kłótnie czy też podnoszące głos i przeszkadzające w ten sposób innym⁴⁹⁵.

W przepisach podkreślano znaczenie urzędu przełożonej, której należało okazywać szacunek i posłuszeństwo. Jeśli zdarzyła się sytuacja, że „siostra [...] przeciw matce powstała z gniewem i nieuczciwie wołając i przymawiając jej słowy drażniącymi, taka ma wziąć za pierwszy raz trzydzieści plag, za wtóry sześćdziesiąt, a za trzecim razem sto plag i do karceres”⁴⁹⁶. Wysokość naznaczonej kary za brak poszanowania przełożonej świadczy, iż było to poważne przewinienie, możliwe, iż miało z założenia dyscyplinować zakonnice, by wystrzegały się wszelkich przewinień w tej materii. Dla podtrzymania dobrej atmosfery wewnątrz wspólnoty zakonnej bernardynki powinny unikać także niespokojnego zachowania, które wyrażało się narzekaniem, szemraniem, gadatliwością, a w konsekwencji mogło „turbować i zasmucać”⁴⁹⁷ pozostałe siostry. Ponadto nie czynić innym złośliwości poprzez wzajemne wypominanie sobie otrzymanych kar: „któraby śmiała której siostrze wyrzucać to na oczy, że ją karano, albo któraby mówiła na drugą, ta mię oskarżyła, taka ma wziąć pięć plag”⁴⁹⁸.

W ostatnim rozdziale zwyczajnika określone zostały obowiązki zakonnice należących do tzw. drugiego chóru, co wskazuje, że ten rodzaj struktury obecny był

⁴⁹² Tamże.

⁴⁹³ Tamże, s. 38.

⁴⁹⁴ Tamże, s. 39.

⁴⁹⁵ Tamże.

⁴⁹⁶ Tamże.

⁴⁹⁷ Tamże, s. 40.

⁴⁹⁸ Tamże.

również w klasztorze św. Agnieszki. W większości zgromadzeń to zakonnice chórowe stanowiły trzon wspólnoty i były zobowiązane, jak wskazuje ich nazwa, do udziału w modlitwach chórowych. Jak zaznacza s. Borkowska podział ten zaznaczał się pod kątem posługiwania się łaciną, która z czasem, stała się językiem liturgii, a jej znajomość nie była już powszechna. Konwersi, a więc osoby wstępujące do zakonu w dojrzałym wieku często nie posługiwali się nią swobodnie, dlatego od XI w. zaczęła wykształcać się osobna warstwa zakonników, określanych właśnie konwersami lub drugim chórem. W zakonach żeńskich zazwyczaj angażowano takie kobiety przy pracach związanych z utrzymaniem gospodarstwa domowego, nie były one jednak liczne aż do XIX w. Od pozostałych zakonnice odróżniał je kolor welonu. Na mocy zwyczaju przysługiwało im miejsce we wspólnocie po wszystkich siostrach chórowych⁴⁹⁹.

Przepisy nakazywały, by w przypadku jakiś uchybień względem reguły uczyniły taką samą pokutę jak pozostałe siostry. Swe zadania i prace powinny wypełniać z zaangażowaniem i poświęceniem: „tak te siostry, które do kuchni i na insze służby pospolitego tego domu są przyjęte, powinny są pod grzechem przestępstwa ślubu swego, jako najdłużej mogą służby kuchenne i insze pełnić wiernie, a z dobrą wolą, oczekiwając za to odpłaty od Pana Boga”⁵⁰⁰. W przypadku, gdy były złożone chorobą lub ze względu na zaawansowany wiek, bywały zwolnione z dotychczasowych obowiązków i mogły liczyć na opiekę, mieszkanie i wyżywienie ze strony klasztoru: „a wszakże starym i wyrobionym, albo też niemocnym ma być sfolgowanie i opatrzenie”⁵⁰¹.

W podsumowaniu zaznaczono, iż przedstawiony sposób życia klasztornego obowiązywał każdą z bernardynek: „mają to wszystkie wiedzieć, iż na ten rząd zakonny nie tylko siostry chórowe są powinne, ale też wszystkie insze, tak stare jako i młode”⁵⁰², a zwolnione z nich mogły być jedynie „niemodne i te, które niemocnym służą”. Przełożona mogła odpuścić jutrznię „siostron kuchennym”, gdy miały zleconą pracę, a noc była krótka i istniała obawa, iż nie starczy im czasu na jej wykonanie. Zastrzeżono również, iż w przypadku, gdy bernardynki okazywały brak pokory i buntowały się przeciw otrzymanym karom, wówczas spowiednicy nie mogli dać im rozgrzeszenia, dotąd „aż pokuty wypełnią i mogą im jeszcze więcej pokuty przydać”⁵⁰³.

⁴⁹⁹ M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich...*, s. 69-71.

⁵⁰⁰ ABKr., rkps 151, s. 41.

⁵⁰¹ Tamże.

⁵⁰² Tamże.

⁵⁰³ Tamże, s. 41-42.

3. Reforma trydencka

a. Uchwały Soboru Trydenckiego dotyczące klasztorów żeńskich

Jednym z najważniejszych wydarzeń w nowożytnych dziejach Kościoła oraz jego prawodawstwa odnoszącego się do fundamentalnych dziedzin życia zarówno ludzi świeckich jak i duchownych był Sobór Trydencki. Jego zwołanie było odpowiedzią na potrzebę głębokiej reformy i przemiany w Kościele katolickim, dla której stworzył solidne podstawy doktrynalne i prawno-dyscyplinarne. Zaczątki tych zmian rozpoczęły się za pontyfikatu papieża Pawła III (1534-1549), który poprzez podjęte decyzje zaczął niejako torować drogę dla swoich następców. I tak już w 1535 r. ustanowił kardynalską komisję do spraw reformy obyczajów, a następnie później komisję kardynalską, która miała podjąć dzieło reformy Kościoła. Rozpoczął także reformę zakonów żebrzących, które szczególnie poświęcały się pracy duszpasterskiej i kaznodziejskiej, a przez to wywierały duży wpływ na ogół wiernych. Do jego osiągnięć należało także zreorganizowanie inkwizycji, w pewnym stopniu zarządu sprawami finansowymi kurii papieskiej oraz jej urzędów oraz przypominanie o obowiązku rezydencji. W 1536 r. podjął próbę zwołania soboru do Mantui, jednakże nieudaną ze względu na trudną sytuację polityczną. Sobór udało się ostatecznie zwołać, za zgodą cesarza do Trydentu, gdzie planowano rozpoczęcie obrad na 1 listopada 1542 r., jednakże wybuch wojny pomiędzy Karolem V i Franciszkiem I, wymusił zawieszenie obrad. Pomimo niesprzyjającej sytuacji politycznej papież Paweł III doprowadził do rozpoczęcia obrad soborowych 13 grudnia 1545 r. Ustalono, iż tematyka jego obrad skupi się wokół spraw dotyczących dogmatów i reformy życia kościelnego⁵⁰⁴.

W okresie trwania soboru można wyróżnić jego trzy fazy: od 13 grudnia 1545 r. do 14 września 1549 r., która obejmowała dziesięć sesji, za pontyfikatu Pawła III; drugą, trwającą od 1 maja 1551 do 28 kwietnia 1552 r., obejmującą sesje od jedenastej do szesnastej za Juliusza III (1550-1555) oraz ostatnią w okresie od 18 stycznia 1562 do 4 grudnia 1563 r. przypadającą na pontyfikat Piusa IV (1559-1565), kiedy to odbyto sesje od siedemnastej do dwudziestej piątej. Uroczystego zamknięcia soboru dokonał Pius IV

⁵⁰⁴ K. Dopierała, *Księga papieży*. Poznań 1996, s. 307-310; H. Tüchle, C. A. Bauman, *Historia Kościoła*. T. 3. Warszawa 1986, s. 114-120; T. Silnicki, *Sobory powszechne a Polska*. Wrocław 1962, s. 128-129; K. Schatz, *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*. Kraków 2002, s. 168-173; J. Gręźlikowski, *Trydencka reforma i odnowa Kościoła. Refleksje w 450. Rocznicę od zakończenia obrad Soboru Trydenckiego (1545-1563)*. „Studia Włocławskie” T. 16: 2014, s. 127-128.

na ostatniej sesji dnia 4 grudnia 1563 r., jego dekrety potwierdził ustnie 26 stycznia 1564 r., a opublikował w bulli *Benedictus Dei* z 30 czerwca tegoż roku⁵⁰⁵.

Sobór nie wyczerpał prawnych zagadnień jakie były stawiane przed nim w momencie zwoływania, jednak podjął uchwały, które miały przełomowe znaczenie dla żeńskiej formy życia zakonnego, a także codziennego funkcjonowania ich klasztorów, w tym wpłynęły również zasadniczo na kształt wewnętrzny wspólnoty bernardynek w klasztorze św. Agnieszki. Na dwudziestej piątej sesji soboru, odbywającej się w dniach 3-4 grudnia 1563 r. został uchwalony dekret *De regularibus et monialibus* – w sprawie zakonników i zakonnice, składający się z dwudziestu dwóch paragrafów, w których wyłożono zasady reformy życia wspólnotowego w klasztorach męskich oraz żeńskich⁵⁰⁶.

Jego pierwszy rozdział przypominał o znaczeniu przestrzegania reguły i wzywał przełożonych, do czuwania nad jej wypełnianiem. W dekrete zawarto napomnienie, „aby wszyscy zakonnicy zarówno mężczyźni, jak i niewiasty, stosowali i podporządkowywali swe życie zasadom reguły, którą ślubowali, a przede wszystkim, aby wiernie zachowywali to, co dotyczy doskonałego wypełniania ich ślubów, a więc zasady posłuszeństwa, ubóstwa i czystości [...]”⁵⁰⁷. Na przełożonych zaś spoczywał obowiązek, by dokładali wszelkich wysiłków i zaangażowania, by żadne przepisy nie były zaniedbywane⁵⁰⁸.

W drugim rozdziale dekretu sobór skupił się na konieczności przestrzegania ślubu ubóstwa. Uchwalono, iż „żaden zakonnik czy zakonnica nie może posiadać, ani zachowywać żadnych dóbr nieruchomości, bądź ruchomych, jakiegokolwiek rodzaju, w żaden sposób otrzymanych jako własność, nawet w imieniu zgromadzenia [...]”⁵⁰⁹. Wszystkie tego typu dary powinny zostać przekazane przełożonemu i włączone do ogólnego stanu posiadania klasztoru⁵¹⁰. Trzeci rozdział przypominał m. in o tym, iż w klasztorze powinna przebywać tylko taka liczba zakonników, jaką można utrzymać z posiadanych dochodów i otrzymywanej jałmużny. Zarządzono w nim także, iż

⁵⁰⁵ K. Dopierała, *Księga papieży*, s. 316-319; J. Gręźlikowski, *Trydencka reforma...*, s. 132.

⁵⁰⁶ W. Wenz, *Le regole Concilio di Trento nella vita religiosa*. W: *Żyjemy dla Pana. Księga pamiątkowa dedykowana S. Profesor Ewie Józefie Jezierskiej OSU w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Pod red. M. Rosika. Wrocław 2005, s. 715-717.

⁵⁰⁷ *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński i polski*. T. 4: (1511-1870) Lateran V, Trydent, Watykan I. Wyd. A. Baron ks., H. Pietras SJ. Kraków 2005, s. 785.

⁵⁰⁸ W. Wenz, *Le regole Concilio...*, s. 717-718.

⁵⁰⁹ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 785.

⁵¹⁰ Tamże, s. 787; W. Wenz, *Le regole Concilio...*, s. 718-719.

każdorzazowo na powstanie nowego klasztoru, wymagane jest zdobycie zgody miejscowego biskupa⁵¹¹.

Z perspektywy żeńskiego życia zakonnego, ogromne znaczenie miały postanowienia zawarte w piątym rozdziale tegoż dekretu, omawiającym zagadnienie przestrzegania klauzury. Sobór postanowił odnowić konstytucję papieża Bonifacego VIII (1294-1303) *Periculoso* i wezwał biskupów, aby we wszystkich podległych im klasztorach na mocy zwyczajnej władzy”, a w pozostałych posiłkując się autorytetem Stolicy Apostolskiej, „pilnie odnowili klauzurę zakonnice, gdy została naruszona, a jeżeli nie była naruszona, niechaj się zatroszczą o jej szczególnie zachowanie”⁵¹². Wyznaczył warunki, pod którymi możliwe było wyjście przez zakonnice poza klauzurę: „żadnej zaś [...] nie godzi się opuszczać klasztoru po złożeniu profesji zakonnej, nawet na krótki okres czasu, pod jakimkolwiek pretekstem, chyba, że dla jakiejś słusznej przyczyny, uznanej przez biskupa [...]”⁵¹³. Ponadto zaznaczono, iż żadna osoba, bez względu na swe pochodzenie czy płeć nie miała wstępu w obręb klauzury zakonnej, bez uzyskania wcześniej pisemnego zezwolenia od stosowanej władzy duchownej, pod karą ekskomuniki. Dla zapewnienia większego bezpieczeństwa żeńskich klasztorów postanowienia soborowe zachęcały, by przenosić już istniejące i budować nowe w obrębie murów miejskich⁵¹⁴.

Obowiązek przestrzegania klauzury nie był zjawiskiem nowym w Kościele. Jak wspomniano ustawodawstwo soboru nawiązało do konstytucji *Periculoso* ogłoszonej przez papieża Bonifacego VIII dnia 3 marca 1298 r. Nakładała ona na wszystkie mniszki wieczystą klauzurę, co stanowiło przełom w dotychczasowej praktyce. Dotąd, bowiem to do przełożonych miejsca należał nadzór nad jej przestrzeganiem i prawo do wydawania zezwoleń na jej opuszczenie z ważnych powodów lub wejście w obręb klasztoru osób z zewnątrz. Wytyczne zaś klauzury tzw. bonifacjańskiej oddały kontrolę nad jej przestrzeganiem w ręce biskupa lub przełożonego zakonnego, a jej charakter został zmieniony ze zwyczajnej na wieczystą⁵¹⁵.

Zobowiązano do jej stosowania wszystkie profeski, czyli zakonnice po złożonych ślubach. Konstytucja przewidywała tylko dwa wyjątki dotyczące opuszczenia klauzury czynnej, czyli wyjście poza obręb klasztoru: zagrożenie niebezpieczeństwem np. w

⁵¹¹ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 787.

⁵¹² Tamże, s. 789.

⁵¹³ Tamże.

⁵¹⁴ Tamże, s. 791.

⁵¹⁵ F. Bogdan, *Geneza i rozwój klauzury zakonnej. Studium prawno-historyczne*. Poznań 1954, s. 238.

przypadku choroby mniszki, niepozwalającej jej przebywać z innymi siostrami oraz wypełnianie czynności prawnych wynikających z ówczesnego ustroju feudalnego. Z czasem praktyka życia wymusiła jeszcze dodatkowe powody, wśród których znalazły się objęcie urzędu przełożonej w innym klasztorze, przejście do zakonu o surowszej regule, wyjazd na nową fundację, przenosiny do konwentu należącego do tego samego zakonu i ucieczka przed niebezpieczeństwem wojny. W konstytucji zastrzeżono także, by dla zapewnienia wystraszających warunków bytowych, przyjmować do danej wspólnoty tylko taką liczbę mniszek, którą będzie można bez trudu utrzymać⁵¹⁶.

Postanowienia dokumentu wydanego przez Bonifacego VIII normowały także warunki wchodzenia do klasztoru osób z zewnątrz. Odwiedziny mniszek oraz wkraczanie poza obręb klauzury możliwy był tylko z ważnych powodów i to wyłącznie po otrzymaniu stosowanego pozwolenia. Udzielić mógł go miejscowy biskup lub przełożony zakonny, któremu dany klasztor podlegał. Motywy wizyty musiały mieć związek z potrzebami duchowymi zakonnic lub też dotyczyć koniecznych spraw doczesnych. Zaliczały się do nich posługa sakramentalna sprawowana przez kapłana, wizytacja władz zwierzchnich związana kwestiami utrzymania dyscypliny i likwidacji nadużyć, konieczność skorzystania z usług cyrulika, lekarza czy np. szewca⁵¹⁷.

Mimo, iż z założenia konstytucja bonifacjańska miała obowiązywać wszystkie mniszki, to jednak aż do okresu trydenckiego istniało w Kościele wiele klasztorów, a nawet zakonów, które wskutek decyzji lokalnych władz duchownych, na mocy udzielanych indultów czy też utrwalonego zwyczaju były z niej zwolnione. Zaliczały się do nich tercjarki franciszkańskie, składające śluby publiczne, które na podstawie konstytucji Leona X *Inter caetera* z 1521 r. miały przestrzegać tylko takiej klauzury „jaką same będą chciały zachowywać”⁵¹⁸.

Jak zaznaczono postanowienia Soboru Trydenckiego dotyczące wychodzenia mniszek z klasztoru i wchodzenia w jego obręb osób z zewnątrz nawiązywały do ustawodawstwa zaprowadzonego przez Bonifacego VIII. W kwestii jednak przestrzegania klauzury czynnej były łagodniejsze w swej wymowie, bowiem nadzór nad jej zachowaniem powierzono biskupom, których upoważniono do udzielania zezwolenia zakonnicom na wyjście ze względu na ważną przyczynę⁵¹⁹. Jeśli chodzi o klauzurę bierną

⁵¹⁶ Tamże, s. 240-242.

⁵¹⁷ Tamże, s. 242-244.

⁵¹⁸ Tamże, s. 249-250.

⁵¹⁹ Tamże, s. 290-291;

to na mocy postanowień soborowych została ona obwarowana sankcjami karnymi. Żadna, bowiem osoba bez względu na płeć, pochodzenie i pełnione funkcje nie mogła wejść w jej obręb, pod karą ekskomuniki, bez upoważnienia otrzymanego od ordynariusza miejsca lub przełożonego zakonnego⁵²⁰.

Postanowienia soborowe dotyczyły również zagadnienia elekcji przełożonych. I tak jedyną dopuszczalną formą wyboru nowych władz zakonnych miało stać się tajne głosowanie⁵²¹. Ustalono wiek i staż zakonny wymagany od kandydatek na przełożone. Warunkiem posiadania biernego prawa wyborczego było ukończenie czterdziestu lat i prowadzenie „chwalebego życia” po złożonej profesji przez osiem lat⁵²².

Zarządzenia zawarte w dekrete dotyczyły nie tylko spraw organizacyjno-prawnych, lecz także miały na celu umocnienie i ożywienie pobożności przez pogłębienie życia sakramentalnego. Odchodząc od średniowiecznego zwyczaju, który dopuszczał przyjmowanie Komunii Św. tylko kilka razy w roku, ustalono „aby zakonnice były zachęcane przez swe konstytucje zakonne do przystępowania do spowiedzi raz na miesiąc i do przyjmowania Najświętszego Eucharystii, aby tak wsparte zbawienną opieką umacniały się w walce z wszelkimi zasadzkami diabelskimi”⁵²³. Wprowadzona została także instytucja spowiednika kwartalnego zwanego też nadzwyczajnym⁵²⁴.

Określono również warunki, które należało spełnić, by profesja zakonna była uznana za ważną. Należało do nich ukończenie szesnastu lat oraz odbycie rocznego nowicjatu, liczonego od momentu otrzymania przez kandydatkę habitu. Z kolei jak zaznaczono „profesja uczyniona wcześniej nie będzie wiążąca, a także nie będzie skutkować zobowiązaniem do zachowania jakiegokolwiek reguły, zasad zakonu czy też klasztoru [...]”⁵²⁵. Wspólnotom zakonnym zabroniono również przyjmowania od rodziców lub krewnych kandydatki posagów czy innych zapisów o charakterze finansowym przed złożeniem profesji. Nakazano także, aby zwracać odchodzącym nowicjuszkom, wszystko co do nich należało⁵²⁶.

Postanowienia soboru określiły również warunki wstępowania do klasztoru. Odtąd do odbycia nowicjatu nie mogła być dopuszczona żadna panna, która nie miała ukończonych dwunastu lat. Ponadto wola jej wstąpienia do klasztoru musiała zostać

⁵²⁰ Tamże, s. 293-294.

⁵²¹ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 791.

⁵²² Tamże, s. 793; W. Wenz, *Le regole Concilio...*, s. 723

⁵²³ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 795.

⁵²⁴ Tamże; W. Wenz, *Le regole Concilio...*, s. 728.

⁵²⁵ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 799.

⁵²⁶ Tamże, s. 801; W. Wenz, *Le regole Concilio...*, s. 730-731.

zbadała przez biskupa miejsca lub innego oddelegowanego duchownego⁵²⁷. Przepisy nakładały karę ekskomuniki na wszystkich, którzy próbowaliby stosować namowę lub wywierać przymus na kobietę względem jej decyzji obrania zakonnego powołania, „także na tych, którzy służą w tej sprawie radą, pomocą albo wsparciem, a także na tych, którzy wiedzą, że [...] pod przymusem wstępuje do klasztoru, przyjmuje habit, albo składa profesję [...], a jednak w jakikolwiek sposób, czy to przez obecność czy to przez zgodę, albo swym autorytetem, wezmą udział w tych czynnościach”⁵²⁸. Karę zaciągali na siebie także osoby, czyniące trudności i przeszkody na drodze w realizacji zakonnego powołania⁵²⁹.

W podsumowaniu dekretu uczestnicy soboru wezwali, by wszystkie zasady zawarte w powyższych postanowieniach były odtąd przestrzegane z całą mocą we wszystkich wspólnotach zarówno męskich jak i żeńskich. Zadanie ich ogłoszenia i egzekwowania zostało powierzone, od charakteru zależności danego klasztoru, albo na lokalnym biskupie bądź też na przełożonych zakonnych⁵³⁰.

W okresie posoborowym podjęto kolejne uchwały regulujące normy związane z żeńskim życiem klasztornym. Zagadnienie klauzury czynnej zostało podjęte przez papieża Piusa V (1566-1572), który dnia 29 maja 1566 r., w pierwszym roku swego pontyfikatu, ogłosił konstytucję *Circa pastoralis*⁵³¹, mając na celu podniesienie poziomu życia zakonnego i likwidację nadużyć. W dokumencie tym ponownie wezwał wszystkie mniszki do przestrzegania klauzury, bez względu na to do jakiego należały klasztoru, niezależnie od sposobu złożenia ślubów, rozciągając ten obowiązek także na konwerski. W przypadku, gdyby zakonnice, powołując się na wcześniejsze zwyczaje, nie chciały jej zachowywać, wówczas biskupi miejsca oraz przełożeni zakonni, mieli prawo je do tego przymusić⁵³².

Postanowienia konstytucji dotyczyły także kobiet prowadzących życie wspólnotowe jako tercjarki. W przypadku, gdy były profeskami, zostały zobowiązane do

⁵²⁷ *Dokumenty soborów powszechnych...*, s. 801.

⁵²⁸ Tamże, s. 803.

⁵²⁹ Tamże.

⁵³⁰ Tamże, s. 808-809.

⁵³¹ *Codicis Iuris Canonici fontes*. Wyd. P. Gasparri. Vol. 1: *Concilia generalia – Romani pontifices usque ad annum 1745*. Romae 1926, nr 112, s. 201-203.

⁵³² F. Bogdan, *Geneza i rozwój klauzury...*, s. 291; R. Creytens, *La riforma dei monasteri femminili dopo i Decreti Tridentini*. W: *Il Concilio di Trento e la riforma tridentina. Atti del Convegno storico internazionale, Trento 2-6 settembre 1963*. Vol. 1. Roma 1965, s. 62-63; J. Kałowski, *Ewolucja prawodawstwa kościelnego dotyczącego instytutów zakonnych o ślubach prostych*. „Prawo Kanoniczne” T. 34: 1991, nr 3-4, s. 76; H. D. Wojtyńska CP, *Potrydenckie przemiany w koncepcji żeńskiego życia zakonnego*. „Studia Warmińskie” T. 38: 2001, s. 179.

złożenia ślubów uroczystych i podporządkowania się klauzurze papieskiej. Jeśliby nie chciały się zastosować do tychże zarządzeń, biskup miejsca wraz z przełożonymi zakonu męskiego, któremu podlegały powinni przekonać je do poddania się nowym zarządzeniom. W razie ich sprzeciwu mieli prawo zastosować wobec nich surowe kary⁵³³. Pozostałe grupy pobożnych kobiet, nieskładające ślubów uroczystych i niezachowujące klauzury w myśl decyzji papieskiej, miały odtąd zakaz przyjmowania kandydatek⁵³⁴.

Zdawano sobie sprawy, iż obowiązek zachowania klauzury, może spowodować trudności z zabezpieczeniem spraw bytowych klasztorów. Z tego powodu biskupi i przełożeni, którym podlegały mniszki i tercjarki zostali zobowiązani do organizowania kwest z przeznaczeniem na potrzeby żeńskich wspólnot czy też zapewnienia im prac ręcznych, których wykonywanie mogło pozwolić im na zdobycie środków na utrzymanie. Ich przeprowadzanie należało powierzyć konwerskom, które w przypadku, gdy składały śluby miały liczyć czterdzieści lat i mieszkać poza klauzurą, ale w miejscu przylegającym do klasztoru. W jego obręb mogły wchodzić jedynie w oznaczonych przypadkach, natomiast wyjść na zewnątrz tylko dla odbycia kwesty i to tylko po otrzymaniu zgody zwierzchnika, któremu podlegały. Na przyszłość papież zabronił przyjmowania konwerek⁵³⁵.

Potwierdzono także wcześniejsze ustalenia, by do klasztoru wstęp miało tylko tyle kandydatek, by można było zapewnić im odpowiednie warunki życia. Papież wezwał przedstawicieli władz duchownych do opublikowania i wprowadzenia postanowień w konstytucji oraz troski o przestrzeganie jej wytycznych. Ponadto uchylił wcześniej wydane przywileje, przeciwne tym postanowieniom, a także wezwał władze świeckie do udzielania wsparcia w zakresie ich egzekwowania⁵³⁶.

Uzupełnienie powyższych zarządzeń stanowiła konstytucja *Decori et honestati* wydana 1 lutego 1570 r., na mocy, której wprowadzono klauzurę papieską. Odtąd żadna mniszka nie mogła wyjść poza obręb klasztoru, jedynie w wypadkach

⁵³³ Mulieres quoque quae Tertiariae, seu de Poenitentia dicuntur, cuiuscumque fuerint Ordinis in congregatione viventes, si et ipsae professae fuerint, ita ut solemne votum emiserint, ad clausuram praecise, ut praemittitur, et ipsae teneantur; quod si votum solemne non emiserint, Ordinarii una cum superioribus earum hortentur, et persuadere studeant, ut illud emittant, et profiteantur, ac post emissionem, et professionem eidem clausure se subiiciant, quod si recusaverint, et aliquae ex eis inventae fuerint scandalosae vivere, severissimae puniantur, *Codicis Iuris Canonici fontes*. Vol. 1..., nr 112, s. 202; J. Kałowski, *Ewolucja prawodawstwa kościelnego...*, s. 77.

⁵³⁴ J. Kałowski, *Ewolucja prawodawstwa kościelnego...*, s. 77; F. Bogdan, *Geneza i rozwój klauzury...*, s. 291.

⁵³⁵ J. Kałowski, *Ewolucja prawodawstwa kościelnego...*, s. 77-78.

⁵³⁶ Tamże, s. 78.

wyszczególnionych w konstytucji (pożar, choroba, epidemia)⁵³⁷ i to jedynie po otrzymaniu zezwolenia właściwego przełożonego. W pozostałych okolicznościach ani biskup ani przełożony zakonny nie mogli udzielać zgody na wyjście z klauzury, co w przypadku niepodporządkowania się nowemu ustawodawstwu, zostało obwarowane surowymi karami. Popaść w nie mogli nie tylko zakonnica łamiąca postanowienia, ale także osoby towarzyszące lub udzielające jej miejsca pobytu⁵³⁸. Od wydania postanowień Piusa V w Kościele przyjął się pogląd, iż zasadniczymi elementami definiującymi żeńskie życie zakonne są śluby uroczyste oraz przestrzeganie klauzury papieskiej⁵³⁹.

b. Reforma potrydencka i ustawy o Hannibala Rossellego, komisarza generalnego

Uchwały Soboru Trydenckiego, a zwłaszcza postanowienia konstytucji *Circa pastoralis* z 1566 r. stanowiły przełom w dotychczasowym życiu tercjarek franciszkańskich. Jej ukazanie się nałożyło na wspólnoty obowiązek zmiany dotychczasowej formy życia, zobowiązując ich członkinie do złożenia uroczystych ślubów i przyjęcia klauzury. Dzieło reformy napotkało jednak na ziemiach polskich na poważne trudności, na co miało wpływ wiele czynników, głównie materialnych (wymóg przestrzegania klauzury oznaczał konieczność posiadania własnego kościoła), a jej przeprowadzenie przebiegało bardzo opornie. Jako że bernardynki podlegały zwierzchnictwu męskiej gałęzi ich zakonu, to na ich prowincjale spoczął obowiązek wykonania potrydenckich zaleceń. Zarządzenia papieskiej konstytucji zostały ogłoszone bernardynkom od św. Agnieszki jeszcze za rządów o. Mikołaja z Buska (1567-70, 1577-81)⁵⁴⁰, jednak jej nie zastosowano w praktyce i jeszcze w 1590 r. jak stwierdza ks. Kantak „wszystko pozostawało po dawnemu”⁵⁴¹. Co prawda tamtejsze bernardynki w myśl ustaw Rangoniego były zobowiązane do zachowania klauzury, z czym jak pokazuje praktyka bywało różnie, jednak i one nie składały uroczystych ślubów, w tym typowego ślubu ubóstwa⁵⁴².

⁵³⁷ [...] nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis leprae, aut epidemiae, quae tamen infirmitas [...], *Codicis Iuris Canonici fontes*. Vol. 1..., nr 133, s. 238.

⁵³⁸ Tamże, s. 237-239; F. Bogdan, *Geneza i rozwój klauzury...*, s. 292; M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich...*, s. 119.

⁵³⁹ J. Kałowski, *Ewolucja prawodawstwa kościelnego...*, s. 78.

⁵⁴⁰ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 158.

⁵⁴¹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 357.

⁵⁴² Tenże, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 277; J. Bar, *Polskie zakony...*, s. 440; E. Janicka-Olczakowa, *Zakony żeńskie w Polsce*. W: *Kościół w Polsce*. T. 2: *Wiek XVI-XVIII*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1969, s. 736; T. M. Trajdos, *Tercjarki przy klasztorze Bernardynów we Lwowie*. W: *Sanctimoniales. Zakony żeńskie w Polsce i Europie Środkowej (do przełomu XVIII i XIX wieku)*. Pod red. A. Radziwińskiego, D.

Pierwszym krokiem mającym na celu utwierdzenia dzieła reformy było spisanie dla bernardynek od św. Agnieszki zwyczajów jakie powinny być praktykowane w ich klasztorze, wyznaczające rytm codziennych modlitw i obowiązków. Znalazły się one w omawianym wcześniej rękopisie w części nazwanej „Sposób życia siostr w klasztorze przy kościele świętego Iozepha”⁵⁴³. Mimo, iż tytuł wskazuje, że charakteryzowały one praktyki stosowane w konwencie powstałym w 1646 r. z inicjatywy *Teresy Zadzikówny* należy z całą pewnością przyjąć, iż zostały one tamże jedynie przeszczepione z klasztoru św. Agnieszki, dla którego pierwotnie je sformułowano. Jednoznacznie wskazuje na to osoba autora, bowiem jak dodano zostały one spisane „z zr[z]ządzenia W. Ojca Hannibala, komisarza generalskiego”. Nie podano jego nazwiska, lecz wymieniony urząd pozwala doprecyzować, iż był nim o. Hannibal Rosselli (1525-1593), z pochodzenia Kalabryczyk, profesor Akademii Krakowskiej, bernaryn, który przybył do Krakowa z Włoch na polecenie generała zakonu o. Franciszka Gonzagi (1579-1587) we wrześniu 1581 r.⁵⁴⁴.

Pomysłodawcami jego sprowadzenia pod Wawel byli dwaj kolejni prowincjałowie bernarynów o. Mikołaj z Buska oraz o. Erazm Pęcicki (1581-1585). Zabiegali o szansę na jego przyjazd, bowiem mieli nadzieję, iż pomoże on wdrożyć dzieło reformy w myśl postanowień Soboru Trydenckiego, zwłaszcza w zakresie studiów wewnętrznych w zakonie Braci Mniejszych Obserwantów. Wiadomo, iż po przybyciu do Krakowa o. Rosselli zamieszkał w klasztorze św. Bernardyna na Stradomiu, gdzie wygłaszał wykłady z teologii dla zakonników. W grudniu rozpoczął również prowadzenie zajęć dydaktycznych na Akademii Krakowskiej⁵⁴⁵.

Jego zasługą było nie tylko przeprowadzenie reformy studiów wewnętrznych bernarynów, ale także wdrażanie działań na polu posoborowej odnowy zakonu. Będąc mianowanym w 1584 r. przez generała komisarzem generalnym dla polskiej prowincji zakonu, przewodniczył kapitule prowincjalnej, odbywającej się w klasztorze warszawskim we wrześniu 1585 r. Zlecił wówczas, aby nowy prowincjał o. Leonard z Sieradza (1585-1588) szczególnie zatroszczył się o podniesienie poziomu studiów zakonnych. Ponadto na wspomnianej kapitule podjętych zostało szereg uchwał, które

Karczewskiego. Z. Zyglewskiego. Bydgoszcz -Toruń 2010, s. 285-286; M. Borkowska OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 198-200.

⁵⁴³ ABKr., rkps 151, s. 47-59.

⁵⁴⁴ W. Murawiec OFM, *Hannibal Rosselli. Profesor Akademii Krakowskiej i autor „Prymandra”*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 1: 1989, s. 33.

⁵⁴⁵ Tamże, s. 33-35, 38-40.

miały na celu podniesienie dyscypliny i powstrzymaniu nadużyć w tej materii. Przypomniano nakazy dotyczące modlitwy myślniej, którą zakonnicy winni praktykować rano i wieczorem, obowiązku uczestnictwa w modlitwach chórowych, zachowania milczenia w refektarzu podczas posiłków czy nie wprowadzaniu osób świeckich na teren konwentu. Te postanowienia stanowiły ważny krok w procesie odnowy życia wewnętrznego prowincji. Przed rozpoczęciem kapituły warszawskiej Rosselli przeprowadził także wizytację klasztorów⁵⁴⁶. Nie ulega wątpliwości, iż odwiedził również klasztor św. Agnieszki, a opisany sposób życia dla bernardynek jest właśnie pokłosiem poczynionych wówczas obserwacji. Zredagowane zaś przepisy miały stanowić dla zakonnice drogowskaz w kształtowaniu życia zakonnego w duchu potrydenckiej gorliwości.

W klasztorze bernardynek miał odtąd obowiązywać następujący porządek nabożeństw: najpierw miała być odprawiana pryma⁵⁴⁷ i tercja⁵⁴⁸, po nich Msza święta czytana lub śpiewana, dalej seksta⁵⁴⁹ i nona⁵⁵⁰, odśpiewana lub odmówiona. Zakonnice zobowiązano do pilnowania porządku w trakcie nabożeństw, unikania gadatliwości, szemrania, a jeśli jedna siostra przeszkadzałaby innym takim zachowaniem, wówczas „za pierwszym razem niechaj mówi pięć pacierzy w pospółstwie, za wtórym razem niech uczyni dyscyplinę w refektarzu, za trzecim razem niech chleb je i wodę pije, siedząc przez cały obiad na ziemi”⁵⁵¹. Od uczestnictwa w jutrzni zwolnione były jedynie chore zakonnice, za zaspanie rano do chóru obowiązywała kara dyscypliny w refektarzu. W sytuacji, gdy bernardynka „nie przysłała na wszystkie godziny, wyjąwszy, żeby była zatrudniona jakimi potrzebnymi i pilnymi sprawami, za zdaniem starszych sióstr, ma postradać portiej [porcji], ryb i mięsa nie jeść. A któraby się tego często dopuszczała, ma przestać na chlebie z wodą przez cały obiad”⁵⁵². Ustawodawca podkreślił więc znaczenie uczestnictwa w wyznaczonych modlitwach przez ogół zakonnice. Jak zaznaczył „obrzęd Boski ma być odprawowany zupełnie pilnie, nabożnie i uważnie, a niech się zawsze sprawują według Brewiarza Rzymskiego nowego”⁵⁵³.

⁵⁴⁶ Tamże, s. 42-34; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 32, 52-53.

⁵⁴⁷ Jedna z godzin kanonicznych wchodzących w skład brewiarza, odmawiana wczesnym rankiem.

⁵⁴⁸ Jedna z godzin kanonicznych, odmawiana przed południem.

⁵⁴⁹ Jedna z godzin kanonicznych, odmawiana w południe.

⁵⁵⁰ Jedna z godzin kanonicznych, odmawiana popołudniu.

⁵⁵¹ ABKr., rkps 151, s. 48.

⁵⁵² Tamże,

⁵⁵³ Tamże.

Kolejno o. Rosselli zebrał zasady, jakimi powinny kierować się bernardynki podczas posiłków. Przy stole siostry obowiązywała precedencja to znaczy, iż miały zajmować miejsca „według porządku zakonnego, to jest: jako która starsza jest w zakonie, nowicyki na swym miejscu, a panny świeckie ku obleczeniu na swych miejscach, a nie ma siedzieć siostra, która próbuje albo nowicyka między dwiema profeskami, także też ani świecka panna ku obleczeniu, co, jeśliby która inaczej uczyniła, ma zaraz wstać od stołu i wyznać winę swoją, a za tym odniesie pokutę od matki naznaczoną”⁵⁵⁴. Należało również zachować kolejność w trakcie wydawania potraw. Posiłek miały najpierw otrzymać starsze siostry, czyli te które dłużej przebywały w klasztorze: „tak żeby pierwej onym, które są starsze w zakonie, porcje były rozdzielone, po tym zaś młodszym, za tym nowicykom, a na ostatek świeckim”⁵⁵⁵. W refektarzu w trakcie posiłków, jak to już było wspomniane, zakonnice były zobowiązane do zachowania milczenia, „a niech bez słusznej przyczyny łamane nie będzie”⁵⁵⁶.

W przepisach przypomniano bernardynkom, iż miały wykazywać się troską o posiadane paramenty liturgiczne i wszelkie przedmioty służące do sprawowania kultu Bożego: „apparaty abo sprzęty kościelne, które są w zakrystej, jako są kobierce, szerzynki i insze wszystkie, nie mają być rozpozyczane”⁵⁵⁷. Zakonnica pełniąca urząd zakrystianki powinna „mieć wszystko w pogotowiu ku Mszej świętej”⁵⁵⁸. Do jej obowiązków należało zamykanie drzwi do zakrystii, „a niech nie wpuszcza braciej abo świeckich do klasztoru drzwiami kościelnymi, które są przed zakrystią”⁵⁵⁹.

Potwierdzono również nakazy dotyczące udawania się do furty klasztornej. Zakonnica sprawująca urząd portulanki nie mogła wołać tamże siostr, jeśli wcześniej nie została o powiadomiona przełożona. Załatwianie wszelkich spraw powinno odbywać się na furcie, „niech nie będą do refektarza referowane ani w refektarzu odprawiane”⁵⁶⁰. Na furcie nie wolno też było zakonnicom spożywać posiłków. Wizyty osób świeckich wewnątrz klasztoru były zakazane, wyjątkowo dopuszczano odwiedziny zasłużonych kobiet: „panie żadne, a osobliwie dobrodziejki rzadko i za wielką potrzebą mają być wpuszczane, przy których siostry niech będą przykładne i nabożne, jakiemi bywały one siostry, z których wielką pociechę brały panny świeckie i zbudowanie”.

⁵⁵⁴ Tamże, s. 48-49.

⁵⁵⁵ Tamże, s. 49.

⁵⁵⁶ Tamże.

⁵⁵⁷ Tamże.

⁵⁵⁸ Tamże.

⁵⁵⁹ Tamże, s. 50.

⁵⁶⁰ Tamże.

Rosseli wzywał zakonnice do postawy pełnej czujności i ostrożności, tak, by nie wpuszczały do klasztoru żadnego człowieka, „wyjąwszy czasu processiej”⁵⁶¹. Brak posłuszeństwa w tej materii skutkowało karą, którą miał prawo wymierzyć prowincjał. Ponadto napominał zakonników, by nie ważyli sprzeciwić się tym postanowieniom, „a jeśliby się który tego ważył samą rzeczą, postradał czci zakonnej, a nie może być z tego wyzwolony, aż na kapitule prowincjałskiej”⁵⁶². Pozwolenie na wejście do klasztoru bernardynek uzyskał jedynie ich spowiednik, by mógł przychodzić dla sprawowania sakramentu pokuty i kustosz bernardynów, a tylko „za gwałtowną przyczyną”⁵⁶³.

Przypomniano, iż to na „ministrach” czyli każdorazowym prowincjale bernardynów spoczywała troska o powierzone jego opiece siostry, tak, iż „nawet pod utraceniem tego urzędu, aby w dobrym zawarciu mieli klasztory panien trzeciej Reguły świętego Franciszka”⁵⁶⁴. Poza bernardynami sprawującymi urząd spowiednika i kustosza, dla pozostałych członków Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów jak i przedstawicieli innych zakonów rozmowa i wejście do klasztoru mniszek było zakazane, „oprócz tego, żeby potrzeba prawdziwa i oczywista, a nie zmyślona i nie obłudna, albo chytra dozwalała”, ale to tylko „za pozwoleniem starszych albo rządców onegoż ich klasztoru”⁵⁶⁵.

Przepisy przypominały bernardynkom nie tylko o obowiązku odmawiania wymienionych wcześniej godzin kanonicznych, ale ponadto zaznaczono, by zwoływano na nie siostry dzwonieniem, tak jak ma to miejsce w klasztorze św. Bernardyna: „na jutrznię, na prymę i na insze godziny, na nieszpór, tedy dzwonić, kiedy i u Ojców bernardynów”. Rozkład dzwonienia w zależności od tego, jakie święto liturgiczne i w jakiej randze przypadało w dany dzień wyglądał następująco:

Tabela 3. Schemat dzwonienia w klasztorze św. Agnieszki

L. p.	Typ święta	Schemat dzwonienia
1.	<i>Duplex maius</i> ⁵⁶⁶	„na jutrznię i na nieszpór pierwszy i wtóry trzykroć dzwonić we dwa dzwonki. A gdy się pocznie pacierz, na który da znać

⁵⁶¹ Tamże.

⁵⁶² Tamże, s. 51.

⁵⁶³ Tamże.

⁵⁶⁴ Tamże, s. 52.

⁵⁶⁵ Tamże, s. 53.

⁵⁶⁶ Święto zdwojone większe.

		hebdomadarka ręką w stalle, za trzecim dzwonieniem w mniejszy dzwonek dzwonić, aż poczną <i>Deus in auditorium</i> ”
2.	<i>Duplex minus</i> ⁵⁶⁷	„dzwonić dwakroć na jutrznię i na nieszpór w jeden dzwon większy, a trzeci raz w obadwa”
3.	<i>Semiduplex</i> ⁵⁶⁸	„raz dzwonić w jeden większy, a drugi raz w obadwa, także i w niedziele, gdy nie masz w nie święta żadnego”
4.	<i>Simplex</i> ⁵⁶⁹	„pierwszy raz i wtóry dzwonić w jeden dzwon większy, także i pod oktawą”
5.	Pryma	„dzwonić w mały dzwonek”
6.	Msza w <i>Maius</i> i <i>Minus</i> i „gdy <i>solemnis</i> wotywa i na roratę i na <i>Requiem</i> z kalendarza i na tychże Mszach na <i>Dicentes</i> i ku Bożemu Ciału”	„we dwa dzwonić”
7.	<i>Semiduplex</i> w niedzielę	„we dwa dzwonić”
8.	<i>Simplex</i> w niedzielę	„w jeden dzwonić”
9.	Seksta/nona/kompleta	„zawsze w jeden większy dzwon”
10.	„Na wszelką oracją i po oracji i na <i>Deus misereatur</i> ”	„w mały dzwon, a dzwonić zaraz po <i>Salve</i> ”

Źródło: ABKr., rkps 151, s. 53-54.

Omówiony został także zakres obowiązków hebdomadarki, akolitki i kantorki czyli urzędów, których pełnienie było ściśle związane z odmawianiem godzin kanonicznych. Siostra hebdomadarka miała zawsze pierwsza zjawić się w chórze i powinna „dać znać, aby ostatni raz dzwoniło, kiedykolwiek ma zaczynać obrząd

⁵⁶⁷ Święto zdwojone mniejsze.

⁵⁶⁸ Święto połowiczne.

⁵⁶⁹ Święto proste.

Boży”⁵⁷⁰. To ona czuwała nad sprawnym przebiegiem poszczególnych modlitw: „antyfonę ma zaczynać zawsze pierwszą przed psalmem, benedykcję dawać na pierwszym i wtórym nokturnach, kolekty mówić zawsze i po *Salve* stojąc. A po dokończeniu komplety benedykcją dać którąkolwiek, a panna matka albo panna wikaria albo którakolwiek siostra starsza będąca na chórze, po litaniej”⁵⁷¹.

Funkcję akolitki powierzano dwóm zakonnicom. Do ich zadań zależało, aby w dni oznaczone w kalendarzu liturgicznym jako *maius* i *minus duplex* śpiewały we dwie „inwitorium, wierszyki po nokturnach, responsorje krótkie na godzinach i wiersz na niesporze i *In manus tuas* na komplecie i na jutrzni *Te Deum laudamus* i *per singulos dies*”⁵⁷². Wspólnie miały także powtarzać psalmy pierwsze na prymie, tercji, sekście, nonie i po nich antyfony. Pozostałe części modlitw były rozdzielone pomiędzy starszą i młodszą akoliticę w następującym układzie: „responsorje na jutrzni na pierwszym nokturnie starsza, a młodszą wiersz, po tym na wtórym nokturnie młodszą ma mówić responsorja, a starsza wiersz, a na trzecim starsza ma mówić responsorja, a młodszą wiersz tak jako jest w brewiarzu”⁵⁷³. W dzień oznaczony w kalendarzu liturgicznym jako *semiduplex* lub *simplex* „wszystkie antyfony, inwitorium i responsoryki na godzinach, na niesporze i na komplecie” recytowała samodzielnie starsza akolitka, a młodszą mogła jej pomóc tylko w wyjątkowych okolicznościach. W niedziele miały recytować wspólnie, a w trakcie oktawy tylko jedna z nich: „a w Dominiki zawsze dwie, a pod oktawą jedna”⁵⁷⁴.

W klasztorze bernardynek funkcję kantorki powierzano czterem zakonnicom. W każde święto uroczyste miały inicjować modlitwy chórowe wszystkie razem. Należało przestrzegać następującej kolejności: „naprod [naprzód] na niesporze pierwszym i wtórym starsza z pierwszego chóru, a młodszą z wtórego chóru, psalm pierwszy i antyfonę pierwszą powtórzyć”. Druga para kanterek, jak wspomniano, wyznaczana, była jedynie na dni uroczyste, powinna być to starsza i młodszą siostra. Wówczas „te wtóre kantorki psalm wtóry i antyfonę wtórą powtórzyć mają i tak się odmieniać aż do końca”. Z kolei psalm i ostatnią antyfonę miały śpiewać „wszystkie cztery wespół, także też „Himne [hymny], *Magnificat*, Antyfonę i *Benedicamus* wespół chóru stojąc”⁵⁷⁵. W

⁵⁷⁰ ABKr., rkps 151, s. 55.

⁵⁷¹ Tamże.

⁵⁷² Tamże.

⁵⁷³ Tamże, s. 55-56.

⁵⁷⁴ Tamże, s. 56.

⁵⁷⁵ Tamże.

trakcie komplety i na jutrzni śpiewały dwie kantorki, podobnie i w święta oznaczone jako „*maius* i *minus* i *simplex* i pod oktawą, na jutrzni, na nieszporce i komplecie, a to dla pomocy, gdy która nie tak zdolna abo jeszcze w śpiewaniu niebezpieczna⁵⁷⁶”. Podczas Mszy „*introit* i insze śpiewania” wykonywały cztery kantorki wspólnie, podobnie i w uroczyste święta⁵⁷⁷.

Z powyższego omówienia sposobu życia w klasztorze bernardynek wynika, iż Rosselli jako komisarz generalny skupił się przede wszystkim na umocnieniu i podkreśleniu rangi wspólnotowego charakteru zakonnego powołania, wyrażającego się przez stały rytm odmawianych godzin kanonicznych, gromadzenie się razem na posiłki w refektarzu, przestrzeganiu klauzury i troską o piękno i właściwą oprawę liturgii. Zauważyć można też, iż położył nacisk na to, by bernardynki swój układ modlitw w ciągu dnia miały zbliżony do tego praktykowanego w stradomskim klasztorze św. Bernardyna.

c. Działalność prowincjała o. Benedykta Gąsiorka

Gdy po upływie dwudziestu lat po ukazaniu się konstytucji *Circa Pastoralis* jej postanowienia wciąż nie były stosowane w praktyce, pismem z 19 sierpnia 1589 r. nuncjusz Hipolit Aldobrandini (1588-1589), realizując nakaz papieża Sykstusa V (1585-1590), zobowiązał ówczesnego prowincjała Marcina z Bieganowa (1588-1591)⁵⁷⁸ do jej przeprowadzenia, z całą stanowczością, tak by nie wahać się nawet do usunięcia osób jej przeciwnych ze społeczności zakonnej⁵⁷⁹. Jednakże zadanie to zostało przeprowadzone przez jego następców, prowincjała Gabriela z Czerniejewa (1591-1594) i Benedykta Gąsiorka (1594-1597) r.⁵⁸⁰.

W Krakowie wdrażania reformy rozpoczęto od wspólnoty tercjarek zamieszkującej dom na Kazimierzu, u których miało miejsce wiele nieprawidłowości, kontaktów ze świeckim środowiskiem, a nadzór nad nimi ze strony bernardynów, bym tym bardziej utrudniony, iż ich siedziba znajdowała się w pewnym oddaleniu od klasztoru św. Bernardyna. Prowincjał Gabriel z Czerniejewa nakazał im w 1592 r. przenosiny na Stradom do klasztoru koletek. Miał napotkać silny opór zainteresowanych w związku z

⁵⁷⁶ Tamże, s. 57.

⁵⁷⁷ Tamże.

⁵⁷⁸ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 159.

⁵⁷⁹ *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia maximam partem nondum edita ex tabularis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita*. T. 3: *A Sixto PP. V usque ad Innocentium PP. XII. 1585-1695*. Ed. A. Theiner. Romae 1863, s. 110, dok. 86.

⁵⁸⁰ K. J. Kantak. *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 357-358; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 32-33.

decyzją, tak iż nawet konieczne stało się sięgnięcie po pomoc ze strony władzy świeckiej. Po przeprowadzce do tercjarek stradomskich ich wspólna siedziba okazała się niewystarczająca dla tak licznego grona, wobec czego kustosz o. Fabian z Krobi dokupił na cele rozbudowy połowę sąsiadującej parceli, a drugą jej część otrzymały siostry w darze od Zygmunta Dębińskiego, starosty czorsztyńskiego⁵⁸¹.

Był to dopiero wstępny etap wdrażania reformy, ale realia życia wciąż odbiegały od prawnych wytycznych, gdyż opór ze strony tercjarek nie ustawał, a obawiając się dalszych decyzji władz prowincji, zabiegały również o wsparcie diecezjalnego duchowieństwa dla swej sprawy, tak iż nawet kardynał Jerzy Radziwiłł w liście z dnia 13 sierpnia 1594 skierowanym do władz prowincji wstawił się za nimi⁵⁸². Pomimo tego, na kapitule, która obradowała we wrześniu tegoż roku w Kazimierzu uchwalono następujące dekry: nakazujący, w razie potrzeby, usunięcie tercjarek opornych wobec zmian ze wspólnoty oraz wstrzymujący przyjmowanie nowych kandydatek, do czasu dalszych postanowień⁵⁸³.

Dzieło reformy z całą mocą zostało podjęte przez nowo wybranego prowincjała o. Benedykta ze Lwowa zwanego *Anserinus* czyli Gąsiorek († 1607)⁵⁸⁴, który jesienią 1594 r. przybył do Krakowa. Jak zapisał kronikarz bernardyński „minister prowincjalny, od chwili objęcia urzędu wszystkie swoje myśli i plany koncentrował na reformie prowincji”⁵⁸⁵, starając się o podniesienie poziomu studiów zakonnych, wysyłanie zakonników na dalszą edukację, troszcząc się o odnowę obyczajów i karności⁵⁸⁶. Wśród jego zasług wymienił także działalność na rzecz przeobrażenia klasztorów tercjarek zgodnie z wymogami trydenckiego prawa: „Tercjarki, zakonnice poddane naszej opiece, prowadzące dość swobodne życie, przywrócił do uczciwego i dobrze rozumianego życia zakonnego, zgodnego z bullami papieskimi. Niektóre z nich, tam, gdzie klauzury nie przestrzegano, jak w Warszawie, Poznaniu i Krakowie, umieścił za klauzurą. Od innych sióstr wymagał wspólnoty stołu. Dotyczyło to klasztorów w Wilnie, Lwowie i Kościanie. Jeszcze inne zachęcał do życia wspólnotowego. Te, które nie chciały się

⁵⁸¹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 358; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 32-33.

⁵⁸² APBK, rkps. W-25, s. 357-358; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 33, tu autor zwraca uwagę, iż kardynał ujął się za tercjarkami, przeciwnie do informacji zawartej u pracy K. J. Kantaka, jakoby nakazał by „wzięli je w karby”, K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 358.

⁵⁸³ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 34.

⁵⁸⁴ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 159; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 13-16.

⁵⁸⁵ *Kronika Ojca Cypriana Damirskiego OFM*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 15: 2011, s. 373.

⁵⁸⁶ Tamże.

podporządkować, usunąć”⁵⁸⁷. To co, przez władze prowincji uznawane było za zasługi, nie zawsze spotykało się z pozytywnym odbiorem w reformowanych wspólnotach, bowiem jak zanotowano „Z powodu sióstr doznał wiele przykrości od biskupa krakowskiego, kard. Radziwiłła i innych. Prowincjał te trudności zawsze pokonywał dzięki łasce Bożej i łagodził swoją roztropnością”⁵⁸⁸.

Po objęciu urzędu i przybyciu do Krakowa o. Benedykt Gąsiorzek nawiązał kontakt z kardynałem Radziwiłłem, by omówić z nim kwestię przeprowadzenia reformy w klasztorach tercjarek u św. Kolety oraz bernardynek od św. Agnieszki. Pierwsze z posiedzeń, odbyło się już 4 listopada 1594 r., w trakcie, gdy kardynał przebywał w łóżku z powodu ataku choroby zwanej podagrą. Na jego zaproszenie przybyło kilku znanych teologów, przedstawicieli duchowieństwa zakonnego i diecezjalnego i przez cztery godziny debatowali nad zagadnieniem powziętym przez prowincjała bernardynów⁵⁸⁹. W dyskusji wzięli udział ks. Mikołaj Dobrocieski († 1608) archidiakon krakowski, doktor oboga praw, o. Grascius († 1624)⁵⁹⁰, rektor jezuitów z kościoła św. Barbary w Krakowie, o. Żydek⁵⁹¹, doktor, przedstawiciel zakonu dominikanów i kaznodzieja, dwóch, niewymienionych z imienia, franciszkanów konwentualnych oraz świeccy doktorzy prawa⁵⁹².

W wyniku debaty, w której wiodący głos należał do o. Gąsiorka, stwierdzono, iż bulla Piusa V, została już kiedyś w przeszłości ogłoszona w obu wspólnotach za rządów prowincjała o. Mikołaja z Buska zwanego Rusinem, ale postanowiono, iż należy uczynić to ponownie⁵⁹³. Wobec tego, nazajutrz, dnia 5 listopada, ks. Dobrocieski, wraz z Marcinem Ciesielskim, notariuszem kardynała, udali się do klasztoru tercjarek na Stradomiu. Tam w obecności prowincjała i o. Antoniego ze Słomnik († 1605)⁵⁹⁴,

⁵⁸⁷ Tamże, s. 374.

⁵⁸⁸ Tamże.

⁵⁸⁹ In prima hac sessione, quae horis quatuor prolongata est in lecto ob. pedogram Eminentissimo Cardinale decumbente, APBK, rkps. W-25, s. 363-365; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 360.

⁵⁹⁰ O. Garcia Alabiano, jezuita, Hiszpan z pochodzenia, spowiednik kard. J. Radziwiłła, prepozyt domu profesów przy kościele św. Barbary, S. Bednarski, *Alabiano Garcia, jezuita*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1935, s. 40.

⁵⁹¹ O. Seweryn z Lubomla, Żyd, pochodzący z Lubomla na Wołyniu, ochrzczony w dojrzałym wieku u dominikanów w Łucku, tam wstąpił do zakonu, śluby złożył we Lwowie, nazywano go Żydek, Hebrajczyk, Roksolańczyk, a także Krakowczyk, posiadał stopień doktora teologii, pracował jako kaznodzieja zwyczajny w Krakowie, promotor kanonizacji św. Jacka, Z. Obertyński, *Dzieje kanonizacji św. Jacka*. „Prawo Kanoniczne” T. 4: 1961, nr 1-4, s. 125.

⁵⁹² APBK, rkps W-25, s. 365-366.

⁵⁹³ Igitur cum non sit modo praedicto publicata, in domibus praedictarum sororum, sed publicata est per Admodum Reverendum Patrem Nicolaum Roxolanum, tunc Minisrum Provincialem, in domo Sanctae Agnetis (ut ipsae eiusdem domus sorores fassae sunt) nec tenet publicatio et promulgatio eius, Tamże, s. 366-367.

⁵⁹⁴ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 285.

definitora i kustosza krakowskiego oraz o. Jana, ich spowiednika uroczyście i z całą powagą swego autorytetu ogłosili i objaśnili wspomnianą bullę Pisa V o reformie i klauzurze zakonnicy. Wyjaśnili, iż odtąd, w myśl nowego ustawodawstwa, istnieć mogą jedynie wspólnoty, których członkinie zdecydują się złożyć trzy śluby uroczyste oraz pozostawać w klauzurze⁵⁹⁵. Pełne przeprowadzenie reformy w klasztorze św. Kolety napotkało jednak na obiektywne trudności, z których największą był brak własnej świątyni oraz wystarczających dochodów. Na wspólnotę ich, liczącą wówczas trzydzieści tercerek, nałożono oficjalnie, dniu 8 listopada zakaz przyjmowania nowych kandydatek, co w sposób naturalny miało z czasem doprowadzić do ich wymarcia⁵⁹⁶.

Kolejne lata pokazały jednak, iż mimo nałożonych obostrzeń klasztor św. Kolety przetrwał, bowiem w 1638 r. ostatnia z nich *Druzjana Wygraszewska* († 1640), wbrew nałożonemu zakazowi, przyjęła trzy kandydatki do nowicjatu: *Zebrzydowską*, *Klarę Kotlewską* († 1652) i *Magdalenę Chrustowską* († 1676), przedłużając istnienie ich wspólnoty⁵⁹⁷. Wydaje się, iż władze bernardyńskie zaakceptowały ten fakt i jedynie w 1649 r. na kapitule w Wilnie uchwalili, by liczba koletek nie przekroczyła trzydziestu trzech⁵⁹⁸.

Zaprowadzenie nowego ustawodawstwa przebiegło z większymi trudnościami w klasztorze św. Agnieszki, o których zanotowano, iż składały podobne śluby proste jak tercarki stradomskie, w myśl Trzeciej Reguły papieża Mikołaja IV. Miały jednak trudności z pełnym podporządkowaniem się Regule zreformowanej przez Leona X i stawiały opór wobec postanowień bulli Piusa V⁵⁹⁹. W czasie debaty teologów w dniu 5 listopada, w siedzibie kardynała Radziwiłła, prowincjał Gąsiorek dowodził, iż bernardynki powinny zgodzić się na złożenie ślubów uroczystych, w tym ślubu ubóstwa, gdyż stanowią one naturalną konsekwencję klauzury, którą już przecież przyjęły w XV w. wraz z ustawami papieskimi, nadanymi przez o. Gabriela z Werony⁶⁰⁰.

⁵⁹⁵ Igitur his forensibus monialibus finis venit, nisi trium votorum deinceps solennium esse velint, et in super in clausura manere, iuxta bullam praedictam, APBK, rkps W-25, s. 367-368.

⁵⁹⁶ Et quia ecclesiam in domo sua non habent, nec provisionem necessarium, atque propterea a professionem facere et clausuram servare iuxta bullae praescriptam non possunt; inhibuit tam ipsis tertiariis, quam superioribus earum, ne in posterum ex hoc tempore aliquam ad eum vivendi modum in congregationem earum recipiant, Tamże, s. 377-378; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 34.

⁵⁹⁷ LZP, T. 2, s. 223-224.

⁵⁹⁸ APBK, rkps M-15, s. 85 (k. 82); R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 36-37.

⁵⁹⁹ APBK, rkps W-25, s. 369.

⁶⁰⁰ Quod hae sorores Sanctae Agnetis clausuram ex concessione Pii Secundi, et ex autoritate Admodum Reverendi Patris Gabrielis de Verona, protunc vicarii provincialis per Polonia Anno 1452 [!] sub tacita professione ex antiquissima consuetudine, iam dudum receperunt. Clausura autem votum solemne sequitur, Tamże.

W celu przekonania zakonnice do zmiany ich dotychczasowej formy życia udali się do ich klasztoru ks. Dobrocieski wraz prowincjałem Gąsiorkiem, o. Antonim ze Słomnik, kustoszem oraz o. Mateuszem z Książa, spowiednikiem zakonnice. W refektarzu wygłosił do nich przemowę jezuita o. Piotr Skarga († 1612), jak można przypuszczać, miała ona zachęcić bernardynki do przyjęcia reformy. Odprawione zostało także czterdziestogodzinne nabożeństwo oraz zorganizowana nadzwyczajna spowiedź, tak by wszystkie mogły przystąpić do sakramentu Eucharystii⁶⁰¹. Po tych działaniach prowincjał, przy kracie, pytał każdą bernardynkę osobno czy jest gotowa złożyć śluby uroczyste. Pozytywnie odpowiedziało jedynie osiem zakonnice i jedna nowicjuszka, a piętnaście nie wyraziło na to zgody⁶⁰².

Wobec zaistniałej sytuacji, dnia 13 listopada prowincjał wraz z wspomnianymi teologami ponownie debatowali przez trzy godziny u kardynała nad dalszym losem bernardynek od św. Agnieszki. Podjęto decyzję, iż mimo oporu większości zgromadzenia, te osiem sióstr chętnych reformie zostanie dopuszczone do złożenia uroczystych ślubów. Pozostałe zaś odtąd miały nie prowadzić nowicjatu ani też nie posiadać czynnego ani też biernego prawa wyborczego w głosowaniu na zakonne urzędy⁶⁰³. Kiedy prowincjał obwieścił tą decyzję podczas wizyty następnego dnia tj. 14 listopada, rozmawiając z bernardynkami u kraty w ich klasztorze, wówczas jeszcze dwie zdecydowały się wyrazić zgodę, a jedna nowicjuszka musiała jeszcze poczekać (chodziło o ukończenie okresu nowicjatu)⁶⁰⁴.

Dnia 15 listopada odbyły się uroczyste śluby w konwencie św. Agnieszki. Wzięli w nich udział prowincjał Gąsiorek, wspomniany o. Antoni, kustosz krakowski oraz spowiednik bernardynek. Prowincjał wygłosił uroczystą przemowę, w której wyłożył główne punkty wdrażanej reformy. Z ramienia kardynała obecni byli ks. Dobrocieski oraz Andrzej Próchnicki († 1633), kanonik krakowski⁶⁰⁵. Do złożenia uroczystych ślubów

⁶⁰¹ Et primum quidem Reverendus Pater Skarga Societatis Iesu in domum earum descendit una cum [...] ubi Reverendus Pater Skarga exhortationem in communi refectario fecit; postea quadraginta horarum oratio indicta est; quo temporis intervallo Extraordinarius Confessor ipsis per Admodum Reverendo Patre Ministro Provinciali datus est, fereque omnes sunt confessae et Sacrosancate Eucharistiae Sacramento aptatae, Tamże, s. 371

⁶⁰² Nam [...] Pater Provincialis accessit post praedicta ad fenestram, animos earum scrutaturus ubi solum octo Virgines paratas ad tria vota solemniter vovenda, reperit, nona novitia [...] idem sentiente, Tamże, s. 371-372.

⁶⁰³ Tamże, s. 372-373.

⁶⁰⁴ Sessione hac fere trium horarum apud Eminentissimum Cardinalem habita, die sequenti [...] Pater Minister ad fenestram illarum percontaturus, ubi invenit decem sorores profiteri volentes, idem novitia undecima expectante, Tamże, s. 373.

⁶⁰⁵ Tamże, s. 373-374.

dopuszczone zostało dziesięć bernardynek, które wyraziło wolę poddania się nowym przepisom⁶⁰⁶.

Następnie tylko wśród tych zakonnic zostały na nowo rozdzielone klasztorne urzędy. Były to funkcje przełożonej, wikarii, portulanki, kanaparki, ekonomki (szafarki) i zakrystianki⁶⁰⁷. Podjęto też postanowienia, które miały na celu wesprzeć materialnie nowe profeski. I tak kardynał Radziwiłł zobowiązał się posyłać bernardynkom co piątek 2 zł z przeznaczeniem na ich utrzymanie, zadbał też, by uczynili to inni. I tak Jan Tarnowski (1591-1598), podkanclerzy koronny obiecał dawać 1 zł, Maciej Pstrokoński († 1609), kanonik krakowski i sekretarz królewski 15 groszy, kapituła krakowska zaś pewną niesprecyzowaną sumę, a poszczególni kanonicy każdego dnia obiecali siostram jeden chleb „*vocatum* buła”⁶⁰⁸. Ponadto dodano, iż król, a zwłaszcza królowa będą dbać, by powyższe zobowiązania były wypełniane⁶⁰⁹.

Bernardynki, które nie wyraziły chęci poddania się zarządzeniom wdrożonym przez prowincjała Gąsiorka, jak już wspomniano, zostały pozbawione biernego i czynnego prawa wyborczego, co musiało oznaczać dla nich degradację w stosunku do ich dotychczasowej pozycji we wspólnocie. Prosiły nawet o możliwość opuszczenia klasztoru. Gąsiorek skłonny udzielić im na to zgody, postawił jednak wręcz zaporowe warunki, uważając ich postawę za przykład upartości i głupoty⁶¹⁰. Mogłyby to uczynić jedynie w sytuacji, gdyby przeszły do innego klasztoru zreformowanego, gdzie obowiązywałyby już śluby uroczyste i klauzura. Ponadto przełożona takiej wspólnoty musiałaby wyrazić na to zgodę, a po przenosinach siostry byłyby zobowiązane odbyć ponownie okres nowicjatu⁶¹¹.

Prowincjał, dla zapobieżenia sporom i kłótniom pomiędzy dwoma grupami zakonnic, nazaczył surowe kary. Jeśliby siostra o prostych ślubach, występowałyby przeciwko nałożonym przepisom, wówczas za pierwszym razem miała nie być dopuszczona do rozmów przy kracie, za drugim razem miała zostać pozbawiona wspólnej

⁶⁰⁶ [...] postea coram Venerabili Sacramento Regulam illae decem professae sunt, cum maxima illarum omnium pietate et alacritate, Tamże, s. 384.

⁶⁰⁷ Praeterea solae illae, quae tria vota solennia emiserunt, omnia officia monasterii executae sunt ex illo tempore, nimirum mater, vicaria portulana, canaparia dispensatrix, sacristiana, et id genus ex professis suis officiiis functae sunt, Tamże, s. 374.

⁶⁰⁸ Tamże, s. 374-375.

⁶⁰⁹ Rex insuper et Regina specialiter ex sua clementia, quid certi pro eisdem elargituri, uti sese intercessuros, ac imposituros Eminentissimus Cardinalis et Illustrissimus Legatus, ac Dominus Pstrokonski receperunt, Tamże, s. 375.

⁶¹⁰ Iam vero fatuarum illarum simplicis voti Virginum aliquae (se aliquo modo vilipensas videntes) ex passione tentarunt egredi ex Conventu Sanctae Agnetis [...], Tamże.

⁶¹¹ Tamże, s. 375-376; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 35-36.

jałmużny, a za trzecim dostępu do wspólnego ciepła i ognia⁶¹². Akta wspominają o przypadku jednej szczególnie niepokornej bernardynki od św. Agnieszki, imieniem *Łucja*, która zapewne nie akceptując nałożonych przepisów, mimo, iż nie była do nich przymuszona, opuściła klasztor nocą i udała się do krewnych. Zabrała ze srebrną kadzielnicę, sprawioną po części dzięki wysiłkom dobrodziejom. W sytuacji, gdyby później chciała powrócić do klasztoru, prowincjał zapowiedział, iż nie wyraża na to zgody. Postarał się jednak odzyskać kadzielnicę, traktując to jako rekompensatę za siedemnaście lat pobytu zakonnicy w klasztorze, kiedy to doświadczyła wszelkich dobrodziejstw i wygod⁶¹³.

Działalność prowincjała Gąsiorka na rzecz wdrożenia potrydenckiej reformy nie została w pełni zrealizowana ze względu na opór części bernardynek z klasztoru św. Agnieszki, które nie były gotowe porzucić dotychczasowy model życia. Co prawda posiadały własną świątynię, do której uczęszczały na nabożeństwa, co ułatwiało im wypełnianie nakazu dotyczącego zachowania klauzury. Możliwe, iż większy sprzeciw budziła konieczność złożenia ślubów uroczystych, w tym tradycyjnego ślubu ubóstwa, oznaczającego całkowite wyzbycie się własności prywatnej i złożenie jej do wspólnej kasy⁶¹⁴. Dotychczas bowiem ustawy wymagały jedynie, by prywatnie posiadana kwota była zdeponowana u przełożonej i wydatkowana za jej wiedzą. Bernardynki, zwłaszcza te wywodzące się ze szlacheckich rodzin, często otrzymywały oprócz oficjalnej sumy posagowej składanej przez rodzinę przy profesji, także tzw. pensję, którą mogły przeznaczać na własne potrzeby lub też zapisy w formie czynszu, które wypłacano danej zakonnicy dożywotnio, a dopiero po jej śmierci przechodził na własność klasztoru. Nowe wytyczne wprowadzały natomiast odwrót od wcześniejszych zwyczajów w tej materii⁶¹⁵.

⁶¹² [...] constituit Admodum Reverendus Pater Minsister quasdam poenas certas [...] pro prima vice sub privatione accessus ad fenestram pro collocatione, pro secunda sub privatione communis eleemosynae, pro tertia sub ammissione communis caloris et ignis [...], APBK, rkps W-25, s. 376.

⁶¹³ Porro cum soror Lucia praefati loci, quae aegretulit professionem aliarum sororum (cum tamen ipsa minime cogebatur) thuribuloque argenteo, quod suffragiis benefactorum et totius Conventus comparaverat, sublato occulte fugam nocturno tempore ut profana et sacrilega arripuit: an iterum, si sese collegerit, ac ad familiam rediens recipi petierit, recipienda sit, necne. Reverendus Pater Minister quidem hoc decretum tulerat, dederatque ratione thuribuli, quod semel Divino cultui dicatum acceperat, furtimque sustulerat, ut ipsa quoque Lucia omnibus a Domino per manus contribuentium benefactorum ac per eleemosynae modum rebus acquisitis privaretur; necnon satisfacere Conventui pro omnibus commoditatibus, quibus in Conventu Sanctae Agnetis septem decim annis satis sufficienter [...], Tamże, s. 382.

⁶¹⁴ Deinde omnia, quae habuerunt, in commune illae decem dederunt, Tamże, s. 374.

⁶¹⁵ Spośród licznych wzmianek źródłowych można przywołać kilka przykładów obrazujących tę praktykę. I tak np. 15 II 1487 r. rodzone siostry Katarzyna i Beata Melsztyńskie, córki Spytka Melsztyńskiego, zakonnice z klasztoru św. Agnieszki, otrzymały 30 grzywien czynszu na dobrach Ołpiny i Olszyny, a 16 I 1488 r. rzekły się pretensji do dóbr przypadających im po rodzicach w zamian za wspomniany czynsz, AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 356v-357r; *Starodawne prawa polskiego pomniki z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nieużytych głównie zaś ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej*. T. 2. Wyd. A. Z.

Działania Gąsiorka w Krakowie stanowiły pierwszy etap wdrażania reformy we wspólnotach tercjarek. Doświadczenia te następnie prowincjał przekładał na kolejne miasta, gdzie znajdowały się wspólnoty sióstr Trzeciego Zakonu. Rok później na dzień 13 czerwca zwołał zebranie władz bernardyńskich do Poznania. Wzięli w nim udział o. Gabriel z Czarniejewa, poprzednik Gąsiorka, o. Franciszek z Warty, ówczesny definitor, o. Fabian z Krobi, definitor i kustosz poznański, o. Hieronim Grzech z Kościana oraz dwóch dyskretów konwentu poznańskiego. W trakcie spotkania o. Benedykt omówił zagadnienie przeprowadzenia reformy: dopuszczenia sióstr do złożenia trzech uroczystych ślubów oraz zaprowadzenia klauzury⁶¹⁶.

Nowe zwyczaje zaprowadzone w klasztorze krakowskich bernardynek były dla niego punktem odniesienia w trakcie dysputy. Jak zaznaczono polecał, by w poznańskiej wspólnocie ustanowić jedną przełożoną, która będzie czuwała nad rozwojem zreformowanego klasztoru: „ojciec prowincjał na przyszłość będzie czuwał, aby w jednym domu razem i jednakowo pod kierownictwem jednej matki przełożonej, jak jest w Krakowie i Warszawie, zechciały wieść życie i dobrowolnie się na to zgodziły, gdyż niedobra jest wielość przełożonych, a w jedności jest większa siła”⁶¹⁷. Ponadto na pytanie odnośnie tego jaki ustalić sposób odmawiania brewiarza i jakie uchwalić statuty dla tercjarek ich prowincji, bernardyni zebrani w Poznaniu ustalili, iż „należy trzymać się rubryk i ceremoniału Kościoła rzymskiego. Co do obowiązków domowych i zachowania karności zakonnej, należy zachowywać konstytucje naszej prowincji, jak jest w zwyczajach u św. Agnieszki w Krakowie”⁶¹⁸. Odwołanie się w dyspucie do przykładu krakowskiego klasztoru bernardynek oznacza, iż mimo, iż reforma została tam zaprowadzona jedynie połowicznie, to jednak i tak ich wspólnota mogła stanowić wzór i punkt odniesienia dla innych domów tercjarek.

Helcel. Kraków 1870, nr 4329, s. 864; Katarzyna *Wiktoria* i Anna Grotówny, córki Andrzeja, wojewody rawskiego z Nowego Miasta, otrzymały 15 IX 1486 r. od swoich braci Hieronima i Piotra zapis 20 fl. węgierskich (po 10 dla każdej) dożywotnio lub dopóki będą przebywać w klasztorze św. Agnieszki, AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 339 r; *Zofia* Maysnarówna, córka wójta Jakuba Maysnara otrzymała 30 IX 1550 r. zapis 5 zł rocznego czynszu, ulokowanego na domu drewnianym na Kazimierzu, kwota miała być wypłacana zakonnicy dożywotnio, a dopiero po jej śmierci czynsz miał przejść na własność klasztoru, AKMKr., rkps AOff Vol. 82, s. 567-569; H. E. Wyczawski podaje, iż zwyczaj, że zakonnice otrzymywały drobną część z odsetek od wniesionego posagu na osobiste wydatki był tak dawny i mocno zakorzeniony, że ani prowincjałowie ani wizytatorzy generalni nie czynili z tego problemu, Tenże, *Bernardyni polscy*. T. 3, s. 439.

⁶¹⁶ *Kroniki Bernardynów poznańskich*. Opr. S. B. Tomczak OFM, J. Wiesiołowski. Poznań 2002, s. 136.

⁶¹⁷ Tamże, s. 139.

⁶¹⁸ Tamże.

Formowanie się wspólnoty bernardynek po wprowadzeniu reformy Gąsiorka było procesem rozciągniętym w czasie. Można przypuszczać, iż oficjalne nałożenie przepisów ze strony władz bernardyńskich nie zawsze szło w parze z ich codzienną realizacją, bowiem siła przywiązania do dotychczasowych zwyczajów mogła być większa niż wykładnia prawa. W 1596 r., we wtorek 2 lipca klasztor św. Agnieszki odwiedził Giovanni Paolo Mucante († 1617)⁶¹⁹. Był to sekretarz Enrico Caetaniego († 1599), papieskiego legata, przebywającego w Polsce w latach 1596-1597. Mucante towarzyszył mu na osobiste polecenie papieża Klemensa VIII (1592 – 1605). Jego zadaniem w trakcie misji dyplomatycznej miało być nadzorowanie przebiegu uroczystości religijnych⁶²⁰. Mucante spisał najważniejsze wydarzenie z okresu tegoż poselstwa w formie diariusza. Przedstawił tam szczegółowo także swój pobyt w Krakowie, gdzie jednym z jego przystanków w trakcie spacerów po mieście był kościół św. Agnieszki. O bernardynkach, które miały swą siedzibę na Stradomiu zapisał w diariuszu, iż są to zakonnice, które chcą wychodzić z klasztoru, tak jak znane mu z Rzymu *bizzoche*⁶²¹. Po zakończeniu Mszy Świętej Mucante udzielił siostrom oraz innym licznie obecnym tam kobietom Komunii oraz pomodlił się z nimi. Nie chciał wejść do klasztoru, ale przybył do furty, gdzie siostry klęcząc, otrzymały od niego błogosławieństwo⁶²².

Kluczowe dla zrozumienia statusu bernardynek od św. Agnieszki, tuż po zaprowadzeniu reformy Gąsiorka może być owe słowo *bizzoche*, którego sekretarz legata użył na ich określenie. Było ono stosowane pierwotnie w XIII i XIV w. w odniesieniu do wspólnot beginek, zamiennie z terminem *mantellatae* i nawiązywało do kolorów noszonych przez nich szat, wykonanych z jasnego, zgrzebnego sukna (od *bizocha* – zgrzebne sukno). W XV w. z kolei w Rzymie obecne były grupy kobiet wiodących wspólnotowe życie, które nie składały formalnych ślubów zakonnych. Określano je wspomnianym terminem *bizzoche* (*bizocho* -sakwa żebracza), który wydaje się być zbliżony do tego, co rozumie się pod pojęciem tercjarek⁶²³. Może to wskazywać, iż legat

⁶¹⁹ Bibliotheca Apostolica Vaticana (dalej: BAV), rkps Barb. Lat. 5189, k. 48.

⁶²⁰ J. Smołucha, *Okoliczności rozpoczęcia w Krakowie w sierpniu 1596 r. pertraktacji w sprawie zawiazania przez papieża Klemensa VIII antytureckiej Ligi Świętej*. „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” T. 29: 2020, s. 31.

⁶²¹ [...] un' altra chiesa fuori delle mura di Cracovia chiamata S[an]ta Agnese dov' è un' altro monast[er]o di Monache dell' Ordine di S. Fran[cesc]o che vogliono andare fuori com' andavano una volta per Roma le bizzocche, BAV, rkps Barb. Lat. 5189, k. 48.

⁶²² Tamże.

⁶²³ J. [Nowodworski], *Bizochy*, W: *Encyklopedia kościelna*. Pod red. M. Nowodworskiego T. 2. Warszawa 1873, s. 394; A. Esposito, *Ospitare e assistere le donne. Forestiere e straniere nella Roma del Rinascimento*. „Mélanges de l'École française de Rome – Moyen Âge” T. 131/2: 2019, s. 427-435; G. Casagrande, *Il movimento religioso femminile. Storie di bizzoche e di terziarie*. W: *Carità operosa*.

określił tak mieszkające przy kościele św. Agnieszki zakonnice, bowiem bardziej przypominały mu pod względem organizacyjnym owe rzymskie domy pobożnych kobiet, zwłaszcza w kontekście przestrzegania nakazu klauzury. Są to jedynie domniemania, wobec braku szerszej informacji źródłowej. Mogą jednak wskazywać, iż wymogi potrydenckiej reformy zaprowadzonej przez prowincjała Gąsiorka były pewnym wzorem, do którego bernardynki wciąż próbowały się dostosować, a w zderzeniu z realiami życia codziennego zdarzały się im pewne odstępstwa od ideału.

Jeszcze w 1630 r. na Stradomiu żyły zakonnice, które identyfikowały się z klasztorem św. Agnieszki, jednakże mieszkały poza nim, gdyż nie zdecydowały się przyjąć potrydenckiego modelu życia. Świadczy o tym dokument z 20 lutego tegoż roku, w którym postanowiły przepisać po swej śmierci swój dom i plac ojcom bernardynom. W treści pisma zostały określone następującymi słowami „panny nasze zakonne krakowskie, Trzeciej Reguły św. Franciszka Sióstr Pokutujących, które z postanowienia swego dawnego nie są w clauzurze”⁶²⁴. Świadczy to, iż żyły na sposób tercjarek, stosując model pobożności, zbliżony do bernardynek od św. Agnieszki, z tą różnicą, iż nie zdecydowały się przestrzegać klauzury i złożyć uroczystych ślubów (ale nie należały do sąsiedniej wspólnoty klasztoru św. Kolety). Z dokumentu wynika, iż posiadaną nieruchomości postanowiły przekazać bernardynom ze Stradomia, gdyż będąc skazane na wymarcie uczyniły ich swymi spadkobiercami: „schodząc z tego świata i w swoim zgromadzeniu ustając”⁶²⁵, czyli nie mając nadziei na kontynuowanie tejże formy życia. Plac wraz z posadowionym na nim budynkiem miały mieć „w possessie swojej, póki, ich zostawać będzie, aż do ostatniej”⁶²⁶.

Czyniąc powyższą darowiznę zobowiązały bernardynów do roztoczenia nad nimi opieki, „tak, aby ich do ostatniej siostry, która pozostanie nie tylko nie turbowali przełożeni naszy, ale owszem w pokoju ich przystojnym, w obronie i w opiece swej mieli, wygadając im nie tylko duchownym usługami, ale też i potrzebami doczesnymi, gdyby tego żądały”⁶²⁷. Pod dokumentem widnieje podpis ówczesnego prowincjała bernardynów prowincji małopolskiej, o. Michała Hallera († 1632), obranego na tenże urząd w 1628 r. na kapitule w Warszawie⁶²⁸.

Dall'Ordine della Penitenza al Terz'Ordine francescano (secc. XII-XV). A cura di A. Maiarelli. Roma 2021, s. 94-100.

⁶²⁴ ABKr. rkps 206, s. 79.

⁶²⁵ Tamże.

⁶²⁶ Tamże.

⁶²⁷ Tamże.

⁶²⁸ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 162, 377.

Bernardynki z klasztoru św. Agnieszki będąc przywiązane do dotychczasowej formy życia, miały trudności z wypracowaniem nowego kształtu zakonnej codzienności, zgodnej z wymogami reformy Gąsiorka. Jak wynika z listu spisane go 4 listopada 1633 r. król Władysław IV polecił sprawę bernardynek pod uwagę swemu posłowi Jerzemu Ossolińskiemu († 1650), który miał ją przedstawić w Rzymie⁶²⁹. Zakonnice z klasztoru św. Agnieszki zwróciły się do władcy z supliką skarżąc się na swe trudne położenie. Otóż jak zanotował król, na podstawie relacji przekazanej mu przez bernardynki „ci którzy z Włoch wizytatorowie przyjeżdżają zwyczajem im dawne odmieniają i często między nimi wielkie poruszenie czynią, chcąc obyczaje tutejszych krajów naszych do swoich tamecznych stosować”⁶³⁰. Wobec tego zakonnice prosiły „abyśmy przyczyną naszą u Ojca Świętego, do tego się włożyli, żeby w zwyczajach swoich dawnych zachowane były”⁶³¹.

Król postanowił ująć się za bernardynkami, ze względu na pochlebną opinię jaką się odznaczały, bowiem jak zanotował „nie sły chać żadnych *scandala* w tamtym klasztorze, życzymy, aby się te im odmiany nie działy”⁶³². Zobowią zał więc posła Ossolińskiego, by przedstawił tą sprawę pod osąd Stolicy Apostolskiej, tak, „aby przy starodawnych chwalebnych życia i nabożeństwa swego zwyczajach zachowane były”⁶³³. List króla świadczy więc o tym, iż bernardynki od św. Agnieszki nie miały chęci poddać się wskazaniom wizytatorów, którzy nawiedzali ich klasztor i jak można przypuszczać próbowali egzekwować przestrzeganie potrydenckich uchwał. Z treści pisma nie wynika, jakie elementy odnowy życia zakonnego sprawiały im największe trudności. Z całą pewnością suplika ta nie jest jednak wyrazem buntu ze strony bernardynek, lecz raczej stanowi dowód na ich przywiązanie do utrwalonych tradycji i zwyczajów, które były im bliskie i z których było im trudno zrezygnować.

⁶²⁹ T. Makowski, *Poselstwo Jerzego Ossolińskiego do Rzymu w roku 1633*. Warszawa 1996, s. 9, 80.

⁶³⁰ Biblioteka Książąt Czartoryskich, Teki Naruszewicza, sygn. B. Czart 128, nr 273, s. 737.

⁶³¹ Tamże.

⁶³² Tamże.

⁶³³ Tamże.

4. Uchwały kapituł bernardyńskich i prawne odniesienia do bernardynów

Klasztory żeńskie pod względem jurysdykcyjnym były podporządkowane władzy lokalnego biskupa lub męskiej gałęzi ich zakonu⁶³⁴. Konwenty bernardynek, których na ziemiach polskich w 1772 roku było dwadzieścia trzy, przynależały do poszczególnych prowincji bernardynów. Klasztor św. Agnieszki znajdował się w Małopolskiej Prowincji wraz pięcioma innymi domami siostr: w Drzewicy, klasztorem św. Józefa oraz św. Kolety w Krakowie, w Tarnowie oraz w Pradze koło Warszawy. Zakonnice podlegały bezpośrednio właściwemu prowincjałowi, w zależności od geograficznego położenia ich konwentu, a pośrednio także władzy generała całego zakonu Braci Mniejszych Obserwantów⁶³⁵.

Opieka prawno-organizacyjna, ale także duchowa, którą roztaczali nad bernardynkami sprawowana była z dużym zaangażowaniem i pilnością. W 1446 r. papież Eugeniusz IV (1431-1447), przekazał zwierzchnictwo nad niektórymi konwentami klarysek oraz wspólnotami tercjarek bernardyńskiemu wikariatowi zaalpejskiemu, obejmującemu swym zasięgiem także teren Rzeczypospolitej⁶³⁶. Zapewne ta pozytywna opinia jaką sobie wypracowali wpłynęła na decyzję Piusa II, który w 1461 r., nawiązując do postanowienia swego poprzednika i w odpowiedzi na suplikę siostr, poddał także krakowskie klaryski władzy franciszkanów obserwantów ze Stradomia. Decyzję tłumaczył tym, iż bernardyni odznaczali się pobożnością i przykładem życia, co spowodowało, że powierzono im opiekę także nad konwentem św. Andrzeja, zamiast franciszkanom konwentulanym⁶³⁷.

Źródłem prawa, które określało zasady panujące we wspólnocie bernardynek były także postanowienia kapituł bernardynów, w trakcie których zakonnicy, poprzez podjęte decyzje reagowali na aktualne potrzeby podległej im wspólnoty. Kształt relacji między zakonem franciszkanów obserwantów, a tercjarkami omówiony został już w konstytucjach martyniańskich ułożonych przez św. Jana Kapistrana, a przyjętych na

⁶³⁴ Spośród klasztorów krakowskich pod władzą męskiej gałęzi zakonu znajdowały się bernardynki, duchaczki od XVI w. także augustianki, pozostałe żeńskie wspólnoty podlegały władzy biskupa krakowskiego.

⁶³⁵ H. E. Wyczawski OFM, *Bernardyni polscy*. T. 3, s. 431-432.

⁶³⁶ O. M. Przybyłowicz, *Reguła zakonna jest wozem do nieba. Realia życia w klasztorach klarysek od XIII do końca XVI w. w Małopolsce, Wielkopolsce i na Śląsku*. W: *Studia i materiały z historii kultury materialnej*. T. 73. Pod red. J. Kruppé. Warszawa 2016, s. 101-102.

⁶³⁷ [...] *fratribus de Observantia eiusdem ord. monasterii s. Bernhardi extra muros Crac., qui sunt clari in conscientia et lucidi in vita et exemplis omnium*, *Bullarium Poloniae: litteras apostolicas aliaque monumenta Poloniae Vaticana continens*. T. 6: 1447 – 1464. Ed. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś. Romae-Lublina 1982, nr 1657, s. 356.

kapitulie generalnej w Asyżu i zatwierdzonych przez papieża Marcina V w 1430 r. W polskiej prowincji obowiązywały do 1524 r., gdzie były uzupełniane statutami, uwzględniającymi lokalne warunki, uchwalonymi na kapitule krakowskiej odbytej w dniach 12 – 26 października 1467 r. oraz w 1488 r.⁶³⁸.

Statuty z 1467 r. szczególnie podkreślały, mając na uwadze względy obyczajowe, konieczność separacji zakonników od sióstr tercjarek, tak, by wzajemne kontakty ograniczone były do niezbędnych. Bernardyni nie mogli zlecać siostrzym żadnych prac, zarówno prywatnie jak i przeznaczonych dla ich klasztoru, nie wolno im było przyjmować od nich podarunków. Zakonnicy mogli udawać się do tercjarek z posługą sakramentalną, wówczas spowiednikowi miał towarzyszyć socjusz. Pozostali musieli na taką wizytę otrzymać zezwolenie wikariusza prowincji⁶³⁹. Statuty określały także warunki sprawowania kultu, co odnosi się bezpośrednio do sióstr z klasztoru św. Agnieszki, bowiem to ich wspólnota dysponowała już wówczas własną świątynią. Bernardynom nie wolno było odprawiać tam śpiewanych mszy ani nabożeństw, jedynie w sytuacji braku świeckiego kapelana posiadali zezwolenie, by odprawić jedną mszę czytana⁶⁴⁰.

Na kapitule krakowskiej w 1488 r. skasowano dotychczasowe statuty prowincji i rozpoczęto opracowywanie nowych, nad czym czuwał bł. Władysław z Gielniowa († 1505), wikariusz prowincji. Ogłosił je zaś obecny w trakcie obrad o. Ludwik de la Torre⁶⁴¹. W ustawach znalazły się ponownie ustępy poświęcone relacjom z tercjarkami. Gwardianom nie wolno było pozostawiać pieniędzy zebranych z jałmużny w klasztorze sióstr, lecz powinny być przekazane pod zarząd prokuratora dbającego o ich sprawy finansowe. Mogły być one zdeponowane u tercjarek jedynie na krótko, do momentu przekazania ich upoważnionej osobie wysłanej od bernardynów⁶⁴².

⁶³⁸ H. E. Wyczawski, *Statuty zakonu bernardynów w Polsce 1453-1795*. „Prawo Kanoniczne” T. 25: 1985, nr 1-2, s. 180-181, 185-186.

⁶³⁹ K. Kantak, *Życie wewnętrzne bernardynów w dobie przedreformacyjnej*. „Przegląd Teologiczny”. T. 10: 1929, s. 347.

⁶⁴⁰ Neque liceat fratribus habere in earum ecclesia missas vel alia officia decantare. Liceat tamen fratribus quando non habent presbiterum propriam, una missam legere, cyt. za: K. Kantak, *Życie wewnętrzne bernardynów...*, s. 347.

⁶⁴¹ H. E. Wyczawski, *Statuty zakonu bernardynów...*, s. 180-181.

⁶⁴² Mandatur quoque eisdem guardianis quod nullam elemosinam peccuniariam ordinate reponi faciant in manu terciane in domo Sororum existenti vel aliarum muliercularum sed in manu procuratoris seu procuratorum si unus non sufficiat ex aliuqua suspicione. Possunt tamen terciane vel mulieres pro aliqua eminenti racione, quando ipsi procuratores presto non sunt, aliuquam elemosinam peccuniariam per breve tempus conservare et in necessitates deputatas fratrum expendere, et hoc quando sunt substituti procuratorum aut nuncij elemosinas dancium. Similiter nullus guardianus sub pena priuacionis officij guardianats us expendi faciat illam peccuniam nisi in rem deputatam per dominum dantem uel pro qua fuerit quesita nec permittat quod de talibus elemosinis sibi in particulari prouideatur de aliqua re comestibili

W kwestii opieki duchowej statuty przypominały, iż na Braciach Mniejszych spoczywała funkcja delegowania spowiedników dla bernardynek, którzy wybierani mieli być na kapitułach. Posługę powinno powierzać się zakonnikom dojrzałym i doświadczonym. Nie wolno było tego urzędu łączyć z funkcją kapelana. Ponadto zadaniem bernardynów była troska o poziom karności, wobec czego wolno było wikariuszowi lub wizytującemu komisarzowi napominać i pouczać siostry, w przypadku zauważenia nieprawidłowości, a nawet usuwać niepokorne ze wspólnoty. W międzyczasie prawo wysłuchiwania win, nakładania kar i dyscyplinowania bernardynek należało do przełożonej. W szczególnych przypadkach spowiednik mógł wezwać siostry wymagające napomnienia na rozmowę, ale zawsze musiało odbyć się to przy obecności przełożonej. Przepis ten dotyczył jedynie tercjarek, które mieszały wspólnie, czyli odnosił się też bezpośrednio do bernardynek z klasztoru św. Agnieszki⁶⁴³. Zgodnie z zapisem w statutach, gwardian, po otrzymaniu zezwolenia wikariusza mógł zlecić siostronom prace związane z naprawą szat liturgicznych⁶⁴⁴.

Poza formułowaniem statutów będących wykładnią prawa dla zakonników prowincji, w którym umieszczano także paragrafy dotyczące relacji z tercjarkami, bernardyni omawiali ich bieżące problemy i potrzeby podczas kapituł prowincjalnych. W ich trakcie podejmowali pojedyncze uchwały, które były odpowiedzią na aktualną sytuację bernardynek, a ich treść mogła dotyczyć wszystkich klasztorów panieńskich podległych ich władzy lub odnosić się do konkretnej wspólnoty. Na kapitule odbywającej

vel simili sed si qui indigenciam habent, accedant (?) confidenter ad procuratores et ad suo substitutos, sicut pro alijs fratribus facerent, cyt. za: K. Katak, *Capitula necnon Constitutiones FF. Minorum Observantium (Bernardinorum) Provinciae Poloniae 1453 (1467-1628)*. „Collectanea Theologica” T. 15: 1934, s. 479.

⁶⁴³ Statutum est quod in regimine Monialium Tercianarum servetur constitutio capituli gen. videlicet quod fratres cum illis quoad confessiones earum, correctiones et expulsionem conformiter agant et Regule et statutis familie nostre, videlicet quod incorrigibiles rixose et contenciose expellantur a consorcio aliarum, presertim que sunt sine clausura. Et super omnes et singule caveant longas et crebras confessiones et generales, per quas contingit et confessores occupari, confitentes plus irretiri quam spirituales tam seculares, [...] eciam fratres scandalisari. Et confessores contrarium facientes priventur nec amplius audiant. Statutum est quod in capitulo provinciali eligantur maturi et probati confessores pro talibus Sororibus et maxime in congregacione viventibus quod ita sunt confessores quod non sint eorum capellani. Audiant eas tempore deputato et postea stent semper in claustrum fratrum nisi quando vocarentur pro speciali necessitate earum. Et nullus alius nisi de licencia speciali p. vicarij sub pena unius discipline presumat ad earum claustra ire vel de factis suis quomodocunque se modo intromittere vel culpam earum audire. Visitentur igitur a solo p. vicario ordinate et corrigantur ab eo vel eius commissario si committit; alijs autem temporibus ordinatas culpas audiet et corrigat mater monasterij. Possit tamen confessor pro speciali causa una cum eadem matre aliquam vel aliquas vocare ad recognitionem alicuius culpe et corrigere. Et hec intelligantur de viventibus in congregacione, quia de alijs separatim in propria domo viventibus non intelligitur, Tamże, s. 490-491.

⁶⁴⁴ Possint tamen guardiani licenciatu prius ab eodem p. vicario disponere per confessorem vel cum eodem aliquando ire ad eas si necesse erit pro reparacione alicuius paramenti in sacristia uel pro suicione aliqua necessaria pro loco, Tamże, s. 491.

się w Przeworsku we wrześniu 1539 r., której postanowienia zostały potwierdzone w Lublinie w 1540 r. uchwalono, iż, z wyborem przełożonej w konwencie bernardynek miano zawsze czekać na przybycie prowincjała, nawet w sytuacji, gdy minęły już wyznaczone trzy lata, od minionej elekcji. Postanowienie to podkreślało kolejny raz zależność prawną żeńskiego klasztoru od Braci Mniejszych Obserwantów. Z całą mocą zakazano, by nakłaniać lub zniechęcać inne członkinie wspólnoty do oddawania głosów na wcześniej upatrzoną kandydatkę na tenże urząd. Winowajczynie złapana na takim procederze nie mogła brać udziału w wyborach tyle razy, ile siostr wcześniej namówiła do oddawania głosów. W wyborach przełożonej czynnie mogła brać udział tylko ta siostra, która przebywała w klasztorze od 3 lat. Bierne prawo wyborcze zostało zastrzeżone dla zakonnicy, która miała czterdzieści lat, a w zakonie przebywała lat dziesięć⁶⁴⁵.

W trakcie wspomianej kapituły podjęto też decyzje normujące proces nadzoru nad sprawami finansowymi konwentów bernardynek. Podkreślono wiodącą rolę przełożonej w czuwaniu nad klasztornym budżetem i podejmowaniu decyzji odnośnie lokowania zapisanych sum. Uchwalono, by ustanawiać przy jej boku dwie siostry, które miały wspierać ją w gospodarowaniu dobrami wspólnoty. Zaznaczono, iż odpowiedzialność przełożonej w tej materii kończyła się wraz z ustaniem trzyletniej kadencji, a po jej zakończeniu powinna wszelkie sprawy natury finansowej złożyć w ręce w swej następczyni⁶⁴⁶.

Kapituła obradująca w klasztorze bernardynów w Bydgoszczy w 1591 r.⁶⁴⁷ uchwaliła, że spowiednik zakonnic zwolniony jest od odprawiania wotywu⁶⁴⁸ klasztoru macierzystego, ma za to pilnować przez cały tydzień wotywu w konwencie bernardynek, w którym pełni posługę. Ustalono układ odbywania nabożeństw w klasztorze sióstr, które miano odprawiać w takim samym porządku i układzie jak czynili to bernardyni: „Msze w adwent. Roraty w święta i ze mszą konwentalską, A w ferie abo w powszedne dni same roraty niech będą śpiewane”. Ponadto doprecyzowano, iż „kiedy kommunia bywa, mszą świętą niech poczyna ociec spowiednik pod sextą, a przy niej kommunia, a to dlatego aby

⁶⁴⁵ ABKr., rkps 151, s. 42-43, zagadnienie wyboru przełożonej zostanie szerzej omówione w czwartym rozdziale rozprawy.

⁶⁴⁶ Tamże, s. 43, zagadnienie zarządzania klasztornym budżetem zostanie szerzej omówione w piątym rozdziale rozprawy.

⁶⁴⁷ W rękopisie nie podano daty rocznej, w XVI w. w klasztorze bernardynów w Bydgoszczy odbyła się kapituła w 1541 r. oraz w 1591 r., jako iż w treści podjętych uchwał pojawia się nawiązanie do postanowień Soboru Trydenckiego można uznać, iż chodzi o rok 1591, K. Kantak, *Capitula necnon Constitutiones...*, s. 469, 470-471.

⁶⁴⁸ Msza okolicznościowa, najczęściej za dusze zmarłych dobrodziejów.

jako pryma się poczyna według Braciej, tak też dokonanie mszy spólnie abo jeszcze pierwsze niech będzie, aby się we wszystkim zgadzano z Bracią⁶⁴⁹. Procesje, śpiewy i ceremonie w czasie świąt i uroczystości jak Boże Narodzenie, Trzech Króli, Wielkanoc, Zielone Świątki, Wniebowzięcie NMP, miały być obchodzone w taki sam sposób jak w klasztorze bernardynów: „także śpiewania i ceremonie takie niech będą jako u Braciej, inaczej nie, jako po obiedzie bywają”⁶⁵⁰.

Uchwały kapituły bydgoskiej odnosiły się też to zagadnienia profesji. Postanowiono, iż, aby dopuścić nowicjuszkę do złożenia ślubów należy wcześniej odbyć głosowanie, tak by rozważyć opinię, na jaką sobie zapracowała w trakcie próby. Ostateczna decyzja miała być podjęta po uzyskaniu większości głosów pozytywnych⁶⁵¹. Przepisy określiły także do wymagania stawianych kandydatce chcącej wstąpić do zakonu⁶⁵².

Uchwały nakładały karę na zakonnicę, która nie wywiązywała się z powierzonej jej funkcji: „siostra porzucając bądź urząd bądź klucze urzędu od panny matki, bądź od ojca spowiednika albo ojca kustosa i od ojca ministra podane od godziny do godziny upominana, dalej nic, to jest raz na pierwszym obiedzie, drugi raz na wieczerzy, trzeci raz na wtórym obiedzie drugiego dnia z dyscypliny uczynieniem”⁶⁵³. W przypadku, gdyby wzbraniała się przed objęciem powierzonych obowiązków „tedy do kuny niech będzie wsadzona, tak długo aż urząd przyjmie zlecony. A jeśli w tym uporze długo trwała niech ociec spowiednik one exkomunikuje, aż się obaczy”. Jak dodano „tym sądem karane mają być, które upornie i śmieie przestępują ustawy ojcowskie”⁶⁵⁴.

Postanowienia kapituły bydgoskiej dotyczyły również zadań nałożonych na przełożoną, odnośnie nadzoru nad sprawami majątkowymi klasztoru. Zobowiązano ją do zdawania przed starszymi siostrami dyskretkami rachunku z otrzymanej jałmużny na każdy kwartał⁶⁵⁵. Przypomniano także wcześniejsze przepisy, by wraz z wikarią wysłuchiwała „culpy albo win” w każdy piątek, wyznaczając przy tym dla każdej siostry stosowną pokutę, zgodnie ze statutami. Większe przewinienia musiały zostać omówione z dyskretkami albo z spowiednikiem, a szczególnie trudne przypadki, nieopisane w

⁶⁴⁹ ABKr., rkps 151, s. 44.

⁶⁵⁰ Tamże, s. 45.

⁶⁵¹ Tamże.

⁶⁵² Zostaną one omówione w części rozprawy poświęconej nowicjatu bernardynek.

⁶⁵³ ABKr., rkps 151, s. 45-46.

⁶⁵⁴ Tamże, s. 46.

⁶⁵⁵ Tamże.

statutach, polecono zostawić do rozważenia kustoszowi lub prowincjałowi⁶⁵⁶. Również w każdy piątek w klasztorze należało publicznie odczytywać Regułę, a po niej ustawy zakonne. Przed obiadem siostry miały odmawiać *De profundis* „z zwyczajną oracją”, a w piątki przed kolacją zalecenia dobrodziejów: „Miasto [zamiast] polecenia dobrodziejów przed obiadem, niech będzie mówiono *De profundis* [...], a zalecenie niech będzie w piątek pod kolacją siestrzyńską”⁶⁵⁷. Zakazane zostało chowanie przez siostry u siebie szat, klejnotów oraz wszelkich upominków otrzymanych od osób duchownych, świeckich oraz przyjaciół⁶⁵⁸.

Przepisy więc z jednej strony dawały klasztorom bernardynek pewną przestrzeń do samodzielnych decyzji, z drugiej jednak strony podkreślały zależność od męskiego konwentu. Do prowincjała należał nadzór nad sprawami doczesnymi konwentu, ale także troska o duchowy i ascetyczny poziom wspólnoty sióstr, niekiedy wspierał go bezpośrednio w tych działaniach gwardian stradomskiego konwentu. Prowincjał miał prawo wizytować klasztory bernardynek na równi z klasztorami braci, podobnie jak i komisarz generalny, który był delegatem centralnego zarządu zakonu⁶⁵⁹.

Do jego uprawnień należało wyrażanie zgody na dopuszczanie kandydatek do nowicjatu, na podstawie opinii matki i dyskretki, a następnie nowicjuszek do złożenia profesji. W klasztorze św. Agnieszki w drugiej połowie XVII w. i w wieku XVIII w. praktyka wyglądała tak, iż prowincjał dawał pozwolenie na obłóczyny, nieraz brał udział osobiście w ceremonii⁶⁶⁰, a niekiedy delegował upoważnionego zakonnika. Zdarzało się, iż był to kustosz konwentu krakowskiego⁶⁶¹, komisarz generalny⁶⁶², spowiednik zakonnicy⁶⁶³, definitór prowincji⁶⁶⁴ czy kaznodzieja katedralny⁶⁶⁵. Bez jego udziału nie mogła odbyć się elekcja przełożonej bernardynek, przewodniczył jej wraz z dwoma

⁶⁵⁶ Tamże, s. 46-47.

⁶⁵⁷ Tamże, s. 47.

⁶⁵⁸ Tamże.

⁶⁵⁹ K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów...*, s. 40.

⁶⁶⁰ Przykładowo o. Andrzej Kwieciński, prowincjał wziął udział w obłóczynach Anny Męcińskiej w 1732 r., w 1733 r. Marianny Czernej i Katarzyny/Balbiny Krokowskiej, ABKr., rkps 221, s. 12.

⁶⁶¹ Przykładowo przy obłóczynach Marianny Kossowskiej w 1676 r. obecny był o. Franciszek Dzielowski kustosz krakowski († 1681), przy obłóczynach Teresy Kleczeńskiej w 1696 r. o. Karol Lizieniewicz († 1706), kustosz, lektor św. Teologii, przy obłóczynach Marianny Śląskiej w 1736 r. o. Kapistran Połaniecki († 1763), kustosz, Tamże, s. 7, 8, 13.

⁶⁶² Przy obłóczynach Anny Majeronowskiej w 1741 r. obecny był o. Bartłomiej Kulbiński († 1760), komisarz, wizytator generalny, Tamże, s. 13.

⁶⁶³ Przy obłóczynach Reginy Laskowskiej w 1763 r. obecny był o. Illuminat Buszek, spowiednik zakonnicy, za pozwoleniem o. Jana Rusieckiego († 1779), prowincjała, Tamże, s. 15.

⁶⁶⁴ Przy obłóczynach Marianny Bętkowskiej, Konstancji Połanieckiej w 1765 r. oraz Salomei Delichowskiej w 1766 r. obecny był o. Tymoteusz Kaffka († 1779), definitór i jubilat, Tamże.

⁶⁶⁵ Przy obłóczynach Anny Ptaszyńskiej w 1777 r. obecny był o. Wincenty Ręgarski († 1802), lektor św. Teologii generalny, kaznodzieja katedralny krakowski, Tamże, s. 16.

oddelegowanymi zakonnikami, zazwyczaj kustoszem krakowskiego klasztoru na Stradomiu oraz spowiednikiem sióstr. Wówczas jego uczestnictwo miało charakter uroczysty⁶⁶⁶.

Władze bernardyńskie czuwały również nad kwestią przestrzegania klauzury. To do prowincjała należało prawo udzielania, w nadzwyczajnych przypadkach, określonych w przepisach, zgody na wyjście poza jej obręb⁶⁶⁷. Zalecane było, by dodatkowo wystarać się również w takich sytuacjach o zgodę miejscowego biskupa⁶⁶⁸. Zachował się zbiór formularzy, które służył bernardynom do udzielania siostrom pozwoleń na wyjście z konwentu m. in., by stawić się osobiście we właściwym sądzie dla załatwienia spraw gospodarczych związanych z odzyskaniem zaległych prowizji⁶⁶⁹.

Można przypuszczać, że o takie „licencje” starały się bernardynki od św. Agnieszki, planując wyjazd poza mury konwentu. Wiadomo, iż w XVIII w. kilkakrotnie odwiedzały klasztor norbertanek w Imbramowicach. Dnia 19 maja 1723 r. zjawily tam siostry *Gabriela Czerna* wraz z *Joanną Borowską*, „które kilka godzin zabawiwszy, odjechały do Minogi, do imć pani podkomorzyny krakowski, obiecując przyjechać dla lepszego obaczenia klasztoru”⁶⁷⁰. Z wzmianki wynika, że konwent norbertanek nie był ich ostatecznym celem, lecz przystankiem w podróży. Możliwe, iż udawały się do Minogi właśnie dla załatwienia spraw natury finansowej⁶⁷¹. Dnia 30 sierpnia 1727 r. w Imbramowicach goszczone były *Wiktoria Grotówna* oraz *Salomea Łodzińska*, „które trzy dni zabawiwszy odjechały”⁶⁷². W tym samym roku dnia 7 października kronikarka odnotowała jeszcze czterodniową wizytę *Anieli Skociszowskiej* oraz *Felicjany*

⁶⁶⁶ K. Kantak K., J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor oo. Bernardynów...*, s. 40; H. E. Wyczawski, *Bernardyni polscy*. T. 3, s. 434.

⁶⁶⁷ De egressu monialium extra clausuram: Nulli ex monialibus professis, quovis pratectu causa et occasione etiam infirmitatis, leprae vel infirmitatis nisi causa huiusmodi per superiores et locorum ordinarios cognitae probentur et nisi ex causa incursionis hostilis, magni incendii, aut inundationis aquarum magna extra clausuram egredi licet, sub poena excommunicationis [...], ABPK, rkps M-17, s. 279.

⁶⁶⁸ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 82.

⁶⁶⁹ [...] Przeto, aby i konwent N. Panien i sióstr naszych zakonnych w czym szkody nie poniósł, pomienionej Pannie Matce i Przełożonej władzą urzędu naszego, aby wedle potrzeby i czasu do Trybunału Koronnego i do wszelakich sądów ze dwiema pannami siostrami z klasztoru pomienionego wyjechać (z dokładem jednak zwierzchności Pasterskiej jako własnego Diecezjana) mogła, chętnie mocą te[g]o pisma pozwalamy. Zakonną przy tym przypominając przestrożę, aby nigdzie nie dywertując prosto po odprawieniu się i prawa do klasztoru swego powracając, jako w tym onę posłuszeństwem S. obowiązujemy tak i tę drogę błogosławieństwem Pańskim poprzedzamy i nabożnym modlitwom się oddajemy, ABPK, rkps M-34, s. 302.

⁶⁷⁰ Z. Grothówna, *Kronika klasztoru sióstr norbertanek w Imbramowicach 1703-1741*. Wyd. W. Bielak, W. W. Żurek SDB. Kielce 2011, s. 159.

⁶⁷¹ Na Minodze ulokowana była kwota pochodząca z posagu *Rozalii Wojeńskiej*, ABKr., rkps 213: Posagi dla zakonnic w klasztorze ś. Agnieszki na Stradomiu zapisane, 1579 – 1774, s. 5-8.

⁶⁷² Z. Grothówna, *Kronika klasztoru sióstr...*, s. 209.

Sułtowskiej⁶⁷³. Dnia 4 marca 1751 r. zjawiły się w Imbramowicach *Kazimiera* Krzeszowna oraz *Domicela* Mszanecka, niestety nie znamy powodu ich przyjazdu⁶⁷⁴. Bernardynki prosiły też o oficjalną zgodę biskupa krakowskiego w momencie, gdy zamierzały wyjść poza klauzurę. Przykładowo dnia 7 lipca 1778 r. pozwolenie wyjechania otrzymały *Agnieszka* Wojnowska wraz z *Marianną* Dukiewiczówną na okres czterech niedziel⁶⁷⁵.

Jak wspomniano władze zakonu na bieżąco reagowały na aktualne kwestie dotyczące funkcjonowania konwentów bernardynek. W 1658 r. uchwalono „Ordynacje Wielebnego Diffinitorium dla WW. Panien Klasztoru S. Agnieszki” w trakcie zebrania definitorów obradujących w konwencie w Kalwarii Zebrzydowskiej⁶⁷⁶. Jak już wspomniano był to szczególnie trudny czas dla bernardynek, bowiem ich kościół i klasztor zostały zniszczone w trakcie szwedzkiej inwazji, a one same przebywały gościnnie w jakiejś kamienicy na terenie Krakowa. Bernardyni w trosce o zachowanie nakazu klauzury polecieli przełożonej, „aby w terażniejszej rezydentiej [...] jako najprędzej kratę zwyczajną wystawiła, za którą ani zakonnym, ani świeckim osobom nie będzie wolno wchodzić”. Ponadto miała wystarać się o przygotowanie parlatorium „do którego żadną miarą osobom męskim nie wolno będzie wchodzić, oprócz białychgłów znacznych i pobożnych obyczajów”⁶⁷⁷. Pod ordynacjami podpisał się o. Hiacynt Stradomski († 1665), wikariusz prowincji oraz o. Aleksy Piotrkowczyk († 1659), definitor⁶⁷⁸. Mimo, więc niełatwego położenia sióstr, przebywających w zmienionych warunkach zewnętrznych, bernardyni zadbali, by nawet w tej tymczasowej siedzibie była zachowywana klauzura.

W trakcie kapituły odbywającej się w Radomiu w 1671 r. jednym z zagadnień przez nich omawianych był problem świeckich służących, które w dużej liczbie istniały przy klasztorach zakonnich⁶⁷⁹. Ich zachowanie często było powodem publicznego zgorszenia, co zaniepokoiło władze prowincji, bowiem wprowadzały tym samym zamęt do wspólnoty zakonnich. Zebranie definitorów podjęło więc uchwałę, by grono tychże świeckich służących nie było powiększane. Ponadto na przyjęcie nowej należało uzyskać

⁶⁷³ Tamże, s. 211.

⁶⁷⁴ *Kronika klasztoru w Imbramowicach 1741-1758*. Opr. M. Dębowska. Kraków 2019, s. 320.

⁶⁷⁵ AKMKr., rkps AEp Vol. 99, k. 402v.

⁶⁷⁶ ABPK, rkps M-6, s. 273.

⁶⁷⁷ Tamże.

⁶⁷⁸ Tamże.

⁶⁷⁹ Et quoniam in Conventibus n[ost]ris Monialium [...] servitrices saeculares multiplicantur unde postmodum ne dum in tabernus publica scandal et horrae per ipsas exercentur, APBK, rkps M-7, s. 151.

pozwolenie oraz dołożyć starań, by była to osoba ciesząca się dobrą opinią. W trakcie obrad przywołano przykład klasztoru św. Agnieszki, w którym takie świeckie kobiety były liczne. Postanowiono, by więcej niż sześć zachęcić do przebywania za klauzurą, tak by służyły tam za zgodą przełożonej⁶⁸⁰. Na przyszłość zarządzono, iż jeśli jakaś pozostanie po śmierci siostry, ma być wydalona za klasztoru i żadna nowa nie powinna być przyjmowana, pod groźbą kary. Tym, które były przy klasztorze, za pozwoleniem prowincjała, można było powierzać dowolne prace⁶⁸¹.

Bernardynki zwracały się również do władz zakonu z prośbą o radę i zawyrokowanie w sprawach związanych z funkcjonowaniem ich wspólnoty. W lipcu 1686 r. podczas zebrania przed kapitułą, o. Franciszek Przybyłowicz († 1694), kaznodzieja generalny, definitór prowincji ruskiej i wizytator generalny, podjął pod obrady kwestię podniesioną przez zakonnice od św. Agnieszki⁶⁸². Otóż wniosły one prośbę, by ich spowiednik mógł odprawiać cotygodniowe Msze Św. na przemian ze świeckim kapelanem⁶⁸³. Zebranie definitorów wypowiedziało się, iż poleci tą sprawę pod osąd kustosza krakowskiego, który miał zawyrokować w oparciu o dawny zwyczaj obowiązujący w tej materii⁶⁸⁴.

W 1724 r. dnia 12 września, w trakcie jedenastej sesji konwokacji⁶⁸⁵ odbywającej się w klasztorze w Grodnie debatowano nad problemem, jaki dotyczył sytuacji w konwencie św. Agnieszki. Otóż zdarzało się tam, iż po zakończeniu swej kadencji przełożone ustępując z urzędu, wciąż chciały zajmować pierwsze miejsce i dołączały się do grona dyskretek, wbrew przepisom powiększając jego liczebność⁶⁸⁶. Wobec tego zebrani definitory uchwalili, że matka, po zakończeniu swych rządów powinna powrócić na swe dawne miejsce jakie przysługiwało jej po profesji i nie korzystać z przywilejów dyskretki⁶⁸⁷.

⁶⁸⁰ [...] plus quam sex intra clausuram foveantur [...], Tamże.

⁶⁸¹ Tamże.

⁶⁸² APBK, rkps M-8, s. 11.

⁶⁸³ [...] ut Pater Confessor illarum pro tempore existens Hebdomadam Missarum alternatim cum capellano saeculari teneat, Tamże, s. 14.

⁶⁸⁴ Tamże.

⁶⁸⁵ Była to kapituła pośrednia (*intermedium*) zwana też kongregacją, zwoływana była pomiędzy obradami kapituł, które organizowano co trzy lata, B. Kalinowska, *Kapituły i kongregacje w klasztorze ojców Bernardynów w Ostrołęce*. „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” T. 20: 2006, s. 81.

⁶⁸⁶ Proposuit Ad[mod]um R[everen]dus Pater Minister Provincialis esse abusum in Monasterio Cracoviensi ad S. Agnetem quod ex Abbatissae praesumant primum locum obtinere et se introducere in Discretorium et sic augere numerum Discretarum contra praescriptum, APBK, rkps M-10, s. 256.

⁶⁸⁷ Tamże.

Szereg uchwał dotyczących klasztorów bernardynek podjęto w trakcie kapituły obradującej w Wilnie w 1689 r. Zebrano je w jeden paragraf zatytułowany: „Konstytucje do zachowania przez WW. Panny Zakonne po wszystkich konwentach przez Wielebne Definitorium podczas Capituły wileńskiej za Prezydencją Przewielebnego Ojca Jana Kapistarana Jankowskiego⁶⁸⁸ Comisarza Generalskiego postanowione”⁶⁸⁹. Uchwały przypominały w pierwszej kolejności o obowiązku przestrzegania klauzury i konieczności uzyskania zgody na wejście w jej obręb przez osobę z zewnątrz: „zakazujemy, aby żadna osoba zakonna płci męskiej któregośkolwiek zakonu (Ojców Patrów Prowincji naszej i Definitoriów wyjąwszy) nie była przypuszczona do porty panieńskiej bez osobliwej licencyjy przełożonych naszych, na karteczce za każdą bytnością napisanej”⁶⁹⁰. Za przestrzeganie tego zarządzenia była odpowiedzialna siostra pełniąca urząd portulanki, bowiem jak dodano „jeżeliby która panna portulanka nie zachowała i bez licencyjy na karcie któregośkolwiek zakonnika do kraty na rozmowę przypuściła, za pierwszą razą, niech podczas obiadu dyscyplinę w refektarzu uczyni. Za drugą zaś niech przez cały obiad klęcząc na ziemi, o chlebie i wodzie pokutuje. Za trzecim, niech będzie przez dni zamknięta. Za czwartym niech im welum wezmą na trzy miesiące”⁶⁹¹.

Ustawy uchwalone na kapitule wileńskiej określały też zasady przyjmowania świeckich panien na edukację do klasztorów oraz warunki na jakich miały przebywać w klasztorze⁶⁹². Odnosiły się również do kwestii kobiet świeckich, chcących pomieszkiwać w konwencie panieńskim. Przełożonym nie wolno było ich przyjmować, bez uzyskania pozwolenia władz bernardyńskich: „zakazujemy wszystkim pannom matkom, pod utraceniem przełożenstwa, żeby się nie ważyły przyjmować panien dorosłych na mieszkanie bez osobliwej licencyjy [...] prowincjała, którego upraszamy, aby tej licencyjy nie dawał, tylko za osobliwym fundamentem według sumnienia”⁶⁹³. Postanowienia normowały również kwestię posiadania świeckich służących przez klasztory bernardynek⁶⁹⁴. W podsumowaniu przypomniano obowiązki przełożonej

⁶⁸⁸ Jan Kapistran Jankowski, urodzony w 1626 r., należał do prowincji wielkopolskiej, w l. 1677 – 1680 był prowincjałem, w 1689 r. został mianowany komisarzem prowincji małopolskiej, odbył wówczas wizytację i odprawił kapitułę w Wilnie, zmarł 2 VI 1700 r. w Łowiczu, K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 225-226.

⁶⁸⁹ APBK, rkps M-8, s. 60-61.

⁶⁹⁰ Tamże, s. 61.

⁶⁹¹ Tamże.

⁶⁹² Tamże, uchwała ta zostanie szerzej omówiona w rozdziale czwartym rozprawy.

⁶⁹³ APBK, rkps M-8, s. 61.

⁶⁹⁴ Tamże, uchwała ta zostanie szerzej omówiona w rozdziale czwartym rozprawy.

zakonnice, która miała troszczyć się o duchowy wzrost powierzonej sobie wspólnoty: „A że przełożęństwo każde według tegoż prawa i dekretów powinno pospolite życie chować tak w kościele jako i w refektarzu, tak w nocy jako i we dnie chóru pilnując, na obiedzie i kolacji bywając dlatego deklarujemy już na potym żadna panna za matkę i przełożoną (i owszem na żadne *officium* nie będzie sposobna) nie będzie obrana, któraby pospolitego życia w kościele i refektarzu nie chowała, we dnie i w nocy chóru nie pilnowała”⁶⁹⁵.

Należy wspomnieć, iż zarząd każdej z prowincji bernardynów uchwalał własne ustawy dla podlegających im klasztorów bernardynek. Wytyczne jednak w nich zawarte były do siebie zbliżone, musiały bowiem zgadzać się z brzmieniem ogólnego prawa kościelnego, obowiązującego każdą mniszkę, bez wyjątku. Zakonnice mimo, iż ich konwenty znajdowały się pod względem zależności jurysdykcyjnej na terenie różnych prowincji zakonu, praktykowały więc podobny model życia. Przykładem takich ustaw są przepisy uchwalone w trakcie kapituły pośredniej obradującej w Łowiczu dnia 2 lutego 1666 r.⁶⁹⁶ pod przewodnictwem o. Krzysztofa Poznańczyka († 1681)⁶⁹⁷. Były one skierowane do bernardynek zamieszkujących klasztory na terenie prowincji wielkopolskiej, jednak wiele ich punktów jest na tyle uniwersalnych, iż można przypuszczać, iż również siostry od św. Agnieszki w codziennej praktyce kierowały się podobnymi wskazówkami⁶⁹⁸.

Głównym motywem ich spisania była troska władz zakonu i poczucie odpowiedzialności za znajdujące się pod ich nadzorem siostry, bowiem jak zaznaczono we wstępie: „Miłość ojcowska i powinność urzędu naszego, abyśmy pilnym dozorem naszym zakonnym Pannom, Niebieskiemu Oblubieńcowi poślubionym, a naszej władzy powierzonym, sposoby przystojne obmyślali, któremiby i śluby swe świątobliwe i insze powinności zakonne przystojnie Bogu swojemu oddawać mogli”⁶⁹⁹. Przepisy zredagowane zostały w dwunastu rozdziałach omawiających zasady przyjmowania pańien do zakonu i przebieg nowicjatu, zachowanie w trakcie modlitw i nabożeństw,

⁶⁹⁵ Tamże, s. 61-62.

⁶⁹⁶ R[evere]ndus Pater Christophorus Posnaniensis Provinciae Maioris Poloniae in Intermedio Capitulo Die Secundii Februarii Lovicii celebrato ad normam Constitutionum Apostolicarum, Statuta et Ordinationes pro omnibus Monasteriis Monialium suae iurisdictioni immediate subiectis una dum Patribus Diffinitorii compillari fecit et ad observandum lingua vulgari dedit, APBK, rkps W-25, s. 438.

⁶⁹⁷ Sprawował urząd prowincjała w latach 1665-1668, K. Kantak, *Sylwetki bernardynów poznańskich. Krzysztof Poznańczyk* „Kronika Miasta Poznania” R. 7: 1949, nr 4, s. 319-331.

⁶⁹⁸ Konstytucje i postanowienia zakonnicy z bul i dekretów Ojców Świętych papieżów, ze Statutów Generalskich i Prowincjalskich, tak dawnych jako i niedawnych, pilnie zebrane, Pannom i Siostram Zakonu Franciszka Świętego Trzeci Reguły w Prowincyjnej Wielkopolskiej będącym do nieodmiennego zachowania podane, i przez WW. Diffinitorium aprobowane, APBK, rkps W-25, s. 438-462.

⁶⁹⁹ Tamże, s. 438.

wspólnych posiłków, przystępowania do sakramentów, praktykowania milczenia, ubóstwa i posłuszeństwa, opieki nad chorymi, przestrzegania klauzury, obowiązków przełożonej. Zaznacza się w nich wyraźne nawiązanie do potrydenckiego prawa. Szczególnie, bowiem przypominały o obowiązku stosowania się do wymogów klauzury czynnej (wychodzenie z klasztoru)⁷⁰⁰ oraz biernej (wpuszczanie osób z zewnątrz do klasztoru)⁷⁰¹ i poszanowaniu ślubu ubóstwa⁷⁰².

Przepisy normujące warunki funkcjonowania klasztorów bernardynek wydawane były także drukiem. Włączone zostały jako jedenasty i dwunasty rozdział do Statutów Generalnych obowiązujących Braci Mniejszych Obserwantów, zatwierdzonych i opublikowanych w 1642 r. w Rzymie⁷⁰³. Stanowiły one kompilację dotychczasowych uchwał poszczególnych kapituł generalnych, przepisów nałożonych w wyniku decyzji Soboru Trydenckiego oraz dokumentów papieskich. Tematyka rozdziałów dotyczyła tym samych zagadnień, co omawiane wcześniej postanowienia kapituł bernardyńskich m.in. przestrzegania klauzury, warunków określających wejście na teren konwentu panińskiego oraz wyjścia sióstr poza jego obręb, zarządzania sprawami gospodarczymi, obowiązków przełożonej, sposobu jej wyboru, kwestii ubóstwa, powinności zakonnych jak wspólne modlitwy, zasady przystępowania do sakramentów, duchowej opieki sprawowanej przez spowiedników mianowanych przez władze zakonne, przyjmowania kandydatek oraz dopuszczania nowicjuszek do złożenia profesji⁷⁰⁴.

Bernardyni na gruncie polskim dbali, by przepisy normujące funkcjonowanie żeńskich konwentów były ogłaszane drukiem w języku polskim i znajdowały się w

⁷⁰⁰ Żadnym zakonnicom profeskom nie godzi się z klasztoru wychodzić ani wyjeżdżać, pod jakimkolwiek praetextem, okazyją, albo przyczyną, chociażby jakiegokolwiek choroby, trądu, powietrzem zarażenia, ażeby one przyczyny przez przełożonego i biskupów były wprzód uznane, oprócz tego gdyby ogień gwałtowny albo wód nawałność nastąpiła, na ten czas się im z klauzury klasztornej będzie godziło wynieść, jako Apostolskim Dekretem obwarowano [...], Tamże, s. 457-458.

⁷⁰¹ A w ogrodzenie klasztorne, żadnym sposobem nikomu się wchodzić nie godzi, jakiegokolwiek godności, kondycyjei, płci albo wieku, bez dozwolenia przełożonego na piśmie otrzymanego albo na miejscu jego będącego pod kłatwą, którąby tym samym popadali, jako na Synodzie Trydenskim świątobliwie jest obwarowane, [...]. Zaczym kiedykolwiek za słuszną przyczyną albo doktor albo cyrulik albo jaki rzemieślnik albo inszy mężczyzna na jaką cięższą robotę, któreby białogłowa sprostać nie mogła, ma wchodzić do klauzury, to ma być za każdą razą z pozwoleniem przełożonego, Tamże, s. 456-457.

⁷⁰² Niech żadna nie będzie, któraby pieniądze, oprócz pospolitej na jałmużny naznaczonej skrzynki miała, nawet ani w tej skrzynce pospolitej pieniędzy schowanych niechaj nie ma za swoje i zgola nic jakby sobie własnego niechaj nie mają, jako *Concilium* Trydenckie obwarowało, Tamże, s. 456.

⁷⁰³ *Statuta, constitutiones, et decreta generalia familiae cismontanae Ordinis s. Francisci de observantia, ex omnibus eiusdem Ordinis constitutionibus, et statutis collecta, et restituta iuxta sancitum in Capitulo generali Romano anni 1639. Atque in Generali Congregatione Romana Anni 1642 approbata* [...]. Romae 1642. Ex Typographia Rev. Cam. Apost.

⁷⁰⁴ Tamże, s. 153-171.

posiadaniu sióstr. W 1740 r. o. Kapistran Połaniecki (1693 – 1763)⁷⁰⁵ wydał dla klasztorów należących do prowincji małopolskiej zbiór ustaw, w których zawarł regułę papieża Leona X oraz statuty generalne⁷⁰⁶. Podobnie działania edytorskie podejmowali także przedstawiciele władz innych prowincji Braci Mniejszych Obserwantów: wielkopolskiej⁷⁰⁷, ruskiej⁷⁰⁸, litewskiej⁷⁰⁹ wydając w języku polskim statuty obowiązujące w podległych im klasztorach.

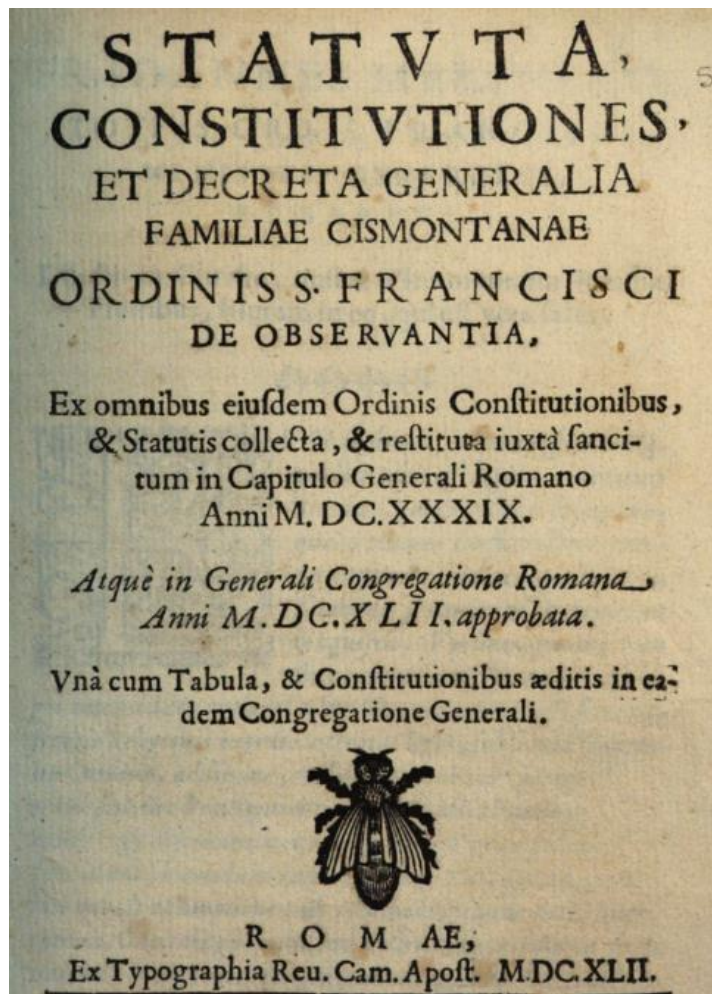
⁷⁰⁵ W. Murawiec, *Połaniecki Jan Kapistran Jan Kanty h. Strzemię*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich...*, s. 395- 396.

⁷⁰⁶ *Reguła Wielebnych Panien Zakonnych trzeciego zakonu ojca św. Franciszka przez Leona papieża X potwierdzona, także statuta albo ustaw y generalne przez Ojców św. i kapituły generalne ustanowione i do druku za staraniem O. Jana Kapistrana Połanieckiego [...] dla ich wygody podana*. Kraków 1740. Druk. M. Dyaszewski; J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej. Bibliografia c. d.* „*Studia Theologica Varsaviensia*” T. 6: 1968, z. 1, s. 351.

⁷⁰⁷ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjalnych pilnie zebrane dla zakonnic tejsze reguły prowincji Wielkopolskiej S. Maryi Anielskiej i jednostajnej obserwacji ułożone a od całego definitorium potwierdzone i do druku podane*. Warszawa 1742. Druk. Coll. S. J.; J. Bar, *Udział Polski w literaturze...*, s. 351.

⁷⁰⁸ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjalnych pilnie zebrane dla zakonnic tejsze reguły prowincji Ruskiej pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Maryi i jednostajnej obserwacji ułożone a od całego definitorium potwierdzone i do druku podane*. Lwów 1744. Druk. P. J. Golczewskiego.

⁷⁰⁹ *Regulamen zakonny, albo konstytucje panien zakonnych prowincji W. Ks. Litewskiego Świętego Kazimierza zakonu S. Franciszka, z różnych statutów generalskich i prowincjalnych i wielu [...] dekretów papieskich [...] zebrane, potym [...] od Kapituły Generalskiej w Hiszpanie korygowane [...] i do zachowania tymże pannom zakonnym podane*. Supraśl 1740. W drukarni WW OO Bazylianow; J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 351; J. Gwóźdź, *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI – XVIII wieku*. Katowice 2015, s. 45-46, 450.

Il. 22. Karta tytułowa dzieła *Statuta, constitutiones, et decreta generalia familiae cismontanae Ordinis s. Francisci de observantia, ex omnibus eiusdem Ordinis constitutionibus, et statutis collecta, et restituta iuxta sancitum in Capitulo generali Romano anni 1639. Atque in Generali Congregatione Romana Anni 1642 approbata* [...]. Romae 1642, Ex Typographia Rev. Cam. Apost.

Podstawę ustawodawstwa w klasztorze św. Agnieszki stanowiły omówiona Reguła Trzeciego Zakonu św. Franciszka zatwierdzona przez papieża Mikołaja IV, a następnie w 1521 r. dostosowana przez Leona X do potrzeb wspólnot zakonnych. Ponadto bernardynki posiadały ustawy specjalne, nadane im z postanowienia Piusa II przez o. Gabriela z Werony, Jednym z wymogów w nich zawartych było zobowiązanie do przestrzegania klauzury, co było elementem odróżniającym je od pozostałych wspólnot tercjarek. Od XVI w. zostały zobowiązane do poddania się także zarządzeniom potrydenckiego prawa, które było wspólne dla wszystkich ówczesnych żeńskich klasztorów i położyło zwłaszcza nacisk na konieczność złożenia uroczystych ślubów i zachowywania klauzury. Uzupełniały je uchwały poszczególnych kapituł bernardyńskich, które były odpowiedzią na aktualną sytuację bernardynek, zwracających

się do władz zakonu z prośbą o radę lub też wynikały z potrzeby usunięcia nadużyć. Decyzję podejmowane w ich trakcie były kierowane do wszystkich klasztorów tercjarek znajdujących się w danej prowincji lub dotyczyły pilnego problemu czy potrzeby konkretnej wspólnoty. Władze bernardyńskie dbały także, by przepisy normujące sposób życia w podległych im konwentach bernardynek były ogłaszane drukiem w języku polskim i troszczyły się, by znajdowały się one w ich posiadaniu⁷¹⁰.

⁷¹⁰ Jeżeliby jakim jawnym nieszczęściem te postanowienia zaginęły w którymkolwiek klasztorze, niech czym prędzej panna matka z dyskretnymi dawszy świadectwo o nieszczęściu, pisze do W. O. Prowincjała, żeby insze z archiwum prowincji na to miejsce przysłał, *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjalnych pilnie zebrane dla zakonnicy tejże reguły prowincji Ruskiej...*, k. K₂.

Rozdział III

Życie w klasztorze

Dzieje klasztoru łączą się nierozzerwalnie z losami zamieszkujących go zakonnic. W niniejszym rozdziale zostanie przedstawiona charakterystyka wspólnoty bernardynek ze szczególnym uwzględnieniem pochodzenia wstępujących do niej panien oraz ich powiązań rodzinnych. W treści przywołane będą postaci, o których w źródłach zachowała się szersza informacja poza jedynie wzmianką na temat imienia. Wykaz zakonnic należących do klasztoru św. Agnieszki, usystematyzowany w formie tabeli został załączony do aneksu rozprawy. W związku z różnorodnym nazewnictwem stosowanym przez współczesnych wobec sióstr żyjących według Trzeciej Reguły św. Franciszka, niekiedy trudność sprawiła ich jednoznaczna identyfikacja. Wobec tego obok informacji na temat zakonnic, względem, których zaistniała wątpliwość, co do ich właściwego przypisania do konkretnej wspólnoty, dodano komentarz, iż przynależność do klasztoru św. Agnieszki jest niepewna. Kolejna część rozdziału została poświęcona omówieniu przełomowych etapów życia klasztorowego: nowicjatu, profesji oraz okoliczności śmierci zakonnic. Następnie scharakteryzowano w układzie problemowym nadzwyczajne wydarzenia, które stały się udziałem stradomskiej wspólnoty i kształtowały jej losy. Przedstawione zostały klęski żywiołowe jakich doświadczyły bernardynki (zarazy, powodzie, pożary), zaangażowanie w tworzenie nowych fundacji (Tarnów, Wilno, Lublin, Kraków – św. Józef) oraz napad zorganizowany przez Aleksandra Koniecpolskiego w 1612 r.

1. Rekrutacja do klasztoru

a. Pochodzenie terytorialne i stanowe zakonnic

Na określenie zakonnic zamieszkujących klasztor św. Agnieszki stosowano od początku jego fundacji różnorodne określenia. Przyczyną tego był fakt, iż tworzenie się

nowej wspólnoty było procesem rozciągniętym w czasie i nie zawsze nazewnictwo stosowane w oficjalnych dokumentach wystarczająco precyzyjnie oddawało jej charakter. Tak jak etapami wznosiły się mury i otoczenie stradomskiego konwentu, tak i ówczesne społeczeństwo stopniowo wykształcało właściwe formy nazewnictwa względem zamieszkujących tamże sióstr.

Jeśli chodzi o samą siedzibę to w źródłach często pojawiało się określenie odnoszące się do jej położenia poza murami miasta, nad brzegiem Wisły i znajdującego się w pobliżu Mostu Królewskiego łączącego Stradom z Kazimierzem. W treści dokumentu z 1474 r. dotyczącego zapisu czynszu z żup wielickich i bocheńskich wymieniono, iż jedna z jego części miała być przeznaczona *pro monasterio s. Agnetis alias sororum s. Bernardini extra Cracoviam in Stradomya*⁷¹¹. W zapisce z dnia 12 stycznia 1530 r. odnoszącej się do mniszki Elżbiety *Justyny* wspomniano, iż była ona *sanctimonialis conventus sanctae Agnetis in ripa Vistule circa Pontem Regalem Stradomiaie sitti*⁷¹², podobnie w treści dokumentu z dnia 5 marca 1533 r. dotyczącego panny *Potencjany* Sieneńskiej, określono ją jako *sanctimonialis conventus dive Agnietis, haud procul a Ponte Regio iuxta Vissule ripam*⁷¹³. Z kolei w akcie z dnia 12 maja 1516 r. odnoszącym się do zgody na sprzedaż czynszu z żup bocheńskich i wielickich, zaznaczono iż był on przeznaczony dla zakonnicy żyjących w klasztorze poza murami miejskimi według Reguły św. Franciszka: *monialis conventus S. Agnetis ordinis S. Francisci de Observantia extra muros Cracoviensis in Stradomia*⁷¹⁴.

Zwyczajowa nazwa siostry św. Bernardyna na określenie zakonnicy od św. Agnieszki odwoływała się do faktu, iż zamieszkiwały one w pobliżu klasztoru franciszkanów obserwantów na Stradomiu pw. św. Bernardyna ze Sieny i były pod ich duchową opieką. Z czasem pojawiło się jednak błędne określenie sióstr, jakoby żyjących według nieistniejącej reguły św. Bernardyna. W 1519 r. charakteryzując sposób życia zakonnicy *Reginy* Tarnowskiej zapisano o niej *de tertia regula s. Bernardini*⁷¹⁵, podobnie w dokumencie z 1532 r. użyto sformułowania *deodicatae virgines tertiae regule s. Bernhardini*⁷¹⁶. Za omyłkowy należy uznać zapis z 1538 r., w którym Katarzynę, córkę Wawrzyńca Myszkowskiego, określono jako *monialis ordinis S. Clarae*, a więc

⁷¹¹ MRPS, T. 1, nr 1252, s. 64.

⁷¹² AKMKr., rkps AEp Vol. 12, k. 102-102v; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 5.

⁷¹³ AKMKr., rkps AOff 48, s. 677-678; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 224.

⁷¹⁴ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 10890, s. 139.

⁷¹⁵ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 5, s. 60-61, nr 106.

⁷¹⁶ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 203, nr 848.

przypisujący jej życie według reguły św. Klary, ale precyzując, jak dodał skryba, iż przebywała *apud S. Agnetem in Stradomia*⁷¹⁷. Odniesienie wskazujące jakoby bernardynki żyły według reguły św. Klary znalazło się także w dokumencie wytworzonym w kancelarii biskupiej. W relacji o stanie diecezji krakowskiej za czasów biskupa Piotra Gembickiego z lat 1644 r. oraz z 1650, w spisie żeńskich konwentów znajdujących się na jej terenie, wymieniono klasztor *s. Clarae de Observantia subiectae regularibus ad s. Agnetem*⁷¹⁸.

Zdarzało się, iż wymienione źródłach zakonnice nie były wprost nazwane jako mieszkające przy klasztorze św. Agnieszki, lecz jedynie określono ich przynależność do reguły św. Franciszka. Jeśli brak innych wzmianek często nasuwa to wątpliwości, z którą stradomską wspólnotą należy je identyfikować. Oprócz bernardynek istniał tam, bowiem także konwent pw. św. Kolety, a tercjarki, które w nim przebywały również prowadziły życie wspólnotowe, zgodne z regułą Trzeciego Zakonu św. Franciszka. Była także grupa tercjarek, które zamieszkiwały w pobliżu klasztoru św. Bernardyna, ale nie były związane klauzurą. Utrzymywały jednak związki z klasztorem św. Agnieszki, jak chociażby wspomniane już *Elżbieta Suchorabska*, *Krystyna z Krakowa* i *Zofia Regulina*, które w 1542 r. zostały określone jako *religiosae et deodicatae begine moniale de tertia regula*, a *Zofię Reginę Tarnowską* uważały za *mater beginarium*⁷¹⁹. Trudność taka uwidacznia się w np. zapisie z 2 kwietnia 1527 r., w którym pojawia się *religiosa Barbara monialis de regula Sancti Francisci*, bez sprecyzowania wezwania klasztoru, w którym przebywała⁷²⁰ czy w dokumencie z 1530 r., w którym występująca *Zofia Regulina monialis tertiae regule ordinis s. Francisci* sprzedała za 30 grzywien swój domek Fryderykowi Łapce z Kierlikówki⁷²¹. Podobny brak precyzji zauważyć można w zapisie z 1533 r., gdy *nobilis et religiosa virgo Rosa Strzezowska* została określona jedynie jako *de tertia regula Santi Francisci*⁷²². W tym wypadku za przynależnością do klasztoru św. Agnieszki może przemawiać tytuł *nobilis*, bowiem panny pochodzenia szlacheckiego stanowiły tam przeważający żywioł. Ponadto w księdze dobrodziejów krakowskich bernardynów wzmiankowana jest *soror religiosa Strzezewska* († 1559), która *multa bona co[n]tulit pro decore eccl[es]iae*, a mało prawdopodobnym, by jako uboga koletka mogła

⁷¹⁷ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18930, s. 77.

⁷¹⁸ *Relacje o stanie diecezji krakowskiej 1615-1765*. Wyd. W. Müller. Lublin 1978. W: *Materiały źródłowe do dziejów Kościoła w Polsce*. T. 7. Lublin 1978, s. 72.

⁷¹⁹ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22.

⁷²⁰ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 1, s. 47, nr 93.

⁷²¹ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 15737, s. 386.

⁷²² *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 230-231, nr 928.

pozwolić sobie na tak hojną działalność⁷²³. W 1526 r. *religiosa et deo dicata Regina virgo Krakowska* również została określona *de tertia regula Sancti Francisci*⁷²⁴, w 1533 r. jako *professa tertiae regule s. Francisci*⁷²⁵, a w 1540 r. jako Zofia Krakowska *tercie regule divi Francisci*⁷²⁶. W tym przypadku, dzięki licznym wzmiankom na jej temat można jednoznacznie rozstrzygnąć, iż chodzi o Zofię *Reginę* Tarnowską, zakonnicę klasztoru św. Agnieszki. Jako *monialis conventus sanctae Agnethis* została, bowiem wprost określona np. w dokumencie z 1526 r., w którym skwitowała z czynszu Jana Tęczyńskiego, kasztelana lubelskiego⁷²⁷.

Ten brak konsekwencji w używanych określeniach wskazuje, iż ukształtowanie się ostatecznej nazwy dla zakonnice zamieszkujących klasztor św. Agnieszki nastroczało współczesnym pewne trudności i był to proces rozciągnięty w czasie. Niekiedy podpowiedzią może być użyte w źródle określenie *regularis*, co jednoznacznie wskazuje, że chodzi o siostry z klasztoru św. Agnieszki, gdyż w przeciwieństwie do koletek, przestrzegały klauzurę, uczęszczając na nabożeństwa do własnej świątyni, a po reformie Gąsiorka zostały zobowiązane do złożenia ślubów uroczystych. Zwrot taki pojawił się w dokumencie z 1534 r., w którym kapituła krakowska darowała 4 floreny *sanctimonialibus regularibus de tertia regula*, z przeznaczeniem na odnowienie konwentu uszkodzonego przez powódź⁷²⁸. Określenie bernardynki względem zakonnice zamieszkujących klasztor św. Agnieszki potwierdzone zostało w źródłach pochodzących z początku XVII w. Można tu przywołać sprawę rozliczeń jakich dokonały siostry z Ludwikiem Kromerem, pisarzem miejskim dnia 12 lipca 1602 r. Anna, jego zmarła małżonka, zapisała w swym testamencie 100 zł z przeznaczeniem *ad domum seu monasterium monialium tertii ordinis bernardynki communiter nuncupatarum in Stradomia*, zabezpieczając kwotę na połowie swojej kamienicy zwanej Hektorowską w Rynku krakowskim⁷²⁹.

XV w.

Do grona bernardynek w początkowych latach istnienia klasztoru należy zaliczyć nieznaną z imienia żonę malarza Franciszka z Węgier. Wstąpiła do bernardynek po tym

⁷²³ APBK, rkps I-b-20, s. 240.

⁷²⁴ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 11, cz. 1, s. 31, nr 58.

⁷²⁵ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 17099, s. 462.

⁷²⁶ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 12, cz. 2: 1539 – 1541. Wyd. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1991, s. 123-124, nr 666.

⁷²⁷ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 11, cz. 1, s. 36, nr 68.

⁷²⁸ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 11, cz. 3: 1534 – 1535. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1987, s. 36, nr 1140.

⁷²⁹ AKMKr., rkps AEp Vol. 35, k. 406v.

jak jej mąż postanowił wstąpić do zakonu franciszkanów-obszwantów. Ich syn Cherubin również poszedł w ślady rodziców i przyjął bernardyński habit. Rodzina miała pochodzić z górnych Węgier, prawdopodobnie ze Spisza, a ich rodowe nazwisko brzmiało Ruta⁷³⁰. W testamencie Anny Florianinnej, zamożnej wdowy datowanym na 1459 r. została ujęta panna *Magdalena* ze św. Bernardyna, której, wedle woli testatorki, miały zostać przekazane małe kawałki płótna na wykonanie korporału i przekazanie go dla kapłana⁷³¹. W 1461 r. wzmiankowana jest nieznaną z imienia zakonnica Korytkówna, która po wprowadzeniu w klasztorze św. Agnieszki klauzury postanowiła odłączyć się z pięcioma towarzyszkami, dając początek wspólnocie koletek⁷³². W 1463 r. urząd przełożonej pełniła znana jedynie z imienia *Marusza*⁷³³. Z 30 kwietnia 1464 r. pochodzi dokument, w którym wzmiankowana jest zakonnica św. Bernardyna *Dorota* Wanszykówna. Wynika z niego, iż Zofia z Krakowa, za pośrednictwem swego męża Jana, kowala z Krakowa, odstąpiła jej połowę swego domu, położonego koło kościoła św. Agnieszki. Trudno stwierdzić czy wspomnianych małżonków łączyły z Dorotą jakieś więzy pokrewieństwa i czy np. wspomniana darowizna stanowiła formę posagu. Można jedynie przypuszczać, iż *Dorota* wywodziła się z warstwy krakowskiego mieszczaństwa, biorąc pod uwagę profesję jej dobrodziejów.

Przed 14 marca 1486 r. nowicjat rozpoczęła Zofia *Prakseda* Próchnicka, córka Piotra z Pruchnika († 1455/56) h. Korczak, stolnika przemyskiego, kasztelana przemyskiego. Jej nieznaną z imienia matką pochodziła prawdopodobnie z Sienieńskich h. Dębno lub Kluszków z Gołogór h. Szreniawa. Świadczy o tym fakt, iż w 1518 r. powierzyła posiadane przez siebie dobra opiece Jana Sienieńskiego Gołogórskiego i upoważniła go do reprezentowania jej w sprawach natury spadkowej. Jak się przypuszcza mógł on być jej wujecznym lub ciotecznym bratem⁷³⁴.

Bernardynką w klasztorze św. Agnieszki była Dobrochna, córka Mikołaja herbu Jelita († 1503/4), dworzanina królewskiego i burgrabiego krakowskiego oraz jego pierwszej małżonki Jadwigi Słupskiej († przed 1476)⁷³⁵. Protoplastą rodziny

⁷³⁰ Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 269; Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 241, 245, 247.

⁷³¹ ANK, rkps 772, s. 64-65; J. Wymułek, *Testamenty mieszczan krakowskich (XIV-XV wiek)*. Warszawa 2015, s. 310-311.

⁷³² ABKr., rkps 206, s. 9, 20.

⁷³³ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 11 – 12, nr 4.

⁷³⁴ ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246; M. Wolski, *Próchnicy herbu Korczak do połowy XVI w. Dzieje linii na Pruchniku*. „Studia Genealogiczne” T. 3: 2019, s. 29.

⁷³⁵ W. Bukowski, *Sycygniewski (Sancygniewski) Mikołaj h. Jelita*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa-Kraków 1995-1996, s. 129-130.

Secygniowskich był Piotr († 1430), ojciec Mikołaja, wymieniany w źródłach od 1393 r. jako dziedzic Secygniowa (obecnie Sancygniów) w powiecie proszowskim⁷³⁶. Dobrochna miała jedną rodzoną siostrę Zofię, żonę Jana Bochnara Wielopolskiego oraz dwójkę przyrodniego rodzeństwa, Jakuba i Mikołaja, synów z drugiego małżeństwa ojca z Katarzyną Oleską. W 1477 r. wzięła od ojca 500 florenów węgierskich w złocie macierzyzny po zmarłej matce, które zapisała ojcu na Sancygniowie, Biedrzychowicach, Opatkowicach i Knyszynie⁷³⁷. Jej siostra Zofia w 1480 r. po tym jak otrzymała swój posag zrzekła się na rzecz ojca wszystkich dóbr ojczystych i macierzystych oraz tych przypadłych jej po żyjącej w klasztorze Dobrochnie. W 1492 r. Mikołaj uzyskał zgodę od króla Jana Olbrachta na sprzedaż za 500 zł węgierskich czynszu rocznego zabezpieczonego na Opatkowicach z prawem odkupu klasztorowi św. Agnieszki⁷³⁸. W roku następnym wraz z żoną zapisał tenże kapitał bernardynkom, zobowiązując się do przekazywania im czynszu w wysokości 13 grzywien, corocznie na święto św. Marcina⁷³⁹. Z kolei ślady wypłacania zobowiązania ulokowanego na dobrach Sancygniów można odnaleźć w zapisce z 3 kwietnia 1512 r., kiedy to bernardynki potwierdziły odbiór 16 grzywien czynszu rocznego od Jakuba Secygniowskiego. W pokwitowaniu wymieniony został klasztor św. Agnieszki, jednakże fakt wypłacania wspomnianej sumy potwierdza związki rodziny Secygniowskich z bernardynkami, wśród, których przebywać mogła ich przedstawicielka⁷⁴⁰.

Klasztor św. Agnieszki obrały siostry Grotówny, córki wojewody rawskiego. Pod datą 16 lipca 1482 r. wymieniona została Wiktoria jako uzdrowiona w trakcie epidemii, za przyczyną Szymona z Lipnicy⁷⁴¹. Grotówna została ponownie ujęta w dokumencie z 15 września 1486 r., w którym jej i jej siostrze, zakonnice u św. Agnieszki, ich rodzeni bracia Hieronim i Piotr, zobowiązali się wypłacać coroczny czynsz w wysokości 20

⁷³⁶ W. Bukowski, *Secygniowski (Sancygniowski) Piotr h. Jelita (zm. 1430)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36, s. 132-134.

⁷³⁷ F. S[ikora], *Knyszyn*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. T. 5: *Małopolska-Województwo krakowskie*, Cz. 2, z. 4: *Klonów-Korzystki*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1989-1991, 1993, s. 612.

⁷³⁸ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 14, nr 14; ABKr., rkps 209, s. 11.

⁷³⁹ ABKr., rkps 209, s. 11.

⁷⁴⁰ AKMKr., rkps AOff 34, s. 317-318.

⁷⁴¹ *Acta Sanctorum Julii ex Latinis et Graecis, aliarumque gentium monumentis, servata primigenia veterum scriptorium phrase, collecta digesta commentariisque et observationibus illustrata*. Pod red. J. B. Sollerio, J. Pinio, G. Cupero, P. Boschio [...]. T. 4. Antverpiae 1725. Apud Jacobum du Moulin, s. 532; Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 28.

florenów węgierskich, po 10 dla każdej, dożywotnio lub dopóki będą przebywać w wspomnianym klasztorze⁷⁴².

Do stradomskiego klasztoru wstąpiły również Beata i Katarzyna, córki Spytka Melsztyńskiego († ok. 1503), kasztelana zawichojskiego. Ich matka Katarzyna Giżycka była córką Wincentego z Giżyc h. Gozdawa w ziemi rawskiej, marszałka mazowieckiego⁷⁴³. Beata i Katarzyna miały sześcioro rodzeństwa. Stanisław i Mikołaj zmarli w okresie dziecięcym, najstarszy z braci Jan ożenił się z Agnieszką, córką Pawła Czarnego z Witowic, Rafał wstąpił do zakonu bernardynów, Wincenty († 1538) w konsekwencji swego hulaszczego trybu życia został przez ojca wydziedziczony w testamencie. Jedyna siostra Anna dwukrotnie wstępowała w związki małżeńskie, najpierw z Mikołajem Kamienieckim, hetmanem wielkim koronnym, a następnie z Adamem Radziemickim, starostą czchowskim⁷⁴⁴.

W 1482 r. jako bernardynka wzmiankowana jest *Barbara* Knolla, córka pochodzącego z Krakowa mieszczanina i pisarza miejskiego Mikołaja Knolli⁷⁴⁵, która jako jedyna spadkobierczyni ojca, przekazała wówczas klasztorowi św. Agnieszki prawo patronatu ołtarza św. Krzyża w kościele N. M. P. w Krakowie. Darowizna ta została jeszcze potwierdzona dokumentem z dnia 30 lipca 1488 r.⁷⁴⁶.

W zbliżonym czasie w klasztorze przebywała również *Barbara* Wojtecka, pochodząca z Wojtkowic na Mazowszu. W 1484 r. Mikołaj Stadnicki (ok. 1446-1490)⁷⁴⁷, kasztelan przemyski za 160 grzywien odstąpił jej dożywotnio czynsz na Łyszkowicach w powiecie proszowickim, który miał być wypłacany na święto św. Marcina, w

⁷⁴² AKMKr., rkps AEp. Vol. 3, fol. 339r.

⁷⁴³ F. Kiryk, *Melsztyński Spytka h. Leliwa (zm. ok. 1503)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 20. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1975, s. 417-419; M. Smoleński, *Melsztyn. O zamku i jego panach, o kościele i plebanach. Z dodatkiem o Domostawicach*. Kraków 1888, s. 48-50; J. Laberschek, *Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich herbu Leliwa*. „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” Nr 2: 2010, s. 194-195.

⁷⁴⁴ J. Laberschek, *Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich...*, s. 192-193.

⁷⁴⁵ Mikołaj Knolla sporządził w 1452 r. inwentarz zasobów zakrystii kościoła Mariackiego, E. Piwowarczyk, *Przedmioty i paramenty liturgiczne przechowywane w zakrystii kościoła mariackiego w Krakowie w wieku XIV i XV*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 8: 2002, s. 303.

⁷⁴⁶ Ołtarz Krzyża Św. posiadał 37 ministeriów, bernardynki z klasztoru św. Agnieszki posiadał prawo patronatu nad drugim *ministerium*, kwota uposażenia wynosiła 15 grzywien, R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 13, nr 10, s. 14, nr 12; *Cracovia artificum. Supplementa 1462-1475. Komentarz*. Wybr. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 2000, s. 107, przyp. 158; W. Łuszczkiewicz, *Stare cmentarze krakowskie ich zabytki sztuki i obyczaju kościelnego*. „Rocznik Krakowski” T. 1: 1898, s. 25; E. Piwowarczyk, *Fundacje XV-wiecznych ołtarzy w kościele mariackim w Krakowie i ich uposażenie do roku 1529*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 10: 2004, s. 312; *Kościół i społeczeństwo Małopolski w II połowie XVIII wieku. Materiały źródłowe*. T. 1: *Ludność i organizacja diecezji krakowskiej*. Wyd. B. Szady. Lublin 2010, s. 37.

⁷⁴⁷ M. Wilamowski, *Mikołaj Stadnicki h. Drużyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2002, s. 413-416.

wysokości 10 grzywien. Barbara w dokumencie określona została jako *Generosa virgina* czyli jeszcze jako świecka panna, jednakże dopowiedziano, iż przebywała wówczas przy klasztorze św. Agnieszki, mogła więc być na wstępnym etapie rozpoczynania nowicjatu, a wspomniana kwota przypuszczalnie stanowiła jej posag⁷⁴⁸. W kolejnych latach wzmiankowana jest w źródłach w kontekście rozliczeń finansowych z poszczególnymi członkami rodziny Stadnickich: w 1499 r. Andrzej Stadnicki (†1551)⁷⁴⁹ potwierdził w imieniu swoim i braci, iż posiada 160 zł należące do zakonnicy Barbary⁷⁵⁰, w tymże roku wraz z matką Barbarą przekazali jej należne 10 grzywien czynszu, wzmiankowana jest także w r. 1501 i 1510⁷⁵¹. Zmarła przed 9 marca 1513 r., o czym świadczy określenie *olim*, występujące przy jej imieniu, w dokumencie, w którym zakonnica *Anna Wojtecka de Tertia Regula Sancti Bernardini*, potwierdziła przyjęcie 20 grzywien od Andrzeja Stadnickiego, które dłużny był jeszcze Barbarze⁷⁵². Jest to również jedyna odnaleziona wzmianka na temat zakonnicy *Anny Wojteckiej*. Nasuwa się pytanie czy i ona była związana z klasztorem św. Agnieszki, bowiem w zapisce nie zostało to wprost zaznaczone. Można jednak przypuszczać iż tak, skoro znała zakonnice Barbarę oraz fakt iż samą Barbarę w niektórych dokumentach opisywano jako zakonnice Reguły św. Bernardyna⁷⁵³. Druga kwestia to więzy pokrewieństwa jakie je łączyły, na wskazuje to samo nazwisko. Fakt, iż należna jej kwota została przekazana na ręce *Anny* pozwala domniemywać, iż były rodziną, a *Anna* stała się w obliczu śmierci *Barbary* jedyną osobą, której mogły zostać wypłacone zaległe kwoty.

Przed 1485 r. nowicjat rozpoczęła Elżbieta Trzeciecka, przyjmując imię *Salomea*. Była córką Jana Trzecieckiego herbu Strzemię i Katarzyny Stadnickiej († przed 1480)⁷⁵⁴. Miała czterech braci: Adama, Tomasza, Jana i Andrzeja. Przebywała tam z pewnością jeszcze w 1515 r., kiedy skwitowała Andrzeja Stadnickiego, wojewodę bełskiego z należnych jej 100 florenów⁷⁵⁵. Dnia 25 kwietnia 1485 r. ojciec i bracia zapisali jej

⁷⁴⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 370; A. M[arzec], *Lyszkowice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. T. 5: *Małopolska-Województwo krakowskie*. Cz. 3, z. 4: *Łaganów -Lyszkowice*. Kraków 1994 – 2000, 2003, s. 1083-1084.

⁷⁴⁹ M. Wolski, *Andrzej Stadnicki h. Drużyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41, s. 370-372.

⁷⁵⁰ AKMKr., AOff Vol. 17, s. 615-616.

⁷⁵¹ Tamże, AOff Vol. 19, s. 99-100; rkps AOff Vol. 20, s. 329; rkps AOff Vol. 24, s. 100-101; rkps A Off. Vol. 25, s. 693, 790.

⁷⁵² AKMKr., rkps AOff Vol. 34, s. 582.

⁷⁵³ Tamże, AOff Vol. 19, s. 99-100.

⁷⁵⁴ M. Wolski, *Trzeciecy herbu Strzemię. Małopolska rodzina szlachecka XIV-XVI wieku*. Kraków 2005, s. 246, 248, 324, 261-262.

⁷⁵⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 417.

dożywotni czynsz na dobrach Mojkwice, w wysokości 10 grzywien⁷⁵⁶. Według umowy czynsz ten miał być płacony Elżbiecie dożywotnio na święto św. Marcina, a później miał przejść na synów Jana i ich następców. W 1493 r. czynsz obniżono do 6 grzywien i dodano do niego opłatę w naturze w postaci jaj i kogutów, a także przeniesiono go na część dóbr Szczytniki⁷⁵⁷. Elżbieta jest także wzmiankowana w dokumencie z 8 października 1498 r., kiedy to Barbara z Niedźwiedzia, wdowa po jej wuju Mikołaju Stadnickim zobowiązała się jej zapłacić 100 złotych półgroszków za szaty, perły i kosztowności otrzymanej od niej po profesji⁷⁵⁸.

W 1490 r. Anastazja, zakonnica trzeciej reguły, odstąpiła bernardynkom swój dom, położony na Stradomiu koło klasztoru św. Agnieszki „w tyle Białoszanki”, pod warunkiem płacenia tejże Białoszance sześciu groszy rocznego czynszu⁷⁵⁹. Można jedynie przypuszczać, że Anastazja, jako właścicielka domu położonego na Stradomiu wywodziła się z kręgu krakowskiego mieszczaństwa.

W 1499 r. w klasztorze św. Agnieszki przebywała Róża Strzeżowska, bowiem 4 maja tegoż roku otrzymała zapis 4 grzywiny czynszu, płatnego na Boże Narodzenie od swoich rodzonych braci Jana i Gabriela Strzeżowskich, Kwota zabezpieczona była na ich dobrach dziedzicznych Strzyżów.⁷⁶⁰ W roku 1508 r. otrzymała jeszcze od swego brata Gabriela 30 zł in *auro*⁷⁶¹. W zapisie wspomniany jest również, nieżyjący już wówczas Mikołaj Strzyżowski († ok. 1497), brat ich ojca, dziedzic Strzyżowa, Czudca, Godowej h. Oława, dyplomata, kasztelan sanocki i wiślicki, starosta biecki⁷⁶². A to pozwala uściślić, iż skoro Mikołaj był ich stryjem to ojcem Gabriela i Jana oraz bernardynki Róży był Jan Strzeżowski († przed 12 IV 1485). Szczęśliwie w powyższych wzmiankach zostało doprecyzowane iż była zakonnica, przebywającą w klasztorze św. Agnieszki na Stradomiu. Dowodem bowiem na różnorodność nazewnictwa stosowanego wobec bernardynek w tymże okresie są wzmianki na temat Róży z 3 marca 1518 r., kiedy to określono ją jedynie jako zakonnice *de Tertia Regula S. Bernardini*⁷⁶³. Podobnie w zapisie z 8 października 1529 r., kiedy to stanęła naprzeciw Anny, kucharki mansonarzy zamku

⁷⁵⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 395-396; M. W[olski], *Mojkwice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego*. Cz. 4, z. 4: *Mogielice – Mrzygłód Stary*. Kraków 2014, s. 762.

⁷⁵⁷ M. Wolski, *Trzeciocy herbu Strzemie...*, s. 248.

⁷⁵⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 503-504; M. Wolski, *Trzeciocy herbu Strzemie...*, s. 248.

⁷⁵⁹ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 14, nr 13.

⁷⁶⁰ AKMKr., AOff Vol. 20, s. 301-302.

⁷⁶¹ AKMKr., AOff Vol. 25, s. 440.

⁷⁶² M. Wilamowski, *Strzeżowski Mikołaj ze Strzyżowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 40. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2007-2008, s. 77-79.

⁷⁶³ AKMKr., AOff Vol. 39, s. 262.

krakowskiego, w sprawie dotyczącej przyjęcia do reparacji dwóch koszul wartych 40 groszu i koca, ponownie podano, iż żyła według Trzeciej Reguły św. Bernardyna⁷⁶⁴.

XV/XVI w.

Jan Amor Tarnowski h. Leliwa, kasztelan krakowski z pierwszego małżeństwa z Zygmunta, córką Prokopa z Goraja, Stojanic i Szczebrzeszyna, herbu Korczak miał dwóch synów, Jana Amora i Aleksandra oraz trzy córki. Pierwsza z nich Elżbieta poślubiła Dobiesława Lubelczyka z Kurozwek, wojewodę sandomierskiego, Zofia wstąpiła do klasztoru bernardynek pw. Św. Agnieszki, przyjmując imię *Regina*, zaś Katarzyna została żoną Stanisława Kmity, kasztelana sanockiego. Jan Amor jako wdowiec, ożenił się ponownie w 1485 r. z wnuczką Zawiszy Czarnego, Barbarą z Rożnowa herbu Sulima, z którą miał jeszcze syna, urodzonego w 1488 r. Jana Amora Tarnowskiego († 1561)⁷⁶⁵. Zofia *Regina* zwana Krakowską wstąpiła do bernardynek przed 29 września 1490 r., gdyż tak datowany jest dokument, w którym ojciec zapisuje jej, już jako zakonnicy, 20 grzywien rocznego czynszu, zabezpieczonego na dobrach Zdziesławice oraz części Czech położonych w ziemi krakowskiej⁷⁶⁶. Ponadto 6 maja 1497 r. otrzymała jeszcze od rodzica zapis 30 grzywien czynszu na Tarnowie i Szczebrzeszynie⁷⁶⁷. W 1518 r. siostrzeniec Piotra Kmity z Wiśnicza, marszałek i starosta przemyski darował jej czynsz roczny w wysokości 20 grzywien na dobrach dziedzicznych Januszowice, Gogołów i Glinnik w okręgu pilzneńskim⁷⁶⁸.

Pod datą 10 lutego 1500 r. pojawiła się w po raz pierwszy w źródłach bernardynka *Potencjana* Sienieńska, określona już jako *monialis*, można więc przypuszczać, iż do klasztoru wstąpiła przed tą datą⁷⁶⁹. Po raz kolejny występuje dnia 7 czerwca 1505 r., gdzie wymieniona została jedynie z nazwiska, w zapisce dotyczącej jej rozliczeń finansowych i przekazanie kwoty 6 złotych przez Jadwigę Denowską, co miało nastąpić w ciągu nadchodzących dwóch tygodni po święcie św. Jana Chrzciciela⁷⁷⁰. W 1514 r. musiała być już zakonnica, z odpowiednim stażem we wspólnocie, skoro w dokumencie z 27 listopada tegoż roku zanotowano, iż pełniła urząd dyskretki⁷⁷¹, z kolei pod datą 16 września 1519

⁷⁶⁴ AKMKr., AOff Vol. 47, s. 606.

⁷⁶⁵ W. Dworzaczek, *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego Wiek XIV-XV*. Warszawa 1971, s. 216; Z. Spieralski, *Jan Tarnowski 1488-1561*. Warszawa 1977, s. 35, 37, 39.

⁷⁶⁶ MRPS, T. 1, nr 2143, s. 112.

⁷⁶⁷ MRPS, T. 2, nr 705, s. 43.

⁷⁶⁸ Tamże, T. 4, cz. 2, nr 11563, s. 173.

⁷⁶⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 21, s. 4.

⁷⁷⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 23, s. 87.

⁷⁷¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224.

r. znów wzmiankowana jest jako zakonnica *Potencjana*⁷⁷², podobnie jak i w zapisce z 20 maja 1524 r.⁷⁷³. W czerwcu 1528 r. po raz pierwszy wymieniona została z chrzestnym imieniem jako Elżbieta⁷⁷⁴ *Potencjana*, kiedy to skwitowała Jodoka Ludwika Decjusza (†1576)⁷⁷⁵ z przyjęcia 4 zł czynszu wypłacanego z jego dóbr Wola Chełmska. W źródle występuje z określeniem *Generosa*, co wskazuje na jej szlacheckie pochodzenie⁷⁷⁶. Trudno wychwycić na jej temat jakieś bardziej szczegółowe informacje, bowiem mimo, iż pojawia się w zapisach na przestrzeni wielu lat, dotyczą one jedynie kwestii finansowych. Są to akty, w których potwierdzała przyjęcie czynszu od wspomnianego powyżej Decjusza. Suma zabezpieczona była na jego dobrach dziedzicznych Chełmska Wola i Przegorzały. Wypłacana była kwartalnie, stąd zauważalna regularna częstotliwość wzmianek w okolicy Popielca, uroczystości Zesłanie Ducha Świętego, Podwyższenia Krzyża Św. i św. Łucji w latach 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1535, 1536. W zapisach raz występuje pod chrzestnym imieniem, raz pod dwoma, bezsporna jest jednak kwestia jej szlacheckiego pochodzenia, gdyż często poza oczywistym dla zakonnicy określeniem jak *Deodicata* czy *Reliogosia*, pojawia się jako *Nobilis et Religiosa virgo*⁷⁷⁷. Potwierdzenie jej powiązań rodzinnych z rodziną Sienieńskich z Sienna i Gołogór h. Dębno zawiera wpis z akt oficjalatu krakowskiego z kwietnia 1530, w którym *Potencjana* nazwana została wprost rodzoną siostrą nieżyjącego już wówczas Wiktoryna Sienieńskiego (ok. 1463-1530)⁷⁷⁸ h. Dębno, z Sienna i Gołogór, kasztelana małogoskiego⁷⁷⁹. Skoro więc byli rodzeństwem można potwierdzić, iż rodzicami jej byli Andrzej Sienieński z Sienna i Rymanowa (†1494)⁷⁸⁰, h. Dębno, zwany też Gołogórskim,

⁷⁷² AKMKr., rkps AOff Vol. 39, s. 453.

⁷⁷³ AKMKr., rkps AOff Vol. 43, s. 192.

⁷⁷⁴ W dokumencie z 10 X 1523 r. notowana jest jako Regina *Potencjana*, możliwe, iż miała dwa chrzestne imiona, MRPS, T. 4, cz. 2, 13610, s. 281.

⁷⁷⁵ *Poczet soltysów, wójtów, burmistrzów...* T. 1, s. 444.

⁷⁷⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 158.

⁷⁷⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 334-335 (18 XII 1528), 387-388 (17 II 1529), 573 (15 IX 1529), 782 (6 III 1530), 949 (8 VI 1530), 1635 (21 IX 1530); rkps AOff Vol. 48, s. 209 (20 IX 1531), 281 (20 XII 1531), 336 (21 II 1532), 677-688 (5 III 1533), rkps AOff Vol. 56, s. 712 (20 IX 1536); rkps AOff Vol. 61, s. 337 (17 IX 1533), 463 (17 XII 1533), 550-551 (25 II 1534), 667-668 (27 V 1534), 750 (17 IX 1534), 841 (16 XII 1534), 902-903 (17 II 1535), 1012 (19 IV 1535), 1119 (16 IX 1535), 1166 (7 VI 1536), 1260 (20 IX 1536); 1331 (19 XII 1536); rkps AAdm Vol. 1, s. 339-340 (8 III 1536); rkps AOff Vol. 62, s. 23 (21 II 1537), 126 (23 V 1537),

⁷⁷⁸ F. Kiryk, *Sienieński Wikoryn z Sienna i Gołogór*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 1996-1997, s. 192.

⁷⁷⁹ AKMKr., rkps AOff 60, s. 148-149.

⁷⁸⁰ F. Kiryk, *Sienieński Andrzej z Sienna i Rymanowa, zw. też Gologórskim*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37, s. 172.

podkomorzy sandomierski oraz Katarzyna z Gołogór⁷⁸¹ w ziemi lwowskiej którą poślubił przed 1462 r. Ojciec bernardynki *Potencjany* był człowiekiem bardzo zamożnym, posiadał dobra gołogórskie, wniesione w posagu przez żonę, ponadto dobra w ziemi sanockiej m.in. Rymanów, a w ziemi sandomierskiej należało do niego miasto Sienno z przyległościami⁷⁸². Ustalenie pochodzenia zakonnicy Sienieńskiej, pozwoliło również wyjaśnić zagadkę dlaczego otrzymywała ona regularne sumy z dóbr Chełmska Wola i Przegorzały. Otóż wspomniane wsie należały początkowo do Wiktoryna Sienieńskiego, a ten z kolei w marcu 1528 r. sprzedał je Jodokowi Ludwikowi, z zastrzeżeniem, że kupujący będzie zobowiązany do wypłacania jego rodzonej siostrze, zakonnicy dożywocia w wysokości 16 złotych rocznie, z czego jak wiemy, sumiennie się wywiązywał⁷⁸³. Panna Sienieńska miała jeszcze zapisane pewne sumy na dobrach rodzinnych. Wiadomo, iż 12 grudnia 1536 r. skitowała Jana Sienieńskiego, z przekazanych 100 zł ulokowanych na mieście Sienno, które pierwotnie zobowiązał się przekazywać jego nieżyjący już ojciec, również Jan⁷⁸⁴.

XVI w.

W 1501 r. do nowicjatu wstąpiła *Agnieszka* pochodząca z Krosna, o której wiadomo, iż przeżyła w klasztorze bernardynek sześćdziesiąt pięć lat i została zapamiętana jako dobrodziejka krakowskiego konwentu braci bernardynów⁷⁸⁵.

Przed 1502 r. nowicjat musiała rozpocząć *Katarzyna* Rychcicka, gdyż w dokumencie z 29 kwietnia tegoż roku określona została już jako zakonnica – *sanctimoniali S. Agnetis extra muros Cracoviensis*. Wówczas król Aleksander I wyznaczył jej szwagra, a swego dworzanina Jana Milczanowskiego, podczaszego lwowskiego, opiekunem jej dóbr, położnych na Podolu. Ziemie te przypadły jemu i jego małżonce Annie, a wspomniana bernardynka miała w zamian otrzymywać corocznie 4 złote węgierskie⁷⁸⁶. Katarzyna wzmiankowana jest jeszcze w dokumencie z 3 grudnia 1507 r. jako *professa coenobii s. Agnetis Cracoviensis*, gdy wraz z rodzonym bratem

⁷⁸¹ Katarzyna była córką Mikołaja Gołogórskiego, kasztelana halickiego, miała 1 siostrę Elżbietę, R. Trawka, Skarb i dziewczyna. *O fortunie kasztelana halickiego Mikołaja Gołogórskiego i jego córki Elżbiety*. „Przegląd Historyczny” T. 113: 2022, z. 3, s. 412-413.

⁷⁸² Z. Anusik, *Sienieńscy herbu Dębno (lubelska gałąź rodu) w XVI i XVII wieku*. „Przegląd Nauk Historycznych” R.20:2021, nr 1, s. 99-100.

⁷⁸³ ANK, rkps Castr. Crac. 39, s. 152-153 (w dokumencie panna Sienieńska wymieniona została pod dwoma imionami); perg. 1144; A. Hirschberg, *O życiu i pismach Justa Ludwika Decjusza 1485-1545*. Lwów 1874, s. 50 (autor wymienia jedynie świeckie imię panny Sienieńskiej i nie wspomina, iż była zakonnica).

⁷⁸⁴ AKMKr., AOff Vol. 61, s. 1323.

⁷⁸⁵ APBK., rkps I-b-20, poz. 32, s. 241.

⁷⁸⁶ MRPS, T. 3, nr 469, s. 31.

Janem Rychcickim dała zgodę Janowi Milczanowskiemu, na sprzedaż pewnych działek w wioskach Czarnokmycze, Dawidkowcze, Łopotowcze na Podolu⁷⁸⁷.

W dokumencie z 22 listopada 1507 r. występuje Anna Tarłówna, która jako *monialis de regula s. Bernardini*, wraz ze swą siostrą Katarzyną⁷⁸⁸ sprzedała Elżbiecie Kunowskiej za 20 grzywien drewniany dom położony na Stradomiu⁷⁸⁹. Sformułowanie użyte w zapisie transakcji nie pozwala jednoznacznie stwierdzić czy wspomniana Anna, zakonnica przypisana do reguły św. Bernardyna, była związana z klasztorem św. Agnieszki. Za tym przemawia jednak określenie *nobilis* charakteryzujące jej pochodzenie, gdyż panny o szlacheckich korzeniach stanowiły dominujący element w ówczesnej strukturze stradomskiej wspólnoty. Anna Tarłówna była córką Andrzeja Tarły h. Topór († po 27 IV 1507), podstolego lwowskiego (1505-1507) oraz Barbary z Herburtów († po 12 VI 1509), którą poślubił najpewniej w 1496 r. Z małżeństwa tego urodziło się dwóch synów: Jan i Andrzej oraz dwie córki Anna i Katarzyna. Ojciec Tarłowien był właścicielem rodowej siedziby w Szczekarzowicach oraz sąsiedniej wsi Okół w powiecie sandomierskim oraz tenuty drohowyskiej⁷⁹⁰.

W 1513 r. nowicjat rozpoczęła głuchoniema Jadwiga Salomonówna, przyjmując imię *Bogumiła*. Żyła tam jeszcze w 1529 r.⁷⁹¹. Jej rodzicami byli Mikołaj Salomon herbu Łabędź († 1509) oraz Jadwiga zwana Hazą († 1515), córka Leonarda Ungestüm. Miała dwójkę rodzeństwa: brata Mikołaja († 1528), żonatego z Katarzyną, córką Pankracego Guttetera oraz siostrę Annę, żonę Mikołaja Glińskiego, mieszczanina krakowskiego. Po śmierci ich ojca Mikołaja, który został pochowany w kaplicy kościoła Mariackiego, opiekunem pozostawionych dzieci został dziadek Piotr († 1515)⁷⁹², mieszczanin, rajca krakowski, kupiec i bankier. To on zapisał dnia 27 listopada 1514 r. 500 zł posagu, z czynszem rocznym 35 zł dla swojej wnuczki, która była już wówczas zakonnica w klasztorze św. Agnieszki⁷⁹³. Gdy w wieku ok. osiemdziesięciu lat Piotr zmarł, pieczę nad

⁷⁸⁷ Tamże, T. 4, cz. 1, nr 214, s. 13.

⁷⁸⁸ Wydawca w przypisie zaznaczył, iż obie Tarłówny były nieklauzurowymi tercjarkami bernardyńskimi, w dokumencie wprost zakonnica określono jedynie Annę.

⁷⁸⁹ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T. 4: 1501-1515. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1965, nr 82, s. 75-76.

⁷⁹⁰ J. Pielas, *Dzieje szczekarzowickiej linii Tarłów herbu Topór w XVI wieku*. W: *Tarłowie. Rola i znaczenie rodziny w dziejach ogólnonarodowych i lokalnych XVI-XIX wieku. Materiały z sesji naukowej 24 czerwca 2006*. Pod red. H. Gmiterka, A. Szymanka. Janowiec nad Wisłą 2006, s. 14.

⁷⁹¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66-67 (k. 32v.-33).

⁷⁹² *Poczet soltysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 394; W. Bukowski, *Salomon (Salomonowic) Piotr h. Łabędź*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 34. Pod red. H. Markiewicza. Wrocław 1992/1993, s. 381-384; J. Ptaśnik, *Studia nad patrycjatem krakowskim wieków średnich*. Cz. 2. „Rocznik Krakowski” T. 16: 1914, s. 35-37.

⁷⁹³ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224-225.

Jadwigą i jej rodzeństwem przejął Jan Boner, (również jako prowizor klasztoru św. Agnieszki) gdyż ich matka w 1512 r. wyszła ponownie za mąż za Hektora Watta⁷⁹⁴.

Z pewnością przed 1523 r. do krakowskich bernardynek wstąpiła Zofia, przedstawicielka rodziny Latoszyńskich h. Gryf, która to familia wywodziła się z województwa pilzneńskiego. W dokumencie z 13 kwietnia 1523 r. Zofia została określona już jako *deodicata virgo*⁷⁹⁵.

W klasztorze św. Agnieszki zakonnicami były: Elżbieta (1529) i Brygida (1533-1536) Łapczanki, córki Zbigniewa Łapki Łapanowskiego h. Drużyna z Kierlikówki (1465-1536) i jego drugiej żony Elżbiety Niewiarowskiej h. Półkozic, wywodzących się z województwa krakowskiego. Miały one trzech braci Jana (1529-1541), Adama (1529-1537) i Kaliksta (1529-1537), siostrę klaryską Barbarę *Krystynę*, a ponadto przyrodnie rodzeństwo z pierwszego małżeństwa ojca z Katarzyną Słabosz († przed 1501) – braci Fryderyka (1512-1542) i Mikołaja (1509-1543) oraz siostry Katarzynę (1523) i Annę (1516)⁷⁹⁶. Zakonnica Elżbieta musiała już przebywać u bernardynek w 1529 r., kiedy to jej przyrodni brat Fryderyk zobowiązał się, iż po jej śmierci i śmierci ojca będzie zobligowany ofiarować klasztorowi św. Agnieszki 40 florenów które mniszka miała ulokowane na wsi Przeginia lub zapisać czynsz w wysokości 4 florenów⁷⁹⁷.

Z osiadłej w Krakowie rodziny wywodziła się *Katarzyna Regulanka*, odnotowana w źródłach wprost jako zakonnica *Ordinis S. Bernardini tertiae Reguleae ad S. Agnetem* w 1529 r.⁷⁹⁸ Jej rodzicami byli Jan z Reguł († 1515) szlachcic herbu Strykoń z Reguł pod Warszawą oraz Benigna, córka Mikołaja Karla († po 1508)⁷⁹⁹, kupca, rajcy krakowskiego, pochodzącego z Elbląga. Jan z Reguł ukończył studia na Akademii Krakowskiej, a doktorat z medycyny uzyskał we Włoszech. Prawo miejskie przyjął w 1480 r. i przewodził katedrze medycyny na krakowskiej uczelni, pełnił również funkcję

⁷⁹⁴ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 11746, s. 183; J. Ptaśnik, *Bonerowie*. „Rocznik Krakowski” T. 7: 1905, s. 50-51; W. Bukowski, *Salomonowie herbu Łabędź. Ze studiów nad patrycjatem krakowskim wieków średnich*. W: *Cracovia. Polonia. Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Pod red. K. Baczkowskiego [i inn.]. Kraków 1995, s. 137, 142-143.

⁷⁹⁵ MRPS, T. 4, cz. 1, nr 4211, s. 243.

⁷⁹⁶ F. S[ikora], M. Wil[amowski], *Łapanów*. W: *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. T. 5: *Małopolska-Województwo krakowskie*. Cz. 3, z. 4: *Łapanów-Lyszkowice*. Kraków 1994-2000, 2003, s. 826-828; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1841, s. 205, 561-564.

⁷⁹⁷ J. K[urtyka], *Kobylec*. W: *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka-Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego i F. Sikory. Kraków 1993, 682-683.

⁷⁹⁸ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 433: *Liber actorum dominorum consulum Cracoviensium 1526-1529*, 569-570; AKMKr., AOff Vol. 47, s. 612.

⁷⁹⁹ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...* T. 1, s. 421.

nadwornego lekarza Kazimierza Jagiellończyka. Był właścicielem kamienicy w Rynku krakowskim, która od jego nazwiska określana była domem Regulińskim (obecnie Rynek Główny 20). *Katarzyna* miała trójkę rodzeństwa, brata Mikołaja oraz dwie siostry: Annę, żonę Feliksa Dąbrowskiego i Benignę, która w 1519 r. poślubiła Łukasza Noskowskiego (ok. 1475-1532)⁸⁰⁰. Na mocy testamentu Jana sporządzonego w 1512 r., wspomniana kamienica, po śmierci testatora stała się własnością wdowy oraz ich dzieci. Z czasem w wyniku rozliczeń finansowych z rodzeństwem żony, właścicielem kamienicy stał się zięć Jana z Reguł, Łukasz Noskowski⁸⁰¹. Do 1531 r. w wyniku spisanych umów Łukasz spłacił Mikołaja oraz swoją szwagierkę Katarzynę, zakonnicę w klasztorze św. Agnieszki⁸⁰². W styczniu 1532 r. sporządził testament i swym spadkobiercą uczynił żonę Benignę, jednakże w tym samym roku, zmienił jego postanowienia, w związku ze śmiercią małżonki i wobec braku wspólnego potomstwa. Kamienica oraz reszta majątku trafiła w ręce licznych zstępnych⁸⁰³. I ponownie jedna z jej części znalazła się w posiadaniu jego szwagierki, Katarzyny, która w 1532 r. określona została w dokumencie jako *virgo [...]* *ordinis S. Bernardini*⁸⁰⁴. Wiadomo, iż posiadała w niej udziały do 1538 r.⁸⁰⁵, kiedy to stopniowo zaczął je skupować nowy właściciel Mikołaj Lutomirski⁸⁰⁶. Zachowały się dwie wersje jej testamentu, pierwsza z 16 kwietnia 1533 r., wpisana do księgi na podstawie jej zeznania, gdzie określiła się jako *religiosa virgo Ordinis S. Bernardini tertiae regulae*⁸⁰⁷ oraz druga z 24 listopada 1541 r.⁸⁰⁸.

Dorota *Perpetua* Noskowska wywodziła się z Noskowa, z drobnej szlachty osiadłej w ziemi zakroczymskiej na Mazowszu. Była córką Zygmunta Noskowskiego

⁸⁰⁰ J. Lachs, *Kronika lekarzy krakowskich do końca XVI wieku. Przyczynki archiwalne*. Kraków 1909, s. 14-17; M. Markowski, *Jan z Reguł (Regulus, de Regulis, de Reguly)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1962-1964, s. 472-473; *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 397; J. Bieniarzówna, *Noskowski Łukasz (właściwie Łukasz z Noskowa) h. Nałęcz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 23. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1978, s. 225-226; W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*, (cz. 10). „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 11: 2005, s. 23-24; S. Kościński, *Słownik lekarzy polskich obejmujący oprócz krótkich życiorysów lekarzy Polaków oraz cudzoziemców w Polsce osiadłych, dokładną bibliografię lekarską polską od czasów najdawniejszych aż do 1885*. Warszawa 1888, s. 355.

⁸⁰¹ Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI w. Studium o elicie władzy*. Kraków 2003. s. 209.

⁸⁰² ANK, rkps 433, s. 414-416, 569-570, 602, 616-617.

⁸⁰³ W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*, (cz. 10). „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 11: 2005, s. 24-25.

⁸⁰⁴ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 434: Liber actuum dominorum consulum Crac. 1529-1532, s. 536.

⁸⁰⁵ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 437: Ephemerides actorum incliti senatus Crac. 1538-1540, s. 55 (tu określona jedynie jako *monialis*)

⁸⁰⁶ W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*, (cz. 10). „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 11: 2005, s.25.

⁸⁰⁷ ANK, rkps 772, s. 258.

⁸⁰⁸ Tamże, s. 279-281.

herbu Nałęcz oraz siostrą osiadłych w Krakowie: Łukasza i Jana (1478-1542)⁸⁰⁹, doktorów medycyny i profesorów Akademii Krakowskiej. Była spowinowacona ze wspomnianą wcześniej *Katarzyną* Regulanką, która była szwagierką jej brata.

Kilkoro panien z rodziny Myszkowskich, herbu Jastrzębiec obrało życie zakonne. Bernardynką w klasztorze św. Agnieszki była Katarzyna, jedna z czterech córek Wawrzyńca Myszkowskiego (ok. 1486-1546), kasztelana oświęcimskiego, bieckiego, sądeckiego oraz Barbary z Tęczyńskich⁸¹⁰. Możliwe, że zakonnica została już przed 1536 r., gdyż z 10 stycznia tegoż roku pochodzi zapis czynszu płatnego na Święto Trzech Króli w wysokości 8 florenów od kwoty 200 florenów, który Wawrzyniec przekazał *religiosae et deo dicatae virgini Catherini filiae suae in Conventu S. Agnethe degenti*⁸¹¹. W 1538 r. Myszkowska zrzekła się pretensji do majątku przypadającego jej po rodzicach⁸¹². Z kolei w dokumencie z 28 maja 1555 r. występuje jako jedna z sióstr towarzyszących ówczesnej przełożonej *Eufrozynie* Tarłównie⁸¹³. Drugą przedstawicielką rodziny Myszkowskich była Zofia, córka Zygmunta Myszkowskiego († 1577)⁸¹⁴ i Beaty Przerębskiej (po † 1593), starostów oświęcimskich i zatorskich, która pod imieniem *Charitas* wstąpiła do klasztoru św. Agnieszki. Jak zapisano w jej nekrologu, zmarła „podczas Szwedów” i została pochowana przy kościele OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej⁸¹⁵.

W 1541 r. jako zakonnica wzmiankowana jest Zofia Maysnerówna, córka Jakuba († przed 1541) i Doroty. Wówczas to wraz z rodzonym bratem Stanisławem, cysterszem z klasztoru w Mogile oraz pozostałym rodzeństwem, kwitują Kaspra Bera z przekazania dwóch okutych skrzyń, domowych sprzętów i ruchomości po ich zmarłej matce⁸¹⁶. Jako córka Jakuba Maysnara, obywatela krakowskiego i wójta została poświadczona w zapisie z 20 sierpnia 1549 r., kiedy to odebrała należne jej 25 zł i 2 grosze czynszu, przekazane przez Katarzynę Kurzerową, mieszkankę Krakowa⁸¹⁷.

⁸⁰⁹ J. Bieniarzówna, *Noskowski Jan...*, s. 224; S. A. Sroka, *Kariera lekarska Jan Noskowskiego (1478-1542)*. „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” T. 29:2020, s. 15-28.

⁸¹⁰ A. Kamiński, *Myszkowski Wawrzyniec z Mirowa i Spytkowic h. Jastrzębiec*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1977, s. 399-401.

⁸¹¹ AKMKr., rkps AAdm., Vol. 1, s. 131.

⁸¹² MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18930, s. 77.

⁸¹³ AKMKr., AOff Vol. 85, s. 715.

⁸¹⁴ H. Kowalska, *Myszkowski Zygmunt z Preciszowa h. Jastrzębiec*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22, s. 403-404.

⁸¹⁵ ABKr., rkps 221, s. 174.

⁸¹⁶ W. Bukowski, *Mogila*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Opr. W. Bukowski [i inn.]. Pod red. W. Bukowskiego Cz. 4, z. 4. *Mogilice-Mrzyglód Stary*. Kraków 2014, s. 745.

⁸¹⁷ AKMKr., rkps AOff 96, s. 701-702.

W 1550 r. do bernardynek wstąpiły dwie cudzoziemki „panny *Magdalena* Włos[z]ka i *Eustachia* Moskiewka, które była królowa Bona dała do zakonu”⁸¹⁸. Wpłacono za nimi kwotę 100 zł, która została 10 lipca tegoż roku ulokowana przez Mikołaja Kąckiego na jego dobrach w Kątach i sołectwie w Kamborni z czynszem w wysokości 4 zł, „którą sumę i czynsz przenosząc zapis grodzki do ziemstwa zapisał zaś na części swej w Porąbce z obroną Roku P. 1565”⁸¹⁹.

W 1551 r. w źródłach odnotowano zakonnice *Klarę*, pochodzącą z Krakowa, z mieszczańskiej rodziny Kromfeltów⁸²⁰. Otrzymała wówczas zapis czynszu rocznego 3 zł ulokowanego na jatce rzeźniczej Bartłomieja Kwaśnego i jego żony Zofii, położonej na Kazimierzu. Kwota 60 zł, od której miał być wypłacany czynsz, dożywotnio *Klarze*, a po jej śmierci klasztorowi⁸²¹. Suma pochodziła z zapisu testamentowego Marcina Belzy († 1542)⁸²², kanonika krakowskiego. Została przekazana przez egzekutora jego ostatniej woli, którym był, obok ks. Stanisława Borka, dziekana krakowskiego, Jakub Kromfelt, doktor dekretów. Bez wątplenia motywem przekazania zapisu dla zakonnicy *Klary* były więzi rodzinne, bowiem oboje wywodzili się z rodziny Kromfeltów silnie związanej z Krakowem. Jakub Kromfelt zwany Belzik (1515-1585), brat *Klary* był rektorem i dziekanem Wydziału Prawa. Pełnił funkcję rektora szkoły mariackiej, św. Szczepana i św. Ducha. Był altarystą w kościele św. Ducha w Krakowie, posiadał również probostwo w Marcyporębie i Luborzycy oraz altarię św. Łazarza w kościele św. Marii Magdaleny w Krakowie. Nie zapisał się niestety zbyt chlubnie w historii Wydziału Prawa, z którym był związany jako profesor. Zarzucano mu niekompetencję, opuszczanie zajęć i naruszanie zasad, którymi winni się kierować profesorowie krakowskiej uczelni⁸²³. Brat Jakuba, Szymon († przed 8 V 1572) był kupcem, postrzygaczem sukna i racją krakowskim, właścicielem domu przy ul. Floriańskiej⁸²⁴. Ich rodzicami byli Bartłomiej Kromfelt, ławnik Sądu Wyższego Prawa Magdeburgskiego na Zamku Krakowskim oraz nieznana z

⁸¹⁸ ABKr., rkps 209, s. 14.

⁸¹⁹ Tamże.

⁸²⁰ Inne spotykane wersje nazwiska to Crumfelt, Crumphelt.

⁸²¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 82, s. 741-743.

⁸²² H. Barycz, *Belza Marcin (1477-1542)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1935, s. 411-412; M. Mięka, *Belza Marcin z Krakowa (ur. VII 1477, zm. 16 V 1542)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1: 1364-1780. Kraków 2015, s. 26-28.

⁸²³ J. Krukowski, *Nauczyciele szkół parafialnych Krakowa w XVI wieku*. Kraków 2007, s. 20; M. Mięka, *Kromfelt Jakub zwany Belzik*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1, s. 202-204; D. Machaj, *Sądownictwo rektorów krakowskich w XVI wieku*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” T. 66: 2014, z. 1, s. 59-60, 73.

⁸²⁴ *Poczet soltysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 480; J. Pietrusiński, *Złotnicy krakowscy XIV-XVI wieku i ich księga cechowa*. Warszawa 2000, s. 175.

nazwiska Barbara⁸²⁵. Dzięki pozostawionemu przez Bartłomieja testamentowi z 13 stycznia 1544 r.⁸²⁶, wiadomo, iż bernardynka *Klara* w świecie nosiła imię Anna oraz posiadała kilkoro rodzeństwa. Oprócz wspomnianych braci Szymona i Jakuba, miała brata Błażeja oraz siostry Agnieszkę i Barbarę, niezamężne jeszcze w momencie spisywania dokumentu przez ich ojca. O tym, iż rodzina bernardynki ściśle związana była z Krakowem, świadczy o nie tylko funkcja, którą sprawował jej ojciec, ale też fakt, iż w swej ostatniej dyspozycji polecił, aby zostać pochowanym na cmentarzu przy kościele parafialnym NMP na Rynku. W treści dokumentu wymienił Annę, swoją córkę, która jak określił, z własnej woli poświęciła się życiu w klasztorze św. Agnieszki, otrzymując imię Klara – *item rognosco Annae filiae meae (que sponte sua sese monasterio S. Agnetis mancipavit acquirendo nome Clara)*⁸²⁷. Okres jej wstąpienia do nowicjatu należy więc datować na ok. 1543 r. Ojciec ustanowił dla niej zapis 100 zł czynszu, lokując je na swym domu, a przynależna od nich kwota rocznej pensji wynosiła 3 zł⁸²⁸.

Metryka klasztoru św. Agnieszki nie przechowała informacji o dacie wstąpieniu do klasztoru *Anny* Radomskiej, jednak postać późniejszej przełożonej wielokrotnie przewija się w źródłach o prowienienncji świeckiej, zwłaszcza o charakterze finansowym, gdzie jako matka reprezentowała klasztor i w jego imieniu kwitowała odbiór czynszów m. in. jak na rachunkach z roku 1603⁸²⁹. Fakt iż w 1604 r. została posłana na fundację klasztoru do Wilna, przemawia za tym, iż była już wówczas doświadczoną zakonnica o ugruntowanej pozycji⁸³⁰. Moment jej wstąpienia do nowicjatu musiał więc przypaść w ostatniej ćwierci XVI wieku. Pośrednio dzięki sprawie klejnotów podarowanych przez Aleksandra Koniecpolskiego dla Zofii i Barbary Dębińskich opisaney w księgach kazimierskich, możliwe było ustalenie pochodzenia bernardynki *Anny*. Otóż jej rodzicami byli Stanisław Radomski († przed 1628), postrzygacz ze Stradomia, pierwszy raz odnotowany we władzach miejskich w 1573 r. na urzędzie ławnika oraz *Anna* Placibabka, córka *Macieja*⁸³¹. W 1628 r. jej rodzone siostry *Jadwiga*, wdowa po *Józefie*

⁸²⁵ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 480.

⁸²⁶ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 13: Scabinalia. Inscriptioes 1542-1547, s. 161-165, wpis do księgi na podstawie testamentu, przed ławą miejską nastąpił po śmierci testatora.

⁸²⁷ Tamże, s. 164.

⁸²⁸ Tamże.

⁸²⁹ ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K 886: Akta dotyczące kościołów i klasztorów kazimierskich i ich stosunków z m. Kazimierzem: augustianów i augustianek przy kościele św. Katarzyny, bernardynek przy kościele św. Agnieszki, kościoła św. Jakuba, 1483-1788, s. 113, 117, 121.

⁸³⁰ APBK, rkps W-37: Akta różne Prowincji Wielkopolskiej zakonu Bernardynów, XVI – XVIII w., s. 212-213; LZP, T. 4, s. 59.

⁸³¹ *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915 r.* T. 2. Pod red. B. Kasprzyka. Kraków 2013. s. 443.

Kobierskim oraz Katarzyna wdowa po Jakubie Szalowskim, zostały pozwane o przetrzymywanie wspomnianych kosztowności. Stało się w wyniku prawdopodobnie mylnego zaliczenia ich w poczet majątku po ich zmarłej rodzicielce. Nie stanowiły one jednak jej własności ale zostały początkowo przekazane przez Koniecpolskiego pannom Dębińskim „na ich własne, nie na klasztorne używanie”, a stamtąd z kolei ówczesna przełożona Anna Radomska przekazała je *ad fidele depositum* na przechowania do swojej matki również Anny i tam jak stwierdza źródło już pozostały. Stąd nastąpiło całe dalsze zamieszanie, które skłoniło Koniecpolskiego o upominanie się o swoją własność na drodze urzędowej⁸³². Dzięki jednak temu sporowi możliwe było odtworzenie pochodzenia zakonnicy Anny, która przez swoją rodzinę i urząd piastowany przez jej ojca była związana ze Stradomiem.

Z klasztorem św. Agnieszki związała się Ewa Ożarowska herbu Rawicz, córka Mikołaja Ożarowskiego i nieznaney z imienia Niewiarowskiej herbu Półkozic, wywodzącej się z Niewiarowa w województwie krakowskim. W 1579 r. otrzymała w posagu 500 zł zabezpieczone na miejscowości Zembrzyce, od których corocznie na święto św. Marcina należało się jej 25 zł. Kwotę tę przekazał siostrzenicy wuj, Krzysztof Niewiarowski, gdyż wówczas ojciec Ewy już nie żył⁸³³. Rodzina Ożarowskich wywodziła się z województwa sandomierskiego. Ojcem Mikołaja, a dziadkiem Ewy był Sylwester Ożarowski († 1537), żonaty z Węgierką Zofią Bazo⁸³⁴. Początkowo związany był z dworem królewicza Zygmunta i pełnił funkcję pokojowca. Po śmierci Aleksandra Jagiellończyka i objęciu tronu przez Zygmunta I nastąpił rozwój jego kariery, gdyż znalazł się w najbliższym otoczeniu nowego władcy. W lutym 1510 r. został powołany przez króla na urząd burgrabiego zamku krakowskiego, w maju tegoż roku powierzono mu godność podkomorzego dworu, którą pełnił przez dwadzieścia pięć lat. Jeden z braci Sylwestra, Jan († 1549) również był związany z dworem, jako kapelan królewski Aleksandra I i Zygmunta I. Ponadto był także kanonikiem chełmskim i sandomierskim oraz plebanem w Kazimierzu Dolnym⁸³⁵.

⁸³² ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K-37: Księga radziecka 1627-1629, s. 519-524.

⁸³³ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), perg. 2954; ABKr., rkps 209, s. 31; rkps 213, s. 1-4; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 561-562.

⁸³⁴ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 7. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1841, s. 213; F. Sikora, *Ożarowski Sylwester (Lasota) h. Rawicz (zm. 1537)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 679-680; *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*. Pod red. A. Gąsiorowskiego. T. 10: *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku. Spisy*. Opr. K. Chłapowski [i inn.]. Kórnik 1992, s. 116.

⁸³⁵ A. Nalewajek, *Ożarowscy herbu Rawicz – kariera na dworze Jagiellonów*. „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”. T. 4: 2012, s. 33-38, 48.

Dzięki zapisom o charakterze finansowym wiadomo, iż zakonnicą w klasztorze św. Agnieszki była również, wymieniana jedynie pod zakonnym imieniem, *Potencja* Ożarowska. W 1545 r. *Potencja* została obdarowana czynszem w wysokości 40 zł od kwoty 1000 zł, ulokowanej na miasteczku Kamieńsko i pobliskich wsiach⁸³⁶. W 1547 r. otrzymała jeszcze zapis czynszu od Stanisława Saskiego i jego małżonki, w wysokości 4 zł, od kwoty 100 zł, ustanowionego na ich kamienicy położonej na Kazimierzu⁸³⁷. Nie sposób stwierdzić czy jest ona tożsama z wspomnianą powyżej Ewą jednakże rozpiętość czasowa wspomnianych darowizn pozwala przypuszczać, że były to dwie różne zakonnice.

Około 1594 r. do klasztoru wstąpiła panna Barbara Wilkowska, córka Kaspra Wilkowskiego⁸³⁸, łowczego podolskiego. Dnia 1 marca tegoż roku już jako zakonnica *Krystyna* zrzekła się pretensji do 2000 złotych majątku przypadłego jej po nieżyjącym już ojcu, a ulokowanego na dobrach Królówka i Żmirów, położonych w województwie podolskim na rzecz brata Krzysztofa Wilkowskiego⁸³⁹. W zamian *Krystyna* otrzymała 23 czerwca 1594 r. zapis posagu w formie corocznego czynszu w wysokości 50 zł od kwoty 1000 zł, którą jej bracia zapisali u Stanisława Ługowskiego na Korzkwi, Grębynicach, Maszycach, Białym Kościele oraz Januszowicach w województwie krakowskim⁸⁴⁰. Wilkowscy herbu Pobóg przybyli na Podole z województwa ruskiego i już na początku XVI w. w ich posiadaniu znalazły się liczne dobra. Ojciec Kaspra, Jan Wilkowski był chorążym kamienieckim rotmistrzem królewskim, a także dziedzicem rozległej wsi Czemerowiec. Kasper Wilkowski, notowany w latach 1572-1586 łowczym podolskim, poślubił Magdalenę Telefusównę herbu Łabędź, córkę Jerzego. Ich synem był m. in. Mikołaj. W akcie zrzeczenia się pretensji do majątku wymieniony został jedynie ojciec bernardynki Barbary *Krystyny* można jedynie pośrednio wywnioskować, iż wspomniana Telefusówna była jej matką⁸⁴¹.

W 1593 r. wzmiankowana jest panna Agnieszka Płazianka z Pułtowska, która jako siostrzenica Wojciecha Chociszewskiego, dziekana kolegiaty pw. Wszystkich Świętych,

⁸³⁶ ABKr., rkps 209, s. 9.

⁸³⁷ Tamże, s. 72.

⁸³⁸ *Urzednicy województwa podolskiego XV-XVIII wieku: (powiaty: czerwono grodzki, kamieniecki, latyczowski). Spisy.* Opr. K. Przyboś. Kraków 1994, s. 75.

⁸³⁹ AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 160-160v.

⁸⁴⁰ ABKr., rkps 209, s. 16.

⁸⁴¹ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 9. Lipsk 1842, s. 341-342; K. Pułaski, *Szkiecy i poszukiwania historyczne*. Serya III. Kraków 1906, s. 93-94, 97; Tenże, *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki*. Brody 1911, s. 230-231.

otrzymała sumę 200 zł z przeznaczeniem na zakup czynszu⁸⁴². Po koniec XVI w. w klasztorze bernardynek przebywała *Potencjana* Cikowska. Wzmiankowana jest w 1599 r., kiedy to darowała 1000 zł z przeznaczeniem na zakup czynszu. Kwotę tę ulokował Mikołaj Wolski († 1630), marszałek nadworny na zamku krakowskim na dobrach Krzepickiego, dworze i ogrodzie, które były położone za kościołem św. Mikołaja. Corocznie na święto św. Marcina zobowiązał się wypłacać bernardynkom 50 zł⁸⁴³. Nie posiadamy informacji o rodzicach zakonnicy *Potencjany*, ale prawdopodobne, iż można łączyć ją z rodziną Cikowskich herbu Radwan, osiadłą w województwie krakowskim. Pierwotnie byli oni dziedzicami na Cikowicach w powiecie proszowskim, a po konfiskacie dóbr w XV w. za przewinienia Piotra, podsędka krakowskiego i sędziego ziemskiego, zakupili Wojśławice, z którymi związali swe dalsze losy⁸⁴⁴.

W XV i na początku XVI w. w Krakowie działało przynajmniej trzech przedstawicieli rodziny Cikowskich. Mikołaj († ok. 1570), przez matkę Annę z Langów spokrewniony z najwybitniejszymi przedstawicielami krakowskiego patrycjatu, był związany z dworem królowej Bony, jako dworzanin, a potem sekretarz królewski⁸⁴⁵. Brat Mikołaja, Stanisław († 1570) pełnił urząd podkomorzego krakowskiego oraz kasztelana bieckiego, był zwolennikiem ruchu reformacyjnego jako arianin⁸⁴⁶. Jego syn, również Stanisław († 1617) w 1576 r. po śmierci ojca otrzymał urząd podkomorzego krakowskiego. Brał aktywny udział w życiu politycznym kraju. Pod koniec życia przeszedł na katolicyzm. Z małżeństwa z Elżbietą Działyńską miał córkę Zofię, żonę Krzysztofa Ossolińskiego oraz syna Stanisława⁸⁴⁷. Brak innych wzmianek źródłowych, poza wspomnianą darowizną na rzecz bernardynek, uniemożliwia jednoznaczne stwierdzenie jakie były powiązania rodzinne zakonnicy *Potencjany*. Aktywna działalność Cikowskich na terenie Krakowa pozwala jedynie przypuszczać iż, jedna z ich przedstawicielek mogła wstąpić do klasztoru św. Agnieszki.

Około roku 1599 r. nowicjat rozpoczęła *Agnieszka* Winiarska, córka nieżyjącego już wówczas Jana Winiarskiego oraz Zofii Lipnickiej. Dnia 30 września tegoż roku

⁸⁴² ABKr., rkps 209, s. 58; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 21, nr 42.

⁸⁴³ ABKr., rkps 209, s. 17.

⁸⁴⁴ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1839, s. 134-135; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 3. Warszawa 1900, s. 213-215.

⁸⁴⁵ W. Pociecha, *Cikowski Mikołaj, h. Radwan († ok. 1570)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 72.

⁸⁴⁶ S. Bodniak, *Cikowski Stanisław h. Radwan († 1570)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4, s. 72-73.

⁸⁴⁷ K. Lepszy, *Cikowski Stanisław z Wojśławic, h. Radwan († 1617)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4, s. 73-75.

określona została już jako *religiosa ac deo dicata virgo* w dokumencie, w którym odstąpiła prawo do dóbr Lipiny, Zwiernik, Kozia Wola i Lenki, przypadłych jej po matce, na rzecz swej siostry Jadwigi Winiarskiej⁸⁴⁸. Tak samo datowany jest akt, w którym Wojciech Oświęcim, mąż Jadwigi, a więc szwagier panny Winiarskiej zapisuje klasztorowi św. Agnieszki sumę 400 zł, ulokowaną na swych dobrach Siedliska w ziemi sandomierskiej, w powiecie pilźnieńskim, z obowiązkiem wypłacania corocznego czynszu w wysokości 20 zł⁸⁴⁹. W treści dokumentu wymieniona została jedynie reprezentująca klasztor przełożona *Urszula z Sienna*, lecz prawdopodobnie zapis ten stanowił rekompensatę i był posagiem panny *Agnieszki Winiarskiej*, przekazanym w zamian za zrzeczenie się jej praw do macierzystych dóbr.

W drugiej połowie XVI w. do klasztoru wstąpiła przedstawicielka rodziny Porębskich – *Anna*. W źródłach notowana jest już jako przełożona w 1605 r., a jak wiadomo, posiadanie biernego prawa wyborczego wiązało się z odpowiednim wiekiem kandydatki, a także stażem pobytu w zakonie licząc od dnia profesji⁸⁵⁰. Pozwala to wnioskować iż rozpoczęła życie zakonne w drugiej połowie XVI w. Metryka klasztoru nie przechowała informacji o jej pochodzeniu, jednak wiadomość o jej rodzicach odnotowano w księdze radzieckiej kazimierskiej, gdzie pod datą 14 maja 1614 r. wciągnięto zapis ulokowania 200 zł na dwóch jatkach rzeźniczych Jerzego Wolffa, położonych na Kazimierzu. Kwota podstawowa, od której miał być płacony coroczny czynsz 12 zł została podarowana klasztorowi przez Zofię Porębską, wdowę po Andrzeju Porębskim z Poręby, rodziców bernardynki *Anny*, określonej w dokumencie jako profeska. We wspomnianym źródle odnotowano jedynie jej zakonne imię⁸⁵¹. Rodzina Porębskich z Poręby Żegoty posiadała dobra w Kossowej i Tłuczani w województwie krakowskim, księstwie zatorskim. Zofia z Wojsławic, małżonka Andrzeja Porębskiego, zmarłego przed 1578 r. wywodziła się z rodziny Cikowskich. Jej rodzicami, a zarazem dziadkami zakonnicy *Anny* byli Mikołaj Cikowski, kasztelan żarnowiecki i starosta sanocki oraz Anna Krupczanka⁸⁵². Zofia i Andrzej Porębscy byli rodzicami trzech synów:

⁸⁴⁸ AKMKr., rkps AEp Vol. 33, k. 488-489.

⁸⁴⁹ ABKr., rkps 209, s. 17; rkps 214, s. 113-120; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie*. Lwów 1910, s. 31; A. Bogusz, *Wieś Siedliska-Bogusz. Monografia zebrana z dokumentów i wspomnień rodzinnych z uwzględnieniem wypadków roku 1846 i życiorysu Jakóba Szeli*. Kraków 1903, s. 13.

⁸⁵⁰ Na urząd przełożonej mogła zostać powołana zakonnica, która miała przynajmniej 40 lat, a od dnia profesji przeżyła 8 lat lub też ukończyła przynajmniej 30 lat, a od jej profesji minęło 5 lat, APBK, rkps M-17, s. 277-278.

⁸⁵¹ ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K-32: Acta consularia Casimiriensia 1613-1615, s. 371-373.

⁸⁵² A. Wybranowski, *Monografie miejscowości galicyjskich. Kossowa*. „Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do Gazety Lwowskiej” T. 2: 1873, z. 3, s. 732, tu podano iż Andrzej Porębski żył do 1579 r.

Wodzisława, Piotra i Jana. Piotr⁸⁵³ żonaty był z Katarzyną z Glinnika Glińska. W 1625 r. dokonał podziału rodzinnych majątności, sam zachował wieś Kossowę i część Tłuczani, a jego bratankowi Andrzejowi, synowi Jana przypadła wieś Tłuczają⁸⁵⁴. W dokumencie spisany 21 stycznia 1625 r. zawarta została także wzmianka na temat zobowiązań względem siostry i stryjecznej siostry *Anny*: „Prowizją zwykłą pannie *Annie* Poremskiej zakonnicy i matce świętej Agnieszki powinni zarówno obadwa także płacić złotych trzydzieści na każdy rok, póki ją Pan Bóg na tym świecie będzie chował i półdziesiątka⁸⁵⁵ na każdy rok do żywota jej powinni spólnie dawać”⁸⁵⁶.

XVII w.

Nie znamy dokładnej daty wstąpienia do klasztoru św. Agnieszki *Klemencji* Nagotówny, córki Elżbiety Walisowszczanki i Adama Nagota († 1623), przybyłego z Oświęcima kuśnierza i rajcy krakowskiego, właściciela domu przy ul. Floriańskiej⁹⁸⁵⁷. Musiała ona przestąpić próg konwentu z początkiem wieku siedemnastego, gdyż z 1602 r., pochodzi zapis czynszu przeznaczony dla klasztoru, w wysokości 20 zł, od kwoty 400 zł, który ustanowił jej ojciec⁸⁵⁸. Należy wspomnieć, iż jej bratem rodzonym był Wojciech Nagot († po 1634), doktor obojga praw, członek Kolegium Prawniczego Uniwersytetu Krakowskiego⁸⁵⁹. Z 11 lipca 1605 r. pochodzi zapis czynszu rocznego od Piotra Porębskiego z Żegociny, wspomnianego już syna Zofii i Andrzeja, ulokowanego

⁸⁵³ Piotr Cikowski miał 2 córki: Mariannę, żonę Kazimierza Otfinowskiego i Katarzynę, żonę Krzysztofa z Żydowa Żydowskiego, chorążego zatorskiego; syn Zygmunt żonaty był z Beatą z Drohojewa Drohojewską, wobec braku męskiego potomka Kossowę przekazał córce Katarzynie, od której z kolei w 1666 r. nabył te dobra jej krewny Stanisław z Wojśławic Cikowski, N. E., *Wspomnienia familijne*. „Gwiazdka Cieszyńska. Pismo dla Zabawy, Nauki i Przemysłu” 1857, Nr 38 z dn. 19 IX, s. 300.

⁸⁵⁴ Tamże, s. 300-301; A. Wybranowski, *Monografie miejscowości galicyjskich. Kossowa*. „Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do Gazety Lwowskiej” T. 2: 1873, z. 3, s. 729-732.

⁸⁵⁵ 9,5 zł

⁸⁵⁶ A. Wybranowski, *Monografie miejscowości galicyjskich. Kossowa*. „Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do Gazety Lwowskiej” T. 2: 1873, z. 3, s. 732.

⁸⁵⁷ Adam Nagot został pochowany przy kościele NMP w Krakowie, miał 9 dzieci (ale autor nie wymienia bernardynki *Klemencji*, ani klaryski Zofii): najstarsza córka Jadwiga, żona od 1591 r. Sebastiana Kłosowicza, przysiężnika krakowskiego; druga Hanuchna od 1603 r. żona Ludwika Kromera; trzecia Marta w 1607 r. poślubiła Krzysztofa Moczarskiego; czwarta Krystyna w 1616 r. Jana Achlera, synowie: Adam (zm. po 1674), Walerian, Jan Zygmunt, Wojciech. A. Chmiel, *Domy Krakowskie. Ulica Floryańska*. Cz. 1: *Liczyby or. nieparzyste 1-57*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 54. Kraków 1917, s. 46-47; J. Bieniarzówna, *Mieszczanstwo krakowskie XVII w. Z badań nad strukturą społeczną miasta*. Kraków 1969, s. 29, 49, 164; E. Danowska, „*Taka jest ostatniej woli mojej ordynacja*”. *Testament Elżbiety Kuligowiczowej z roku 1709*. „Teki Krakowskie” T. 4:1997, s. 117.

⁸⁵⁸ ABKr., rkps 209, s. 53; W. Komorowski, *Kamienica Nagotowska*. W: *Encyklopedia Krakowa*. Pod red. A. H. Stachowskiego. Kraków 2000, s. 368.

⁸⁵⁹ M. Mikuła, *Nagot Wojciech (zm. po 15 X 1634)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1, s. 317.

na dobrach dziedzicznych Kosowa i Tłuczań w Księstwie Zatorskim⁸⁶⁰. Można więc przypuszczać, iż przed tą datą do klasztoru wstąpiła jego córka *Joanna*. We wspomnianym dokumencie nie pojawia się informacja, iż motywacją uczynienia zapisu były powinności rodzicielskie, jednakże z w zapisie z 1666 r, w którym zakonnica *Joanna* skwitowała Stanisława z Wojsławic Cikowskiego, wojskiego oświęcimskiego z rocznej prowizji zapisanej jej przez ojca, wprost został wspomniany nieżyjący już wówczas Piotr Porębski⁸⁶¹. W tym miejscu warto zauważyć też iż *Joanna* była spokrewniona z Anną Porębską, dla której była bratanicą.

Z początkiem wieku siedemnastego nowicjat rozpoczęła Anna, w zakonie *Potencja*, córka Jana Cerazyna i Reginy Gutteterówny. W 1603 r. rodzice uczynili dla niej zapis czynszu w wysokości 40 zł od kwoty 800 zł, ulokowanego na kamienicy Cerazyna, położonej w Krakowie przy ul. Szpitalnej, „między kamienicami z jednej strony Krzyżanowską z drugiej Cielestą”⁸⁶². Matka Anny *Potencji* wywodziła się z zamożnej, kupieckiej rodziny, pochodzącej z Kulmbachu we Frankonii. Była córką Jerzego Guttetera († 1565), rajcy krakowskiego i jego drugiej małżonki Rosyny Schilling⁸⁶³. Ojciec *Potencji* Jan Cerasinus był pisarzem miejskim, zastępcą pisarza Mikołaja Jaskiera, wzmiankowanym w źródłach w roku 1575 r.⁸⁶⁴. Prawdopodobnie był synem Jana (Kyrsteina) Cerasinusa (1507-1561), prawnika, zastępcy pisarza, wójta sądu wyższego prawa magdeburskiego na zamku krakowskim, który pochodził z Lwówka w księstwie jaworskim na Śląsku oraz Anny Fogelwederówny⁸⁶⁵.

W 1604 r. wśród bernardynek przebywała panna *Szczęsna*, o której wiadomo jedynie, że była córką Łucji pochodzącej z Krakowa, co wskazuje na jej mieszczańskie korzenie. W tym powiem roku jej matka darowała 200 zł, które zakonnice ulokowały u Krzysztofa Moczarskiego na kamienicy Gostyńskiego z obowiązkiem wypłacania czynszu klasztorowi w wysokości 10 zł⁸⁶⁶.

O *Magdalenie* Pychowskiej w metryce klasztoru zachowała się jedynie informacja o przybliżonym czasie śmierci, która nastąpiła „podczas Szwedów”⁸⁶⁷.

⁸⁶⁰ ABKr., rkps 209, s. 19.

⁸⁶¹ ANK, rkps Castr. Crac. 289, s. 2616-2617.

⁸⁶² ABKr., rkps 209, s. 53.

⁸⁶³ J. Ptaśnik, *Z dziejów krakowskiego kupiectwa od XIV do XIX wieku*. Kraków 1910, s. 23; S. Pańkow, *Gutteter Jerzy*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1960/1961, s. 188-189; Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 310.

⁸⁶⁴ Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 15, 310.

⁸⁶⁵ W. Ogrodziński, *Cerasinus (Kyrstein) Jan (1507-1561)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 3. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1937, s. 230-231.

⁸⁶⁶ ABKr., rkps 209, s. 52.

⁸⁶⁷ ABKr., rkps 221, s. 173.

Odpowiedź na pytania o jej pochodzenie i związki rodzinne pozwoliły dać zapiski źródłowe z ksiąg miejskich kazimierskich. I tak dzięki nim wiadomo, iż *Magdalena*, a w świecie Anna Pychowszczanka była córką Wawrzyńca Waclawa Pychowskiego, mieszczanina kazimierskiego († przed 1610) i Doroty Sienniczonki (Siennickiej)⁸⁶⁸. W dokumencie z 29 kwietnia 1610 r. otrzymała od swego brata Sebastiana Ludwika Pychowskiego 200 zł ulokowane na jego domu położonym na Kazimierzu przy ulicy św. Jakuba⁸⁶⁹. W tekście wzmiankowany jest także drugi brat bernardynki – Andrzej Pychowski⁸⁷⁰, w świecie Mikołaj, który był zakonikiem w klasztorze krakowskich bernardynów, wyświęconym 13 grudnia 1609 r. On również otrzymał zapis 100 zł na wspomnianym domu rodziny Pychowskich⁸⁷¹. Moment wstąpienia Magdaleny do klasztoru należy datować przed 29 kwietnia 1610, gdyż wówczas nazwana jest już zakonnicą, ale z pewnością po 26 czerwca 1607 r., gdyż wtedy w dokumencie określona została jeszcze jako świecka panna – *honestae et pudica*⁸⁷².

Na początku XVII w. w klasztorze św. Agnieszki przebywały siostry Maciejowskie, Barbara *Izmaria* oraz *Apolinara*. Nie znamy imion ich rodziców, wiadomo jedynie, że pochodziły z terenu Mazowsza. W 1618 r. *Izmarii* powierzona została odpowiedzialna misja utworzenia nowej wspólnoty bernardynek w Lublinie. Z kolei w 1625 r. została posłana jako pierwsza przełożona do klasztoru w Drzewicy. Razem z *Izmaria* na fundację lubelską wyjechała z Krakowa jej siostra *Apolinara*⁸⁷³.

Zakonnice zostały dwie spośród córek Mikołaja Zebrzydowskiego, wojewody krakowskiego oraz Doroty Herbutówny⁸⁷⁴. Jedną z nich, najstarszą, Annę wstąpiła do bernardynek dnia 25 marca 1603 r., przyjmując przy obłóczynach imię *Ludgarda*. W posagu otrzymała w 1604 r. zapis na 10000 złotych ulokowany na dobrach Zebrzydowice i części Brodów z czynszem w wysokości 500 złotych, płatnym na Nowy Rok. Zebrzydowski darował ponadto jeszcze klasztorowi 100 złotych rocznego czynszu, płatnego na święto św. Hieronima (30 września), ulokowanego na kamienicy Szarej w

⁸⁶⁸ ANK, rkps 393: Acta scabinalia Kasimiriensia ad Cracoviam... 1606-1612, s. 1290-1291.

⁸⁶⁹ Tamże, s. 917-918.

⁸⁷⁰ *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573-1614*. Opr. Z. Pietrzyk, Kraków 1991, poz. 802.

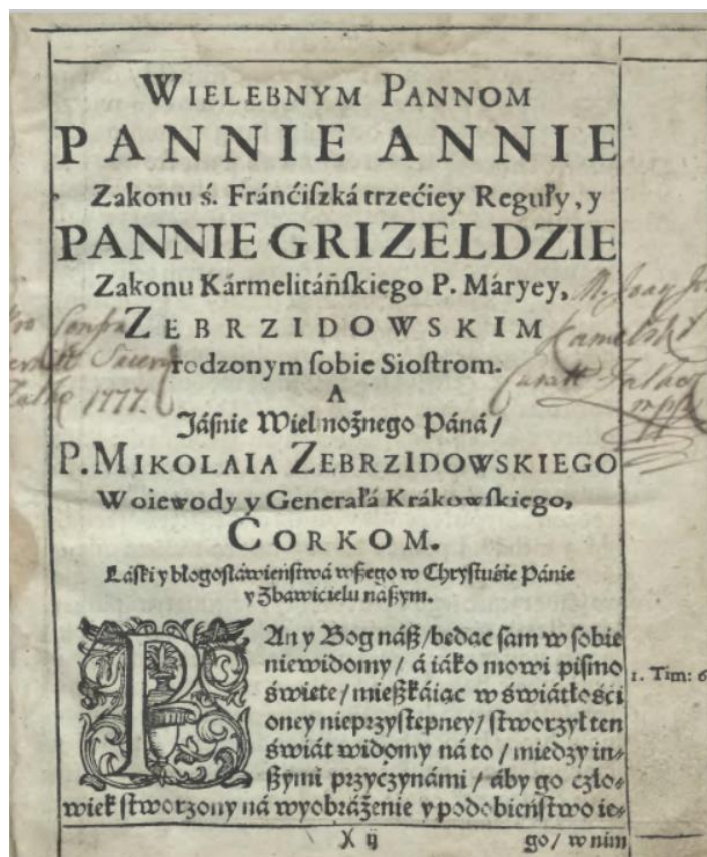
⁸⁷¹ ANK, rkps 393, s. 917-918.

⁸⁷² Tamże, s. 376-379.

⁸⁷³ *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 35-36, 38-39; A. Szylar, *Konwent bernardynek lubelskich w świetle kroniki klasztornej*. „Nasza Przeszłość” T. 110: 2008, s. 57-58.

⁸⁷⁴ „Związał się był dożywotnio z Herbutówną córką Jakuba, z tej było kilka córek, jedna z nich poszła za Stanisława Niemojewskiego Rolicza kasztelana chełmińskiego, druga Teresa za Macieja Smoguleckiego starostę bydgoskiego, insze w zakonach świątobliwe życie prowadziły [...]. K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 10. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1845, s. 147.

Rynku krakowskim⁸⁷⁵. W 1616 r. córkom Zebrzydowskiego, wówczas już zakonnicom dedykowane zostało ascetyczne dzieło Roberta Bellarmina, przetłumaczone przez jezuitę Kaspra Sawickiego⁸⁷⁶. W latach *Ludgarda* 1629-1630 pełniła urząd przełożonej⁸⁷⁷.

II. 23. R. Bellarmin S. J., *Piętnaście stopnie po których człowiek zwłaszcza chrześcijański upatrując Pana Boga w stworzeniu rozmaitym przychodzi do wielkiej znajomości Jego*. Opisane przez [...] do Jaśnie Oświeconego i Wielbnego kardynała Piotra Aldobrandina dozorcę dochodów kościoła rzymskiego przełożone z łacińskiego na polskie przez X. Gasp. Sawickiego S. J. W drukarni Franciszka Cezarego. Kraków 1616, (dedykacja).

⁸⁷⁵ ABKr., rkps 214: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1523 – 1774, s. 121-125; rkps 215: Kapitały na kamienicach krakowskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki w Krakowie, 1533-1780, s. 33-36; H. E. Wyczawski OFM, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów i kalwaryjskich drózek*. Uzupeł. O. M. Rudyk OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2006², s. 72, 75.

⁸⁷⁶ R. Bellarmin S. J., *Piętnaście stopnie po których człowiek zwłaszcza chrześcijański upatrując Pana Boga w stworzeniu rozmaitym przychodzi do wielkiej znajomości Jego*. Opisane przez [...] do Jaśnie Oświeconego i Wielbnego kardynała Piotra Aldobrandina dozorcę dochodów kościoła rzymskiego przełożone z łacińskiego na polskie przez X. Kaspra Sawickiego S. J. W drukarni Franciszka Cezarego. Kraków 1616; L. Grzebień, *Sawicki Kasper h. Nowina (1552-1620)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 35. Pod red. H. Markiewicza. Wrocław 1994, s. 324-326.

⁸⁷⁷ ABKr., rkps 209, s. 155, 161.

Około r. 1606, za o. Gabriela⁸⁷⁸ do nowicjatu wstąpiła *Franciszka Branicka*. W kronice bernardynek lubelskich zapisano, iż pochodziła z powiatu krakowskiego, co wskazuje na jej związki z rodziną Branickich herby Gryf, których gniazdem były Branice i Ruszcza pod Krakowem. Początkowo można było snuć przypuszczenie, iż wspomniana bernardynka, wysłana w 1618 r. na fundację lubelską, była córką Grzegorza Branickiego († 1595)⁸⁷⁹, łowczego krakowskiego, starosty niepołomickiego i burgrabiego krakowskiego i Katarzyny Kotwiczówny. Pozwalała o tym sądzić następująca informacja pochodząca z herbarza. Spośród ich córek Elżbieta poślubiła Jana Szemeta, Anna została żoną Sebastiana Lubomirskiego, kasztelana wojnickiego, natomiast Katarzyna miała obrać sobie świątobliwe życie w zakonie. Autor herbarza jednakże nie sprecyzował jaki był to konwent⁸⁸⁰. Wątpliwość pozwolił ostatecznie rozstrzygnąć akt abrenuncjacji, który wspomniana Katarzyna złożyła w księgach grodzkich 19 czerwca 1610 r. W dokumencie tym, co prawda, nie zostali wymienieni jej rodzice, którzy już wówczas nie żyli, lecz rodzeni braci, na których scedowała prawa do rodzinnego majątku. Byli nim Jan († 1612), kasztelan biecki i starosta niepołomicki oraz Stanisław († 1620), miecznik koronny, starosta chęciński, co potwierdza jej pochodzenie⁸⁸¹.

Według wpisu w kronice klasztoru lubelskiego w 1607 r. nowicjat rozpoczęła *Helena Pukarzowska*, pochodząca z sieradzkiej rodziny Pukarzowskich herbu Szreniawa⁸⁸². Należy wyrazić jednak wątpliwość czy data przytoczona przez autorkę kroniki jest precyzyjna. W maju 1609 r. bowiem ojciec Maciej Pukarzowski przekazał klasztorowi na ręce ówczesnej matki przełożonej *Eufrozyny Wołuckiej* 600 zł na poczet posagu córki *Zofii Pukarzowskiej*, która w tekście określona została nie, jak to zazwyczaj czyniono w przypadku zakonnicy *Religiosa ac deodicata* lecz *Nobilis*⁸⁸³. Świadczy to o tym, iż była jeszcze wówczas świecką panną i dopiero miała rozpocząć nowicjat. W tym samym roku w listopadzie klasztor reprezentowany przez Jakuba Kąckiego, prepozyta kościoła św. Agnieszki skwitował Macieja Pukarzowskiego z wspomnianej sumy posagu,

⁸⁷⁸ *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, podano tamże, iż rozpoczęła nowicjat za o. Bonawentury [o. Bonawentura Krzeciek z Poznania], ale jako, że był on prowincjałem dopiero od 1608 r., należy przyjąć, iż jej obłóczyny miały miejsce za czasów o. Gabriela z Czerniejowa, wybranego po raz drugi na urząd prowincjała w 1605 r., N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 160.

⁸⁷⁹ *Urzednicy województwa krakowskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*. Opr.S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska. Pod. red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1990, s. 65, 181, 214.

⁸⁸⁰ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 2. Lipsk 1839, s. 267; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 2. Warszawa 1900, s. 101-104.

⁸⁸¹ ANK, rkps Castr. Crac. 192, s. 809-810.

⁸⁸² *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39; A. Szymczakowa, *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*. Łódź 1998, s. 26.

⁸⁸³ ANK, rkps Castr. Crac. 190, s. 647-649.

wpłaconego dla Zofii, jak zaznaczono *que novita pridem in claustrum praefato ingressa est*⁸⁸⁴. Prawdopodobnie córka Pukarzowskiego wstąpiła więc do nowicjatu pomiędzy majem, a listopadem 1609 r. Jej bratem rodzonym był Hieronim Pukarzowski, który w 1630 r. zapisał klasztorowi św. Agnieszki 84 zł rocznego czynszu od kapitału 1200 zł ulokowanego na rodzinnej majątności Kobiela Mniejsza, w województwie sieradzkim, powiecie radomskim⁸⁸⁵.

Zakonne powołanie w klasztorze św. Agnieszki zrealizowały dwie córki Stanisława Rogozińskiego (ok. 1547-1611)⁸⁸⁶, podstarosty i burgrabiego krakowskiego, podkomorzego sieradzkiego oraz Doroty Puckówny, Anna i Dorota. Nie znamy dokładnej daty rozpoczęcia nowicjatu przez Annę *Damianę*, jednak musiało to być ok. roku 1607, gdyż wtedy otrzymała ona od ojca zapis posagu w wysokości 1000 złotych. W 1618 r. do siostry dołączyła Dorota *Helena*⁸⁸⁷. W 1646 r. *Helena* znalazła się wśród bernardynek, które przeniosły się wraz z *Teresą* Zadzikówną na nową fundację do klasztoru pw. św. Józefa. Tam w 1647 r. pełniła urząd wikarii, a w latach 1653-1657 była matką przełożoną⁸⁸⁸. Zmarła 16 grudnia 1657 r., w wieku pięćdziesięciu sześciu lat⁸⁸⁹.

W 1608 r. Jan Panek ulokował na wsi Ochojno 300 zł, zobowiązując się wypłacać konwentowi bernardynek 15 zł corocznego czynszu. Kwotę kapitału jak zanotowano „dano za panną *Katarzyną* Justimonówną z Krakowa, która jest zakonnicą u Ś. Agnieszki”⁸⁹⁰. W dokumencie nie podano informacji o jej rodzicach, jednakże wzmianka o miejscu jej pochodzeniu wskazywała na pokrewieństwo z rodziną Wawrzyńca Justimonti h. własnego, pochodzącego z Bolonii, od ok. 1570 r. przebywającego w służbie kanonika krakowskiego Macieja Drzewickiego, a następnie biskup krakowskiego Piotra Myszkowskiego. Miał on znaczące zasługi na polu rozwoju życia zakonnego w Krakowie. Wzniósł w 1606 r. własnym kosztem, jako wotum za uzdrowienie, drewniany klasztor i kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, który służył karmelitom do czasu ich przeniesienia do klasztoru św. Michała, a także podarował augustiankom dom na Kazimierzu. Justimonti z małżeństwa z Zofią Herfederówną doczekał się trzech synów: Jana, Andrzeja i Wawrzyńca oraz siedmiu córek, z których,

⁸⁸⁴ Tamże, s. 1071-1072.

⁸⁸⁵ ABKr., rkps 209, s. 30.

⁸⁸⁶ H. Kowalska, *Rogoziński Stanisław h. Abdank (ok. 1547-1611)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 31. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1988-1989, s. 469-470.

⁸⁸⁷ ABKr., rkps 129: Regest wielebnych panien zakonnice trzeci(ej) reguły Franciszka ś. w klasztorze pod tytułem Jozepha ś. w mieście stołecznym Krakowskim, s. 4.

⁸⁸⁸ Tamże.

⁸⁸⁹ ABKr., rkps 129, s. 94.

⁸⁹⁰ ABKr., rkps 209, s. 21.

jak podano w jego biogramie tylko dwie były zamężne. Wśród pozostałych jedna nosiła imię Katarzyna, trudno jednak początkowo było stwierdzić czy była ona tożsama ze wspomnianą bernardynką⁸⁹¹.

Światło nań rzucił dokument sprzedaży domu dla kanonika Mikołaja Taranowskiego, z czerwca 1607 r. wpisany do akt kazimierskich, w których *Katarzyna Justamentówna*, a w świecie Izabela została wprost nazwana córką nieżyjącego już Wawrzyńca Justimontiego i Zofii⁸⁹². Wśród nekrologów zakonnic, zmarłych około połowy XVII w., bez podania dokładniejszych danych, wymieniona została także *Konstancja Istamentówna*⁸⁹³. Także i w tym przypadku, jako, że metryka nie przechowała informacji o jej rodzicach, można jedynie snuć przypuszczenia o związkach z rodziną Justimonti.

W latach 1608 oraz 1609 urząd przełożonej sprawowała *Eufrozyna Wołucka*, która została wymieniona w dokumencie zapisu czynszu ze wsi Ochojno, towarzysząc w czynności prawnej wspomnianej powyżej *Katarzynie Justimonti*⁸⁹⁴. Możliwe, iż była córką Jana Wołuckiego h. Rawicz, podsędka rawskiego oraz nieznannej z imienia Ołtarzewskiej h. Lis. Wiadomo, iż małżonkowie ci mieli siedmiu synów i niewymienioną z imienia córkę.⁸⁹⁵ Za tym, iż mogła być to wspomniana *Eufrozyna* przemawia fakt, iż jej rodzony brat Paweł Wołucki († 1622)⁸⁹⁶, biskup łucki w latach 1607-1616, właśnie ze względu na więzy pokrewieństwa zaangażował się w sprawę porwania z klasztoru panien Dębińskich. A jak wiadomo w czasie gdy nastąpił najazd w konwencie przebywała także zakonnica Wołucka.

Katarzyna Zadzikówna, była jednym w dwanaściorga dzieci Jana Zadzika h. Korab i Jadwigi z Borsów (Borszanki) h. Dołęga. Trzy córki Zadzików zmarły młodo, Anna poślubiła Wojciecha Sarnowskiego, chorążego łęczyckiego, a Ewa, Jana Łowickiego, kasztelana inowrocławskiego. Spośród synów „Maciej wojując na Moskwę,

⁸⁹¹ S. Pańków, *Justimonti (Iustimonti, Istmont) Wawrzyniec (zm. ok. 1610)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 11. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1964-1965, s. 348-349; *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV-XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV-XVIII w.* Wyd. B. Trelińska. Lublin 2001, s. 219, nr 493; D. Quirini-Popławska, *Żupnicy krakowscy: Lorenzo Justimonti i Giovanni Battista Cecchi. Przyczynki archiwalne*. „Prace Historyczne” Z. 56: 1977, s. 147-149.

⁸⁹² ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K 393, s. 599-601.

⁸⁹³ ABKr., rkps 221, s. 173.

⁸⁹⁴ ABKr., rkps 214, s. 209-211.

⁸⁹⁵ K. Niesiecki. *Herbarz polski*. T. 9. Lipsk 1842, s. 423..

⁸⁹⁶ K. R. Prokop, *Sylwetki biskupów łuckich*. W: Biblioteka „Wołanie z Wołynia” T. 20. Biały Dunajec-Ostroróg 2001, s. 70-71; Tenże, *Rzymskokatolicki biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*. Warszawa-Drohiczyń 2014, s. 438-440.

w samej stolicy w okazji mężnie stawiając, poległ. Drugi Remigian, i ten Marsowe życie prowadził, ale młodo w Kamieńcu życie skończył. Hieronim trzeci, ten jeszcze w szkołach od śmierci zabrany. Stanisław czwarty, w Moskiewskiej expedycji zasłużony, we Lwowie przeniósł się na wieczność po nagrodę. Piąty, Jan chorąży sieradzki, pojął Teofilę z Kretkowską wojewodziankę Brzeską Kujawską, zszedł w kwitnącej porze bezpotomny⁸⁹⁷. Najmłodszy z rodzeństwa Jakub († 1642) w latach 1635-1642 sprawował urząd biskupa krakowskiego. Katarzyna rozpoczęła nowicjat w klasztorze św. Agnieszki 9 września 1608 r., w wieku szesnastu lat. Przy obłóczynach, które sprawował o. Bonawentura z Poznania⁸⁹⁸, ówczesny prowincjał, przyjęła imię *Teresa*. Rok później, za przełożonej *Eufrozyny* Wołuckiej, złożyła profesję na ręce o. Szymona z Sokala, kustosa krakowskiego⁸⁹⁹.

Według Niesieckiego w 1610 r. „zakonnica u św. Franciszka” była Marianna *Domicella*, z rodziny Stadnickich herbu Szreniawa. Źródła klasztorne, nie przechowały o niej informacji, jednakże za tym, iż należała do grona krakowskich bernardynek przemawia fakt, iż została wśród nich ok. 1612 r. wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych, a w 1614 r. do bractwa u karmelitów trzewickowych na Piasku⁹⁰⁰. Ponadto w pozycji *Obrona Panien Klasztoru S. Iagnieszki* wśród „najprzedniejszych i najzacniejszych domów”, z których wywodziły się panny wstępujące do klasztoru św. Agnieszki wymieniona została również familia Stadnickich⁹⁰¹. Marianna *Domicella* była młodszą z córek Andrzeja Stadnickiego, współdziedzica miasta Żmigrodu i przyległych wsi, dworzanina królewskiego, kasztelana sanockiego i Anny Niedrzwieckiej h. Ogończyk, kasztelanki połanieckiej. Miała czworo rodzeństwa: siostrę Barbarę, zamężną ze Stanisławem Bączalskim h. Gozdawa oraz trzech braci: Mikołaja († 1629), w 1618 r. podczaszego sanockiego, Marka Antoniego († 1639), podczaszego krakowskiego, starostę osieckiego oraz Stanisława († 1631), podczaszego sanockiego. Ojciec *Domicelli*

⁸⁹⁷ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 18.

⁸⁹⁸ Wybrany prowincjałem 25 V 1608 r., N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 160.

⁸⁹⁹ ABKr., rkps 129, s. 3.

⁹⁰⁰ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 8. Lipsk 1841, s. 482; LZP, T. 2, s. 205; Archiwum Prowincji Karmelitów w Krakowie na Piasku (dalej: AKKr), rkps 784/291: *Catalogus receptorum ad beneficia spiritualia ordinis Beatae Mariae de monte Carmeli etiam ad gratiam bullae sabatinae incipiendo Cracoviae ab Anno Domini 1600*, s. 410.

⁹⁰¹ J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru S. Iagnieszki w Krakowie na Stradomiu. Przeciwno Politikom ktorzy zapomniawszy uczciwego, sumienia, Boga. Mowią iż dobrze uczynił Alexander Koniecpolski: Ktory gwałtownie naiechał Klasztor tychże Panien w Wielki tydzien (kiedy wierni boży niewinną mękę Pańską rozmyślają, a nawiętszy złoczyńcy pokutują) o piątej godzinie wnoc, pedardą Klasztor rozbiwszy, Kościół zwiolował, Panny Bogu wszechmogącemu słubami obowiązane wziął gwałtem, a zatym prawa wszelakie zgwałcił. Przez [...] szlachcica Polskiego wydana. Kraków 1612, [b. dr], k. A2v.*

zasłużył się jako dobrodziej zakonu dominikanów, odnowił i powiększył ich klasztor w Żmigrodzie, a wraz z braćmi uposażył kolegium jezuickie we Lwowie. Zmarł 21 lutego 1614 r., został pochowany w nieistniejącym już kościele dominikanów w Żmigrodzie, gdzie żona wraz z dziećmi postawiła mu pomnik⁹⁰². Kazanie na jego pogrzebie wygłosił dominikanin ks. Andrzej Radawiecki († 1634)⁹⁰³.

Wspomniany autor herbarza wymienia również nieznaną z imienia pannę Łączyńską, córkę Mikołaja Hieronima, chorążego kijowskiego⁹⁰⁴ i Marianny Gadomskiej herbu Rola. Miała ona być klaryską krakowską z początku wieku siedemnastego. Nie została jednak wpisana w metryce zakonnice klasztoru św. Andrzeja, jak wskazuje siostra Borkowska i skłania się ku teorii, iż raczej należy zaliczyć ją w poczet bernardynek⁹⁰⁵.

Wśród starodomskich bernardynek odnaleźć można dziewczęta wywodzące się z małopolskiej rodziny Dębińskich herbu Rawicz. Dnia 18 października 1611 r., za przełożenia *Bogumiły* Winiarskiej, próg klasztoru przekroczyły Zofia oraz Dorota, podkomorzanki mielnickie, córki Kaspra Dębińskiego († 1620)⁹⁰⁶ i Marianny z Kopciów († 1611)⁹⁰⁷. Miały zamieszkać w konwencie do czasu wyjaśnienia sprawy małżeństwa Zofii, zawartego wbrew jej woli z Aleksandrem Koniecpolskim. Pobyt w tak szczególnym miejscu wpłynął na ugruntowanie decyzji sióstr, które w roku następnym zdecydowały się złożyć śluby zakonne. Przy obłóczynach Zofia przyjęła imię *Tekla*⁹⁰⁸. Niestety porwanie, którego dopuścił się Koniecpolski w kwietniu 1612 r., przekreśliły plany sióstr Dębińskich.

Powołanie do zakonu bernardynek udało się zrealizować dopiero córkom ich stryjecznego brata⁹⁰⁹. Andrzej Samuel herbu Rawicz († 1648)⁹¹⁰, kasztelan biecki,

⁹⁰² T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*. T. 3. Poznań 1881, s. 261; ks. A. Radawiecki, *Mowy pogrzebowe*. Kraków 1861, nakł. J. Wildta, s. XI-XII; K. Stadnicki, *Rodowody domu Stadnickich herbu Szreniawa od 1386-1861*. Lwów 1857-1861, s. 20-21.

⁹⁰³ A. Radawiecki, *Prawy szlachcic w kazaniu na pogrzebie S. pamięci Jego Mści Pana Andrzeja ze Zmigroda Stadnickiego w osobie jego ukazany we Zmigrodzie dnia 23 Września Roku Pańskiego 1614 [...]*. Kraków 1625, w Drukarni Andrzeja Piotrkowczyka.

⁹⁰⁴ W pracy nie weryfikuję tytułów urzędów występujących osób, podawane są one za źródłami i autorami herbarzy.

⁹⁰⁵ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 189; LZP, T. 2, s. 203.

⁹⁰⁶ A. Tomczak, *Walenty Dembiński. Kanclerz egzekucji (ok. 1504-1584)*. „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” R. 67: 1962, z. 2, s. 160-161.

⁹⁰⁷ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 90-91; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 321; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 4. Warszawa 1901, s. 213.

⁹⁰⁸ *Deo dicatas Virgines Sophiam seu Teclam (quod nomen Tecla circa votum servandae Regulae S. Francisci assumpsit, prout instrumenta publica ad instantiam ipsius Teclae confecta, latius testantur) nec non Dorotheam Dembinskie ad Religionem Sanctam votis suis obstrictas*, ANK, Castr. Crac. Relations. T. 41, s. 138.

⁹⁰⁹ Ojciec Doroty i Zofii, Kasper Dębiński był bratem Jana Dębińskiego, ojca Samuela Andrzeja.

⁹¹⁰ W. Budka, *Dembiński Samuel Andrzej, h. Rawicz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 5. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1939 – 1946, s. 73 – 74; *Urzednicy województwa krakowskiego...*, s. 46, 89.

podstoli krakowski i jego żona Barbara z Prowanów, córka Prospera Prowany, nie posiadali męskiego potomka, jednak aż pięć ich córek wybrało życie zakonne. Trzy z nich wstąpiły do klasztoru św. Agnieszki, natomiast dwie do klasztoru klarysek pw. św. Andrzeja. Bernardynkami zostały Katarzyna, przyjmując imię *Innocencja*, Elżbieta *Beata* oraz Aleksandra *Humilitas*. Prawdopodobnie jako pierwsza została zakonnicą Elżbieta *Beata*, gdyż z 1614 r. pochodzi zapis 3000 złotych posagu dla niej, zabezpieczony na wsi Łuczyce⁹¹¹. Kolejną z córek, Katarzynę *Innocencję*, Dębiński zaopatrzył w 1630 r. kwotą w wysokości 4000 złotych, również ulokowaną na wspomnianej powyżej miejscowości⁹¹². Obie bernardynki zmarły „podczas wielkiego powietrza”⁹¹³. Trzecia z sióstr Aleksandra *Humilitas* pełniła w latach 1668-1670 urząd matki przełożonej⁹¹⁴.

W 1612 r. zakonnicą u św. Agnieszki była *Zuzanna* Kowalikowa. W tym bowiem roku jej matka Katarzyna Kowalikowa, zapewne mieszcza krakowska uczyniła dla niej zapis czynszu 12 zł od sumy 200 zł, którą ulokowała na swej kamienicy Kowalikowskiej, położonej na Stradomiu, między domami Matiasza Grota i Jakuba Soleckiego⁹¹⁵. Z zapisu uczynionego wcześniej, w 1594 r. na rzecz klasztoru bernardynek, również na wspomnianej kamienicy można dowiedzieć się, iż mężem Katarzyny, a więc ojcem *Zuzanny* był Wojciech Kowalik. Można przypuszczać, iż w 1612 r., gdy Kowalikowa uposażyła czynszem swą córkę, była już wdową, dlatego jej małżonek nie został w źródle wspomniany⁹¹⁶.

Z 1615 r. pochodzi zapis czynszu dla *Zuzanny* Gruszczyńskiej, ulokowanego na kamienicy przy ul. św. Jana. Darczyńcami byli jej rodzice Maciej/Mateusz Gruszczyński († przed 2 V 1653)⁹¹⁷, pisarz, a w latach 1623-1653 rajca miejski i Anna z Szarfenbergerów⁹¹⁸. Matka *Zuzanny* wywodziła się z znanej krakowskiej rodziny. Jej rodzicami byli Mikołaj Szarfenberger († ok. 1519-1606), drukarz, typograf królewski, ławnik i kupiec oraz Anna, córka aptekarza Franciszka de Radicibus z Novary († 1554)⁹¹⁹.

⁹¹¹ ABKr., rkps 209, s. 23.

⁹¹² Tamże.

⁹¹³ ABKr., rkps 221, s. 173.

⁹¹⁴ Tamże, s. 249; J. Dunin-Borkowski, *Almanach błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*. Lwów 1908, s. 315.

⁹¹⁵ ABKr., rkps 209, s. 67

⁹¹⁶ ABKr., rkps 209, s. 67.

⁹¹⁷ J. Bieniarzówna, *Mieszczanstwo krakowskie...*, s. 160.

⁹¹⁸ ABKr., rkps 209, s. 57.

⁹¹⁹ Z. Noga, A. Oboza, *Szarfenberger (Scherffenberger, do r. 1554 Szarfenberg, Scharffenberg) Mikołaj h. własnego (ok. 1519- 1606)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 47. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa-Kraków 2010, s. 91-93; M. Jaglarz, *Księgarstwo krakowskie XVI wieku*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 147. Kraków 2004, s. 90

Rodzina Szarfenbergów wywodziła się ze Śląska, z miejscowości Libenthal (Lubomierz). Pradziadek Zuzanny Marek († 1545) przyjął prawo miejskie Krakowa w 1506 r. Z początku prawdopodobnie terminował u któregoś z księgarzy zdobywając doświadczenie, by zająć się z czasem handlem książką i działalnością wydawniczą. Posiadał własną księgarnię, a także dorobił się kilku nieruchomości. Należały do niego młyny papiernicze na Prądniku Białym zwany „Żabi Młyn” i w Balicach, domy przy ul. św. Anny, Szpitalnej, Czarnej oraz części ogrodu w okolicy Krupników, na Kleparzu czy za kościołem NMP na Piasku. Po śmierci ojca pracę wydawniczą kontynuowali wspólnie dwaj z jego synów, Mikołaj i Stanisław, aż do zgonu matki w 1567 r. Później drogi rodzeństwa się rozeszły, gdyż Mikołaj zajął się drukarstwem, a Stanisław prowadzeniem księgarni. Synowie Marka Szarfenberga, po nobilitacji w 1554 r. przez późniejszego cesarza Ferdynanda I, zmienili rodowe nazwisko na Szarfenberger. W 1570 r. Mikołaj wspólnie z żoną zakupił kamienicę przy ul. Grodzkiej 3 i przeniósł tam swoją księgarnię. Po jego śmierci część kamienicy odziedziczyła jego córka Anna i zięć Gruszczyński⁹²⁰. W rejestrze zmarłych zakonnic widnieje *Teodora* Gruszczeńska, która zakończyła życie w II połowie wieku siedemnastego i została pochowana w kościele św. Agnieszki⁹²¹. Jako, że księga nie notuje innej bernardynki nazwiskiem Gruszczyńska, można przypuszczać, że chodzi o Zuzannę, a *Teodora* to jej imię nadane przy obłóczynach.

W dniu 10 sierpnia 1616 r. „dano odzienie zakonne w klasztorze u świętej Agnieszki córce J. M. Pana Piotra Tomickiego i Anny Konopacki przez ręce Wielebnego Ojca Baltazara Witomskiego na ten czas kustosa krakowskiego, której imię było Helena, a dano jej imię przy obleczeniu *Pelagia*”⁹²². Tomiccy herbu Łódzia wywodzili się z województwa poznańskiego. Piotr Tomicki pochodził z Wieruszowa położonego w województwie sieradzkim, był kasztelanem nakielskim, a jego małżonka kasztelaną chełmińską. Oprócz wspomnianej *Pelagii* mieli dwóch synów: Krzysztofa i Jana oraz trzy córki: Katarzynę, „która także paniński sobie stan obrawszy, świątobliwie na świecie żyła, kościołowi Ś. Piotra w Krakowie, pamiętną jałmużnę dała, kędy pogrzebiona leży”, Jadwigę „która dostała się w małżeństwo Duninowi Szpotowi” oraz Elżbietę, „która za

⁹²⁰ A. Chmiel, *Domy krakowskie. Ulica Grodzka. Cz 1. (Liczby or. nieparzyste 1-27)*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 81. Kraków 1934, s. 22-25; Z. Noga, A. Oboza, *Szarfenberger (Scherffenberger, do r. 1554 Szarfenberg, Scharffenberg) Mikołaj h. własnego (ok. 1519- 1606)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 47, s. 92; M. Jaglarz, *Księgarstwo krakowskie XVI wieku...*, s. 88, 91.

⁹²¹ ABKr., rkps 221, s. 174.

⁹²² ABKr., rkps 129, s. 3.

Zygmuntem Kotkowskim weszła w kontrakty małżeńskie⁹²³, zasłynęła także jako dobrodziejka klasztoru krakowskich dominikanów.

W 1621 r. w klasztorze św. Agnieszki przebywała *Damiana* Borkówna, o pochodzeniu, której brak było bliższych wiadomości, gdyż jej nazwisko nie zachowało się w księdze nowicjatu. W wspomnianym roku otrzymała ona zapis czynszu w wysokości 60 zł od kwoty 1000 zł ulokowanej na wsi Głogoczów przez Mikołaja Borka, dla którego jak określono była synowicą czyli bratanicą⁹²⁴. Historię jej pochodzenia pozwolił doprecyzować wpis w aktach grodzkich krakowskich. Dzięki niemu wiadomo, iż świeckie imię panny Borkówny to Krystyna, a jej ojcem był Hieronim Borek⁹²⁵.

W tym okresie musiała wstąpić do stradomskiego konwentu, pochodząca się z rodziny Oświęcimów h. Radwan Katarzyna *Urszula*, córka Wojciecha Oświęcima, dziedzica Siedlisk Górnych i Jadwigi Winiarskiej⁹²⁶. Oświęcimowie zaliczali się do średniej szlachty powiatu pilzneńskiego w województwie sandomierskim, pisali się z Kunowy już od końca XVI w. i wywodzili swe pochodzenie z wspomnianej wsi, położonej niedaleko Jasła⁹²⁷. Urszula wstąpiła do klasztoru ok. 1621 r., bowiem dnia 2 czerwca tegoż roku, ojciec złożył należny córce posag w wysokości 400 zł⁹²⁸.

Bernardynką u św. Agnieszki była również jej stryjeczna siostra *Apolinara* Oświęcimówna, córka Floriana Oświęcima z Kunowy († 1650) oraz jego pierwszej małżonki Reginy z Kralic Śląskiej h. Brochwicz († 1624). Rodzice *Apolinary* początkowo zamieszkiwali wieś Siedliska, a od 1614 r. przenieśli się do Potoka, położonego kilka kilometrów od Krosna. Miała dwóch braci najstarszego Stanisława († 1657), łowczego sanockiego, autora słynnego diariusza, Jana († 1675), podczaszego bielskiego, podstarościego i sędziego grodzkiego sanockiego oraz siostrę Katarzynę, zamężną z Wojciechem Ujejskim. Po śmierci jej matki ojciec powtórnie się ożenił, z Barbarą Szamocianką. Z tego małżeństwa pochodziła jeszcze czwórka jej przyrodniego rodzeństwa: Anna († 1647), Izabela, Wojciech i Szymon. *Apolinara* nowicjat rozpoczęła ok. 1633 r. Z pewnością żyła jeszcze w 1651 r., gdy po śmierci ojca, bracia podpisali 14 lutego tegoż roku w Sanoku akt ugody majątkowej, zgodnie, z którą miała otrzymywać

⁹²³ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 9, s. 88-89.

⁹²⁴ ABKr., rkps 209, s. 26.

⁹²⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 216, s. 338-343.

⁹²⁶ *Stanisława Oświęcima dyaryusz 1643-1651*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 19. Wyd. W. Czermak. Cracoviae 1907, s. XXXIV; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie...*, s. 31.

⁹²⁷ J. Mycielski, *Cztery portery rodziny Oświęcimów w kościele OO. Franciszkanów w Krośnie*. W: *Sprawozdanie i wydawnictwo Wydziału Towarzystwa Opieki nad Polskimi zabytkami sztuki i kultury za rok 1902*. Kraków 1903, s. 4.

⁹²⁸ ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813.

„po złotych trzydzieści na każdy rok prowizji albo jeśliby się jakowa summa originalna zapisana pokazała”⁹²⁹.

Trzecia przedstawicielka rodziny Oświęcimów to Anna w zakonie *Agnieszka*, którą łączyły bliskie więzi pokrewieństwa z wymienionymi wcześniej pannami. Dzięki wpisowi z akt grodzkich można ustalić, iż rozpoczęła nowicjat przed 23 lutego 1662 r., gdyż wówczas jej ojciec Jan z Kunowy Oświęcim zobowiązał się złożyć klasztorowi, reprezentowanemu przez matkę *Prudencję* Maciejowską sumę 1000 zł jako *vadium*, a następnie ustanowił dla swej córki 70 zł corocznej prowizji, wypłacanej na święto św. Marcina⁹³⁰. Klasztorne źródła przechowały jedynie jej zakonne imię i przybliżony rok śmierci, która miała nastąpić w 1670⁹³¹. Z wpisu w aktach grodzkich wynika jednak, że wspomniana Oświęcimówna, żyła jeszcze w 1671 r., kiedy to skwitowała Mariannę z Laskowej, wdowę po Janie Malczewskim z należnej sobie prowizji rocznej w wysokości 70 zł. W dokumencie została wprost nazwana córką Jana z Kunowy Oświęcima, podczaszego bielskiego, podstarościego grodzkiego sanockiego. Pozwala to stwierdzić, iż była bratanicą *Apolonii*⁹³².

W 1665 r. wraz z przełożoną *Urszulą* Oświęcimówną do grobu błogosławionego Stanisława Kazimierczyka pielgrzymowała również zakonnica *Franciszka* Jordanówna. Brak o niej bliższych informacji, lecz wydaje się, że można łączyć ją z rodziną Jordanów herbu Trąby, osiadłą w województwie krakowskim⁹³³.

Około 1629 r. do nowicjatu wstąpiła Katarzyna Łagodowicówna i otrzymała imię zakonne *Apolonia*. Była córką mieszczanina krakowskiego Błażeja Łagodowica. O przybliżonej dacie wstąpienia do klasztoru, można wnioskować na podstawie zapisu jaki uczynił 30 stycznia wspomnianego roku Mikołaj Mstowski na swych dobrach Sokolina,

⁹²⁹ ANK, rkps Castr. Biec. 184, s. 1626-1627; *Stanisława Oświęcima dyaryusz 1643-1651*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 19, s. XXXVIII-XXXIX, LXI; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie...*, s. 31-33; I. Nycz, *Prawdziwa historyczna wiadomość własnego rodzeństwa ś. p. Stanisława i siostry Anny Oświęcimów z Kunowy, których ciała w grobie familijnym w kaplicy przy kościele XX. Franciszkanów w Krośnie spoczywają, z autentycznych źródeł w krótkości zebrana przez [...]*. Kraków 1873, s. 12, 30-31 (tu występuje jako Apolonia); A. Przyboś, *Oświęcim (Oświęcim) Stanisław z Kunowy herbu Radwan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24, s. 619-621; I. T[eresińska], *Oświęcim Stanisław*. W: *Dawni pisarze od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*. T. 3: *Mia-R*. Pod red. R. Lotha. Warszawa 2002, s. 212.

⁹³⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 282, s. 490-493.

⁹³¹ ABKr., rkps 221, s. 175.

⁹³² ANK, rkps Castr. Crac. 297, s. 532-533.

⁹³³ S. Ryłko CRL, ks., *Droga do kanonizacji bł. Stanisława Sołtysa zwanego Kazimierczykiem*. Kraków 1996, s. 73; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4. Lipsk 1839, s. 501.

położonych w powiecie proszowskim. Kwota 1000 zł, którą tamże ulokował, z czynszem w wysokości 70 zł, została przekazana przez rodziców zakonnicy *Apolonii*⁹³⁴.

W roku 1633 r. w klasztorne mury musiała wstąpić panna Elżbieta Misiowska, która przy obłóczynach otrzymała imię *Teofila*. Z tego bowiem roku z dnia 18 czerwca pochodzi zapis posagu w wysokości 1000 zł, który ulokował jej ojciec Adam Misiowski, sekretarz Jego Królewskiej Mości na dobrach Przybysławice w powiecie ksiąskim, z obowiązkiem wypłacania 70 zł corocznego czynszu⁹³⁵. Poza powyższą brak bliższych informacji o zakonnicy *Teofili*, jednak prawdopodobnie można łączyć ją z rodziną Misiewskich herbu Jelita, osiadłą w województwie krakowskim. Wskazuje na to informacja, zawarta u Niesieckiego, który w swym herbarzu wymienia Mateusza Misiewskiego i zaznacza, iż pisał się on z Przybysławic, a pełnił urząd sekretarza królewskiego i burgrabiego krakowskiego. Jednym z jego synów był Adam, żonaty z Anną Latoszyńską herbu Gryf, podczaszanką krakowską⁹³⁶. Bardzo prawdopodobne, iż mógł być on rodzicem wspomnianej bernardynki. Z małżeństwa z Anną Latoszyńską doczekał się czterech synów: Jędrzeja, Józefa, Adama i Michała. Ponadto Niesiecki wymienia trzy zamężne córki Misiewskich: Magdalenę oraz dwie kolejne, nieznanne z imienia. Z innych źródeł wiadomo także, że dwie córki Adama Misiewskiego i Latoszyńskiej: Zofia († 1674) i Justyna († 1647) w 1623 r. złożyły profesję w klasztorze benedyktynek w Staniątkach⁹³⁷.

Powołania zakonne obrodziły również w mieszczańskej, florenckiej z pochodzenia rodzinie Del Pace⁹³⁸. Jej przedstawiciele, Łukasz († 1609)⁹³⁹ w 1577 r., Juliusz († 1608)⁹⁴⁰, jego brat w 1579 przybyli do Krakowa i przyjęli prawo miejskie⁹⁴¹. Dorobili się znacznego majątku na handlu jedwabiem, winem i dostawach królewskich. Rodzina otrzymała indygenat w 1658 r., za zasługi wojenne Franciszka Del Pace⁹⁴². Jeden

⁹³⁴ ABKr., rkps 209, s. 28.

⁹³⁵ Tamże, s. 32.

⁹³⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 421-422.

⁹³⁷ LZP, T. 2, s. 406, 408; B. Krasnowolski, *Historia klasztoru Benedyktynki w Staniątkach*. Kraków 1999, s. 113, 152.

⁹³⁸ Znane są też inne odmiany tego nazwiska: Delpace, de Pace, della Pace. I. M. Dacka, „*Korona polska*” *Kaspra Niesieckiego Pomnik staropolskiego piśmiennictwa heraldycznego*. Warszawa 2004, s. 180.

⁹³⁹ D. Quirini-Popławska, *Pace del (della Pace, Del Pace) Luca*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24, s. 752-753.

⁹⁴⁰ D. Quirini-Popławska, *Pace del (della Pace, Delpace) Giulio*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24, s. 751-752.

⁹⁴¹ W. Tygielski, *Włoski w Polsce XVI-XVII wieku. Utracona szansa na modernizację*. Warszawa 2005, s. 186.

⁹⁴² *Volumina Legum. Przedruk zbioru praw staraniem xx. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782 wydane*. T. 4. Petersburg 1860, nr 50, s. 442; *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV-XVIII saec.*

z synów wspomnianego Łukasza, Mikołaj jako o. Ambroży († 1681) 24 lutego 1618 r. złożył profesję w klasztorze kamedułów bielańskich⁹⁴³. W latach 1714-1716 urząd wikariusza generalnego kamedułów pełnił Józef, w zakonie o. Ambroży († ok. 1706), a Ferdynand był gwardianem franciszkanów⁹⁴⁴. Z kolei do klasztoru św. Agnieszki wstąpiły trzy siostry z rodziny Del Pace: *Modesta*, *Pacjencja* oraz *Beata*. Dwie z nich, potwierdzone wprost jako córki Franciszka Del Pace († 14 V 1619)⁹⁴⁵, rajcy krakowskiego od roku 1617 oraz Anny Szulzówny – Barbara *Pacjencja* oraz Justyna *Modestia* rozpoczęły nowicjat przed 1629 r., bowiem 17 marca tegoż roku, już jako zakonnice zrzekły się pretensji do majątku przypadającego im po rodzicach⁹⁴⁶. Wiadomo, że w 1631 r. żyła jeszcze *Modesta*. Wszystkie trzy Delipacianki zmarły w tym samym czasie. Możliwe, że przyczyną zgonu były szalejące w XVII w. epidemie zarazy⁹⁴⁷.

W ślady *Teresy Zadzikówny* poszła jej siostrzenica Anna. Córka Jana Łowickiego h. Nałęcz († 1640), kasztelana inowrocławskiego, posła na sejmy i Ewy Zadzikówny h. Korab, wstąpiła do klasztoru św. Agnieszki 25 czerwca 1641 r., w wieku piętnastu lat, otrzymała imię *Charitas*⁹⁴⁸. W 1646 r. przeniosła się wraz z ciotką na nową fundację do klasztoru św. Józefa, gdzie pełniła urząd mistrzyni pańien świeckich, wikarii, a także pięciokrotnie była przełożoną. Zmarła 8 października 1688 r., w wieku sześćdziesięciu dwóch lat⁹⁴⁹. Barbara Glińska, córka Kaspra Glińskiego i Katarzyny Kosowskiej również rozpoczęła nowicjat w klasztorze św. Agnieszki dnia 25 czerwca 1641 r., w wieku

Herby nobilitacji i indygenatów XV-XVIII w. Opr. B. Trelińska, Lublin 2001, s. 314; J. Ptaśnik, *Z dziejów kultury włoskiego Krakowa*. „Rocznik Krakowski” T. 9: 1907, s. 96-97.

⁹⁴³ A. Bruździński, *Bielany – ulubione miejsce Krakowa. Związki bielańskich kamedułów z Krakowem w okresie staropolskim*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 17: 2011, s. 50; J. Żmudziński, *Wystrój malarski kaplicy i kościoła kamedułów na Bielanach i jego znaczenie dla sztuki Krakowa I połowy XVII w. (kaplica królewska i Delpacowska)*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 17: 2011, s. 90.

⁹⁴⁴ A. Bruździński, *Bielany – ulubione miejsce...*, s. 54; K. Pieradzka, *Del Pace (Delpace, Delpacy, de Pace, Della Pace) Rafał*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 5. Kraków 1939 – 1946, s. 60 – 61; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 335- 336.

⁹⁴⁵ Był synem Juliusza Del Pace, z pierwszego małżeństwa, po śmierci ojca prowadził jego interesy handlowe, D. Quirini-Popławska, *Pace del (della Pace, Delpace) Giulio*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24, s. 752; K. Follprecht, *Włosi w elicie politycznej Krakowa do połowy XVII w. Typografia siedzib*. W: *Elita władzy miasta Krakowa i jej związki z miastami Europy w średniowieczu i epoce nowożytnej (do połowy XVII wieku. Zbiór studiów*. Pod red. Z. Nogi. Kraków 2011, s. 260-261, rajcą był w l. 1617-1619.

⁹⁴⁶ ANK, rkps K-395: Acta d. scabinorum Casimiriensium 1620-1631, s. 1607-1608; w dokumencie tym matka zakonnice została wymioniona jedynie z imienia, jej nazwisko uzupełniono w oparciu o: Z. Noga. *Krakowska rada miejska...*, s. 304.

⁹⁴⁷ ABKr., rkps 221, s. 174.

⁹⁴⁸ ABKr., rkps 129, s. 4; J. Seredyka, *Łowicki Jan h. Nałęcz (zm. 1640)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1973, s. 444-445; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 9. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1912, s. 383; A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*. T. 16. Warszawa 1913, s. 86-87.

⁹⁴⁹ ABKr., rkps 129, s. 99; M. Borkowska, *Powiązania rodzinne wewnątrz...*, s. 78.

szesnastu lat, otrzymując imię *Aniela*⁹⁵⁰. Trzykrotnie była wybierana matką przełożoną u św. Józefa, a „będąc po pięć kroć razy wikarią ten pracowity urząd z wielką czujnością odprawowała i przykładem dobrym ćwicząc młode siostry i w karności mając”⁹⁵¹. Zmarła 19 stycznia 1694 r., po długiej chorobie, która uniemożliwiła jej dokończenie kadencji przełożonej.

Wraz z *Charitas* Łowicką i *Anielą* Glińską rozpoczęła nowicjat dziewiętnastoletnia panna Barbara *Katarzyna* Wolińska. Jej rodzicami byli Paweł Woliński i Katarzyna Szadokierska⁹⁵². W 1642 r. pochodzi wzmianka o bernardynce *Magdalenie*, która została wspomniana w testamencie Jana Wolnego młodszego, rajcy kazimierskiego. Testator darując jej 4 pierścionki zapisał iż była jego siostrą⁹⁵³. Zakładając, iż chodziło o siostrę rodzoną, gdyż nie zostało to doprecyzowane, można wysnuć przypuszczenie iż jej rodzicami byli Jan Wolny starszy († 1626), rajca kazimierski oraz jego druga małżonka Zofia († 1640)⁹⁵⁴. Rodzina Wolnych należała do znamienitych i zamożnych rodzin, osiadłych na Kazimierzu. Warto wspomnieć, iż wywodził się z niej kanonik regularny laterański Jacek Liberiusz (czyli Wolny) (1599-1673)⁹⁵⁵.

Życie w klasztorze św. Agnieszki obrały dwie przedstawicielki rodziny Maciejowskich, osiadłej w powiecie wiślickim, w województwie sandomierskim. Jako pierwsza bernardynką została Katarzyna, najmłodsza z córek Mateusza Maciejowskiego h. Janina i Katarzyny Lubowieckiej h. Kuszaba z Lubowca. Ojciec bernardynki był dziedzicem m. in. Budziszowic w powiecie wiślickim, Zysławic, Wojsławic, Gorzkowa i Donatkowic w powiecie proszowskim. Miała ośmioro rodzeństwa, pięciu braci: Jana, Stanisława⁹⁵⁶, Abrahama, Aleksandra i Samuela oraz trzy siostry. Spośród nich najstarsza Zofia († 1650), poślubiła Jana Czeskiego, a po jego śmierci zastąpiła jako założycielka Zgromadzenia Panien Prezentek, Anna była żoną Hermolausa Gładysza, a Jadwiga Wojciecha Węglińskiego. Katarzyna przy obłóczynach otrzymała imię *Prudencja*. W źródłach klasztornych nie zachowała się data wstąpienia do nowicjatu. W 1603 r. była

⁹⁵⁰ ABKr., rkps 129, s. 5; M. Borkowska, *Powiązania rodzinne wewnątrz...*, s. 77.

⁹⁵¹ ABKr., rkps 129, s. 101.

⁹⁵² Tamże, s. 5.

⁹⁵³ ANK, rkps K 443: Acta testamentorum civitatis Casimiriensis 1622-1647, s. 432.

⁹⁵⁴ *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów...*, T. 2, s. 468.

⁹⁵⁵ J. Bieniarzówna, *Liberiusz Jacek (1599-1673)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 17. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1972, s. 282-283; K. Łatak CRL, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*. Kraków 2005, s. 98.

⁹⁵⁶ Wymieniony w dokumencie z 1651 r., w którym zapisał swej rodzonej siostrze, zakonnicy Prudencji i klasztorowi św. Agnieszki 1000 zł, ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 56-58.

jeszcze świecką panną, bowiem w dokumencie z 24 marca 1603 r., w którym ojciec zabezpieczył jej i jej siostram Annie i Jadwidze 4500 złotych posagu, od którego przysługiwało im 200 zł prowizji, wymieniona została tylko pod chrzcielnym imieniem⁹⁵⁷. W zapisie z dnia 2 września 1631 r. wzmiankowana jest już jako zakonnica, gdy towarzyszy przełożonej *Annie* Porębskiej i wikarii *Teresie* Zadzikównie w transakcji skwitowania Krzysztofa Naymana, doktora medycyny z 100 zł pensji zapisanej jej przez ojca Mateusza Maciejowskiego na rodowej wsi Donatkowice w parafii Gorzków, położonej w powiecie proszowskim⁹⁵⁸. Do klasztoru św. Agnieszki wstąpiła również jej bratanica Katarzyna, w zakonie *Teresa* († 1702), córka Samuela Maciejowskiego i Zofii Boratyńskiej⁹⁵⁹.

Nie jest znana dokładna data rozpoczęcia nowicjatu przez *Konstancję*, córkę Władysława Myszkowskiego († 1648), wojewody krakowskiego i Anny Mohylanki († 1667), bratanicy klarysek Eleonory i Beaty. Z 30 maja 1648 r. pochodzi jedynie zapis, w którym ojciec darował jej 10 tysięcy złotych, ulokowane na wsi Książ Wielki⁹⁶⁰.

Na podstawie wpisu w metryce klasztornej możliwe było jedynie przypuszczenie, iż spokrewnione były ze sobą panny Gawrońskie, *Dorota* i *Katarzyna*⁹⁶¹. Dopiero zapis z ksiąg grodzkich krakowskich pozwolił rozstrzygnąć, iż były rodzonymi siostrami, córkami Zbigniewa h. Rawa Gawrońskiego († przed 1651)⁹⁶² i Anny ze Słupowa Szembekowej. Dnia 26 września 1651 r. siostry podpisały akt abrenuncjacji, zrzekając się pretensji do majątku po rodzicach., więc do nowicjatu wstąpiły zapewne niedługo przed tym wydarzeniem. *Dorota* nosiła świeckie imię Magdalena, a *Katarzyna* – Marianna⁹⁶³.

„Po pierwszych Szwedach” nowicjat rozpoczęła Franciszka Ligęzianka, przyjmując imię *Pacjencja*. Była córką Stanisława h. Półkozic Ligęzy oraz Barbary Stradomskiej h. Prus⁹⁶⁴. Datę tą można depecyzować dzięki źródłom pozaklasztornym. W aktach grodzkich pod datą 31 maja 1660 zachował się zapis, w którym Ligęzianka

⁹⁵⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 177, s. 660-666.

⁹⁵⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 234, s. 1531-1537.

⁹⁵⁹ ABKr., rkps 221, s. 175; R. Gąsior, T. Matuła, *Szkoła Sióstr Prezentek w Krakowie w latach 1627-1918*. Lublin 1998, s. 28-29; R. Gąsior, *Pozwoliła się prowadzić Duchowi Świętemu*. Kraków 2005, s. 52.

⁹⁶⁰ ABKr., rkps 218: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru św. Agnieszki na Stradomiu, s. 119-125.

⁹⁶¹ ABKr., rkps 221, s. 6.

⁹⁶² K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 8, s. 610; T. Żychliński, *Złota Księga szlachty polskiej*. R. 1. Poznań 1879, s. 292, jedna z córek Stanisława Szembeka zm. 1638, żupnika wielickiego, sekretarza królewskiego poślubiła Zbigniewa Gawrońskiego.

⁹⁶³ ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1142-1143.

⁹⁶⁴ ABKr., rkps 221, s. 6.

dokonała rozliczeń finansowych z majątku przynależnego jej po rodzicach, a znajdującego się w posiadaniu Stradomskich czyli krewnych ze strony matki, w tym wuja Jana Stradomskiego⁹⁶⁵. Stanisława oraz jego brata Mikołaja Niesiecki określa jako stolnikowiczów sandomierskich⁹⁶⁶. Franciszka urodziła się ok. 1637 r., na terenie województwa sandomierskiego, co potwierdzają ją zeznania w procesie św. Jana Kantego. Gdy je składała w lipcu 1687 r., podała, iż liczyła wówczas pięćdziesiąt lat⁹⁶⁷.

Można przypuszczać, iż Urszula Pieniążkówna, w zakonie *Prudencia* córka Jana Chryzostoma Pieniążka h. Odrowąż (ok. 1630-ok. 1712), wojewody sieradzkiego i jego pierwszej żony Heleny z Mysłowskich († po 1671) rozpoczęła nowicjat w klasztorze św. Agnieszki w drugiej połowie XVII w. Urodziła się prawdopodobnie po 1644 r., gdyż w tym roku jej rodzice zawarli sakrament małżeństwa, ponadto posiadała jeszcze starszą siostrę Barbarę Helenę († 1722)⁹⁶⁸. W spisie sióstr składających profesję jej nazwisko zostało umieszczone pomiędzy 1678 a 1683. Z rodziny Chlewickich herbu Odrowąż wywodziła się *Barbara Chlewicka*, o której w źródła klasztorne można znaleźć jedynie informację o przybliżonym czasie śmierci: „po Szwedach”⁹⁶⁹. Poznanie jej świeckiego imienia – Dorota możliwe było dzięki zachowanemu wpisowi w księgach grodzkich krakowskich. Pod datą 23 czerwca 1668 r. został wciągnięty dokument, w którym klasztor, reprezentowany przez przełożoną *Humilitas Dębińską*, wikarię *Ludwinę Rarowską* wraz z towarzyszącą im dyskretną *Damianą Borkówną*, skwitował Elżbietę Chlewicką, wdowę po Jakubie Chlewickim z sumy 500 zł darowanej zapewne wcześniej w momencie wstąpienia do klasztoru przez ich krewną. Dorota *Barbara* jest w zapisie określona jako zmarła, co jest zbieżne z informacją zawartą w metryce klasztoru⁹⁷⁰.

W 1668 r. w klasztorze bernardynek u św. Agnieszki rozpoczęła nowicjat Aleksandra *Charitas Łącka* († 1720), córka Mikołaja Łąckiego, podstarościego chęcińskiego oraz Anny Romiszowskiej⁹⁷¹. Była już wówczas pasierbicą Jana Chryzostoma Paska († 1701), którego jej matka poślubiła w 1667 r. Miała brata Krzysztofa oraz cztery siostry, trzy z nich: Marianna, Barbara, Marianna zostały bernardynkami w klasztorze św. Józefa w Krakowie, a Jadwiga poślubiła Samuela

⁹⁶⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 280, s. 606-610.

⁹⁶⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 99.

⁹⁶⁷ Archivum Apostolicum Vaticanum (dalej: AAV), rkps Cong. Riti, Processus 632: Cracovien. Canonisationis Beati Joannis Cantii processus in specie Cracoviae constructus, k. 173v.

⁹⁶⁸ K. Przyboś, *Pieniążek Jan Chryzostom z Iwanowic h. Odrowąż* (ok. 1630-ok. 1712). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1981, s. 93-97.

⁹⁶⁹ ABKr., rkps 221, s. 174.

⁹⁷⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 292, s. 2249-2450.

⁹⁷¹ ABKr., rkps 221, s. 6-7, 177.

Dębowskiego. Dnia 7 października 1669 r. matka Aleksandry złożyła na ręce przełożonej klasztoru *Humilitas* Dębińskiej 2000 zł stanowiące posag jej córki⁹⁷². Małżeństwo Pasków płaciło od tej sumy procent na rzecz konwentu do 1678 r., kiedy to brat bernardynki, Krzysztof postarał się, by zobowiązanie to w dokumencie z 3 września tegoż roku, przejął Mikołaj Mycielski, sędzia sieradzki i ulokował na swych majątnościach Rączki, Dobromierz i Wymysłów⁹⁷³.

Przed 20 lipca 1669 do klasztoru wstąpiła Katarzyna Rościszowska, w zakonie *Barbara*, gdyż pod wspomnianą datą już jako zakonnica podpisała akt abrenuncjacji, zrzekając się pretensji do dóbr należnych jej po rodzicach. Była córką nieżyjącej już wówczas Elżbiety Świetlickiej i Sebastiana Rościszowskiego, podstolego różańskiego, pochodziła ze Stopina w powiecie sierpeckim⁹⁷⁴. Spokrewniona była z Adamem Trzebińskim, który w jej imieniu, jako swej siostry ciotecznej, zakonnicy z klasztoru św. Agnieszki oraz swoich braci rodzonych Jakuba i Aleksandra Trzebińskich wystąpił w dokumencie z 1682 r., określony tam został mianem spadkobiercy, więc możliwe, iż treść aktu związana była z rozliczeniami majątkowymi⁹⁷⁵.

Według metryki w 1669 r. nowicjat rozpoczęła Helena Oraczowska, która otrzymała imię zakonne *Benedykta*⁹⁷⁶. Ze względu na fakt, iż w akcie zapisu posagu określona została jeszcze jako świecka panna, która wkrótce zamierza wstąpić do klasztoru, datę rozpoczęcia nowicjatu należy przesunąć na czas po 5 kwietnia 1673 r.⁹⁷⁷. Jej rodzicami byli Jan Oraczowski z Przybysławic herbu Szreniawa z krzyżem oraz Ewa Kochańska z Kochania w ziemi dobrzyńskiej herbu Rola, pisarzowa ziemska. Boniecki podaje, iż małżeństwem byli w latach 1650-1675⁹⁷⁸. W posagu otrzymała 3000 zł zapisanych przez ojca 5 kwietnia 1673 r. na dobrach Zegartowice, z czynszem w wysokości 210 zł. W 1675 wspomnianą sumę zobowiązał się wypłacać klasztorowi w dwóch corocznych ratach Franciszek Oraczowski z Przybysławic, jej brat, a w zamian panna Oraczowska zrzekła się pretensji do majątku przypadającego jej po rodzicach. Ponadto ojciec postanowił wyposażyć jeszcze córkę w dożywotnią pensję w wysokości

⁹⁷² ANK, rkps Castr. Crac. 294, s. 1051-1056.

⁹⁷³ ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2561-2564; J. Czubek, *Jan Chryzostom z Gosławic Pasek w oświetleniu archiwalnym (1667-1701)*, „Rozprawy Wydziału Filologicznego” T. 13:1900, s. 43.

⁹⁷⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 294, s. 431-433.

⁹⁷⁵ Biblioteka Kórnicka PAN, Teki Dworzaczka, Zap. Tryb. Piotrk. 1289 (Nr. 32) 1682.

⁹⁷⁶ ABKr., rkps 221, s. 7.

⁹⁷⁷ [...] dotis et expedi[ti]o[n]is de bonis paternis et maternis G[e]n[er]osam Helenam de praefati Przybysławice Oraczowska filiam sui [...] monasteriu[m] Conventus et Ordinis praefati brevi ingressura[m], ANK, rkps Castr. Crac. 300, s. 1341-1343.

⁹⁷⁸ ANK, rkps Castr. Crac 303, s. 2-8; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 7, s. 124; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10. Warszawa 1907, s. 292.

100 zł, wypłacaną co roku na święto Trzech Króli⁹⁷⁹. Powołanie zakonne w rodzinie Oraczowskich zrealizował także brat Heleny *Benedykty*, Łukasz który wstąpił do nowicjatu karmelitów trzewickich na Piasku, gdzie otrzymał imię *Cyprian*⁹⁸⁰.

W 1669 r. do nowicjatu wstąpiła *Helena*, córka Hieronima Pinocci († 1676) i Magdaleny Szoberówny⁹⁸¹. Pinocci urodził się w 1612 r. w Lukce w starej patrycjuszowskiej rodzinie, wywodzącej się ze Sieny. Był kupcem, sekretarzem królewskim i dyplomatą. Magdalena Szoberówna, którą poślubił w 1644 r., była córką żony Rafała Del Pacego, Justyny, z jej pierwszego małżeństwa oraz Hieronima Szobera, mieszczanina krakowskiego. Helena miała pięciu braci. Paweł (1646 – 1675) był dworzaniem Jana III Sobieskiego, Rafał (ok. 1647 – 1686) był kanonikiem łęczyckim i proboszczem w miejscowości Brzostek oraz protonotariuszem apostolskim, a od ok. r. 1675 kustoszem kolegiaty św. Michała w Krakowie na Wawelu, Mikołaj osiadł w Krakowie, Jan był dziedzicem Dzieckowic na Śląsku, a Aleksander Maksymilian (1654 – 1734), wstąpił do w zakonu karmelitów, gdzie przyjął imię *Agataniola od św. Teresy*⁹⁸².

Metryka klasztoru św. Agnieszki notuje również dwie siostry Czerne, córki Michała Czernego h. Nowina († przed 17 IX 1697)⁹⁸³, kasztelana sądeckiego i oświęcimskiego oraz Katarzyny Olszamowskiej. Pierwszą drogę powołania zakonnego obrała Konstancja, rozpoczynając nowicjat w 1684 r. i przyjmując imię *Gabriela*⁹⁸⁴. Druga z sióstr, Marianna wstąpiła do stradomskiego klasztoru w 1697 r., a przy obłóczynach otrzymała imię *Anna*⁹⁸⁵. Miały kilkoro rodzeństwa – braci: Józefa, Stanisława Juliusza (ur. 1673), Andrzeja Augustyna (ur. 1675) i Piotra oraz siostry: Krystynę, żonę Albrychta Dębińskiego i Różę, żonę Spytka Jordana, cześnika krakowskiego⁹⁸⁶. Być może poruszona przykładem ciotek postanowiła dołączyć do nich także ich bratanica Marianna, córka Józefa, generała adiutanta królewskiego oraz Barbary Krasieńskiej. Rozpoczęła ona nowicjat 25 stycznia 1733, w wieku około dziewiętnastu lat i przyjęła imię *Anna*. Gdy nastąpiła kasata klasztoru św. Agnieszki znalazła się w grupie

⁹⁷⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2-12.

⁹⁸⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 296, s. 2804-2805, w 1670 r. podpisał akt abrenuncjacji, zrzekając się pretensji do majątku po rodzicach.

⁹⁸¹ ABKr., rkps 221, s. 176.

⁹⁸² K. Targosz, *Hieronim Pinocci. Studium z dziejów kultury naukowej w Polsce w XVII wieku*. Wrocław 1967, s. 7, 9 -10, 17; Taż, *Pinocci Hieronim, anagramy: Nicephorus, Nicoymius, Poliarco Micigno, h. Nałęcz odmienny (1612 – 1676)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26, s. 341-343; J. Bieniarzówna, *Mieszkaństwo krakowskie...*, s. 26, 33-35, 37-38, 138, 165.

⁹⁸³ *Urządnicy województwa krakowskiego...*, s. 219.

⁹⁸⁴ ABKr., rkps 221, s. 7.

⁹⁸⁵ Tamże, s. 8.

⁹⁸⁶ A. Boniecki, *Herbarz Polski*. T. 3, s. 374; 377; J. Sygański, *Metryki kościoła Maryackiego...*, s. 74.

sióstr, które zamieszkały w konwencie św. Józefa. Zmarła 29 stycznia 1797 r., przeżywszy w zakonie sześćdziesiąt trzy lata. Pochowana została w Krakowie przy kościele św. Piotra Małego⁹⁸⁷.

Dnia 24 maja 1682 r, na drogę zakonnego powołania wstąpiła Krystyna Strusówna, córka Jana Strusa i Katarzyny Rupniewskiej. Dzień wcześniej, od Andrzeja Strusa, swego brata otrzymała zapis czynszu 70 zł od kwoty 1000 zł, ulokowanej na dobrach Opatkowice Naporzyńskie w województwie krakowskim, powiecie ksiąskim⁹⁸⁸. Nie była jedyną przedstawicielką rodziny Strusów przebywającą w klasztorze św. Agnieszki, bowiem w jej ślady w 1714 r. poszła jej bratanica Anna, córka wspomnianego Andrzeja Strusa.

Jak podaje metryka klasztorna w 1686 r. nowicjat rozpoczęła panna Elżbieta Błońska, która otrzymała imię *Antonina*. Data ta wydaje się jednak nieścisła. Prawdopodobnie wspomniana córka Ewy i Joachima Błońskich przekroczyła klasztorne mury już ok. 1670 r., bowiem 14 stycznia tegoż roku Mikołaj Tudorowski zapisał na swych dobrach Barczków, położonych w powiecie proszowskim kwotę 1000 zł, która to stanowiła posag panny Błońskiej⁹⁸⁹.

Dnia 24 kwietnia 1689 r. do klasztoru św. Agnieszki wstąpiła Katarzyna *Jadwiga* Bryknerówna, córka Krescentego Wawrzyńca Bryknera († 1698), aptekarza i rajcy krakowskiego oraz Jadwigi Pawlikowiczówny (ok. 1654-1730). Początki rodziny Bryknerów w Krakowie sięgają 1629 r., kiedy to pod Wawel przybył z Lwowa Stanisław († przed 1646), kupiec sukienny i od Jana Ryłskiego zakupił kamienicę przy ul. Szczepańskiej 5. W 1624 r. jeszcze we Lwowie zawarł drugi związek małżeński z Zuzanną Alembekówną, z którego pochodziło pięcioro dzieci: Stanisław, Adam, Zuzanna, Lucius oraz Krescenty Wawrzyniec, ojciec bernardynki *Jadwigi*. Wspomniany Adam (1633-1706), stryj *Jadwigi*, w zakonie o. *Daniel* był franciszkaninem-reformatą. Przed wstąpieniem do zakonu przyjął święcenia kapłańskie, uzyskał stopień doktora filozofii i obojga praw w Akademii Krakowskiej. Przez wiele lat pełnił obowiązek magistra nowicjatu w klasztorze w Wieliczce, był też gwardianem konwentów w Zamościu, Sandomierzu, Lwowie i Krakowie⁹⁹⁰. Krescenty Wawrzyniec po kilkuletniej

⁹⁸⁷ ABKr., rkps 221, s. 12, 197.

⁹⁸⁸ ABKr., rkps 209, s. 45; rkps 220, s. 151-152.

⁹⁸⁹ ABKr., rkps 209, s. 42.

⁹⁹⁰ G. A. Wiśniowski, *Brykner Daniel Adam (1633-1706)*. W: *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 233; Tenże, *Brykner Adam Daniel*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2, kol. 1119-1120.

praktyce zawodowej, odbytej w aptece Jana Pernusa w Krakowie, położonej przy Rynku Głównym 11, otrzymał świadectwo, wręczone mu podczas ceremonii wyzwolin dnia 7 listopada 1667 r. Wkrótce usamodzielniał się otwierając własną aptekę w rodzinnej kamienicy zwanej „Na schodkach” przy ul. Szczepańskiej. Matka Jadwigi również pochodziła z Krakowa. Jej wiano stanowiła rodzinna kamienica Pawlikowiczowska, która mieściła się w narożu ul. Jagiellońskiej 5 i ul. św. Szewskiej 13. Brykner miał tytuł serwitora królewskiego i wraz z żoną posiadał przywilej uprawniający do produkcji i wyszynku piwa w wspomnianej kamienicy. Jednocześnie był zwolniony z przynależności do cechu karczmarzkiego oraz płacenia związanych z tym składek Poza *Jadwigą* Bryknerowie mieli czworo dzieci: córkę Salomeę, żonę aptekarza Pawła Jana Soldadiniego († 1738) i synów Jana, Krescentego juniora oraz Stanisława⁹⁹¹. Przez całe życie byli związani z Krakowem i tu też zostali pochowani. Dnia 19 stycznia 1698 w podziemiach reformackiego kościoła św. Kazimierza spoczął Krescenty Wawrzyniec, a w maju 1730 r. dołączyła do niego jego małżonka⁹⁹². *Jadwiga* spędziła w klasztorze św. Agnieszki trzydzieści sześć lat, zmarła 22 kwietnia 1725 r., w obecności spowiednika, przełożonej oraz wielu siostr, „gdyż podczas niesporów z tym się pożegnała światem”⁹⁹³.

W czerwcu 1696 r. do nowicjatu wstąpiła Teresa Kleczeńska, która otrzymała imię *Urszula*⁹⁹⁴. Wywodziła się z rodziny Kleczeńskich herbu Strzemię, osiadłej w Klęczanach w województwie pilźnieńskim. Jej rodzicami byli Andrzej Kleczeński oraz Katarzyna Gawrońska herbu Rawa. Herbarz Bonieckiego podaje, iż wspomniani małżonkowie doczekali się trzech synów: Stanisława, Jana oraz Krzysztofa⁹⁹⁵.

XVIII w.

Najlepiej rozpoznany okres pod względem składu personalnego wspólnoty bernardynek to czas od momentu założenia klasztornej metryki. Dzięki inicjatywie przełożonej *Gabrieli* Czernej zaczęto ją odtwarzać i prowadzić systematycznie na nowo od roku 1713. Spisywano w niej informacje o przyjętych nowicjuszkiach, złożonych

⁹⁹¹ A. Stabrawa, *Z dziejów dwóch aptek Bryknerów i Soldadinich, serwitorów królewskich w Krakowie, przy ul. Szczepańskiej 5 i przy Rynku Głównym 44B w XVII i XVIII wieku (do 1773 r.)*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 13” 2007, s. 70-76, 79; W. Komorowski, *Kamienica na Schodkach*. W: *Encyklopedia Krakowa*. Pod red. A. H. Stachowskiego. Kraków 2000, s. 368. Tenże, *Kamienica Pawlikowiczowska*. W: *Encyklopedia Krakowa*, s. 368.

⁹⁹² APRK, rkps, b. sygn. Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 533, 545.

⁹⁹³ ABKr., rkps 221, s. 177.

⁹⁹⁴ ABKr., rkps 221, s. 8.

⁹⁹⁵ A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 112-113.

profesjach, odbytych elekcjach przełożonych oraz zgonach zakonnic⁹⁹⁶. Z pewnością istniała wcześniejsza księga, obowiązek jej prowadzenia nakładały bowiem przepisy wprowadzone przez sobór trydencki. Musiała jednak ulec zniszczeniu, bardzo możliwe, iż w trakcie wojennej zawieruchy i strat spowodowanych najazdem szwedzkim w połowie wieku XVII. W przeciągu osiemnastego stulecia poświadczono w księdze rozpoczęcie nowicjatu przez czterdzieści dziewięć panien, wliczając do nich również Agnieszkę Gutowską, przyjętą jako tercjarkę. W zdecydowanej większości były to dziewczęta mające szlacheckie pochodzenie. Zdarzały się jednak i panny przyjęte bez wymaganego posagu, co wskazuje, iż wywodziły się z rodzin o niezbyt wysokim statusie materialnym. Wymienić tu można wspomniane już wcześniej *Pacjencję* Orlińską i *Magdalenę Węgrzynowicówną*⁹⁹⁷.

Pierwsza zapiska znajdująca się w wspomnianym rękopisie z początku wieku XVIII w. dotyczy Anny Spaczkówny. Córka Jana Spaczka i Agnieszki Kamieńskiej wstąpiła do nowicjatu 29 sierpnia 1701 r., a przy obłóczynach sprawowanych przy udziale o. Bonawentury Świerklińskiego († 1712)⁹⁹⁸, otrzymała imię *Prudencja*⁹⁹⁹. Początki jej życia zakonnego przypadły na niespokojne czasy wojny północnej, kiedy to na teren Rzeczypospolitej w tym także Krakowa wkroczyły szwedzkie oddziały. Można to wywnioskować z informacji jaka została zanotowana przy jej profesji, która odbyła się dopiero w 1703 r. *Prudencja* „odprawiwszy zupełnie, bo i nad to nowicjat we dwa lecie po obłóczynach uczyniła professyją [...] dla ucieczki przed Szwedami”¹⁰⁰⁰.

Dwa lata później, w 1705 r. dnia 8 lipca w klasztorne mury wkroczyła Anna Grotówna, córka Floriana Grota h. Rawicz z Przyłęka i Teresy Gizanki. Przy obłóczynach, które sprawował o. Franciszek Borzykowski († 1735), otrzymała imię zakonne *Wiktoria*¹⁰⁰¹. Wywodziła się z województwa krakowskiego, bowiem przed profesją w 1706 r. otrzymała zapis posagu ulokowany na dobrach Więckowice, położonych w powiecie proszowskim¹⁰⁰².

Justyna Jagniętkowska, córka Franciszka h. Lubicz († 1722) i Zofii Zebrzydowskiej, starościanki rogozińskiej rozpoczęła nowicjat w czerwcu 1706 r.,

⁹⁹⁶ ABKr., rkps 221.

⁹⁹⁷ Tamże, s. 11.

⁹⁹⁸ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 212.

⁹⁹⁹ ABKr., rkps 221, s. 8.

¹⁰⁰⁰ Tamże, s. 85.

¹⁰⁰¹ Tamże, s. 8.

¹⁰⁰² ABKr., rkps 219: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1689 – 1784, s. 207-209.

przyjmując habit z rąk o. Bonawentury Świerklińskiego. Otrzymała imię zakonne *Teresa*¹⁰⁰³. Klasztor św. Agnieszki cieszył się wyjątkowym zaufaniem w tej rodzinie, gdyż zachęczone przykładem Justyny, również dwie jej siostry, obierając drogę zakonnego powołania, postanowiły zrealizować ją we wspólnocie stradomskich bernardynek. W 1711 r. nowicjat rozpoczęła tam Franciszka *Ludwika* († 1770)¹⁰⁰⁴, a cztery lata później *Anastazja Krystyna* († 1764)¹⁰⁰⁵. Rodzina Jagniętkowskich h. Lubicz jak podaje Niesiecki osiadła w województwach krakowskim i łęczyckim, z kolei Boniecki wywodzi ich z Jagniętek w powiecie orłowskim. Ojciec panien Jagniętkowskich był sędzią grodzkim oświęcimskim, stolnikiem sandomierskim, a od 1715 r. pełnił urząd kasztelana czchowskiego¹⁰⁰⁶.

Z wspomnianej już rodziny Dębińskich herbu Rawicz wywodziła się Salomea, córka Albrychta († 27 V 1720)¹⁰⁰⁷ chorążego zatorskiego, fundatora kościoła i klasztoru OO. Kapucynów w Krakowie i Krystyny Czernej, starościanki tarnawskiej. Jej rodzice pobrali się w Bazylice Mariackiej w Krakowie 2 marca 1688 r.¹⁰⁰⁸. Nowicjat rozpoczęła w klasztorze św. Agnieszki 22 maja 1714 r., otrzymując imię *Katarzyna*¹⁰⁰⁹.

Dwa miesiące po Salomei, 15 lipca do nowicjatu wstąpiła Anna Strusówna, która przy obłóczynach, sprawowanych przez o. Franciszka Borzykowskiego, otrzymała imię *Helena*¹⁰¹⁰. Jej rodzicami byli Andrzej Strus († 1723)¹⁰¹¹ herbu Korczak, starosta będąziński, kasztelan biecki oraz Magdalena Szczepanowska († 1719). Zaliczali się do grona dobrodziejów klasztoru krakowskich reformatów. Tam też, w krypcie¹⁰¹² w podziemiach kościoła św. Kazimierza, zostali pochowani¹⁰¹³. Jak już było wspomniane przez czternaście lat w klasztorze przebywała równocześnie jej ciotka *Kunegunda Strusówna*.

¹⁰⁰³ ABKr., rkps 221, s. 8.

¹⁰⁰⁴ Tamże.

¹⁰⁰⁵ Tamże, s. 9.

¹⁰⁰⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 425-426; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 8. Warszawa 1905, s. 145-146; *Urzednicy województwa łęczyckiego i sieradzkiego XVI-XVIII. Spisy*. Kórnik 1993, s. 258.

¹⁰⁰⁷ *Urzednicy województwa krakowskiego...*, s. 136, 222.

¹⁰⁰⁸ *Metryki kościoła Maryackiego i katedry na Wawelu w Krakowie*. Opr. ks. J. Sygański TJ. Lwów 1912, s. 22.

¹⁰⁰⁹ ABKr., rkps 221, s. 9; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 4. Warszawa 1901, s. 221.

¹⁰¹⁰ ABKr., rkps 221, s. 9.

¹⁰¹¹ *Urzednicy województwa krakowskiego...*, s. 260; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 8, s. 540.

¹⁰¹² W podziemiach kościoła reformackiego znajdowała się osobna krypta rodziny Strusów, J. Pasiecznik OFM, *Działalność klasztoru franciszkanów-reformatów w Krakowie 1625-1978*. Kraków 1980, s. 28.

¹⁰¹³ Magdalena zmarła w Krakowie 19 VI 1719 r., jej pogrzeb odbył się 6 lipca, Andrzej zmarł 15 VI 1723 r., jego pogrzeb odbył się 5 lipca, APRK, rkps, b. sygn., Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 540, 542.

W 1715 r. , miesiąc wcześniej przed wspomnianą już Anastazją Jagniętkowską, dnia 2 czerwca nowicjat rozpoczęła Anna Łodzińska, córka Jana Łodzińskiego i Anny Reklowskiej, otrzymała imię *Salomea*¹⁰¹⁴. We wrześniu tegoż roku na drogę zakonnego powołania wkroczyła Jadwiga *Róża* Lisowska, rodzicami jej byli Aleksander Lisowski i Anna Tudorowska¹⁰¹⁵. Natomiast w październiku do nowicjuszek dołączyła Agnieszka *Modestia* Mszanecka, córka Adama Mszaneckiego i Marianny Tarnawskiej¹⁰¹⁶.

Klasztor św. Agnieszki wybrały także panny z rodziny Gostkowskich h. Gozdawa, Córka Antoniego¹⁰¹⁷, dziedzica Męciny, Witowic, Kobyla i Elżbiety Kołówny oraz dwie córki Jakuba Gostkowskiego († 1776), stolnika żytomierskiego i Kunegundy Podoskiej. Anna, córka Antoniego wstąpiła do nowicjatu 26 stycznia 1716 r. i przyjęła imię *Elżbieta* († 1727) . Jej stryjeczne siostry kilkanaście lat później. Dnia 14 maja 1731 r. obleczona w habit została Barbara i przyjęła imię zakonne *Franciszka*¹⁰¹⁸. W latach 1753 – 1756 powierzono jej, wraz z *Franciszką* Przytkowską, urząd furtianki. Zmarła 25 stycznia 1763 r.¹⁰¹⁹. Jej siostra Elżbieta rozpoczęła nowicjat 28 lutego 1742 r., w wieku siedemnastu lat, przyjmując imię *Gabriela*¹⁰²⁰. Jeszcze jako świecka panna wpisała się wraz z towarzyszącymi jej zakonnice w 1741 r. do Arcybractwa Najświętszego Sakramentu i Pięciu Ran Pana Jezusa przy kościele Bożego Ciała na Kazimierzu, gdzie przy jej nazwisku odnotowano, iż pochodziła z Podgórze¹⁰²¹. W zakonie przeżyła dwadzieścia dziewięć lat, zmarła 18 kwietnia 1771 r.¹⁰²². Rodzina Gostkowskich jak podaje Boniecki pierwotnie wywodziła się z Gostkowa w ziemi nurskiej, a następnie przeniosła się i osiedliła na terenie Krakowa, przez co straciła przywileje szlacheństwa. Dopiero Jakub, major wojsk koronnych i jego bracia: Antoni, Józef i Wojciech uzyskali na sejmie w 1726 r. przywrócenie do wszelkich uprawnień stanu szlacheckiego. Wspomniany Jakub, ojciec panien Gostkowskich był dziedzicem Zimnowódki, Kąsny (Kąsnej) i Przycieży (Trzycieży) w ziemi sądeckiej. Z małżeństwa z Kunegundą Podoską, oprócz córek będących bernardynkami, miał jeszcze trzech synów: Konstantego, Piotra i Floriana¹⁰²³.

¹⁰¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 9.

¹⁰¹⁵ Tamże.

¹⁰¹⁶ Tamże.

¹⁰¹⁷ A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 6. Warszawa 1903, s. 341.

¹⁰¹⁸ ABKr., rkps 221, s. 11.

¹⁰¹⁹ ABKr., rkps 221, s. 188.

¹⁰²⁰ ABKr., rkps 221, s. 13.

¹⁰²¹ Archiwum Prowincji Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie [dalej: ABC], rkps, b. sygn.: *Liber vitae eorum quos Deus ut hereditatem capiant sempiternam...*, k. 100, obecnie Podgórze to część wsi Męcina, położonej w powiecie limanowskim.

¹⁰²² ABKr., rkps 221, s. 191.

¹⁰²³ W herbarzu zostali wymienieni tylko synowie. A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 339-340.

W dniu 16 sierpnia 1716 r. rozpoczęła nowicjat szesnastoletnia Zofia Marcinkowska, otrzymując w momencie obłóczyn imię *Izabela*. Wywodziła się rodziny Marcinkowskich herbu Gryf, osiadłej na terenie województwa krakowskiego, w ich posiadaniu znajdowała się m. in wieś Marcinkowice, położona w Kotlinie Sądeckiej. Ojcem Zofii był Antoni Marcinkowski, notowany w 1705 r. wojskim sądeckim, a matką Teresa Gumieniecka¹⁰²⁴. Niespełna rok później dnia 13 lipca 1717 r. do nowicjatu wstąpiła Agnieszka Nielepcówna, a przy obłóczynach, w czasie których asystował o. Franciszek Borzykowski otrzymała imię *Klara*. Była córką Stanisława Nielepca herbu Prus i Eleonory Rusockiej¹⁰²⁵. Rodzina Nielepców osiedlona była w województwie krakowskim¹⁰²⁶.

Dnia 5 września 1723 r. do nowicjatu wstąpiła Agnieszka Krzeszówna, przy obłóczynach otrzymała imię *Kazimiera*. Jej rodzicami byli Marcin Krzesz oraz Rozalia Grotówna. Na wybór tej konkretnej wspólnoty zakonnej być może miały wpływ względy rodzinne, bowiem w klasztorze w tym czasie przebywała już jej ciotka – Anna *Wiktoria* Grotówna, która była siostrą jej matki¹⁰²⁷.

Panna Rozalia Mszanecka, która jako *Domicela* rozpoczęła nowicjat 8 kwietnia 1724 r. wywodziła się z województwa krakowskiego. Była córką Dominika Mszaneckiego i Jadwigi Borowskiej¹⁰²⁸. W 1727 r. do nowicjatu wstąpiła Franciszka Krzyżańska, która przy obłóczynach otrzymała imię *Hiacynta*¹⁰²⁹. Była córką Wojciecha Krzyżańskiego, regenta prawa duchownego, pracownika kancelarii konsystorza krakowskiego¹⁰³⁰ oraz Teresy Słowakowiczówny, a zarazem wnuczką Stanisława Słowakowica (1634-1701), rajcy i burmistrza Krakowa, profesora Uniwersytetu Krakowskiego¹⁰³¹. W posiadaniu rodziny matki Franciszki *Hiacynty* w II poł. XVII w.

¹⁰²⁴ ABKr., rkps 221, s. 10; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 345-346; P. Wierzbiński, *Prezentacja szlachty powiatu sądeckiego na zjazdach województwa krakowskiego w latach 1700-1703 w świetle laudów sejmikowych*. „Rocznik Sądecki” T. 32: 2004, s. 26, 30.

¹⁰²⁵ ABKr., rkps 221, s. 10.

¹⁰²⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6., s. 541-542; K. Uruski, *Herbarz...*, T. 12. Warszawa 1915, s. 90.

¹⁰²⁷ Biblioteka Narodowa (dalej: BN), rkps 5582 IV: B. H. Łuszczyński, *Silva heraldica*. T. 3, s. 226.

¹⁰²⁸ ABKr., rkps 221, s. 11; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 492.

¹⁰²⁹ ABKr., rkps 221, s. 11.

¹⁰³⁰ M. Ziemiński, *W kręgu życia prywatnego mieszczan krakowskich. Testamenty Barbary Cezarowej oraz jej wnuka Franciszka Cezarego Młodszego z 1655 i 1723 roku*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” T. 56-57: 2007, s. 105, 117; J. Kracik, *Pokonać czarną śmierć. Staropolskie postawy wobec zarazy*. Kraków 1991, s. 193.

¹⁰³¹ Z. Noga, *Słowakowicz Stanisław (1634-1701)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 39. Pod red. H. Markiewicz. Warszawa – Kraków 1999 – 2000, s. 74-75.

była kamienica tzw. Barszczowska, położona przy ul. Floriańskiej 10, która po śmierci wspomnianego Słowakowica została odziedziczona przez małżonków Krzyżańskich¹⁰³².

W ślady swej ciotki, wspomnianej Teresy *Urszuli* poszła Anna Kleczeńska, która wstąpiła do nowicjatu 16 lipca 1730 r., obierając imię *Brygida*. Była córką Krzysztofa Kleczeńskiego i Heleny Chomentowskiej, kasztelanki czchowskiej¹⁰³³. Miała kilkoro rodzeństwa: Kazimierza, Antoniego, który był kanonikiem w Bobowej, Pawła (1711-1758), alumna Seminarium Zamkowego, proboszcza w Lubli, Głogowie, Gorlicach oraz Sebastiana i Jakuba¹⁰³⁴.

Dnia 6 stycznia 1732 r. do nowicjatu wstąpiła Anna Męcińska, która przy obłóczynach otrzymała imię *Zofia*. Była córką Stefana Męcińskiego herbu Poraj i Heleny Chłopickiej. Prawdopodobnie bratem wspomnianej bernardynki był Wojciech Męciński (1715-1783), dramatopisarz i jezuita, który wstąpił do zakonu w Krakowie w 1731 r.¹⁰³⁵.

Wśród bernardynek znalazły się również Jadwiga oraz Róża, córki Antoniego Kurdwanowskiego h. Półkozic, dziedzica Jeżowa, Koczanki oraz Wilczysk i Marianny Romerówny¹⁰³⁶. Pierwsza rozpoczęła nowicjat 28 stycznia 1736 r., w wieku około szesnastu lat, przyjmując habit z rąk o. prowincjała Franciszka Jarockiego († 1741)¹⁰³⁷ i otrzymując imię zakonne *Hiacynta*¹⁰³⁸. Zmarła 6 sierpnia 1751 r., w wieku trzydziestu jeden lat¹⁰³⁹. Jej młodsza siostra Róża wstąpiła do klasztoru 27 lipca 1738, mając lat piętnaście. Przy obłóczynach otrzymała imię *Michalina*¹⁰⁴⁰. W latach 1756 – 1762 dwukrotnie przydzielono jej funkcję furtianki, natomiast od 1762 do 1765, jako mistrzyni panien świeckich, opiekowała się dziewczętami oddanymi na wychowanie do klasztoru¹⁰⁴¹. *Hiacynta* zmarła 20 września 1767 r., „z należyтым przygotowaniem szczęśliwej śmierci, z dyspozycją dobrą przez ojca Floriana spowiednika”¹⁰⁴².

Dnia 22 lipca 1749 r. nowicjat rozpoczęła Justyna Gumieniecka i otrzymała imię *Antonina*. Jej rodzicami byli wywodzący się z województwa krakowskiego Józef

¹⁰³² A. Chmiel, *Domy krakowskie. Ulica Floryańska*. Cz. II, s. 33-35.

¹⁰³³ ABKr., rkps 221, s. 11.

¹⁰³⁴ A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 113; J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*. Kraków 2010, s. 610.

¹⁰³⁵ L. Grzebień, *Męciński Wojciech (junior) h. Poraj (1715-1783)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 20. Kraków 1975, s. 501.

¹⁰³⁶ A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 13. Warszawa 1909, s. 210, 219.

¹⁰³⁷ K. Grudziński, *Jarocki Franciszek*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich...*, s. 190-191.

¹⁰³⁸ ABKr., rkps 221, s. 12.

¹⁰³⁹ Tamże, s. 186.

¹⁰⁴⁰ Tamże, s. 13.

¹⁰⁴¹ Tamże, s. 264-266.

¹⁰⁴² ABKr., rkps 221, s. 189.

Gumieniecki herbu Gryf, chorąży parnawski oraz Salomea Czerna¹⁰⁴³. W klasztorze *Antonina* spotkała swoją kuzynkę ze strony ojca-*Izabelę* Marcinkowską¹⁰⁴⁴. Razem z Gumieniecką do nowicjatu wstąpiła panna Zofia Szczepkowska, otrzymała imię *Serafina*. Była córką Antoniego Szczepkowskiego, chorążego latyczowskiego i Doroty Micińskiej¹⁰⁴⁵. Niesiecki podaje, iż bratem Antoniego, a więc jej stryjem był Kasper Szczepkowski († 1742), kanonik krakowski¹⁰⁴⁶.

Dnia 2 września 1753 r. nowicjat rozpoczęła Antonina Dydyńska, przyjmując habit z rąk o. Jana Kapistrana Połanieckiego († 1763)¹⁰⁴⁷, otrzymała imię *Konstancja*. Jej rodzicami byli Stanisław herbu Gozdawa, piastujący urząd podczaszego gostyńskiego oraz Marcjanna Strońska, oboje wywodzący się z ziemi sanockiej¹⁰⁴⁸. Wiadomo, iż Antonina miała brata Ignacego, który był podstolim liwskim, sędzią grodzkim gostyńskim oraz starostą krzeczowskim¹⁰⁴⁹.

W 1755 r. z rąk o. Tomasza Glattza († 1786)¹⁰⁵⁰ przyjęła habit dwudziestotrzyletnia chorążanka chęcińska Anna Łodzińska, otrzymując imię zakonne *Tekla*. Jej rodzicami byli Marcin Łodziński, chorąży chęciński oraz Elżbieta Malczewska¹⁰⁵¹. Więzy pokrewieństwa łączyły ją z wspomnianą już wcześniej z Anną *Salomeą* Łodzińską, która jak można przypuszczać była siostrą jej ojca Marcina. Wstępująca do nowicjatu również w 1755 r. Anna *Helena* Bartkowska była córką Michała Bartkowskiego h. Ostoja, w 1714 r. stolnika trembowelskiego i Katarzyny Malaczowskiej¹⁰⁵².

Trzy lata później, w 1758 r. odnotowano w metryce Salomeę Modelską, córkę Antoniego Modelskiego i Agnieszki Wątorskiej¹⁰⁵³. Antoni był podbachmistrem żup bocheńskich w latach 1745-1759. Dnia 19 października 1756 r. wywiódł swe szlachectwo

¹⁰⁴³ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 333.

¹⁰⁴⁴ Ojciec Justyny *Antoniny*- Józef Gumieniecki był bratem Teresy Marcinkowskiej z domu Gumienieckiej – matki *Zofii Izabeli*, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 5. Opr. S. h. Uruski. Warszawa 1908, s. 58.

¹⁰⁴⁵ ABKr., rkps 221, s. 14.

¹⁰⁴⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 8, s. 315.

¹⁰⁴⁷ W. Murawiec, *Połaniecki Jan Kapistran Jan Kanty h. Strzemię*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 395-396.

¹⁰⁴⁸ ABKr., rkps 221, s. 14.

¹⁰⁴⁹ A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 5. Warszawa 1902, s. 135, nazwisko matki zapisane Stoińska, herbarz nie wspomina zakonnicy *Konstancji* Dydyńskiej.

¹⁰⁵⁰ K. Grudziński, *Glatz Tomasz Michał*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 142-143.

¹⁰⁵¹ ABKr., rkps 221, s. 14; prawdopodobnie można utożsamiać ich z Marcinem Łodzińskim i Elżbietą z Malczowskich, posesorami Kąt, którzy zawarli ślub 12 II 1720 r., rodzicami Katarzyny (ur. 1722), Franciszki Brygidy (ur. 1726), Zuzanny Klary (ur. 1731), Stanisława Teodora (ur. 1734), *Genealogia właścicieli Maluszyna XVII-XVIII w.*, <http://www.maluszyn.eu>. (dostęp 10.10. 2017).

¹⁰⁵² A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 1. Warszawa 1899, s. 116.

¹⁰⁵³ ABKr., rkps 221, s. 15.

*coram actis curialibus capitanealibus Bochnensibus*¹⁰⁵⁴. Z kolei matka Salomei, wspomniana Agnieszka Wątorska wywodziła się z rodziny Jakuba i Zofii Wątorskich, zamożnych mieszczan z Myślenic. Mieli syna Ignacego, urodzonego w 1754 r.¹⁰⁵⁵. Panna Modelska została obleczone w habit w wieku dziewiętnastu lat, przyjmując imię *Katarzyna*, za pozwoleniem o. Mariana Wietrowskiego, a w obecności o. Tymoteusza Kaffki, jubilata¹⁰⁵⁶.

Kolejna kandydatka wstąpiła do nowicjatu dopiero pięć lat później, w 1763 r., a była to dwudziestodwuletnia Regina Laskowska, córka Jana Laskowskiego i Jadwigi Marcinkowskiej¹⁰⁵⁷. Przy jej obłóczynach obecny był ówczesny spowiednik bernardynek o. Illuminat Buszek, a zgodę wydał Jan Rusiecki, prowincjał¹⁰⁵⁸. W 1765 r. szeregi nowicjuszek zasiliły dwie kandydatki: Marianna Bętkowska, córka Józefa Bętkowskiego i Anny Kreczykówny oraz Konstancja Połaniecka, córka Sebastiana Połanieckiego i Katarzyny Wodzieńskiej¹⁰⁵⁹. Rodzicami rozpoczynającej nowicjat w 1766 r. Salomei *Róży Delichowskiej* byli Walenty Delichowski, stolnik owrucki oraz Zofia Żwanówna¹⁰⁶⁰. Katarzyna Kołędowiczówna, przedostatnia z kandydatek, wstąpiła do klasztoru św. Agnieszki w 1774 r., wywodziła się z rodziny należącej do krakowskiego mieszczaństwa. Jej rodzicami byli Wojciech Kołędowicz oraz Agnieszka Pelikanówna¹⁰⁶¹. Wiadomo, iż jej ojciec, będący kupcem został odnotowany w 1777 r. jako właściciel kamienicy tzw. Zutterowskiej położonej przy ul. Floriańskiej¹⁰⁶². Ostatnia poświadczona kandydatka, która wstąpiła do klasztoru św. Agnieszki w 1778 r. to Anna Ptaszyńska, córka Feliksa Ptaszyńskiego i Marianny Kubickiej¹⁰⁶³.

Zachowana metryka klasztoru, która została odtworzona dopiero na początku XVIII w., nie zawiera pełnej listy bernardynek należących do klasztoru św. Agnieszki. Wobec tego niemożliwym jest przedstawienie dokładnego stanu liczbowego wspólnoty w ciągu całych jej dziejów. Analizując dostępne źródła można jednak prześledzić, na przykładzie konkretnych dat, pewne tendencje obrazujące jej kształt.

¹⁰⁵⁴ J. Sygański, *Z notat heraldyczno-genealogicznych. V. Modelscy*. „Miesięcznik Heraldyczny” R. 3: 1940, nr 4 s. 65.

¹⁰⁵⁵ Tamże.

¹⁰⁵⁶ ABKr., rkps 221, s. 15.

¹⁰⁵⁷ Tamże.

¹⁰⁵⁸ Tamże.

¹⁰⁵⁹ Tamże.

¹⁰⁶⁰ Tamże.

¹⁰⁶¹ ABKr., rkps 221, s. 16.

¹⁰⁶² A. Chmiel, *Domy Krakowskie. Ulica Floryńska*. Cz. 1, s. 90-91.

¹⁰⁶³ ABKr., rkps 221, s. 16.

Tabela 4. Stan liczbowy klasztoru św. Agnieszki w latach 1568 – 1788

L. p.	Rok	Ilość zakonnice w klasztorze
1.	1568	50
2.	1594	24
3.	17 IX 1614	54
4.	1717	33
5.	1720	31
6.	1723	33
7.	1726	32
8.	1729	29
9.	1732	28
10.	1735	28
11.	1738	28
12.	1741	29
13.	1744	30
14.	1747	32
15.	1750	29
16.	1753	31
17.	1756	30
18.	1759	32
19.	1762	27
20.	1765	24
21.	1768	25
22.	1771	21
23.	1774	20
24.	1777	17
25.	1776	22
26.	1780	15
27.	1783	15
28.	1786	14
29.	1788	13

Źródło: *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum auctore A. R. P. Luca Waddingo hiberno S. T. Lectore Jubilato et Ordinis Chronologo*. Tomus XIII (1457 – 1471). Ad Claras Aquas (Quaracchi) Prope Florentiam 1932, s. 438; APBK, rkps W-25, s. 371-372; AKKr, rkps 784/291, s. 409-410; ABKr., rkps 206, s. 128; rkps 221, s. 252-278; rkps 207, s. 30

Kronikarz Łukasz Wadding podał iż w 1568 klasztor św. Agnieszki, sławny na całą Rzeczpospolitą, zamieszkiwało aż pięćdziesiąt zakonnice¹⁰⁶⁴. W trakcie wdrażania

¹⁰⁶⁴ Ita ut sub annum 1568 insigne evaserit virginum quinquaginta collegium, per omnem Poloniam celeberrimum, *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum auctore A. R. P. Luca Waddingo hiberno S. T. Lectore Jubilato et Ordinis Chronologo*. Tomus XIII..., s. 438.

reformy potrydenckiej przez prowincjała o. Benedykta Gąsiorka, wspólnotę konwentu tworzyły dwadzieścia cztery siostry. Wiadomo, bowiem, iż pierwotnie za przyjęciem nowego modelu życia, wyrażającego się złożeniem uroczystych ślubów opowiedziało się osiem bernardynek oraz jedna nowicjuszka, a piętnaście było przeciw¹⁰⁶⁵. Z początkiem XVII w. ich wspólnota przeżywała rozkwit, gdyż pod datą 17 września 1614 r. do Bractwa Szkaplerznego przy kościele karmelitów bosych na Piasku wpisały się aż pięćdziesiąt cztery zakonnice, na czele z *Anną* Porębską, ówczesną przełożoną¹⁰⁶⁶. Wielkość wspólnoty musiała być znaczna, skoro klasztor miał możliwość w 1618 r. wysłać aż sześć bernardynek na nową fundację do Lublina i to bez uszczerbku w funkcjonowaniu własnego konwentu. Począwszy od 1717 r., kiedy zaczęto na bieżąco notować w metryce przebieg elekcji przełożonych można prześledzić liczebność stradomskiego klasztoru. Pomocnym wskaźnikiem jest łączna suma głosów oddanych na poszczególne kandydatki w trakcie głosowania. Czynne prawo wyborcze przysługiwało bernardynce, która przebywała w klasztorze przynajmniej trzy lata. Nie wliczone są, więc do tej grupy nowicjuszki i siostry tuż po złożeniu profesji¹⁰⁶⁷. Jednak jak wynika z ukazanej w dalszej części analizy metryki nie była to duża grupa. I tak w okresie od 1717 r. do 1759 r. liczba sióstr, biorących udział w elekcji przełożonej wahała się pomiędzy dwadzieścia osiem, a trzydzieści trzy¹⁰⁶⁸. W 1776 r. klasztor św. Agnieszki zamieszkiwały dwadzieścia dwie siostry, gdyż zostało to zaznaczone w zestawieniu rocznych wydatków przeznaczonych na potrzeby związane z codziennym utrzymaniem¹⁰⁶⁹. Począwszy od 1762 r., aż do 1788 r. wspólnota bernardynek zaczęła się stopniowo zmniejszać, tak, iż w roku kasaty liczyła jedynie trzynaście sióstr¹⁰⁷⁰. Z pewnością wpływ na mającą liczbę kandydatek pragnących rozpocząć nowicjat miały omawiane prądy oświecenia, sytuacja polityczna i wiążący się z nią nieprzychylny stosunek do życia zakonnego jaki panował w drugiej połowie XVIII w. Przypomnieć tu należy ustawodawstwo zaprowadzone przez Marię Teresę, która w 1770 r. wydała dekret zabraniający składania profesji przed dwudziestym czwartym rokiem¹⁰⁷¹.

¹⁰⁶⁵ APBK, rkps W-25, s. 371-372.

¹⁰⁶⁶ AKKr, rkps 784/291, s. 409-410.

¹⁰⁶⁷ ABKr., rkps 151, s. 44

¹⁰⁶⁸ ABKr., rkps 221, s. 251-265.

¹⁰⁶⁹ ABKr., rkps 206, s. 128.

¹⁰⁷⁰ ABKr., rkps 221, s. 266-278, rkps 207, s. 30.

¹⁰⁷¹ A. Bruździński, *Kasaty klasztorów męskich...*, s. 144.

b. Powiązania rodzinne wewnątrz wspólnoty klasztornej oraz z zakonniceami z innych klasztorów

Analizując skład osobowy klasztoru św. Agnieszki można zaobserwować fakt, że w jego mury wstępowały spokrewnione ze sobą dziewczęta. Wskazuje to na zaufanie jakim obdarzany był konwent przez poszczególne rodziny oraz jego popularność. Zauważalny jest również trend, iż niekiedy niektóre panny pochodzące z jednej rodziny wybierały klasztor na Stradomiu, a inne wspólnotę bernardynek u św. Józefa przy ul. Poselskiej. Zdarzało się również, spokrewnione ze sobą dziewczęta wstępowały do dwóch różnych konwentów położonych na terenie Krakowa. Analizując czynniki wpływające na wybór konkretnej wspólnoty zakonnej przez kandydatkę Małgorzata Borkowska wskazuje na trzy główne kryteria: upodobanie do konkretnego zakonu i reguły, powiązania rodzinne i bliskość miejsca ze względu na jego położenie, łącząca się z zjawiskiem „przetarcia drogi” przez pozostałe członkinie danej rodziny¹⁰⁷². Wymienione motywacje odnaleźć można wśród panien związanych z klasztorem św. Agnieszki i ich krewnych.

Dorota Melsztyńska h. Leliwa, krewna Beaty i Katarzyny, córka wojewody krakowskiego Spytko z Melsztyna i Węgierki Elżbiety była klaryską w pobliskim klasztorze św. Andrzeja. Wzmiankowana jest w dokumentach z lat 1403-1421¹⁰⁷³. Rodzony brat Katarzyny i Beaty, Rafał wstąpił do bernardynów tarnowskich. Siostry były również spokrewnione z Janem *Wiktorynem* Melsztyńskim († między 1474 a 1480), bernardynem z stradomskiego klasztoru pw. św. Bernardyna ze Sieny, który był ich stryjem¹⁰⁷⁴. Rodzona siostra Elżbiety i Brygidy, Barbara *Krystyna* Łapczanka (1532-1536) wstąpiła do klasztoru klarysek w Starym Sączu. Przebywała tam również Katarzyna, stryjeczna siostra Elżbiety i Brygidy, córka Jana Łapki i Barbary Gnojeńskiej¹⁰⁷⁵.

¹⁰⁷² M. Borkowska OSB, *Geografia rekrutacji do klasztorów...*, s. 42-43.

¹⁰⁷³ E. Sander OSC, *Błogosławiona Salomea i klasztory klarysek w Zawichoście, Skale i Krakowie do końca XV wieku*. Kraków 2015, s. 251; J. Laberschek, *Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich herbu Leliwa*. „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” Nr 2: 2010, s. 191; M. Smoleński, *Melsztyn. O zamku i jego...*, s. 43.

¹⁰⁷⁴ M. Maciszewska, *Klasztor bernardyński...*, s. 74, 136-137; J. Laberschek, *Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich herbu Leliwa*. „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” Nr 2: 2010, s. 186, 192-192, 194.

¹⁰⁷⁵ J. K[urtyka], *Kobylec*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka-Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego i F. Sikory. Kraków 1993, s. 681-683; F. S[ikora], *Kierlikówka*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka-Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego. Kraków 1993, s. 503.

Bratanice Zofii *Charitas*, a zarazem ciotki *Konstancji* Myszkowskiej, Beata († 1660) i Eleonora († 1651 lub 1652), córki Zygmunta Myszkowskiego († 1615)¹⁰⁷⁶, marszałka wielkiego koronnego oraz Elżbiety z Ziemblie Boguszówny herbu Półkozic († 1643) wstąpiły w 1616 r. do klasztoru klarysek przy kościele św. Andrzeja. Beata w latach 1642-1648 pełniła tam urząd ksieni, a także została zapamiętana jako fundatorka kaplicy Loretańskiej, Grobu Pańskiego oraz obrazów Męki Pańskiej¹⁰⁷⁷.

Siostra *Klemencji* Nagotówny, Zofia († 1618) wybrała klasztor klarysek pw. św. Andrzeja, gdzie w 1614 r. rozpoczęła nowicjat, a rok później złożyła profesję¹⁰⁷⁸. Ich siostrzenica Jadwiga (ok. 1601-1665), córka Jadwigi i Sebastiana Kłosowicza, przysiężnika krakowskiego w 1617 r. rozpoczęła nowicjat w klasztorze benedyktynek pw. św. Michała Archanioła w Sandomierzu¹⁰⁷⁹. Kolejna z siostrzenic, Justyna († 1691) również córka Jadwigi, w 1632 r. złożyła profesję u tercjarek dominikańskich z tzw. Domu Większego w Krakowie¹⁰⁸⁰, a siostrzenica Marta Kłosowicówna w 1638 r. rozpoczęła nowicjat u krakowskich klarysek¹⁰⁸¹. W 1628 r. do nowicjatu u krakowskich klarysek wstąpiła także Jadwiga Kromerówna († 1676), siostrzenica *Klemencji* i Zofii, córka Anny Nagotówny († przed X 1626) i Ludwika Kromera († 1621 lub 1622), pisarza miejskiego i rajcy krakowskiego¹⁰⁸².

Jedna z sióstr *Teresy* Zadzikówny, jako *Beata od św. Józefa* została w 1613 r. nowicjuszka u karmelitanek bosych u św. Marcina, jednak odeszła i nie złożyła ślubów zakonnych. Możliwe, że była ona tożsama z którąś z zamężnych później sióstr *Teresy*, Anną Wojciechową Sarnowską lub Ewą Zanową Łowicką¹⁰⁸³. Zakonnie życie wybrała także wdowa po bracie *Teresy* Zadzikówny, Janie, chorążym sieradzkim. W 1634 r. Teofila z Kretkowskich († 1670) wstąpiła do lubelskich karmelitanek bosych u św. Józefa

¹⁰⁷⁶ U. Augustyniak, *Zygmunt Myszkowski h. Jastrzębiec udostojniony (ok. 1567-1615)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Wrocław 1977, s. 404-407.

¹⁰⁷⁷ Archiwum klarysek krakowskich (dalej: AKK), rkps A 36: Akta klarysek krakowskich z lat 1564 – 1747, s. 11 – 12; rkps A 907: Liber mortuorum, s. 153; rkps A 43: Regestrum monialium ab anno 1584, s. 23, 63; E. Sander, OSC, *Ksienie klasztoru klarysek pw. Św. Andrzeja Apostoła w Krakowie w XVII – XVIII wieku*. „*Pietas et Studium*” Nr 2:2009, s. 623; Taż, *Błogosławiona Salomea...*, s. 129; *Skarby klarysek krakowskich*. Kraków 1999, s. 64 – 65; LZP, T. 2, s. 283; P. Gąsiorowska, *Konwent klarysek krakowskich...*, s. 184, 187, 236, 271, 284.

¹⁰⁷⁸ LZP, T. 2, s. 283.

¹⁰⁷⁹ Tamże, s. 377.

¹⁰⁸⁰ Tamże, s. 237.

¹⁰⁸¹ Tamże, s. 286.

¹⁰⁸² Tamże, s. 285; J. Bienarżówna, *Kromer (Kremer) Ludwik*. W: *Polski Słownik Biograficzny* T. 15. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1970, s. 319; W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej) (cz. 12)*. Katalog, kontynuacja. „*Krakowski Rocznik Archiwalny*” T. 13: 2007, s. 58-59; P. Gąsiorowska, *Konwent klarysek krakowskich...*, s. 186.

¹⁰⁸³ LZP, T. 2, s. 204, 254.

przybierając imię *Teresa Barbara od Najświętszego Sakramentu*¹⁰⁸⁴. Karmelitanką została również Gryzelda Zebrzydowska, siostra Anny *Ludgardy*. W 1614 r., w wieku dwudziestu czterech lat rozpoczęła nowicjat w klasztorze karmelitanek bosych pw. św. Marcina w Krakowie jako *Teresa od Wszystkich Świętych*. W latach 1627-1630 sprawowała urząd przeorowsy. Zmarła 29 maja 1652 r., w Kielcach, w trakcie wygnania spowodowanego szalejącą zarazą¹⁰⁸⁵.

Lucja Dobrzyniecka, córka Adriana Dobrzynieckiego i Ewy Łosiówny miała dwie siostry, które były zakonnicami. W dokumencie wciągniętym do akt grodzkich krakowskich w 1642 r., klasztor św. Agnieszki, reprezentowany przez przełożoną *Teresę Zadzikównę* i wikarię *Prudencję Maciejowską*, dokonał rozliczeń finansowych z krewnymi zakonnic. W treści oprócz *Lucji* wymieniona została jej siostra *Magdalena* († 1652)¹⁰⁸⁶, będąca zakonnicą w klasztorze bernardynek w Wieluniu oraz *Anna Marianna*¹⁰⁸⁷ augustianka z klasztoru św. Katarzyny na Kazimierzu¹⁰⁸⁸.

Febronia, siostra bernardynki *Zuzanny Kowalikowej*, córka obywateli krakowskich *Wojciecha* i *Katarzyny* w 1619 r. wstąpiła do klasztoru sióstr Trzeciej Reguły św. Franciszka we Lwowie. Kronikarz o. Cyprian Damirski charakteryzując jej żywot zanotował „przeżywszy 18 lat wśród powabów tego świata, następne 30 lat spędziła we wspólnocie zakonnic, gdzie żyła w świętości i ucziwości przed Bogiem”. Zmarła tamże 1 maja 1649 r., w wieku czterdziestu ośmiu lat¹⁰⁸⁹.

W ślady *Anieli Glińskiej* poszła również jej młodsza siostra *Katarzyna* i w wieku siedemnastu lat, dnia 9 października 1650 r. rozpoczęła nowicjat w klasztorze św. Józefa. Przy obłóczynach otrzymała imię *Jadwiga*¹⁰⁹⁰. Zmarła 5 maja 1673 r., w wieku czterdziestu lat. Pochowana została w Przyrowie u Ojców Bernardynów, bowiem jak zapisano w jej nekrologu „podczas trwóg w Koronie Pańskiej od nieprzyjaciół wyjechawszy do dobrodziejów z tym się światem rozstała”¹⁰⁹¹. Piętnastoletnia *Teresa Wolińska* wkroczyła na drogę zakonnego życia sześć lat po swojej siostrze *Barbarze Katarzynie Wolińskiej*. Dnia 4 sierpnia 1647 r. rozpoczęła nowicjat w klasztorze św.

¹⁰⁸⁴ Tamże, s. 353; Taż, *Powiązania rodzinne wewnątrz...*, s. 83.

¹⁰⁸⁵ LZP, T. 2, s. 254; Cz. Gil OCD, *Słownik polskich karmelitanek bosych 1612-1914*. Kraków 1999, s. 21-22.

¹⁰⁸⁶ LZP, T. 1, s. 208.

¹⁰⁸⁷ Tamże, T. 2, s. 194.

¹⁰⁸⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 1099-1104.

¹⁰⁸⁹ *Kronika Ojca Cypriana Damirskiego OFM*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 15: 2011, s. 477; o. C. Damirski, *Kronika bernardynek w Polsce (1453-1651)*, s. 149.

¹⁰⁹⁰ ABKr., rkps 129, s. 8.

¹⁰⁹¹ ABKr., rkps 129, s. 95.

Józefa, gdzie od roku przebywała już Katarzyna, która przybyła tam wraz z *Teresą Zadzikówną* z misją tworzenia nowej wspólnoty. Przy obłóczynach, przy których był obecny o. prowincjał Ludwik Skrobkowicz otrzymała imię *Ludwika*¹⁰⁹².

Jak już zaznaczono trzy spośród córek Andrzeja Samuela Dębińskiego zostały bernardynkami, z kolei dwie pozostałe wybrały klasztor krakowskich klarysek. Jadwiga *Franciszka* oraz Krystyna *Helena* wstąpiły do nowicjatu, przyjmując habit z rąk ksieni Anny Szypowskiej 28 lipca 1619 r. Siostry razem 5 sierpnia 1621 r. złożyły profesję. *Franciszka* przeżyła w klasztorze św. Andrzeja dziesięć lat, zmarła 7 grudnia 1629 r., a *Helena* odeszła 14 kwietnia 1633 r.¹⁰⁹³.

Regina Anastazja (1617-1687), bratanica Anny i Gryzeldy Zebrzydowskich, najmłodsza córka Jana Zebrzydowskiego († 1641), miecznika koronnego i Barbary z Lubomirskich była mniszką w klasztorze dominikanek na Gródku w Krakowie, nosząc imię *Dominika*¹⁰⁹⁴. Z rodziny Zebrzydowskich wywodził się również Mikołaj († 1611), który wstąpił do klasztoru bernardynów w Krakowie dnia 11 kwietnia 1604, przyjmawszy imię *Franciszek*. Był synem Andrzeja Zebrzydowskiego († 1588), starosty piotrkowskiego i sieradzkiego i jego drugiej małżonki Doroty z Herburtów¹⁰⁹⁵.

Bliźniaczy klasztor bernardynek wybrały również dziewczęta wywodzące się z rodziny Łąckich. Do konwentu św. Józefa wstąpiły trzy córki Mikołaja Łąckiego oraz Anny Romiszowskiej, które były również pasierbicami Jana Chryzostoma Paska († 1701). Pierwsza rozpoczęła nowicjat 10 października 1660 r., w wieku piętnastu lat, Marianna *Wiktoria* († 1709)¹⁰⁹⁶, 20 stycznia 1675 r. dołączyła do siostry siedemnastoletnia wówczas Barbara *Konstancja* († 1728)¹⁰⁹⁷, a 28 września 1679 r. najmłodsza Marianna *Modestia* († 1740)¹⁰⁹⁸. Jak już wspomniano ich siostra Aleksandra *Charitas* również została bernardynką, jednak postanowiła swe powołanie zakonne zrealizować w konwencie św. Agnieszki. O okolicznościach i motywach wstąpienia przez

¹⁰⁹² ABKr., rkps 129, s. 6.

¹⁰⁹³ AKK, rkps 43: Regestrum monialium ab anno 1584, s. 65-66; P. Gąsiorowska, *Konwent klarysek krakowskich...*, s. 184, 187.

¹⁰⁹⁴ H. E. Wyczawski OFM, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów...*, s. 85-86, 457; LZP, T. 2, s. 231, tu podane jako chrzestne imię Gryzelda; T. Graff, B. Wołyniec, E. E. Wróbel CSFN, *Mikołaj Zebrzydowski 1553-1620. Szkic biograficzny*. Kraków 2020, s. 28.

¹⁰⁹⁵ *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573-1614*. Opr. Z. Pietrzyk. Kraków 1991, s. 183, nr 1717; H. E. Wyczawski OFM, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów...*, s. 65-66 (tu błędnie wymieniony jako bratanek Mikołaja, wojewody krakowskiego); T. Graff, B. Wołyniec, E. E. Wróbel CSFN, *Mikołaj Zebrzydowski...*, s. 21.

¹⁰⁹⁶ ABKr., rkps 129, s. 11.

¹⁰⁹⁷ Tamże, s. 14, M. Borkowska podaje rok 1674 jako początek nowicjatu, LZP, T. 2, s. 218.

¹⁰⁹⁸ ABKr., rkps 129, s. 14.

córki Łackich do klasztoru wspomniał w swoich pamiętnikach ich ojczym Jan Chryzostom Pasek pisząc „te panny nie z żadnego przymuszenia, albo z jakiej potrzeby zostały zakonnicami (bo dziatki były urodziwe i z posagami), ale z samego boskiego natchnienia”¹⁰⁹⁹. Równocześnie zauważył i podkreślił, iż „koszt jednak na to wielkiłożyłem, gdyż to nierównie więcej kosztuje, niżeli wydając pannę za męż”, dając niejako przestrozę dla czytelnika „kto tego nieświadom, ten powie: co to za koszt?, ale po staremu, tak jest, bo nie dosyć, że już wyprawę dasz i postanowisz, musisz jeszcze zawsze dawać do klasztoru”¹¹⁰⁰. Marianna *Wiktoria* była wybierana kilkakrotnie na urząd przełożonej konwentu św. Józefa, m.in. latach 1689-1692. Dwukrotnie funkcję tę, w latach 1712-1715 oraz 1724-1727, pełniła również *Modestia* Łacka¹¹⁰¹. Do bernardynek w klasztorze św. Józefa wstąpiła 26 stycznia 1717 r., mając szesnaście lat, także bratanica panien Łackich, córka Krzysztofa i Katarzyny Kozierowskiej, Elżbieta († 1761), która przy obłóczynach przyjęła imię *Wiktoria*. Gdy rozpoczynała nowicjat przełożoną była Agnieszka *Anna* Konięcpolska, a wikarią jej ciotka, wspomniana powyżej *Modestia* Łacka¹¹⁰².

Dnia 16 czerwca 1680 r. nowicjat w klasztorze św. Józefa rozpoczęła Aleksandra *Ludwika* Wojeńska († 1717), córka Jana Wojeńskiego († przed 12 IX 1695)¹¹⁰³, burgrabi krakowskiego i Anny Mikołajczowskiej¹¹⁰⁴. Była ona rodzoną siostrą Katarzyny *Rozalii* Wojeńskiej, córki burgrabi krakowskiego Jana, dziedzica Minogi, która kilka lat wcześniej wstąpiła do konwentu św. Agnieszki. Wprawdzie przy wpisie nowicjuszek nie podano imienia jej matki, jednakże wątpliwość odnośnie tego czy były rodzonymi czy też przyrodnymi siostrami pozwolił rozwiązać zapis z ksiąg grodzkich krakowskich. W dokumencie z dnia 2 września 1679 r., w którym odnotowano akt abrenuncjacji zakonnicy *Rozalii* Wojeńskiej wymieniono bowiem jej oboje rodziców¹¹⁰⁵.

Bernardynka Urszula Pieniążkówna była spokrewniona z Teresą Szembekówną (ok. 1668-1724), córką Franciszka Szembeka (†1693) i jego pierwszej żony Zofii z Pieniążków- siostry Jana Pieniążka. Szembekówna, kuzynka *Prudencji* dnia 16 kwietnia 1686 r. została obleczona w habit w krakowskim klasztorze wizytek, przyjmując imię

¹⁰⁹⁹ J. Ch. Pasek, *Pamiętniki z czasów panowania Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*. Wyd. E. Raczyński. Poznań 1837, s. 250.

¹¹⁰⁰ Tamże.

¹¹⁰¹ LZP, T. 2, s. 217-218.

¹¹⁰² ABKr., rkps 129, s. 23.

¹¹⁰³ *Urzednicy województwa krakowskiego...*, s. 114, 194, 272.

¹¹⁰⁴ LZP, T. 2, s. 218

¹¹⁰⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680.

Franciszka. W latach 1705-1708, 1714-1720 pełniła tam urząd matki przełożonej, a w latach 1709-1712 r. była przełożoną klasztoru wizytek w Wilnie¹¹⁰⁶. Kolejna kuzynka *Prudencji*, Ewa Rozalia (1663-1701), siostra Teresy *Franciszki*, w 1679 r. jako *Cecylia Mariancilla od Trójcy Św.* rozpoczęła nowicjat w krakowskim klasztorze karmelitanek bosych pw. św. Marcina¹¹⁰⁷.

Salomea *Katarzyna* Dębińska w 1714 r. w klasztorze spotkała swoje dwie ciotki Konstancję *Gabrielę* oraz Mariannę *Annę* Czerne, siostry swojej matki. W ślady Salomei poszła także jej kuzynka, bratanica jej matki, wspomiana już Marianna *Anna* Czerna, córka Józefa, jednakże nie przebywały one w klasztorze w tym samym czasie. Panna Dębińska zmarła, bowiem 2 lutego 1730 r. „życie swój świątobliwie, zacnie, z przykładem wielkiej pobożności przez lat szesnaście przepędziwszy”, na trzy lata przed wstąpieniem do nowicjatu swej krewnej¹¹⁰⁸. Z kolei w ślady wspomnianej *Anny* Czernej poszła jej siostrzenica Justyna *Antonina* Gumieniecka, córka Salomei Czernej, która rozpoczęła nowicjat w 1749 r. Ponadto panna Gumieniecka wśród zakonnic miała nie tylko swą ciotkę ale także kuzynkę. Od 1716 r. w klasztorze św. Agnieszki przebywała bowiem Zofia *Izabela* Marcinkowska, która była siostrzenicą jej ojca, Józefa Gumienieckiego.

Zakonnica Agnieszka *Aleksandra* Śmigielska, która rozpoczęła nowicjat w 1719 r. miała dwie siostry, które nie długo przed nią wstąpiły do klasztoru krakowskich augustianek. *Katarzyna* Śmigielska przebywała tam od 1715 r., a *Salomea* od 1717 r.¹¹⁰⁹.

Gdy w 1723 r. nowicjat rozpoczęła Agnieszka *Kazimiera* Krzeszówna spotkała tam swoją ciotkę Annę *Wiktoryę* Grotównę, siostrę swej matki – Rozalii Grotówny¹¹¹⁰. Grotówny miały także swoje krewne w innych klasztorach żeńskich. Więzy rodzinne łączyły je z Zofią Grotówną (now. 1691), ksienią klasztoru w Imbramowicach, *Barbarą* (now. 1720) i *Marianną* (now. 1743), norbertankami z Imbramowic czy też z siostrami Zofii, *Marianną Anielą* (now. 1701) i *Katarzyną Prudencją* (now. 1691), bernardynkami w klasztorze św. Józefa.

Siostrą *Anny Heleny* Strusówny była Marianna *Agnieszka* († 1773), która została obleczona w habit w klasztorze św. Józefa 18 czerwca 1724 r., przez o. prowincjała

¹¹⁰⁶ P. Gąsiorowska, *Szembekówna Teresa, w zakonie Franciszka h. własnego (ok. 1668-1724)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 48. Pod red. A. Romanowskiego. Kraków 2012 – 2013, s. 126-127; LZP, T. 2, s. 314.

¹¹⁰⁷ LZP, T. 2, s. 258.

¹¹⁰⁸ ABKr., rkps 221, s. 180.

¹¹⁰⁹ LZP, T. 2, s. 198.

¹¹¹⁰ BN, rkps 5582 IV: B. H. Łuszczynski, *Silva heraldica*. T. 3, s. 226.

Franciszka Borzykowskiego, przyjmując imię *Agnieszka*¹¹¹¹. W latach 1747 – 1750 pełniła urząd matki przełożonej¹¹¹². Spotkała tam swoje dwie stryjeczne siostry, córki Franciszka Strusa i Anny Morskiej. Teresa *Marianna* († 1758) wstąpiła do bernardynek u św. Józefa w 1745 r., a jej siostra Marianna *Teresa* († 1814) w 1750 r.¹¹¹³.

Bernardynka Anna *Brygida* Kleczeńska w chwili rozpoczęcia w 1730 r. nowicjatu w klasztorze św. Agnieszki, spotkała tam Teresę *Urszulę* Kleczeńską, swoją ciotkę, która była siostrą jej ojca¹¹¹⁴. Justyna, córka Floriana Gostkowskiego¹¹¹⁵, dziedzica dóbr Trzycież i Agnieszki Błońskiej była bratanicą panien Gostkowskich Barbary *Franciszki* oraz Elżbiety *Gabrieli*. W 1808 r. Justyna pod imieniem *Walentyna* († 1843) rozpoczęła nowicjat w krakowskim klasztorze wizytek p. w. św. Franciszka Salezego¹¹¹⁶. Z rodziny Kurdwanowskich pochodziła Anna, od 1727 r. norbertanka w klasztorze na Zwierzyńcu, która była stryjeczną siostrą Jadwigi *Hiacynty* i Róży *Michaliny*¹¹¹⁷.

W metryce klasztornej napotkać można również te same nazwiska zakonnice, jednakże, ze względu na niekompletność zapisów, szczególnie brak informacji o rodzicach, można jedynie przypuszczać, że ich noszące je były ze sobą spokrewnione. Wymienić tu należy dwie Belinówny, *Eufrazję* oraz *Ludgardę*. O pierwszej z nich wiadomo jedynie, że zmarła „po Szwedach”, w czasie szalejącej epidemii, ale jak zapisano „w powietrze, ale nie powietrzem”, a więc przyczyna zgonu nie miała bezpośredniego związku z zarazą. Jako, że siostry przebywały wówczas prawdopodobnie w rozproszeniu poza swoim rodzimym klasztorze, jej doczesne szczątki złożono w Bochni, w kościele pw. św. Krzyża u OO. Bernardynów¹¹¹⁸. W toku kwerendy udało się ustalić jedynie rodziców *Ludgardy*, w świecie Elżbiety, którymi byli Jan z Leszczyn Bylina i Anna Maria z Ziębic Boguszołna. Prawdopodobnie była młodszą od *Eufrazji*, możliwe, iż były to ciotka i np. bratanica. Dnia 30 października 1653 r. ojciec złożył na ręce przełożonej posag córki. Pozwala to wnioskować, iż jest rok, w którym rozpoczęła nowicjat¹¹¹⁹.

¹¹¹¹ ABKr., rkps 129, s. 27; M. Borkowska, *Powiązania rodzinne wewnątrz...*, s. 76.

¹¹¹² LZP, T. 2, s. 220.

¹¹¹³ Tamże, s. 221.

¹¹¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 8, 84.

¹¹¹⁵ Wylegitymowany w Galicji w 1782 r., Agnieszka Błońska to jego druga żona, z którą miał oprócz Justyny, córki Józefę i Katarzynę, zamężną z Kazimierzem Zdanowkim, A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 340; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 4. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1907, s. 309.

¹¹¹⁶ LZP, T. 2, s. 322; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 340.

¹¹¹⁷ LZP, T. 2, s. 214, 483.

¹¹¹⁸ ABKr., rkps 221, s. 174.

¹¹¹⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 275, s. 2458-2462.

W metryce zanotowano również zgon panien Rasowskich, Ludwiny, zmarłej w 1666 r. na dżumę oraz Melanii, zmarłej „po Szwedach”¹¹²⁰. Przebywały w klasztorze w zbliżonym czasie, to samo nazwisko bezspornie wskazuje na więzy pokrewieństwa.

2. Etapy życia klasztornego

a. Oblóczyny

W rozdziale pierwszym Trzeciej Reguły św. Franciszka, zatwierdzonej przez papieża Mikołaja IV (1288-1292), a dostosowanej do wymogów żeńskiego życia wspólnotowego przez papieża Leona X (1513-1521), określono, iż kandydatki do nowicjatu musiały być osobami stanu wolnego i jako „prawowierne katoliczki” cechować się niezachwianą wiarą i nie być podejrzane o żadne heretyckie poglądy. Ponadto powinny cieszyć się dobrym zdrowiem, być wolne od długów, odznaczać się nieposzlakowaną opinią oraz żyć w zgodzie bez kłótni i zatargów w swoim otoczeniu. Zaznaczono również, iż zanim zostaną dopuszczone do odbycia nowicjatu „o tym wszystkim z pilnością wielką mają być pierwiej wybadane”¹¹²¹.

W dziesiątym rozdziale ustaw papieskich nadanych bernardynkom w 1461 r. przez o. Gabriela Rangoni, wikariusza prowincji obserwanckiej austriacko-czeskiej określono wiek kandydatki do zakonu, która musiała mieć przynajmniej szesnaście lat¹¹²², a ponadto cieszyć się dobrą opinią w społeczeństwie. Prawo przyjęcia panny w poczet nowicjuszek zostało w ustawach zastrzeżone dla wikarego, prowincjała lub osoby przez niego oddelegowanej¹¹²³. Ten przywilej został również potwierdzony na kapitule w Warszawie w 1611 r.¹¹²⁴.

¹¹²⁰ ABKr., rkps 221, s. 174, 195.

¹¹²¹ ABKr., rkps 151, s. 7.

¹¹²² Potwierdziły to uchwały Soboru Trydenckiego, który ustalił dolną granicę wieku na złożenie ważnej profesji na 16 lat, co oznaczało, iż nie można było przyjąć do nowicjatu osoby poniżej 15 roku życia, *Decretum de regularibus et monialibus*, cap. 15. W: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński i polski*. T. 4: 1511-1870). Lateran V, Trydent, Watykan I. Opr. A. Baron, H. Pietras. Kraków 2004, s. 799; J. Gręźlikowski, *Trydencka reforma i odnowa Kościoła. Refleksje w 450. Rocznicę od zakończenia obrad Soboru Trydenckiego (1545-1563)*. „Studia Włocławskie” T. 16: 2014, s. 142; M. Borkowska, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 51; A. Bruździński, *Nowicjat w klasztorze bernardynów w Leżajsku w drugiej połowie XVII wieku*. W: *Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Leżajsku*. Pod red. A. K. Sitnika OFM i A. Dworzak. Kalwaria Zebrzydowska 2020, s. 160.

¹¹²³ ABKr., rkps 151, s. 27.

¹¹²⁴ *Recipere puellam aliquam ad religionem et ad habitum id solum Adm. R. P. Ministrum pertinent similiter velare easdem illi soli competit, in tantum quod nullus alius id licite praestare possit, nisi is cui suas vices Adm. R. P. commiserit*, APBK, rkps M 17, s. 276-277.

Uchwały kapituły bydgoskiej precyzowały przepisy odnoszące się do wymagań stawianych kandydatce chcącej wstąpić do zakonu. Jeśli okazałaby się „niesprawna bądź do śpiewania, bądź do czytania, bądź do roboty domowej, chociażby kilkanaście lat trwała w klasztorze, nie oglądając się nic, ani na rodzice zawołanie, ani na dary obiecane albo dane, ani też na urodę i na śluby [...] niech do zakonu świętego nie będzie przyjęta”¹¹²⁵. Ponadto zawierały postanowienie, aby do obłóczyn nie dopuszczać panny, „ażeby pierwiej umiała dobrze czytać po łacinie i po polsku, tak że też solmizować i śpiewać dobrze umiała i sprawna była do robót pospolitych, a żeby też cierpliwa, milcząca i nabożna była”¹¹²⁶. Ten wstępny okres przed rozpoczęciem właściwego nowicjatu określono w oficjalnych dokumentach władz kościelnych jako *tempus probationis*. Wprowadzony został on w 1603 r. na mocy konstytucji *Cum ad regularem* papieża Klemensa VIII. Był on okresem, w którym wspólnota bacznie przypatrywała się kandydatce do zakonu i poznawała jej intencje oraz predyspozycje do dalszej formacji¹¹²⁷.

Ordynacje prowincjała wielkopolskiego Krzysztofa Poznańczyka z 1666 r. szczegółowo opisywały drogę jaką musiała przebyć kandydatka, gdy jako „panna świecka za sprawą Ducha Świętego światem i marnościami pogardziwszy do zakonu świętego prosić się będzie”¹¹²⁸. Na przełożonej spoczywał obowiązek, by „wywiedzieć się o sposobności zdrowia jej i pochwały godnym na świecie zachowaniu”¹¹²⁹. Gdy ten warunek był spełniony matka musiała, w kwestii przyjęcia naradzić się jeszcze wspólnie z pozostałymi siostrami oraz spowiednikiem. Następnie kandydatka była oddawana na ćwiczenie pomiędzy panny świeckie pod opiekę mistrzyni, „którą ona do wszelkiej świątobliwości przysposabiać w cnoty święte i w obyczaje zakonne wprawiać będzie”¹¹³⁰. Od mistrzyni pobierała naukę umiejętności niezbędnych w życiu przyszłej zakonnicy: czytania po łacinie oraz akcentowania i śpiewu, „aby przystojnie w chórze z drugimi obrzęd Pański odprawować umiała”¹¹³¹. W codziennych obowiązkach musiała

¹¹²⁵ ABKr., rkps 151, s. 45.

¹¹²⁶ ABKr., rkps 151, s. 46.

¹¹²⁷ Clemens VIII, *Cum ad regularem*. W: *Codicis iuris canonici fontes*. Vol. 1: *Concilia generalia- Romani pontifices usque ad annum 1745*. Ed. E. Gaspari. Romae 1947, nr 189, s. 358-362; M. Saj CSsR, *Instytucja nowicjatu w prawodawstwie kościelnym*. „Studia Redemptorystowskie” T. 5: 2007, s. 191-193; A. Bruździński, *Nowicjat w klasztorze bernardynów...*, s. 159; M. Ciszewska, *Tuliusz domowy. Świeckie oratorstwo szlacheckie kręgu rodzinnego (XVII-XVIII wiek)*. W: *Studia Staropolskie. Series Nova*. T. 44. Pod red. A. Dąbrówki, J. Krauze-Karpińskiej i inn. Warszawa 2016, s. 133-136.

¹¹²⁸ APBK, rkps W 25, s. 439.

¹¹²⁹ Tamże.

¹¹³⁰ Tamże.

¹¹³¹ Tamże.

być jej posłuszna, bez jej zgody nie wolno jej było wychodzić do furty. Przyjęcie panny w poczet kandydatek odbywało się zawsze za wiedzą i zgodą prowincjała. Dziewczęta, które przebywały w klasztorze w czasie próby nie mogły wyjeżdżać do domów krewnych, wychodzić swobodnie do miasta, ani też udawać się na nabożeństwa do innych kościołów. Gdy zaistniała ważna przyczyna wolno im było to uczynić, ale tylko w towarzystwie kogoś z rodziny lub jakiejś statecznej osoby. Kandydatek nie wprowadzano do refektarza z resztą zakonnicek, do momentu aż nie nauczyły się śpiewać i czytać i wszystkiego co było konieczne w trakcie nabożeństw oraz sprawowania obowiązków zakonnych¹¹³².

Dzięki relacji *Heleny Rogozińskiej* († 1657), kronikarki konwentu św. Józefa wiadomo, iż taką panną przebywającą w klasztorze na powyższych zasadach była *Katarzyna Zadzikówna*, „która przepróbowawszy w klasztorze św. Agnieszki w świeckim odzieniu według zwyczaju zakonnego rok spełna, Roku Pańskiego 1608 mając lat szesnaście obleczona jest w habit święty”¹¹³³. W 1713 r. kandydatkami do zakonu były *Salomea Dębińska*, *Annę Strusówna* oraz *Konstancja Morsztynówna*. Wówczas jeszcze jako świeckie panny wpisały się tuż po bernardynkach w poczet członkiń Arcybractwa Najświętszego Sakramentu i Pięciu Ran Pana Jezusa¹¹³⁴. Można więc przypuszczać, iż przebywając w otoczeniu sióstr, szykowały się do podjęcia decyzji o wkroczeniu na drogę życia zakonnego. I faktycznie rok później panna *Dębińska* jako *Katarzyna*, panna *Strusówna* jako *Helena*, a w 1718 r. panna *Morsztynówna* jako *Bronisława* rozpoczęły tamże nowicjat. Podobna sytuacja miała miejsce w 1741 r. Wtedy również zakonnicom profeskom, które wpisały się do powyższego bractwa, towarzyszyły świeckie panny, które w tymże i następnym roku rozpoczęły nowicjat. Były to *Elżbieta Gostkowska*, *Anna Majeronowska* oraz *Jadwiga Wojnowska*¹¹³⁵.

Jeśli panna pomyślnie przeszła okres wstępnego przygotowania, wykazała się niezbędnymi umiejętnościami i przymiotami charakteru dopuszczana była do odbycia nowicjatu. Cel tego, wciąż próbnego etapu, był dwojaki. Dla panny, która go rozpoczynała stanowił on moment oficjalnego przedstawienia swej woli podjęcia życia zakonnego oraz aktywnego zaangażowania w codzienność klasztornej wspólnoty, a dla

¹¹³² Tamże, s. 439-440.

¹¹³³ ABKr., rkps 2: W Imię Pańskie Amen. Na wieczna pamiatke kronika klastoru s. Josepha. Opisanie fundaczej klastoru Panien zakonu s. Franciszka trzeciej reguły przy kościele pod tytułem s. Józefa w Krakowie, s. 16.

¹¹³⁴ ABC, rkps, b. sygn.; Liber vitae eorum..., k. 90v. (Zaangażowanie bernardynek w działalność krakowskich bractw została szerzej omówiona w rozdziale IV).

¹¹³⁵ Tamże, k. 100.

pozostałych sióstr był czasem jeszcze gruntowniejszego przypatrywania się nowicjuszcze i rozeznawania czy posiada ona cechy niezbędne do realizacji tegoż powołania¹¹³⁶.

Przed jego rozpoczęciem, zgodnie z uchwałą kapituły opatowskiej z 1659 r., a także z ordynacjami Poznańczyka, wymagano, by krewni lub opiekunowie panny złożyli jej posag, który zapieczętowany oczekiwał bezpiecznie zdeponowany aż do dnia profesji¹¹³⁷. Od strony formalnej proces ten wyglądał następująco. Rodzice lub najbliżsi żyjący krewni składali przed rozpoczęciem nowicjatu zobowiązanie na ręce przełożonej klasztoru przekazania stosownej sumy. Uzgodniona kwota była przekazywana na drodze urzędowego aktu, w okolicy daty profesji zakonnej. Zazwyczaj była to suma, którą lokowano na dobrach rodzinnych nowicjuszki, od której corocznie wypłacano ustalony procent. Jednocześnie tak zaopatrzona na zakonną drogą panna, dokonywała aktu abrenuncjacji czyli zrzekała się pretensji i roszczeń do majątku przypadającego jej po rodzicach w drodze dziedziczenia, poświadczając, iż jej prawo do rodzinnej schedy zostały już zabezpieczone. Był to ustalony w prawodawstwie model postępowania, dotyczący zarówno panien zamierzających złożyć śluby zakonne oraz tych, które wstępowały w związki małżeńskie, regulujący relacje majątkowe między wyposażoną, a jej krewnymi¹¹³⁸. I tak przykładowo Agnieszka Śmigielska wstąpiła do nowicjatu w 1719 r.¹¹³⁹, a rok później dnia 5 listopada, na dwa dni przed jej profesją, jej ojciec Kazimierz Śmigielski zapisał jej posag w wysokości 500 zł. Kwotę ulokował na dobrach dziedzicznych Michała Silnickiego, Tomice, położonych w województwie krakowskim. Od powyższej sumy miał być wypłacany coroczny czynsz w wysokości 70 zł, płatny na święto św. Marcina¹¹⁴⁰. W ten sam dzień Agnieszka *Aleksandra* Śmigielska podpisała również akt abrenuncjacji, a obecne były przy tym ze strony klasztoru św. Agnieszki ówczesna przełożona *Angela* Skociszowska oraz wikaria *Gabriela* Czerna¹¹⁴¹. Marianna

¹¹³⁶ J. Leclercq, *Noviziato*. W: *Dizionario degli istituti di perfezione*. Pod red. G. Pelliccia, G. Rocca. T. 6. Roma 1980, kol. 442-448.

¹¹³⁷ Nulli in posterum virginum seu quarumcunque aliarum personarum in numerum monialium ad scribendarum religionis habitus ante professionem concedatur sine dote, quae debet anticipare apud aliquem idoneum per moniles de consensu Superioris Provinciae electum reponi, sub publico instrument ut statim facta professione monasterio incorporari possit, APBK, rkps M 17, s. 277; rkps W 25, s. 440.

¹¹³⁸ Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. 1. Warszawa 1900, s. 3; M. Głuszak, *Abrenuncjacja od substancji rodzicielskiej w świetle akt grodzkich przemyskich z lat 1651-1657*. „*Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*” T. 12: 2019, z. 1, s. 23-27.

¹¹³⁹ ABKr., rkps 221, s. 10.

¹¹⁴⁰ ABKr., rkps 219, s. 309-318; ANK, rkps Castr. Crac. 359, s. 1511-1515; sygn. 29/496/42: Akta klasztorów, kościołów i instytucji religijnych w Krakowie – zbiór szczątków zespołów, Bernardynki przy kościele św. Agnieszki 1632-1730, s. 3-5.

¹¹⁴¹ ANK, rkps Castr. Crac. 359, s. 1510-1511.

Czerna rozpoczęła nowicjat w 1733 r.¹¹⁴². W roku następnym, dnia 23 lipca 1734 jej krewny Franciszek Czerny (bowiem rodzice nowicjuszki już nie żyli), przekazał klasztorowi 3000 zł posagu zabezpieczonego na Andrychowie¹¹⁴³. Z kolei 29 listopada 1734 r., czyli na osiem dni przed swoją profesją, Marianna Anna Czerna podpisała akt abrenuncjacji¹¹⁴⁴. Zdarzały się jednak sytuacje, gdy odstępowano od konieczności złożenia posagu. Za przełożęstwa matki Anny Czernej, przy obłóczynach osiemnastoletniej Jadwigi *Pacjencji* Orlińskiej 21 maja 1725 r. zanotowano, iż została przyjęta jako „panienka uboga”¹¹⁴⁵. Identyczna sytuacja zaistniała, gdy 11 sierpnia 1726 r. rozpoczęła nowicjat Magdalena *Józefa* Węgrzynowicówna¹¹⁴⁶.

Pierwszy etap na drodze bezpośredniej formacji zakonnej trwał rok, bez przerwy¹¹⁴⁷. Potwierdzają to z całą mocą zalecenia bernardyńskie zrehabilitowane w XVII w., gdzie zapisano „zupełny rok w odzieniu zakonnem ma próbować zakonu onego, do którego ma wstąpić, bo inaczej nie byłaby ważna professya według tegoż Concilium Trydentskiego woley rozkazania na tymże miejscu”¹¹⁴⁸. Szczególnie dbano, by był to równo rok, co do dnia licząc dni kalendarzowe, a nie dni świąteczne, bowiem w przypadku świąt czy uroczystości ruchomych mogły one różnie wypadać w kolejnych latach: „owo zgoła tego trzeba pilnować, żeby nie mniej niżli rok próbowała, ale rok spełna, a jeśliby więcej nad rok, to nic nie wadzi”¹¹⁴⁹. Był to czas utwierdzania się w powołaniu do życia wspólnotowego. Nowicjuszka chodziła już w habitacie zakonnym, który miał być uszyty według zaleceń z grubego sukna¹¹⁵⁰. Ordynacje Poznańczyka powtarzają wcześniejsze uchwały bernardyńskie według, których „panny [...] Ojciec Wielebny Minister albo ten komu on wyraźnie poruczy, a nie kto inszy do habitu świętego przyjmować będzie”¹¹⁵¹. Zaznaczono również, iż na trzy miesiące przed tym

¹¹⁴² ABKr, rkps 221, s. 12.

¹¹⁴³ ABKr., rkps 220, s. 131-139

¹¹⁴⁴ ANK, rkps. Castr. Crac. 375, s. 681-684.

¹¹⁴⁵ ABKr., rkps 221, s. 11.

¹¹⁴⁶ Tamże.

¹¹⁴⁷ [ks. M. Nowodworski], *Nowicjat, Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetrzera i Weltego, z licznymi jej dopełnieniami*. Pod red. M. Nowodworskiego, T. 16. Warszawa 1885, s. 445; É. Jombart, *Novice*, W: *Dictionnaire de droit canonique contenant tous les termes du droit canonique avec un sommaire de l'histoire et des institutions et de l'état actuel de la discipline*. Pod red. R. Naz, T. 6. Paris 1957, kol. 1024.

¹¹⁴⁸ APBK, rkps I – k – 2: I. Porządek i sposób obłóczenia panien w zakonne odzienie reguły Trzeciej Franciszka Świętego przez Leona X papieża reformowanej z porządków i przywilejów Braci Mniejszych zebranej, s. 3.

¹¹⁴⁹ Tamże, s. 4.

¹¹⁵⁰ ABKr., rkps 151, s. 7.

¹¹⁵¹ APBK, rkps W 25, s. 440.

wydarzeniem należy zbierać głosy opiniujące wśród sióstr w sprawie danej kandydatki¹¹⁵².

Zwyczaj, aby obłóczyny odbywały się na początku nowicjatu, a złożenie ślubów czyli profesja na jego zakończenie utrwalił się w całym Kościele między VI a XVI w¹¹⁵³. Akt ten przeprowadzano w następującym porządku: „A gdy przyjdzie czas, aby Panna była w odzienie zakonne obleczona, ma bydz zgromadzenie sióstr uczynione, abo Kapituła dawszy znać dzwonkiem refektarskim, aby się wszytkie (wyjąwszy chore) na ten akt wielki i poważny, wszystko na ten czas porzuciwszy, zeszyły”¹¹⁵⁴. Należało również posłać po prowincjała OO. Bernardynów lub kustosza lub innego spośród przełożonych, jeśli ci wymienieni byliby nieobecni, a ten wraz z drugim zakonnikiem i spowiednikiem zakonnicy powinni udać się do klasztoru bernardynek. W ich obecności „ona panna do zgromadzenia sióstr przyszedłszy, pokłęknie przed krucyfiksem i przed przełożonym, wyzna wszystkie swoje defekty i niedoskonałości, których się próbując w świeckim odzieniu jakkolwiek dopuściła, prosząc pokornie, aby jej wszystko odpuściły i żeby ją do zgromadzenia swego przyjęły [...]”¹¹⁵⁵. Następnie kandydatka udawała się do kościoła, by się modlić, a „siostry tym czasem mają dawać głosy na jej przyjęcie tym sposobem”. Wówczas przełożona miała przemówić, tak, by napomnieć je, aby podejmowały decyzje w zgodzie z własnym sumieniem, gdyż „jest rzeczą wielką i niebezpieczną być komu przeszkodą do zakonu [...], aby się nie unosiły żadnym afektem nieporządnym i upornym, jako zazdrością, nieżyczliwością [...] prywatą jaką, nienawiścią, pomstą, niechęcią jaką”¹¹⁵⁶. Głosowano przy użyciu ziarenek grochu lub bobu w czarnym i białym kolorze, które rozdawała wikaria, każda z zakonnicy otrzymywała po dwa. Następnie były one składane przez przełożoną i odbywało się liczenie oddanym głosów pozytywnych i negatywnych, a po ich zsumowaniu decyzja była oznajmiana kandydatce. Jeśli była ona pomyślna to przełożony oznajmiał pannie, by szykowała się do przyjęcia habitu. W ramach przygotowania do tego wydarzenia, dzień wcześniej, musiała przystąpić do Sakramentu Pokuty¹¹⁵⁷.

W dniu obłóczyn „ma bydz odzienie wszystko nagotowane i przed ołtarzem, gdy Msza święta za nie bywa odprawowana o Duchu Św., położone; przy której też Mszy [...]

¹¹⁵² Tamże.

¹¹⁵³ M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 27-28.

¹¹⁵⁴ APBK, rkps I – k – 2, s. 4.

¹¹⁵⁵ Tamże, s. 4-5.

¹¹⁵⁶ Tamże, s. 5.

¹¹⁵⁷ Tamże, s. 6.

Panna obleczenia czkając, ma być obecna, także rodzice jej, przed ołtarzem klęczący albo stojący z świecami zapalonymi które oddać mają temu, kto im da krzyża i reliqui świętych całować¹¹⁵⁸. Po kazaniu, które miało zazwyczaj dotyczyć rozważań na temat „próżności świata” lub „zacności żywota zakonnego” panny obecne na chórze rozpoczynały śpiewanie psalmów. W tym czasie przyszła nowicjuszka leżała krzyżem przed ołtarzem, a przełożony dokonywał aktu poświęcenia zakonnego odzienia: „po tym ją pokropi wodą święconą także odzienie i powstać jej z ziemie każe¹¹⁵⁹. Panna przebierała się za rozpostartą zasłoną lub kobiercem, który osłaniał ją od widoku osób zgromadzonych w kościele, „dopieroż przełożony weźmie koronę albo wieniec z jej głowy także i insze klejnoty jeśli będą i położy je na ołtarzu”, zaś „panna matka ma mu podać habit święcony do obleczenia [...]”¹¹⁶⁰. Po odmówieniu modlitwy nowicjuszka była opasana chordą, a kolejno miały miejsce postrzyżyny: „tu już włosy jej mają być ustrzyżone przez przełożonego [...] i zarazem głowę jej panna matka albo inna siostra przy niej będąca, przykryciem na to zgotowanym nakryć ma i zasłonić¹¹⁶¹. Po dokonaniu tego aktu przełożony wręczał nowicjuszcze zapaloną świecę, „a panna matka z drugą siostrą tymczasem, z inszych szat ją świeckich zewlecze¹¹⁶².

Przyjęcie habitu stanowiło odrzucenie świata zewnętrznego, którego widzialnym znakiem był właśnie świecki ubiór¹¹⁶³. Jak zaznacza s. Małgorzata Łukawska FMA, w swej pracy poświęconej żeńskiemu ubiorowi zakonnemu „oznaczało *contemptu mundi* – pogardę dla świata, niosącego godności, pozycje społeczne, władzę, zabieganie o dobra materialne¹¹⁶⁴. Przywołując przykład Pontyfikału płockiego z XII w. autorka przypomina, iż już wtedy w modlitwie przy błogosławieniu szat mniszych zaznaczono, iż „są zapowiedzią szaty zbawienia i wiecznej radości¹¹⁶⁵. Nałożenie habitu było rozumiane jako przywilej, którym zostaje obdarzona osoba, pragnąca wkroczyć na drogę zakonnego powołania, z kolei pozbawienie kogoś habitu, stanowiło karę za wystąpienie przeciw ideałom, jakie symbolizował. Habit był zewnętrznym znakiem, który podkreślał przynależność do konkretnej wspólnoty klasztornej, a jego ściśle określona forma

¹¹⁵⁸ Tamże.

¹¹⁵⁹ Tamże, s. 7, 9.

¹¹⁶⁰ Tamże, s. 9.

¹¹⁶¹ Tamże, s. 10.

¹¹⁶² Tamże.

¹¹⁶³ T. Bach, *Habit*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 6. Lublin 1993, kol. 445-447; G. Columbás, *Abito religioso*. W: *Dizionario degli istituti de perfezione*. T. 1. Roma 1974, s. 50-56; E. Boaga, *L' abito degli Ordini mendicanti*. W: *La sostanza dell' effimero...*, s. 97-101

¹¹⁶⁴ M. Łukawska FMA, *De habitu virginum. Żeński ubiór zakonnny na przykładzie polskich klasztorów epoki przedrozbiorowej. Symbolika i ewolucja form*. Warszawa 2021, s. 241.

¹¹⁶⁵ Tamże.

stanowiła jeden z czynników budujących jedność zakonną¹¹⁶⁶. Początkowo istniał zwyczaj, iż okres próby odbywano chodząc w świeckim odzieniu. Już bowiem synod w Toledo w VII w. wprowadził zakaz noszenia habitu przez osoby świeckie oraz kandydatów młodocianych, przyjętych z woli rodziców do klasztoru. Z czasem zezwolono, by kandydaci nosili habity podobne do tych zakładanych po profesji, jednakże dopiero Sobór Trydencki po tym jak usankcjonował prawnie obowiązek nowicjatu doprecyzował, iż w trakcie jego trwania należy zakładać odpowiedni habit. Był on często podobny w formie do tego nakładanego przy profesji, nie był jednak specjalnie poświęcany¹¹⁶⁷.

W klasztorach żeńskich strój zakonny nowicjuszek różnił się od stroju zakonnice po profesji jeśli chodzi o kolor welonów i płaszczy czy też okryć zewnętrznych zakładanych w trakcie modlitw chórowych. I tak białe welony były zarezerwowane dla nowicjuszek i sióstr konwerek¹¹⁶⁸, a zakonnice po złożonych ślubach nosiły czarne welony, a do chóru zakładały uroczyste płaszcze¹¹⁶⁹. Jeśli chodzi o habit bernardynek w początkach ich istnienia to należy przypuszczać, iż jako, że wywodziły się one z grup tercjarek także ich szaty zbliżone były wyglądem do tych noszonych przez członkinie Trzeciego Zakonu. Tercjarki w momencie składania prostych ślubów, bądź prywatnych przywdziewały także nowy strój, na który składała się szara suknia i szary welon¹¹⁷⁰. Stąd określano je niekiedy jako szare siostry jak znana z dokumentu z 9 stycznia 1475 r. Zofia Ofka *monialis grisea de tercia regula S. Francisci*¹¹⁷¹. W klasztorach bernardynek przebywały siostry chórowe, konwerski¹¹⁷² oraz tercjarki¹¹⁷³. Ich odmienny zakres obowiązków i pozycja był wyrażony także przez strój. Tercjarki nosiły „sukienkę zakonną”, w odróżnieniu od habitu sióstr chórowych oraz biały welon tak jak

¹¹⁶⁶ Tamże, s. 51, 55.

¹¹⁶⁷ Tamże, s. 55-56.

¹¹⁶⁸ Początkowo mianem tym w zakonach żeńskich określano członkinie, które przydzielone były do posługi mniszkom, dopiero papież Pius V w swej reformie życia zakonnego, wprowadzając obowiązek zachowania klauzury papieskiej zakazał na przyszłość przyjmowania konwerek. Dopuszczył jedynie możliwość przyjmowania konwerek, ale pod warunkiem, że złożenia przez nie ślubów zakonnych. Nie przynależały one do pierwszego chóru, pełniły drugorzędne funkcje, jednak przez fakt złożenia ślubów uznawane były za zakonnice w myśl prawodawstwa kościelnego. Odróżniało je to od tzw. rodziny klasztornej, która wykonywała w klasztorze prace służebne, J. Kałowski MIC, *Podział na chóry w polskich żeńskich instytucjach zakonnych*. „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny” T. 34:1991, nr 1-2, s. 88-90.

¹¹⁶⁹ M. Łukawska FMA, *De habitu virginum...*, s. 61.

¹¹⁷⁰ Tamże, s. 188.

¹¹⁷¹ *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej*. Wyd. A. Z. Helcel. T. 2. Kraków 1870, s. 804, nr 4129.

¹¹⁷² Tym mianem została określona Barbara Otrobianka, ABKr., rkps 209, s. 76.

¹¹⁷³ Zagadnienie to zostało omówione w części rozdziału, poświęconej pochówkom.

konwerski¹¹⁷⁴. W drugiej połowie XVIII w. w klasztorze św. Agnieszki przebywała Anna Gutowska, tercjarka, która została pochowana w habitie zakonnym¹¹⁷⁵. Jedyne źródło ikonograficzne prezentujące strój siostry konwerski to portret Marianny z Ruszkowskich (†1756)¹¹⁷⁶, chorążyny zakroczymskiej, przebywającej w klasztorze bernardynek u św. Józefa jako rezydentka, namalowany w XVIII w., na którym została przedstawiona w białym welonie¹¹⁷⁷. Z dużym prawdopodobieństwem można założyć, iż konwerski z klasztoru św. Agnieszki używały takich samych szat.

Il. 24. Portret Marianny z Ruszkowskich, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000, s.158.

¹¹⁷⁴ M. Łukawska FMA, *De habitu virginum...*, s. 189, autorka opracowania przywołuje zapisę z nekrologu Katarzyny Wierzychowskiej († 1763), która została pochowana właśnie w „sukience Trzeciej Reguły”, była tercjarką w klasztorze bernardynek u św. Józefa, można przypuszczać, że tercjarki przebywające w klasztorze św. Agnieszki nosiły takie samo odzienie.

¹¹⁷⁵ ABKr, rkps 129, s. 151.

¹¹⁷⁶ Była to wdowa, 1mo voto Sierakowska, 2^{ndo} voto Drozdowska, matka Wacława Hieronima Sierakowskiego (†1780), arcybiskupa lwowskiego, mieszkała w klasztorze św. Józefa jako rezydentka przez 26 lat, o. R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...* s. 126, 194.

¹¹⁷⁷ J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000, s. 158, 170.

W toku kwerendy nie natrafiono na źródła prezentujące habit bernardynek w początkach ich istnienia. Jak wynika z przepisów ich strój miał przede wszystkim charakteryzować się skromnością, bowiem jak nakazano „potrzeba, aby od wszelkiej dworności tak w odzieniu, jako rzeczach inszych jakichkolwiek strzegli się i według [...] rady zbawiennej złożywszy próżne tego świata ochędóstwa, żadnej ozdoby cielesnej nosić nie mają, jeno samo pokorne i potrzebne pokrycie ciała swego”¹¹⁷⁸. Najstarsze wizerunki pochodzą dopiero z wieku XVII w. Są to olejne portrety, nieznanego autorstwa: *Teresy Zadzikówny*, namalowany w 1631 r. oraz *Anny Charitas Łowickiej* z 1688 r. Były to zakonnice wywodzące się z klasztoru św. Agnieszki, które przeszły w 1646 r. na nową fundację, tworząc zręby wspólnoty klasztoru św. Józefa. Wspomniane portrety stanowią istotne źródło do odtworzenia wyglądu stroju bernardynek. Jak wynika z datacji wizerunek *Zadzikówny* namalowano jeszcze w okresie, gdy przebywała w klasztorze św. Agnieszki, w 1631 r. pełniła tam urząd wikarii. Z kolei *Anna Charitas Łowicka*, pięciokrotnie wybierana przełożoną klasztoru św. Józefa¹¹⁷⁹, została sportretowana pośmiertnie, bowiem „gdy cały konwent bardzo płakał, na pamiątkę po śmierci jej kazały ją sobie odmalować, żeby się choć malowaną cieszyły”, a portret zawiesiły w kapitularku¹¹⁸⁰. Można założyć, iż strój prezentowany na wspomnianym portrecie jest tożsamy z tym noszonym przez bernardynki w tym samym czasie w klasztorze św. Agnieszki.

Bernardynki zostały przedstawione w brunatnych habitach, które miały formę tuniki z prostymi rękawami, z wywiniętymi mankietami. Szerokość rękawów była na tyle duża, iż pozwalała wsunąć w nie drugą dłoń. Istniał, bowiem zwyczaj wśród zakonnice, iż o ile ich ręce nie były akurat zajęte pracą, noszono je wsunięte w rękawy. Był to wyraz skromności, gdyż jak zauważa s. M. Borkowska mniszka bez potrzeby nie pokazywała postronnym nawet tego fragmentu ciała¹¹⁸¹. Na habit nie nakładano wówczas jeszcze szkaplerza, który wprowadzono dopiero w wyniku reformy stroju w wieku XIX. Habit przepasany był podwójnie białym sznurem zwanym chordą. Na wierzch zakładano płaszcz w tym samym brunatnym kolorze. Głowę bernardynki okrywały białą chustą, która była zakładana pod welon, określano ją bandaszką lub weroniką. W skład nakrycia głowy wchodziła jeszcze barbitka czyli pas tkaniny pod brodą, otaczający policzki i

¹¹⁷⁸ ABKr., rkps 151, s. 12.

¹¹⁷⁹ ABKr. rkps 129, s. 99.

¹¹⁸⁰ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 55.

¹¹⁸¹ M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich...*, s. 151-152.

bindała czyli osłona czoła, uszyta z białego płótna. Biała chusta noszona z przodu zwana zatyczką przykrywała ramiona zakonnicy. Profeski nosiły czarny welon, spod, którego wystawały brzegi drugiego, białego¹¹⁸². Elementem związanym ze strojem bernardynek była koronka seraficka, która była dopinana do chordy. Składała się z siedmiu dziesiątek paciorków, zakończonych medalikiem z wizerunkiem Matki Bożej¹¹⁸³. Poglądowy strój bernardynek został także przedstawiony na rycinie w dziewiętnastowiecznym opracowaniu poświęconemu historii różnych zgromadzeń zakonnych. Jest on zbieżny z wyglądem habitu sióstr profesek opisanych powyżej. Bernardynkę przedstawiono w habicie w kolorze orzechowym, na który ma nałożony płaszcz w tym samym kolorze, bez szkaplerza, w czarnym welonie, spod którego wystawał fragment białego¹¹⁸⁴.

¹¹⁸² M. Łukawska FMA, *De habitu virginum...*, s. 190.

¹¹⁸³ Zwyczaj jej odmawiania wprowadziła kapituła bernardynów, odbyta w Radomiu w 1645 r., M. Łukawska FMA, *De habitu virginum...*, s. 192.

¹¹⁸⁴ *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw wydany w języku niemieckim przez J. K. Wietz i Piotra Bohmann, przełożony na język polski i pomnożony opisami nowo-powstałych zakonów wraz z objaśnieniami ogólnymi i rycinami nowymi [...]. T. 2: Zakony żeńskie.* Opr. B. Szymański. Warszawa 1848, s. 195-195, tabl. LXXIV (fig. 2).

Il. 25. Portret *Teresy Zadzikówny*, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*.
Kraków 2000, s. 157.

Il. 26. Portret *Charitas* Łowickiej, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*.
Kraków 2000, s. 157.

Il. 27. Tercjarka franciszkańska w habicie, Źródło: *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw wydany w języku niemieckim przez J. K. Wietz i Piotra Bohmann, przełożony na język polski i pomnożony opisami nowo-powstałych zakonów wraz z objaśnieniami ogólnymi i rycinami nowymi [...].* T. 2: *Zakony żeńskie.* Opr. B. Szymański. Warszawa 1848, tabl. LXXIV (fig. 2).

U bernardynek istniał, zauważalny już od XV w., zwyczaj nadawania nowego imienia w momencie obłóczyn. Praktyka ta ułatwiała odróżnianie poszczególnych sióstr i pomagała unikać zamieszania w przypadku gdy jakieś imię często się powtarzało¹¹⁸⁵.

¹¹⁸⁵ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy.* T. 1, s. 258-259, M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 31.

Szukając inspiracji nie odnoszono się do zapomnianych świętych. W wspólnotach, które nie były zbyt liczne nadawano siostronom imiona powszechnie znane i stosowane w świecie, jednakże w każdym zakonie występowały te szczególnie uprzywilejowane, odnoszące się do własnych założycieli czy świętych. U bernardynek oprócz popularnych imion jak Franciszka, Klara, Aniela czy Jadwiga używano także łacińskich nazw cnót: *Humilitas*, *Pacjencja*, *Prudencja*, *Charitas*, *Modestia*, *Innocencja*. Jak sugeruje s. Borkowska mogła, być to również wskazówka dla nowicjuszek, w jakiej cnotce powinna się szczególnie ćwiczyć¹¹⁸⁶. Czasem nadawane imię miało związek z przypadającym na dzień obłóczyn wspomnieniem świętego lub uroczystością jak w przypadku wymienianej już nowicjuszek Anny Ptaszyńskiej, którą nazwano *Marianną*, gdyż 9 listopada obchodzona była Uroczystość Opieki NMP¹¹⁸⁷. Imię w trakcie obłóczyn wypowiadał duchowny celebrujący cały akt, a oznajmiała mu je przełożona bernardynek. W tym momencie odbierał on również od nowicjuszek zapaloną świecę, którą trzymała w dłoniach oraz udzielał jej błogosławieństwa na nowy etap zakonnej formacji. Zarazem oddawał nowicjuszkę pod opiekę przełożonej, „upominając ją, aby o niej tak zawiadowała, żeby się ćwiczyła w nabożeństwie, posłuszeństwie i we wszelkiej zakonności i cnotach świętych”¹¹⁸⁸ po czym inicjował hymn *Te Deum laudamus*. Gdy śpiew dobiegał końca z chóru schodziły pozostałe zakonnice i czekały u drzwi kościelnych z zapalonymi świecami, by przywitać nową członkinię wspólnoty, „którą gdy panna matka i z drugą siostrą przyprowadzą [...] zaczną antyfonę, jeśli jedna panna jest *Veni sponsa Christi*, trzykroć ją powtarzając, a jeśli ich dwie albo więcej, tedy zaczną antyfonę *Prudentes Virgines*, także ją trzykroć powtarzając i takie w pośrodek siebie do klasztoru jako aniołowie święci duszę dobrą do nieba z weselem i nabożeństwem przyjmą i przywitają”¹¹⁸⁹.

Nowicjuszek podobnie jak i profeski nie mogły utrzymywać z nikim korespondencji bez wyraźnego pozwolenia matki przełożonej, gdyż jak uzasadniono w ordynacjach „oziębłość i rozpuszczone życie z częstych rozmów z świeckimi obojej płci i z pisania listów swoje początki i rozmnożenie bierze”¹¹⁹⁰. Karze podlegała także panna, która bez zgody przyjąłaby list. W codziennych obowiązkach była zobowiązana być posłuszną względem wikarii, taż z kolei „tak ma robotami zabawiać, aby i próżnowanie

¹¹⁸⁶ M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 32.

¹¹⁸⁷ ABKr., rkps 221, s. 82.

¹¹⁸⁸ APBK, rkps I-k-2, s. 12.

¹¹⁸⁹ Tamże.

¹¹⁹⁰ APBK, rkps W 25, s. 440.

miejsca nie miało i duch nabożeństwa wielkością roboty nie był zatłumiony”¹¹⁹¹. Nowicjuszcze nie wolno było samej udawać się do furty, jedynie w towarzystwie wikarii i to tylko „za słuszną przyczyną”¹¹⁹².

Metryka klasztoru św. Agnieszki przechowała informacje o osiemdziesięciu siedmiu nowicjuszkiach, które wstąpiły do bernardynek. Ta liczba jest oczywiście niepełna, gdyż zawiera nazwiska, które udało się przywołać z pamięci, gdy w 1713 r., z inicjatywy matki *Gabrieli Czernej*, zaczęto odtwarzać zapisy i prowadzić księgę na nowo. Najdawniejsza z nowicjuszek tam odnotowanych to *Prudencja* Maciejowska, przy której nie zamieszczono żadnych szczegółowych informacji, poza tymi, że „przed Szwedami pierwszymi była matką przełożoną”¹¹⁹³. Ostatnia z nowicjuszek to *Anna Marianna* Ptaszyńska, która rozpoczęła nowicjat w klasztorze św. Agnieszki 9 listopada 1777 r.¹¹⁹⁴. Pierwsza bardziej szczegółowa informacja została zapisana przy obłóczynach *Franciszki Pacjencji* Ligęzianki, która została obłóczona „po pierwszych Szwedach”¹¹⁹⁵. W metryce podano informacje o jej rodzicach oraz, że przyjęła habit z rąk o. Antoniego Stefanowicza, na co swoje pozwolenie dał ówczesny prowincjał o. Jacek Stradomski. Pierwsze daty roczne zapisano przy obłóczynach *Elżbiety Antoniny* Błońskiej, *Konstancji* Tomaszewskiej oraz *Aleksandry Charitas* Łackiej, które rozpoczęły nowicjat w 1668 r.¹¹⁹⁶, a dokładną datę dzienną zanotowano, gdy do klasztoru wstąpiła 24 maja 1682 r. panna *Krystyna Kunegunda* Strusówna¹¹⁹⁷.

Wśród nowicjuszek, o których przechowała informacje metryka, najmłodsza kandydatka do zakonu liczyła lat dwanaście. Była to *Gabriela Marcjanna* Dukiewiczówna, obłóczona 13 września 1744 r., za prowincjała o. Augustyna Obrąpalskiego¹¹⁹⁸. Najstarsza to *Marianna Franciszka* Bętkowska, która wstąpiła do bernardynek 18 sierpnia 1765 r., w wieku dwudziestu dziewięciu lat, przyjmując habit z rąk o. Tymoteusza Kaffki, jubilata, lektora Św. Teologii, za pozwoleniem o. Jana Rusieckiego († 1779)¹¹⁹⁹. Większość kandydatek do klasztoru bernardynek w momencie rozpoczęcia nowicjatu liczyła między siedemnaście, a dwadzieścia trzy lata, a więc spełniała wymóg wieku zawarty w ustawach papieskich. Liczba panien wstępujących do

¹¹⁹¹ Tamże, s. 441.

¹¹⁹² Tamże.

¹¹⁹³ ABKr., rkps 221, s. 6

¹¹⁹⁴ Tamże, s. 82.

¹¹⁹⁵ Tamże, s. 6.

¹¹⁹⁶ Tamże, s. 6-7.

¹¹⁹⁷ Tamże, s. 7.

¹¹⁹⁸ Tamże, s. 13.

¹¹⁹⁹ K. Grudziński, *Rusiecki Jan Józef. W: Słownik polskich pisarzy...*, s. 422.

bernardynek nigdy nie była zbyt wysoka. W ciągu roku nowicjat rozpoczynała zazwyczaj jedna lub dwie kandydatki, a w latach 1689, 1693, 1716, 1736 były to po trzy nowicjuszki. Najbardziej w powołania obrodził rok 1715, gdy od 2 czerwca do 6 października, za przełożenia *Magdaleny Kossowskiej* do klasztoru wstąpiły cztery dziewczęta¹²⁰⁰. Zdarzały się też kilkuletnie przerwy w napływie kandydatek, jak np. w latach 1685-1688, 1707-1710, 1759-1762. Najdłuższy, ośmioletni okres bez powołań do klasztoru, odnotowany w metryce, nastąpił po obłóczynach *Salomei Róży Delichowskiej*, które miały miejsce 15 czerwca 1766 r.¹²⁰¹. Kolejna nowicjuszka została przyjęta do klasztoru dopiero 14 września 1774 r., a była to dwudziestotrzyletnia *Katarzyna Teresa Kolędowiczówna*¹²⁰². Grono kandydatek zmniejszało się również w wyniku zdarzeń losowych jakim była np. niespodziewana śmierć *Franciszki Hiacynty Krzyżańskiej*. Córka *Teresy Słowakowiczówny* i *Wojciecha*, rejenta prawa duchownego wstąpiła do klasztoru 9 stycznia 1727 r., przyjmując habit z rąk o. *Franciszka Borzykowskiego*¹²⁰³. Zmarła trzy miesiące później, w Wielkanoc 13 kwietnia, a przyczynił się do tego fakt, iż „zachorowała na ciężkie szaleństwo i od poniedziałku przed N. P. Zwiastowania [25 III] z łóżka nie wstała, aż do dnia pomienionego”¹²⁰⁴. W trakcie odbywania nowicjatu zmarła również *Eleonora Rzegocianka*. Metryka nie przechowała dokładnej daty ani przyczyny zgonu, została wymieniona wśród sióstr, które zmarły „po Szwedach”, już po powrocie do klasztoru św. *Agnieszki*¹²⁰⁵.

b. Profesja

W drugim rozdziale Trzeciej Reguły św. *Franciszka* zapisano, że jeśli panna pomyślnie przeszła okres nowicjatu, to rada dyskretów klasztoru decydowała o dopuszczeniu jej do ślubów zakonnych. Uchwały wspomianej już kapituły bydgoskiej, stwierdzały że zanim nowicjuszka zostanie dopuszczona do profesji należy dobrze rozpoznać jej cechy i predyspozycje do życia zakonnego: „Głosy dwakroć na profesji każdej siostry, by najcelniejszej osoby, a zwłaszcza niesprawnej do chóru tak śpiewania jako i czytania, bądź też wykrętem, tak sióstr starszych jako i młodszych, bądź ojca

¹²⁰⁰ ABKr., rkps 221, s. 9.

¹²⁰¹ Tamże, s. 15.

¹²⁰² Tamże, s. 16.

¹²⁰³ Tamże, s. 11.

¹²⁰⁴ Tamże, s. 177.

¹²⁰⁵ Tamże, s. 174.

spowiednika, bądź ojca kustosza, według Trydentskiego Concilium niech nie bywają dawane. Ale jednego pytania albo badania większa część niech zamknie albo na tę albo na owe stronę¹²⁰⁶.

Sam akt profesji celebrowano albo w kościele albo w klasztorze. Jeśli miała być odprawiona w świątyni wówczas na dzień przed tym wydarzeniem przełożony bernardynów wraz z drugim zakonnikiem oraz spowiednikiem zakonnic udawał się do klasztoru bernardynek. Tam na dźwięk refektarskiego dzwonka schodziły się wszystkie zakonnice, wyłączając chore, aby odbyć kapitułę, „bo ta sprawa profesji S. jest z przedniejszych i uroczystych spraw zakonnych”¹²⁰⁷. Nowicjuszka w obecności całej kapituły klękała przed krucyfiksem i prosiła przełożonego oraz całe zgromadzenie sióstr o dopuszczenie do profesji. Po tym udawała się do kościoła na modlitwę, a w tym czasie, podobnie jak przed podjęciem decyzji o dopuszczeniu kandydatki do nowicjatu, następowało głosowanie przy użyciu ziaren grochu i bobu, rozdawanych przez wikarię. Jeśli wszystkie lub większa ich część zakonnic wypowiedziała się pozytywnie, wówczas nowicjuszka była ponownie przyprowadzana do refektarza, przyklękała przed krucyfiksem i przełożonym i oznajmiano jej decyzję zgromadzenia. Gdyby zdarzyła się sytuacja, iż „która (czego Boże uchowaj) głosów nie miała, to się baczeniu przełożonego zostawuje, co z tym dalej czynić jako statuta abo prawa zakonne opiewają i rozkazują”¹²⁰⁸. Ordynacje Poznańczyka doprecyzowały iż, na trzy dni przed końcem nowicjatu kandydatki dokonać musiały aktu pokuty względem całej wspólnoty zakonnic i „wprzód winy swojej niedbalstwa wyznawszy i siostry przeprosiwszy klęcząc w refektarzu”¹²⁰⁹ prosić o dopuszczenie do profesji. Pozostałe siostry rozważywszy sprawę w swoim sumieniu, „nieprzystojne afekty i prywatne niechęci na stronę odrzuciwszy”¹²¹⁰ rozpoczynały głosowanie, które miało dać odpowiedź czy nowicjuszka jest zdalna, by zostać zakonnicą. Jeśli otrzymała dwie trzecie głosów pozytywnych była dopuszczana do złożenia profesji. W sytuacji, gdy nie uzyskała trzeciej części głosów nie mogła zostać przyjęta bez zezwolenia prowincjała, a jeśli nie zdobyła więcej niż połowy musiała zostać wydalona z klasztoru bez żadnej zwłoki¹²¹¹. W dniu profesji odprawiana była Msza

¹²⁰⁶ Tamże, rkps 151, s. 45.

¹²⁰⁷ APBK, rkps I-k-2: II: Porządek przyjmowania sióstr teŝe reguły trzeciej do profesji świętej i velum abo zasłony na ich głowy kładzenia, s. 13.

¹²⁰⁸ Tamże, s. 16.

¹²⁰⁹ APBK, rkps W 25, s. 441.

¹²¹⁰ Tamże.

¹²¹¹ Tamże.

Święta o Duchu Świętym śpiewana, „która gdy bywa odprawiona *velum* abo zasłona ma być na ołtarzu położona”¹²¹².

Po zakończeniu Eucharystii nowicjuszka udawała się do kościoła w towarzystwie matki przełożonej, wikarii, albo jednej ze starszych sióstr, wszystkie trzymały w ręku zapalone świece, a celebrans dokonywał poświęcenia *velum*, a po tym wygłaszał okolicznościową przemowę. Chór rozpoczynał następnie śpiew hymnu *Veni creator Spiritus*, a nowicjuszka w tym czasie leżała krzyżem. Po odprawieniu nakazanych modlitw powstawała i przystępowano do aktu profesji „po tym zaraz nowicja do przełożonego ma przystąpić [...] i tam pokłękawszy i rękę chustką nakryte, złożywszy między przełożonego rękami, ma za nim mówić nabożnie słowo profesji S”¹²¹³. W trakcie ślubów zobowiązywała się „żyć w posłuszeństwie, bez własności i w czystości i w zamknięciu”¹²¹⁴. Ponadto przyrzekała przestrzegać Reguły, stosować się do dziesięciu przykazań Bożych, być posłuszną wizytatorowi, a w razie jakich przewinień z pokorą przyjmować i wypełniać zadaną pokutę. Dokładny tekst ślubów brzmiał następująco: „Ja siostra N. obiecuję i ślubuję Panu Bogu wszechmogącemu i Błogosławionej Pannie Maryi, błogosławionemu świętemu Franciszkowi i wszystkim świętym i Tobie Ojcie chować Regułę pokutujących, wszystkiego czasu żywota mego przez Ojca Leona dziesiątego papieża potwierdzoną, obiecując pełnić dziesięcioro Boże przykazanie i dosyć czynić za przestępstwo tej Reguły i być posłuszną wizytatorowi i pokutę od niego pokornie przyjmując i pełniąc. A to żyjąc w posłuszeństwie, bez własności w czystości i w zamknięciu”¹²¹⁵. Celebrans zaś odpowiadał: „A ja tobie jeśli to skutecznie zachowasz, obiecuję żywot wieczny, Amen.”¹²¹⁶, a na jej głowę zakładał *velum* wypowiadając ustaloną modlitwę, a kolejno siostry zgromadzone na chórze rozpoczynały śpiew przewidzianej na tą okoliczność litanii. Nakładając nowicjuszcze welon przełożony wygłasza następującą formułę: „Niech Cię zewlecze Pan Bóg z starego człowieka z sprawami jego, a przyoblecze nowym, który według Pana Boga stworzony jest w sprawiedliwości i w świętobliwości prawdy. Weźmi służebnico Chrystusowa świętą zasłonę abo *velum* profesji twojej, święte piętno na wieki, z którym byś wiecznie mogła przyść do królestwa niebieskiego [...]”¹²¹⁷. Po nałożeniu welonu powierzał ją pod kuratelę

¹²¹² APBK, rkps I-k-2, s. 16.

¹²¹³ Tamże, 19.

¹²¹⁴ ABKr., rkps 151, s. 8.

¹²¹⁵ Tamże, s. 9; APBK, rkps I-k-2, s. 19.

¹²¹⁶ APBK, rkps I-k-2, s. 19.

¹²¹⁷ Tamże, s. 23-24.

przełożonej bernardynek, a zgromadzeni w świątyni rozpoczynali śpiew hymnu *Te Demu laudamus*, po zakończeniu, którego zakonnice powracały do klasztoru „idąc składnością zakonną”¹²¹⁸. Profeski przez pięć lat pozostawały pod bezpośrednią opieką wikarii, „ażeby pierwiej [...] w cnotach świętych i pobożności życia postępki znaczny uczyniły i na wizytacjach ojców wizytatorów zakonnego i przystojnego zachowania swego dostateczne świadectwo od zgromadzenia miały [...]”¹²¹⁹.

Fakt złożenia profesji, podobnie jak obłóczyny, był odnotowywany w księdze przechowywanej w klasztorze, a wpisów dokonywano w części zatytułowanej „Metryka professoratu albo registr professowanych, pomienionych sióstr zakonnych w kościele wzwwyż pomienionym S. Agnieszki panny i męczennice Chrystusowej w tenże Roku Pańskim 1713 zaczęty”¹²²⁰. Stosowano analogiczne zasady jak przy wcześniejszym wpisie dotyczącym obłóczyn, podając datę złożenia ślubów przez nowicjuszkę, aktualną przełożoną oraz imię i nazwisko kapłana z zakonu bernardynów, który celebrował ten akt, ale tylko przy wpisach bliższych tej dacie oraz tych prowadzonych już na bieżąco. Jako, że księgę zaczęto odtwarzać na początku XVIII w., wcześniejsze adnotacje często pozbawione są wszystkich istotnych elementów, których nie sposób było przywołać z pamięci. Pierwsze notki zawierają jedynie imiona składających profesję, najdawniejsza bernardynka, którą wymieniono bez żadnych dat to *Prudencja Maciejowska*¹²²¹. Ostatnią odnotowano profesję z dnia 4 marca 1780 r., złożoną przez siostrę *Mariannę Ptaszyńską*¹²²². Od momentu założenia księgi czyli od początku XVIII w. zapisy były tworzone z pełną starannością i odnotowywano tam już wszystkie wymagane elementy. Wzorcowy zapis wyglądał następująco: „Roku P. 1750 dnia 28 czerwca uczyniła profesją siostra *Antonina* Gumieniecka w rękach N. Przewieleb. Ojca Jana Kapistrana Połanieckiego¹²²³ na ten czas diffinitora aktualnego, za licencyją Najprzewieleb. Ojca Augustyna Obrąpalskiego¹²²⁴ na ten czas prowincjała, za przełożenstwa tejże

¹²¹⁸ Tamże, s. 24.

¹²¹⁹ Tamże, rkps W 25, s. 441.

¹²²⁰ ABKr., rkps 221, s. 83.

¹²²¹ Tamże.

¹²²² Tamże, s. 91.

¹²²³ Zasłużony zakonnik, urodzony w 1694 r. w Wieliczce k. Krakowa w rodzinie drobnoszlacheckiej Jana i Reginy, autor skryptów z zakresu filozofii i teologii oraz modlitewników, po ukończeniu szkoły parafialnej wstąpił do zakonu bernardynów 24 X 1713 r. w klasztorze św. Bernardyna w Krakowie. W różnych czasach był wybierany trzykrotnie diffinitorem. Zmarł w Kalwarii Zebrzydowskiej 6 X 1763 r., Kachel, T. 4, s. 306.

¹²²⁴ Po raz drugi wybrany prowincjałem prowincji małopolskiej w 1748 r., zmarł 12 I 1759 r. w Paradyżu, N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 167.

Najprzewielebniejszej panny *Salomei Łodzińskiej*¹²²⁵. Z pewnością istniała starsza księga, w której umieszczano informacje o złożonych profesjach, można wysunąć przypuszczenie, iż uległa zniszczeniu w trakcie inwazji szwedzkiej.

c. Śmierć i pochówki zakonnice

Regestr sióstr zmarłych, który stanowi część metryki klasztornej, zawiera zapiski o stu czterdziestu trzech siostrach¹²²⁶. Jak już wspomniano nie są one kompletne, gdyż zostały odtworzone dopiero z początkiem wieku osiemnastego za rządów matki *Gabrieli Czernej*. Jako pierwsze umieszczono tam informacje o zgonach zakonnice *Szczęsnej*, a następnie *Petroneli*, bez podania ich nazwisk oraz dokładnej daty śmierci. Zawodna ludzka pamięć pozwoliła sięgnąć co najwyżej do czasu sprzed „pierwszych Szwedów” czyli okresu potopu i przywołać bardziej charakterystyczne imiona jak te wspomniane powyżej czy też szczególne okoliczności jakim był np. zgon w tym samym dniu sióstr *Winiarskiej* i *Benedykty Świerczkowskiej*¹²²⁷. Pierwsza roczna data śmierci, którą zanotowano to 1664 r., kiedy to zmarła *Ludwika Orzęcka*¹²²⁸. Zapiska ta stanowi przykład na pewne ograniczenia ludzkiej pamięci, której nie zawsze można w pełni ufać. Jak świadczą, bowiem poza klasztorne źródła wymieniona *Ludwika* jeszcze w 1679 r. piastowała urząd wikarii¹²²⁹. Wspomniana data jej zgonu nie mogła być więc poprawna. Odtwarzająca księgę datę dzienną śmierci zakonnicy podano dopiero przy sporządzaniu nekrologu dawnej przełożonej – *Katarzyny Gawrońskiej*, zmarłej 21 lutego 1712 r.¹²³⁰

Analizując zapiski o zgonach bernardynek można poznać ich przyczyny oraz okoliczności, wiek w jakim on nastąpił, a także poznać urzędy jakie sprawowała lub szczególne przymioty ducha czy charakteru, którymi za życia siostra się odznaczała. W wielu przypadkach nekrologi są jedynym świadectwem i śladem obecności zakonnicy we wspólnocie klasztornej. Najbardziej sędziwego wieku miała dożyć dyskretka *Wiktoria Grotówna*. Z jej nekrologi wynika, że gdy „wyplaciła dług śmiertelności” dnia 26 stycznia 1774 r., liczyła sobie sto dwa lata¹²³¹. Pozostaje nam zaufać wyliczeniom kronikarki,

¹²²⁵ ABKr., rkps 221, s. 89.

¹²²⁶ W części księgi zatytułowanej *Regestr sióstr zmarłych* znajduje się 146 nekrologów, nie wliczono jednak nekrologu *Grocholskiej*, *Anny z Nielepców Rusockiej* oraz *Katarzyny z Tęgoborskich Burzyńskiej* przyjętych do klasztoru jako wdowy lub żyjących w separacji od męża.

¹²²⁷ ABKr., rkps 221, s. 173.

¹²²⁸ Tamże, s. 175.

¹²²⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680.

¹²³⁰ ABKr., rkps 221, s. 176.

¹²³¹ Tamże, s. 192.

choć wiek ten wydaje się nieco zawyżony, biorąc pod uwagę ówczesną średnią długość życia. Późnych lat dożyły też siostry *Franciszka* Bętkowska – osiemdziesięciu sześciu, *Tekla* Łodzińska – osiemdziesięciu czterech, *Pacjencja* Orlińska, *Anna* Czerna – obie osiemdziesięciu dwóch¹²³². Niekiedy autorka nekrologu tylko ogólnie określiła wiek zakonnicy, jak w przypadku *Krystyny* Broniowskiej († 1696) czy *Teresy* Maciejowskiej († 1702), o których zanotowano, iż były starszycami¹²³³. Do zmarłych w młodym wieku, jako nowicjuszek, zaliczyć należy *Eleonorę* Rzegociankę jak również *Hiacynkę* Krzyżańską († 1727), która miała ukończone zaledwie siedemnaście lat, a także *Michaelę* Dąbrowską († 1700), określoną w nekrologu jako „młoda profeska” czy *Elżbietę* Gostkowską († 1727), która odeszła do wieczności „w młodym wieku życia swego”, przeżywszy w zakonie dwanaście lat¹²³⁴.

Jak wspomniano dzięki zapiskom możliwe jest także poznanie problemów i zdrowotnych bolączek z jakimi przed śmiercią zmagaly się bernardynki¹²³⁵. Niekiedy zgon poprzedzony był długą chorobą, a czasem następował niespodziewanie, bez obecności wspólnoty klasztornej. *Antonina* Błońska, zmarła 24 maja 1734 r., zmagala się przez kilka lat z bólami nóg, ponadto przez ostatni rok przed śmiercią jej problemy ze zdrowiem nasiliły się na tyle, że nie była już w stanie podnieść się z łóżka¹²³⁶. *Aniela* Skocziszowska, dwukrotna przełożona, od 15 grudnia 1739 r., cierpiała na paraliż. Zmarła 9 maja 1740 r., po czterdziestu dwóch latach spędzonych w klasztorze, a w jej nekrologu zaznaczono, iż „imieniowi korespondując anielskie lubo w ludzkim ciełe będąc prowadziła życie”¹²³⁷. *Ludwika* Jagniątkowska († 1770), również na starość złożona paraliżem, spędziła w łóżku ostatnie pięć lat życia. Niekiedy w nekrologu zaznaczono dokładną nazwę choroby, na którą cierpiała zakonnica jak w przypadku *Agnieszki* Mszaneckiej († 1740), zmarłej na febrę, ale częściej notowano jedynie jak długo przed śmiercią siostra chorowała, zaznaczając, że schorzenie było ciężkie lub nieuleczalne.

W ostatnich chwilach siostry przy jej łóżku gromadziła się cała wspólnota klasztorna, towarzysząc jej i wspierając swą modlitwą. Obecny był również spowiednik,

¹²³² Tamże, s. 197, 199, 201.

¹²³³ Tamże, s. 175.

¹²³⁴ Tamże, s. 174-175, 177-178.

¹²³⁵ Dodawanie obok informacji o śmierci także wzmianki na temat przyczyny zgonu np. wskutek epidemii, łączyło ten fakt z wydarzeniem dziejowym o szerszym znaczeniu dla lokalnej społeczności, a zarazem uwidaczniało zmysł kronikarski piszącego, M. Tomaszek, *Przeszłość w teńsku i działaniu społeczności klasztornych*, W: *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski*. T. 2. Pod red. H. Manikowskiej. Warszawa 2018, s. 233-234.

¹²³⁶ ABKr., rkps 221, s. 180-181.

¹²³⁷ Tamże, s. 183.

który dbał, by przed śmiercią zakonnica wyspowiadała się i przyjęła Najświętszy Sakrament. Stanowiło to istotny element wspólnotowego życia, skoro wybrzmiewa w tak wielu nekrologach bernardynek. O zmarłej 27 listopada 1739 *Antoninie* Sławskiej, która przeżyła w klasztorze zaledwie trzy lata zanotowano: „przed wybraniem się w drogę wieczności, opatrzona SS. Sakramentami, przy serdecznym żalu i skrusze, przez ręce O. W. Duchownego Michała Ostrowskiego, na ten czas spowiednika i przy prezencji sióstr wszystkich Bogu jako Oblubieńcowi oddana, w dzień Wszystkich ŚS. Zakonu naszego”¹²³⁸. Charakteryzując ostatnie chwile *Antoniny* Gumienieckiej († 1768), zapisano w jej nekrologu, iż „ta w zakonnej obserwie przeżywszy lat 18 w ręku o. Floriana Strzałczyńskiego na ten czas penitencjarza przy wszystkich żalonych siostrach ducha Bogu oddawszy uprasza wszystkich o westchnienie”¹²³⁹. Zdarzały się niekiedy sytuacje, że śmierć nadchodziła niespodziewanie, w środku nocy, bez wcześniejszych sygnałów wobec czego nie zawsze reszta wspólnoty klasztornej zdążyła zgromadzić się przy odchodzącej współsiostrze. Bez obecności pozostałych zakonnice oraz ówczesnego spowiednika o. Ludwika Szembeka, zmarła w dniu 24 maja 1734 r., o godzinie czwartej nad ranem, *Urszula* Kleczeńska¹²⁴⁰. Podobne okoliczności towarzyszyły śmierci *Marianny* Przyłęckiej, która „szczęśliwie życie zakończyła po krótkiej chorobie” w dniu 13 października 1734 r. Autorka nekrologu opisując jej ostatnie chwile zanotowała: „tegoż wieczora były panny siostry u niej, aż do dziesiątej godziny, gadając z nimi, po tym pragnąc uspokojenia porozchodziły się siostry, na ten czas nie bywszy żadnej przy niej, zasnęła w Bogu i zakończyła życie swoje bez panien sióstr i ojca spowiednika [...] poschodziły się siostry jak dała znać sługa na ten czas pilnująca jej, już my jej nie zastały żywej”¹²⁴¹.

Jak wspomniano w zapiskach o śmierci zakonnice bardzo często zaznaczano urząd jaki sprawowała, skupiając się przede wszystkim na tych funkcjach, które pełniła kilkakrotnie lub w ostatnim okresie życia. O *Konstancji* Tomaszowskiej, zmarłej 19 marca 1728, zanotowano „dyskretka druga, zasłużona i zapracowana w zakonie świętym tak głosem swoim chwalać Pana Jezusa jako i przy funkcji wikaryjskiej pilna była”¹²⁴². Spisując nekrolog *Eufrozyny* Lifferówny, która zakończyła życie dnia 7 listopada 1740 r., podkreślono, iż „zakrystianką będąc kościół Boski z wielką pilnością i pracą rąk swoich

¹²³⁸ Tamże, s. 183.

¹²³⁹ Tamże, s. 190.

¹²⁴⁰ Tamże, s. 180.

¹²⁴¹ Tamże, s. 181.

¹²⁴² Tamże, s. 179.

zdobiąc, na wikaryjskiej po tym funkcji, którą regularnie odprawując i w latach podeszłych bez wszelkiej falgi zostając”¹²⁴³. W zapisce o śmierci dyskretki Róży Lisowskiej w dniu 30 października 1760 r., zaznaczono, że „będąc wikarią i mistrzynią kilkanaście lat przy wszelkiej obserwacji zakonnej wielkim przykładem i zbudowaniem sióstr żyjąc w zakonie 45 lat”¹²⁴⁴.

W nekrologach opisywano również przymioty charakteru zmarłej zakonnicy. Szczególnie doceniano takie cechy jak pokora, pobożność, pracowitość, a także wzorowe przestrzeganie zakonnej reguły¹²⁴⁵. Przedstawiając sylwetkę *Kunegundy* Strusówny zaznaczono, iż była to „zasłużona, i zapracowana w zakonie S. dyskretka, która wielkim wzorem była, wedle cnót SS. świątobliwości, pokory S., posłuszeństwa S. i wielkiej cierpliwości”¹²⁴⁶. *Katarzyna* Dębińska († 1730) została zapamiętana jako przezacna i świątobliwa, „w respekcie wielkim i kochaniu będąca wszystkich panien zakonnych”¹²⁴⁷. O *Prudencji* Spaczkównie († 1738) zanotowano, iż „przy wszelkiej obserwacji zakonnej, zachowując wszystko, co do zakonności należało, w cnotach świętych postępując, ustawicznie we dnie i w nocy na modlitwach trwając, przez całe swoje życie w zakonie przykładowie żyjąc, w ustawicznych postach, mortyfikacjach”¹²⁴⁸. Charakteryzując wspomnianą już *Agnieszkę* Mszanecką, podkreślono, iż „przeżyła ku chwale Boga Najwyższego lat pięćdziesiąt jeden w wszelkiej obserwacji zakonnej, bez żadnego spoczynku pracując, zacząwszy od nowicjatu zawsze ustawiczna w chórze, w pokorze wielkiej, w miłości nierozzerwanej z siostrami żyjąc spokojnie oraz zachowując i pełniąc należyte kondycje Reguły S”¹²⁴⁹. W nekrologu *Marcjanny* Dukiwiczówny († 1799), która zmarła w wieku sześćdziesięciu siedmiu lat, zaznaczono iż była utalentowana muzycznie, pięknie śpiewała i grała na organach¹²⁵⁰.

Miejszem pochówku bernardynek był ich klasztorny kościół. Było to zgodne z tradycją chrześcijańską, według której zmarłych od połowy IV wieku starano się grzebać w kościele lub przynajmniej w jego pobliżu¹²⁵¹. Nadzwyczajne wydarzenia powodowały jednak odstępstwa od tego zwyczaju. Działo się tak zwykle w okresach szalejących

¹²⁴³ Tamże, s. 184.

¹²⁴⁴ Tamże, s. 187.

¹²⁴⁵ J. Gwioździk, *Ars moriendi w klasztorach żeńskich doby staropolskiej. Zarys problematyki*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” T. 37/38: 2006, s. 258-263.

¹²⁴⁶ ABKr., rkps 221, s. 178.

¹²⁴⁷ Tamże, s. 180.

¹²⁴⁸ Tamże, s. 183.

¹²⁴⁹ Tamże, s. 184.

¹²⁵⁰ Tamże, s. 198-199.

¹²⁵¹ A. Bruździński, *Ludwik i Anna Helclowie oraz ich rakowicka fundacja Bogu i ludziom*. W: *Dziedzictwo rodziny Helclów w Krakowie*. Pod red. S. Basisty. Kraków 2014, s. 61.

epidemii, które zmuszały zakonnice do opuszczenia klasztornych murów i szukania schronienia poza miastem. Nagła śmierć, która zbierała wówczas swoje żniwo przyczyniała się do tego, że niektóre z bernardynek spoczęły poza stradomskim klasztorem. Na takie okoliczności wpływ miały także zawieruchy wojenne, które również skazywały zakonnice na konieczność tułaczki i niepewny los. Jak zanotowano w nekrologu „podczas Szwedów” zmarła *Magdalena* Pychowska i została pochowana w klasztorze na Żłóbku u OO. Bernardynów, gdyż zabudowania konwentu bernardynek były wówczas zniszczone. Zapewne z tych samych powodów spoczęły tamże kolejne siostry: *Terencjanna* Rajska, *Marianna* Kotlicka, *Helena* Pukarzewska¹²⁵². Zmarła w 1663 r. w Krakowie *Ludgarda* Zebrzydowska została pochowana w Kalwarii Zebrzydowskiej, w grobie fundatorów. Przyczynił się do tego fakt, iż kościół św. Agnieszki był wciąż zrujnowany na skutek szwedzkiej inwazji¹²⁵³. Śmierć *Julianny* Pernusówny, która nastąpiła na skutek zarazy musiała przypaść już na okres odbudowy klasztoru bernardynek po zniszczeniach wojennych, jej pochówek odbył się u OO. Bernardynów na Stradomiu, „bo jeszcze grobu nie było w kościele Ś. Agnieszki”¹²⁵⁴. Dla tej samej przyczyny spoczęła tam również *Klemencja* Nagotówna¹²⁵⁵. Pochówki kolejnych bernardynek, trzech sióstr z rodziny Del Pace: *Modestii*, *Pacjencji* oraz *Beaty*, a także *Teodory* Gruszczyńskiej odbyły się już w kościele św. Agnieszki, co świadczy o tym, iż proces odbudowy był już na tyle zaawansowany, że możliwe było zorganizowanie tam uroczystości żałobnych¹²⁵⁶. Pierwsza z bernardynek, która spoczęła w kościele św. Agnieszki po zakończeniu inwazji szwedzkiej, gdy siostry już nowo sprowadziły się do klasztoru po okresie rozproszenia to *Apolinara* Oświęcimówna¹²⁵⁷. Następne trzynaście zakonnice zmarłych po niej również zostało pochowanych w klasztornej świątyni. Wyjątek stanowiła kolejna z zapisanych w księdze sióstr, *Eufrazja* Belinówna, którą śmierć zastała w czasie wygania spowodowanego epidemią i pogrzebano ją w kościele Bernardynów w Bochni¹²⁵⁸. Gdy w 1712 r. odeszły „zarażone powietrzem” wikaria *Apolinara* Ligocka wraz ze swą służącą *Magdaleną* oraz *Aleksandra* Rościszewska zostały pochowane na podwórzu pod Męką Pańską¹²⁵⁹. Określając miejsce wiecznego spoczynku trzech

¹²⁵² ABKr., rkps 221, s. 173.

¹²⁵³ APBK, rkps I-b-21, k. 422.

¹²⁵⁴ ABKr., rkps 221, s. 173.

¹²⁵⁵ Tamże, s. 174.

¹²⁵⁶ Tamże.

¹²⁵⁷ Tamże.

¹²⁵⁸ Tamże.

¹²⁵⁹ Tamże, s. 175-176.

następnych sióstr, *Katarzyny* Gawrońskiej, *Klary* Bierońskiej oraz *Heleny* Pinocci, zmarłych w lutym i kwietniu 1712 r., zapisano jedynie „tamże”, co może wskazywać, iż one również spoczęły w tym samym miejscu¹²⁶⁰. Przy kolejnych nekrologach bernardynek, aż do czasy kasaty nie zaznaczono miejsca ich pochówku, niekiedy krótko tylko wspomniano, że dana siostra została pochowana w grobie w kościele. Wydaje się więc, że dla autorki zapisek było oczywistym, że chodziło o ich klasztorną świątynię.

Ostatnia z zakonnice pochowana przy stradomskim konwencie przed kasatą to zmarła w dniu 14 grudnia 1787 r., w wieku siedemdziesięciu pięciu lat, *Joanna* Borowska. W jej nekrologu zanotowano jedynie, iż żyła przykładnie, pobożnie, była świątobliwa, a chorobę znosiła cierpliwie¹²⁶¹. Kolejny pogrzeb bernardynki od św. Agnieszki odbył się już po kasacie klasztoru. *Pacjencja* Orlińska zmarła 11 grudnia 1788 r. w wieku sześćdziesięciu czterech lat i spoczęła przy kościele św. Józefa¹²⁶². Cztery kolejne współsiostry – *Anna* Czerna, *Serafina* Szczepkowska, *Róża* Delechowska oraz *Marcjanna* Dukiewiczówna zmarłe w okresie od 1797-1799 zostały pochowane przy kościele pw. św. Piotra Małego na Piasku¹²⁶³. Było to następstwem ustawodawstwa, które zakazywało grzebania zmarłych na cmentarzach przykościelnych ze względu na bezpieczeństwo sanitarne. Dnia 18 lutego 1792 r. Komisja Policji Obojga Narodów w „Uniwersale do Miast Wolnych” o cmentarzach i ubojniach nałożyła na władze miejskie i kościelne obowiązek wyznaczenia poza miastem terenu na cmentarze oraz przygotowania niezbędnych do tego środków. Uzupełnieniem tego przepisu stało się zarządzenie konsystorza krakowskiego, na czele z oficjałem kanonikiem Mikołajem Wybranowskim h. Poraj († 1808), obowiązujące od 25 marca 1793 r., zgodnie, z którym zakazano grzebania zmarłych przy wszystkich kościołach w obrębie murów Krakowa. Na ten cel zostały przeznaczone następujące miejsca: przy kaplicy świętych Sebastiana i Rocha, przy kościele Bernardynów na Stradomiu, przy kaplicy świętych Filipa i Jakuba na Kleparzu oraz przy kościółku św. Piotra Małego na Garbarach. Stan taki przetrwał do 1803 r., do powstania cmentarza Rakowickiego¹²⁶⁴.

¹²⁶⁰ Tamże, s. 176.

¹²⁶¹ Tamże, s. 196.

¹²⁶² Tamże, s. 197.

¹²⁶³ Tamże, s. 197-199.

¹²⁶⁴ A. Bruździński, *Ludwik i Anna Helcłowie...*, s. 62-63; A. Grabowski, *Cmentarze dawnego Krakowa. Wypisy z dzieł*. Opr. J. Stasiak, Pod red. A. Wawruszczuk. Kraków 2008, s. 17-22; J. Kracik, *Miasto zatrzymuje umarłych. Krakowskie nekropolie a kultura duchowa XVII-XVIII wieku*. W: *Z przeszłości Krakowa*. Pod red. J. M. Małeckiego. Warszawa – Kraków 1989, s. 179-180.

Ostatnia przełożona klasztoru św. Agnieszki, *Kunegunda Przytkowska*, zmarła 19 października 1801 r. spoczęła przy kościele św. Filipa i Jakuba na Kleparzu. *Teklę Łodzińską*, *Jadwigę Wojnowską*, *Franciszkę Bętkowską*, zmarłe między 1805 a 1813 r. pochowano już na nowym generalnym cmentarzu. Po uzyskaniu stosownego zezwolenia zmarła w dniu 12 listopada 1816 r. *Ludgarda Połaniecka* została pogrzebana przy kościele św. Józefa, podobnie jak zmarłe w kolejnych latach *Teresa Kolędowiczówna*, *Marianna Ptaszyńska* oraz ostania z grona bernardynek od św. Agnieszki – *Konstancja Dydyńska*.

Należy również wspomnieć o bernardynkach, które wywodziły się z konwentu św. Agnieszki, lecz życie zakończyły i zostały pochowane poza nim, gdyż wcześniej wyjechały na nową fundację. *Ezmaryja Maciejowska* w 1625 r. została wysłana z klasztoru lubelskiego na fundację do Drzewicy jako przełożona. Zmarła tamże, jednak jej zgon odnotowano bez podania dokładnej daty. Do wyjazdu zostały wraz z nią wyznaczone jeszcze trzy siostry wywodzące się z klasztoru św. Agnieszki: *Humilitas Złocka* jako wikaria, *Apolinara Maciejowska* jako dyskretka oraz *Helena Pukarzowska*. Wszystkie swoje życie zakończyły w Drzewicy. Wątpliwość zachodzi jednak w odniesieniu do siostry *Heleny*. W spisie zakonnicy zmarłych w klasztorze św. Agnieszki widnieje bowiem wzmianka o śmierci *Eleny Pukarzewskiej*, która zakończyła życie prawdopodobnie w czasie potopu szwedzkiego i spoczęła przy kościele OO. Bernardynów na Żłobku¹²⁶⁵. *Justyna Korytkówna* zmarła w 1627 r. podczas zarazy i została pochowana w kościele OO. Bernardynów w Łukowie¹²⁶⁶. *Franciszka Branicka* zmarła 7 maja 1655 r., w wieku ok. siedemdziesięciu lat, z czego czterdzieści dziewięć przeżyła w zakonie. Zapiska o jej śmierci znajduje się w kronice klasztoru lubelskiego¹²⁶⁷.

Siostry wysłane wraz z *Teresą Zadzikówną* dla założenia klasztoru św. Józefa, spoczęły tamże w murowanym grobie w kościele. Jako pierwsza spośród nich zmarła w dniu 12 marca 1647 r. „cnót i świętobliwości pełna i do wszystkiego bardzo sposobna” *Pelagia Tomicka*, która przeżyła w zakonie trzydzieści jeden lat¹²⁶⁸. W dniu 24 listopada 1652 r., w trakcie wygnania spowodowanego zarazą życie zakończyła *Teresa Zadzikówna*. Jej pogrzeb odbył się 17 lutego 1653 r., już po powrocie bernardynek do Krakowa. Przełożona spoczęła w murowanym grobie pod kazalnicą¹²⁶⁹.

¹²⁶⁵ ABKr., rkps 221, s. 173.

¹²⁶⁶ *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 264.

¹²⁶⁷ Tamże, s. 265.

¹²⁶⁸ W nekrologu błędnie zapisano, że przeżyła w zakonie trzydzieści trzy lata, ABKr., rkps 129, s. 93; rkps 2, s. 12.

¹²⁶⁹ ABKr., rkps 2, s. 18-19.

Dnia 16 grudnia 1657 r. odeszła, przeżywszy pięćdziesiąt sześć lat, *Helena* Rogozińska, przez sześć lat wikaria, a przez pięć przełożona klasztoru św. Józefa. Po powrocie z wygania spowodowanego najazdem szwedzkim „poczęła chorować lubo przez one niewczasy podróże i frasunki ustawiczne bardzo na zdrowiu zwałoną będąc słabiała”¹²⁷⁰. Przy jej śmierci obecny był spowiednik klasztoru św. Józefa o. Hilary Ubald. Kronikarka podkreśliła zwłaszcza jej zasługi jako wikarii, którą została obrana po wyjeździe z klasztoru na Stradomiu: „ten pracowity urząd na się przyjąwszy, świeciła jako świeca na lichtarzu wystawiona, nie tylko nauką i ćwiczeniem młodych sióstr zasadzając je jako szczepy w nowym ogrodzie Chrystusowym, ale też i dobrym przykładem z siebie, powodem będąc do wszelkiej doskonałości zakonnej”¹²⁷¹. Można się domyślać, iż wpływ na tak sumienne podejście do wykonywanej funkcji miała formacja jaką przeszła jeszcze w konwencie św. Agnieszki, gdzie spędziła, począwszy od nowicjatu, dwadzieścia osiem lat. Z kolei na końcu nekrologu siostry *Heleny* znajduje się zapiska o staraniach na rzecz wspólnoty zakonnej, gdyż jak zaznaczono „księgi wszystkie chorałowe sprawiła 3000 ją kosztowały, żaden konwent piękniejszych nie ma”¹²⁷². Organizacją jej pogrzebu zajęła się wikaria *Charitas* Łowicka. Jako, że kościół św. Józefa po inwazji szwedzkiej był jeszcze zrujnowany siostry rozważały, aby zmarłą pochować u Bernardynów na Żłóbku, jednak jak zanotowała kronikarka „dobrzy przyjaciele i życzliwi radzili, aby tego nie czyniły, upatrując w tem szkodliwych rzeczy, któryby za tym mogły być przyjść, bo ta wielu była impreza, aby nas byli przenieśli do klasztoru św. Agnieszki i z niemi złączyli, a tę fundacyją wniwecz obrócili, co była niepodobna jako to insi na oko pokazali, jednak tak mówili; przez to samo gdybyście ją kędy indziej chowały, a nie u siebie tym samym dałybyście znać, że o ten klasztor swój nie dbacie i na to zezwalacie, abyście przeniesione były”¹²⁷³. Mając na uwadze wspomnianą sytuację zakonnice wynajęły chłopów do uprzątnięcia gruzów „i tak jako mogły przyozdobiwszy kościółek, aparatów pożyczwszy, bo swoich nie było, gdyż stracone zostały przez Szwedów, pogrzeb przystojnie z procesjami i mszami ss. odprawowały dnia 18 grudnia”¹²⁷⁴. *Helena* Rogozińska spoczęła w murowanym grobie pod kazalnicą.

Dnia 8 października 1688 r. o godzinie trzeciej nad ranem „wziął Pan Bóg z tego świata Wielebną Pannę *Charitas* Łowicką, dyskretkę najstarszą na ten czas, pełną cnót i

¹²⁷⁰ Tamże, s. 25.

¹²⁷¹ Tamże, s. 25-26.

¹²⁷² Tamże, rkps 129, s. 94.

¹²⁷³ Tamże, rkps 2, s. 26.

¹²⁷⁴ Tamże.

świętobliwości, osobliwie w niskiej pokorze, nie pomniąc na swoje wysokie urodzenie od przyjscia do Zakonu s. ustawicznie się ćwiczyła w miłości Boskiej, w umartwieniu ustawiczna była, a osobliwie wyjechawszy od S. Agnieszki z klasztoru na tę tu fundacją klasztoru Jozepha S. ustawicznie pracowała”¹²⁷⁵. Jak już było wspomniane w klasztorze św. Józefa pełniła urząd mistrzyni panien świeckich, wikarii, a także była matką przełożoną. W jej nekrologu podkreślono, iż zawsze pierwsza wstawała na jutrznię, chętnie usługiwała chorym siostram, nauczała śpiewu i stanowiła wzór zakonnej gorliwości, czerpiąc przykład z swej ciotki *Teresy Zadzikówny*. Świętych sakramentów udzielił jej i towarzyszył w ostatnich chwilach spowiednik klasztoru św. Józefa o. Paweł Kłocki.

Siostra *Aniela Glińska* zmarła 19 stycznia 1694 r., przeżywszy w zakonie pięćdziesiąt trzy lata, z czego pierwsze pięć w klasztorze św. Agnieszki. Zaczęła poważnie chorować, gdy po raz trzeci została wybrana na urząd matki przełożonej konwentu św. Józefa. Sprawowała go dwa lata „w których to dwóch latach chciał Oblubieniec Niebieski onę dobrze wypolerowawszy wypróbować jako złoto w ogniu, dopuszczając na nie różne choroby”¹²⁷⁶. Siostrze Glińskiej w końcowych chwilach jej życia towarzyszył ówczesny spowiednik ich konwentu, o. Mikołaj Janiszowski¹²⁷⁷. Jako ostatnia z grona bernardynek od św. Agnieszki, które w 1646 r. wyjechały na nową fundację, zmarła dnia 6 czerwca 1697 r. dyskretka *Katarzyna Wolińska*. Odeszła mając siedemdziesiąt pięć lat, z czego w zakonie przeżyła pięćdziesiąt sześć. W ciągu swego pobytu w klasztorze „na oczy ciężki ból i nieznośny cierpiąc często zapadała, że najmniejszego światła nie mogła znieść, ale jako w ciemnicy w izbie siedziała albo leżała i po kilka niedziel”, aż ostatecznie całkiem straciła wzrok, „tak, że człowieka rozeznąć nie mogła”¹²⁷⁸. Pomimo swych zdrowotnych problemów wytrwale wypełniała zakonne obowiązki. Po zamieszkaniu w klasztorze św. Józefa sprawowała urząd portulanki, szafarki, „jednak przy tej swojej pracy do chóru nie omieszkiwała i na jutrznię zawsze stawiała, a przy tym i do kościoła rękami swemi aparaty awtowała”¹²⁷⁹. Dnia 26 maja 1661 r. została wybrana na przełożoną konwentu św. Józefa. Jak zaznaczyła autorka nekrologu „ten urząd z wielką chwałą Boską i z ukontentowaniem sióstr odprawiła i gdyby potem nie ta przeszkoda na oczy zapadnienie pewnie by nie raz na ten urząd przełożoński obrana

¹²⁷⁵ Tamże, rkps 129, s. 99.

¹²⁷⁶ Tamże, s. 101.

¹²⁷⁷ Tamże, s. 101.

¹²⁷⁸ Tamże, s. 102.

¹²⁷⁹ Tamże.

była”¹²⁸⁰. Przed śmiercią chorowała przez szesnaście niedziel, ale starała się wstawać na Eucharystię, dopóki starczało jej sił. Zmarła w uroczystość Bożego Ciała, w obecności dwóch kapłanów, którzy akurat odprawiali w klasztorным kościele Mszę Świętą, ojca spowiednika Franciszka Czerneckiego oraz pozostałych sióstr¹²⁸¹.

W kościele św. Agnieszki dokonywano również pochówku osób świeckich. W metryce konwentu odnotowano kilka takich przypadków. Prawdopodobnie przed potopem szwedzkim zmarła i została pochowana u bernardynek Grocholska, która wstąpiła jako wdowa. Miała nawet przyjąć habit i złożyć profesję¹²⁸². W 1754 r. dnia 19 czerwca jako wdowa zmarła Marianna z Tarnawskich Pajączkowska¹²⁸³. Rok później dnia 1 kwietnia życie zakończyła Aleksandra Tomnicka, pochodząca z rodziny Strusów, która będąc wdową, dość krótko przebywała w konwencie św. Agnieszki¹²⁸⁴. Dnia 20 kwietnia tego samego roku zanotowano informację o śmierci wdowy Katarzyny z Łódzińskich Grochowickiej¹²⁸⁵. Pomędzy nekrologami zakonnice znalazły się również zapiski o śmierci Anny z Nielepców Rusockiej oraz Katarzyny z Tęgoborskich Burzyńskiej. Pierwsza z wymienionych zmarła 21 stycznia 1758 r. Była ona skarbnikową księstwa oświęcimskiego i zatorskiego, która po separacji od męża żyła w klasztornej klauzurze przez siedemnaście lat. Wspierała konwent swoją łaską i dobroczynnością. Została pochowana w osobnym grobie pod ołtarzem św. Anny¹²⁸⁶. Burzyńska „szczęśliwie w Bogu zasnęła” 22 sierpnia 1786 r. Po śmierci swego męża Wojciecha¹²⁸⁷, subdelegata grodzkiego krakowskiego, przez ponad dwadzieścia żyła w klasztorze św. Agnieszki za klauzurą jako siostra Trzeciego Zakonu¹²⁸⁸. W nekrologu zmarłej w dniu 15 czerwca 1775 r. Teresy Bartkowskiej, która „pożegnała się z tym światem w dzień Bożego Ciała” użyto określenia panna, co może sugerować, choć niekoniecznie, że odeszła jako młoda dziewczyna¹²⁸⁹. Panną nazwano również zmarłą 15 grudnia 1777 r. Katarzynę z Czernych Gumieniecką¹²⁹⁰. O pobycie świeckich kobiet w stradomskim klasztorze świadczy

¹²⁸⁰ Tamże.

¹²⁸¹ Tamże, s. 102-103.

¹²⁸² ABKr., rkps 221, s. 173,

¹²⁸³ Tamże, s. 2.

¹²⁸⁴ Tamże.

¹²⁸⁵ Tamże.

¹²⁸⁶ Tamże, s. 186.

¹²⁸⁷ Wojciech Burzyński został ustanowiony subdelegatem grodzkim krakowskim przez Józefa Michałowskiego podstarościgo krakowskiego 7 VII 1721 r. *Archiwum Komisji Prawniczej*. T. 8, cz. 2: *Zbiór aktów do historii ustroju sądów praw polskiego i kancelarii sądowych województwa krakowskiego z wieku XVI-XVIII*. Wyd. S. Kutrzeba. Kraków 1909, nr 213, s. 191-192.

¹²⁸⁸ ABKr., rkps 221, s. 186.

¹²⁸⁹ Tamże, s. 2.

¹²⁹⁰ Tamże.

również zapiska w źródłach bernardyńskich. Pod dniem 9 maja 1782 r. zanotowano informację o zgonie nieznaney z imienia ubogiej niewiasty od św. Agnieszki, która została pochowana na cmentarzu „ad crates”¹²⁹¹. Po kasacie klasztoru Św. Agnieszki odnotowano w księdze jeszcze zgon Agnieszki Gutowskiej. Zmarła ona 23 sierpnia 1788 r. w wieku czterdziestu trzech lat i jako świecka tercjarka została pochowana w grobie klasztoru św. Józefa¹²⁹².

3. Wydarzenia nadzwyczajne

a. Klęski żywiołowe

Pożary

Klasztor św. Agnieszki doświadczał w okresie swego istnienia niszczycielskiej siły żywiołów, które powodowały dewastację zabudowań i narażały wspólnotę bernardynek na rozproszenie, a także przysparzały trosk w związku z koniecznością naprawy obiektów i pozyskania funduszy na tego typu prace. Nie ominęły stradomskich panien ani tragedię związane z szalejącym ogniem, ani przetaczające się przez Kraków epidemie zarazy czy też klęski powodzi. Te ostatnie były ich szczególnym utrapieniem, ze względu na specyficzne położenie klasztoru na wystającym cyplu, tuż nad korytem Starej Wisły.

Niespodziewany pożar wybuchł na Stradomiu około roku 1476, pustosząc tamtejsze zabudowania, w tym również „dostatecznie zrujnował”¹²⁹³ klasztor bernardynek wraz z kościołem św. Agnieszki. Wówczas „wszystkie księgi, oryginalne dokumenta y należące papiery w jedną obróciły się perzynę”¹²⁹⁴. Siostry pozbawione dachu nad głową, „potoki łez z oczu z oczu swych wylewając”¹²⁹⁵, przeniosły się do konwentu klarysek pw. św. Andrzeja przy ul. Grodzkiej, „gdzie z wielką tamecznych sióstr miłością były przyjęte”¹²⁹⁶. Zrujnowany kościół i klasztor udało się odbudować

¹²⁹¹ APBK, rkps I-b-20, s. 272.

¹²⁹² ABKr., rkps 221, s. 3.

¹²⁹³ ABKr., rkps 207, s. 5.

¹²⁹⁴ Tamże.

¹²⁹⁵ Tamże.

¹²⁹⁶ Tamże.

dzięki wsparciu biskupa krakowskiego Jana Rzeszowskiego (ok. 1411 – 1488)¹²⁹⁷. Bernardynki w chwilach zagrożenia odwdzięczały się i również same udzielały schronienia potrzebującym zakonnicom. Informacja taka została zawarta w nekrologu zmarłej 30 kwietnia 1736 r. *Bronisławy Podczaskiej*, profeski z klasztoru bernardynek w Tarnowie. Wspomniano w nim, iż gdy pożar strawił ich konwent i kościół, siostry nie mając się gdzie podziąć, porozdzielały się po różnych miejscach i przybyły na mieszkanie do klasztoru św. Agnieszki¹²⁹⁸.

W obliczu zagrożenia ogniem klasztor stanął również w marcu 1509 r., na szczęście żywioł nie spustoszył jego zabudowań, o czym zaświadczył kronikarz Marcin Bielski († 1575) „Stradom wszystek zgorzał, krom samych tylko kościołów Ś. Jadwigi, Ś. Jagnieszki i bernardyńskiego, miasta Krakowa z wielką pracą ledwie obroniono”¹²⁹⁹. Ten sam obraz wypadków, datując je na 22 marca, przekazał inny kronikarz tamtych czasów Jost Ludwik Decjusz († 1545) *die 22 Martii Stradomia inter Cracovien[sem] portam et Vistulae pontem igne absumpta erat, divorum Hedvigis, Agnetis atque Bernhardini templis relictis, reliqua ex utraque parte ferme omnia incendio periere, summo etiam labore ipsa urbs Cracovia est a periculo liberata*¹³⁰⁰.

Dnia 2 maja 1556 r., w sobotę, w okresie wielkich upałów, około godziny dwudziestej wybuchł na Stradomiu duży pożar. Najpierw ogień wy dostał się „z małego domku nad Rudawką, [...] stojącego obok domu Gieczikowa”¹³⁰¹ i rozprzestrzenił się z dużą łatwością na kolejne zabudowania, ze względu na panującą wówczas suszę. Spaleniu uległ Stradom i Kazimierz, z wyjątkiem domów żydowskich oraz kilku domów na Przedryнку. Wśród obiektów sakralnych, które strawił żywioł znalazły się kościół św. Jadwigi ze szpitalem, ale bez domu prepozyta, kościół św. Agnieszki¹³⁰² z całym

¹²⁹⁷ F. Kiryk, J. Kurtyka, M. Michalewiczowa, *Rzeszowski Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 34, s. 76.

¹²⁹⁸ ABKr., rkps 221, s. 182; LZP, T. 2, s. 451.

¹²⁹⁹ *Kronika Marcina Bielskiego*. T. 2 (Ks. IV, V). Wyd. K. Turawski. Sanok 1856, s. 951.

¹³⁰⁰ J. L. Decjusz, *Contenta De Vetustatibus Polonorum Liber I. De Iagiellonum Familia Liber II. De Sigismundi Regis Temporibus Liber III*. Cracoviae [1521], s. LXVIII; Johann Pistorius, *Polonicae Historiae Corpvs. Hoc Est, Polonicarvm Rervm Latini recentiores & ueteres scriptores, quotquot extant, uno volumine compræhensi omnes, & in aliquot distributi Tomos. Ex Bibliotheca Ioan. Pistorii Nidani D. Opvs Omnibvs Pernecessarium, Ad Perfecte Cognoscendam Regionis Polonicae, Vicinarvmqve Ditionum descriptionem: & ad rerum a Polonis per omnes ætates gestarum intelligendam historiam, [...]*. Basileae 1582, Henricpetri, s. 306, przedruk, zawiera ten sam opis pożaru co u Decjusza.

¹³⁰¹ Jan z Komorowa OFM, *Krótką kroniką zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 14: 2010, s. 452.

¹³⁰² A. Grabowski podaje, że pożar miał miejsce 3 V, a spaleni uległ dach na kościele, *Starożytnicze wiadomości o Krakowie. Zbiór pism i pamiętników ty czących się opisowej i dziejowej przeszłości oraz zwyczajów tej dawnej stolicy kraju, z dodatkiem różnych szczegółów Polaków zając mogących. Z dawnych rękopiśmiennych źródeł zebrał [...]*. Kraków 1852, s. 78.

klasztorem i kościół św. Katarzyny na Kazimierzu wraz z klasztorem augustianów. Z kościoła bernardynek ocalała jedynie zakrystia¹³⁰³. Zrujnowane zabudowania udało się wznieść na nowo dzięki finansowemu wsparciu jakiego udzielił bernardynkom kanonik krakowski Jan Korzbog († 1572)¹³⁰⁴.

Kościół św. Agnieszki, podobnie jak kościoły bernardynów oraz św. Jadwigi, został zniszczony w czasie potopu szwedzkiego, o czym była już mowa na początku rozprawy¹³⁰⁵. Na rozkaz Stefana Czarnieckiego, komendanta miasta, ze względów strategicznych od 25 września zaczęto podpalać otaczające Kraków przedmieścia. W ten sposób spłonęła kolegiata św. Floriana, kościół św. Mikołaja oraz reformatów. Zabudowania bernardynek pożar strawił 26 września 1655 r. Sprawa jego odbudowy została podniesiona po trzech latach. Dnia 21 czerwca 1658 r. szlachta województwa krakowskiego zgromadzona na proszowskim sejmiku poleciła swym posłom, wybranym na sejm warszawski, aby zażądali ustanowienia funduszu przeznaczonego na odnowienie zniszczonych świątyń, w tym także pw. św. Agnieszki¹³⁰⁶.

Zarazy

We wspólnocie bernardynek spustoszenie siały również przechodzące przez miasto epidemie, które w średniowieczu jak i dobie nowożytnej, nękały miasto cyklicznie co kilkanaście, na nawet co kilka lat¹³⁰⁷. W trakcie zarazy w lipcu 1482 r. zachorowała siostra Wiktorja, córka wojewody rawskiego. Gdy stan jej wydawał się już beznadziejny zwróciła się w modlitwie o pomoc do o. Szymona z Lipnicy. Jej prośba została wysłuchana i szczęśliwie powróciła do pełni sił. W ramach podziękowania za

¹³⁰³ Jan z Komorowa OFM, *Krótką kroniką zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 14: 2010, s. 452; A. Walewander, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450-1586*. T. 2: *Zniszczenia wojenne i pożary*. Lwów 1932, s. 326; W. Kolak, *Klasztor augustianów przy kościele św. Katarzyny w Krakowie do połowy XV wieku. Fundacja, rozwój uposażenia i rola kulturalna*. Kraków 1982, s. 119-120.

¹³⁰⁴ H. E. Wyczawski, *Św. Agnieszka*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 518; *Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. ab anno 1565 usque ad annum 1574 continuati a P. F. Caietano Michelesio Asculano Ordinis FF. Minorum pro – chronologo generali. Dein aucti et emendati a P. F. Eusebio Fermendzin O. F. M. ex – deffinitore et chronologo generali*. T. 20: 1565 – 1574. Prope Florentiam 1933, s. 254; L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników...*, T. 3. Kraków 1852, s. 163; W. Urban, *Korzbog Witkowski Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 14, s. 160.

¹³⁰⁵ W. Kochowski, *Lata potopu...*, s. 219-220.

¹³⁰⁶ M. Rożek, *Straty kulturalne i artystyczne...*, s. 142-143; *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*. T. 2, s. 634, 641-642.

¹³⁰⁷ U. Sowina, *Kraków wobec zarazy z 1543 roku w świetle rachunków miejskich*. W: *Epidemie w dziejach Europy. Konsekwencje społeczne, gospodarcze i kulturowe*. Pod red. K. Poleka, Ł. T. Sroki. Kraków 2016, s. 169-184.

uzdrowienie wysłała dwie siostry, które nie pozostawały, tak jak ona, w klauzurze, aby złożyły u grobu błogosławionego męża światło, możliwe, że w postaci świecy¹³⁰⁸. W 1572 r. szerzyła się w całym kraju zaraza, która spowodowała śmierć również wśród bernardynów. W Tarnowie zmarł wówczas o. Szczepan z Uzarzewa oraz wielu braci, a w klasztorze krakowskim dwudziestu czterech braci, wśród których znalazł się również o. Bernard, pełniący funkcję spowiednika bernardynek u św. Agnieszki¹³⁰⁹.

Przed zarazą zmuszone były uciekać karmelitanki z klasztoru przy kościele św. Marcina i to już w rok po swoim przybyciu do Krakowa. Jak podaje kronikarka siostry, których było wówczas siedem, pięć cudzoziemek z Belgii i dwie nowicjuszek Polki, wyjechały z miasta 6 września 1613 r. Pomocy udzieliła im ich fundatorka i dobrodziejka Konstancja z Myszkowskich Bużeńska, która postanowiła wywieźć je do swego dworu w Gręboszowie, miejscowości położonej w pobliżu ujścia Dunajca do Wisły. Razem z nimi ewakuowała z Krakowa czternaście bernardynek od św. Agnieszki. Bużeńska okazała troskę zakonnicom ze Stradomia, gdyż czuła się związana z klasztorem, w którym jako tercjarka spędziła dwanaście lat. Karmelitanki uchodząc z miasta pierwszą noc spędziły goszcząc w konwencie św. Agnieszki, a następnie wszystkie zakonnice udały się Wisłą do majątku Bużeńskiej, gdzie w lokalnym kościele odprawiono uroczyste nabożeństwo. Siostry przebywały w Gręboszowie przez trzy miesiące, wyjechały 9 grudnia, a odwiozła ich siostra Konstancji, Anna z Myszkowskich Branicka¹³¹⁰.

W nekrologach zakonnic pojawiają się wzmianki, że siostra zmarła „podczas wielkiego powietrza”. Taka informacja, bez podania dokładnej daty, znalazła się przy zapisce odnoszącej się do zgonu *Beaty* Dębińskiej oraz jej rodzonej siostry *Innocencji*, zmarłych prawdopodobnie w połowie wieku siedemnastego¹³¹¹. W okresie od 1652 do 1663 r. nieustannie ziemie polskie były bowiem pustoszone przez epidemie dżumy, tyfusu płamistego i czarnej ospy. Pierwsze zachorowania pojawiły się jeszcze w 1651 r. na południowo-wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej, a rok później odnotowano pierwsze przypadki w Małopolsce¹³¹². Strach przed szalejącą zarazą przyczynił się do tego, że

¹³⁰⁸ *Acta Sanctorum Julii...*, s. 532.

¹³⁰⁹ Jan z Komorowa OFM, *Krótką kroniką zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 14: 2010, s. 462.

¹³¹⁰ K. Targosz, *Piórem zakonnicy...*, s. 263-264; *Klasztory karmelitanek bosych w Polsce, na Litwie i Rusi ich początek, rozwój i tułactwo w czasie rozruchów wojennych w XVII wieku. Rzecz osnuta na kronikach klasztornych*. T. 1: *Kraków I Klasztor św. Marcina*. Opr. R. Kalinowski. Kraków 1904, s. 14-17.

¹³¹¹ ABKr., rkps 221, s. 173.

¹³¹² A. Karpiński, *W walce z niewidzialnym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*. Warszawa 2000, s. 70.

bernardynki niejednokrotnie opuszczały stradomski klasztor i szukały schronienia poza miastem. Świadczy o tym miejsce pochówku wspomnianych zakonnice, obie spoczęły bowiem w kościele we Stanowiskach¹³¹³, w dobrach pana Łąckiego. Podczas zarazy zmarła również *Jadwiga* Bujalska, pochowana w kościele w Wielopolu¹³¹⁴, a także *Julianna* Pernusówna, którą, ze względu na to, iż w kościele św. Agnieszki nie było jeszcze grobu, pochowano na Stradomiu u OO. Bernardynów¹³¹⁵. W czasie szalejącej epidemii życie zakończyła siostra *Eufrazja* Belinówna, ale jak zapisano „w powietrze, ale nie powietrzem”, a więc przyczyna zgonu nie miała bezpośredniego związku z zarazą. Jako, że siostry przebywały wówczas prawdopodobnie w rozproszeniu poza swoim rodzimym klasztorem, jej doczesne szczątki złożono w Bochni, w kościele pw. Św. Krzyża u OO. Bernardynów¹³¹⁶. Wyjazdy zakonnice poza mury klasztoru były typową praktyką w obliczu zagrożenia zarazą, co potwierdzają również zapiski z kroniki bernardynek od św. Józefa. Gdy w 1652 r. „plaga to jest powietrze szerzyć się poczęło w Krakowie”¹³¹⁷ musiała opuścić miasto ich przełożona *Teresa* Zadzikówna i „rząd dobry zostawiwszy w klasztorze”¹³¹⁸ udała się wraz z pozostałymi siostrami do wsi Giebło koło Pilicy, do majątności swego kuzyna Stanisława Warszyckiego, kasztelana krakowskiego. Tam 24 listopada, w wigilię wspomnienia św. Katarzyny, swojej patronki, zmarła, jednak przyczyną śmierci nie była zaraza, lecz wcześniejsza przewlekła choroba. Po ustąpieniu epidemii bernardynki powróciły do miasta 15 lutego 1653 r., a dwa dni później zorganizowały uroczysty pogrzeb swojej przełożonej¹³¹⁹.

Podczas epidemii dżumy, gdy zakonnice przebywały „w rozproszeniu” zmarły też *Ludwika* Orzęcka¹³²⁰, *Ludwina* Rasowska¹³²¹, a w r. 1695 *Modesta* Księcka z klasztoru św. Agnieszki.¹³²² Nie wiadomo, gdzie dokładnie nastąpił ich zgon, ale można się domyślać, że poza murami rodzimego zgromadzenia, które opuściły w celu poszukiwania bezpieczniejszego schronienia.

W 1662 r. zakonnice z klasztoru św. Józefa ponownie wyjechały do swoich rodzin, gdyż matka przełożona *Katarzyna* Wolińska († 1697) „myśląc, aby uchroniła siostry od

¹³¹³ Wieś położona w obecnym województwie świętokrzyskim.

¹³¹⁴ Wieś położona w obecnym województwie małopolskim.

¹³¹⁵ ABKr., rkps 221, s. 173.

¹³¹⁶ Tamże, s. 174.

¹³¹⁷ ABKr., rkps 2, s. 18.

¹³¹⁸ Tamże.

¹³¹⁹ Tamże, s. 19.

¹³²⁰ ABKr., rkps 221, s. 175, podana data 1664 w nekrologu jest błędna, bowiem w 1679 r. *Ludwika* jest notowana jako zakonnica pełniąca urząd wikarii, ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680.

¹³²¹ ABKr., rkps 221, s. 175.

¹³²² Tamże.

plagi boskiej, musiała je do pokrewnych ich porozdawać, a sama z kilka sióstr [...] wyjechawszy z klasztoru na Kalwarii mieszkała, dotąd póki się ta plaga Boska nie uśmierzyła”¹³²³. Z kolei metryka konwentu św. Józefa przechowała informację o siostrze *Joannie* Gabońskiej, która zmarła 27 listopada 1680 r. gdy „podczas plagi boski morowego powietrza z inszemi siostrami z klasztoru na wywietrzenie się wyszedłszy na przemieście krakowskie do jednego domu”¹³²⁴. Można przypuszczać, że niebezpieczeństwo szalejącej zarazy, spowodowało, że także bernardynki od św. Agnieszki, wzorem zakonnice od św. Józefa, szukały w wspomnianych latach schronienia poza miastem.

Z niebezpieczeństwem zarazy zmagaly się bernardynki także w pierwszej połowie XVIII wieku. W latach 1700-1721, gdy rozgrywała się wielka wojna północna, na teren Rzeczypospolitej dotarła wielka epidemia dżumy, która pustoszyła również wschodnią i środkową Europę. W 1706 r. zachorowania rozpoczęły się w Krakowie. Apogeum zarazy przypadło na lata 1708-1712, a przypadki choroby występowały na terenie zarówno Korony jak i Litwy¹³²⁵. W 1711 r. w metryce klasztornej odnotowano zgon *Rozalii* Wojeńskiej, która zmarła w trakcie pełnienia urzędu matki przełożonej¹³²⁶. Rok później „zarażone powietrzem” zmarły dwie siostry: *Apolinara* Ligocka, wraz ze swoją służącą *Magdaleną* i *Aleksandra* Rościszewska, portulanka, które pochowano na podwórzu pod Męką Pańską¹³²⁷.

Powodzie

Klasztor św. Agnieszki ze względu na swe położenie w pobliżu koryta Wisły, które biegło dzisiejszymi Plantami dietlowskimi był narażony, podobnie jak konwent bernardynów, na częste uszkodzenia i straty powodowane przez wzbierające wody rzeki. Powodzie wyrządzały szkody materialne, a niekiedy zmuszały zakonnice do opuszczenia swojej siedziby. Wisła zagroziła Kazimierzowi i Stradomiu w czasie wielkich wylewów w 1468 i 1475 r. Po roku 1468 Długosz zanotował, iż „dnia 3 sierpnia spadły niesłychane ulewy... woda tak wysoko wezbrała, że przedmieście Stradom z swymi kościołami i domami aż po mury Krakowa całe było zatopione. Powiększała się jeszcze

¹³²³ ABKr., rkps 2, s. 28.

¹³²⁴ ABKr., rkps 129, s. 97.

¹³²⁵ A. Karpiński, *W walce z niewidzialnym...*, s. 71.

¹³²⁶ ABKr., rkps 221, s. 175.

¹³²⁷ Tamże, s. 175-176.

powódź, gdy stawy pozrywane gwałtownie wylały”¹³²⁸. Między 24 a 27 lipca 1475 r. w kościołach OO. Bernardynów i św. Agnieszki woda podeszła aż na wysokość ołtarzy. Ulewa wyrządziła również straty w położonych w pobliżu Krakowa ogrodach warzywnych. Przyczyn tej klęski Długosz upatrywał w trzyletniej suszy, która miała być wywołana pojawieniem się komety¹³²⁹. Powódź uszkodziła zabudowania klasztoru św. Agnieszki w 1534 r., o czym świadczy fakt, iż w lipcu wspomnianego roku kapituła krakowska przekazała dla bernardynek 4 floreny w miejsce jałmużny, z przeznaczeniem na wykonanie niezbędnych napraw¹³³⁰. Nie znamy zakresu zniszczeń, jednakże wiadomo, iż wylew rzeki nastąpił na początku miesiąca i utrzymywał się przez tydzień, a jak przekazują źródła był tak wielki, iż „in hominum memoria similis non fuit”, zniszczeniu uległ wówczas most w pobliżu Kazimierza¹³³¹. W roku 1570 Wisła wystąpiła ze swego koryta i wylała, powodując zniszczenia zarówno w klasztorach braci jak i sióstr bernardynek. W jej następstwie wyniknął głód oraz zaraza, które poczyniły spustoszenia wewnątrz wspólnot zakonnych¹³³². W 1580 r. 26 lipca klasztor św. Agnieszki został zniszczony przez powódź. Szkody, których zakresu nie znamy, poniósł nie tylko konwent, ale także ludzie mieszkający w jego sąsiedztwie¹³³³.

Czerwiec 1593 r. był bardzo deszczowym miesiącem. Opady spowodowały podniesienie stanu Wisły. Jak zapisał ówczesny kronikarz, krakowski mieszczanin „wtenczas spadł dżdżowy obłok, że od tego czasu tak srogie a wielkie dżdże były, że iże wielka woda przyszła na miasto Kraków w niedzielę po Pannie Maryjej Nawiedzeniu” [w niedzielę po 2 lipca]¹³³⁴. Spustoszenia były bardzo duże. Powódź zerwała most za bramą Skawińską, uszkodziła most za Kazimierzem i na Stradomiu, a także „popsowała

¹³²⁸ Z. Pianowski, *Z dziejów średniowiecznego Wawelu*. Kraków 1984, s. 178; K. Bąkowski, *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*. „Rocznik Krakowski” T. 5: 1902, s. 150.

¹³²⁹ A. Walewander, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1450-1586*. T. 1: *Zjawiska meteorologiczne i pożary (z wykresami)*. Lwów 1932, s. 34; *Od powietrza, głodu, ognia, i wojny.... Klęski elementarne na przestrzeni wieków*. Wrocławskie Spotkania z Historią Gospodarczą. Spotkanie 8. Pod. Red. T. Głowińskiego i E. Kościk. Wrocław 2013, s. 36; S. A. Sroka, *Klęski elementarne w Krakowie w XV wieku*. „Rocznik Krakowski” T. 67: 2001, s. 17; R. Malarz, *Powodzie w Krakowie*. „Konspekt” Nr 3 (23): 2005, s. 46-49.

¹³³⁰ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich*. T. 11, cz. 3, nr 1140, s. 36.

¹³³¹ A. Walewander, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450-1586*. T. 1, s. 81.

¹³³² *Annales Minorum seu Trium Ordinum...*, T. 20, s. 292.

¹³³³ Jan z Komorowa OFM, *Krótką kroniką zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 14: 2010, s. 472; A. Walewander, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450-1586*. T. 1, s. 152; *Kroniki bernardynów poznańskich...*, s. 66-67.

¹³³⁴ *Kronika mieszczanina krakowskiego z lat 1575 – 1595*. W: *Biblioteka Krakowska*. T.70: 1930. Wyd. H. Barycz, s. 140.

domy, piwnice, grunty, u ś. Jadwigi w kościele była, ś. Jagnieszki kościół wszytek na chłopa najwyższego załała, że mniszki z klasztoru musiały się wywozić”¹³³⁵. Kronikarz wspomniał również, iż wówczas dwie zakonnice się „nie wróciły”¹³³⁶, może przestraszone trudami życia w klasztorze w tak niekorzystnej i niebezpiecznej lokalizacji blisko rzeki. Woda zagroziła również kościołowi bernardynów, zalewając jego wnętrze „po samą kazalnicę”¹³³⁷. Wydarzenia te opisał także ks. Jan Wielewicki, jezuita i kronikarz. Według jego relacji dnia 1 lipca wspomnianego roku w Krakowie i okolicy, przez czterdzieści osiem godzin bez przerwy padał silny deszcz, który trzeciego dnia doprowadził do wylewu Wisły, tak wielkiego, że ówczesni mieszkańcy nie pamiętali podobnego. Klasztor i kościół ojców bernardynów został zalany do tego stopnia, że poziom wody przewyższył oba ołtarze o łokieć¹³³⁸ i zakonnicy byli zmuszeni opuścić swoją siedzibę i przenieść się do klasztoru franciszkanów. Powódź dotknęła także bernardynki. Zakonnice musiały w nocy uciekać przed niebezpieczeństwem do okien, skąd zostały ewakuowane łódkami. W skutek zalania cały Stradom stał się zdatny do żeglugi, woda podniosła także oba mosty Kazimierski i Skawiński¹³³⁹. Z kolei ks. Krzysztof Zelner zanotował, iż powódź 1593 r. nastąpiła *circa festum Joannis Baptistae*, a „zalała woda kościół Bernardynów i inszych wiele popsowała, a była u Bernardynów na półtora chłopa tak w kościele jako na cmentarzu i wielką szkodę tak w ludziach jako w majątnościach ich i we zbożu i urodzaju poczyniła”¹³⁴⁰. Bernardynki ucierpiały od kataklizmu także w roku 1598. Ks. Zelner zanotował bowiem, iż „tegoż roku w dzień ś. Biernata przypadła powódź małego mniejsza od tej, która była tak 5 lat, tj. 1593 roku. Nie była w kościele u Bernardynów tylko u drzwi, lecz szkodę wielką tak w ludziach, którzy tonęli, jako w zbożu uczyniła i drogi chleb stąd był [...]”¹³⁴¹.

¹³³⁵ Tamże.

¹³³⁶ Tamże.

¹³³⁷ Tamże.

¹³³⁸ 0, 44 m

¹³³⁹ *Ipsa prima die Iulii ingens pluvia Cracoviae et circa vicina loca esse coepit et integris 48 horis sine intermissione duravit, statimque tertia vide licet die Maxima facta est Vistulae eluvies, qualem a memoria hominum visam non fuisse multi putabant. Monasteria et templum PP. Bernardinorum ita aqua occupavit, ut altaria duobus cubitis superaret, Patresque Bernardinos ad Monasterium S. Francisci migrare coegit. Moniales S. Agnetis vix ab evidenti ex aquis periculo ad fenestras noctu adductis navibus sunt ereptae. Stradomia navigabilis facta. Pons Casimiriensis et Scavinensis vi aquarum sublatus, J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1579 do r. 1599 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 7. Kraków 1881, s. 167 – 168.*

¹³⁴⁰ *Groby królów polskich w Krakowie w kościele katedralnym na zamku. Poprzedza Kronika X. Krzysztofa Zelnera mansjonarza w kościoła Panny Maryi. Tę oraz inne pomniki historyczne, z dawnych rękopisów wydał A. Grabowski. Kraków 1838, s. 18.*

¹³⁴¹ Tamże, s. 21.

Kolejne kataklizmy nawiedzały klasztor również w wieku siedemnastym, który nazywany bywa „małą epoką lodowcową”, a to za sprawą licznych klęsk doświadczających mieszkańców wielu krajów europejskich. Wiązały się one z wyjątkowym ochłodzeniem klimatu, zwłaszcza bardzo zimnymi miesiącami letnimi, a w konsekwencji nieurodzajem i słabymi zbiorami. Na to wszystko nakładały się również zawirowania na gruncie politycznym, związane choćby z trwającą wojną trzydziestoletnią (1618-1648). Te niekorzystne warunki klimatyczne utrzymały się, aż do początku osiemnastego stulecia, wywierając znaczący wpływ na codzienne losy ówczesnych mieszkańców¹³⁴². Nuncjusz Claudio Rangoni w swym liście z 13 sierpnia 1605 r. donosił, iż wielkie opady spowodowały podniesienie stanu Wisły, a w ich konsekwencji powódź wyrządziła szkody w klasztorze OO. Bernardynów na Stradomiu¹³⁴³. Wiadomość o tej klęsce przekazał również ks. Zelner, zaznaczając, iż w dzień św. Wawrzyńca [10 sierpnia] woda „zalała i Bernardynów kościół trochę niżej niż r. 1593. Szkody poczyniła w ludziach, zbożach, bydłe, skąd drogość urosła”. Można się jedynie domyślić, że straty dotyczyły również konwentu św. Agnieszki¹³⁴⁴. W 1625 r. między początkiem miesiąca, a 10 czerwca miał miejsce wielki wylew Wisły. Woda zagroziła kościołom i konwentom bernardynów oraz św. Agnieszki z ich placami i ogrodami. Zakonnicy i zakonnice byli zmuszeni opuścić swoje siedziby, z wyjątkiem niewielu osób, które zamieszkiwały ostatnie piętra klasztorów. Droga z Krakowa na Kazimierz stała się dostępna tylko przy użyciu łódek, a szkody wyrządzone przez powódź, jak stwierdził kronikarz, były łatwiejsze do oszacowania niż opisanie¹³⁴⁵. Częste wylewy Wisły powodowały niszczenie murów klasztoru, a ponadto zamieszkiwanie przez zakonnice w zawilgoconych pomieszczeniach musiało fatalnie odbijać się na ich zdrowiu. Chcąc zaradzić tej sytuacji *Teresa Zadzikówna*, podczas gdy po raz drugi sprawowała urząd przełożonej tj. od 1640 r., postanowiła wybudować wały ochronne, które miałyby strzec konwent przed powodzią. Mimo, iż zyskała poparcie pozostałych sióstr, napotkała na jakieś nieokreślone bliżej przeszkody, które uniemożliwiły realizację

¹³⁴² G. Parker, *Globalny kryzys. Wojna, zmiany klimatyczne i katastrofa w XVII wieku*. Oświęcim 2019, s. 18-27, 33-38.

¹³⁴³ AAV, F. Borghese II, 232, k. 40v., List nuncjusza Claudio Rangoniego z 13 sierpnia 1605 r.

¹³⁴⁴ *Groby królów polskich...*, s. 26.

¹³⁴⁵ Ab initio Junii ad decimum fere eiusdem die ingens inundatio Vistulae ita permansit, ut non solum hortum nostrum vicinorumque, verum etami templam et Monasterca PP. Bernardinorum et S. Agnetis cum suis areis hortisque appleverit et suis sedibus praedictos religiosos ac religiosos migrare coeferit, praeter paucas personas, quae supremus monasteriorum contignationes incolebant. Cracovia etiam Casimiriam nonnisi naviculis veniendum erat. Quanta hinc damna sint secuta aestimari magis potest, quam describi, J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1620 do r. 1629 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 17. Kraków 1899, s. 199-200.

jej planów. Jak podaje kronika „nieprzyjaciel duszny przyjemnych Panu Bogu na niebo zasług, znosić nie mogąc, pewną wzbudził turbacją, dla której zatrzymać się od zamysłów swych musiała”¹³⁴⁶. Świadectwem kolejnych kataklizmów, które nawiedziły Kraków jest jedna z najstarszych zachowanych tablic powodziowych, znajdująca się na murze dawnego klasztoru bernardynek¹³⁴⁷. Umieszczony na niej napis głosi *1671 XX Iuly – Magdalis ardentis dum traycit aethera rore applaudit altum Vistula attollens caput scire aeram rogitas chronicos en collige elencho CIs DILVIVM stItt mox anno redeunte tumet violentior amnis cernis desuper indicem*¹³⁴⁸. Na tablicy znajdują się dwa znaki określające wysokość wód powodziowych. Niższy z nich, w formie palca wskazującego ręki, odnosi się do wylewu z 22 lipca [wspomnienie św. Marii Magdaleny] 1670 r.¹³⁴⁹, a wyższy upamiętnia ten z 20 lipca 1671 r.¹³⁵⁰.

II. 28. Tablica powodziowa, Źródło: *Taki Kraków. Tablice powodziowe*. Wyd. Referat Ochrony przed powodzią. Wydział Bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego Urzędu Miasta Krakowa. b. d.

¹³⁴⁶ ABKr., rkps 2, s. 17.

¹³⁴⁷ Obecnie nie zachowana, „Niestety w ciągu ostatnich czterdziestu pięciu lat zniknęły trzy historyczne znaki powodziowe. Największą stratą jest brak najstarszej w Krakowie, siedemnastowiecznej tablicy powodziowej, która jeszcze dziesięć lat temu znajdowała się na murze Kościoła Garnizonowego pw. św. Agnieszki”, L. Opyrczał, U. Opyrczał, A. Bąk. *Tablice powodziowe na terenie Krakowa*. „Gospodarka Wodna” Nr 7: 2018, s. 211-220. Brak tablicy potwierdzony w trakcie wizji lokalnej, jest widoczna jeszcze na zdjęciach Google Street View z listopada 2009 r.

¹³⁴⁸ 1671 20 lipca/ Gdy dzień św. Magdaleny gorącą rosą napęlnia powietrze, cieszy się Wisła podnosząc głowę. Chcesz wiedzieć kiedy to było, szukaj w kronikach. Tu wylew zatrzymał się. Niebawem w rok potem wznosi się woda jeszcze gwałtowniej. Zobacz główny wskaźnik, *Taki Kraków. Tablice powodziowe*. Wyd. Referat Ochrony przed powodzią. Wydział Bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego Urzędu Miasta Krakowa. b. d.

¹³⁴⁹ Data została zapisana w formie chronostychu.

¹³⁵⁰ *Taki Kraków. Tablice...*; J. Pociask-Karteczka, *Przemiany stosunków wodnych na obszarze Krakowa*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego T. 1144. Prace Geograficzne*. Z. 96. Kraków 1994, s. 8; Taż, *Płynie Wisła, płynie...* W: *Tu wszystkim jest Polską... Eseje krajoznawcze o Krakowie i Małopolsce*. Wyd. Oddział Krakowski PTTK im. ks. Karola Wojtyły. Kraków 2009, s. 56.

Cztery lata później, w 1675 r., określanym jako drugi rok „bez lata” w siedemnastym stuleciu¹³⁵¹, Wisła ponownie poczyniła szkody, zalewając na Stradomiu zarówno zabudowania klasztoru bernardynów jak i konwentu św. Agnieszki¹³⁵². Powódź nawiedziła siedzibę bernardynek także ok. roku 1743. By upamiętnić to wydarzenie przed ich kościołem ustawiono kamień ciosowy, na którym był znak określający poziom wody. Wspominano o tym opisując kataklizm, jaki dotknął Kraków 27 sierpnia 1813 r., w tym także kościół i klasztor bernardynów na Stradomiu. Wówczas, jak zmierzono, „o trzy ćwierci łokcia wyższa była [woda] nad tenże kamień”¹³⁵³.

b. Nowe fundacje

Bernardynki z klasztoru św. Agnieszki brały aktywny udział w tworzeniu nowych fundacji zakonu na terenie Rzeczypospolitej. Świadczy to o tym, iż ich konwent miał ugruntowaną pozycję i cieszył się dobrą sławą i opinią u władz Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów, którzy popierali tę formę zaangażowania, każdorazowo wyrażając zgodę na ich wyjazd. Potwierdza to również, iż stradomskie bernardynki odznaczały się pobożnością i zakonną gorliwością i ten model duchowości starały się przeszczepić do wspólnot organizowanych w miejscu nowych fundacji.

Tarnów

Decyzja o powstaniu klasztoru bernardynek w Tarnowie została podjęta na kapitule prowincjalnej bernardynów, która obradowała w Warcie w 1550 r.¹³⁵⁴. Jego fundatorem był Jan Amor Tarnowski († 1561), hetman wielki koronny, syn fundatora kościoła i konwentu bernardynów w Tarnowie. Zakonnice na nowe miejsce zostały sprowadzone przez niego z klasztoru św. Agnieszki w Krakowie. Nie wiadomo, które siostry tworzyły zręby powstającej wspólnoty, jedyna znana spośród nich to Zofia *Regina* Tarnowska, siostra hetmana¹³⁵⁵. Tarnowski wybudował dla zakonnice niewielki, drewniany klasztor, usytuowany w pobliżu kościoła bernardynów, którzy sprawowali nad

¹³⁵¹ G. Parker, *Globalny kryzys...*, s. 38.

¹³⁵² S. Namaczyńska, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w l. 1648 – 1693*. Lwów 1937, s. 43.

¹³⁵³ APBK, rkps I-b-20, s. 330; ABKr., rkps 207, s. 335.

¹³⁵⁴ B. P. Siwiec FPS, *Bernardyni tarnowscy w latach (1459-1939). Zarys dziejów klasztorów Zakonu Braci Mniejszych w Tarnowie*. Kraków 1999, s. 59.

¹³⁵⁵ LZP, T. 2, s. 203.

nimi opiekę duchowo-religijną. Z powodu braku własnej świątyni uczęszczały do ich kościoła na nabożeństwa. Wspólnotę w tym czasie tworzyło około dwudziestu czterech sióstr, jednak ich liczba stopniowo się zmniejszała. Możliwe, że pod koniec XVI w. zgromadzenie przestało istnieć, gdyż brak informacji, aby była tam wdrażana reforma potrydencka¹³⁵⁶.

W 1614 r. klasztor spłonął. Został wyremontowany z inicjatywy o. Michała Hallera, gwardiana tarnowskich bernardynów oraz dzięki wsparciu księżnej Teofili Ostrogskiej. Wybudowano wtedy także drewniany kościół pw. św. Michała Archanioła. Uroczyste wprowadzenie sióstr miało miejsce 11 lipca 1630 r. Skład wspólnoty został ponadto uzupełniony trzema siostrami bernardynkami przybyłymi z Lublina¹³⁵⁷. Kolejne straty poniósł klasztor w okresie najazdu szwedzkiego w 1655 r. oraz pożaru miasta z 1663 r. Ostrogscy, opiekunowie bernardynek, po raz kolejny przystąpili do budowy nowego, tym razem murowanego klasztoru, na planie czworoboku. Prace zostały ukończone w 1680 r. Brak własnego kościoła powodował, że bernardynki tak jak w początkach swego istnienia w Tarnowie, musiały chodzić na nabożeństwa do bernardynów. Po 1747 r. przystąpiono do budowy nowej świątyni, dzięki zapisowi jaki ofiarowała na ten cel przełożona Helena Nikelsonówna. Wykorzystano także materiały, pochodzące z rozebranego zamku Tarnowskich na Górze św. Marcina. Budowa jednonawowego kościoła p. w. św. Barbary została ukończona w 1776 r. Dalsze losy bernardynek przerwał jednak dekret kasacyjny cesarza Józefa II z 12 grudnia 1781 r. Zabudowanie stały puste, aż do 1789 r., gdy zamieszkali tam bernardyni, usunięci z swojego tarnowskiego klasztoru¹³⁵⁸.

Wilno

Klasztor bernardynek w Wilnie p. w. św. Michała powstał dzięki staraniom nawróconego z kalwinizmu Lwa Sapiehy († 1633), kanclerza wielkiego litewskiego. Wystawił on własnym nakładem jednonawowy, murowany kościół położony przy ul.

¹³⁵⁶ B. P. Siwiec FPS, *Bernardyni tarnowscy...*, s. 61-62.

¹³⁵⁷ Tamże, s. 64-65; A. Szylar, *Żeńskie zgromadzenia zakonne na obszarze diecezji tarnowskiej w pierwszym okresie jej istnienia (1786-1805)*. W: *Dzieje diecezji tarnowskiej*. T. 2: *Institucje i wydarzenia*. Pod red. A. Gąsior, ks. J. Królikowskiego. Tarnów 2012, s. 412-413.

¹³⁵⁸ A. Chadam OFM, *Tarnów*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 543; *Bernardyni w Tarnowie. Klasztor i kościół. Informator, przewodnik*. Opr. F. Rydzak OFM, s. 11; *Przewodnik po Tarnowie*. Opr. Z. Rapaport, M. Rozwadowski. Tarnów 1929, s. 28; W. Balicki, *Miasto Tarnów pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym i naukowym*. Tarnów 1831, s. 78-79.

Zarzeczej, w pobliżu konwentu bernardynów. Wzniósł także, przylegający do świątyni, jednopiętrowy budynek klasztorny. Powodowała nim chęć ułatwienia codziennej egzystencji sióstr z klasztoru na Zarzeczcu, które nie posiadały własnego kościoła i były zmuszone uczęszczać, przechodząc przez most na Wilejce, na nabożeństwa do wspomnianego kościoła bernardynów¹³⁵⁹. Motywy i okoliczności fundacji zostały przedstawione przez kronikarkę bernardynek, która zanotowała „Gdzie ten pan zacny i pobożny czasu jednego [...] przez okno na Zarzeczcu poglądając pacierze swe nabożne odprawował, obaczy alić wiel. Panny zakonne zakonu św. Franciszka, pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Panny Przenajświętszej na Zarzeczcu mieszkające, idą przez most pospolity, nie mając mostu swego własnego, z klasztoru do kościoła wiel. ojców bernardynów na nabożeństwo. Co widząc, [...] nad niemi wzruszony i zdjęty, rzecze do drugich [...] te słowa *O Boże wszechmogący, jako te wiel. panny zakonne, [...] przechodząc przez ten most co dzień od pospółstwa żadnego poszanowania nie mają, jako podczas dni niepogodnych i błotnistych czasów po błocie się szargają*”¹³⁶⁰.

Budowa kościoła i klasztoru dla bernardynek została zapoczątkowana w styczniu 1594 r., a „introdukacja solemna wiel. panien klasztoru zarzeckiego do klasztoru naszego nowo wybudowanego [...] z kościoła wiel. ojców bernardynów odprawowała się roku pańskiego 1596, dnia 29 augusta”¹³⁶¹. Założek nowej wspólnoty stworzyło osiem zakonnice, wśród których znalazła się także Teofila Sapieżanka, bratanica fundatora. W klasztorze św. Michała zaprowadzona została klauzura, a siostry złożyły uroczyste śluby, czym odróżniały się od tercjarek ze wspólnoty na Zarzeczcu¹³⁶².

Według relacji kronikarki między 1599 a 1602 r. przełożoną wileńskiego klasztoru była panna *Anna* Krakowianka¹³⁶³, która przyjechała z Krakowa wraz z panną *Małgorzatą* Roz[d]rażewską „dla przyuczenia w obserwancyjej względem Reguły naszej”, a po zakończeniu czteroletniej kadencji „nazad obie powróciły”¹³⁶⁴. Można przypuszczać, iż bernardynki z klasztoru św. Agnieszki stanowiły pewien wzór w realizacji potrydenckiej reformy życia zakonnego i z tego powodu zostały wybrane, by zaszczerpić ducha gorliwości w nowo tworzącej się wspólnoty. Jak wynika z zapisek w źródłach bernardyńskich na nową fundację do Wilna posłana została w 1604 r. *Anna*

¹³⁵⁹ K. Grudziński, *Wilno-św. Michał*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 556.

¹³⁶⁰ *Kronika bernardynek świętomichalskich...*, s. 335.

¹³⁶¹ Tamże, s. 337.

¹³⁶² K. Grudziński, *Wilno-św. Michał*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 556.

¹³⁶³ Prawdopodobnie tożsama z *Anną* Radomską.

¹³⁶⁴ *Kronika bernardynek świętomichalskich...*, s. 357, 413, 415.

Radomiska, której za towarzyszkę wyznaczono *Benedyktę Hallerównę*¹³⁶⁵. Dnia 31 sierpnia tegoż roku prowincjał o. Hieronim Przybiński wystawił obediencję dla *Anny Radomiskiej* która została mianowana przełożoną nowo powstałej wspólnoty. Swoją decyzję umotywował następująco „przełoż dla większego w zakonnym ćwiczeniu i cnót świętych postępu, tudzież też i dla snadniejszego w nim gospodarstwie rządu domowego, was, siostrę przerzeczoną naznaczyliśmy temu miejscu za starszą i przełożoną”¹³⁶⁶. Świadczy to o tym, iż zakonnica *Anna* odznaczała się cechami osobowości, które uznane zostały za niezbędne, by tworzyć zręby nowej wspólnoty. Prowincjał musiał też darzyć bernardynki od św. Agnieszki zaufaniem i uznał, iż to właśnie one będą najlepszymi nauczycielkami Reguły i przekażą zakonne zwyczaje wileńskim siostrom.

Lublin

Siostry Trzeciego Zakonu św. Franciszka żyły w Lublinie już przed 1535 r., w drewnianym klasztoru, położonym obok konwentu bernardynów. Około 1578 r. wraz ze służbą ich wspólnota liczyła około trzydzieści osób. Wielki pożar z 1580 r. zniszczył dom tercjariek, a teren do nich należący został włączony do cmentarza bernardynów¹³⁶⁷.

Nowa fundacja bernardynek w Lublinie powstała za zgodą papieża Pawła V, króla Zygmunta III Wazy i biskupa krakowskiego Marcina Szyszkowskiego. Jej formalne potwierdzenie nastąpiło na konwokacji odbytej w Wilnie, podczas, której wszyscy definitoryzy wyrazili swą aprobatę na założenie nowego klasztoru bernardynek oraz sprowadzenie w tym celu zakonnicy z krakowskiego konwentu św. Agnieszki. Wśród fundatorów należy wymienić Piotra Czernego z Witowic († 1617)¹³⁶⁸, chorążego lubelskiego oraz Marcina Sienieńskiego wraz z małżonką Katarzyną z Ligęzów i jej matką. Ci ostatni podejmowali starania u biskupa krakowskiego i uzyskali zgodę władz zakonnych na powstanie fundacji. Kierowały nimi być może także pobudki osobiste. Ich córka Teresa, od trzeciego roku życia była wychowywana przez bernardynki od św. Agnieszki. Być może zależało im, by wstąpiła do klasztoru położonego bliżej jej miejsca

¹³⁶⁵ Zakonnica nieznana bliżej z innych źródeł, wiadomo, jeszcze, iż w 1614 r. wstąpiła do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych, co świadczy, iż powróciła później z Wilna do Krakowa.

¹³⁶⁶ APBK, rkps W-37, s. 212-213.

¹³⁶⁷ A. Chadam, *Lublin*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 524.

¹³⁶⁸ *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*. Pod red. A. Gąsiorowskiego, T. 4: *Małopolska (Województwa krakowskie, sandomierskie i lubelskie)*, z. 4: *Urzednicy województwa lubelskiego XVI-XVIII wieku*. Spisy. Opr. W. Kłaczewski, W. Urban, Kórnik 1991, s. 18, 107.

pochodzenia. Sienieński zakupił u Wojciecha Michniowskiego († 1621), łowczego lubelskiego, kamienicę w Lublinie z przeznaczeniem na mieszkanie dla bernardynek. Była ona położona na dawnym placu, który stanowił własność lubelskich tercjarek. Również wspomniany Piotr Czerny zapisał bernardynkom kamienicę, przekazał majątek ziemski w Rozkopaczowie, a także wybudował drewnianą kaplicę. Do czasu wzniesienia kościoła miały w niej być odprawiane nabożeństwa¹³⁶⁹.

Zręby nowej wspólnoty utworzyło sześć bernardynek z klasztoru św. Agnieszki, które zostały przywiezione do Lublina w 1618 r. przez Marcina Sienieńskiego. Znajdowały się wśród nich *Ezmaryja* Maciejowska, jej rodzona siostra *Apolinara*, *Franciszka* Branicka, *Humilitas* Złocka, *Justyna* Korytkówna i *Helena* Pukarzewska. Towarzyszyła im również wspomniana Teresa Sienieńska, córka fundatora. Najdłużej, bo od dwudziestu ośmiu lat w klasztorze przebywała, *Ezmaryja* Maciejowska. W 1615 oraz przed 1618 r. pełniła urząd przełożonej klasztoru św. Agnieszki. Jej doświadczenie oraz długoletni pobyt w zakonie przyczynił się do tego, że została mianowana pierwszą przełożoną w Lublinie. Funkcję tą pełniła do 1622 r. Urząd wikarii powierzono *Franciszce* Branickiej, która wstąpiła do klasztoru św. Agnieszki przed dwunastu laty. Obie nominacje zostały zatwierdzone przez o. Mikołaja Obugiełło, kustosa lubelskiego. Pozostałe siostry wysłane do Lublina również wyróżniały się długoletnim stażem zakonnym. *Humilitas* Złocka i *Justyna* Korytkówna przebywały w klasztorze od dwudziestu siedmiu lat, *Apolinara* Maciejowska od dwudziestu trzech, a *Helena* Pukarzewska od lat jedenastu. Przed bernardynkami z Krakowa postawione zostało odpowiedzialne zadanie wprowadzenia na nowej fundacji życia zakonnego, zgodnego z potrydencką reformą oraz przyjęcie i formacja nowicjuszek. Spośród sióstr przybyłych od św. Agnieszki funkcję przełożonej sprawowała w latach 1622-1625 również *Humilitas* Złocka, a w latach 1628-1631 oraz 1634-1636 *Franciszka* Branicka. W 1625 r. bernardynki krakowskie, z wyjątkiem *Justyny* Korytkówny i *Franciszki* Branickiej wyjechały na nową fundację do Drzewicy. Korytkówna zmarła w 1627 r. podczas zarazy i została pochowana w kościele OO. Bernardynów w Łukowie. Branicka zmarła 7 maja 1655 r. w wieku około siedemdziesięciu lat. Pozostałe siostry powołania krakowskiego zakończyły żywot w Drzewicy.

¹³⁶⁹ S. Barącz, *Pamiętnik zakonu WW. OO. Bernardynów w Polsce*. Lwów 1874, s. 386-387; A. Szylar, *Konwent bernardynek lubelskich...*, s. 37-38; J. Paszenda, *Dawny kościół i klasztor...*, s. 449.

Kraków – Św. Józef

Inicjatorką powstania w Krakowie drugiego konwentu bernardynek była *Teresa Zadzikówna*, zasłużona, dwukrotna przełożona klasztoru św. Agnieszki. Charakteryzując swoją działalność na wspomnianym urzędzie zapisała w kronice „pilnem zawsze chciała mieć oko na to, aby się wprzód wszystko na chwałę Bożą i na sławę zakonną, potem też i ku pożytkowi tegoż to klasztoru obracało, jakoż tego zostawa i teraz znaczna praca moja świadkiem żywym”¹³⁷⁰. Zadzikówna w pełni dostrzegała problemy związane z niekorzystnym położeniem stradomskiej siedziby bernardynek w pobliżu koryta Wisły. Jak już wspomniano, wystąpiła nawet z pomysłem wzniesienia wału przeciwpowodziowego wokół klasztoru, którego jednak z bliżej niewiadomych przyczyn nie udało się zrealizować. Zagrożone bernardynki często były zmuszone opuszczać swoją siedzibę i szukać schronienia w mieście u świeckich osób i jak zapisała Zadzikówna „a turbacją i powłóczenie sióstr z ciężkością i żalnością moją uważając, które być musiało dla przyległej Wisły i wody wylania, dla której to powodzi ciężkiej i wielkiej przykrości siostrom, a mianowicie przełożonym przyczyniać się musiało, że też i świeckich ludzi upraszać się dla pomieszkania niejakiemu siostrom musiało, gdyż się wszystek kościół i klasztor oną powodzią i wielkim wylaniem wody napełniał”¹³⁷¹. Okresowe rozproszenie wspólnoty mogło negatywnie wpływać na ciągłość życia zakonnego, w tym na zachowanie klauzury, ponadto przebywanie w zawilgoconych murach z pewnością nie było korzystne dla zdrowia zakonnic. Powyższe czynniki zaważyły na decyzji Zadzikówny, która uznała za konieczne wybudowanie drugiego klasztoru, w obrębie murów miejskich, stanowiącego schronienie dla bernardynek w momencie powodzi. Świadoma była zagrożeń zdrowotnych jakie stwarzała niekorzystna lokalizacja ich klasztoru „a co większa z zarazy srogiej, choroby ciężkie między siostrami panowały”¹³⁷², więc jak wyznała „na co ja ciężko bolejąc przemyślałam zawsze jakoby temu złemu zabezpieczyć [zapobiec] się mogło i jakoby w to potrafić, aby więc siostry w Krakowie w samym mieście dom jaki albo [...] klasztorek mogły mieć, aby czasu tej inundacji i powodzi przytulenie swoje i mieszkanie bezpieczne, a nie między świeckimi mieć mogły”¹³⁷³. Możliwe, że inspirację stanowił dla niej również przykład bernardynów, którzy wystarali się o wzniesienie niewielkiego klasztoru zwanego „Żłóbkim”,

¹³⁷⁰ ABKr., rkps 2, s. 4-5.

¹³⁷¹ Tamże, s. 5.

¹³⁷² Tamże.

¹³⁷³ Tamże.

położonego przy ulicy św. Jana (między Rynkiem, a ulicą św. Tomasza), karmelitów bosych, którzy mimo, iż posiadali klasztor na Wesołej, wzniesli swą drugą siedzibę – konwent pw. św. Michała i Józefa przy ul. Poselskiej czy zwierzynieckich norbertanek, które wybudowały klasztor św. Norberta przy ul. Wiślniej¹³⁷⁴.

Swoje plany przedstawiła rodzonemu bratu, Jakubowi Zadzikowi, biskupowi krakowskiemu, lecz nie uzyskała jego aprobaty. Jak przyznała w kronice „częstą rozmową i pisaniem moim o tom nalegała, aby to sprawić z łaski swej zechciał, a zem go do tego nakłonić nie mogła przez długi czas a to za czasem począł się trochę do tego skłaniać, ale, że dekret śmierci zaszedł, trudno było dalej”¹³⁷⁵. Po zgonie brata Zadzikówna nie porzuciła swych zamiarów, lecz usilnie zabiegała u egzekutorów jego testamentu o wyjednanie funduszy na ten cel. Jeden z wykonawców ostatniej woli biskupa, Maciej Łubieński (1641-1652), arcybiskup gnieźnieński zganił ją jednak nawet, „mówiąc, że to rzeczy niepotrzebne są”¹³⁷⁶. Podobnie uczynili pozostali jak ks. Jan Tarnowski († 1669)¹³⁷⁷, archidiacon krakowski, ks. Aleksander Brzyski, archidiacon zawichojski, ks. Łukasz Zdrojowski († 1648)¹³⁷⁸, kanonik krakowski, którzy jak przekazała „mie pofukali i myśleć o tem nie kazali”¹³⁷⁹. Mimo początkowego sprzeciwu wykonawcy testamentu przekazali jednak Teresie piętnaście tysięcy złotych z masy spadkowej po biskupie z przeznaczeniem na budowę nowego klasztoru. Z zapisek z kroniki wynika, że otrzymała jeszcze pięć tysięcy „innych pieniędzy”, nie precyzując jednak źródła ich pochodzenia¹³⁸⁰.

Gdy zamierzała rozpocząć starania wokół nowej fundacji natrafiła na opór ze strony pozostałych sióstr, które dowiedziały się, że otrzymała na tej cel fundusze ze spadku po bracie. Zgromadzenie złożyło w tej sprawie skargę do biskupa Tomasza Oborskiego († 1645), administratora biskupstwa krakowskiego zarzucając, jak zapisała Zadzikówna, „że zakonnica będąc pieniądze zgromadzam i nad pozwolenie Reguły

¹³⁷⁴ H. E. Wyczawski, *Kraków- św. Józef. W: Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 520; B. J. Wanat OCD, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605-1975*. Kraków 1975, s. 190-194; A. Dygat, A. Rybak, *Odrodzenie klasztoru zwierzynieckiego za ksieni Doroty Kątskiej (1591-1643)*. „Nasza Przeszłość” T. 47: 1977, s. 187; K. Kramarska-Anyszek, *Dzieje klasztoru PP. Norbertanek w Krakowie*. „Nasza Przeszłość” T. 47: 1977, s. 66-68.

¹³⁷⁵ ABKr., rkps 2, s. 5.

¹³⁷⁶ Tamże.

¹³⁷⁷ *Po ziemi ojczystej!.. Cz.4: Katedra lwowska w historii, sztuce i podaniach*. Opr. J. S. Zubrzycki, J. z Łobzowa. Kraków 1918, s. 92.

¹³⁷⁸ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 4. Kraków 1853, s. 309-310.

¹³⁷⁹ ABKr., rkps 2, s. 6.

¹³⁸⁰ Tamże.

chowam”¹³⁸¹. Mimo, że wspomnianą sumę oddała sprawa przybrała szerszy odzew i skarga na nią została przekazana do rozpatrzenia przez władze zakonne. Trzydniowe dochodzenie było prowadzone pod nadzorem o. Krzysztofa Scipio del Campo, prowincjała bernardynów, a wzięli w nim udział również o. Marian Stokowski, kustosz krakowski oraz o. Bernardyn Stradomski, spowiednik bernardynek. Zadzikówna opisując wspomniane wypadki zanotowała w kronice „zasiedli na tem sądzie i trzy dni tę sprawę sądzili z moim niewymownym utrapieniem i z ciężkimi potwarzami, żem rozumiała, że za temi potwarzami mieli mnie do karceres dać, com ja wszystko Panu Bogu poruczała, który im pomieszał ich sądy, że nie mogły się tej sumy nikędy dowiedzieć”¹³⁸². Ostatecznie *Teresa* nie została ukarana przez władze zakonne, jak sugeruje bowiem o. R. Gustaw, musiała uzyskać jakieś wsparcie ze strony wykonawców testamentu biskupa Zadzika, którzy pomogli jej odeprzeć zarzuty¹³⁸³.

Umocniona w swoich dążeniach Zadzikówna „pragnienia swego i przedsięwzięcia ani ugasić mogąc, ani też odmieniać chcąc”¹³⁸⁴, postanowiła zwrócić się o pomoc do Doroty Sułowskiej z Leżenic, wojewodziny rawskiej, wdowy po Krzysztofie Sułowskim, „aby się to włożyć raczyła i wziąć to na się”, mając na uwadze, aby „rzeczy smarowniej szły”¹³⁸⁵. W pierwszej kolejności Sułowska wystarała się o pozwolenie królewskie na zakup domu lub dworku w obrębie murów miejskich z przeznaczeniem na klasztor, na co uzyskała stosowny przywilej, wystawiony przez Władysława IV dnia 20 sierpnia 1644 r., z tym jednak zastrzeżeniem „aby się to stało z dozwoleciem i potwierdzeniem [...] Piotra Gembickiego, biskupa krakowskiego”¹³⁸⁶. Następnie wojewodzina nabyła 5 października tegoż roku od Stanisława Żeleńskiego renesansowy dworek, który wcześniej stanowił własność Lanckorońskich, położony w przecznicy ul. Grodzkiej, przy ul. Poselskiej, między dworkiem Opalińskich, dawniej Tęczyńskich, od południa, a dworkiem tzw. Pieniążkowskim, od północy¹³⁸⁷. Zadzikówna przekazała na

¹³⁸¹ Tamże.

¹³⁸² Tamże, s. 7.

¹³⁸³ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 44.

¹³⁸⁴ ABKr., rkps 2, s. 7.

¹³⁸⁵ Tamże.

¹³⁸⁶ Władysław IV, król polski, pozwala klasztorowi ś. Agnieszki na Stradomiu nabyć dom lub dwór w obrębie murów Krakowa, od osób szlacheckiego pochodzenia, przy jakiegokolwiek ulicy oraz zbudować tam klasztor i kościół, R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 45, s. 21-22; rkps 1: Założenie i uposażenie klasztoru PP. Bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie, s. 14-15, 49-51, 65-66, 69-70.

¹³⁸⁷ ABKr., rkps 1: Założenie i uposażenie klasztoru PP. Bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie, s. 79-87 (tu opis zakupionej nieruchomości); S. Tomkowicz, *Za klauzurą klasztorów żeńskich w Krakowie*. „Czas” R. 74: 1921, Nr 227, z dn. 5 X, Nr 228, z dn. 6 X; A. Gaczoł, *Prace konserwatorskie w zespole*

jego zakup dwanaście tysięcy złotych. Można się jednak domyślać, że był to dla niej trudny czas, gdyż przebywając za klauzurą nie mogła osobiście doglądać sprawy fundacji, ponadto czuła się chyba nieco osamotniona w swoich zamierzeniach. Jej ówczesną sytuację oddaje następująca zapiska w kronice „ale już tu dalej mówić nie umiem, gdyż mając już dworek kupiony, co dalej czynić, skąd rady dosięż w klasztorze zamkniętym będąc i nie wiem jakoby dalszego progresu dosięż trudno, serdeczny tylko płacz i wołanie moje do Pana Boga mego wylewałam”¹³⁸⁸.

Mimo obaw fundatorki dnia 24 października 1644 r. swoje pozwolenie na powstanie nowego klasztoru wydał biskup krakowski Piotr Gembicki¹³⁸⁹. Plany fundacji przedłożone przez Sułowską zostały zatwierdzone również przez władze prowincji bernardyńskiej, zebrane na kongregacji opatowskiej w dniu 24 października 1644 r., pod przewodnictwem o. Hieronima Kakowskiego komisarza prowincji i wizytatora generalnego. Definitorium zaaprobowало powstanie nowego konwentu pod warunkiem, iż będzie on zależny od kustosza krakowskiego, a bernardynki od św. Agnieszki znajdując w nim schronienie w przypadku zagrożenia spowodowanego wylewem Wisły: „Przewielebne Definitorstwo nie odmawia osobiście zważając z jednej strony na Świętego Soboru Trydenckiego Dekreta względem przeniesienia klasztorów panieńskich z przedmieścia, między mury miejskie zapadłe, z drugiej strony zaś na niedogodność tychże zakonnic S. Agnieszki, kiedy podczas wylewu Wisły do domów miejskich schronić są zmuszone [...]”¹³⁹⁰. Uchwała została potwierdzona przez kapitułę bernardyńską, odbyłą w klasztorze w Radomiu dnia 6 lutego 1645 r.¹³⁹¹. Do przejścia na przyszłą fundację została wyznaczona *Teresa Zadzikówna*, jako przełożona, *Helena Rogozińska*, jako wikaria oraz *Charitas Łowicka*, *Pelagia Tomicka* jako dyskretna *Aniela Glińska*, *Helena Rogozińska*, oraz *Katarzyna Wolińska*¹³⁹².

Dnia 28 marca 1645 r. Sułowska oficjalnie odstąpiła na rzecz nowego klasztoru zakupiony dworek i zakończyła swoje starania wokół nowej fundacji, przekazując je ponownie na ręce Zadzikówny¹³⁹³. W okresie nieobecności biskupa Gembickiego, który

klasztornym Bernardynek w Krakowie- przywrócenie renesansowej loggi arkadowej dawnego dworu Lanckorońskich. „Wiadomości Konserwatorskie” Nr 16: 2004, s. 63.

¹³⁸⁸ ABKr., rkps 2, s. 7.

¹³⁸⁹ ABKr., rkps 1, s. 111.

¹³⁹⁰ Tamże, s. 129-130.

¹³⁹¹ Tamże, s. 127

¹³⁹² Tamże.

¹³⁹³ Tamże, s. 107-107c.

wyjechał do Rzymu, diecezją zarządzał ks. kanonik Wojciech Lipnicki († 1657)¹³⁹⁴. On to, zgodnie z rozporządzeniem papieża Urbana VIII (1623-1644), podał do publicznej wiadomości zamiar powołania nowego klasztoru, tak, by ogół zainteresowanych mógł przedstawić swój pogląd. Na specjalnie zwołanym procesie 26 maja 1645 r. swój sprzeciw wyraziły władze miejskie, reprezentowane przez swego syndyka Andrzeja Cieskiego¹³⁹⁵, niechętnie powstaniu kolejnego konwentu w obrębie murów, gdyż klasztory były zwolnione z uiszczania opłat miejskich¹³⁹⁶. Protestowali 2 czerwca tegoż roku również przedstawiciele krakowskich instytucji religijnych, w tym klasztoru dominikanów: Alberec Pontano i Wawrzyniec Trojecki, kolegiaty Wszystkich Świętych: prepozyt Jakub Ustiense, OO. Franciszkanów: Wawrzyniec Będkowski i Mikołaj Żuraw oraz kościoła św. Agnieszki: prepozyt Andrzej Grabianowski¹³⁹⁷. Zadzikówna była w pełni świadoma powstałych problemów, gdyż w kronice zanotowała „w ten czas prawiem doznała, że żadna rzecz bez trudności nikomu nie przychodzi, albowiem sprzeciwienie wielkie wielu inszych, fundacyja ta ponosiła, już to samo miasto krakowskie [...], już różne zakony, już kapłani świeccy, dobrze, że się prawie nie wszystkim świat zmówił kontradikować i przeczyć ubogiemu temu konwentowi”¹³⁹⁸. Za radą mieszczanina krakowskiego Jana Mielżyckiego zwróciła się o pomoc do ks. Macieja Rudzkiego († po 1678)¹³⁹⁹, doktora obojga praw, proboszcza wieluńskiego i prefekta krakowskiego seminarium duchownego, który bezinteresownie podjął się pośredniczenia w sporze. Jak zanotowała Zadzikówna najwięcej trudności czyniło jej macierzyste zgromadzenie, „które nad wszystkich inszych najwięcej się tej fundacyej sprzeciwiało i przeczyło, kontradikcyje rozmaitemi skargami przynosiło, już to udawając, że ta fundacyja na zepsowanie klasztoru naszego, już siostry rozmaitym sposobem rozmawiając i odwodząc, żeby nie chciały ze mną, już na ostatek aby posag tych panien co się tam przenosić mają koniecznie tu zostawał”¹⁴⁰⁰.

Dzięki wsparciu ks. Rudzkiego dnia 29 maja 1645 r. stradomski klasztor, na czele z przełożoną *Katarzyną* Justamentówną, w obecności ks. Jana Romiszowskiego,

¹³⁹⁴ A. K. Banach, *Lipnicki Olbracht (Wojciech) h. Hołobóg (ok. 1577-1657)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 17. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1972, s. 408-409.

¹³⁹⁵ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...* T. 1, s. 612.

¹³⁹⁶ ABKr., rkps 1, s. 41-43; AKMKr., rkps AEp Vol. 53, k. 390-391v.; R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 46.

¹³⁹⁷ AKMKr., rkps AEp Vol. 53, k. 411-411v.

¹³⁹⁸ ABKr., rkps 2, s. 8.

¹³⁹⁹ S. Zabraniak, *Z dziejów kapituły kolegiackiej w Wieluniu (XV w.-1766 r.)*. *Pralaci*. „Rocznik Wieluński” T. 12: 2012, s. 23.

¹⁴⁰⁰ ABKr., rkps 2, s. 9.

scholastyka krakowskiego i ks. Jakuba Sarnowskiego, kantora krakowskiego zgodził się ostatecznie na założenie drugiego konwentu bernardynek w Krakowie oraz przeniesienie zapisu biskupa Zadzika dla trzech ubogich dziewcząt pochodzenia szlacheckiego, pragnących wstąpić do klasztoru św. Agnieszki, na potrzeby nowej fundacji¹⁴⁰¹. W dniu 30 sierpnia wspomnianego roku biskup Gembicki, po powrocie z Rzymu, wydał dekret erygujący nowy klasztor i kościół pw. św. Józefa¹⁴⁰². Sporne kwestie dotyczące przenosin zakonnice rozstrzygnęła kongregacja bernardyńska obradująca od 17 do 27 września 1645 r. w klasztorze w Pradze pod Warszawą. Zgodnie jej rozporządzeniem posagi sióstr wyjeżdżających na nową fundację, sprzęty oraz szaty kościelne miały pozostać w konwencie św. Agnieszki. Ponadto stradomski klasztor bernardynek został zobowiązany do płacenia Rogozińskiej, Łowickiej oraz Tomickiej dożywocia, a przeprowadzce sióstr z ramienia bernardynów miał towarzyszyć o. Bernardyn Stradomski¹⁴⁰³. O tych postanowieniach zakonnice zostały powiadomione osobnym listem z 7 października przez prowincjała Franciszka Zarzeckiego († 1650)¹⁴⁰⁴, który zastrzegł ponadto, aby wyjazd nastąpił po uzyskaniu pisemnej zgody biskupa.¹⁴⁰⁵

Uroczyste przenosiny sześciu sióstr na nową fundację odbyły się 11 sierpnia 1646 r., przy udziale biskupa Gembickiego, który zjawił się niespodziewanie u bernardynek na Stradomiu, na trzy godziny przed wieczorem¹⁴⁰⁶. Towarzyszyli mu przedstawiciele duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, wśród których znaleźli się ks. Wojciech Lipnicki († 1657), biskup sufragan, ks. Just Słowikowski († 1654)¹⁴⁰⁷, kanonik krakowski, wspominany już ks. Maciej Rudzki, ks. Stanisław Piotrowski, prepozyt szpitala św. Szczepana, o. Aleksy Piotrkowczyk († 1659)¹⁴⁰⁸, kustosz stradomski oraz o.

¹⁴⁰¹ ABKr., rkps 1, s. 133-135.

¹⁴⁰² R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 47.

¹⁴⁰³ APBK, rkps M-15, s. 49-50.

¹⁴⁰⁴ Obrany prowincjałem 2 II 1645 r. w Radomiu, N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 163.

¹⁴⁰⁵ ABKr., rkps 1, s. 141-142.

¹⁴⁰⁶ Echa nowej fundacji dotarły także do klasztoru kanoników regularnych laterańskich na Kazimierzu przy kościele pw. Bożego Ciała, gdzie tamtejszy kronikarz zakonu, ks. Stefan Ranatowicz, pod rokiem 1640, a więc przesuwając błędnie nieco wydarzenie w czasie zanotował iż, kościół św. Józefa został wybudowany w środku miasta (w obrębie murów miejskich) oraz, że na tą fundację zostały sprowadzone zakonnice z klasztoru św. Agnieszki: Anno Domini 1640, Ecclesia S. Josephi in mediterraneo urbis Cracov. aedificata, a Jacobo Zadzik, Episcopo Cracov. Ad hanc Ecclesiam introductae Religiosae S. Francisci tertii Ordinis sumptae de Coenobis S. Agnetis in Stradomia, a Petro Gębicki episcopo Cracoviensis, Biblioteka Jagiellońska (dalej: BJ), rkps 3742: Casimiriae civitatis, urbi Cracoviensi confrontatae, origo. In eaque ecclesiarum erectiones et religiosorum fundationes, nec non series, vitae, res gestae praepositorum Conventus Canoniorum Regularium Lateranensium S[ancti] Augustini ad Ecclesiam S[acratissimam] S[ancti] Corporis Christi descriptae a Stephano Ranothowicz eiusdem conventus et Ecclesiae Canonico Regul[ari] professo, k. 126.

¹⁴⁰⁷ E. Ozorowski, *Słowikowski Just. W: Słownik polskich teologów katolickich. T. 4. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1983, s. 109-110.*

¹⁴⁰⁸ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 163.

Ludwik Skrobkowiec. Zjawiły się również jako świadkowie panie szlachcianki Elżbieta Kotkowska, Jadwiga Grabowska, Regina Zasańska oraz Magdalena Bemowa¹⁴⁰⁹. Biskup Gembicki udzielił bernardynkom swojego błogosławieństwa, a następnie kazał im wsiąść do karet, które przewiozły je na nowe miejsce zamieszkania. Tam jak zanotowała Zadzikówna „do tego nowego klasztoru nas wprowadziwszy, sam obecnością swą pańską i przemową takiego pana i biskupa godną ozdobiwszy, wszelakie staranie i rząd ojcu kustoszowi jako przełożonemu zlecił i oddał i porte zamknąwszy, a nas pożegnawszy odjechał”¹⁴¹⁰. O trudnych początkach życia w klasztorze św. Józefa świadczy fakt, iż bernardynki nie miały pieniędzy na zakup chleba na pierwszą kolację. Szczęśliwie z kłopotu wybawiła je Elżbieta Kotkowska, z domu Tomicka, która posłała siostrze chleb i wino, aby „wedle potrzeby naszej posilenie ubogie i skromne wzięwszy, milej i wdzięcznej fest nasz przysły odprawowały”¹⁴¹¹.

Budowę nowego murowanego, jednonawowego kościoła p.w. św. Józefa ukończono w 1694 r., a jego konsekracji dokonał w 1703 r. sufragan krakowski Kazimierz Łubieński¹⁴¹².

c. Napad na klasztor

W kwietniu 1612 r. klasztor św. Agnieszki znalazł się w centrum wydarzeń, które poruszyły nie tylko mieszkańców lokalnej społeczności, ale odbiły się szerokim echem w całej Rzeczypospolitej¹⁴¹³. Aleksander Koniecpolski h. Pobóg († ok. 1630)¹⁴¹⁴, podkomorzyc sieradzki wraz z uzbrojoną hałastrą napadł na konwent bernardynek, „mocą się i gwałtownie włamawszy, prawie w *Laudes*, gdy śpiewano: *Laudate Dominum iuvenes et virgines* strachem wielkim napełniwszy święte panienki, niektóre słowem zdespektowawszy”¹⁴¹⁵ i uprowadził stamtąd panny Dębińskie, podkomorzanki

¹⁴⁰⁹ ABKr., rkps 1, s. 145-146.

¹⁴¹⁰ ABKr., rkps 2, s. 10.

¹⁴¹¹ Tamże, s. 11.

¹⁴¹² *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772 – 1970, cz. 1: Zgromadzenia męskie i żeńskie oraz klasztory klauzurowe*. Pod red. o. J. Bara. Warszawa 197, s. 35.

¹⁴¹³ *Atrox facinus et non solum Cracoviae, sed etiam in toto Regno vix hactenus auditum, 17 huius mensis, aggressus est Alexander Koniecpolski, J. Wielewicki, Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609 do r. 1619 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 14. Kraków 1889, s. 64.

¹⁴¹⁴ Z. Libiszowska, *Koniecpolski Aleksander h. Pobóg (ok. 1585- ok. 1630)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 13. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1967-1968, s. 512-513.

¹⁴¹⁵ *Kronika klasztoru ss. Bernardynek w Wieluniu...*, s. 365.

mielnickie – poślubioną sobie rok wcześniej Zofię oraz jej młodszą siostrę Dorotę¹⁴¹⁶. Dla pełniejszego obrazu całego zajścia, należy prześledzić wydarzenia, za sprawą, których wspomniane panny przekroczyły klasztorne mury.

Nie znamy dokładnej daty, ale faktem jest, że Zofia Dębińska, prawdopodobnie wiosną 1611 r., pod naciskiem rodziny poślubiła Aleksandra Koniecpolskiego. Jak sugeruje ks. Stanisław Bednarski stało się to, gdyż Koniecpolski – „możny z nazwiska i koligacyj ale niebogaty szlachcic” mógł być „znięcony znacznym posagiem”, z kolei rodzice Zofii pragnęli „splendoru senatorskiego rodu dla swego bądź co bądź skromniejszego nazwiska”¹⁴¹⁷. Na przeszkodzie tym planom stanął jednak wyraźny opór panny, która na małżeństwo nie dała przyzwolenia. Ostatecznie uległa presji najbliższych, w skrytości jednak nie zamierzała zrezygnować z planów poświęcenia się życiu zakonnemu, a wobec otoczenia „jawnie często oświadczała, że żadną miarą na małżeństwo, do którego wbrew swej woli została zmuszoną przez rodziców, nie zgodziła się”¹⁴¹⁸. W tym miejscu należy zaznaczyć, że wszystkie źródła zgodnie przekazują, iż o ile małżeństwo z Koniecpolskim, było *ratum* czyli ważnie zawarte, ale *consummatum* nie było z pewnością, aż do czasu dokonanego porwania¹⁴¹⁹.

Szukając dla siebie ratunku, udręczona panna Dębińska, postanowiła zwrócić się do papieża, przedstawiając swe plany wstąpienia do zakonu, na przeciw którym stanęło zaaranżowane przez rodzinę małżeństwo. Ponownie należy przyznać rację ks. Bednarskiemu, który trafnie zauważył, iż Zofia sama nie byłaby w stanie przekazać korespondencji i znaczącą rolę odegrali w jej sprawie krakowscy jezuici, za pośrednictwem, których skierowała pierwszy list do Rzymu. Adresatem był kardynał Robert Bellarmine, cieszący się pozycją i wpływami w Stolicy Apostolskiej. Nie znamy treści pierwszego z listów, musiał on być wysłany w okolicy maja, bowiem odpowiedź

¹⁴¹⁶ [...] Quia tempore superiori noctu generosus Aleksander Koniecpolski cum suis compliciibus et factoribus monasterium Sanctae Agnetis in Stradomia invasit, illudque hostiliter instrumentis bellicis alias Petardii expugnavit, foribus effractis ex cubilibus nobiles virgines Dembinskie per summam vim abduxit et rapuit, Archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie (dalej: AKKK), rkps Acta actorum, T. 11, k. 26v.-27; J. Korytkowski, *Pralanci i kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej: od roku 1000 aż do dni naszych*, Tom 4. Gniezno 1883, s. 180; T. Czacki, *O litewskich i polskich prawach o ich duchu, źródłach, związku, i o rzeczach zawartych w pierwszym statucie dla Litwy, 1529 roku wydanym*. T. 2. Wyd. K. J. Turowski. Kraków 1861, s. 37-38; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 135-151; S. Salomonowicz, J. Szwaja, S. Waltoś, *Pitaval krakowski*, s. 133-140; E. Bezzubik, *Rapt w okresie staropolskim*, s. 68-69; T. O'Hannracháin, *Catholic Europe 1592-1648. Centre and Peripheries*. Oxford 2015, s. 214.

¹⁴¹⁷ S. Bednarski SI, *Stosunki kardynała R. Bellarmina...*, s. 28.

¹⁴¹⁸ [...] nam Virgo Sophia palam affirmabat, se nullo modo matrimonio rato, ad quod invita a parentibus adducta errat, consensisse, J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 65; J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru...*, k. B₂.

¹⁴¹⁹ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 64; *Obrona Panien Klasztoru...*, k. B₂; T. Czacki, *O litewskich i polskich prawach...*, s. 71.

na niego została wystosowana już 20 czerwca 1611 r. Kardynał Bellarmin zapewnił w nim Zofię, iż przekazał jej sprawę do rozpatrzenia Ojcu Świętemu, a ten powiedział, „że miał pisać do Nunciusa swojego, aby jeśli to małżeństwo wasze nie było wypełnione, wszelakie starania czynił o to, żeby się nikt nie przykrzył, ale żebyś mogła zakonu świętego habit przyjąć i professją świętą uczynić i pospołu tam z temi świętymi Pannami wiecznie w służbie Pańskiej trwać”¹⁴²⁰.

Po zaślubinach Zofia pozostała nadal w rodzinnym domu, jej przenosimy zostały odłożone w czasie, a podkomorzanka z nadzieją oczekiwała pomyślnego rozwiązania swojej sprawy, „a wiedząc zapewne dobrze, że małżeństwo do jakiego zmuszoną została według praw Kościoła, jeżeli śluby zakonne zaraz złoży, ważnem nie będzie”¹⁴²¹. Sytuacja panny Dębińskiej skomplikowała się jednak niespodziewanie, gdyż w połowie lipca zmarła jej matka, Maryna z Kopciów, pozostawiając swe córki bez rodzicielskiej opieki. W tym czasie Kaspra Dębińskiego nie było, bowiem w Krakowie, a dowiedziawszy się o śmierci małżonki nakazał wstrzymać się z organizacją pogrzebu, aż do swego powrotu. Zofia nadal z nadzieją wypatrywała wieści z Rzymu, a wobec ich braku zdecydowała się 16 września wysłać drugi list, ponawiając w nim swe błagalne prośby i potwierdzając wolę wstąpienia do klasztoru, którym, jak wyjawiała, miał być stradomski klasztor św. Agnieszki. Zanim jednak otrzymała na niego odpowiedź nastąpiła całkowita zmiana jej położenia. Otóż Zofia wraz siostrą Dorotą przeniosła się na pewien czas na mieszkanie do klasztoru panien bernardynek. Na krok ten zgodził się stryj panien Dębińskich – ks. Erazm Dębiński († po 1612)¹⁴²², dziekan krakowski, proboszcz u św. Michała na zamku oraz co ważne podkreślenia sam Koniecpolski. Decyzja została podjęta w gronie najbliższych, zatroskanych o bezpieczeństwo podkomorzanek, które po śmierci matki, a równocześnie pod nieobecność ojca Kaspra pozostawały bez należytej opieki. Przeczy to teorii jakoby Zofia przed spełnieniem małżeństwa, uciekła przed Aleksandrem do klasztoru, gdyż niedoszły mąż sam przychylił się ku wspomnianemu rozwiązaniu¹⁴²³. Motywów tego działania mogło być kilka. Z jednej strony miano na względzie wspomniane bezpieczeństwo obydwu podkomorzanek. Możliwe, że

¹⁴²⁰ J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru...*, k. Dv.

¹⁴²¹ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 87.

¹⁴²² A. Tomczak, *Walenty Dembiński. Kanclerz egzekucji (ok. 1504-1584)*. „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” R. 67: 1962, z. 2, s. 158-161; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 213.

¹⁴²³ [...] praedicta Sophia cum germana sorore Dorothea, ad monasterium S. Agnetis Cracoviense, a Decano Cracoviensi, praedictarum Virginum Patruo et ab ipso Alexandro Koniecpolski deductae sunt, J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 64-65.

tłumaczono to sobie również chęcią przeżycia przez panny Dębińskie czasu żałoby po śmierci rodzicielki w skupieniu i izolacji od reszty świata, a takie warunki stwarzał właśnie pobyt we wspólnocie zakonnej¹⁴²⁴.

Panny Dębińskie zostały przyprowadzone do rozmównicy klasztoru 18 października 1611 r. przez swojego stryja ks. Erazma oraz samego Koniecpolskiego. Mimo początkowego oporu przełożona *Bogumiła* Winiarska oraz prowincjał bernardynów o. Bonawentura wyrazili zgodę, aby przyjmując podkomorzanki na pewien czas na mieszkanie w konwencie do momentu wyjaśnienia sprawy¹⁴²⁵. Panny nikomu nie zdradzały swych zamiarów, wkraczając w klasztorne mury uczyniły jedynie śluby prywatne. Koniecpolski próbował nawiązać kontakt z Zofią i kilka razy przybywał do furty i rozmawiał z nią „u kraty”. Kiedy nareszcie zjawił się w Krakowie Kacper Dębiński, aby uczestniczyć w pogrzebie małżonki, polecił, aby córki opuściły klasztor i wzięły udział w uroczystościach żałobnych. Panny Dębińskie stanowczo odmówiły wypełnienia woli ojca i otwarcie wyraziły skrywane dotąd pragnienie pozostania w konwencie. Uczyniły to także wobec zgromadzenia, a Zofia zwróciła się do przełożonej „prosząc z płaczem, dla miłości Pana Jezusa Ukrzyżowanego, y do nóg upadając, żeby ich nie wydawała”¹⁴²⁶. Ta obawiając się zapewne zamieszania jakie cała sprawa spowoduje nie chciała wyrazić zgody na ich dalsze pozostawanie w klasztorze, jednakże ostatecznie uległa ich rozpaczliwym błaganiom. Pogrzeb pani podkomorzyny odbył się więc bez udziału Zofii i Doroty¹⁴²⁷.

Koniecpolski zaczął nalegać na ojca panien Dębińskich oraz na ks. Erazma, aby zwrócono mu małżonkę. Początkowo ojciec sam kilkakrotnie próbował wpłynąć na córkę i w trakcie wizyt na furcie klasztornej „u kraty” starał się nakłonić ją do zmiany zdania. Zofia jednakże trwała przy stanowisku, iż na zawarcie małżeństwa nie zezwalała, lecz została do niego przymuszona¹⁴²⁸. Kiedy misja ojca i stryja nie odniosła pożądanego efektu postanowiono poprosić o pomoc osoby trzecie „ludzi rozmaitych, tak duchownych jako i świeckich”¹⁴²⁹, wśród nich był m. in. Stanisław Rogoziński, podstarości krakowski. Kiedy zabiegi te spełzły na niczym, wyproszono u ks. Pawła Dębskiego († 1614), oficjała i sufragana krakowskiego, aby nałożył na kościół św. Agnieszki interdykt, tak by „żaden

¹⁴²⁴ S. Bednarski SI, *Stosunki kardynała R. Bellarmina...*, s. 35-36.

¹⁴²⁵ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 64-65; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 110-111.

¹⁴²⁶ *Obrona Panien Klasztoru...*, k. A4.

¹⁴²⁷ Tamże.

¹⁴²⁸ Tamże.

¹⁴²⁹ Tamże.

kapłan tak świecki jako i zakonny nie miał mszey S. w nim”¹⁴³⁰. Nie wpłynęło to na zmianę decyzji sióstr Dębińskich, które mimo, iż były przynaglone przez całe zgromadzenie, nadal nie zamierzały opuścić murów klasztoru.

Chcąc zaradzić trudnemu położeniu w jakim znalazł się konwent, przełożona posłała kapłana do księdza oficjała „prosząc dla Boga, aby zniósł *interdict* u nich nigdy niesłychany [...]. Przytym, żeby J. M. przyjechał abo kogo z ramienia swego posłał, a wziął te panny z klasztoru ich”¹⁴³¹. Na zwołanej w tej sprawie naradzie, oprócz biskupa Pawła Dębskiego, obecni byli wspomniany już ks. Erazm Dębiński, ks. Hieronim Ręczajski († 1613), archidiakon krakowski, ks. kanonik Łukasz Oborski, a także ojciec panien Dębińskich wraz z Koniecpolskim. Po odbytych konsultacjach biskup Dębski zdecydował, że musi udać się osobiście do klasztoru i na miejscu przyjrzeć się sprawie. Przybył tam w towarzystwie innych duchownych, wśród których znalazł się Hieronim Ossoliński, opat pokrzywnicki, ks. Paweł Wołucki, biskup łucki, ks. Erazm Dębiński, ks. Ostrowski wraz z ojcami bernardynami. Wizyta ta spowodowała jednak obawy u panien Dębińskich, iż mogą zostać wbrew swej woli wyprowadzone z klasztoru wobec czego zdecydowały zamknąć się w kościele. Dopiero, gdy otrzymały zapewnienie, że nic im nie grozi zdecydowały się wyjść. Zanim jednak to uczyniły wobec całego zgromadzenia Zofia u stóp ołtarza złożyła ślub¹⁴³².

Następnie na prośbę przybyłych siostry udały się do refektarza na rozmowę z biskupem Dębskim, który chciał wy badać motywy ich postępowania i szczerść intencji. Panny Dębińskie potwierdziły w czasie rozmowy swoje dotychczasowe pragnienie pozostania w klasztorze. Zofia czuła też, w tym czasie pełnym nacisków na jej osobę, wsparcie kardynała Bellarmina, który w liście datowanym na 3 listopada zapewnił ją, iż ponownie przedstawił jej sprawę papieżowi: „po raz drugi mówiłem z Najświętszym Ojcem naszym Pawłem V [...] i oznajmiłem mu wszystko coś dnia 16 *Septembra* do mnie pisała i nie przestałem prosić, żeby wżdy kiedy Legatowi swemu Apostolskiemu pisał: aby cię do świętego zgromadzenia tego przypuścić i w nim profesję uczynić rozkazał”¹⁴³³.

Próby wywarcia presji na panną Zofię nie ustawały, a w dalszej kolejności także osoby świeckie przybywały z misją nakłonienia jej do opuszczenia murów klasztornych m. in Jan Płaza († 1615), wielkorządca krakowski¹⁴³⁴. Również zniecierpliwiony sytuacją

¹⁴³⁰ *Obrona Panien Klasztoru...*, k. A4v.

¹⁴³¹ Tamże.

¹⁴³² Tamże.

¹⁴³³ Tamże, k. Dv.

¹⁴³⁴ Tamże, k. B.

sam Koniecpolski nalegał na kolejną, po *Bogumile* Winiarskiej, przełożoną klasztoru *Annę* Porębską, aby zwrócono mu Zofię jako jego małżonkę¹⁴³⁵. Bezpośrednio w sprawę zaangażował się również sam biskup Piotr Tylicki, który powróciwszy do Krakowa z sejmku, postanowił bliżej przyjrzeć się zaistniałemu wypadkowi. Podczas wizyty w klasztorze polecił zawiadzać do siebie panny Dębińskie, lecz w czasie rozmowy z Zofią usłyszał, to co już wcześniej obwieściła innym, iż „wolę gardło dać, niżli ślubu naruszyć albo wynieść z klasztoru”¹⁴³⁶. Wieści o skomplikowanym położeniu mielnickich podkomorzerek zaczęły docierać do coraz szerszych kręgów, tak iż nawet sam król Zygmunt III zwrócił się do Ojca Świętego Pawła V w tej sprawie, a ten z kolei polecił ówczesnemu nuncjuszowi Francisco Simonetta († 19 I 1612)¹⁴³⁷ zbadać wszystkie okoliczności „i zawyrokować podług sprawiedliwości”¹⁴³⁸. W tym celu została zwołana pod przewodnictwem nuncjusza komisja, a w wyniku jej postanowień polecono, by biskup Tylicki raz jeszcze zbadał sytuację panien Dębińskich. Z kolei biskup przekazał ją do rozpatrzenia oficjałowi, wspomnianemu już ks. Pawłowi Dębskiemu. Wiadomo, iż „przyzwocono konwent do wydania, a panny podkomorzanki do zadośćuczynienia komisji”. Sprawa jednak utknęła w martwym punkcie z początkiem 1612 r., gdyż 19 stycznia niespodziewanie zmarł nuncjusz Simonetti, wobec czego „rewokowano albo na inny czas odłożono tę commissiã”¹⁴³⁹.

Pozostająca nadal w trudnym położeniu podkomorzanka mielnicka po raz trzeci już, w liście datowanym na 20 stycznia 1612 r., zwróciła się o ratunek do kardynała Bellarmina, przedstawiając mu aktualny stan swego położenia, a także informując, że jej sprawa była także podniesiona przez króla na sejmie i ponownie prosząc o wstawiennictwo u papieża. Informacja o śmierci nuncjusza zapewne dotarła do niej już po wysłaniu wspomnianego listu. Obawiając się, iż zaważy to także na jej położeniu postanowiła podjąć jeszcze bardziej zdecydowane kroki. Poprosiła o wezwanie notariusza i w jego obecności uroczyście oświadczyła iż, „z przerwzonego klasztoru wynieść nie chce, dla przysięgi i ślubu czystości, który Bogu [...] pod zatraceniem wiecznym zyszczyła i uczyniła”¹⁴⁴⁰. Dla pokreślenia powagi swych słów pokazała się

¹⁴³⁵ AKMKr., rkps AEp Vol. 38, k. 660.

¹⁴³⁶ J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru...*, k. B.

¹⁴³⁷ *Acta Nuntiature Polonae*. T. 1. Ed. H. D. Wojtyśka CP. Romae 1990, s. 243.

¹⁴³⁸ *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*. T. 2. Wyd. E. Rykaczewski. Berlin-Poznań 1864, s. 114.

¹⁴³⁹ J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru...*, k. B.

¹⁴⁴⁰ Tamże, k. B-Bv.

ubrana w „habit albo suknię mniską”¹⁴⁴¹ i z ustrzyżonymi włosami. Akt ten został zaaprobowany przez biskupa Dębskiego a następnie sporządzony dokument został wysłany do Rzymu. Zofia oświadczyła w nim, iż uczyniła ślub czystości, prosząc, „aby ją kazał Ociec Ś. oblec”¹⁴⁴². Dnia 24 lutego 1612 r. nadszedł list kardynała Bellarmina, w którym potwierdził, iż przedstawił jej sprawę papieżowi, prosząc, by ten nakazał gwardianowi i kustoszowi klasztoru bernardynów „aby pobożnemu żądaniu [...] dosyć uczynił”¹⁴⁴³. Ponadto dodał, iż jej sprawę polecono do rozpatrzenia biskupowi krakowskiemu, tak by doprowadzić ją do szczęśliwego finału¹⁴⁴⁴. Konięcpolski nie mogąc jednak doczekać się rozstrzygnięcia spawy na swą korzyść postanowił uciec się do drastycznych i bezprawnych metod, tak by przemocą odzyskać swą poślubioną sobie Zofię Dębińską.

Napadu na klasztor dokonano 17 kwietnia 1612 r., w czasie Wielkiego Tygodnia, między czwartą a piątą nad ranem, gdy siostry przebywały na jutrzni na chórze w kościele¹⁴⁴⁵. W pierwszej kolejności Aleksander Konięcpolski wraz z zbrojnymi zaatakował Stanisława Chmielowskiego, sługę klasztoru, który akurat wyszedł ze swego domku. Zakonnice przebywające w kościele, posłyszawszy podejrzany hałas podbiegły do okna, żeby sprawdzić co się dzieje. Część z nich udała się także na ganek, który był „ku wrotom klasztornym” i jak zanotowano „widziały wrota otwarte i chłopów z różną halastrą pełno, którzy pierwiej przystawiwszy drabiny do muru, w którym wrota wleźli po nich do klasztoru i odbili kłódkę i skoble wybili”¹⁴⁴⁶. Na zewnątrz przy bramie dziedzińca pozostali zbrojni piesi, „którzy zastąpili wszystkie miejsca któremiby mógł kto na zaratanie pośpieszyć”¹⁴⁴⁷. W pierwszej kolejności próbowano odbić panny Dębińskie, dostając się bezpośrednio do ich celi po przystawionej do muru drabinie. Szczęśliwie Zofii i Doroty już tam nie było, gdyż zdążyły zapewne w ostatnim momencie, ukryć się w innym miejscu klasztoru, więc zamiar ten nie powiódł się. Wobec tego napastnicy postanowili sforsować drzwi prowadzące do klasztoru. Były one jednak zaryglowane i zbyt solidne, by dało się szybko wyłamać, dlatego musiano posłużyć się bardziej drastycznymi środkami. Użyto do ich zniszczenia móżdżerza, z którego wystrzelono

¹⁴⁴¹ Tamże, k. Bv.

¹⁴⁴² Tamże.

¹⁴⁴³ Tamże, k. D₂v.

¹⁴⁴⁴ Tamże.

¹⁴⁴⁵ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 64; *Pamiętniki o Konięcpolskich...*, s. 204-207; J. Miłopolski, *Obrona Panien Klasztoru...*, k. A₂v.

¹⁴⁴⁶ ABKr., rkps 206, s. 25.

¹⁴⁴⁷ Tamże.

zapaloną petardę¹⁴⁴⁸. Siła wybuchu była tak duża, iż uszkodziła okno od celi *Julianny* Pernusówny, znajdującej się najbliżej wejścia do klasztoru. W dodatku odłamki zraniły przebywającą tamże zakonnicę w czoło i głowę, a huk towarzyszący eksplozji ją ogłuszył¹⁴⁴⁹.

Po wkroczeniu do klasztoru Koniecpolski wraz z kilkoma towarzyszami udał się w stronę chóru i dormitarza. Po drodze napastnicy uszkodzili schody prowadzące na piętro, wyjmując z nich dwa stopnie, tak, by utrudnić zejście, w przypadku, gdyby któraś z zakonnice próbowały uciekać¹⁴⁵⁰. Po dotarciu w ciemnościach na chór siostrze, która „dzwoniła na gwałt” atakujący wyrwali z ręki powróż. Przeżalone zakonnice, „które były dla wielkiego strachu wpadły pod formy” zaczęto siłą wyciągać w poszukiwaniu panny Dębińskiej¹⁴⁵¹. By rozproszyć ciemności towarzysze Koniecpolskiego zapalili wielkie świece, od świec trzymanyh w ręku przez zakonnice, tak by ułatwić sobie znalezienie właściwych panien¹⁴⁵². W tym czasie niektóre z przerażonych panien, szukając schronienia, uciekły z kościoła do dormitarza. Zakonnice obecne na chórze, a szczególnie przełożona *Anna* Porębska próbowały wezwać Koniecpolskiego, by ten zaniechał zbrojnej napaści, jednak bezskutecznie. Gdy nie udało się im odnaleźć panien Dębińskich na chórze, rozpoczęto dalsze przeszukiwanie klasztoru¹⁴⁵³. Napastnicy wpadli do dormitarza, gdzie najpierw sprawdzali otwarte cele siostr, które przebywały na chórze, a potem wybijali kolejno drzwi do zamkniętych cel¹⁴⁵⁴. Próbowali się także bezskutecznie, dostać do górnej zakrystii, gdzie jak podejrzewano, mogły ukryć się poszukiwane podkomorzanki¹⁴⁵⁵. Jako ostatnią sforsowali w końcu izdebkę zamieszkaną przez *Eufrozyne* Wołucką, która była zaryglowana od wewnątrz i w niej znaleźli przerażone

¹⁴⁴⁸ *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 205.

¹⁴⁴⁹ ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 41, s. 587; *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 206.

¹⁴⁵⁰ Przy próbie ucieczki uszkodzonymi schodami zraniła się zakonnica *Zofia*, Unde quedam Sanctimonialis, dicta Zophia, volens descendere cecidit et ex vulnere sanguine est conspersa, *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 205.

¹⁴⁵¹ ABKr, rkps 206, s. 25.

¹⁴⁵² ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 41, s. 587.

¹⁴⁵³ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 142.

¹⁴⁵⁴ Przeszukali celę *Ludgardy* Zebrzydowskiej, *Elżbiety* Dębińskiej, świeckiej wówczas panny, *Zuzanny* Szczuczanki, wikarii *Zofii* Gostyńskiej, a celę *Bogumili* Winiarskiej sprawdzono zerkając przez szybki w drzwiach, Inde abierunt ad cellam Virginis Ludgardae Zebrzydowska, [...] cuius etiam cellam dilligentissimae perlustrantes et nihil invenientes transierunt ad cellam secularis Virginis consanguineae quaesitarum, filiae Domini Dębiński Subdapiferi, cuius ostium similiter cum sua sera effringentes nihil nihil invenerunt [...]. Ad alias hinc consequenter cellas transierunt similes hostiles excussiones faciebant, hoc est Susannae Szucka Religisae, quam confregerunt: ad cellam Vicariae domus, quae videns ostium suae cellae ita tractari sicut aliarum, ultro aperuit, ubi ipse Koniecpolski quaesitas dilligentissimae perquirens et non inveniens transit ad cellam Virginis Winiarska, cuius ostium percuitientes non tamen apparere valentes, cum omnia per fenestram ex dormitorio factam vidissent, quae in ea erant [...], *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 206.

¹⁴⁵⁵ Tamże, s. 205.

panny Dębińskie. W ostatnim momencie próbowały wybronić je od porwania przełożona Porębska wraz z wikarią Gostyńską, jednak nie były w stanie powstrzymać Koniecpolskiego¹⁴⁵⁶. Najpierw z celi wyniesioną mdlejącą Zofię, a następnie wywleczona siła została również panna Dorota „która tylko w kinderaczku była i pochwyciwszy ją dwaj z wielkim gwałtem ciągnęli”¹⁴⁵⁷. Na ratunek rzuciła jej się jeszcze przełożona jednak nie zdołała jej pomóc, gdyż została brutalnie odepchnięta przez Koniecpolskiego. Napastnicy udali się z porwanymi pannami najpierw do łodzi, które czekały u brzegu Wisły, a po przepłynięciu na przeciwległą stronę „uniósł je na dół, gdzie już wozy czekały i kupa ludzi służebnych, jechał z nimi do Koniecpola”¹⁴⁵⁸.

O zaistniałych wydarzeniach szybko został powiadomiony biskup krakowski. Wiadomość o tych co spotkało klasztor na prośbę zakonnic dostarczyli mu o. Piotr, kustosz klasztoru bernardynów oraz o. Ignacy z Biecza, spowiednik sióstr. Poruszony biskup nakazał specjalnie powołanej komisji, złożonej z duchownych przeprowadzić dochodzenie bezpośrednio na miejscu, przesłuchać pokrzywdzone zakonnice oraz spisać protokół. Na czele wspomnianej komisji ustanowiony został biskup Paweł Dębski, a towarzyszyli mu m. in. ks. Piotr Gorczyn († 1616)¹⁴⁵⁹ i ks. Jan Kochanowski († 1613)¹⁴⁶⁰, katedralni kanonicy. Od razu udali się na miejsce zdarzenia, by na naocznie ocenić straty materialne czyli m.in. zniszczone przez wybuch petardy wrota klasztorne. Oględzin miejsca zdarzenia dokonała także komisja wysłana przez władze świeckie, na czele, której stanął Melchior Michałowski, podstarości grodu krakowskiego. Obie wysłane grupy dokładnie odnotowały wyrządzone szkody: wspomnianą zrujnowaną bramę, podziurawione drzwi do górnej zakrystii oraz zniszczone drzwi do cel mieszkalnych zakonnic¹⁴⁶¹.

Do bezpośredniego przesłuchania zakonnic przystąpiła komisja ustanowiona przez biskupa. Rozmowy z pokrzywdzonymi odbywały się w klasztornym refektarzu, gdzie oprócz wspomnianego już biskupa Dębskiego, przybyli również ks. Andrzej Zagórny¹⁴⁶², prepozyt kielecki, ks. Andrzej Ponikiewski oraz dwaj notariusze: Marcin z

¹⁴⁵⁶ Tamże, s. 206-207; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 147.

¹⁴⁵⁷ ABKr, rkps 206, s. 28.

¹⁴⁵⁸ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 148-150; *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 163.

¹⁴⁵⁹ B. Przybyszewski, *Piotr z Górczyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26, s. 401-402; M. Mięka, *Piotr z Górczyna (ur. ok. 1546 r., zm. 18 VI 1616 r.)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1, s. 340-342.

¹⁴⁶⁰ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 134.

¹⁴⁶¹ AKMKr., rkps Ep Vol. 38, k. 659-659v.

¹⁴⁶² Piastował wiele urzędów kościelnych, od 1608 r. był prepozytem kieleckim, posiadał doktorat z teologii i z obojga praw, A. Kwaśniewski, *Księgozbiory prywatne zachowane w Bibliotece Kapituły Kieleckiej (XV-XVIII wiek)*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 62: 2012, s. 86.

Wolbromia i Jakub Grudzień i notariusz biskupi Błażej Rosiński. Ten ostatni spisywał zeznania zakonnice, z których każda odpowiadała na te same pytania: czy zna Aleksandra Koniecpolskiego oraz co zaszło minionej nocy w klasztorze. Opowieści wszystkich sióstr wzajemnie się pokrywały i dzięki nim można dokładnie odtworzyć przebieg wypadków. Zeznania jako pierwsza złożyła ówczesna matka przełożona *Anna Porębska*, po niej relację z wydarzeń zdała *Zofia Gostyńska*, wikaria, a następnie reszta zakonnice: *Anna Radomska*, *Bogumiła Winiarska*, *Eufrozyna Wołucka*, *Zuzanna Szczuczanka* oraz *Teresa Zadzikówna*¹⁴⁶³. Obecność w tym gronie siostry *Eufrozyny Wołuckiej* pozwala obalić teorię o tym jakoby podczas najazdu została w zamieszaniu pozbawiona życia, a jej ciało wywieziono dla zatarcia śladów zbrodni¹⁴⁶⁴.

Biskup Tylicki już 17 kwietnia na sesji kapitulnej, odbywającej się na zakończenie wizytacji katedry i kapituły na Wawelu „skarżył się z goryczą na niesłychany gwałt, którego się dopuścił naprzeciw kościołowi Aleksander Koniecpolski, który zbrojnie napadłszy klasztor [...] i takowy machinami wojennemi i petardami zdobywszy, wtargnął do wnętrza jego”¹⁴⁶⁵. Po zapoznaniu się z ustaleniami komisji, biskup wydał 18 kwietnia uniwersał skierowany do duchowieństwa całej diecezji, w którym potępił czyn Koniecpolskiego, informował o grożącej mu karze ekskomuniki oraz wzywał go oraz tych, którzy mu dopomogli do stawienia się w przeciagu piętnastu dni przed sądem biskupim, zaznaczając, iż w przypadku nie zastosowania się do powyższego wyrok zostanie wydany zaocznie¹⁴⁶⁶.

Dnia 2 maja 1612 r. rozpoczął się synod diecezjalny w kościele Wszystkich Świętych w Krakowie, który trwał kilka dni. W trakcie jego obrad, dnia 4 maja biskup przystąpił do wydania wyroku. Zanim to nastąpiło przed jego obliczem stanął kleryk Jakub Grudzień, który potwierdził publicznie fakt niestawienia się oskarżonego Koniecpolskiego. Wobec powyższego, biskup Piotr Tylicki, w obecności przedstawicieli duchowieństwa krakowskiego i za zgodą całego synodu, ekskomunikował Aleksandra Koniecpolskiego i tych wszystkich, którzy udzielali mu rady i pomocy i wiedząc o jego intrydze nie powiadomili o tym. Na znak wypowiedzianej klątwy zgasił zapaloną świecę, a wraz z nim to samo uczyniło dwunastu wyższych duchownych. Ponadto zobowiązał

¹⁴⁶³ AKMKr., rkps Ep Vol. 38, k. 659v.-661v.

¹⁴⁶⁴ M. Borkowska, *Panny siostry w świecie...*, s. 73-75; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 5. Lipsk 1840, s. 194-195.

¹⁴⁶⁵ J. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*. T. 4. Gniezno 1883, s. 180.

¹⁴⁶⁶ AKMKr., rkps Ep Vol. 38, k. 674v.-675v.

duchownych, aby odczytali tenże akt we wszystkich kościołach na terenie diecezji w każdą niedzielę i dzień świąteczny¹⁴⁶⁷.

O wydarzeniach zaistniałych w Krakowie biskup bezpośrednio powiadomił również Stolicę Apostolską, gdyż w tym czasie na stanowisku nuncjusza był wakat po śmierci Franciszka Simonetti. Przejęty losem panien Dębińskich papież Paweł V skierował list do Zygmunta III, w którym upominał się o oddanie porwanych do klasztoru. Ponadto w instrukcji z 26 września 1612 r. przeznaczonej dla nowego nuncjusza, Leliusza Ruini († 1621), znajdował się osobny ustęp dotyczący sprawy napaści. W dokumencie zawarto sprawozdanie z zaistniałych wypadków oraz polecenie skierowane do nuncjusza – „dowiedz się [...] w jakim stanie znajduje się ten interes i postarasz się o wymierzenie sprawiedliwości i zgładzenie krzywdy wyrządzonej tym świętym pannom i Bogu samemu”¹⁴⁶⁸.

Skargę przeciw Koniecpolskiemu, wobec bierności pozostałych członków rodziny, przed oblicze władzy świeckiej zdecydował się wnieść jedynie Erazm Dębiński, stryjeczny brat porwanych. Dnia 6 lipca 1612 r. złożył oficjalny akt protestacji w grodzie krakowskim¹⁴⁶⁹. Na drogę sądową zdecydował się również wkroczyć pokrzywdzony klasztor bernardynek który był reprezentowany przez świeckiego syndyka, Piotra Porębskiego. On to za pośrednictwem wojewody krakowskiego Mikołaja Zebrzydowskiego dnia 2 listopada wydał dokument pozwu, w którym wezwał Koniecpolskiego do osobistego wstawienia się przed sądem grodzkim krakowskim, wyznaczając termin rozprawy na 21 listopada. Jak można się spodziewać Koniecpolski nie pojawił się na wyznaczonym terminie, przyjmując początkowo bierną postawę wobec urzędowej machiny, która przeciw niemu się rozpoczęła i wpływając przez to na opóźnienie wydania ostatecznego wyroku. Jego nieobecność spowodowała, iż został skazany zaocznie na „przegranie” sprawy, a starosta zarządził przesłuchanie świadków, których zdecydował się przedstawić reprezentant klasztoru Porębski. Nie wiadomo jednak dokładnie czyich zeznań wówczas wysłuchano, ani też jaka była ich treść¹⁴⁷⁰.

Koniecpolski nie składając jednak do końca broni postanowił wytoczyć oskarżenie przeciw klasztorowi wykorzystując dostępne rozwiązania prawne. Jak podaje bowiem Mycielski istniała w polskim ustawodawstwie konstytucja „mocą której wolno

¹⁴⁶⁷ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów w Krakowie od r. 1609...*, s. 67-68.

¹⁴⁶⁸ *Relacje nuncjuszków apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*. T. 2, s. 114 -115;

¹⁴⁶⁹ ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 38, s. 1381-1383.

¹⁴⁷⁰ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 187-189.

było sprawdzać zarzucaną nielegalność w przesłuchaniu świadków i przez jej udowodnienie unieważnić prawomocność zeznań¹⁴⁷¹. I tak w dniu 19 stycznia 1613 r. na żądanie Koniecpolskiego do drzwi klasztoru św. Agnieszki został przybity akt pozwu, w którym przełożona *Anna Porębska* została wezwana przed sąd ziemski krakowski, a następnie dokument ten został pod dniem 9 lutego wpisany do ksiąg grodzkich¹⁴⁷². Domagał się w nim Koniecpolski, jako, że był nieobecny podczas przesłuchiwanie świadków, które uważał w jego mniemaniu za bezprawne, aby przełożona klasztoru oraz wspomniany syndyk „byli obecnymi legalnemu przesłuchaniu świadków przeciw nim” wobec stawianych mu zarzutów jakiejś napaści na klasztor¹⁴⁷³. Jak można przypuszczać akt ten był jedynie prawnym wybiegiem, mającym na celu, tak jak i wcześniejsze niestawienie się na rozprawie, przedłużanie sądowych działań.

Od marca 1613 r. sprawa Koniecpolskiego została podniesiona na sejmie. Podkomorzyc sieradzki pismem z 22 stycznia został wezwany przez króla po raz pierwszy do stawienia się przed sąd sejmowy do Warszawy¹⁴⁷⁴. Jak można się spodziewać nie uczynił tego, więc obciążono go karą pieniężną, a następnie 12 marca wystosowane zostało drugie pismo wzywające go do przybycia, w przeciągu dwóch tygodni do stolicy, czego również i tym razem nie dopełnił. Wobec powyższego król skazał go zaocznie na infamię. Wymiana działań pomiędzy dwiema stronami sporu trwała nadal, bowiem nie zrażony sytuacją Koniecpolski wniósł skargę przeciw wyrokowi, którą sąd sejmowy uznał, a następnie wyznaczył trzeci już termin posiedzenia, bliżej nieznanego. Sprawa zawisła więc na kolejne miesiące bez rozstrzygnięcia, które nastąpić miało dopiero w marcu 1615 czyli prawie dwa lata później, bowiem Koniecpolski w międzyczasie złożył też drugi protest, a z kolei sejm wyznaczył mu nowy, czwarty termin już stawiennictwa, którego także nie dotrzymał¹⁴⁷⁵.

Finał sprawy rozegrał się 18 marca 1615 r. Przed sądem sejmowym stanął się wówczas *Piotra Porębski* jako przedstawiciel klasztoru bernardynek oraz *Andrzej Lisicki* dając znak do rozpoczęcia rozprawy. Reprezentant Koniecpolskiego, *Jan Brzeziński*, próbował jeszcze wpłynąć na odroczenie posiedzenia, powołując się na rzekomą chorobę pozwanego, co jednak mu się nie udało. Rozprawa się odbyła, a w jej efekcie król wraz z senatorami uznał Koniecpolskiego za winnego zarzucanych mu czynów, skazał go na

¹⁴⁷¹ Tamże, s. 189.

¹⁴⁷² ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 39, s. 232-234.

¹⁴⁷³ Tamże, s. 233.

¹⁴⁷⁴ ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 41, s. 136-139.

¹⁴⁷⁵ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 190-195.

karę infamii oraz banicji. Ponadto karze podlegali także wszyscy, którzy udzielaliby mu pomocy czy też przebywaliby w jego domu. Akt ten został podany do publicznej wiadomości, tak, by kara i jej konsekwencje były powszechnie wiadome, nie tylko wśród zgromadzonych na sejmie, ale także mieszkańców Warszawy¹⁴⁷⁶. Relacja o całym zdarzeniu jakie miało miejsce na sejmie została pod datą 2 maja 1615 r. wpisana do akt grodzkich krakowskich¹⁴⁷⁷.

Zofia Dębińska od momentu wprowadzenia żyła z Koniecpolskim bardzo krótko, prawdopodobnie najpierw w Nowopolu, a potem na zamku w Wieluniu. Wiadomo, iż urodziła jeszcze syna Jana Przedbora, zmarła jednak wkrótce, jak podają źródła, w skutek przeżyć wywołanych najazdem skonfederalowanych żołnierzy na zamek wieluński¹⁴⁷⁸. Niedługo po jej śmierci, która nastąpiła wiosną lub latem 1613 r. Aleksander poślubił jej młodszą siostrę Dorotę „znowu przyczyniając sobie gniewu Bożego”¹⁴⁷⁹. Ślubu miał udzielić nieznany z imienia dominikanin, a ceremonia odbyła się w domu Stanisława Trzcńskiego, wojskiego wieluńskiego, spokrewnionego z Koniecpolskimi¹⁴⁸⁰. Nie do końca jasnym jest jak możliwe było to pod względem prawnym, gdyż bez stosownej dyspensy, Dorota jako rodzona siostra jego pierwszej żony nie mogła zostać jego kolejną małżonką¹⁴⁸¹. Ślub odbył się z pewnością jeszcze przed wydaniem sejmowego wyroku, bowiem po jego zapadnięciu banita Koniecpolski musiał opuścić granice Rzeczypospolitej¹⁴⁸².

Opisane wypadki stały się bezpośrednią przyczyną uchwalenia przez sejm w 1616 r. konstytucji o bezpieczeństwie klasztorów panieńskich¹⁴⁸³. Stwierdzono w niej „iż się to zagęściło, że ludzie swawolni znieważywszy prawo pospolite, targają się już nie tylko na prywatne, ale i na publiczne bezpieczeństwo kościołów i klasztorów zakonnych, w których panny zakonne i insze na wychowanie i ćwiczenie zwierzchności konwentom dodane, gwałtem brać z klasztorów ważą się”¹⁴⁸⁴. Wobec powyższego, aby zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości postanowiono, „aby żaden *quounque iuris et*

¹⁴⁷⁶ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 65-66; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 202.

¹⁴⁷⁷ ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 41, s. 583-592,

¹⁴⁷⁸ *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 163.

¹⁴⁷⁹ Tamże.

¹⁴⁸⁰ Tamże.

¹⁴⁸¹ J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609...*, s. 66.

¹⁴⁸² Tamże.

¹⁴⁸³ S. Ochmann, *Sejmy z lat 1615-1616*. Wrocław 1970, s. 201.

¹⁴⁸⁴ *Volumina constitutionum*. T. 3: 1611-1640, Vol. 1: 1611-1626. Do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz. Warszawa 2010, s. 199-200.

sanguinis praetextu, nie tylko panienek w klasztorach panińskich mieszkających gwałtem brać, ale też i *limina claustris*, przez pozwolenia panny starszej zakonnej, przestępowania ważył się. A gdzieby (czego Boże nie daj) jaka *violentia* stała się takowy *violator poena infamis ex recenti officioso* scrutinio, gdzie idzie de *securitae omnium ecclesiarum et monasteriorum* przez nas *debitora* danego albo od instygatora naszego pozwany na sejm, *authoritae conventus praesentis*, aby był karan¹⁴⁸⁵.

Sejm zdjął infamię z Aleksandra 4 marca 1625 r., „przez respekt na zasługi hetmana¹⁴⁸⁶, Stanisława, jego stryjecznego brata. Jak zaznaczono w uchwale nastąpiło to „za dosyć uczynieniem stronie ukrzywdzonej¹⁴⁸⁷. Poprzedziły to intensywne zabiegi hetmana, który 22 lutego na sejmie, przed sądem królewskim, wydał dokument, w którym w imieniu Koniępcolskiego, jego małżonki Doroty i syna Jana Przedbora, skwitował Annę Porębską, jako przełożoną klasztoru św. Agnieszki z utraconych w czasie napadu „wszystkich rzeczy w złocie, srebrze, szatach i wszelkich innych przedmiotach¹⁴⁸⁸. Dzięki cofnięciu kary Koniępcolski powrócił do kraju i jak podaje źródło zadbał o wypełnienie zobowiązań, zgodnie z obietnicą złożoną przez hetmana, względem poszkodowanego klasztoru bernardynek: „za staraniem pana krakowskiego *restitutus* [...] dał pannom zakonnym 15.000¹⁴⁸⁹. Dnia 23 czerwca 1623 r. nuncjusz Lancelotti przedłożył prośbę o dyspensę od ekskomuniki nałożonej na Koniępcolskiego¹⁴⁹⁰.

Warto jeszcze zasygnalizować, iż cała negatywna atmosfera, która wiązała się ze sprawą napadu na klasztor pogrzebała plany sprowadzenia bernardynek z Krakowa na fundację do Wielunia. Inicjatorką wspomnianego przedsięwzięcia była Anna ze Sroczyckich Koniępcolska (ok. 1572-1616), od 1609 r. wdowa po Aleksandrze Koniępcolskim¹⁴⁹¹, rotmistrzu husarskim i wojewodzie sieradzkim¹⁴⁹². Po śmierci męża postanowiła pozostać w stanie wdowieńskim i poświęcić swe życie służbie Bogu po przez dzieła miłosierdzia. Złożyła nawet stosowne ślubowanie przed obliczem Matki Bożej

¹⁴⁸⁵ Tamże.

¹⁴⁸⁶ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 5, s. 193; J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1620 do r. 1629 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 17, s.188.

¹⁴⁸⁷ *Volumina constitutionum*. T. 3: 1611-1640, Vol. 1: 1611-1626, s. 353.

¹⁴⁸⁸ ANK, *Castr. Crac. Relationes*. T. 43, s. 562-565.

¹⁴⁸⁹ *Pamiętniki o Koniępcolskich...*, s. 163.

¹⁴⁹⁰ *Acta Nuntiaturae Polonae*. T. 22: *Joannes Baptista Lancelotti (1622-1627)*. Vol. 1: 22 XI 1622-31 XII 1623. Ed. T. Fitych. Cracoviae 2001, s. 160-162; T. Fitych, *Korespondencja dyplomatyczna Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce w latach 1622-1627*. „Poznańskie Studia Teologiczne” T. 10: 2001, s. 282-283.

¹⁴⁹¹ Aleksander Koniępcolski sprawca napadu na klasztor był jego bratankiem

¹⁴⁹² H. Kotarski, *Koniępcolski Aleksander herbu Pobóg (zm. 1609)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 13, s. 511-512.

Jasnogórskiej. Sama nie zdecydowała się na wstąpienie do klasztoru, bowiem spoczywał na niej obowiązek wychowania niepełnoletnich dzieci. Jej pragnieniem było ufundowanie klauzurowego klasztoru dla sióstr zakonnych. Na miejsce fundacji obrała Wieluń, gdzie wcześniej jej zmarły mąż kilkakrotnie sprawował urząd starosty, a które to miasto leżało także w pobliżu Ruśca, gdzie na stałe przebywała¹⁴⁹³. Początkowo wahała się, które ze znanych sobie zakonów chciałaby sprowadzić na swoją fundację. Z częstych pobytów w Krakowie знаła klaryski z klasztoru św. Andrzeja i to o nich początkowo myślała, ale szczególnie bliskie były jej także bernardynki od św. Agnieszki: „kiedy tu wieluńską fundację zamyśliła, dziwnie pragnęła, nie inne tylko nasze od św. Agnieszki ze Stradomia mieć zakonnice, albo też i skądonał tylko pod rządem naszych”¹⁴⁹⁴. Świadczy o tym chociażby fakt iż wysłała tam na wychowanie swoją małoletnią córkę Barbarę. Wydaje się na wpływ na jej decyzję, by ostatecznie zwrócić się w stronę bernardynek miał także jej spowiednik bernardyn o. Bonawentura z Przemyśla. Na fundację uzyskała także zgodę prowincjała bernardynów o. Krzysztofa Scipio Campo, który przychylił się do pomysłu wysłania tamże sióstr bernardynek. Jednakże jak już wyżej wspomniano plan sprowadzenia bernardynek od św. Agnieszki legł w gruzach po napadzie jakiego dopuścił się spowinowacony z Anną, bratanek jej zmarłego męża, Aleksander. Jak zanotowała, bowiem kronikarka: „ale największą w tym przeszkodę swą baczyła, iż Ojcowie i zakonnice od św. Agnieszki obawiając się dalszych trudności ze strony klasztoru i krzywdy swej, nie mogli gorącemu pragnieniu tej Zacznej Pani dogodzić. I choćby byli radzi przyjęli ten wieluński klasztor i posłali panny od św. Agnieszki, tedy dla samych powinnych nie śmieli, co serdeczną żałość czyniło Dobrodziejce, tej która z nieba Anioły nie z większą byłaby przyjęła radością, tylko te zakonnice”¹⁴⁹⁵. Na początku października 1613 r. skontaktował się z nią o Hieronim Przybiński († 1613) i jak przekazała klasztorna kronikarka „aby ci jaśnie wielmożna pani, zakonnice nasze sprowadził. A, że nie może być na ten czas od św. Agnieszki z Krakowa [...] z warszawskiego klasztoru takie pośle panny, że z nich Pan Bóg chwałę, zakon nasz ozdobę, a ty pociechę mieć będziesz”¹⁴⁹⁶. I właśnie pięć bernardynek z klasztoru warszawskiego, które wyjechały za pozwoleniem prowincjała bernardynów, zapoczątkowało tworzenie klasztoru w Wieluniu¹⁴⁹⁷. Na prośbę wniesioną przez Stanisława Koniecpolskiego, starostę wieluńskiego, syna Anny

¹⁴⁹³ J. Związek, *Z przeszłości klasztoru Sióstr Bernardynek w Wieluniu...*, s. 17.

¹⁴⁹⁴ *Kronika klasztoru ss. Bernardynek w Wieluniu...*, s. 364.

¹⁴⁹⁵ Tamże, s. 366.

¹⁴⁹⁶ Tamże, s. 369.

¹⁴⁹⁷ H. E. Wyczawski, *Wieluń. W: Klasztory bernardyńskie w Polsce...*, s. 554.

Konieczpolskiej, król Zygmunt III Waza, dokumentem z 26 marca 1615 r. zatwierdził nową fundację¹⁴⁹⁸.

¹⁴⁹⁸ S. Librowski, *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku*. T. 2: *Lata 1551-1760*. Włocławek 1995, nr 665, s. 79.

Rozdział IV

Organizacja wewnętrzna klasztoru i życie duchowe

Życie w klasztorze było zorganizowane w usystematyzowaną strukturę, na którą składały się urzędy, a z nimi zaś wiązał się zakres ściśle określonych obowiązków. W niniejszym rozdziale zostanie zaprezentowana charakterystyka najważniejszych funkcji sprawowanych przez bernardynki oraz podjęta będzie próba odtworzenia listy nazwisk pełniących je zakonnic. Ponadto przedstawione będzie także zagadnienie duchowej opieki nad klasztorom św. Agnieszki. Zapewniali ją bernardyni należący do stradomskiego konwentu Braci Mniejszych Obserwantów, będący spowiednikami oraz kapelani, czyli księża pochodzący z duchowieństwa diecezjalnego. Osobna część zostanie poświęcona omówieniu duchowej spuścizny bernardynek, ze szczególnym uwzględnieniem ich zaangażowania w życie religijne krakowskiego Kościoła.

1. Urzędy klasztorne

a. Przełożona, wikaria, dyskretki

W Ordynacji zabranych dla bernardynek za prowincjała wielkopolskiego Krzysztofa Poznańczyka w 1666 r., zawartym w dwunastym rozdziale „O dobrach i przełożonej klasztornej” zapisano następujące słowa: „Przełożona klasztorna jakimkolwiek imieniem będzie zwana, jako jest pospolita wszystkim matka i jako jest przełożona wszystkich, tak wszystkie cnotami niech przechodzi i wszelakimi postępkami zakonności i świętobliwości przykładem niech będzie pospolitego życia, rząd we wszystkim niech zachowuje i w każdej sprawie siostrom z siebie przykład ku zbudowaniu duchownemu niech zostawuje”¹⁴⁹⁹. Wskazywał on, iż na czele wspólnoty bernardynek stała przełożona, która miała troszczyć się o powierzona sobie wspólnotę zakonnic,

¹⁴⁹⁹ APBK, rkps W-25, s. 461.

zarówno pod względem organizacyjnym, bytowym jak i zabiegać o jej wzrost duchowy¹⁵⁰⁰.

Nazewnictwo jakie było stosowane w stosunku do przełożonej klasztoru bernardynek kształtowało się w XV i XVI w.¹⁵⁰¹. Był to pewien proces, analogiczny do tego jak kształtowanie się słownictwa używane w stosunku do samych mieszkanek stradomskiego konwentu. W źródłach spotykamy różnorakie określenia jej urzędu. Najstarsza ze znanych przełożonych to Marusza, wspomniana w dokumencie z 21 listopada 1463 r., w którym Blaszkowski i jego żona Świętochna przekazali swój dom na Stradomiu pannom od św. Agnieszki¹⁵⁰². Tytuł „starszej” przysługiwał przed 1523 r. siostrze *Tekli*, która już jako wikaria została wymieniona wraz z współsiostrami w dokumencie nadania klasztorowi czynszu z dóbr Rząska¹⁵⁰³. W 1530 r. urząd przełożonej sprawowała *Lugdumiła*. Towarzyszyła wówczas zakonnicy Elżbiecie *Justynie*, która odstąpiła prawo do swojej izdebki, znajdującej się w domu altarzystów kaplicy Szafranców, Mikołajowi Wolskiemu, ochmistrzowi królowej Bony. W dokumencie określona została gwardianą lub matką przełożoną¹⁵⁰⁴. O braku jednolitego nazewnictwa stosowanego względem przełożonej świadczy przykład siostry Doroty *Perpetui* Noskowskiej. W dokumencie z 1532 r., w którym bernardynki potwierdzają przyjęcie darów z zapisu testamentowego doktora medycyny Łukasza Noskowskiego, określono ją jako matkę¹⁵⁰⁵. W akcie z 9 grudnia 1537 r. dotyczącym nadania dla klasztoru czynszu przez Seweryna Bonera, kasztelana bieckiego, *Perpetua* została nazwana starszą¹⁵⁰⁶, a rok później występuje jako przeorysza¹⁵⁰⁷. Stopniowo w odniesieniu do przełożonej bernardynek zaczął utrzymywać się jednak tytuł matka. Tak określono w źródłach stojącą w 1543 r. na czele klasztoru *Łucję* z Krosna¹⁵⁰⁸, w 1549 r. *Florencję*¹⁵⁰⁹, a w 1574 r. *Justynę* Wołucką¹⁵¹⁰. Począwszy od XVII w. przełożona klasztoru bernardynek była nazywana matką lub też panną matką. I w tym czasie zdarzało się jednak, że stosowano również wcześniejszą tytulaturę. W zapisie z dnia 19 maja 1610 r. potwierdzającym przyjęcie

¹⁵⁰⁰ Fragment poświęcony urzędowi przełożonej opiera się na wcześniejszym artykule, H. Święch, *Przełożone klasztoru bernardynek...*, s. 113-132.

¹⁵⁰¹ P. Gąsiorowska, *Początki klasztoru Św. Agnieszki...*, s. 119-120.

¹⁵⁰² R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 11-12, nr 4.

¹⁵⁰³ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

¹⁵⁰⁴ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 386, s. 5-6.

¹⁵⁰⁵ Tamże, nr 823, s. 195 – 196

¹⁵⁰⁶ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18910, s. 76.

¹⁵⁰⁷ Tamże, nr 19395, s. 103.

¹⁵⁰⁸ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1392, s. 123.

¹⁵⁰⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 81, s. 673.

¹⁵¹⁰ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 38, s. 19-20.

przez klasztor sumy 2000 zł darowanej w miejsce jałmużny, Anna *Bogumiła* Winiarska nazwana została matką starszą¹⁵¹¹.

W tekście Trzeciej Reguły św. Franciszka, określono, że na czele każdego klasztoru ma stać przełożona nazywana matką. Powinna ona być wybierana spośród swego zgromadzenia, a jej urząd nie mógł być sprawowany dożywotnio¹⁵¹². Uchwały bernardyńskie wprowadziły trzyletnią kadencję przełożonej. Na urząd mogła zostać wybrana zakonnica, która miała przynajmniej czterdzieści lat, a w klasztorze od dnia profesji przeżyła chwalebnie osiem lat lub też ukończyła przynajmniej trzydzieści lat, a od profesji minęło pięć lat. Ponadto kandydatka nie mogła pochodzić z innego konwentu¹⁵¹³. Analizując wiek matek, w wypadku, gdy znany jest ich rok urodzenia, należy stwierdzić, że przepis ten był przestrzegany. Wybrana po raz pierwszy na przełożoną Anna *Salomea* Łodzińska w 1738 r. miała ok. czterdzieści trzy lata, a w zakonie od złożenia profesji przeżyła dwadzieścia dwa¹⁵¹⁴. Gdy w 1771 r. rozpoczynała sprawowanie urzędu matka Jadwiga *Agnieszka* Wojnowska liczyła czterdzieści pięć lat, w tym od złożenia ślubów upłynęło jej dwadzieścia dziewięć¹⁵¹⁵.

Jak zaznaczono okres sprawowania urzędu wynosił trzy lata, zdarzały się jednak sytuacje, gdy ta sama zakonnica była wybierana ponownie na kolejną kadencję. Musiała jednak w takim wypadku otrzymać dyspensę z Rzymu. Sytuacja taka miała miejsce, gdy po raz trzeci matką przełożoną została Katarzyna *Prudencja* Maciejowska. Władze prowincji bernardyńskiej spodziewając się nawet jej reelekcji, z góry ją zaaprobowały w 1661 r., pod warunkiem uzyskania zgody Stolicy Apostolskiej¹⁵¹⁶. O taką dyspensę wnioskowano również w 1762 r., dla *Salomei* Łodzińskiej¹⁵¹⁷, w 1773 r. dla *Agnieszki* Wojnowskiej¹⁵¹⁸, a w 1780 r., dla *Kunegundy* Przytkowskiej¹⁵¹⁹.

W czasie wyboru nowej przełożonej powinien obecny być prowincjał bernardynów. Towarzyszyło mu dwóch oddelegowanych zakonników, często był to kustosz krakowskiego klasztoru na Stradomiu oraz spowiednik zakonnic, którzy pełnili funkcję diskwizytorów¹⁵²⁰ czyli tych co zbierali i podliczali oddane głosy. Uchwały

¹⁵¹¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987.

¹⁵¹² ABKr., rkps 151, s. 11.

¹⁵¹³ APBK, rkps M-17, s. 277- 278.

¹⁵¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 190; LZP, T. 2, s. 212.

¹⁵¹⁵ ABKr., rkps 221, s. 13, 88, 200.

¹⁵¹⁶ APBK, rkps M – 6, s. 305.

¹⁵¹⁷ APBK, rkps RGP – j – 2, s. 31.

¹⁵¹⁸ ABKr., rkps 221, s. 271a.

¹⁵¹⁹ Tamże, s. 273.

¹⁵²⁰ M. Daniluk, *Encyklopedia Instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego*. Lublin 2000, s. 104.

kapituły przeworskiej z 1539 r., potwierdzone rok później na kapitule w Lublinie nakazywały, aby zawsze czekano z rozpoczęciem elekcji na przybycie prowincjała, nawet gdyby minęły już nakazane trzy lata. Zachowane źródła pozwalają zauważyć, że w trakcie wyborów odbywających się w XVIII w. przepis ten był wiernie przestrzegany. W trakcie elekcji z dnia 2 października 1732, gdy przełożoną została Małgorzata *Magdalena* Pawełęcka, obecni byli o. Andrzej Kwieciński, prowincjał, o. Augustyn Obrąpalski, kustosz oraz o. Ludwik Szembek, spowiednik bernardynek¹⁵²¹. Z kolei trzy lata później, gdy obrano Justynę *Teresę* Jagniątkowską, swe podpisy złożyli prowincjał Franciszek Jarocki (†1741)¹⁵²², o. Jan Kapistran Połaniecki, kustosz oraz o. Benignus Małecki, aktualny spowiednik zakonnice¹⁵²³.

W trakcie wyborów surowo zabronione było namawianie lub zniechęcenia do oddania głosu na konkretną kandydatkę. Winowajczyni, która zostałaby przyłapana na takim zachowaniu „ma być przypuszczona ku tyle obieraniu matek, ile siostr na głosy namawiać będzie”¹⁵²⁴. Czynne prawo wyborcze przysługiwało bernardynce, która przeżyła w zakonie przynajmniej trzy lata¹⁵²⁵. W przypadku śmierci przełożonej, która nastąpiłaby przed upływem roku od objęcia urzędu, jej obowiązki musiała przejąć wikaria, aż do ponownych wyborów¹⁵²⁶. Gdy w trakcie pełnienia urzędu zmarła w 1711 r. na zarazę Katarzyna *Rozalia* Wojeńska¹⁵²⁷, matką obrano Konstancję *Gabrielę* Czerną († 1738)¹⁵²⁸. Po niespodziewanym zgonie swojej następczyni Marianny *Magdaleny* Kossowskiej w 1716 r., przy której sprawowała funkcję wikarii, *Gabriela* dokończyła jej kadencję, a w czasie wyborów odbywających się 1 września 1717 r. została ponownie wybrana na przełożoną¹⁵²⁹. Ostatni raz najwyższy urząd klasztorny sprawowała w latach 1726 – 1729¹⁵³⁰.

Postanowienia kapituły bydgoskiej nakazywały, aby przełożona i wikaria słuchały „culpy albo win” siostr w każdy piątek i wyznaczały im stosowną pokutę. W przypadku większych przewinień powinny je omówić z dyskretekami lub ze spowiednikiem, a te najważniejsze, czy też nie opisane w statutach przedstawić do rozważenia kustoszowi

¹⁵²¹ ABKr., rkps 221, s. 193.

¹⁵²² K. Grudziński, *Jarocki Franciszek*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich...*, s. 190-191.

¹⁵²³ ABKr., rkps 221, s. 188.

¹⁵²⁴ ABKr., rkps 151, s. 42-43.

¹⁵²⁵ Tamże, s. 44

¹⁵²⁶ Tamże, s. 29.

¹⁵²⁷ ABKr., rkps 213, s. 5 – 8, rkps 221, s. 175.

¹⁵²⁸ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 182-183.

¹⁵²⁹ Tamże, s. 251-252.

¹⁵³⁰ Tamże, s. 254.

lub prowincjałowi¹⁵³¹. Sytuacja taka miała miejsce w 1696 r., gdy 28 października, na posiedzeniu definitorium, zajmowano się sprawą *Salomei* Jerlandówny, której wymierzono karę za kłótność, nakazując przeprosić pozostałe siostry i odsiedzieć tydzień w swojej celi¹⁵³². W ramach troski o powierzoną sobie wspólnotę zalecano by przełożona: „Pospolite oficyny niech często nawiedza i żeby każda siostra powinności swojej dosyć czyniła, niech pilnie napomina, jeżeli co poprawy potrzebuje, mądrze niech poprawi. A jeżeli by się siostra, która winna znalazła, niech ją wedle słuszności napomni, aby na potym ostrożniejszą była”¹⁵³³. Zobowiązana była także, by czuwać nad przestrzeganiem klauzury i mieć wiedzę, o tym, kto przybywał do klasztoru: „Rozmowne miejsca (które parlatoria zowią) na każdy dzień niech nawiedza, a żeby tak z klasztoru jako i z podwórza zamknięte były, niech upatruje i żeby nikomu nie były otworzone, tylko za jej dozwoleń. Zawarcia drzwi, ażeby nie były nigdy otworzone, oprócz słusznej przyczyny niech się pilnie stara”¹⁵³⁴.

Przełożona bernardynek zabiegać miała nie tylko o duchowy wzrost powierzonej sobie wspólnoty, ale musiała wykazywać również gospodarczy zmysł przejawiający się np. w trosce o stan klasztornych pomieszczeń. *Wiktoria* Trzebińska w czasie kadencji w latach 1670 – 1673, o czym już wspomniano, podjęła trud rozbudowy klasztoru. Inicjatywny te były możliwe dzięki hojnej jałmużnie, którą otrzymała od biskupa krakowskiego Andrzeja Trzebickiego w 1670 r.¹⁵³⁵. Do zasług *Ludgardy* Belinówny należy zaliczyć rozpoczęcie budowy dormitorium nad furcą¹⁵³⁶. Prace te dokończyła jej następczyni wspomniana już *Wiktoria* Trzebińska, a pieniądze na inwestycję pochodziły z posagów sióstr¹⁵³⁷. Troskę o stan zabudowań klasztornych wykazała również *Franciszka Pacjencja* Ligęzianka (zadbała o wymianę dachu na klasztorze oraz odnowiła wieżę)¹⁵³⁸.

Przełożone miały obowiązek troszczyć się również o to, by na bieżąco były prowadzone księgi, w których zapisywano informacje o stanie finansowym konwentu. Na nich spoczywał także obowiązek czuwania nad ekonomicznymi sprawami klasztoru i roztropnego nimi gospodarowania. *Barbara Krystyna* Wilkowska zarządziła, by w 1618

¹⁵³¹ ABKr., rkps 151, s. 46-47.

¹⁵³² APBK., rkps M-8, s. 241.

¹⁵³³ APBK., rkps W-25, s. 461.

¹⁵³⁴ Tamże.

¹⁵³⁵ ABKr., rkps 206, s. 35.

¹⁵³⁶ ABKr., rkps 221, s. 250.

¹⁵³⁷ Tamże; rkps 206, s. 35.

¹⁵³⁸ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 36.

r. przepisać od nowa rejestr pobieranych przez klasztor czynszów¹⁵³⁹. Dzięki staraniom wspomnianej już *Gabrieli* Czernej zaczęto odtwarzać i prowadzić na nowo od 1713 r. metrykę konwentu. Praca przy odtwarzaniu zapisów musiała być bardzo trudna, gdyż prawdopodobnie opierano się głównie na pamięci najstarszych zakonnic, stąd w wielu miejscach brakuje dokładnych dat wydarzeń¹⁵⁴⁰. Listę przełożonych klasztoru bernardynek zawiera poniższe zestawienie. Z uwagi na brak części źródeł, zwłaszcza dotyczących najwcześniejszego okresu działalności konwentu, nie jest ona kompletna.

Tabela 5. Spis przełożonych w klasztorze bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Lata sprawowania urzędu
1.		Marusza ¹⁵⁴¹	1463
2.		Regina ¹⁵⁴²	29 IX 1476
3.		Konstancja ¹⁵⁴³	1497
4.	żona Franciszka, malarza z Węgier ¹⁵⁴⁴		
5.		Tekla ¹⁵⁴⁵	1513
6.	Strasz ¹⁵⁴⁶	Anna	12 XI 1513
7.		Tekla <i>mater seu senior</i> ¹⁵⁴⁷	1514
8.		Eufrazja ¹⁵⁴⁸	1517, przed 1523
9.	Barbara ¹⁵⁴⁹	Eufraxia	1518
10.		Tekla ¹⁵⁵⁰	przed 1523
11.	Regina Sienieńska ¹⁵⁵¹	Potencja/Potencjana	1523
12.	Zofia Tarnowska (Krakowska) ¹⁵⁵²	Regina	1524
13.		Tekla ¹⁵⁵³	1529

¹⁵³⁹ ABKr., rkps 209.

¹⁵⁴⁰ M. Borkowska OSB, *Łatanie pamięci...*, s. 106-107.

¹⁵⁴¹ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 4, s. 11-12.

¹⁵⁴² AKMKr., rkps AOff Vol. 2, s. 396.

¹⁵⁴³ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357.

¹⁵⁴⁴ Wstąpiła do klasztoru Św. Agnieszki, gdzie była wybierana przełożoną, jej mąż wstąpił do obserwantów, Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 269.

¹⁵⁴⁵ ABKr., rkps 209, s. 11.

¹⁵⁴⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 25, s. 269.

¹⁵⁴⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 140, 224.

¹⁵⁴⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 39, s. 182; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

¹⁵⁴⁹ ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246.

¹⁵⁵⁰ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

¹⁵⁵¹ Tamże.

¹⁵⁵² AKMKr., rkps AOff Vol. 44, s. 842-845.

¹⁵⁵³ AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.)

14.		Lugdumiła ¹⁵⁵⁴	1530
15.	Dorota Noskowska ¹⁵⁵⁵	Perpetua	1532, 1537 – 1538
16.		Florencja ¹⁵⁵⁶	ok. 1541
17.		Łucja z Krosna ¹⁵⁵⁷	1543, 1544
18.		Florencja ¹⁵⁵⁸	1549
19.	Wołucka ¹⁵⁵⁹	Justyna	1550
20.		Benedykta z Krakowa ¹⁵⁶⁰	1554
21.	Tarłówna ¹⁵⁶¹	Eufrozyna	1555
22.		Florencja ¹⁵⁶²	1557
23.		Zofia ¹⁵⁶³	9 I 1559
24.	Kromfelt ¹⁵⁶⁴	Klara	1560
25.	Wołucka ¹⁵⁶⁵	Justyna	1563, 1570, 1571, 1574, 1578, 1579
26.	Kączka/ Kątska ¹⁵⁶⁶	Dorota	1580, 1587
27.	Dobrocieska ¹⁵⁶⁷	Magdalena	1592
28.		Urszula z Sienna ¹⁵⁶⁸	1599, 1600 VII
29.	[Dobrocieska] ¹⁵⁶⁹	Magdalena	12 VII 1602
30.	Radomiska ¹⁵⁷⁰	Anna	1602, 1603, 1604
31.	Porębska ¹⁵⁷¹	Anna	1605, 1607
32.	Wołucka ¹⁵⁷²	Eufrozyna	1608, 1609
33.	Anna Winiarska ¹⁵⁷³	Bogumiła	1610, 1611
34.	Porębska ¹⁵⁷⁴	Anna	1612 – 1614

¹⁵⁵⁴ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 11, cz. 2, nr 386, s. 5 -6.

¹⁵⁵⁵ Tamże, nr 823, s. 195 – 196; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18910, s.76, nr 19395, s. 103; AKMKr., rkps AOff Vol. 62, k. 94v.

¹⁵⁵⁶ K. Katak, *Sylwetki bernardynów poznańskich. Innocenty z Kościana*. „Kronika Miasta Poznania” R. 7: 1929, nr 1, s. 46.

¹⁵⁵⁷ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 12, cz. 3, nr 1392, s. 123; AKMKr., rkps AOff Vol. 73, s. 642, s. 661-662 (k. 331-331v).

¹⁵⁵⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 81, s. 673.

¹⁵⁵⁹ ABKr., rkps 209, s. 14.

¹⁵⁶⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 84, s. 1020, określona jako *abbatissa*.

¹⁵⁶¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715.

¹⁵⁶² ANK, rkps Castr. Crac. 75, s. 3-5.

¹⁵⁶³ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580.

¹⁵⁶⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 1118.

¹⁵⁶⁵ ANK, rkps K 886, s. 115; rkps Castr. Crac. 105, s. 181-182; rkps Terr. Crac. 43, s. 139; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 19-20, nr 38; K. J. Katak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 277; ABKr., rkps 214, s. 93.

¹⁵⁶⁶ AKMKr., rkps AOff 108, s. 315; ABKr., rkps 209, s. 54.

¹⁵⁶⁷ ABKr., rkps 209, s. 85.

¹⁵⁶⁸ AKMKr., rkps AEp. Vol. 33, k. 488v.; ABKr., rkps 214, s. 113-120 ANK, rkps Castr. Crac. 170, s. 557-561.

¹⁵⁶⁹ AKMKr., rkps AEp. Vol. 35, k. 406v.

¹⁵⁷⁰ ABKr., rkps 209, s. 53; ANK, rkps K 886, s. 113, 117, 121; APBK, rkps. W-37, k. 208.

¹⁵⁷¹ ABKr., rkps 214, s. 129-132; ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814, 875-878.

¹⁵⁷² ABKr., rkps 214, s. 209-211; rkps 129, s. 3.

¹⁵⁷³ AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 9. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1842, s. 343.

¹⁵⁷⁴ ABKr., rkps 209, s. 20, 22-23.

35.	Barbara Maciejowska ¹⁵⁷⁵	Ezmaryja	1615, 1616, przed 1618
36.	Barbara Wilkowska ¹⁵⁷⁶	Krystyna	1616 – 1617 – 1619
37.	Radomska ¹⁵⁷⁷	Anna	1621, 1622, 1623
38.	Porebska ¹⁵⁷⁸	Anna	1624 – 1626
39.	Gnoińska ¹⁵⁷⁹	Charitas	1627, 1628
40.	Anna Zebrzydowska ¹⁵⁸⁰	Ludgarda	1629, 1630
41.	Porebska ¹⁵⁸¹	Anna	1630, 1631, 1632
42.	Katarzyna Zadzikówna ¹⁵⁸²	Teresa	1633 ¹⁵⁸³ – 1635
43.	Bobrownicka ¹⁵⁸⁴	Anastazja	1636 – 1639
44.	Katarzyna Zadzikówna ¹⁵⁸⁵	Teresa	1640 – 1643 ¹⁵⁸⁶
45.	Justamentówna/ Justimontowna ¹⁵⁸⁷	Katarzyna	1643 – 1645 -1646 ¹⁵⁸⁸
46.	Bobrownicka ¹⁵⁸⁹	Anastazja	1646 ¹⁵⁹⁰ – 1648 ¹⁵⁹¹
47.	Anna Pychowska ¹⁵⁹²	Magdalena	1649 – 1651 ¹⁵⁹³
48.	Katarzyna Maciejowska ¹⁵⁹⁴	Prudencja	15 XI 1651 – 1655 ¹⁵⁹⁵
49.	Borkowska ¹⁵⁹⁶	Eustachia	1655 – 1658

¹⁵⁷⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 849, s. 2221; rkps K 394: *Continuatio actorum scabinalium Kazimiriensium* 1612-1619, s. 676; ABKr., rkps 214, s. 237-241; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 35-36.

¹⁵⁷⁶ Przełożoną była już 16 VIII 1616 r. podczas profesji *Pelagii* Tomickiej, ABKr., rkps 129, s. 3-4; rkps 209, s. 16, 24, 89; rkps 129, s. 3-4.

¹⁵⁷⁷ ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; ABKr., rkps 209, s. 109, 115; rkps 216, s. 23.

¹⁵⁷⁸ ABKr., rkps 209, s. 120, 127, 135.

¹⁵⁷⁹ Tamże, s. 143, 149.

¹⁵⁸⁰ Tamże, s. 155, 161.

¹⁵⁸¹ Tamże, s. 167, 173; ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 1320-1321, w czerwcu 1630 r. w dokumencie abrenuncjacji siostr Dębińskich, Elżbiety *Beaty* i Aleksandry *Humilitas* występowała już jako matka przełożona.

¹⁵⁸² ABKr., rkps 209, s. 179, 185, 191.

¹⁵⁸³ Notowana 22 I 1633 r. jako przełożona, ANK, rkps Castr. Crac. 237, s. 116.

¹⁵⁸⁴ ABKr., rkps 209, s. 205, 212, 220.

¹⁵⁸⁵ Tamże, s. 229, 237, 245; rkps 206, s. 115-116.

¹⁵⁸⁶ Była nadal przełożoną 16 III 1643 r. gdy podpisała się na dokumencie potwierdzającym zwrot depozytu przechowywanego w klasztorze dla Katarzyny Szalowskiej, ABKr rkps 206, s. 115-116.

¹⁵⁸⁷ ABKr., rkps 209, s. 258, 267, 275; ANK, rkps Castr. Crac. 909, s. 42, 382.

¹⁵⁸⁸ Notowana jako przełożona 29 I 1646, ANK, rkps Castr. Crac. 909, s. 382.

¹⁵⁸⁹ ABKr., rkps 209, s. 284, 293, 301; ANK, rkps Castr. Crac. 909, s. 1057, 1059, 1060, 1261, 1263, 1806, 1809, 1872; rkps Castr. Crac. 910, s. 425; rkps Castr. Crac. 911, s. 1173, 1176, 1320, 1391, 1591-1592, 1729, 1731, 1734; rkps Castr. Crac. 912, s. 28, 679-680, 839, 842-843, 1166, 1463-1464, 1910.

¹⁵⁹⁰ Notowana jako przełożona 13 I 1646 r., ANK, rkps Castr. Crac. 262, s. 75-77.

¹⁵⁹¹ Notowana jako przełożona 14 III 1648 r., ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272-277.

¹⁵⁹² ABKr., rkps 209, s. 309, 318, 323.

¹⁵⁹³ We wrześniu 1651 r. nadal była przełożoną, ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1142-1143.

¹⁵⁹⁴ ABKr., rkps 209, s. 334, 342, 358; rkps 221, s. 249; rkps 206, s. 107; ANK, rkps K 886, s. 119.

¹⁵⁹⁵ Według metryki klasztoru była przełożoną do 1656 r., jednak na pokwitowaniu odbioru czynszu z 15 IV 1655 r., zapisanego na kamienicy na Kazimierzu, podpisana jest już *Eustachia* Borkowska.

¹⁵⁹⁶ ABKr., rkps 209, s. 367, 376, 384; rkps 221, s. 249; ANK, rkps K 886, s. 119.

50.	Katarzyna Maciejowska ¹⁵⁹⁷	Prudencja	1658 ¹⁵⁹⁸ – 1665
51.	Oświęcimówna ¹⁵⁹⁹	Urszula	1665 – 1668
52.	Aleksandra Dębińska ¹⁶⁰⁰	Humilitas	1668 ¹⁶⁰¹ – 1670 ¹⁶⁰²
53.	Zofia Trzebińska ¹⁶⁰³	Wiktoria	1670 – 1673
54.	Tomaszewska ¹⁶⁰⁴	Potencja	12 IX 1673 – 1676
55.	Kniperówna ¹⁶⁰⁵	Anna	12 IX 1676 – 1679
56.	Zofia Trzebińska ¹⁶⁰⁶	Wiktoria	1679 – 1685? ¹⁶⁰⁷
57.	Kniperówna ¹⁶⁰⁸	Anna	1683 -15 XI 1685 ¹⁶⁰⁹
58.	Belinówna ¹⁶¹⁰	Ludgarda	1685 – 1688
59.	Zofia Trzebińska ¹⁶¹¹	Wiktoria	17 II 1688 – 1690
60.	Kniperówna ¹⁶¹²	Anna	26 VIII 1690 – 1693
61.	Marianna Gawrońska ¹⁶¹³	Katarzyna	15 VII 1693 – 1696
62.	Franciszka Ligęzianka/Ligęza ¹⁶¹⁴	Pacjencja	24 VIII 1696 – 1699
63.	Teresa Pinocianka/ Pinocci ¹⁶¹⁵	Helena	1699 – 1703
64.	Ligocka ¹⁶¹⁶	Apolinaria	5 VI 1703 – 1706
65.	Jadwiga Szonowska ¹⁶¹⁷	Franciszka	V 1706 – 1709
66.	Katarzyna Wojeńska ¹⁶¹⁸	Rozalia	1709 – 1711
67.	Konstancja Czerna ¹⁶¹⁹	Gabriela	6 VII 1711 – 1714
68.	Marianna Kossowska ¹⁶²⁰	Magdalena	1714 – 1716

¹⁵⁹⁷ ABKr., rkps 209, s. 393, 400, 407; rkps 221, s. 249; ANK, rkps K 886, s. 123-124.

¹⁵⁹⁸ Według metryki klasztornej była przełożoną od 1659 r., jednak jest już podpisana 8 VI 1658 r. na umowie dzierżawy jeziora i gruntu w Czernichowie, ANK, rkps K 886, s. 123-124.

¹⁵⁹⁹ ABKr., rkps 221, s. 249.

¹⁶⁰⁰ Tamże.

¹⁶⁰¹ Była już przełożoną 23 VI 1668 r., ANK, rkps Castr. Crac. 292, s. 2449.

¹⁶⁰² Była nadal przełożoną 10 X 1670 r., ANK, rkps Castr. Crac. 296, s. 3335-3337.

¹⁶⁰³ ABKr., rkps 221, s. 249.

¹⁶⁰⁴ Tamże; rkps 206, s. 107.

¹⁶⁰⁵ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶⁰⁶ ABKr., rkps 221, s. 250.

¹⁶⁰⁷ W metryce klasztornej zanotowano, że *Wiktoria* była przełożoną do 1685 r., inne źródło podaje, iż w 1684 r. urząd matki sprawowała *Anna* Kniperówna, AKMKr., rkps AOff Vol. 156, s. 626, 636.

¹⁶⁰⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 316, s. 1723; AKMKr., rkps AOff Vol. 156, s. 626, 636; ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2296, 2561-2564, 2866-2869; rkps Castr. Crac. 319, s. 2490, 3331-3337.

¹⁶⁰⁹ Notowana jako przełożona 15 XI 1685 r., ANK, rkps Castr. Crac. 319, s. 3331-3337.

¹⁶¹⁰ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹¹ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹² ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹³ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 250; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹⁵ ABKr., rkps 221, s. 250.

¹⁶¹⁶ ABKr., rkps 221, s. 251; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹⁷ ABKr., rkps 221, s. 251; rkps 206, s. 107.

¹⁶¹⁸ ABKr., rkps 221, s. 251.

¹⁶¹⁹ Tamże; rkps 206, s. 107.

¹⁶²⁰ ABKr., rkps 221, s. 251.

69.	Konstancja Czerna ¹⁶²¹	Gabriela	VII 1716 – 1 IX 1717
70.	Konstancja Czerna ¹⁶²²	Gabriela	1 IX 1717 – 18 IX 1720
71.	Jadwiga Skociszowska ¹⁶²³	Aniela	18 IX 1720 – 15 IX 1723
72.	Marianna Czerna ¹⁶²⁴	Anna	15 IX 1723 – 18 IX 1726
73.	Konstancja Czerna ¹⁶²⁵	Gabriela	18 IX 1726 – 24 IX 1729
74.	Jadwiga Skociszowska ¹⁶²⁶	Aniela	24 IX 1729 – 2 X 1732
75.	Małgorzata Pawełeczka ¹⁶²⁷	Magdalena	2 X 1732 – 27 IX 1735
76.	Justyna Jagniątkowska ¹⁶²⁸	Teresa	27 IX 1735 – 27 IX 1738
77.	Anna Łodzińska ¹⁶²⁹	Salomea	27 IX 1738 – 27 IX 1741
78.	Justyna Jagniątkowska ¹⁶³⁰	Teresa	27 IX 1741 – 12 IX 1744
79.	Anna Strusówna ¹⁶³¹	Helena	12 IX 1744 – 14 X 1747
80.	Anna Łodzińska ¹⁶³²	Salomea	14 X 1747 – 27 VIII 1750
81.	Justyna Jagniątkowska ¹⁶³³	Teresa	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
82.	Anna Łodzińska ¹⁶³⁴	Salomea	26 IX 1753 – 25 IX 1756
83.	Małgorzata Pawełeczka ¹⁶³⁵	Magdalena	25 IX 1756 – 27 IX 1759
84.	Anna Łodzińska ¹⁶³⁶	Salomea	27 IX 1759 – 24 IX 1762
85.	Anna Łodzińska ¹⁶³⁷	Salomea	24 IX 1762 – 23 IX 1765
86.	Konstancja Morsztynówna ¹⁶³⁸	Bronisława	23 IX 1765 – 15 X 1768
87.	Franciszka Przytkowska ¹⁶³⁹	Kunegunda	15 X 1768 – 23 IX 1771
88.	Jadwiga Wojnowska ¹⁶⁴⁰	Agnieszka	23 IX 1771 – 23 IX 1774
89.	Jadwiga Wojnowska ¹⁶⁴¹	Agnieszka	23 IX 1774 – 1 X 1777

¹⁶²¹ Tamże, s. 251-252.

¹⁶²² Tamże, s. 252.

¹⁶²³ Tamże, s. 253.

¹⁶²⁴ Tamże.

¹⁶²⁵ Tamże, s. 254.

¹⁶²⁶ Tamże, s. 255.

¹⁶²⁷ Tamże, s. 256.

¹⁶²⁸ Tamże, s. 257.

¹⁶²⁹ Tamże, s. 258.

¹⁶³⁰ Tamże, s. 259.

¹⁶³¹ Tamże, s. 260.

¹⁶³² Tamże, s. 261.

¹⁶³³ Tamże, s. 262.

¹⁶³⁴ Tamże, s. 263.

¹⁶³⁵ Tamże, s. 264.

¹⁶³⁶ Tamże, s. 265.

¹⁶³⁷ Tamże, s. 266.

¹⁶³⁸ Tamże, s. 267.

¹⁶³⁹ Tamże, s. 268.

¹⁶⁴⁰ Tamże, s. 269.

¹⁶⁴¹ Tamże, s. 270.

90.	Franciszka Przytkowska ¹⁶⁴²	Kunegunda	1 X 1777 – 23 IX 1780
91.	Franciszka Przytkowska ¹⁶⁴³	Kunegunda	23 IX 1780 – 23 IX 1783
92.	Jadwiga Wojnowska ¹⁶⁴⁴	Agnieszka	23 IX 1783 – 2 X 1786
93.	Franciszka Przytkowska ¹⁶⁴⁵	Kunegunda	2 X 1786 – 11 VIII 1788

Źródło: Opracowanie własne.

Najstarsza potwierdzona źródłowo przełożona to *Marusza*, którą odnotowano w 1463 r. Oprócz niej znane są jeszcze z XV w. *Regina* potwierdzona na urządzie w 1476 r. oraz *Konstancja* w 1497 r. Z najwcześniejszego okresu funkcjonowania klasztoru można wymienić jeszcze, nieznaną z imienia, żonę Franciszka, malarza z Węgier, która wstąpiła do bernardynek, po tym jak jej mąż postanowił zostać bernardynem. Wiele nazwisk matek z okresu XVI – XVII w., a więc nie ujętych w metryce, zawierają źródła o charakterze finansowym. Zaliczają się do nich księgi, w których notowano wpływające do klasztornej kasy prowizje od kapitałów oraz dokumenty spisywane przez urzędem oficjała, przed którym stawiała się osobiście przełożona, mimo, iż często była reprezentowana przez męskiego prokuratora. Najdawniejsza z przełożonych odnotowana w metryce to wspomniana już *Katarzyna Prudencja Maciejowska*, która „rządziła przed Szwedami pierwszymi”¹⁶⁴⁶ czyli przed potopem. Po niej w latach 1656 – 1659, „w Szwedy pierwsze” urząd sprawowała *Eustachia Borkowska*¹⁶⁴⁷. Przypadło jej za zadanie przeprowadzić wspólnotę przez trudy wojennej tułaczki, spowodowanej najazdem szwedzkim, podczas którego kościół św. Agnieszki wraz z klasztorem zostały spalone. Wiadomo, że siostry były zmuszone na ten czas zamieszkać w jakiejś bliżej nie określonej kamienicy. Na mocy przywoływanego już zarządzenia z dnia 2 czerwca 1658 r. wydanego przez definitorium bernardynów, zobowiązano przełożoną, by w tej tymczasowej siedzibie wystarała się o założenie kraty, oddzielającej zakonnice od kontaktów ze światem zewnętrznym oraz rozmównicy¹⁶⁴⁸.

¹⁶⁴² Tamże, s. 271.

¹⁶⁴³ Tamże, s. 272.

¹⁶⁴⁴ Tamże, s. 277.

¹⁶⁴⁵ Tamże, s. 278; rkps 207, s. 29-30.

¹⁶⁴⁶ ABKr., rkps 221, s. 6.

¹⁶⁴⁷ Tamże, s. 6, 249; rkps 209, s. 367, 376, 384.

¹⁶⁴⁸ APBK, rkps M-6, s. 273.

Znaczący wkład w utrwalenie dziejów stradomskich bernardynek wniosła *Teresa Jagniętkowska*, która po swoim wyborze w 1735 r. „pobożną zdjęta ciekawością”¹⁶⁴⁹ zainicjowała spisywanie kroniki klasztoru zachowując w niej „chwalebne antecesorów świeckich lub duchownych dzieła, wiekuistej godne pamięci”¹⁶⁵⁰. W przedmowie do czytelnika zaznaczyła, iż „ten pobożny zwyczaj nie tylko przedniejszych czasów u starożytności w doskonałej zostawał obserwie, ale też i w niniejszych rewolucjach prawie autentyczny zostaje”¹⁶⁵¹. Dzięki zachowanej metryce można poznać nazwiska przełożonych w klasztorze św. Agnieszki począwszy od 1651 r., od czasów *Prudencji Maciejowskiej*. Zapiski te zawierają jedynie lata sprawowania urzędu. Dopiero od 1717 r., od elekcji *Gabrieli Czernej*, stają się one bardziej szczegółowe i uwzględniają liczbę głosów oddanych na poszczególne kandydatki oraz nazwiska sióstr sprawujących pozostałe funkcje.

Kolejnym urzędem w klasztornej hierarchii była wikaria. Jej głównym zadaniem było wspieranie, a niekiedy zastępowanie przełożonej np. w czasie jej choroby w sprawnym zarządzaniu zakonną wspólnotą: „gdyż panna wikaria dana jest pannie matce na pomoc, aby jej dobrych rządów i przystojnego sprawowania domu i kościoła starała się dopomóc”¹⁶⁵² czy też „na to jest panna wikaria w zakonie postanowioną, aby w przystojnym sprawowaniu kościoła i klasztoru także i innych interesów pannę matkę radą swoją wspierała i jej we wszystkim pomocą była”¹⁶⁵³. W czasie nieobecności matki przełożonej wikaria posiadała taką samą władzę nad powierzonymi jej siostrami, które z kolei zobowiązane były do posłuszeństwa względem niej. Jeśli jakaś zakonnica jednak „temu przeciwną się stała, ma być równie karana jak za dyshonor p. matce uczyniony”¹⁶⁵⁴. Wikaria powinna sprawiedliwie i roztropnie sprawować swój urząd, jeśli natomiast zdarzyłaby się sytuacja, że musiałby którąś z sióstr napomnieć winna czynić to „strzegąc się słów więcej z passyi niż szczerego utrzymania s. obserwancyi pochodzących”¹⁶⁵⁵. Ponadto jej władza nie była nieograniczona, gdyż jak zaznaczono „panna wikaria siostrom pod swoją mocą będącym karania niezwyczajnego niech nie

¹⁶⁴⁹ ABKr., rkps 207, s. 5.

¹⁶⁵⁰ Tamże.

¹⁶⁵¹ Tamże.

¹⁶⁵² APBKr, rkps W-25, s. 450.

¹⁶⁵³ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjałskich pilnie zebrane dla zakonnic tejże reguły prowincji Ruskiej pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Maryi i jednostajnej obserwancyi ułożone a od całego definitorium potwierdzone i do druku podane*. Lwów 1744. Druk. P. J. Golczewskiego, k. I4.

¹⁶⁵⁴ Tamże.

¹⁶⁵⁵ Tamże, k. I4-I4v.

naznacza bez dozwolenia i dołożenia się panny matki z dyskretekami”¹⁶⁵⁶. Kadencja wikarii dobiegała wraz z końcem kadencji przełożonej. Nie mogła kumulować w swym ręku innych funkcji klasztornych. Za to po skończonej kadencji, jeśli nie była wcześniej dyskreteką miała zostać powołana na wspomniany urząd¹⁶⁵⁷. Często zdobyte doświadczenie jako wikaria skutkowało tym, że siostra ta była potem wybierana na urząd przełożonej. To sprawdziło się w przypadku *Prudencji* Maciejowskiej czy też *Wiktorii* Trzebińskiej. Wikaria wraz z przełożoną i dyskretekami często towarzyszyła przełożonej w czynnościach prawnych, stąd też ich nazwiska widnieją w dokumentach o charakterze majątkowym: zapisach czynszów lub posagów. Głównie dzięki tego typu zapisom udało się częściowo ustalić listę bernardynek sprawujących tenże urząd, z okresu, którego nie obejmują wpisy w odtworzonej metryce. Podobnie jak w przypadku przełożonych, ich wykaz nie jest kompletny.

Tabela 6. Zakonnice sprawujące urząd wikarii

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.		Klara ¹⁶⁵⁸	1497
2.		Maximilla ¹⁶⁵⁹	1514
3.	Melsztyńska ¹⁶⁶⁰	Beata	1518
4.		Tekla ¹⁶⁶¹	1523
5.		<i>Charitas</i> ¹⁶⁶²	1529
6.		Łucja ¹⁶⁶³	1537, 1538
7.	Maysserowna ¹⁶⁶⁴	Zofia	1555
8.	Kromfelt ¹⁶⁶⁵	Klara	1559
9.	[Zuzanna] ¹⁶⁶⁶	Eustachia	1560
10.	Kańska ¹⁶⁶⁷	Dorota	1579
11.	Winiarska ¹⁶⁶⁸	Bogumiła	1607
12.	Gostyńska ¹⁶⁶⁹	Zofia	1612

¹⁶⁵⁶ APBKr, rkps W-25, s. 451.

¹⁶⁵⁷ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I4-I4v.

¹⁶⁵⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357.

¹⁶⁵⁹ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

¹⁶⁶⁰ ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246.

¹⁶⁶¹ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

¹⁶⁶² AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.)

¹⁶⁶³ AKMKr., rkps AOff Vol. 62, k. 94 v.; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103.

¹⁶⁶⁴ AKMKr., rkps AOff. Vol. 85, s. 715.

¹⁶⁶⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580.

¹⁶⁶⁶ Tamże, s. 1118, w dokumencie wymieniona jako Eustachia, możliwe, iż tożsama z Zuzanną *Eustachią* wzmiankowaną w 1559 r., AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580.

¹⁶⁶⁷ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 277. Może tożsama z Kątską przełożoną.

¹⁶⁶⁸ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814; 875-878.

¹⁶⁶⁹ AKMKr., rkps AEp. Vol. 38, k. 660 r.

13.	Gostyńska ¹⁶⁷⁰	Zofia	1614
14.	Złocka ¹⁶⁷¹	Humilitas	1615
15.	Złocka ¹⁶⁷²	Humilitas	1616
16.	Mstowska ¹⁶⁷³	Marianna	1619
17.	Anna Zebrzydowska ¹⁶⁷⁴	Ludgarda	1621
18.	Sierpułtowska ¹⁶⁷⁵	Feliccyta	1629
19.	Katarzyna Zadzikówna ¹⁶⁷⁶	Teresa	1630, 1631, 1632, przed 1633 dwa razy obierana wikarią
20.	Sierpułtowska ¹⁶⁷⁷	Feliccyta	1633
21.	Anna Zebrzydowska ¹⁶⁷⁸	Ludgarda	1639
22.	Katarzyna Maciejowska ¹⁶⁷⁹	Prudencja	1641
23.	Katarzyna Maciejowska ¹⁶⁸⁰	Prudencja	1642
24.	Dorota Rogozińska ¹⁶⁸¹	Helena	1645
25.	Katarzyna Maciejowska ¹⁶⁸²	Prudencja	1649
26.	Katarzyna Maciejowska ¹⁶⁸³	Prudencja	1651
27.	Borkowska ¹⁶⁸⁴	Eustachia	1654
28.	Świerczowska ¹⁶⁸⁵	Benedykta	1658
29.	Borkowska ¹⁶⁸⁶	Eustachia	1660
30.	Oświęcimówna ¹⁶⁸⁷	Apolinara	1664
31.	Rarowska ¹⁶⁸⁸	Ludwina	1668
32.	Rarowska ¹⁶⁸⁹	Ludwina	1669
33.	Rarowska ¹⁶⁹⁰	Ludwina	1670
34.	Rarowska ¹⁶⁹¹	Ludwina	1671
35.	Rarowska ¹⁶⁹²	Ludwina	1672
36.	Zofia Trzebińska ¹⁶⁹³	Wiktoria	1675

¹⁶⁷⁰ AKKr 784/291, s. 409.

¹⁶⁷¹ ANK, rkps K 394: Continuatio actorum scabinalium Kazimiriensium 1612-1619, s. 676.

¹⁶⁷² ANK, rkps K 394, s. 1012.

¹⁶⁷³ Tamże, s. 1491.

¹⁶⁷⁴ ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813.

¹⁶⁷⁵ ANK, rkps K-395: Acta d. scabonorum Casimiriensium 1620-1631, s. 1607-1608.

¹⁶⁷⁶ ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 1320-1321; rkps Castr. Crac. 234, s. 1531; rkps 29/496/42, s. 1; ABKr., rkps 2, s. 16; rkps 216, s. 319.

¹⁶⁷⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 237, s. 116; rkps Castr. Crac. 238, s. 1030-1031.

¹⁶⁷⁸ ABKr., rkps 221, s. 109; rkps 209, s. 8; rkps 214, s. 109; ANK, rkps Castr. Crac. 248, s. 173-180.

¹⁶⁷⁹ ABKr., rkps 1, s. 4.

¹⁶⁸⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 965.

¹⁶⁸¹ ABKr., rkps 1, s. 131, 133.

¹⁶⁸² ABKr., rkps 214, s. 81.

¹⁶⁸³ ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1142.

¹⁶⁸⁴ ANK, rkps Cast. Crac. 276, s. 2774.

¹⁶⁸⁵ ABKr., rkps 218, s. 195; ANK, rkps Cast. Crac. 278, s. 783.

¹⁶⁸⁶ ANK, rkps Castr. Crac. 280, s. 606, 608-609.

¹⁶⁸⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 284, s. 2247, 2796; rkps Castr. Crac. 285, s. 1730-1732; rkps Castr. Crac. 286, s. 2247.

¹⁶⁸⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 292, s. 2449.

¹⁶⁸⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 294, s. 431.

¹⁶⁹⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 295, s. 1889; Castr. Crac. 296, s. 2646-2651.

¹⁶⁹¹ ANK, rkps Castr. Crac. 297, s. 530-532.

¹⁶⁹² ABKr., rkps 214, s. 315.

¹⁶⁹³ ABKr., rkps 214, s. 319; ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2.

37.	Zofia Trzebińska ¹⁶⁹⁴	Wiktoria	1676
38.	Orzęcka ¹⁶⁹⁵	Ludwika	1679
39.	Januszowska ¹⁶⁹⁶	Aniela	1683
40.	Januszowska ¹⁶⁹⁷	Aniela	1684
41.	Januszowska ¹⁶⁹⁸	Aniela	1685
42.	Kniperówna ¹⁶⁹⁹	Anna	1686
43.	Kniperówna ¹⁷⁰⁰	Anna	1687
44.	Januszowska ¹⁷⁰¹	Aniela	1689
45.	Januszowska ¹⁷⁰²	Aniela	1690
46.	Katarzyna Maciejowska ¹⁷⁰³	Teresa	1692
47.	Ligocka ¹⁷⁰⁴	Apolinara	1694
48.	Ligocka ¹⁷⁰⁵	Apolinara	1695
49.	Jadwiga Szonowska ¹⁷⁰⁶	Franciszka	1697
50.	Jadwiga Szonowska ¹⁷⁰⁷	Franciszka	1698
51.	Jadwiga Szonowska ¹⁷⁰⁸	Franciszka	1699
52.	Krystyna Tomaszowska ¹⁷⁰⁹	Konstancja	1702
53.	Teresa Pinocci ¹⁷¹⁰	Helena	1706
54.	Krystyna Tomaszowska ¹⁷¹¹	Konstancja	urząd przed 1729
55.	Ligocka ¹⁷¹²	Apolinara	1711
56.	Jadwiga Szonowska ¹⁷¹³	Franciszka	1714 – 1 IX 1717
57.	Jadwiga Szonowska ¹⁷¹⁴	Franciszka	1 IX 1717 – 18 IX 1720
58.	Konstancja Czerna ¹⁷¹⁵	Gabriela	18 IX 1720 – 15 IX 1723
59.	Urszula Liferówna ¹⁷¹⁶	Eufrozyna	15 IX 1723 – 18 IX 1726
60.	Urszula Liferówna ¹⁷¹⁷	Eufrozyna	18 IX 1726 – 27 IX 1729
61.	Ludmiła Słomińska ¹⁷¹⁸	Marianna	24 IX 1729 – 2 X 1732

¹⁶⁹⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 304, s. 423.

¹⁶⁹⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680.

¹⁶⁹⁶ ANK, rkps Castr. Crac. 316, s. 1723

¹⁶⁹⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2296, 2561-2564, 2866-2869.; J. Czubek, *Jan Chryzostom z Gosławic Pasek w oświetleniu archiwalnym (1667-1701)*. „Rozprawy Wydziału Filologicznego” T. 13:1900, s. 43.

¹⁶⁹⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 319, s. 2490.

¹⁶⁹⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 864, 1134.

¹⁷⁰⁰ ABKr., rkps 217: Akta dotyczące kapitałów zapisanych na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu na wsi Sudoł w pow. wiślickim, 1687 – 1758, s. 5; ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 1435, 2110, 2231.

¹⁷⁰¹ ABKr., rkps 219, s. 1.

¹⁷⁰² ABKr., rkps 221, s. 175.

¹⁷⁰³ ANK, rkps Castr. Crac. 328, s. 1666.

¹⁷⁰⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 331, s. 531, 1206-1207.

¹⁷⁰⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 332, s. 511, 513.

¹⁷⁰⁶ ABKr., rkps 219, s. 98.

¹⁷⁰⁷ Tamże, s. 119; ANK, rkps Castr. Crac. 337, s. 2919.

¹⁷⁰⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 338, s. 433.

¹⁷⁰⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 341, s. 1130, 1132, 1134.

¹⁷¹⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 346, s. 1012.

¹⁷¹¹ ABKr., rkps 221, s. 179, Zmarła w 1729 r., w nekrologu zapisano, że była wikarią, więc musiała pełnić ten urząd wcześniej.

¹⁷¹² ABKr., rkps 221, s. 175

¹⁷¹³ Tamże, s. 251.

¹⁷¹⁴ Tamże, s. 252.

¹⁷¹⁵ Tamże, s. 253.

¹⁷¹⁶ Tamże, s. 253.

¹⁷¹⁷ Tamże, s. 254.

¹⁷¹⁸ Tamże, s. 255.

62.	Ludmiła Słomińska ¹⁷¹⁹	Marianna	2 X 1732 – 27 IX 1735
63.	Ludmiła Słomińska ¹⁷²⁰	Marianna	27 IX 1735 – 27 IX 1738
64.	Justyna Jagniętkowska ¹⁷²¹	Teresa	27 IX 1738 – 27 IX 1741
65.	Ludmiła Słomińska ¹⁷²²	Marianna	27 IX 1741 – 12 IX 1744
66.	Anna Grotówna ¹⁷²³	Wiktorja	12 IX 1744 – 14 X 1747
67.	Jadwiga Lisowska ¹⁷²⁴	Róża	14 X 1747 – 27 VIII 1750
68.	Jadwiga Lisowska ¹⁷²⁵	Róża	27 VIII 1750 – 23 IX 1753
69.	Jadwiga Lisowska ¹⁷²⁶	Róża	23 IX 1753 – 25 IX 1756
70.	Anna Łodzińska ¹⁷²⁷	Salomea	25 IX 1756 – 27 IX 1759
71.	Małgorzata Pawełcka ¹⁷²⁸	Magdalena	27 IX 1759 – 24 IX 1762
72.	Marianna Czerna ¹⁷²⁹	Anna	24 IX 1762 – 23 IX 1765
73.	Marianna Czerna ¹⁷³⁰	Anna	23 IX 1765 – 15 X 1768
74.	Jadwiga Wojnowska ¹⁷³¹	Agnieszka	15 X 1768-23 IX 1771
75.	Marianna Czerna ¹⁷³²	Anna	23 IX 1771 – 23 IX 1774
76.	Marianna Czerna ¹⁷³³	Anna	23 IX 1774 – 1 X 1777
77.	Marianna Czerna ¹⁷³⁴	Anna	1 X 1777 – 23 IX 1780
78.	Marianna Czerna ¹⁷³⁵	Anna	23 IX 1780 – 23 IX 1783
79.	Marianna Czerna ¹⁷³⁶	Anna	23 IX 1783 – 2 X 1786
80.	Marianna Czerna ¹⁷³⁷	Anna	2 X 1786 – 11 VIII 1788

Źródło: Opracowanie własne.

Zakonnice, które tworzyły radę przy urzędującej przełożonej nazywały się dyskretkami. Jak zapisano w statutach, „wszystkie spólnie dyskretki pilnie się o to starać mają, aby przy powadze P. Matki mocno stały, o jej najmniejszy dyshonor oponowały się i w czym słuszność zachodzi, zdrową radą wspierały”¹⁷³⁸. Ich głównym zadaniem jako

¹⁷¹⁹ Tamże, s. 256.

¹⁷²⁰ Tamże, s. 257.

¹⁷²¹ Tamże, s. 258.

¹⁷²² Tamże, s. 259.

¹⁷²³ Tamże, s. 260.

¹⁷²⁴ Tamże, s. 261.

¹⁷²⁵ Tamże, s. 262.

¹⁷²⁶ Tamże, s. 263.

¹⁷²⁷ Tamże, s. 264.

¹⁷²⁸ Tamże, s. 265.

¹⁷²⁹ Tamże, s. 266.

¹⁷³⁰ Tamże, s. 267.

¹⁷³¹ Tamże, s. 268.

¹⁷³² Tamże, s. 269.

¹⁷³³ Tamże, s. 270.

¹⁷³⁴ Tamże, s. 271.

¹⁷³⁵ Tamże, s. 272.

¹⁷³⁶ Tamże, s. 277.

¹⁷³⁷ Tamże, s. 278.

¹⁷³⁸ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. K.

głosu doradczego, było wspieranie matki w podejmowaniu wiążących decyzji dotyczących funkcjonowania klasztoru, głównie na polu administracyjnym¹⁷³⁹. Wyboru dyskrettek dokonywała przełożona, jednak za zgodą kapituły wyborczej. Ich liczba była ruchoma, kształtowała się w przedziale od czterech, niekiedy nawet do siedmiu¹⁷⁴⁰. Wydaje się, że częściej na urząd ten powoływane były starsze, a co za tym idzie również bardziej doświadczone zakonnice, które lepiej mogły towarzyszyć i wspierać przełożoną w zarządzaniu klaszturem. Do grona dyskrettek zaliczały się zazwyczaj zakonnice pełniące ważniejsze funkcje we wspólnocie klasztornej: wikaria, mistrzyni nowicjatu, zakrystianka. I tak w 1729 r. pierwszą dyskretką została *Marianna Słomieńska*, będąca równocześnie wikarią, a kolejną *Gabriela Czerna*, zarazem mistrzyni nowicjatu¹⁷⁴¹. Dwie rodzone siostry nie mogły pełnić tej funkcji, a także te, które miały „wiele sióstr do kolloiigacji należących”¹⁷⁴², co miało zapewnić niezależność ich działania. Zdarzały się jednak odstępstwa tego przepisu jak choćby w 1750 r, kiedy to dwie siostry Jagniętkowskie pełniły wspomnianą funkcję¹⁷⁴³.

Decyzje w ich gronie zapadły większością głosów. Dyskretki miały wgląd w finanse klasztoru i swymi podpisami składanymi na zestawieniach podsumowujących wpływy do wspólnej kasy aprobowwały je, potwierdzając zgodność wszystkich sum¹⁷⁴⁴. Towarzystwo także przełożonej, w czynnościach prawnych, a będąc niejako reprezentacją całej wspólnoty, swoim uczestnictwem uwierzytelniały i formalnie zatwierdzały różne akty. Dyskretki wymieniane były zaraz po przełożonej i wikarii na dokumentach o charakterze finansowym np. zapisach czynszu dla klasztoru¹⁷⁴⁵,

¹⁷³⁹ Z łacińskiego *discretus* – roztropny, rozważny; rada u boku lokalnej przełożonej, w skład, w której wchodziły dyskretki nosiła nazwę dyskretorium od łac. *discernere*-rozstrzygać, doradzać, M. Daniluk SCJ, *Encyklopedia Instytutów życia...*, s. 104.

¹⁷⁴⁰ Ustawy wydane w 1744 r. regulowały ich liczbę: „W Dyskrecji nie ma się więcej znajdować dyskrettek nad sześć, dlatego inne choćby chwalebnie zasłużone były w zakonie, czekać mają, póki która nie ustąpi”, *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I4v.

¹⁷⁴¹ ABKr., rkps 221, s. 255.

¹⁷⁴² *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I4v.

¹⁷⁴³ ABKr., rkps 213, s. 10.

¹⁷⁴⁴ Przykładowo w 1788 r. na zestawieniu finansów sporządzonym na zakończeniu trzech lat rządów matki *Kunegundy Przytkowskiej* swój podpis, oprócz, przełożonej i wikarii, złożyły trzy siostry dyskretki: *Pacjencja Orlińska*, *Agnieszka Wojnowska* oraz *Marcjanna Dukiewiczówna*, ABKr., rkps 211, s. 33.

¹⁷⁴⁵ W dokumencie z 1675 r. zapisu ofiarowanego przez Jana z Przybysławic Oraczowskiego wymieniona została dyskretka *Ludwina Rarowska*, ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2.

potwierdzeniach odbioru należnej prowizji¹⁷⁴⁶ czy aktach abrenuncjacji, w których zakonnica zrzekała się praw do majątku przypadającego jej po rodzicach¹⁷⁴⁷.

W źródłach można napotkać także wzmianki o zakonnicach pełniących urząd sekretarki. W 1607 r. sekretarką przy przełożonej *Annie* Porębskiej była *Eufrozyna* Wołucka¹⁷⁴⁸, w 1777 r. taką funkcję pełniła *Serafina* Szczepkowska¹⁷⁴⁹, a w 1781 r. *Marcjanna* Dukiewiczówna¹⁷⁵⁰. Można przypuszczać, iż w zakresie jej obowiązków była pomoc matce przełożonej w prowadzeniu klasztornej kancelarii: formułowaniu pism, listów itp. Na podstawie wzmianek źródłowych udało się zgromadzić niepełny wykaz sióstr sprawujących urząd dyskretek.

Tabela 7. Zakonnice sprawujące urząd dyskretek

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Lata sprawowania urzędu
1.	Melsztyńska ¹⁷⁵¹	Beata	1514
2.		Eufrazja/Eufraxia ¹⁷⁵²	1514
3.	Sieneńska ¹⁷⁵³	Potencja/Potencjana	1514
4.		Barbara ¹⁷⁵⁴	1514
5.	Regina/Elżbieta Sieneńska ¹⁷⁵⁵	Potencja/Potencjana	1537
6.	Melsztyńska ¹⁷⁵⁶	Beata	1537
7.		Agnieszka z Krosna ¹⁷⁵⁷	1560
8.	Wołucka ¹⁷⁵⁸	Justyna	1560
9.	Wołucka ¹⁷⁵⁹	Justyna	1594
10.	Zembianka ¹⁷⁶⁰	Urszula	1607
11.	Anna Wolborzówna ¹⁷⁶¹	Regina	1607
12.	Kącka ¹⁷⁶²	Barbara	1607

¹⁷⁴⁶ W dokumencie z 1664 r. odbioru czynszu ze Stojowic wymieniona została dyskreteka *Franciszka* Jordanówna, ANK, rkps Castr. Crac. 285, s. 1730-1732.

¹⁷⁴⁷ W dokumencie z 1647 r. zatwierdzającym akt abrenuncjacji *Elżbiety* *Konstancji* Rusockiej, wymienione zostały dyskreteki: *Febronia* Korycka oraz *Katarzyna* Justamentówna, ANK, rkps Castr. Crac. 265, s. 1882-1883.

¹⁷⁴⁸ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 875-878.

¹⁷⁴⁹ ABKr., rkps 219, s. 271.

¹⁷⁵⁰ ABKr, rkps 220, s. 453.

¹⁷⁵¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224.

¹⁷⁵² Tamże.

¹⁷⁵³ Tamże.

¹⁷⁵⁴ Tamże.

¹⁷⁵⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 62, k. 94-95v.

¹⁷⁵⁶ Tamże.

¹⁷⁵⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 1118, wymieniona razem z *Justyną* Wołucką jako *seniores*.

¹⁷⁵⁸ Tamże.

¹⁷⁵⁹ AKMKr., rkps AEp Vol. 32, k. 160.

¹⁷⁶⁰ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 875-878.

¹⁷⁶¹ Tamże.

¹⁷⁶² Tamże.

13.	Gostyńska ¹⁷⁶³	Zofia	1607
14.	Wołucka ¹⁷⁶⁴	Eufrozyna	1607
15.	Radomska ¹⁷⁶⁵	Anna	1612
16.	Winiarska ¹⁷⁶⁶	Bogumiła	1612
17.	Szczucka ¹⁷⁶⁷	Zuzanna	1612
18.	Maria Zembiank ¹⁷⁶⁸	Urszula	1615
19.	Kączka/ Kącka ¹⁷⁶⁹	Barbara	1615
20.	Radomska ¹⁷⁷⁰	Anna	1615
21.	Winiarska ¹⁷⁷¹	Bogumiła [Teofila]	1615
22.	Gładyszówna ¹⁷⁷²	Klara	1615
23.	Gostyńska ¹⁷⁷³	Zofia	1615
24.	Porębska ¹⁷⁷⁴	Anna	1615
25.	Szczucka ¹⁷⁷⁵	Zuzanna	1615
26.	Gostyńska ¹⁷⁷⁶	Zofia	1621
27.	Stojowska ¹⁷⁷⁷	Marina	1621
28.	Winiarska ¹⁷⁷⁸	Bogumiła [Teofila]	1630
29.	Anna Zebrzydowska ¹⁷⁷⁹	Ludgarda	1630
30.	Justamentówna ¹⁷⁸⁰	Katarzyna	1639
31.	Justamentówna ¹⁷⁸¹	Katarzyna	1641
32.	Paplewska ¹⁷⁸²	Florencja	1641
33.	Porębska ¹⁷⁸³	Anna	1641
34.	Sierpułtowska ¹⁷⁸⁴	Feliczyta	1641
35.	Bobrownicka ¹⁷⁸⁵	Anastazja	1641
36.	Zebrzydowska ¹⁷⁸⁶	Ludgarda	1641
37.	Sielska ¹⁷⁸⁷	Petronela	1641
38.	Bujalska ¹⁷⁸⁸	Jadwiga	1641

¹⁷⁶³ Tamże.

¹⁷⁶⁴ Tamże.

¹⁷⁶⁵ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 38, s. 1347.

¹⁷⁶⁶ Tamże.

¹⁷⁶⁷ Tamże.

¹⁷⁶⁸ ANK, rkps K 394, s. 676.

¹⁷⁶⁹ Tamże.

¹⁷⁷⁰ Tamże.

¹⁷⁷¹ Tamże.

¹⁷⁷² Tamże.

¹⁷⁷³ Tamże.

¹⁷⁷⁴ Tamże.

¹⁷⁷⁵ Tamże.

¹⁷⁷⁶ ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813.

¹⁷⁷⁷ Tamże, s. 1813.

¹⁷⁷⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 1934-1936, nazwana razem z Zebrzydowską *seniores discretæ*.

¹⁷⁷⁹ Tamże.

¹⁷⁸⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 248, s. 173-180.

¹⁷⁸¹ ABKr., rkps 1, s. 4.

¹⁷⁸² Tamże.

¹⁷⁸³ Tamże.

¹⁷⁸⁴ Tamże.

¹⁷⁸⁵ Tamże.

¹⁷⁸⁶ Tamże.

¹⁷⁸⁷ Tamże.

¹⁷⁸⁸ Tamże.

39.	Rudnicka ¹⁷⁸⁹	Salomea	1641
40.	Korycka ¹⁷⁹⁰	Febronia	1642
41.	Justimontówna ¹⁷⁹¹	Katarzyna	1642
42.	Bujalska ¹⁷⁹²	Jadwiga	1645
43.	Sielska ¹⁷⁹³	Petronela	1645
44.	Bobrownicka ¹⁷⁹⁴	Anastazja	1645
45.	Nagotówna ¹⁷⁹⁵	Klemencja	1645
46.	Katarzyna Zadzikówna ¹⁷⁹⁶	Teresa	1645
47.	Korycka ¹⁷⁹⁷	Febronia	1645
48.	Świeżowska ¹⁷⁹⁸	Konstancja	1645
49.	Sierpułtowska ¹⁷⁹⁹	Felicyta	1645
50.	Jadwiga Rudnicka ¹⁸⁰⁰	Salomea	1645
51.	Katarzyna Maciejowska ¹⁸⁰¹	Prudencja	1645
52.	Justimontówna ¹⁸⁰²	Katarzyna	1647
53.	Katarzyna Maciejowska ¹⁸⁰³	Prudencja	1647
54.	Korycka ¹⁸⁰⁴	Febronia	1647
55.	Korycka ¹⁸⁰⁵	Febronia	1648
56.	Justamentówna ¹⁸⁰⁶	Katarzyna	1648
57.	Jadwiga Rudnicka ¹⁸⁰⁷	Salomea	1648
58.	Jadwiga Rudnicka ¹⁸⁰⁸	Salomea	1649
59.	Jadwiga Rudnicka ¹⁸⁰⁹	Salomea	1651
60.	Bobrownicka ¹⁸¹⁰	Anastazja	1654
61.	Krystyna Borkówna ¹⁸¹¹	Damiana	1658
62.	Kowalikówna ¹⁸¹²	Elżbieta	1658
63.	Jordanówna ¹⁸¹³	Franciszka	1664
64.	Świerczowska ¹⁸¹⁴	Benedykta	1664

¹⁷⁸⁹ Tamże.

¹⁷⁹⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 965.

¹⁷⁹¹ Tamże.

¹⁷⁹² ABKr., rkps 1, s. 133.

¹⁷⁹³ Tamże.

¹⁷⁹⁴ Tamże.

¹⁷⁹⁵ Tamże.

¹⁷⁹⁶ Tamże.

¹⁷⁹⁷ Tamże.

¹⁷⁹⁸ Tamże.

¹⁷⁹⁹ Tamże.

¹⁸⁰⁰ Tamże.

¹⁸⁰¹ Tamże.

¹⁸⁰² ANK rkps Castr. Crac. 265, s. 1882-1883.

¹⁸⁰³ Tamże, s. 1837-1838; rkps Castr. Crac. 284, s. 2247.

¹⁸⁰⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 265, s. 1837-1838; 1882-1883; rkps Castr. Crac. 284, s. 2247.

¹⁸⁰⁵ ABKr., rkps 1, s. 133; rkps 218, s. 119; ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272.

¹⁸⁰⁶ ABKr., rkps 218, s. 119; ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272.

¹⁸⁰⁷ ABKr., rkps 218, s. 119.

¹⁸⁰⁸ ABKr., rkps 214, s. 81.

¹⁸⁰⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 272, s. 972-973.

¹⁸¹⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 276, s. 2774.

¹⁸¹¹ ABKr., rkps 218, s. 195; ANK, rkps Castr. Crac. 278, s. 783.

¹⁸¹² ABKr., rkps 218, s. 195; ANK, rkps Castr. Crac. 278, s. 783.

¹⁸¹³ ANK, rkps Castr. Crac. 284, s. 2246, 2796; rkps Castr. Crac. 285, s. 1730-1732; rkps Castr. Crac. 286, s. 2247.

¹⁸¹⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 284, s. 2246, 2796; rkps Castr. Crac. 286, s. 2247.

65.	Jordanówna ¹⁸¹⁵	Franciszka	1666
66.	Krystyna Borkówna ¹⁸¹⁶	Damiana	1666
67.	Krystyna Borkówna ¹⁸¹⁷	Damiana	1668
68.	Świerczowska ¹⁸¹⁸	Benedykta	1668
69.	Świerczowska ¹⁸¹⁹	Benedykta	1669
70.	Krystyna Borkówna ¹⁸²⁰	Damiana	1669
71.	Jordanówna ¹⁸²¹	Franciszka	1670
72.	Świerczowska ¹⁸²²	Benedykta	1670
73.	Krystyna Borkówna ¹⁸²³	Damiana	1671
74.	Aleksandra Dębińska ¹⁸²⁴	<i>Humilitas</i>	1672
75.	Krystyna Borkówna ¹⁸²⁵	Damiana	1672
76.	Rarowska ¹⁸²⁶	Ludwina	1675
77.	Kniperówna ¹⁸²⁷	Anna	1676
78.	Zofia Trzebińska ¹⁸²⁸	Wiktoria	1683
79.	Zofia Trzebińska ¹⁸²⁹	Wiktoria	1684
80.	Zofia Trzebińska ¹⁸³⁰	Wiktoria	1686
81.	Januszowska ¹⁸³¹	Aniela	1686
82.	Katarzyna Maciejowska ¹⁸³²	Teresa	1686
83.	Zofia Trzebińska ¹⁸³³	Wiktoria	1687
84.	Januszowska ¹⁸³⁴	Aniela	1687
85.	Marianna Gawrońska ¹⁸³⁵	Katarzyna	1692
86.	Januszowska ¹⁸³⁶	Angela	1692
87.	Ligocka ¹⁸³⁷	Apolinara	1694
88.	Elżbieta Błońska ¹⁸³⁸	Antonina	1694
89.	Elżbieta Błońska ¹⁸³⁹	Antonina	1695
90.	Maciejowska Katarzyna	Teresa	1695
91.	Marianna Gawrońska ¹⁸⁴⁰	Katarzyna	1697

¹⁸¹⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 289, s. 2613-2617.

¹⁸¹⁶ Tamże, s. 2616-2617.

¹⁸¹⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 292, s. 2449, 2644.

¹⁸¹⁸ Tamże, s. 2644.

¹⁸¹⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 294, s. 431.

¹⁸²⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 293, s. 316.

¹⁸²¹ ANK, rkps Castr. Crac. 296, s. 3335-3337.

¹⁸²² ANK, rkps Castr. Crac. 295, s. 1889.

¹⁸²³ ANK, rkps Castr. Crac. 297, s. 532-533.

¹⁸²⁴ ABKr., rkps 214, s. 315.

¹⁸²⁵ ANK rkps Castr. Crac. 297, s. 530-532.

¹⁸²⁶ ABKr., rkps 214, s. 319; ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2.

¹⁸²⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 304, s. 423.

¹⁸²⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 316, s. 1723.

¹⁸²⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2296.

¹⁸³⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 1134, 2042.

¹⁸³¹ Tamże, s. 864, 1134.

¹⁸³² Tamże, s. 864.

¹⁸³³ ABKr., rkps 217, s. 5; ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 1435, 2110, 2231.

¹⁸³⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 1435, 2110.

¹⁸³⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 328, s. 1666.

¹⁸³⁶ Tamże.

¹⁸³⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 331, s. 2367.

¹⁸³⁸ Tamże, s. 531, 1206-1207, 2367.

¹⁸³⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 332, s. 511, 513.

¹⁸⁴⁰ ABKr., rkps 219, s. 98.

92.	Ligocka ¹⁸⁴¹	Apolinara	1697
93.	Ligocka ¹⁸⁴²	Apolinara	1698
94.	Marianna Gawrońska ¹⁸⁴³	Katarzyna	1698
95.	Aleksandra Łącka ¹⁸⁴⁴	Charitas	1698
96.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁴⁵	Antonina	1698
97.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁴⁶	Antonina	1699
98.	Ligocka ¹⁸⁴⁷	Apolinara	1699
99.	Marianna Gawrońska ¹⁸⁴⁸	Katarzyna	1699
100.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁴⁹	Antonina	1702
101.	Ligocka ¹⁸⁵⁰	Apolinara	1702
102.	Ligocka ¹⁸⁵¹	Apolinara	1706
103.	Łącka Aleksandra ¹⁸⁵²	Charitas	1713
104.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁵³	Antonina	1713
105.	Aleksandra Łowicka ¹⁸⁵⁴	Charitas	1715
106.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁵⁵	Antonina	1717
107.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁵⁶	Antonina	1721
108.	Podczaska ¹⁸⁵⁷	Petronela	1721
109.	Helena Oraczowska ¹⁸⁵⁸	Benedykta	1722
110.	Helena Oraczowska ¹⁸⁵⁹	Benedykta	1725
111.	Elżbieta Błońska ¹⁸⁶⁰	Antonina	1725
112.	Jadwiga Skociszowska ¹⁸⁶¹	Aniela	1725
113.	Helena Oraczowska ¹⁸⁶²	Benedykta	1727
114.	Marianna Czerna ¹⁸⁶³	Anna	1727
115.	Ludmiła Słomieńska ¹⁸⁶⁴	Marianna	1729
116.	Konstancja Czerna ¹⁸⁶⁵	Gabriela	1729
117.	Ludmiła Słomieńska ¹⁸⁶⁶	Marianna	1732

¹⁸⁴¹ Tamże.

¹⁸⁴² Tamże, s. 119.

¹⁸⁴³ Tamże.

¹⁸⁴⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 337, s. 2919.

¹⁸⁴⁵ Tamże.

¹⁸⁴⁶ ANK, rkps Castr. Crac. 338, s. 433.

¹⁸⁴⁷ Tamże.

¹⁸⁴⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 338, s.1323.

¹⁸⁴⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 341, s. 1130, 1132, 1134.

¹⁸⁵⁰ Tamże.

¹⁸⁵¹ ANK, rkps Castr. Crac. 346, s. 1012.

¹⁸⁵² ANK, rkps Castr. Crac. 353, s. 702-712.

¹⁸⁵³ Tamże.

¹⁸⁵⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 355, s. 1717.

¹⁸⁵⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 356, s. 1944-1952.

¹⁸⁵⁶ ANK, rkps Castr. Crac. 360, s. 1639.

¹⁸⁵⁷ Tamże.

¹⁸⁵⁸ ABKr., rkps 217, s. 15.

¹⁸⁵⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 365, s. 2742.

¹⁸⁶⁰ Tamże.

¹⁸⁶¹ Tamże.

¹⁸⁶² ABKr., rkps 214, s. 41.

¹⁸⁶³ Tamże.

¹⁸⁶⁴ ABKr., rkps 220: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1725 – 1790, s. 255.

¹⁸⁶⁵ Tamże.

¹⁸⁶⁶ ANK, rkps. Castr. Crac 373, s. 1806-1807.

118.	Urszula Liferówna ¹⁸⁶⁷	Eufrozyna	1732
119.	Urszula Liferówna ¹⁸⁶⁸	Eufrozyna	1734
120.	Ludmiła Słomieńska ¹⁸⁶⁹	Marianna	1739
121.	Teresa Wolska ¹⁸⁷⁰	Ludgarda	1738
122.	Teresa Wolska ¹⁸⁷¹	Ludgarda	1739
123.	Marianna Mszanecka ¹⁸⁷²	Agnieszka	1740
124.	Anna Grotówna ¹⁸⁷³	Wiktoria	1740
125.	Anna Łodzińska ¹⁸⁷⁴	Salomea	1743
126.	Anna Strusówna ¹⁸⁷⁵	Helena	1743
127.	Anna Grotówna ¹⁸⁷⁶	Wiktoria	1743
128.	Teresa Wolska ¹⁸⁷⁷	Ludgarda	1743
129.	Anna Strusówna ¹⁸⁷⁸	Helena	1744
130.	Anna Grotówna ¹⁸⁷⁹	Wiktoria	1744
131.	Justyna Jagniątkowska ¹⁸⁸⁰	Teresa	1749
132.	Anna Strusówna ¹⁸⁸¹	Helena	1749
133.	Jadwiga Lisowska ¹⁸⁸²	Róża	1749
134.	Ludmiła Słomieńska ¹⁸⁸³	Marianna	1750
135.	Anna Grotówna ¹⁸⁸⁴	Wiktoria	1750
136.	Małgorzata Pawełcka ¹⁸⁸⁵	Magdalena	1750
137.	Franciszka Jagniątkowska ¹⁸⁸⁶	Ludwika	1750
138.	Justyna Jagniątkowska ¹⁸⁸⁷	Teresa	1750
139.	Franciszka Jagniątkowska ¹⁸⁸⁸	Ludwika	1751
140.	Małgorzata Pawełcka ¹⁸⁸⁹	Magdalena	1751
141.	Franciszka Jagniątkowska ¹⁸⁹⁰	Ludwika	1752
142.	Małgorzata Pawełcka ¹⁸⁹¹	Magdalena	1752
143.	Justyna Jagniątkowska ¹⁸⁹²	Teresa	1755

¹⁸⁶⁷ Tamże.

¹⁸⁶⁸ ABKr., rkps 220, s. 132; ANK, rkps. Castr. Crac. 375, s. 689-692.

¹⁸⁶⁹ ANK, rkps. Castr. Crac. 379, s. 472.

¹⁸⁷⁰ ANK, rkps. Castr. Crac. 378, s. 1928, 1933.

¹⁸⁷¹ ANK, rkps. Castr. Crac. 379, s. 472.

¹⁸⁷² ABKr., rkps 220, s. 151.

¹⁸⁷³ Tamże.

¹⁸⁷⁴ APBK, rkps M-27, s. 411.

¹⁸⁷⁵ Tamże.

¹⁸⁷⁶ Tamże.

¹⁸⁷⁷ Tamże.

¹⁸⁷⁸ ABKr., rkps 220, s. 191, 251.

¹⁸⁷⁹ Tamże, s. 251.

¹⁸⁸⁰ Tamże, s. 203.

¹⁸⁸¹ Tamże.

¹⁸⁸² ANK, rkps. Castr. Crac. 389, s. 1745, 1747.

¹⁸⁸³ ABKr., rkps 213, s. 10.

¹⁸⁸⁴ Tamże.

¹⁸⁸⁵ Tamże.

¹⁸⁸⁶ Tamże.

¹⁸⁸⁷ Tamże.

¹⁸⁸⁸ ABKr, rkps 220, s. 317.

¹⁸⁸⁹ Tamże.

¹⁸⁹⁰ Tamże, s. 325.

¹⁸⁹¹ Tamże.

¹⁸⁹² Tamże, s. 355; ANK, rkps. Castr. Crac 395, s. 940-942.

144.	Małgorzata Pawełeczka ¹⁸⁹³	Magdalena	1755
145.	Justyna Jagniątkowska ¹⁸⁹⁴	Teresa	1756
146.	Jadwiga Lisowska ¹⁸⁹⁵	Róża	1756
147.	Ludmiła Słomieńska ¹⁸⁹⁶	Marianna	1757
148.	Anna Grotówna ¹⁸⁹⁷	Wiktoria	1757
149.	Justyna Jagniątkowska ¹⁸⁹⁸	Teresa	1757
150.	Franciszka Jagniątkowska ¹⁸⁹⁹	Ludwika	1757
151.	Jadwiga Lisowska ¹⁹⁰⁰	Róża	1757
152.	Konstancja Morsztynówna ¹⁹⁰¹	Bronisława	1777
153.	Gabriela/Jadwiga Dukiewiczówna ¹⁹⁰²	Marcjanna	1783
154.	Jadwiga Orlińska ¹⁹⁰³	Pacjencja	1783
155.	Balbina Krokowska ¹⁹⁰⁴	Joanna	1783
156.	Aniela Widzowska ¹⁹⁰⁵	Jadwiga	1783
157.	Jadwiga Wojnowska ¹⁹⁰⁶	Agnieszka	1783
158.	Jadwiga Orlińska ¹⁹⁰⁷	Pacjencja	1788
159.	Gabriela Dukiewiczówna ¹⁹⁰⁸	Marcjanna	1788
160.	Jadwiga Wojnowska ¹⁹⁰⁹	Agnieszka	1788

Źródło: Opracowanie własne.

b. Mistrzynie dla probantek, mistrzyni panien świeckich

Kolejnym urzędem obok wikarii była mistrzyni duchowna zwana też mistrzynią dla probantek czy też mistrzynią nowicjatu. Mistrzynie miała pod swoją opieką powierzone nowicjuszki, zajmowała się ich formacją, nauczaniem reguły, obyczajów klasztornych i przygotowywała je do życia we wspólnocie zakonnej. Ze statutów wynika, iż opiekę nad nowicjuszkami niekiedy zamiast osobno powoływanej mistrzyni mogła także sprawować wikaria, ale zawsze powinna to być siostra odznaczająca się

¹⁸⁹³ ABKr., rkps 220, s. 355.

¹⁸⁹⁴ Tamże, s. 283; ANK, rkps Castr. Crac. 396, s. 1631.

¹⁸⁹⁵ ABKr., rkps 220, s. 283; ANK, rkps Castr. Crac. 396, s. 1631.

¹⁸⁹⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 189, k. 240v.

¹⁸⁹⁷ Tamże.

¹⁸⁹⁸ Tamże.

¹⁸⁹⁹ Tamże.

¹⁹⁰⁰ Tamże.

¹⁹⁰¹ ABKr., rkps 206, s. 129.

¹⁹⁰² Tamże, s. 137.

¹⁹⁰³ APBK, rkps RGP-j-2, s. 33.

¹⁹⁰⁴ Tamże.

¹⁹⁰⁵ Tamże.

¹⁹⁰⁶ Tamże.

¹⁹⁰⁷ ABKr., rkps 211, s. 33.

¹⁹⁰⁸ Tamże.

¹⁹⁰⁹ Tamże.

szczególными przymiotami charakteru, gdyż to z niej kolejne pokolenie przyszłych zakonnice czerpało wzorce pobożności. Jak zapisano: „ćwiczenie sióstr nowicji, do samej należy panny wikarii albo mistrzyni, która ma być zakonnica dobrą i obyczajną w rzeczach do chóru i refektarza należących umiejętną”¹⁹¹⁰. Pełniąc swój odpowiedzialny urząd mistrzyni powinna zawsze stanowić przykład zakonnej gorliwości roztropnie korzystać z przysługujących jej uprawnień tak by być „w napominaniu ostrożną, łaskawą i skromną, a do nabożeństwa pierwszą. Powinna nowicje w doskonałości życia więcej przykładem niż słowem wprawiać, w gorącości ducha ku Panu Bogu przez różne ćwiczenia duchowe i medytacje utwierdzać”¹⁹¹¹. Do zadań mistrzyni należało nie tylko nauczanie powierzonych jej nowicjuszek, ale także wyznaczanie im zadań oraz codziennych obowiązków na miarę ich możliwości: „powinna robotę naznaczyć, z tą jednak dyskrecją, żeby się próżnowaniem nie bawiły, ani dla gwałtowanych robót, ducha nie traciły”¹⁹¹². To mistrzyni lub niekiedy wikaria towarzyszyła nowicjuszkom w spotkaniach na furcie, a także w wyjątkowych i uzasadnionych okolicznościach mogła udzielić zgody nowicjuszcze na pisanie listów: „jeżeliby uznała słuszną przyczynę [...], powinna dać licencję nowicji”¹⁹¹³.

Tabela 8. Zakonnice sprawujące urząd mistrzyni nowicjatu

L. p.	Nazwisko i imię	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu	Liczba wyborów	Określenie urzędu użyte w źródle
1.	Jadwiga Skociszowska ¹⁹¹⁴	Aniela	1 IX 1717 – 18 IX 1720	1	mistrzynie
2.	Urszula Liferówna ¹⁹¹⁵	Eufrozyna	18 IX 1720 – 15 IX 1723	1	mistrzynie
3.	Jadwiga Skociszowska ¹⁹¹⁶	Aniela	15 IX 1723 – 18 IX 1726	2	mistrzynie
4.	Ludmiła Słomińska ¹⁹¹⁷	Marianna	18 IX 1726 – 24 IX 1729	1	mistrzynie
5.	Konstancja Czerna ¹⁹¹⁸	Gabriela	24 IX 1729 – 2 X 1732	1	mistrzynie

¹⁹¹⁰ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. C_{3v}.

¹⁹¹¹ Tamże.

¹⁹¹² Tamże.

¹⁹¹³ Tamże.

¹⁹¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 252.

¹⁹¹⁵ Tamże, s. 253.

¹⁹¹⁶ Tamże.

¹⁹¹⁷ Tamże, s. 254.

¹⁹¹⁸ Tamże, s. 255.

6.	Konstancja Czerna ¹⁹¹⁹	Gabriela	2 X 1732 – 27 IX 1735	2	mistrzynie
7.	Jadwiga Lisowska ¹⁹²⁰	Róża	27 IX 1735 – 27 IX 1738	1	mistrzynie dla probantek
8.	Ludmiła Słomińska ¹⁹²¹	Marianna	27 IX 1738 – 27 IX 1741	2	mistrzynie
9.	Agnieszka Mszanecka ¹⁹²²	Modestia	27 IX 1741 – 12 IX 1744	1	mistrzynie
10.	Agnieszka Sułtowska ¹⁹²³	Felicyanna	12 IX 1744 – 14 X 1747	1	mistrzynie
11.	Agnieszka Sułtowska ¹⁹²⁴	Felicyanna	27 VIII 1750 – 26 IX 1753	2	mistrzynie PP. Probantek
12.	Marianna Czerna ¹⁹²⁵	Anna	26 IX 1753 – 25 IX 1756	1	mistrzynie duchowna
13.	Marianna Czerna ¹⁹²⁶	Anna	25 IX 1756 – 27 IX 1759	2	mistrzynie duchowna
14.	Jadwiga Lisowska ¹⁹²⁷	Róża	27 IX 1759 – [† 30 X 1760]	2	mistrzynie duchowna
15.	Jadwiga Wojnowska ¹⁹²⁸	Agnieszka	24 IX 1762 – 23 IX 1765	1	mistrzynie duchowna
16.	Gabriela Dukiewiczówna ¹⁹²⁹	Marcjanna	23 IX 1765 – 15 X 1768	1	mistrzynie duchowna
17.	Gabriela Dukiewiczówna ¹⁹³⁰	Marcjanna	15 X 1768 – 23 IX 1771	2	mistrzynie duchowna
18.	Gabriela Dukiewiczówna ¹⁹³¹	Marcjanna	23 IX 1771 – 23 IX 1774	3	mistrzynie duchowna
19.	Antonina Dydyńska ¹⁹³²	Konstancja	23 IX 1774 – 1 X 1777	1	mistrzynie duchowna
20.	Gabriela Dukiewiczówna ¹⁹³³	Marcjanna	1 X 1777 – 23 IX 1780	4	mistrzynie duchowna

¹⁹¹⁹ Tamże, s. 256.

¹⁹²⁰ Tamże, s. 257.

¹⁹²¹ Tamże, s. 258.

¹⁹²² Tamże, s. 259.

¹⁹²³ Tamże, s. 260.

¹⁹²⁴ Tamże, s. 262.

¹⁹²⁵ Tamże, s. 263.

¹⁹²⁶ Tamże, s. 264.

¹⁹²⁷ Tamże, s. 265.

¹⁹²⁸ Tamże, s. 266.

¹⁹²⁹ Tamże, s. 267.

¹⁹³⁰ Tamże, s. 268.

¹⁹³¹ Tamże, s. 269.

¹⁹³² Tamże, s. 270.

¹⁹³³ Tamże, s. 271.

21.	do woli przełożonej ¹⁹³⁴		23 IX 1780 – 23 IX 1783	-	mistrzynie
22.	do woli przełożonej ¹⁹³⁵		23 IX 1783 – 2 X 1786	-	mistrzynie
23.	do woli przełożonej ¹⁹³⁶		2 X 1786 – 11 VIII 1788	-	mistrzynie

Źródło: Opracowanie własne.

W źródłach o proveniencji klasztornej zachowała się informacja o dwudziestu mistrzyniach nowicjatu jedynie z XVIII w. Nie udało się natrafić na nazwiska zakonnice, które pełniły ten urząd w okresie wcześniejszym. Można jedynie domniemywać, że niekiedy, zgodnie z tym co zapisano w statutach, funkcję mistrzyni nowicjatu łączyła w swym ręku wikaria. Taka sytuacja miała miejsce np. w bliźniaczym klasztorze bernardynek pw. św. Józefa w Krakowie¹⁹³⁷. Podczas trzech ostatnich elekcji z lat 1780, 1783 oraz 1786 nie podano nazwiska wybranej na ten urząd zakonnicy, zaznaczając jedynie, że decyzja będzie należała „do woli przełożonej”. Nie wiadomo więc czy funkcja ta w ostatnich latach funkcjonowania klasztoru została ostatecznie obsadzona. Pierwszą wzmiankowaną mistrzynią mianowaną w 1717 r. przy przełożonej *Gabrieli* Czernej została panna *Aniela* Skociszowska. Od momentu jej wstąpienia do klasztoru minęły dwadzieścia cztery lata, była więc już doświadczoną zakonnice. Na uwagę zasługuje fakt, że czterokrotnie urząd ten pełniła *Marcjanna* Dukiewiczówna. Wybierana była bowiem w l. 1765, 1768, 1771 oraz w 1777 r. Jej kilkakrotny wybór potwierdza uznanie przełożonej dla przymiotów jej charakteru, które prawdopodobnie ułatwiały sprawowanie tej wymagającej wielu talentów funkcji.

Do klasztorów przybywały dziewczęta w celach edukacyjnych już od czasów średniowiecza. Dopiero potrydenckie uchwały uznały tę praktykę za wykroczenie przeciw zachowaniu klauzury, gdyż panny jako osoby świeckie nie mogły przebywać wewnątrz konwentu, ani też zakonnice udawać się do szkolnych pomieszczeń, znajdujących się na zewnątrz. Tradycja edukacji kobiet przez zakonnice okazała się jednak silniejsza niż narzucone prawo. Klasztorne szkoły przetrwały, zapewniając dziewczętom pozbawionym innej możliwości, gdyż poza siostrami prawie nikt się nie

¹⁹³⁴ Tamże, s. 272.

¹⁹³⁵ Tamże, s. 277.

¹⁹³⁶ Tamże, s. 278.

¹⁹³⁷ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa...*, s. 84.

zajmował ich nauczaniem, zdobycia podstaw wykształcenia i religijnego wychowania¹⁹³⁸.

W klasztornych szkołach przebywało przeważnie od kilku do kilkunastu uczennic, tylko wspólnoty znajdujące się w większych miastach posiadały ich ponad dwadzieścia. Nie istniały sztywne programy edukacyjne, lista zajęć była uzależniona od aktualnego składu wspólnoty, bowiem nauczycielki, zwane mistrzyniami, rekrutowały się z macierzystego klasztoru. Zazwyczaj siostry nauczały pisania, czytania, rachunków oraz śpiewu i gry na instrumentach. Duży nacisk kładziono na przyswojenie sobie przez dziewczęta prawd wiary, ugruntowanie religijnej postawy i ukształtowanie cnót skromności, pobożności. Sporo czasu przeznaczano także na naukę praktycznych umiejętności, przydatnych w życiu przyszłej gospodyni i matki, jak szycie, haftowanie czy zamiłowanie do porządku. Od połowy XVII w. wprowadzono w szkołach klasztornych język francuski, a od XVIII w. lista zajęć została poszerzona o takie przedmioty jak historia czy przyroda¹⁹³⁹.

W swym dziele poświęconym świątyniom Krakowa Piotr Hiacynt Pruszczyk charakteryzując działalność konwentu bernardynek pw. św. Agnieszki zapisał „Do tego klasztoru wiele domów zacnych familij, córki swe do ćwiczenia w bojaźni Bożej daią, z których się wiele na świat nie wraca”¹⁹⁴⁰. Powyższe słowa świadczą o tym, że zakonnice ze stradomskiego klasztoru prowadziły działalność edukacyjną i przyjmowały dziewczęta na wychowanie. Wpisywały się tym w tradycję nauczania dziewcząt w krakowskich konwentach, gdyż oprócz bernardynek od św. Agnieszki swoje zasługi na tym polu miały również bernardynki od św. Józefa, klaryski, dominikanki na Gródku, augustianki, wizytki, prezentki oraz norbertanki ze Zwierzyńca. Należy wspomnieć jeszcze o duchaczkach i szarytkach, które nie tylko poświęcały się wychowywaniu i edukacji, ale także opiece nad ubogimi i porzuconymi¹⁹⁴¹. Szczególnie wymowny

¹⁹³⁸ M. Borkowska OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 255-256; A. Szylar, „*Wychowanie dobre i z młodości ćwiczone*”. *Wzorce osobowe uczennic szkół klasztornych w XVII i XVIII wieku*. W: *Wzorce osobowe w dawnej literaturze i kulturze polskiej*. Pod red. B. M. Puchalskiej-Dąbrowskiej i E. A. Jurkowskiej. Białystok 2018, s. 197-199.

¹⁹³⁹ M. Borkowska OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej...*, s. 260; Taż, *Życie codzienne polskich...*, s. 60-61; Taż, *Panny siostry w świecie...*, s. 78-85.

¹⁹⁴⁰ P. H. Pruszczyk, *Kleynoty stołecznego miasta Krakowa...*, s. 134.

¹⁹⁴¹ A. Szylar, *Wychowanie i kształcenie dziewcząt w szkołach klasztornych w Krakowie w XVII i XVIII wieku*. „*Nasza Przeszłość*” T. 117: 2012, s. 112-113; Taż, *Działalność wychowawczo-edukacyjna...*, s. 57-95; Taż, *Ideaty wychowawcze w klasztornych szkołach żeńskich w okresie potrydenckim do początków XIX wieku*. „*Paedagogia Christiana*” T. 30: 2012, z. 2, s. 11 – 27; E. Sander, *Działalność edukacyjna i wychowawcza krakowskich klarysek*. Kraków 2010, s. 9 – 24, 135 – 144; R. Gąsior, T. Matuła, *Szkoła Sióstr Prezentek w Krakowie w latach 1627 – 1918*. Lublin 1998, s. 27 – 198; A. Rybak, H. Otorowska Wrońska, *Szkoła PP. Norbertanek w Krakowie*. Warszawa 1988, s. 7 – 18.

przykład dla powyższych rozważań stanowi nauczanie dziewcząt w klasztorze św. Józefa, który od początku swego istnienia był kontynuatorem chlubnych tradycji klasztoru Św. Agnieszki. Można więc uznać to za pośredni dowód potwierdzający, iż praktyka nauczania dziewcząt przez bernardynki sięga swymi korzeniami jeszcze stradomskiej wspólnoty¹⁹⁴².

Tabela 9. Zakonnice sprawujące urząd mistrzyni panien świeckich

L. p.	Nazwisko i imię	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Agnieszka Mszanecka ¹⁹⁴³	Modestia	23 IX 1735 – 27 IX 1738
2.	Pawełeczka Małgorzata	Magdalena	14 X 1747 – 27 VIII 1750
3.	Kleczeńska Anna ¹⁹⁴⁴	Brygida	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
4.	Agnieszka Krzeszowna ¹⁹⁴⁵	Kazimiera	26 IX 1753 – 25 IX 1756
5.	Agnieszka Krzeszowna ¹⁹⁴⁶	Kazimiera	25 IX 1756 – 27 IX 1759
6.	Marianna Czerna ¹⁹⁴⁷	Anna	27 IX 1759 – 24 IX 1762
7.	Róża Kurdwanowska ¹⁹⁴⁸	Michalina	24 IX 1762 – 23 IX 1765
8.	Anna Bartkowska ¹⁹⁴⁹	Helena	23 IX 1765 – 15 X 1768
9.	„do dyspozycji matki przełożonej” ¹⁹⁵⁰	?	15 X 1768 – 23 IX 1771

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁹⁴² Pod opieką bernardynek w klasztorze św. Józefa w 1726 r. przebywała m. in. Marysieńka, jedna z córek Filipa Orlika, pierwszego hetmana Ukrainy na emigracji, umieszczona tamże przez matkę, *Filip Orlik (1672-1742) i jego Diariusz*. Opr. W. Sobol. Warszawa 2021, s. 93-94; W 1733 r. Franciszka z Sendzimirów Różycka w testamencie poleciła, by na edukacji u bernardynek u św. Józefa umieścić swoje córki Antoninę i Katarzynę, zalecając im naukę robót ręcznych, gry na instrumencie oraz naukę języka niemieckiego, *Testamenty szlachty krakowskiej XVII-XVIII w.* Wyd. A. Falniowska-Gradowska. Kraków 1997, s. 79.

¹⁹⁴³ ABKr., rkps 221, s. 257.

¹⁹⁴⁴ Tamże, s. 262.

¹⁹⁴⁵ Tamże, s. 263.

¹⁹⁴⁶ Tamże, s. 264.

¹⁹⁴⁷ Tamże, s. 265.

¹⁹⁴⁸ Tamże, s. 266.

¹⁹⁴⁹ Tamże, s. 267.

¹⁹⁵⁰ Tamże, s. 268.

Jednym z urzędów, na które obierano bernardynki w czasie elekcji była mistrzyni świeckich czy też mistrzyni dam świeckich, która czuwała nad gronem uczennic. Taką funkcję pełniła np. od 1735 r. Agnieszka *Modestia* Mszanecka¹⁹⁵¹, od 1747 r. Małgorzata *Magdalena* Pawełęcka¹⁹⁵², w latach 1750 – 1753 Anna *Brygida* Kleczeńska¹⁹⁵³, po niej dwukrotnie sprawowała ten urząd Agnieszka *Kazimiera* Krzeszowna¹⁹⁵⁴. Kolejne znane mistrzynie świeckich to Marianna *Katarzyna*? *Anna* Czerna¹⁹⁵⁵, Róża *Michalina* Kurdwanowska¹⁹⁵⁶ oraz Anna *Helena* Bartkowska¹⁹⁵⁷. Można wywnioskować, iż urząd mistrzyni powierzany był doświadczonym i dojrzałym siostrom, ukształtowanym na ścieżce zakonnego życia. W momencie objęcia swych obowiązków *Magdalena* Pawełęcka przebywała w klasztorze już od trzydziestu dwóch lat, *Kazimiera* Krzeszowna od trzydziestu, od czasu nowicjatu Kleczeńskiej i Mszaneckiej minęło zaś lat dwadzieścia. Najmłodsza pod tym względem była Bartkowska, żyła bowiem w stradomskim konwencie od lat dziesięciu.

Prowadzenie działalności edukacyjnej stanowiło jedną z form dochodu klasztoru, gdyż jego kasę zasilaly prawdopodobnie wpłaty od krewnych dziewcząt, przeznaczone na ich utrzymanie, wyżywienie itp. Trudno jednak wymienić jakieś konkretne kwoty pieniędzy wynikające z tej formy aktywności bernardynek, gdyż w zachowanych spisach nie wyszczególniono tego typu wpływów. Na wychowanie do klasztoru można było przyjmować dziewczęta począwszy od siódmego roku życia, które na edukacji mogły przebywać maksymalnie do ukończenia 25 roku życia, „po których wyjściu mają stan sobie obrać, albo z klasztoru ustąpić”¹⁹⁵⁸. Decydując się na wejście w mury klasztoru nie wolno było im posiadać własnych służących, a „raz wszedłszy za klauzurę, więcej z niej bez licencji od Zwierzchności na piśmie otrzymanej nie mają wychodzić ani po tym bez nowej licencji, nie mogą być przyjęte”¹⁹⁵⁹. Zgodę na przyjęcie panny na edukację musiał wydać prowincjał lub jego delegat oraz matka przełożona wraz z dyskretkami. Dziewczęta zobowiązane były tak jak zakonnice do zachowywania klauzury oraz okazywania posłuszeństwa przełożonej, a w szczególności mistrzyni, która sprawowała nad nimi bezpośredni nadzór. Jak zaznaczono „wszystkie świeckie panny edukacją w

¹⁹⁵¹ Tamże, s. 257.

¹⁹⁵² Tamże, s. 261

¹⁹⁵³ Tamże, s. 262

¹⁹⁵⁴ Tamże, s. 263 – 264.

¹⁹⁵⁵ Tamże, s. 265

¹⁹⁵⁶ Tamże, s. 266.

¹⁹⁵⁷ Tamże, s. 267.

¹⁹⁵⁸ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. F.

¹⁹⁵⁹ Tamże.

klasztorze mające od samej panny mistrzyni powinny dependować, która im przyzwoitą świadczyć będzie przysługę, wydoskonalenia ich w pobożności życia, w przystojnych obyczajach i robocie ręcznej”¹⁹⁶⁰. Wychowanki powinny zamieszkiwać osobne pomieszczenie, oddalone od cel zakonnic, a ich liczba powinna być dostosowana do możliwości, bowiem „ani się godzi więcej przyjmować nad liczbę, któraby się wygodnie w pomienionej stancji pomieścić mogła”¹⁹⁶¹.

Ustawy uchwalone na kapitule wileńskiej w 1689 r. zakazywały zakonnicom przyjmować świeckich panien, nawet spokrewnionych z nimi w swych celach. Wszystkie dziewczęta miały mieszkać w „pospolitej izbie” i przebywać „pod dyrekcją panny mistrzyniej, od których nikomu inszemu, ale samej przełożonej całego konwentu płaca będzie należała”¹⁹⁶². Jeśli któraś z zakonnic ośmieliłaby się pobierać od uczennic pieniądze na własną rękę groziła jej utrata welum na półtorej roku. Ustawy zwracały również uwagę na zachowanie dyscypliny i porządku, zaznaczając, aby dziewczęta „po dormitarzach nie chodziły, ani w celach i izdebkach bywały”¹⁹⁶³. Ponadto zakonnicom nie wolno było ze świeckimi panienkami „w ścisłą kondycję wchodzić lub częstą konwersacją, ani przez ich usłużenie i sposoby, w żadne korespondencje do jakichkolwiek osób za klasztorem mieszkających wdawać się”¹⁹⁶⁴. Wszystko po to, by nie sprowadzać na siebie rozproszenia sprawami zewnętrznego świata i nie odrywać się od codziennych obowiązków.

Bardzo skromne informacje można podać o samych uczennicach. W XVI w. w gronie tym znalazła się Zuzanna, córka Matysa Włocha, szewca. Jednakże mimo, iż „między przedniejszych rodziców córkami w klasztorze PP. Bernardynek u ś[wię]tej Agnieszki odbierała wychowanie, ale ją własna matka na złe wiodła podziwiając jej piękność, rozum, dowcip i prawiąc, że o jej affekt wszyscy się starali. Czem sobie dziewczka tak głowę nabiła, że tylko o gachach rozmyślając, za niemi oczami strzelała, za niemi ciągle główkę wystawiała z okna jak srocзка”¹⁹⁶⁵. W konsekwencji tego jako „iż skromnie podług kondycyi swojej nie chciała się prowadzić, ale zbyteczne stroje, biesiady, muzyki i tańce zamiłowawszy, dom ojca porzuciła i zaczęła wstydu nie mieć, a złe czynić”. Jej niechlubna działalność została zakończona w 1578 r., kiedy to

¹⁹⁶⁰ Tamże, k. Fv.

¹⁹⁶¹ Tamże, k. F.

¹⁹⁶² APBK, rkps M-8, s. 61.

¹⁹⁶³ Tamże.

¹⁹⁶⁴ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. Fv.

¹⁹⁶⁵ J. Mączyński, *Archiprezbyterowie i kapłani kościoła Maryackiego w Krakowie ze zbiorów podań i wspomnień krakowskich*. „Czas” dodatek miesięczny. R. 2:1857, T. 8, z. 2: Listopad, s. 441.

„przywiedziono ją do kabatów Ratuszowych jako obwinioną o urznięcie mieszka jakiemuś szlachcica słudze w niej rozmiłowanemu”¹⁹⁶⁶. Gdy jednak nie znaleziono na to dowodów, a oskarżona „nie chciała się przyznać, choć była od mistrza na torturze próbowaną więc ją tylko znaną zwodnicę mistrz wyświecił za bramę miasta”¹⁹⁶⁷.

Do uczennic zaliczała się, wychowywana od dziecka w stradomskim klasztorze, wojewodzianka Barbara Koniecpolska († 1678), córka Anny ze Sroczyck Koniecpolskiej († 1616) i Aleksandra Koniecpolskiego († 1609), wojewody sieradzkiego. W wieku 13 lat została posłana do bernardynek w Wieluniu. Tam w 1617 r. wstąpiła do nowicjatu, przyjmując imię zakonne *Febronia*¹⁹⁶⁸. Kronika klasztoru bernardynek wieluńskich przekazała o niej następujące świadectwo: „jeszcze w żywocie obiecała była na ten stan od młodości nie innego tylko zakonnego, którego od młodości zażywała. Od lat siedmiu w Krakowie u św. Agnieszki. Tam wyćwiczona w postępkach, po tym do Wielunia tu wprowadzona jako jedna zakonnica, nie będąc jeszcze obleczona zwyczajnym porządkiem oblóczyn. A nie mając tylko lat trzynaście jako zakonnica żyła. Panienska na ten czas anielskiej niewinności w świętej prostocie. Na wszystko pokorne i wzgardzone życie pokazując [ochotne serce]. Jej lata lubo jeszcze dziecinne, tak bardzo ochotne i przykładne kto uważał, sprawy pewnie nie dziecinne, budować się musiał”¹⁹⁶⁹.

W klasztorze św. Agnieszki w 1611 r. przebywała również jako świecka Anna Lubomirska, starościanka dobczycka, córka Sebastiana Lubomirskiego († 22 VI 1613) żupnika krakowskiego, kasztelana wojnickiego i Anny z Ruszczy Branickiej († 10 I 1639). Ostatecznie swoje zakonne powołanie postanowiła zrealizować w klasztorze panien benedyktynek w Staniątkach, gdzie zmarła jednak w nowicjacie¹⁹⁷⁰. W momencie, gdy do klasztoru św. Agnieszki wprowadziły się w 1611 r. na mieszkanie Zofia wraz Dorota Dębińskie, przebywała tam również, oddana prawdopodobnie na wychowanie, młodzianka córka ich stryjecznego brata Franciszka Dębińskiego († 1635),

¹⁹⁶⁶ Tamże, s. 472-473.

¹⁹⁶⁷ Tamże, s. 473.

¹⁹⁶⁸ LZP, T. 1, s. 208 – 209 (tu wymieniona jako córka Stanisława h. Pobóg i N. Osmólskiej, siostra stryjeczna Leonardy (Anieli) Koniecpolskiej († 1652), córki fundatorki klasztoru w Wieluniu; Związek J., *Dusza ziemi wieluńskiej. Konwent sióstr bernardynek w Wieluniu (1613-1914)*. „Veritati et Caritati” T. 1: 2013, s. 336; W. Jordan, *Panien bernardynek sprawy artystyczne. O wystroju dawnego kościoła SS. Bernardynek w Wieluniu*. „Rocznik Wieluński” T. 9: 2009, s. 39; s. W. Nowak OSFB, *Anna ze Sroczyck Koniecpolska (ok. 1572-1616). Fundatorka klasztoru SS. Bernardynek w Wieluniu*. W: *400-lecie klasztoru Sióstr...*, s. 68.

¹⁹⁶⁹ *Kronika klasztoru SS. Bernardynek w Wieluniu...*, s. 378.

¹⁹⁷⁰ J. Długosz, *Lubomirski Sebastian h. Szreniawa (ok. 1546 – 1613)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1973, s. 40 – 42; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 110.

podkomorzego krakowskiego¹⁹⁷¹. W 1612 r. w stradomskim klasztorze przebywała świecka panienka nazwiskiem Gnoińska. Wspomniała o niej siostra *Bogumiła* Winiarska, zeznając w 1612 r. przed biskupem Tylickim w sprawie napadu zorganizowanego przez Aleksandra Koniecpolskiego¹⁹⁷². Na wychowanie do bernardynek od św. Agnieszki, powierzono Teresę Sienieńską († 1634)¹⁹⁷³, „która tam była we trzech lat oddana i w zakonnym habicie z maleństwa chodząc”¹⁹⁷⁴. W 1618 r. została przywieziona przez swego ojca Marcina Sienieńskiego wraz sześcioma bernarynkami z Krakowa, na fundację do Lublina. Tam w 1623 r., miała miejsce uroczystość jej obłóczyn¹⁹⁷⁵. W wieku trzech lat oddano do klasztoru św. Agnieszki *Barbarę* Pieniążkową. Dziewczynka przebywała tam pod opieką swej ciotki Barbary *Ezmaryi* Maciejowskiej. Bardzo prawdopodobne, iż to doświadczenie wpłynęło na rozwój jej późniejszego zakonnego powołania. W 1619 r., w wieku szesnastu lat, rozpoczęła bowiem nowicjat w klasztorze bernardynek w Lublinie. Jak zaznaczono w kronice, córka Jerzego Pieniążka i Katarzyny z domu Drzewieckiej, wniosła w posagu tysiąc złotych, a przy jej obłóczynach obecny był o. Krzysztof Scipio Campo, ówczesny komisarz i była to pierwsza tego rodzaju uroczystość w lubelskim klasztorze¹⁹⁷⁶. W 1625 r., w wieku 22 lat, wyjechała wraz z pięcioma współsiostrami na fundację do Drzewicy¹⁹⁷⁷. Naukę w stradomskim konwencie pobierały także Bronisława Kruszucka († 1796) oraz Cecylia Kamińska († 1774). Obie wyróżniały się talentem muzycznym i umiejętnością gry na pozytywwie. Kiedy postanowiły wstąpić na drogę życia zakonnego, zaproponowano im klasztor bernardynek lubelskich, gdzie w 1747 r. rozpoczęły nowicjat, a trzy lata później złożyły profesję¹⁹⁷⁸. Od młodości była wychowywana u bernardynek u św. Agnieszki Agnieszka Gutowska († 1788). Możliwe, że dzięki temu doświadczeniu zdecydowała się przyjąć habit i złożyła śluby tercjarskie. W stradomskim klasztorze przeżyła jako tercjarka trzydzieści trzy lata,

¹⁹⁷¹ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 110, Z małżeństwa z Dorotą Czarnkowską miał córki Konstancję, żonę Olbrachta Opackiego, chorążego, potem podkomorzego warszawskiego, Annę, żonę Pakosława Lanckorońskiego 1655, Teresę Eleonorę, żonę Rafała Kazimierza Makowieckiego, kasztelana kamienieckiego 1655. A. Boniecki, *Herbarz polski...*, T. 4, s. 214.

¹⁹⁷² AKMKr., rkps AEp Vol. 38, k. 660v.

¹⁹⁷³ Zmarła w wieku 30 lat, w zakonie przeżywszy 15 lat, przez rok „leżała na kancer”, Kronika *bernardynek lubelskich...*, s. 264.

¹⁹⁷⁴ Tamże, s. 37.

¹⁹⁷⁵ Tamże, s. 41.

¹⁹⁷⁶ Tamże, s. 39 – 40.

¹⁹⁷⁷ Tamże, s. 45.

¹⁹⁷⁸ A. Szylar, *Konwent bernardynek lubelskich w świetle kroniki klasztornej*. „Nasza Przeszłość” T. 110: 2008, s. 61.

zmarła kilkanaście dni po kasacie konwentu i została pochowana przy kościele św. Józefa¹⁹⁷⁹.

Na marginesie rozważań o wychowawczej i edukacyjnej działalności bernardynek można przetoczyć historię jaka po części rozegrała się w stradomskim klasztorze. Otóż za rządów Katarzyny *Ludgardy* Pawłowskiej (1723-1734)¹⁹⁸⁰, ksieni cysterek z Ołoboka zaczęło być głośno o dwudziestopięcioletniej kobiecie Aleksandrze Salomei Otwinowskiej, która podawała się za zakonnice ołobocką i „chodząc po całym województwie wielu mądrych i uczonych ludzi omamiła”¹⁹⁸¹. Miała opowiadać, iż została namówiona przez niejakiego Pruszkowskiego, do ucieczki z klasztoru, a po tym jak przemieszkała z nim kilka lat, mężczyzna porzucił ją. Jak twierdziła chciała ponownie powrócić na drogę życia zakonnego, „a bojąc się kary za ciężkie przewinienie, szukała protekcji godnych osób”¹⁹⁸² i dlatego, dotarła do klasztoru cystersów w Mogile, gdzie opatem był wówczas o. Władysław Lewandowski. On to zdecydował, by kobietę tymczasowo umieścić w klasztorze bernardynek na Stradomiu, „gdzie ojca duchownego jezuitę, do tego przywiodła, że wszelkimi sposoby chciał jej wyjednać przyjęcie do klasztoru ołobockiego i nakłonił rektora św. Piotra, ks. Sawickiego, konsystorz krakowski i OO. Bernardynów do obstawania za nią”¹⁹⁸³.

Decyzja o zakwaterowaniu wspomnianej panny w klasztorze bernardynek do czasu wyjaśnienia całej sprawy, świadczy o zaufaniu jakim cieszyła się stradomska wspólnota i potwierdza dobrą sławę, jako musiała odznaczać się na polu edukacyjnym i wychowawczym. W celu omówienia sprawy do Mogiły udali się ks. Michał Wodzicki, oficjał krakowski, ks. Wojciech Pruszek i ks. Jacek Łopacki, kanonicy krakowscy, by namawiać cystersów do odwiezienia panny Otwinowskiej do Ołoboka. Opat mogilski był zdania, że trzeba w tej sprawie najpierw zasięgnąć opinii cysterek. Z kolei oficjał krakowski zwrócił się do nuncjusza, aby nakazał jej ponowne przyjęcie do Ołoboka, „a tymczasem żywił ją przeor [!] mogilski i dał pieniądze PP. Bernardynkom na okrycie jej od stóp do głów”¹⁹⁸⁴. Niebawem nadeszła odpowiedź z Ołoboka, iż po sprawdzeniu w metryce zakonnej, nie odnaleziono żadnej profeski o tymże nazwisku, „ani zakonnice

¹⁹⁷⁹ ABKr., rkps 129, s. 151; rkps 5, s. 437 – 438.

¹⁹⁸⁰ LZP, T. 1, s. 57.

¹⁹⁸¹ S. Karwowski, *Klasztor pp. cysterek w Ołoboku*. „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” T. 26: 1900, s. 55.

¹⁹⁸² Tamże.

¹⁹⁸³ Tamże.

¹⁹⁸⁴ Tamże.

kiedy o niej słyssały”¹⁹⁸⁵, również opat lędzki Łukomski zaświadczył, że żadna mniszka Otwinowska nie jest mu znana. Ukarana i wygnana przez bernardynki za swoje kłamstwo jeszcze długo opowiadała wśród szlachty swoją wymyśloną historię, tak, iż ktoś wreszcie nakazał, by odwieźć ją do Ołoboka, gdzie ostatecznie została zdemaskowana i odesłana. Swą historię powtarzała jednak nadal, przebywając we Wrocławiu, a potem nawet pewnemu proboszczowi na Śląsku. Ten doniósł o tym do klasztoru w Ołoboku. Zniecierpliwiona ksieni wysłała po nią ekonoma, który przywiózł rzekomą Otwinowską do Łubnicy. Tam wreszcie przymuszona, przyznała się, iż tak naprawdę pasażerem było w Sławnie pod Ołobokiem i przebywając w pobliżu cysterek poznała zarówno klasztor jak i jego mieszkanki, co pomogła jej w wykreowaniu nowego życiorysu¹⁹⁸⁶.

c. Pozostałe urzędy: furtianka, zakrystianka, szafarka, kanaparka, refektarka, kantorka

Furta była głównym wejściem do klasztoru, nad którym nadzór sprawowała furtianka zwana również portulaną. Postanowione było, iż „drzwi u furty zawsze powinny być zamknięte, ani ich się otwierać nikomu nie godzi, prócz słusznej jakiej przyczyny, za konsensem p. matki i dyskretki”¹⁹⁸⁷. Zazwyczaj istniało także drugie wejście czyli tylna brama, prowadząca na gospodarcze podwórze otwierana np. dla wozów z żywnością. Chcąc złożyć wizytę w klasztorze, by odwiedzić zakonnice lub załatwić sprawę należało zgłosić swoje przybycie na furcie. Jej część stanowił przedsionek, dostępny w ciągu dnia dla każdego, a w głębi umieszczano solidne drzwi, zawsze zamknięte, strzegące wejścia do klauzury. Na pograniczu tych dwóch przestrzeni znajdowało się okienko, przez które możliwy był kontakt z siostrą pełniącą urząd furtianki oraz koło czyli obrotowy bęben, służący do przekazywania przedmiotów. Na furcie znajdowała się także rozmównica zwana też parlatorium czyli osobne pomieszczenie, przeznaczone do przyjmowania gości¹⁹⁸⁸. Oddzielone było ono od części klasztornej kratą. Znajduje to potwierdzenie w relacji o napadzie na konwent św. Agnieszki w 1612 r., gdzie zanotowano, iż Aleksander Koniecpolski nawiedzał swoją niedoszłą małżonkę Zofię Dębińską i próbując namówić ją do opuszczenia zakonnych

¹⁹⁸⁵ Tamże.

¹⁹⁸⁶ Tamże, s. 56.

¹⁹⁸⁷ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E-Ev.

¹⁹⁸⁸ M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 108

murów „w forcie u kraty z nią rozmawiał kilka razy”¹⁹⁸⁹. Ten układ architektoniczny musiał być zachowany we wszystkich klasztorach bernardynek aż po wiek XVIII, bowiem jak zapisano „według Konstytucji Papieskich i dawnego postanowienia zakonnego, a teraz świeżo na Kapitule Generalnej Wallisoletańskiej¹⁹⁹⁰ potwierdzonego, w parlatorium przy furcie ma być krata żelazna albo drewniana, szczupłe i ściśle przejrzania mająca, w której pod zrzuceniem p. matki z urzędu, nie powinny być drzwi żadne, ale na stronie przy ścianie powinno być koło dla przysłużenia się goszczącym, przyzwoitą, ubóstwu świętemu uczynnością”¹⁹⁹¹. Statuty Generalne precyzowały także wygląd kraty umieszczonej na furcie: „ma być blacką [!] delikatnie w kratkę wydrążoną opatrzona, aby przychodzący głos tylko słyszeć, a nie widzieć osobę mogli”¹⁹⁹².

Z zachowanej metryki klasztoru św. Agnieszki wynika, że podczas wybor przełożonej dokonywano także rozdziału podstawowych urzędów na okres trzech lat. Wyjątek stanowi tu przykład siostry Konstancji *Aleksandry* Rościszewskiej, która zmarła w 1712 r., na zarazę i czasie, gdy była portulanką, nie mogła więc dokończyć swej kadencji¹⁹⁹³. Stradomskie bernardynki w XVIII w. funkcję portulanki powierzały równocześnie dwóm zakonnicom, które prawdopodobnie sprawowały ją naprzemiennie w ciągu dnia. Do ich obowiązków należało informowanie wspólnoty o przybyłych gościach, otwieranie dla nich rozmównicy, wpuszczanie za stosownym zezwoleniem za klauzurę, rozdawanie jałmużny¹⁹⁹⁴. Furta była miejscem, gdzie w pierwszej kolejności swoje kroki kierowały również osoby szukające pomocy czy też schronienia jak żona Jana Temera, mieszczanina krakowskiego, oskarżana o paranie się rzeczami nieczystymi. W zeznaniu składanym przez nią dnia 10 kwietnia 1690 zanotowano „nie było jej raz na noc w domu, powiedziała, że chodząc po zastaw do Żydów gdy zmierzchło i już miasto zawarte było spała u bernardynek”¹⁹⁹⁵.

Tabela 10. Zakonnice sprawujące urząd furtianki

L. p.	Nazwisko i imię	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Melsztyńska ¹⁹⁹⁶	Anna	1536
2.		Agata ¹⁹⁹⁷	1555
3.	Otrobianka ¹⁹⁹⁸	Barbara	1587
4.	Borkowska ¹⁹⁹⁹	Eustachia	1648
5.	Kotlicka ²⁰⁰⁰	Marianna	1649

6.	Konstancja Rościszewska ²⁰⁰¹	Aleksandra	1711, 1712
7.	Magdalena Głosówna Ludmiła Słomińska ²⁰⁰²	Teofila Marianna	1714 – 1 X 1717
8.	Teresa Kleczeńska Marianna Czerna ²⁰⁰³	Urszula Anna	1 IX 1717- 18 IX 1720
9.	Krystyna Strusówna ²⁰⁰⁴ Teresa Wolska ²⁰⁰⁵	Kunegunda Ludgarda	18 IX 1720 – 15 IX 1723
10.	Marianna Mszanecka Teresa Kleczeńska ²⁰⁰⁶	Agnieszka Urszula	15 IX 1723 – 18 IX 1726
11.	Teresa Wolska Dorota Borowska ²⁰⁰⁷	Ludgarda Joanna	18 IX 1726 – 24 IX 1729
12.	Anna Grotówna Franciszka Jagniątkowska ²⁰⁰⁸	Wiktoria Ludwika	24 IX 1729 – 2 X 1732
13.	Agnieszka Mszanecka ²⁰⁰⁹ Anna Strusówna ²⁰¹⁰	Modestia Helena	2 X 1732 – 27 IX 1735
14.	Małgorzata Pawelecka ²⁰¹¹ Anna Łodzińska ²⁰¹²	Magdalena Salomea	27 IX 1735 – 27 IX 1738
15.	Agnieszka Mszanecka ²⁰¹³ Konstancja Morsztynówna ²⁰¹⁴	Modestia Bronisława	27 IX 1738 – 27 IX 1741

¹⁹⁸⁹ *Obrona Panien klasztoru Ś. Jagnieszki w Krakowie...*, k. A4.

¹⁹⁹⁰ Kapituła Generalna z 1740 r.

¹⁹⁹¹ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. Ev.

¹⁹⁹² Tamże.

¹⁹⁹³ ABKr., rkps 221, s. 251.

¹⁹⁹⁴ A. Szylar, *Konwent bernardynek lubelskich...*, s. 88.

¹⁹⁹⁵ *Księgi kryminalne miasta Krakowa z lat 1630-1633, 1679-1690*. Opr i wyd. W. Uruszczak, M. Mikuła, K. Fokt. Kraków 2016, s. 336-336, w przypisie błędnie zasugerowano, iż chodzi o klasztor bernardynek przy ul. Poselskiej, w rzeczywistości mieszczka musiała uzyskać schronienie przy klasztorze św. Agnieszki, gdyż to on znajdował się poza obrębem murów miejskich.

¹⁹⁹⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 61, s. 1331.

¹⁹⁹⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715.

¹⁹⁹⁸ ABKr., rkps 209, s. 76.

¹⁹⁹⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272.

²⁰⁰⁰ ABKr., rkps 214, s. 81.

²⁰⁰¹ ABKr., rkps 221, s. 176, 251.

²⁰⁰² Tamże, s. 251.

²⁰⁰³ Tamże, s. 252.

²⁰⁰⁴ Tamże, s. 253.

²⁰⁰⁵ Tamże.

²⁰⁰⁶ Tamże.

²⁰⁰⁷ Tamże, s. 254.

²⁰⁰⁸ Tamże, s. 255.

²⁰⁰⁹ Tamże, s. 256.

²⁰¹⁰ Tamże.

²⁰¹¹ Tamże, s. 257.

²⁰¹² Tamże.

²⁰¹³ Tamże, s. 258.

²⁰¹⁴ Tamże.

16.	Konstancja Morsztynówna Rozalia Mszanecka ²⁰¹⁵	Bronisława Domicella	27 IX 1741 – 12 IX 1744
17.	Małgorzata Pawełęcka Agnieszka Mszanecka ²⁰¹⁶	Magdalena Modestia	12 IX 1744 – 14 X 1747
18.	Agnieszka Mszanecka Agnieszka Krzeszowna ²⁰¹⁷	Modestia Kazimiera	14 X 1747 – 27 VIII 1750
19.	Agnieszka Krzeszowna Franciszka Przytkowska ²⁰¹⁸	Kazimiera Kunegunda	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
20.	Gostkowska Barbara Franciszka Przytkowska ²⁰¹⁹	Franciszka Kunegunda	26 VIII 1753 – 25 IX 1756
21.	Franciszka Przytkowska Róża Kurdwanowska ²⁰²⁰	Kunegunda Michalina	25 IX 1756 – 27 IX 1759
22.	Franciszka Przytkowska Róża Kurdwanowska ²⁰²¹	Kunegunda Michalina	27 IX 1759 – 24 IX 1762
23.	Franciszka Przytkowska Aniela Widzowska ²⁰²²	Kunegunda Jadwiga	24 IX 1762 – 23 IX 1765
24.	Franciszka Przytkowska Jadwiga Wojnowska ²⁰²³	Kunegunda Agnieszka	23 IX 1765 – 15 X 1768
25.	Aniela Widzowska ²⁰²⁴ Anna Bartkowska ²⁰²⁵	Jadwiga Helena	15 X 1768 – 23 IX 1771
26.	Franciszka Przytkowska Aniela Widzowska ²⁰²⁶	Kunegunda Jadwiga	23 IX 1771 – 23 IX 1774
27.	Anna Męcińska ²⁰²⁷ Anna Łodzińska ²⁰²⁸	Zofia Tekla	23 IX 1774 – 1 X 1777
28.	Aniela Widzowska	Jadwiga	1 X 1777 – 23 IX 1780

²⁰¹⁵ Tamże, s. 259.

²⁰¹⁶ Tamże, s. 260.

²⁰¹⁷ Tamże, s. 261.

²⁰¹⁸ Tamże, s. 262.

²⁰¹⁹ Tamże, s. 263.

²⁰²⁰ Tamże, s. 264.

²⁰²¹ Tamże, s. 265.

²⁰²² Tamże, s. 266.

²⁰²³ Tamże, s. 267.

²⁰²⁴ Tamże, s. 268.

²⁰²⁵ Tamże, s. 268.

²⁰²⁶ Tamże, s. 269.

²⁰²⁷ Tamże, s. 270.

²⁰²⁸ Tamże, s. 270.

	Anna Łodzińska ²⁰²⁹	Tekla	
29.	Aniela Widzowska ²⁰³⁰	Jadwiga	23 IX 1780 – 23 IX 1783
30.	Aniela Widzowska ²⁰³¹	Jadwiga	23 IX 1783 – 2 X 1786
31.	Salomea Delichowska ²⁰³²	Róża	2 X 1786 – 11 VIII 1788

Źródło: Opracowanie własne.

Portulankami zostawały zazwyczaj doświadczone zakonnice. Wybrana po raz pierwszy w 1735 r. *Magdalena* Pawełęcka przebywała w klasztorze od dziewiętnastu lat, a w 1738 r. *Bronisława* Morsztynówna miała o rok dłuższy od niej staż życia zakonnego. Gdy w 1750 r. furtianką została mianowana *Kunegunda* Przytkowska liczyła ok. trzydziestu sześciu lat. Musiała dobrze sprawdzić się w tej roli, gdyż do 1771 r. pełniła wspomniany urząd aż sześciokrotnie. Tak samo jak *Jadwiga* Widzowska, którą w latach 1762-1786 wybierano furtianką również sześciokrotnie. Przez dwie ostatnie kadencje wypełniała swoją funkcję samodzielnie, podobnie jak ostatnia z tego grona, *Róża* Delichowska. Możliwe, że wpływ na to miał stopniowy spadek liczby zakonnicek profesek w klasztorze.

Na kapitule odbywającej się w Wilnie w sierpniu 1689 r., pod przewodnictwem o. prowincjała Jana Kapistrana Jankowskiego uchwalone zostały konstytucje przeznaczone dla panien bernardynek. Wśród nich znalazły się przepisy określające zasady przybywania do klasztoru osób z zewnątrz. Zgodnie z nimi żadna osoba zakonna płci męskiej, wyłączając ojców należących do prowincji bernardynów oraz do definitorium nie mogła przestąpić progu furty bez zgody przełożonych, wyrażonej każdorazowo na piśmie. Na furtiance spoczywał obowiązek sprawdzenia czy przybysz posiada stosowny dokument. W przypadku, gdyby siostra nie dopełniła powyższego zarządzenia „i bez licencji na karcie któregośkolwiek zakonnika do kraty na rozmowę przypuściła za pierwszą razą niech podczas obiadu dyscyplinę w refektarzu uczyni”²⁰³³. Gdy po raz drugi zaniedbałaby swój obowiązek miała przez cały obiad klęczeć na ziemi, pokutując jedynie o chlebie i wodzie. Jeśli trzeci raz nie dopilnowałaby wtedy jak stwierdzały

²⁰²⁹ Tamże, s. 271.

²⁰³⁰ Tamże, s. 272.

²⁰³¹ Tamże, s. 277.

²⁰³² Tamże, s. 278.

²⁰³³ APBK, rkps M-8, s.61.

uchwały „niech będzie na trzy dni zamknięta”²⁰³⁴, a za czwartym groziła jej utrata welum na okres trzech miesięcy.

Obowiązkiem furtianki, było czuwanie nad przebiegiem spotkań u furty, tak by zawsze odbywały się one w stosownej atmosferze: „wszelkim rozmowom, któremi przy forcie z przychodzącymi siostry zwykły się bawić, portulanka powinna być przytomna i bronić obszernego dyskursu nad czas skromności zakonnej nieprzyzwoitego”²⁰³⁵. O zjawieniu się na furcie gościa, który chciałby spotkać się z którąś z zakonnicy furtianka zobligowana była poinformować w pierwszej kolejności matkę przełożoną: „a w przód nim której wokuje do furty, ma o tym uwiadomić p. matkę”, a dopiero za jej pozwoleniem „ma dać znać siostrze, o którą kto z gości prosi do forty”²⁰³⁶. Zakonnicom wolno było udawać się do rozmównicy tylko w ściśle oznaczonym czasie, tak by nie kolidowało to z innymi obowiązkowymi punktami dnia codziennego. Spotkania nie mogły odbywać się m.in. w trakcie Mszy Świętej czy podczas posiłków. Zadaniem furtianki było dopilnowanie tego, tak, „aby dystrakcji siostronom na służbę Boską oddanym i zakonnej obserwacji pilnującym nie czyniła”²⁰³⁷. Do obowiązków furtianki należało także odbieranie przychodzącej korespondencji, pism i listów, która miała przekazywać bezpośrednio na ręce matki przełożonej²⁰³⁸.

Do zadań powierzanych zakonnicy sprawującej urząd zakrystianki należała opieka nad sprzętem kościelnym, szatami i paramentami liturgicznymi oraz przygotowanie i zadbanie o wystrój świątyni przed uroczystościami. Musiała ona wydać na czas wszystko, co było potrzebne do odprawiania nabożeństwa, później dopilnować zwrotu, troszczyć się o naprawę szat, pranie bielizny kościelnej oraz czyszczenie sreber²⁰³⁹. Siostrze sprawującej urząd zakrystianki wolno było wchodzić do kościoła, ale powinna to czynić w towarzystwie socjuszki i zawsze pozwoleniem matki przełożonej, „gdy tego dla ubierania ołtarzy lub innej słusznej przyczyny potrzeba i na ten czas tylko, kiedy kościół zamknięty i nikogo z ludzi świeckich nie masz”²⁰⁴⁰.

Wśród wytycznych jakie bernardyn o. Florian z Łowicza w 1683 r. sporządził dla bernardynek z klasztoru w Wieluniu znalazły się również wskazówki związane z urzędem zakrystianki. Zakonnik zachęcał w nich: „nowicjuszki powinny pomagać zakrystiankom

²⁰³⁴ Tamże.

²⁰³⁵ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E₃v.

²⁰³⁶ Tamże, k. E₄.

²⁰³⁷ Tamże.

²⁰³⁸ Tamże, k. E₄v.

²⁰³⁹ M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 209.

²⁰⁴⁰ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E_v.

w przystrajaniu ołtarzy na uroczystości kościelne, aby swoim pięknem cieszyły wiernych, kapłanów i siostry zakonne”²⁰⁴¹. Ponadto przypominał, iż „siostra zakrystianka w każdym kwartale powinna przejrzeć wszystkie szaty i bieliznę kościelną, a zniszczone oddać do naprawy lub sama winna je naprawić”²⁰⁴². Zwracał także uwagę, iż „zakrystianka powinna dbać, aby w ołtarze i szaty liturgiczne nie wbijać szpilek i małych gwoździ, bowiem to powodowało duże szkody”²⁰⁴³. Powyższe zalecenia skierowane były bezpośrednio do wspólnoty wieluńskich bernardynek, jednakże ich uniwersalnych charakter pozwala przypuszczać, iż zakres obowiązków zakonnicy sprawującej urząd zakrystianki w klasztorze św. Agnieszki był zbliżony do tych wymienionych powyżej.

Tabela 11. Zakonnice sprawujące urząd zakrystianki

L. p.	Nazwisko i imię zakrystianki	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.		Brygida ²⁰⁴⁴	1497
2.	Tarłówna ²⁰⁴⁵	Afronia (Eufrozyna)	1538
3.	Wolska ²⁰⁴⁶	Magdalena	1559
4.	Wolska ²⁰⁴⁷	Magdalena	1560
5.	Pinocci ²⁰⁴⁸	Helena	przed 1712?
6.	Urszula Liferówna ²⁰⁴⁹	Eufrozyna	1711- 1714
7.	Urszula Liferówna ²⁰⁵⁰	Eufrozyna	1714 – 1 IX 1717
8.	Urszula Liferówna	Eufrozyna	1 IX 1717 – 18 IX 1720
9.	Marianna Czerna ²⁰⁵¹	Anna	18 IX 1720 – 15 IX 1723
10.	Justyna Jagniątkowska ²⁰⁵²	Teresa	15 IX 1723 – 18 IX 1726
11.	Justyna Jagniątkowska ²⁰⁵³	Teresa	18 IX 1726 – 24 IX 1729
12.	Justyna Jagniątkowska ²⁰⁵⁴	Teresa	24 IX 1729 – 2 X 1732

²⁰⁴¹ J. Związek, *Z przeszłości klasztoru Sióstr Bernardynek w Wieluniu (1613-1914)*. W: 400-lecie klasztoru *Sióstr...*, s. 48.

²⁰⁴² Tamże.

²⁰⁴³ Tamże, s. 49.

²⁰⁴⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357.

²⁰⁴⁵ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103.

²⁰⁴⁶ AKMKr, rkps AOff Vol. 102, s. 580.

²⁰⁴⁷ Tamże, s. 1118.

²⁰⁴⁸ ABKr., rkps 221, s. 176.

²⁰⁴⁹ Tamże, s. 251.

²⁰⁵⁰ Tamże.

²⁰⁵¹ ANK, rkps Castr. Crac. 360, s. 1582; ABKr., rkps 221, s. 253.

²⁰⁵² ABKr., rkps 221, s. 253.

²⁰⁵³ Tamże, s. 254.

²⁰⁵⁴ Tamże, s. 255.

13.	Franciszka Jagniątkowska ²⁰⁵⁵	Ludwika	2 X 1732 – 27 IX 1735
14.	Anna Grotówna ²⁰⁵⁶	Wiktoria	27 IX 1735 – 27 IX 1738
15.	Małgorzata Pawełęcka ²⁰⁵⁷	Magdalena	27 IX 1738 – 27 IX 1741
16.	Franciszka Jagniątkowska ²⁰⁵⁸ Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁵⁹	Ludwika Józefa	27 IX 1741 – 12 IX 1744
17.	Agnieszka Krzeszowna ²⁰⁶⁰ Jadwiga Kurdwanowska ²⁰⁶¹	Kazimiera Hiacynta	12 IX 1744 – 14 X 1747
18.	Franciszka Jagniątkowska ²⁰⁶²	Ludwika	14 X 1747 – 27 VIII 1750
19.	Magdalena Węgrzynowiczówna „druga <i>ad placitum</i> ” ²⁰⁶³	Józefa	27 VIII 1750 -26 IX 1753
20.	Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁶⁴ Jadwiga Wojnowska ²⁰⁶⁵	Józefa Agnieszka	26 IX 1753 – 25 IX 1756
21.	Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁶⁶ Anna Kleczyńska ²⁰⁶⁷	Józefa Brygida	25 IX 1756 – 27 IX 1759
22.	Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁶⁸	Józefa	27 IX 1759 – 24 IX 1762
23.	Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁶⁹	Józefa	24 IX 1762 – 23 IX 1765
24.	Magdalena Węgrzynowiczówna ²⁰⁷⁰	Józefa	23 IX 1765 – 15 X 1768
25.	Marianna Czerna ²⁰⁷¹	Anna	15 X 1768 – 23 IX 1771
26.	Anna Bartkowska ²⁰⁷²	Helena	23 IX 1771 – 23 IX 1774
27.	Anna Bartkowska ²⁰⁷³	Helena	23 IX 1774 – 1 X 1777

²⁰⁵⁵ Tamże, s. 256.

²⁰⁵⁶ Tamże, s. 257.

²⁰⁵⁷ Tamże, s. 258.

²⁰⁵⁸ Tamże, s. 259

²⁰⁵⁹ Tamże, s. 259

²⁰⁶⁰ Tamże, s. 260.

²⁰⁶¹ Tamże, s. 260.

²⁰⁶² Tamże, s. 261.

²⁰⁶³ Tamże, s. 262.

²⁰⁶⁴ Tamże, s. 263.

²⁰⁶⁵ Tamże, s. 263.

²⁰⁶⁶ Tamże, s. 264

²⁰⁶⁷ Tamże, s. 264.

²⁰⁶⁸ Tamże, s. 265.

²⁰⁶⁹ Tamże, s. 265.

²⁰⁷⁰ Tamże, s. 267.

²⁰⁷¹ Tamże, s. 268.

²⁰⁷² Tamże, s. 269.

²⁰⁷³ Tamże, s. 270.

28.	Anna Bartkowska ²⁰⁷⁴	Helena	1 X 1777 – 23 IX 1780
29.	Anna Łodzińska ²⁰⁷⁵	Tekla	23 IX 1780 – 23 IX 1783
30.	Anna Łodzińska ²⁰⁷⁶	Tekla	23 IX 1783 – 2 X 1786
31.	Anna Łodzińska ²⁰⁷⁷	Tekla	2 X 1786-1788

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 12. Zakonnice sprawujące urząd podzakrystianki

L. p.	Nazwisko i imię podzakrystianki	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Anna Bartkowska ²⁰⁷⁸	Helena	27 IX 1759 – 24 IX 1762
2.	Anna Bartkowska ²⁰⁷⁹	Helena	24 IX 1762 – 23 IX 1765
3.	Justyna Gumieniecka	Antonina	23 IX 1765 – † 1 IV 1768
4.	Konstancja Połaniecka ²⁰⁸⁰	Ludgarda	23 IX 1771 – 23 IX 1774
5.	Salomea Delechowska ²⁰⁸¹	Róża	23 IX 1774 – 1 X 1777
6.	Marianna Bętkowska ²⁰⁸² Salomea Delechowska ²⁰⁸³	Franciszka Róża	1 X 1777 – 23 IX 1780
7.	Katarzyna Kołędowiczówna ²⁰⁸⁴ Anna Ptaszyńska ²⁰⁸⁵	Teresa Marianna	23 IX 1780 – 23 IX 1783
	—	—	23 IX 1783 – 2 X 1786
8.	Katarzyna Kołędowiczówna ²⁰⁸⁶	Teresa	2 X 1786-1788

Źródło: Opracowanie własne.

W dokumencie z 19 października 1538 r. wśród bernardynek towarzyszących ówczesnej przełożonej *Pepetui* Noskowskiej została wymieniona zakrystianka *Afronia*

²⁰⁷⁴ Tamże, s. 271.

²⁰⁷⁵ Tamże, s. 272.

²⁰⁷⁶ Tamże, s. 277.

²⁰⁷⁷ Tamże, s. 278.

²⁰⁷⁸ Tamże, s. 265.

²⁰⁷⁹ Tamże, s. 256.

²⁰⁸⁰ Tamże, s. 269.

²⁰⁸¹ Tamże, s. 270.

²⁰⁸² Tamże, s. 271.

²⁰⁸³ Tamże, s. 271.

²⁰⁸⁴ Tamże, s. 272.

²⁰⁸⁵ Tamże, s. 272.

²⁰⁸⁶ Tamże, s. 278.

(*Eufrozyna*) Tarłówna²⁰⁸⁷. W nekrologu zmarłej w 1712 r. *Heleny* Pinocci wspomniano, iż przez wiele lat pełniła funkcję zakrystianki²⁰⁸⁸. Pełny wykaz bernardynek sprawujących powyższy urząd obejmuje lata 1711- 1788. Początkowo obowiązki te powierzano co trzy lata jednej z zakonnice, a w latach 1741-1759 sprawowały je dwie siostry, tak, by mogły wspierać się i zastępować w codziennym wypełnianiu posługi. Od elekcji z roku 1759 r. po raz pierwszy drugą z tych sióstr, wówczas była to *Helena* Bartkowska, zaczęto określać mianem podzakrystianki²⁰⁸⁹. Wypełniając zadania pomocnicy zakonnica poznawała właściwe obowiązki zakrystianki i zdobywała potrzebne doświadczenie tak, by później sama mogła być obrana na ten urząd. Sytuacja taka miała miejsce w przypadku wspomnianej już *Heleny* Bartkowskiej. Dwukrotnie po 1759 r. zdarzyło się, iż zakrystianką obrano tylko jedną zakonnice. Samodzielnie swoje obowiązki sprawowała w latach 1768-1771 *Anna* Czerna oraz w latach 1783-1786 *Tekla* Łodzińska²⁰⁹⁰. Najczęściej, bo aż siedmiokrotnie opiekę nad kościelną zakrystią powierzano siostrze *Józefie* Węgrzynowiczównie. W trakcie pełnienia kadencji podzakrystianki zmarła 1 kwietnia 1768 r. *Antonina* Gumieniecka, więc do kolejnych wyborów w październiku tegoż roku wspomina siostra Węgrznowiczówna musiała prawdopodobnie sprawować obowiązki samodzielnie lub może przydzielono jej tymczasową pomocnicę²⁰⁹¹.

Przygotowywanie posiłków należało do zakonnicy piastującej urząd szafarki lub też kanaparki²⁰⁹². Niekiedy ich kompetencje były rozdzielane. Wówczas szafarka zajmowała się sprawami gospodarczymi klasztoru, a kanaparka pełniła rolę piwnicznej, mającej nadzór nad warzeniem i przechowywaniem napojów. Musiały one współpracować z siostrą sprawującą funkcję refektarki, która czuwała nad refektarzem-miejscem, gdzie były spożywane posiłki, dbała o czystość zastawy stołowej i obrusów²⁰⁹³. Można się spodziewać, iż zadanie powiązane z tymże urzędem były podobne bez względu na proveniencję zakonną. Dzięki spisany wytycznym charakteryzującym zadania każdego urzędu w zakonie karmelitanek bosych można na

²⁰⁸⁷ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103.

²⁰⁸⁸ ABKr., rkps 221, s. 176.

²⁰⁸⁹ Tamże, s. 265.

²⁰⁹⁰ Tamże, s. 267, 277-278.

²⁰⁹¹ Tamże, s. 190.

²⁰⁹² Kanała lub kanapa to piwnica stąd funkcja kanafarki inaczej zwanej piwniczną, M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich klasztorów...*, s. 333.

²⁰⁹³ *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 94; O. M. Przybyłowicz, „Dla prędszego wydawania obiadu...”. *Rozporządzenia wizytatorów dotyczące stołu i posiłków w klasztorach żeńskich diecezji krakowskiej z końca XVI-połowy XVII wieku. W: Rzeczy i ludzie. Kultura materialna w późnym średniowieczu i w okresie nowożytnym. Studia dedykowane Marii Dąbrowskiej.* Pod red. M. Bis, W. Bis. Warszawa 2014, s. 254-257.

zasadzie analogii dodać, iż refektarka nie tylko dbała o porządek w samym refektarzu, o jego otwieranie i zamykanie, o mycie naczyń, sztućców, serwet, ale także rozstawiała świece na stołach, zapewniając dostęp światła przy spożywaniu posiłków, troszczyła się, by nie marnowano resztek jedzenia czy na miejsce odkładano księgi, które były czytane podczas spożywania wieczerzy²⁰⁹⁴.

Wspomnieć można, iż nazwy poszczególnych urzędów w różnych zakonach, mimo, iż było tożsame nie zawsze jednak zawierały w sobie ten sam zakres obowiązków. I tak u wymienionych wyżej karmelitanek bosych szafarka była to zakonnica sprawująca nadzór nad sprawami finansowymi, zobowiązana była do sporządzania spisów codziennych wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych, ponadto długów i wszelkich należności i jak zapisano w instrukcji przeznaczonej dla jej funkcji „dobrami doczesnymi klasztoru swego wiernie, roztropnie i z przemyślem niech szafuje wiernie, żeby niczego nie ważyła, czego jej dobre sumienie nie dopuszcza, roztropnie zaś żeby tych dóbr jakimi może przemyśłami skromnie broniła i onych przyczyniała”²⁰⁹⁵.

Posiłki były przygotowywane jednakowo dla wszystkich zakonnice w klasztornej kuchni, a następnie spożywane wspólnie. Po usłyszeniu dzwonka wzywającego na posiłek siostry miały obowiązek udać się do refektarza, gdzie po wejściu musiały skłonić się w kierunku krucyfiksu lub też obrazowi Ukrzyżowanego. Następnie udawały się do ławaterza celem umycia rąk, „a umywszy ręce nim poczną *Miserere* każda stanie porządkiem na swym miejscu rozmyślając, jako służbę Pańską odprawiła”²⁰⁹⁶. Po tym „każda nabożnie na swym miejscu stojąc, *Benedicite* odprawiwszy, za stół siadać będą miejsca próżnego między sobą nie czyniąc, ale jeżeli, która co przewinęła, pójdzie na *culpę* wyznać winę swoją”²⁰⁹⁷. W trakcie posiłku siostra, sprawująca funkcję lektorki „księgi sobie zawczasu nagotowawszy czytać będzie lekcją”, głośno i zrozumiale dla każdej z zakonnice, które w tym czasie w milczeniu powinny jej słuchać, „aby tak pokarm ciała dając i dusza swój obrok miała”²⁰⁹⁸. Siostry nie powinny narzekać na porcje, które przypadły im w trakcie posiłku, ale „jeśli się porcja nie według myśli dostanie, powinna każda o sobie, pokornie rozumiejąc pomyśleć, iż lepszej tego dnia u Pana Boga nie wysłużyła, albo, że taką sam Pan Bóg sporządził dla doświadczenia cierpliwości sługi

²⁰⁹⁴ *Instrukcje różnych urzędów zakonnych. XVII-wieczna instrukcja organizacji klasztoru karmelitanek bosych. Edycja źródłowa wraz z komentarzem.* Opr. H. Dudala. Warszawa 2022, s.78-79.

²⁰⁹⁵ Tamże, s. 51.

²⁰⁹⁶ APBK, rkps W-25, s. 448.

²⁰⁹⁷ Tamże, s. 448.

²⁰⁹⁸ Tamże.

swojej”²⁰⁹⁹. Siostry musiały pozostać w refektarzu, aż do skończenia posiłku, żadnej nie godziło się wyjść wcześniej, chyba, że po uzyskaniu zezwolenia. Ponadto w trakcie spożywania obiadu czy wieczerzy do refektarza nie miała wstępu świecka służba²¹⁰⁰.

Na marginesie rozważań o urzędach związanych ze sprawami gospodarczymi i funkcjonowaniem klasztornej kuchni wspomnieć wypada także o potrawach, które zaliczały się do jadłospisu bernardynek. Szczegółowe źródło o tejże tematyce pochodzi z II połowy wieku XVIII w. i dotyczy klasztoru św. Józefa. Najstarszy spis zawierający wydatki m. in. na zakupy żywnościowe przypada na lata 1762-1766, a jego końcową część stanowi całoroczne zestawienie dań głównie obiadowych, serwowanych w okresie od listopada 1765 do listopada roku następnego, za przełożęństwa *Eleonory Gołuchowskiej* (†1800)²¹⁰¹. Można przypuszczać, iż produkty wymienione tamże, nie odbiegały znacząco o tych, które pojawiały się w tym okresie na stole w refektarzu klasztoru bernardynek ze Stradomia. Księga zawiera m.in. registr wydatków poniesionych na zakup mięsa, ryb, jarzyn, białego chleba, oleju, przypraw korzennych oraz napojów: piwa i wina, czyli podstawowych składników, z których komponowano posiłki²¹⁰². Z analizy rocznego menu składającego się na świąteczne obiady w klasztorze św. Józefa, przeprowadzonej przez O. M. Przybyłowicz wynika, iż uroczyste posiłki serwowane były u bernardynek nie tylko w niedziele czy święta jak Boże Narodzenie, Wielkanoc, Boże Ciało, Zesłanie Ducha św., ale także święta szczególnie ważne dla duchowości franciszkańskiej jak św. Bernardyna (20 maja), św. Klary (12 VIII), św. Franciszka (4 X). Posiłki dostosowane były oczywiście do ustanowionych postów kościelnych, ponadto zakonnice nie spożywały mięsa we wszystkie środy, piątki i soboty, niezależnie od przypadającego w ten dzień święta²¹⁰³. Uroczysty obiad podawano zwłaszcza w święto patrona klasztornej kościoła. Zwyczaj ten z całą pewnością obecny był u bernardynek od św. Agnieszki, a nawet podtrzymywany po kasacie klasztoru i przeprowadzce do klasztoru św. Józefa. Potwierdza to relacja jednej z bernardynek, która

²⁰⁹⁹ Tamże, s. 449.

²¹⁰⁰ Tamże.

²¹⁰¹ M. Borkowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 143-144; O. M. Przybyłowicz, „*Baranek pieczony nadziewany, buraki, po sztuce kolacza*”. *Świąteczne obiady bernardynek krakowskich w drugiej połowie XVIII wieku*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” T. 69:2021, z. 3, s. 361-362.

²¹⁰² Produkty używane w kuchni bernardynek nie różniły się od tych stosowanych w podobnym czasie w klasztorach bernardynów, M. Stawiski, *Świat rzeczy, pokarmów i napojów bernardyńskich w XVIII i na początku XIX wieku*. Pelplin 2022, s. 5-7.

²¹⁰³ O. M. Przybyłowicz, „*Baranek pieczony nadziewany...*”, s. 362-365.

podsumowując w 1794 r. rządy przełożonej *Teresy* Strusówny, pochwaliła ją, iż dbała o nie tak, iż „w dzień S. Agniski już my miały lepszy obiad jak dawni”²¹⁰⁴.

Tabela 13. Zakonnice sprawujące urząd szafarki

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Dorota Borowska ²¹⁰⁵	Joanna	1 IX 1717 – 18 IX 1720
2.	Franciszka Jagniątkowska ²¹⁰⁶	Ludwika	18 IX 1720 – 15 IX 1723
3.	Małgorzata Pawełicka ²¹⁰⁷	Magdalena	15 IX 1723 – 18 IX 1726
4.	Anna Gostkowska ²¹⁰⁸	Elżbieta	18 IX 1726 – 24 IX 1729
5.	Małgorzata Pawełicka ²¹⁰⁹	Magdalena	24 IX 1729 – 2 X 1732
6.	Agnieszka Nielepcówna ²¹¹⁰	Klara	2 X 1732 – 27 IX 1735
7.	Magdalena Węgrzynowicówna ²¹¹¹	Józefa	27 IX 1735 – 27 IX 1738
8.	Jadwiga Orlińska ²¹¹²	Pacjencja	27 IX 1738 -27 IX 1741
9.	Franciszka Przytkowska ²¹¹³	Kunegunda	27 IX 1741 – 12 IX 1744
10.	Róża Kurdwanowska ²¹¹⁴	Michalina	12 IX 1744 – 14 X 1747
11.	Barbara Gostkowska ²¹¹⁵	Franciszka	14 X 1747 – 27 VIII 1750
12.	Aniela Widzowska ²¹¹⁶	Jadwiga	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
13.	Elżbieta Gostkowska ²¹¹⁷	Gabriela	26 IX 1753 – 25 IX 1756
14.	Justyna Gumieniecka ²¹¹⁸	Antonina	25 IX 1756 – 27 IX 1759

²¹⁰⁴ ABKr, rkps 207, s. 213.

²¹⁰⁵ ABKr., rkps 221, s. 252.

²¹⁰⁶ Tamże, s. 253.

²¹⁰⁷ Tamże, s. 253.

²¹⁰⁸ Tamże, s. 254.

²¹⁰⁹ Tamże, s. 255.

²¹¹⁰ Tamże, s. 256.

²¹¹¹ Tamże, s. 257.

²¹¹² Tamże, s. 258.

²¹¹³ Tamże, s. 259.

²¹¹⁴ Tamże, s. 260.

²¹¹⁵ Tamże, s. 261.

²¹¹⁶ Tamże, s. 262.

²¹¹⁷ Tamże, s. 263.

²¹¹⁸ Tamże, s. 264.

15.	Anna Łodzińska ²¹¹⁹	Tekla	27 IX 1759 – 24 IX 1762
16.	Anna Łodzińska ²¹²⁰	Tekla	24 IX 1762 – 23 IX 1765
17.	Anna Łodzińska ²¹²¹	Tekla	23 IX 1765 – 15 X 1768
18.	Anna Łodzińska ²¹²²	Tekla	15 X 1768 – 23 IX 1771
19.	Marianna Bętkowska ²¹²³	Franciszka	23 IX 1771 – 23 IX 1774
20.	Konstancja Połaniecka ²¹²⁴	Ludgarda	23 IX 1774 – 1 X 1777
21.	Konstancja Połaniecka ²¹²⁵	Ludgarda	1 X 1777 – 23 IX 1780
22.	Konstancja Połaniecka ²¹²⁶	Ludgarda	23 IX 1780 – 23 IX 1783
23.	Anna Ptaszyńska ²¹²⁷	Marianna	23 IX 1783 – 2 X 1786
24.	Konstancja Połaniecka ²¹²⁸	Ludgarda	2 X 1786 – 1788

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 14. Zakonnice sprawujące urząd kanaparki

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Anna Grotówna ²¹²⁹	Wiktoria	1 IX 1717- 18 IX 1720
2.	Anna Łodzińska ²¹³⁰	Salomea	18 IX 1720- 15 IX 1723
3.	Anna Szpaczkówna ²¹³¹	Prudencja	15 IX 1723- 18 IX 1726
4.	Zofia Marcinkowska ²¹³²	Izabela	18 IX 1726- 24 IX 1729
5.	Agnieszka Śmigielka ²¹³³	Aleksandra	24 IX 1729 – 2 X 1732
6.	Rozalia Mszanecka ²¹³⁴	Domicela	2 X 1732 – 27 IX 1735
7.	Jadwiga Orlińska ²¹³⁵	Pacjencja	27 IX 1735 – 27 IX 1738
8.	Barbara Gostkowska ²¹³⁶	Franciszka	27 IX 1738 -27 IX 1741

²¹¹⁹ Tamże, s. 265.

²¹²⁰ Tamże, s. 266.

²¹²¹ Tamże, s. 267.

²¹²² Tamże, s. 268

²¹²³ Tamże, s. 269.

²¹²⁴ Tamże, s. 270.

²¹²⁵ Tamże, s. 271.

²¹²⁶ Tamże, s. 272.

²¹²⁷ Tamże, s. 277.

²¹²⁸ Tamże, s. 278.

²¹²⁹ Tamże, s. 252.

²¹³⁰ Tamże, s. 253.

²¹³¹ Tamże, s. 253.

²¹³² Tamże, s. 254.

²¹³³ Tamże, s. 255.

²¹³⁴ Tamże, s. 256.

²¹³⁵ Tamże, s. 257.

²¹³⁶ Tamże, s. 258.

9.	Jadwiga Kurdwanowska ²¹³⁷	Hiacynta	27 IX 1741 – 12 IX 1744
10.	Aniela Widzowska ²¹³⁸	Jadwiga	12 IX 1744 – 14 X 1747
11.	Róża Kurdwanowska ²¹³⁹	Michalina	14 X 1747 – 27 VIII 1750
12.	Róża Kurdwanowska ²¹⁴⁰	Michalina	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
13.	Gabriela Dukiewiczówna ²¹⁴¹	Marcjanna	26 IX 1753 – 25 IX 1756
14.	Anna Majernowska ²¹⁴²	Aniela	25 IX 1756 – 27 IX 1759
15.	Justyna Gumieniecka ²¹⁴³	Antonina	27 IX 1759 – 24 IX 1762
16.	Justyna Gumieniecka ²¹⁴⁴	Antonina	24 IX 1762 – 23 IX 1765
17.	Antonina Dydyńska ²¹⁴⁵	Konstancja	23 IX 1765 – 15 X 1768
18.	Antonina Dydyńska ²¹⁴⁶	Konstancja	15 X 1768 – 23 IX 1771
19.	Antonina Dydyńska ²¹⁴⁷	Konstancja	23 IX 1771 – 23 IX 1774
20.	Marianna Bętkowska ²¹⁴⁸	Franciszka	23 IX 1774 – 1 X 1777
21.	Antonina Dydyńska ²¹⁴⁹	Konstancja	1 X 1777 – 23 IX 1780
22.	Marianna Bętkowska ²¹⁵⁰	Franciszka	23 IX 1780 – 23 IX 1783
23.	Marianna Bętkowska ²¹⁵¹	Franciszka	23 IX 1783 – 2 X 1786
24.	Marianna Bętkowska ²¹⁵²	Franciszka	2 X 1786 – 1788

Źródło: Opracowanie własne.

²¹³⁷ Tamże, s. 259.

²¹³⁸ Tamże, s. 260.

²¹³⁹ Tamże, s. 261.

²¹⁴⁰ Tamże, s. 262.

²¹⁴¹ Tamże, s. 263.

²¹⁴² Tamże, s. 264.

²¹⁴³ Tamże, s. 265.

²¹⁴⁴ Tamże, s. 266.

²¹⁴⁵ Tamże, s. 267.

²¹⁴⁶ Tamże, s. 268.

²¹⁴⁷ Tamże, s. 269.

²¹⁴⁸ Tamże, s. 270.

²¹⁴⁹ Tamże, s. 271.

²¹⁵⁰ Tamże, s. 272.

²¹⁵¹ Tamże, s. 277.

²¹⁵² Tamże, s. 278.

Tabela 15. Zakonnice sprawujące urząd refektarki

L. p.	Imię i nazwisko	Imię zakonne	Okres sprawowania urzędu
1.	Balbina Krokowska ²¹⁵³	Joanna	27 IX 1741 – 12 IX 1744
2.	Balbina Krokowska ²¹⁵⁴	Joanna	12 IX 1744 – 14 X 1747
3.	Jadwiga Wojnowska ²¹⁵⁵	Agnieszka	14 X 1747 – 27 VIII 1750
4.	Jadwiga Wojnowska ²¹⁵⁶	Agnieszka	27 VIII 1750 – 26 IX 1753
5.	Anna Majeronowska ²¹⁵⁷	Aniela	26 IX 1753 – 25 IX 1756
6.	Gabriela Dukiewiczówna ²¹⁵⁸	Marcjanna	25 IX 1756 – 27 IX 1759
7.	Antonina Dydyńska ²¹⁵⁹	Konstancja	27 IX 1759 – 24 IX 1762
8.	Salomea Modelska ²¹⁶⁰	Katarzyna	24 IX 1762 – 23 IX 1765
9.	„do woli i dyspozycji Panny Matki” ²¹⁶¹		23 IX 1765 – 15 X 1768
10.	Regina Laskowska ²¹⁶²	Kazimiera	15 X 1768 – 23 IX 1771
11.	Regina Laskowska ²¹⁶³	Kazimiera	23 IX 1771 – 23 IX 1774
12.	Regina Laskowska ²¹⁶⁴	Kazimiera	23 IX 1774 – 1 X 1777
13.	Katarzyna Kołędowiczówna ²¹⁶⁵	Teresa	1 X 1777 – 23 IX 1780
14.	Salomea Delichowska ²¹⁶⁶	Róża	23 IX 1780 – 23 IX 1783
15.	Salomea Delichowska ²¹⁶⁷	Róża	23 IX 1783 – 2 X 1786
16.	Anna Ptaszyńska ²¹⁶⁸	Marianna	2 X 1786 – 1788

Źródło: Opracowanie własne.

Zaprezentowane powyżej wykazy zakonnice sprawujących urząd szafarki, kanaparki oraz refektarki zostały opracowane w oparciu o metrykę klasztorną. Pierwszy raz funkcję szafarki oraz kanaparki odnotowano podczas elekcji w 1717 r. Z kolei najdawniejsza źródłowo refektarka to *Joanna Krokowskiej* z 1741 r. Należy przypuszczać, że wspomniane urzędy były obecne w strukturze organizacyjnej

²¹⁵³ Tamże, s. 259.

²¹⁵⁴ Tamże, s. 260.

²¹⁵⁵ Tamże, s. 261.

²¹⁵⁶ Tamże, s. 262.

²¹⁵⁷ Tamże, s. 263.

²¹⁵⁸ Tamże, s. 264.

²¹⁵⁹ Tamże, s. 265.

²¹⁶⁰ Tamże, s. 266.

²¹⁶¹ Tamże, s. 268.

²¹⁶² Tamże, s. 268.

²¹⁶³ Tamże, s. 269.

²¹⁶⁴ Tamże, s. 270.

²¹⁶⁵ Tamże, s. 271.

²¹⁶⁶ Tamże, s. 272.

²¹⁶⁷ Tamże, s. 277.

²¹⁶⁸ Tamże, s. 278.

klasztoru św. Agnieszki także we wcześniejszym okresie, gdyż zakres ich obowiązków dotyczył codziennego funkcjonowania wspólnoty.

Pojedyncze zapiski źródłowe świadczą, iż we wspólnocie bernardynek obecna była również siostra sprawująca urząd kantorki. Wiadomo, iż funkcję tę sprawowała w 1529 r. *Potencjana Sieneńska*²¹⁶⁹. Należy przypuszczać, iż jej podstawowym zadaniem była troska o jakość śpiewu wykonywanego w trakcie chórowych modlitw, możliwe, iż prowadziła też ćwiczenia ze śpiewu dla mniej wprawnych w tej sztuce sióstr.

Bernardynki wśród swoich licznych obowiązków musiały także znaleźć czas na opiekę nad starszymi i niedomagającymi siostrami. W zachowanych źródłach brak informacji o nazwiskach zakonnice, które sprawowały urząd infirmierki, jednak nie ulega wątpliwości, że w obrębie wspólnoty istniała wyznaczona zakonnica, która była odpowiedzialna za pomoc chorym. Nazwiska zakonnice sprawujących posługę infirmierki, począwszy od 1797 r., przechowała m.in. kronika klasztoru bernardynek w Lublinie. Były one wybierane na trzyletnią kadencję. Nie ulega wątpliwości, że także w klasztorze św. Agnieszki wyznaczana była siostra do pomocy chorym zakonnicom²¹⁷⁰. Ustawy zakonne wyraźnie wzywały do posługi chorym jako jednego z elementów postawy miłosierdzia względem bliźniego: „którabykolwiek siostra od Pana Boga chorobą nawiedzona była, drugie siostry tak jej ochotnie i pilno służyć mają, jako sobie życzą, aby im służono, gdyby same chorowały”²¹⁷¹. Niedomagająca zakonnica powinna była o swojej dolegliwości zawsze powiadomić przełożoną, tak by ta miała na nią wzgląd oraz „siostrę do usługiwania naznaczyła i potrawy i potrzeby do ratowania zdrowia obmyśliła”²¹⁷². Powinnością pozostałych zakonnice było nawiedzanie chorej współsiostry, wspieranie jej na duchu rozmowami i swoją obecnością. Przełożona miała w razie potrzeby wyznaczać do tego zadania dwie siostry, starszą z młodszą. Miało to następować w refektarzu, gdzie po skończonej lekcji, lektorka ogłaszała ich nazwiska do wiadomości całej wspólnoty²¹⁷³.

Trudno powiedzieć czy w klasztorze św. Agnieszki znajdowało się osobne pomieszczenie z przeznaczeniem na infirmerię czy też jak to miano w zwyczaju w mniejszych konwentach – opiekę na chorymi sprawowano bezpośrednio w ich celach zakonnych. Jedyna źródłowa wzmianka o budynku infirmerii pochodzi z 1612 r. Wówczas rzeczywiście był to osobny budynek na terenie klasztornej posesji. Przebywała

²¹⁶⁹ AKMKr, rkps AOff Vol. 56, s. 66-67 (k. 32v-33).

²¹⁷⁰ A. Szylar, *Konwent bernardynek lubelskich...*, s. 92.

²¹⁷¹ APBK, rkps W-25, s. 454.

²¹⁷² Tamże.

²¹⁷³ Tamże.

w nim wtedy *Zuzanna Szczuczanka*, towarzysząc pannom wojewodziankom krakowskim i sieradzkim, zapewne świeckim pannom, w momencie, gdy usłyszała hałas związany z najazdem Konięcpolskiego na klasztor²¹⁷⁴. Jeśli była to oddzielna izdebka to starano się, by była usytuowana w pobliżu kaplicy i raczej na parterze, zapewniając przez to łatwiejszy dostęp lekarza i spowiednika²¹⁷⁵. W relacji o napadzie na klasztor znalazła się także informacja o siostrze *Juliannie Pernusównie*, która leżała wówczas chora w łóżku, a jej cęła znajdowała się na dole, najbliższej furty klasztornej²¹⁷⁶. Być może z powodu jej niedomagania zdecydowano się umieścić ją w celi blisko wejścia, aby zapewnić szybki kontakt chorej ze spowiednikiem bądź medykiem.

2. Familia klasztorna: rezydentki, służba

Do grona tzw. rodziny klasztornej zaliczały się osoby zamieszkujące przy konwencie zakonnicy. W przypadku żeńskich wspólnot były to rezydentki oraz grupa służących. Jak wspomniano we wcześniejszym rozdziale, przy kościele św. Agnieszki dokonywano pochówku świeckich osób. Były to zazwyczaj kobiety, które pomieszkowały przy klasztorze na tzw. dewocji, określano je mianem rezydentek, zaliczały się do nich nieraz i dobrodziejki. Pomieszkowały poza klauzurą, niekiedy nawet w jej obrębie, uczestniczyły we wspólnych modlitwach. Jak zauważa siostra Borkowska, zakony przeważnie niechętnie odnosiły się do ich obecności, bowiem mogła ona zaburzać rytm codziennego funkcjonowanie wspólnoty, narażając ją na zbyt silne wpływy świata zewnętrznego²¹⁷⁷. Niekiedy jednak niezręcznie było odmówić wpływowym damom przyjęcia w progi klasztorne. Z drugiej zaś strony za swój pobyt: mieszkanie i dożywotnie utrzymanie, rezydentki uiszczwały opłaty, które stanowiły jeden dochodów zasilających klasztorny budżet. Stąd więc wynika często ta niejednoznaczna postawa względem ich obecności. Stradomski klasztor nie był tu wyjątkiem, gdyż pobyt rezydentek poświadczony jest także w innych wspólnotach bernardynek. Przykładowo przy ich konwencie w Tarnowie osiadła *Elżbieta Drużbacka* († 1765), a w Lublinie *Gryzelda Wiśniowiecka* († 1672), wdowa po *Jeremim*²¹⁷⁸.

²¹⁷⁴ AKMKr., AEp Vol. 38, k. 660v.

²¹⁷⁵ M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich...*, s. 274.

²¹⁷⁶ *Pamiętniki o Konięcpolskich...*, s. 206.

²¹⁷⁷ M. Bokowska, *Życie codzienne polskich...*, s. 58-59.

²¹⁷⁸ *Taż, Panny siostry w świecie...*, s. 106-107; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 388-389.

Z klasztorem św. Agnieszki związana jako rezydentka była Konstancja, córka Zygmunta Myszkowskiego i Beaty Przerębskiej, starostów oświęcimskich i zatorskich, którzy przeszli na kalwinizm. Zanim zamieszkała u bernardynek, w 1580 r., w wieku siedemnastu lat została wydana za mąż za Piotra Bużeńskiego († 1583), starostę dobczyckiego i brzeźnickiego, również kalwinistę. Po jego rychłej śmierci oraz śmierci ojca przeszła na katolicyzm i zasłynęła z dewocji. Jak podaje Jaroszewicz przełomem w jej życiu duchowym była pielgrzymka do Częstochowy. Po powrocie, gdy przyjechała do Żabna, swego dziedzicznego miasta publicznie wyrzekła się kalwinizmu. Ponadto gorliwa postawa Konstancji spowodowała, iż wielu mieszkańców poszło w jej ślady²¹⁷⁹. Po swoim nawróceniu spędziła u bernardynek, chodząc w świeckim habicie, być może jako tercjarka aż dwanaście lat²¹⁸⁰. Jej związki z klasztorem św. Agnieszki potwierdza również relacja Giovan Pietra Giussana, który przedstawiając początki kultu Karola Boromeusza w Niepołomicach opisał przypadek uzdrowienia Konstancji z Mirowa. W jego przekazie siostra hrabiny i wielkiego marszałka została nazwana „mniszką przy kościele św. Agnieszki na Stradomiu w Krakowie”²¹⁸¹. Konstancja poważnie zachorowała na oczy, tak że prawie utraciła wzrok, a żadne stosowane lekarstwa nie przynosiły poprawy. Kiedy dowiedziała się o cudownym uzdrowieniu swej siostry, która miała problemy z puchnącymi dłońmi, także sama postanowiła udać się przed wizerunek bł. Karola do kościoła pw. Dziesięciu Tysięcy Męczenników. Jej błagalne modlitwy zostały wysłuchane, odzyskała wzrok, a dla upamiętnienia tej łaski jako wotum wdzięczności, kazała wykonać i zawiesić przy cudownym wizerunku dwoje oczu ze srebra²¹⁸². Swe zakonne powołanie zrealizowała jednak w pełni w klasztorze karmelitanek bosych pw. św. Marcina, które w 1612 r. sprowadziła z Belgii do Krakowa. W 1618 r. rozpoczęła tam nowicjat, przyjmując imię *Beata Konstancja od św. Józefa*. Zmarła dnia 14 maja 1627 r.²¹⁸³. Swoim przykładem religijnego życia wpłynęła także na

²¹⁷⁹ F. Jaroszewicz, *Matka Świętych Polska albo Żywoty Świętych, Błogosławionych, Świętobliwych, pobożnych Polaków i Polek wszelkiego stanu i kondycji, każdego wieku od zakrzewionej w Polsce Chrześcijańskiej Wiary osobliwą życia doskonałością słynących. Z różnych autorów i pism tak polskich jak i cudzoziemskich zebrane i spisane przez [...] kapłana Zakonu Św. O. Franciszka Reformatorów. Dla zbudowania żyjących i potomnych, dla pociechy duchowej swoich krewnych do druku podane r. p. 1767. Cz. 2. Poznań 1893, s. 167.*

²¹⁸⁰ *Klasztory karmelitanek bosych...*, s. 14-17; K. Targosz, *Piórem zakonnicy...*, s. 263.

²¹⁸¹ A. Lebensztejn, *Początki kultu św. Karola Boromeusza w Niepołomicach według relacji Giovan Pietra Giussana z roku 1610. W: Święty Karol Boromeusz a sztuka w Kościele powszechnym, w Polsce, w Niepołomicach*. Pod red. P. Krasnego, M. Kurzeja. Kraków 2013, s. 43.

²¹⁸² Tamże, s. 39, 43.

²¹⁸³ LZP, T. 2, s. 254; *Klasztory karmelitanek bosych w Polsce, na Litwie i Rusi. Ich początek i tulactwo w czasie rozruchów wojennych w XVII wieku: rzecz osnuta na kronikach klasztornych*. Opr. R. Kalinowski, Kraków 1900, s. 4-5.

swoje dwie siostry. Jedna z nich, zamężna, czyli zapewne Anna († 1623), żona Jana z Ruszczy Branickiego, starosty w Niepołomicach odeszła od wyznania kalwińskiego. Druga, będąca panną, być może Zofia, wstąpiła pod imieniem *Charitas* do klasztoru św. Agnieszki. W stradomskim konwencie osiadła na tzw. dewocji również matka Konstancji²¹⁸⁴.

O tym, iż niekiedy pobyt świeckich kobiet przebywających w konwencie był źródłem problemów świadczy wymiana listów między klasztorem św. Agnieszki a władzami kościelnymi w Rzymie. Wiadomo, iż bernardynki zwróciły się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o wydanie stosownego *breve*, które w trosce o zachowanie klauzury, zakazałoby zamieszkiwania tychże kobiet w konwencie i pomogłoby w usunięciu nadużyć. Potwierdza to odpowiedź jaka nadeszła z Rzymu z dnia 29 listopada 1614 r.²¹⁸⁵. O tym, iż powyższe zarządzenia nie były łatwe do wyegzekwowania świadczy list Barbary *Ezmarii* Maciejowskiej, przełożonej klasztoru św. Agnieszki, z dnia 16 maja 1615 r., jaki skierowała przez nuncjusza do Rzymu z prośbą o radę. Uskarżała się na wspomnianą starościnę dobczycką, a więc Konstancję Bużeńską, która pomieszkiwała w ich konwencie już przez prawie dwanaście lat. Wielokrotnie wychodziła poza mury konwentu i powracała według własnego uznania, powodując tym rozproszenie we wspólnocie bernardynek. Przełożona zdawała sobie sprawę, iż pobyt świeckich kobiet, wdów czy też mężatek jest niezgodny wymogami potrydenckich przepisów. Jednocześnie przyznawała, iż zakonnice nie są w stanie przekonać Bużeńskiej, by znalazła sobie inne miejsce zamieszkania²¹⁸⁶. Możliwe, iż było im nieręcznie wymagać od niej wyprowadzki, skoro wiele jej też zawdzięczały. Bużeńska w 1608 r., za rządów przełożonej *Eufrozyny* Wołuckiej przekazała bernardynkom trzy domy, położone w pobliżu ich siedziby²¹⁸⁷. Klasztor znajdował się więc w trudnej sytuacji, gdyż z jednej strony zobowiązany był do przestrzegania litery prawa w kwestii przyjmowania świeckich kobiet, z drugiej zaś doświadczał też wsparcia od zamożnych dobrodziejek i nie mógł łatwo odmówić im możliwości pobytu.

W wykonywaniu codziennych obowiązków zakonnice wspierała służba klasztorna, zarówno żeńska, jak i męska. Można przypuszczać, iż wzorem innych żeńskich konwentów dzieliła się ona na dwie grupy, zewnętrzną, czyli wykonującą swoje

²¹⁸⁴ F. Jaroszewicz, *Matka Świętych Polska...*, s. 167; K. Targosz, *Piórem zakonnicy...*, s. 110.

²¹⁸⁵ AAV, Fondo Borghese II, 427, k. 21v.

²¹⁸⁶ AAV, Fondo Borghese II, 227, k. 254-254v.

²¹⁸⁷ ANK, rkps K-393, s. 588-589.

pracę w obrębie klasztornych murów oraz mającą wstęp za klauzurę. W klasztorach bernardynek „gospodyni do pospolitych usług przyjęta” nie mogła mieszkać w klauzurze, lecz miała mieć swoją izdebkę w podwórzu czeladnym, podobnie jak pozostała służba pomagająca w kuchni czy praniu²¹⁸⁸. Zakonnicom wolno było utrzymywać „białogłową stateczną”, „któraby dla siostr tak w pospolitości, jako i w osobności różne rzeczy kupowała i sprawowała, a ta nie w klauzurze, ale za klauzurą w osobnym domu mieszkać powinna”. Ich liczba została określona następująco: „mają być cztery albo pięć według potrzeby służebnice, któreby wszystkim siostrom służyły, szaty prały i insze roboty robięły, którym siostry same podołać nie mogły”²¹⁸⁹. Jeśli którymś zasłużonym zakonnicom były przydzielone osobiste służące, to tylko za zgodą prowincjała. Nie wolno im było jednak pomieszkiwać w celach zakonnicek, lecz we wspólnej izbie przeznaczonej dla pozostałych sług klasztornych²¹⁹⁰. Na kapitule odbywającej się w Wilnie w sierpniu 1689 uchwalono, iż „dziewek także [nie przyjmować] oprócz panien dyskrettek i tych, które z osobliwych respektów licencyje mają dane, żadnej pannie chyba według słusznej uwagi W. O. Prowincjała nie pozwalamy, bo tosz prawo i dekreta tym klasztorom, które się bez dziewczek obejść nie mogą jednej tylko dziewczki pozwala dla dziesiątka panien”²¹⁹¹. Ponadto ustanowiono, iż żadna panna nie mogła swojej służącej posyłać do miasta, bez uzyskania na to pozwolenia matki przełożonej, a to „pod utraceniem dziewczki, która dziewczka jak się powróci powinna się będzie za każdym razem wyjściem i przyjściem pannie matce prezentować”²¹⁹².

O ich istnieniu można wywnioskować na podstawie drobnych zapisek źródłowych. I tak np. wiadomo o pewnej służącej, która począwszy od wielkanocnego wtorku aż do 12 lipca 1475 r. cierpiała tak iż „z wielkiego bólu głowy dostała ciężkiej słabości oczów i nawet przez kilka miesięcy wcale już nic nie widziała. Szukając pociechy w prostodusznych modłach kobietę rozradowało senne widzenie, w którym przedstawił jej się mąż poważny, w szacie mistrzów akademicznych”²¹⁹³. Tym dostojnym mężem był św. Jan Kanty, który obiecał jej, że odzyska wzrok, pod warunkiem, jeśli odwiedzi jego grób w kościele św. Anny. Bardzo szybko choroba służącej zaczęła

²¹⁸⁸ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E₃.

²¹⁸⁹ APBK, rkps W-25, s. 459.

²¹⁹⁰ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E_{3v}.

²¹⁹¹ APBK, rkps M-8, s. 60.

²¹⁹² Tamże.

²¹⁹³ D. Mieczkowski, *Opis życia i cudów świętego Jana Kantego nauczyciela Akademii Krakowskiej patrona polskiego. Podany rodakom w stuletnią rocznicę kanonizacyjną z przydaniem szczegółów dotyczących się przewodu tej kanonizacji oraz pierwszego jej obchodu w Rzymie i Krakowie przez [...]*. Kraków 1867, s. 34.

ustępować i doznała ulgi w swoich dolegliwości. Gdy jednak ociągała się z wypełnieniem obietnicy, a dawne problemy zdrowotne powróciły, czym prędzej wypełniła złożony ślub i odwiedziła miejsce pochówku świętego, wysłuchała Mszy Św. i dopiero wtedy została całkowicie wyleczona²¹⁹⁴. Bernardynka *Katarzyna Regulanka* w swoim testamencie z 1533 r. wspomina o swej służącej Annie, prosząc o zapewnienie jej dożywotniej opieki²¹⁹⁵. Służącą w klasztorze św. Agnieszki była wzmiankowana w 1636 r. Magdalena Świderkówna, córka Jakuba Świderka, krawca i jego małżonki Agnieszki Laternianki²¹⁹⁶. W 1633 r. przy zakonnicy Grochowskiej służyła Borkowska, zwana przez ludzi także Berkowską, mieszkająca na Stradomiu²¹⁹⁷. Z 1712 r. pochodzi wzmianka o służącej Magdalenie, która zmarła w trakcie zarazy²¹⁹⁸. W obrębie murów klasztornych przebywali też mężczyźni pomocnicy. Z relacji o napadzie Koniecpolskiego na klasztor w 1612 r. pochodzi informacja o Stanisławie Chmielowskim, który zamieszkiwał domek na terenie konwentu i został jako pierwszy zaatakowany przez zbrojną grupę²¹⁹⁹.

3. Spowiednicy i kapelani

Nad rozwojem życia duchowego zakonnic czuwali spowiednicy. Jako że klasztor św. Agnieszki pozostawał pod zwierzchnością męskiej gałęzi zakonu, to właśnie najbliższy im stradomski konwent bernardynów, w ramach duszpasterstwa zwyczajnego, dostarczał im zakonnik sprawującego urząd spowiednika, który zajmował się również misją głoszenia kazań²²⁰⁰. Jego wyboru dokonywano na kapitule prowincjalnej na okres trzech lat²²⁰¹. Jak zauważył ks. Kantak zazwyczaj funkcję tę powierzano starszym i doświadczonym kapłanom²²⁰². Potwierdzają to statuty generalne oraz uchwały poszczególnych kapituł prowincjalnych²²⁰³, określając spowiedników zakonnic jako

²¹⁹⁴ Tamże, s. 34; s. 59; A. Opatowiusz, *Żywoć i cuda Wielebego Jana Kantego, Doktora w Piśmie Ś. i Profesora Akademii Krakowskiej. Z manuscriptów Wielkiego Collegium i kościoła Świętej Anny [...] wybrany i wypisany. Przez [...].* Kraków 1632, s. 59.

²¹⁹⁵ ANK, rkps 772, s. 258.

²¹⁹⁶ ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K 39: Księga radziecka 1634-1637, s. 651.

²¹⁹⁷ W. N. Trepka, *Liber generationis plebanorum. (Liber chamorum)*. Cz. 1. Wyd. W. Dworaczek, J. Bartyś, Z. Kuchowicz. Pod red. W. Dworzaczka. Wrocław 1963, s. 61.

²¹⁹⁸ ABKr., rkps 221, s. 175-176.

²¹⁹⁹ ABKr., rkps 206, s. 25.

²²⁰⁰ [...] qui confessiones illarum debiti in auditoriis ad hoc in aliquo ecclesiae loco praeparatis excipiant et simul officium praedicationis apud eas obeant, APBK, rkps M-17, s. 274.

²²⁰¹ Patres confessarii ultra triennium non subsistant in officio in eodem loco, in alio poterunt institui pro eodem officio cum immediate pro alio loco ipsos institui lex non prohibeat, APBK, rkps M-17, s. 276.

²²⁰² K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 261.

²²⁰³ m. in. kapituły odbytej w Kobylinie w 1502 r., w Warszawie w 1521 i 1550 r., APBK, rkps M-17, s. 274.

mężów sławnego wykształcenia, nieposzlakowanej opinii i pilnie strzegących zwyczajów²²⁰⁴.

Zgodnie z uchwałami kapituł m. in. kapituły przeworskiej z 1489 r., warckiej z 1523 czy radomskiej z 1533 r. spowiednikom nie wolno było zajmować się sprawami materialnymi klasztorów bernardynek²²⁰⁵. W tym miejscu jak słusznie zauważył ks. Kantak można wyrazić wątpliwość czy powyższe zarządzenia były ściśle przestrzegane²²⁰⁶. Na dowód tego przywołać można przykład Jana Komorowskiego (ok. 1465-1536), który mimo, iż pełnił funkcję spowiednika w latach 1514-1515, zestawiał dla klasztoru św. Agnieszki należne im fundusze, o czym zaświadczył w spisanej przez siebie kronice, notując „także wielu innych udzielało im wsparcia, co zapisałem w inwentarzu sióstr”²²⁰⁷. Innym przykładem zaangażowania spowiednika w sprawy majątkowe klasztoru była postawa Marcina z Bydgoszczy Piwko († 1639)²²⁰⁸, który w 1629 r. towarzyszył wraz z przełożoną Justynie *Modestii* i Barbarze *Pacjencji* Del Pace w akcie zrzeczenia się majątku przypadającego im po rodzicach²²⁰⁹. Z kolei w 1631 r. wspomniany Marcin z Bydgoszczy wraz z o. Augustynem Wituńskim obecni byli wraz z przełożoną i wikarią i Katarzyną *Prudencją* Maciejowską, przy podpisaniu dokumentu, w którym klasztor św. Agnieszki skwitował Krzysztofa Naymana ze 100 zł czynszu zapisanego córce przez Mateusza Maciejowskiego na dobrach Gorzków²²¹⁰. Ponownie trafnym jest wniosek ks. Kantaka, który przywołując przykład o. Komorowskiego, dodał, iż „zdaje się więc, że mamy tu pewną sprzeczność pomiędzy brzmieniem prawa a rozwojem praktycznym”²²¹¹, niekiedy więc zakres wykonywanych przez spowiedników obowiązków wykraczał poza właściwe dla tego urzędu formalne ramy.

Miejszem zamieszkania spowiednika był jego macierzysty klasztor, a do bernardynek przybywał jedynie w określonym czasie dla spełniania duchowej posługi, która była jego zasadniczym obowiązkiem²²¹². Nie powinien angażować się w innego typu zajęcia, chyba, że w wyniku nadzwyczajnych okoliczności, zostałyby o to

²²⁰⁴ Confessarii monialium viri eruditione clari, innocentiu[m] conspiciu et moribus custissimus [...], APBK, rkps M-17, s. 274.

²²⁰⁵ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262

²²⁰⁶ Tamże, s. 263.

²²⁰⁷ Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 172.

²²⁰⁸ H. E. Wyczawski OFM, *Piwko Marcin (Marcin z Bydgoszczy) († 1639)*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 386

²²⁰⁹ ANK, rkps K-395, s. 1607-1608.

²²¹⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 234, s. 1531-1537.

²²¹¹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 263.

²²¹² Wyjątkiem był przypadek Wielunia, gdzie wobec braku klasztoru bernardynów, dwóch zakonników mieszkało w domu opodal klasztoru bernardynek, K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 376.

poproszony²²¹³. Spowiednik zawsze miał udawać się do „chorych albo niebezpiecznych życia lub bliskich skonania sióstr” zawsze w asyście towarzysza zwanego socjuszem²²¹⁴. Wymagano, by był on człowiekiem prawych obyczajów i dojrzałym w sensie wieku²²¹⁵. W jego obecności również „kiedy wymaga potrzeba dania Komunii, na ten czas przybrany w komżę i stułę, razem z socjuszem wnieść powinien do celli chorującej siostry i tam po danych nie bawiąc reflexyach, do zakrystii powrócić ma”²²¹⁶. Spowiednikom ani ich towarzyszom nie wolno im było przyjmować od zakonnic żadnych podarunków²²¹⁷.

Spowiednikom nie wolno było również wchodzić w kompetencje kapelanów, gdyż msze i pozostałe nabożeństwa miały być odprawiane przez księdza należącego do duchowieństwa diecezjalnego. Potwierdzały to konstytucja o. Ludwika de la Turre z 1488 r. oraz uchwały kapituł bernardyńskich²²¹⁸. Wolno go było zastąpić spowiednikowi czy też innemu zakonnikowi tylko w nadzwyczajnych sytuacjach²²¹⁹.

Uchwały kapituły bydgoskiej stwierdzały, iż „spowiednik wyjęty jest od wotywu klasztoru brackiego, a niech pilnuje wotywu sióstr tegoż zakonu cały tydzień”²²²⁰. Jak to wspomniano do obowiązków przełożonej, a także wikarii należało wysłuchiwanie w każdy piątek „culpy albo win” wszystkich zakonnic i wyznaczania im pokuty „według statutów ojcowskich”²²²¹. Zadanie to było zastrzeżone dla przełożonej bernardynek, spowiednik nie powinien przyjmować do kulpy, jednak w wyjątkowych sytuacjach wolno mu było wezwać winną *ad audiendum verbum*²²²². Potwierdzają to również uchwały kapituły bydgoskiej, w których zaznaczono, iż w przypadku poważniejszych przewinień przełożona powinna wysłuchać ich wraz z dyskretkami i spowiednikiem: „wielkie przygody z dyskretkami albo ojcem spowiednikiem”²²²³, a jeśli chodziłoby o

²²¹³ Patres confessarii monialium ad portam earum aut ad fenestellam seu crates finita missa vel expeditio alio officio auedant, nisi ab illis docentur vel aliqua rationabilis necessitas suasent, APBK, rkps M-17, s. 276.

²²¹⁴ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E₂v.

²²¹⁵ [...] cum scitu superioris et cum assistentia socii sibi deputati sine quo nunquam vadant [...] et cum sociis moribus et aetate gravi, APBK, rkps M-17, s. 276.

²²¹⁶ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E₂v.-E₃.

²²¹⁷ Tum patres confessarii monialium quam illorum socii a monialibus privato nomine dono accipiant et multo minus specialia exigant, victum tamen et vestitum pro confessariis ordinariis et eorum sociis monasteria monialium prioviderere teneantur, APBK, rkps M-17, s. 276; K. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262.

²²¹⁸ BK PAN, rkps BK00097, k. 152v; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262; Tenże, *Capitula necnon Constitutiones FF. Minorum Observantium (Bernardinorum) Provinciae Poloniae 1453 (1467) – 1628*. „Collectanea Theologica” T. 15: 1934, s. 490-491.

²²¹⁹ K. Kantak, *Życie wewnętrzne bernardynów w dobie przedreformacyjnej*. „Przegląd Teologiczny” R. 10: 1929, s. 347.

²²²⁰ ABKr., rkps 151, s. 44.

²²²¹ Tamże, s. 46.

²²²² K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 263; BK PAN, rkps BK00097, k. 153.

²²²³ ABKr., rkps 151, s. 46.

„najświętsze i bardzo trudne ojcu kustoszowi albo ojcu ministrowi niech zostawia, któreby nie były w statutach opisane”²²²⁴. W wyjątkowych sytuacjach jak np. choroba gwardian bernardynów wyznaczał zastępstwo za spowiednika²²²⁵, „podczas jednak wielkiej potrzeby, gdy sam ojciec spowiednik nie może, może dosyć uczynić inszym kapłanom tegoż zakonu ta praca może być zlecona”²²²⁶. W statutach generalnych było zastrzeżone, iż „żadnemu księdzu świeckiemu, jako inszego zakonu nie godzi się słuchać spowiedzi sióstr naszych, gdyż ta funkcja szczególnie do spowiednika panieńskiego należy”²²²⁷.

Istniała również funkcja spowiednika kwartalnego czy też inaczej nadzwyczajnego który był obierany, przez prowincjała lub przełożonego miejscowego klasztoru bernardynów „wedle woli i zdania jego samego”²²²⁸. Jego ustanowienie nakazał jeszcze sobór trydencki na sesji XXV w rozdziale dziesiątym. Miał być naznaczany dwa lub trzy, później przynajmniej cztery razy do roku, zazwyczaj w tzw. suche dni²²²⁹. Do niego miały udawać się zakonnice „jeżeli nie na spowiedź, przynajmniej dla wzięcia błogosławieństwa albo dla zbawiennej porady, a to dlatego aby się drugim potrzebującym pociechy duchownej żaden wstręt nie czynił”²²³⁰. W dni kwartalne, kiedy spowiedzi sióstr słuchał spowiednik nadzwyczajny, własny spowiednik powinien unikać wszelkiej okazji do widzenia się z nimi: „którychby czasów kwartalni spowiednicy panien zakonnych słuchali, na ten czas ich własnym spowiednikom tam przystąpić się nie godzi”²²³¹, gdyż przez to „mogłaby która uporną być do spowiedzi extraordinaryjnej”²²³². Wyjątek stanowiły tu nowicjuszki, które zobowiązane były do odbywania spowiedzi zawsze przed „własnym, a nie inszym spowiednikiem”²²³³. Zakres obowiązków i kompetencji spowiednika kwartalnego oraz sposób jego wybierania został omówiony w konstytucji papieskiej Benedykta XIV (†1758), wydanej 5 sierpnia 1748 r. w Rzymie. Została ona przetłumaczona na język polski i wydana drukiem w Krakowie 29 października rok później, za pozwoleniem biskupa krakowskiego Andrzeja Załuskiego († 1758) i jak

²²²⁴ Tamże, s. 46-47.

²²²⁵ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 263.

²²²⁶ APBK, rkps W-25, s. 445-446.

²²²⁷ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. G.

²²²⁸ APBK, rkps W-25, s. 446.

²²²⁹ L. Choupin T. J., *Istota i obowiązki stanu zakonnego. Przepisy obecnie obowiązujące*. Kraków 1930, s. 152-154, 164-165; Z. Pięta OFM Conv., *Polskie klaryski pod zaborami i w Księstwie Warszawskim 1772-1815*. Warszawa-Rzym 1981, s. 128.

²²³⁰ APBK, rkps W-25, s. 446.

²²³¹ Tamże, s. 447.

²²³² *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. Gv.

²²³³ APBK, rkps W-25, s. 446.

zapisano nakazano ją „do wszystkich klasztorów Wielebnych w Chrystusie Panien Zakonnych, tak podległych władzy naszej ordynaryjnej, jako i niepodległych podać”²²³⁴, Odtąd zakonnice w tym również bernardynki zostały zobowiązane, aby „przed wyznaczonym od nas pewnym kapłanem, jako ojcem duchownym, wszystkie sumnienia swego objawiały skrytości”²²³⁵.

Powołanie do życia urzędu spowiednika nadzwyczajnego miało być wsparciem i pewną alternatywą dla zakonnice, które dzięki temu miały możliwość skorzystania z sakramentu pokuty czy rozmowy duchowej udzielonej przez inną osobę, „albowiem stały a jedyny spowiednik od prałatów nad klasztorami ich władzą mających naznaczony bywa najmniej do trzech lat, któremu, jeżeli przez wstyd albo z innej jakiej racji, nie wszystkie sumnienia swojego wyjawić odważają się skrytości [...]”²²³⁶. Konstytucja potwierdziła postanowienie sobory trydenckiego, aby przełożeni, od których zależny był klasztor żeński, powoływali dla nich spowiednika nadzwyczajnego „dwa albo trzy razy w roku od biskupa albo inszych przełożonych niech bywa naznaczony, który wszystkich spowiedzi słuchać będzie powinien”²²³⁷. Jego zadaniem było udzielanie sakramentu pokuty, ale także służenie radą w duchowych wątpliwościach, zachęcano bowiem, „aby się obecnie stawiły przed spowiednikiem ekstraordynaryjnym, czy dla czynienia przed nim spowiedzi (jeżeli im się upodoba) czy dla powzięcia tylko zbawiennych przestróg, któreby bez spowiedzi odebrać mogły”²²³⁸. Konstytucja potwierdziła, też wcześniejsze ustalenia odnośnie wyboru spowiednika nadzwyczajnego. I tak w zakonach pozostających pod obediencją biskupią, wskazywał go miejscowy biskup, z kolei w przypadku bernardynek był to przedstawiciel bernardyńców pod opieką duchową, których pozostawali²²³⁹.

Wzorem męskiej gałęzi zakonu, bernardynki miały przystępować do Komunii raz na dwa tygodnie, a spowiadać się nie częściej niż raz w miesiącu²²⁴⁰. Zakonnice miały przystępować do Sakramentu Pokuty „porządkiem wedle dawności w zakonie, bez wszelakiego się wyprzedzania [...] i wzajem jedna drugą przestrzegać powinna”²²⁴¹. Po przyklęknieniu miały „z pokorą wielką i żalem serdecznym za grzechy o

²²³⁴ A. S. Kostka na Załuskach Załuski, [*Konstytucja papieska Benedykta XIV względem naznaczenia spowiednika ekstraordynaryjnego, 1748*]. Kraków 1749, s. 11.

²²³⁵ Tamże, s. 1.

²²³⁶ Tamże, s. 1-2.

²²³⁷ Tamże, s. 2.

²²³⁸ Tamże, s. 3.

²²³⁹ Tamże, s. 3-4.

²²⁴⁰ W. F. Murawiec, *Bernardyni warszawscy 1452-1864...*, s. 156.

²²⁴¹ APBK, rkps W-25, s. 446.

błogosławieństwo prosić”²²⁴², następnie wyznać swe przewinienia bez „niepotrzebnych rozmów i powieści”²²⁴³. Postanowione też było, iż „siostry zakonne zachować powinny, aby się w Wigilię komuniey S. zawsze połowica sióstr od młodszych począwszy spowiadała”²²⁴⁴.

Tabela 16 Spis spowiedników i kaznodziejów klasztoru św. Agnieszki

L.p.	Imię i nazwisko	Lata pełnienia urzędu spowiednika/kaznodziei	Inne informacje	Data śmierci
1.	Szymon [Symeon] ²²⁴⁵	-		† 25 II 1500, Kraków
2.	Marcin z Kamionki ²²⁴⁶	1513 kaznodzieja u św. Agnieszki		† 25 III 1513
3.	Jan Komorowski ²²⁴⁷	II połowa 1514 – I połowa 1515 r.	był prowincjałem, kronikarzem prowincji, gwardianem klasztoru św. Anny w Warszawie, Poznaniu i Wilnie	† 3 XI 1536, Kraków
4.	Rafał z Lgoty ²²⁴⁸	do 1520 r.	uczestniczył w 1523 r. w kapitule generalnej w Burgos, w 1525 r. wybrany kustoszem krakowskim	† przed 1536 r., pochowany u karmelitów w Wilnie
5.	Bernardyn z Warty ²²⁴⁹	1532		† 1538

²²⁴² Tamże.

²²⁴³ Tamże.

²²⁴⁴ Tamże, s. 447.

²²⁴⁵ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 261; Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 377; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 365.

²²⁴⁶ Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 361-362.

²²⁴⁷ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 261; H. E. Wyczawski OFM, *Jan z Komorowa (Komorowski) h. Korczak (ok. 1465 – 1536)*. W: *Słownik polskich teologów katolickich*. T. 2. Warszawa 1981, s. 138; H. E. Wyczawski OFM, *Jan z Komorowa (Komorowski) h. Korczak*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 184 – 185; Kachel, T. 3, s. 112.

²²⁴⁸ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 195; Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 370.

²²⁴⁹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 832, s. 195.

6.	Euzebiusz z Czchowa? ²²⁵⁰	1532		
7.	Gabriel Ocieński ²²⁵¹	-	był także spowiednikiem królowej Bony	† 1542
8.	Jakób z Lipienicy ²²⁵²	-		† 1548
9.	Szymon z Wysocic ²²⁵³	-	miał stopień bakałarza sztuk	† 1551
10.	Florian z Sambora ²²⁵⁴	-		† 30 VIII 1552, Kraków (na zarazę)
11.	Bartłomiej Sołtysek ²²⁵⁵	spowiednikiem u św. Agnieszki został w podeszłym wieku	kwestarz, kaznodzieja, gwardian, miał stopień bakałarza sztuk	† 1572, Kraków, podczas zarazy
12.	Jakub z Płońska ²²⁵⁶	-	znakomity kaznodzieja	† 9 VI 1559; 29 VI 1560; 22 VI 1587, w Krakowie
13.	Bernard z Dębowca ²²⁵⁷	-	bakałarz, z świeckiego kapłana zakonnik wzorowy	† 14 VII 1572, Kraków, zmarł w trakcie zarazy
14.	Maciej Kiąsz [z Książa] ²²⁵⁸	1594		
15.	Antoni ²²⁵⁹	1607, 1608		
16.	Jan Domaszewski ²²⁶⁰	-	wywodzący się ze szlachty, wzorowy spowiednik,	† 4 X 1613, Kraków, pochowany w kaplicy św. Anny ²²⁶¹

²²⁵⁰ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 11, cz. 2, nr 832, s. 195.

²²⁵¹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262.

²²⁵² Tamże.

²²⁵³ Tamże.

²²⁵⁴ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 370.

²²⁵⁵ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 210.

²²⁵⁶ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 284.

²²⁵⁷ Tamże, s. 203; Jan z Komorowa OFM, *Krótką kroniką zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*, s. 462.

²²⁵⁸ APBK, rkps W -25, s. 371; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 360.

²²⁵⁹ ANK, Castr. Crac. Rel. 34, s. 876; rkps K-393, s. 588.

²²⁶⁰ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 288.

²²⁶¹ APBK, rkps I-b-20, s. 37 – 38; Kachel, T. 2, s. 49.

			duszpasterz w Krakowie	
17.	Ignacy z Biecza (Ignacy Ziętkowicz) ²²⁶²	1612	* 1570 r. w Bieczu, syn mieszczanina Stanisława, autor dzieła „Porządek przyjmowania żywota zakonnego”, autor ceremoniału dla SS. Bernardynek. Do zakonu Bernardynów wstąpił w 1591 r., profesja 23 VII 1592 r. we Lwowie.	† 1624, Kalisz
18.	Paweł z Kcyni (<i>Kcynensis</i>) ²²⁶³	1612, 1613	1605 wikary konwentu w Wilnie, autor „Wizerunku życia zakonnego”, Wyd. 1612 ¹ , 1613 ²	† 9 IX 1649, Bydgoszcz
19.	Tomasz Zerzyński ²²⁶⁴	-		† 14 X 1622
20.	Szymon Chodecusz ²²⁶⁵	-		† 28 V 1624, Kraków
21.	Sebastian Cerasini [Cerazynus] ²²⁶⁶	1615	przez 10 lat był spowiednikiem w klasztorze	† 19 VIII 1641, Sokal, zmarł w 40 roku życia

²²⁶² AKMKr., AEp Vol. 38, k. 659; K. Grudziński OFM, *Ziętkowicz Ignacy (Ignacy z Biecza) (1570 – 1624)*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 552.

²²⁶³ T. Pietrykowski, *Kcynia przed rokiem 1262*. „Gazeta Bydgoska” R. 6: 1927, nr 24 z dn. 30 I, s. 5; Tenże, *Z przeszłości Kcyni. Z okazji 666 rocznicy założenia miasta*. Kcynia 1928, s. 50; Tenże, *Brat Paweł Kcynensis. Autor „Wizerunku żywota zakonnego”*. „Wici Wielkopolskie. Miesięcznik Poświęcony Sztuce i Kulturze” 1932, R. 2, nr 10, s. 78; H. E. Wyczawski, *Paweł z Kcyni (Kcynensis)*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 369; W. A. Maciejewski, *Piśmiennictwo polskie, od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*. T. 3. Warszawa 1852, s. 592

²²⁶⁴ APBK, rkps I-b-20, s. 41; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 376.

²²⁶⁵ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 376.

²²⁶⁶ ANK, rkps K 394, s. 676; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 303.

			brygidek w Sokalu	zakonnego, w wieku 69 lat
22.	Stanislaus Drązkovius [Drażkowski] ²²⁶⁷	1617 – 1620	dwukrotny przełożony klasztoru w Alwerni, długoletni kapelan na zamku Tenczyn, po trzech latach bycia spowiednikiem u sióstr u św. Agnieszki poprosił o przeniesienie do Alwerni, po 1645 r. przez 7 lat przebywał w Tenczynie (na zamku wojewody krakowskiego Jana Tęczyńskiego) jako kapelan, pochowany został w grobowcu zakonnym w Alwerni	† 29 III 1652, Bochnia, na zarazę ²²⁶⁸
23.	Marcin z Bydgoszczy [Bidgostinian i] Piwko ²²⁶⁹	1629, 1631	żył w zakonie przeszło 50 l., był „cichego i pokornego usposobienia”	† 11 III 1639
24.	Stanisław Podrzecki ²²⁷⁰	kaznodzieja u św. Agnieszki		† 11 V 1652, Kraków, klasztor na Żłóbku

²²⁶⁷ D. Knapik, *Bernardyni alwernijscy...*, s. 37; tu data dzienna śmierci o. Stanisława to 17 marca.

²²⁶⁸ APBK, rkps I-b-20, s. 56; Kachel, T. 2, s. 55.

²²⁶⁹ ANK, rkps K-395, s. 1607; rkps Castr. Crac. 234, s. 1531;

N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 303.

²²⁷⁰ APBK, rkps I-b-20, s. 56.

25.	Bernardyn Stradomski ²²⁷¹	ok. 1645 – 46, gdy Teresa Zadzikówna rozpoczynała starania o nową fundację		† 10 XI 1646, Kraków
26.	Stefan Jałbrzykowski	1658		
27.	<i>in casum</i> [na wypadek] Daniel Zieliński ²²⁷²	1652, 1658	wstąpił do zakonu w 1630 r., kronikarz klasztoru w Alwerni, Tarnowie, autor dzieł ascetycznych	† 22 II 1664, Alwernia
28.	Jan Gądycz ²²⁷³	-	gwardian w klasztorze w Radomiu	† 24 III 1671
29.	Mateusz Girowski ²²⁷⁴	-	zmarł mając ponad 60 l.	† 13 X 1674
30.	Fortunatus Szymański ²²⁷⁵	1660		† 22 IX 1683, Przyrów ²²⁷⁶
31.	Jan Owinski ²²⁷⁷	1662		
32.	Bonaventura Cracoviensis ²²⁷⁸	1665		
33.	Aleksander Gierzycki? ²²⁷⁹	1674, 1676		
34.	Franciszek Łostowski ²²⁸⁰	1677		

²²⁷¹ ABKr., rkps 2, s. 6; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 164.

²²⁷² APBK, rkps M- 6, s. 257; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 294.

²²⁷³ APBK, rkps I-b-20, s. 61; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 380.

²²⁷⁴ APBK, rkps I-b-20, s. 61; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 380.

²²⁷⁵ APBK, rkps M-6, s. 298; Kachel, T. 5, s. 297.

²²⁷⁶ APBK, rkps XI – 1: Mortuologium seu calendarium Polono- Seraphicum patrum ac fratrum in Domino defunctorum almae Provinciarum matris Minoris Poloniae – - ex archiivis conventuum et antiquissimis annalibus et chronologiis Proninciae ab A. R. P. Timotheo Kaffka – - pro tunc guardiano Calvariensi collectum novissime vero a me Fratre Samuele Raczek – - descriptum anno Domini 1779, s. 279.

²²⁷⁷ APBK, rkps M -7, s. 54.

²²⁷⁸ Tamże, s. 43.

²²⁷⁹ Tamże, s. 237, 258.

²²⁸⁰ Tamże, s. 277.

35.	Mikołaj Janiszowski ²²⁸¹	1679	duszpasterz w Krakowie	† 30 IX 1698, Kraków
36.	Chrysostom Bębnowski ²²⁸²	1680, 1682	definitory, duszpasterz w Kalwarii	† 8 IV 1696, Kalwaria Zebrzydowska
37.	Marcin Piasecki ²²⁸³	1683		
38.	Wincenty Kostecki ²²⁸⁴	1683 kaznodzieja u św. Agnieszki		
39.	Bonifacy Sułkowiński [Sułkowski] ²²⁸⁵	21 VII 1686 – 1688	duszpasterz w Piotrkowicach	† 3 IV 1691, Piotrkowice
40.	Gabriel Pleszowski ²²⁸⁶	28 VIII 1689 – 21 I 1690	spowiednik katedralny	† 6 VII 1697, Kraków
41.	Stefan Oborski ²²⁸⁷	1692	odznaczał się cnotami, duszpasterz w Krakowie	† 28 I 1694, Kraków
42.	Paweł Kłocki ²²⁸⁸	1694		
43.	Florian Zagurski ²²⁸⁹	1695, 1696	duszpasterz w Tarnowie	† 28 VI 1674, Tarnów
44.	Wojciech Czeredziński ²²⁹⁰	1698		
45.	Paulin Załuski ²²⁹¹	1701	gwardian w Warszawie (Praga)	† 27 XI 1715, Warszawa ²²⁹²
46.	Bonawentura Miodunski ²²⁹³	1701 kaznodzieja u św. Agnieszki		

²²⁸¹ Tamże, s. 297; Kachel, T. 2, s. 270- 271.

²²⁸² APBK, rkps M – 7, s. 323, 331; Kachel, T. 1, s. s. 207.

²²⁸³ APBK, rkps M – 7, s. 354.

²²⁸⁴ Tamże.

²²⁸⁵ Tamże, rkps M – 8, s. 22, 38 (10 I 1688 r. pozostał nadal na urzędzie spowiednika u św. Agnieszki); Kachel, T. 5, s. 241.

²²⁸⁶ APBK, rkps M – 8, s. 50, 84; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 381.

²²⁸⁷ APBK, rkps M – 8, s. 153; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 295, 381; Kachel, T. 4, s. 184.

²²⁸⁸ APBK, rkps M – 8, s. 189.

²²⁸⁹ Tamże, s. 218, 241; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 294; Kachel, T. 6, s. 161.

²²⁹⁰ APBK, rkps M – 8, s. 265.

²²⁹¹ Tamże, s. 314.

²²⁹² Kachel, T. 6, s. 172.

²²⁹³ APBK, rkps M – 8, s. 314.

47.	Paulin Załużski ²²⁹⁴	1703		
48.	Wojciech Czeredziński ²²⁹⁵	1704, 1705		
49.	Franciszek Machnicki ²²⁹⁶	1707, 1709		
50.	Franciszek Baszkiewicz ²²⁹⁷	1710		
51.	Antoni Roxolanus ²²⁹⁸	1711		
52.	Jerzy Dybczyński ²²⁹⁹	1713, 1714	duszpasterz w Krakowie, spowiednik katedralny w Krakowie	† 6 VIII 1717, Kraków
53.	Ludwik Szembek ²³⁰⁰	1716	definitór, duszpasterz w Krakowie, nie chciał przyjąć biskupiej godności	† 3 VI 1743, Kraków ²³⁰¹
54.	Marcelin Zielonka ²³⁰²	1720	był spowiednikie m u św. Agnieszki przez kilka miesięcy	† 9 V 1721, Kraków ²³⁰³
55.	Antoni Dzierżacki ²³⁰⁴	1721		
56.	Ludwik Szembek ²³⁰⁵	1723		

²²⁹⁴ Tamże, s. 351.

²²⁹⁵ Tamże, s. 383, 418.

²²⁹⁶ Tamże, s. 447, 473.

²²⁹⁷ APBK, rkps M – 9, s. 27.

²²⁹⁸ Tamże, s. 78.

²²⁹⁹ Tamże, s. 108, 139; Kachel, T. 2, s. 70.

²³⁰⁰ APBK, rkps M – 9, s. 165.

²³⁰¹ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 384; Kachel, T. 5, s. 268.

²³⁰² APBK, rkps M – 10, s. 29.

²³⁰³ APBK, rkps I-b-20, s. 68; Kachel, T. 6, s. 197.

²³⁰⁴ APBK, rkps M -10, s. 99.

²³⁰⁵ Tamże, s. 206.

57.	Korneliusz Metelowski ²³⁰⁶	1724	duszpasterz w Tarnowie	† 14 III 1741, Tarnów
58.	Kapistran Bulowski ²³⁰⁷	1726	definitor prowincji, duszpasterz w Warszawie (Praga)	
59.	Józef Bajer ²³⁰⁸	1727	cnotą, pracą, śpiewu nauką odznaczony, definitor prowincji, gwardian w Krakowie, duszpasterz w Krakowie (na Żłóbku), egzorcysta diecezjalny, w zakonie przeżył 79 l.	
60.	Jan Kański ²³⁰⁹	1728		† 29 I 1740, Kraków, klasztor <i>ad Pacem</i> – na Żłóbku,
61.	Józef Bajer ²³¹⁰	1729		
62.	Bernardyn Szyszczinski [Szyrzyński?] ²³¹¹	1730	definitor, duszpasterz w Piotrkowicach	† 30 XII 1735, Piotrkowice
63.	Ludwik Szembek ²³¹²	1732 – 1735		† 3 VI 1743, Kraków
64.	Benignus Małecki ²³¹³	1735 – 1738	duszpasterz w Krakowie	† 24 X 1738, Kraków
65.	Michał Ostrowski ²³¹⁴	1739 – 1740		

²³⁰⁶ Tamże, s. 246; Kachel, T. 4, s. 80.

²³⁰⁷ ABKr., rkps 221, s. 254; APBK, rkps M – 10, s. 275; Kachel, T. 1, s. 288 (podana data śmierci 1 IV 1724 r. jest błędna, skoro jeszcze w 1726 r. był spowiednikiem u św. Agnieszki).

²³⁰⁸ APBK, rkps M -10, s. 353; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 296; Kachel, T. 1, s. 167 – 168.

²³⁰⁹ ABKr., rkps 221, s. 179; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 391.

²³¹⁰ APBK, rkps M -10, s. 449; ABKr., rkps 221, s. 255.

²³¹¹ APBK, rkps M-10, s. 472; Kachel, T. 5, s. 304.

²³¹² ABKr., rkps 221, s. 256; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 384; Kachel, T. 5, s. 268.

²³¹³ ABKr., rkps 221, s. 257 – 258; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 384; Kachel, T. 4, s. 44.

²³¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 184-185.

66.	Michał Ostrowski ²³¹⁵	1741 – 1744		
67.	Józef Bajer ²³¹⁶	1744 – 1747		† 6 II 1749, Kraków, klasztor <i>ad Pacem</i> – na Żłóbku, w wieku 96 lat, zmarł w opinii świętości
68.	Michał Ostrowski ²³¹⁷	1747 – 1750		
69.	Norbert Jugiewicz ²³¹⁸	1750 – 1752	definitor prowincji, duszpasterz w Tarnowie	† 6 VIII 1759, Tarnów
70.	Klemens Rosochacki ²³¹⁹	1752 – 1756	duszpasterz w Krakowie	† 3 IX 1762, Kraków
71.	Michał Ostrowski ²³²⁰	1756 – 1759		† 6 XII 1767 ²³²¹
72.	Piotr Awedyk ²³²²	1759 – 1760		
73.	Ignacy ²³²³	1760 – 1761		
74.	Illuminat Buszek ²³²⁴	1762 – 1765		
75.	Florian Strzałczyński ²³²⁵	1767 – 1771		† 10 VI 1774, Paradyż
76.	Paschalis Wszetecki ²³²⁶	1771 – 1774, 1774 – 1777	wikariusz i duszpasterz klasztoru w Tykocinie	† 19 II 1779, Tykocin
77.	Serafin Baderi ²³²⁷	1777 – 1778	duszpasterz w Piotrkowicach	† 28 IV 1788, Piotrkowice

²³¹⁵ Tamże, s. 259.

²³¹⁶ Tamże, s. 260.

²³¹⁷ Tamże, s. 261.

²³¹⁸ Tamże, s. 262; Kachel, T. 2, s. 308.

²³¹⁹ ABKr., rkps 221, s. 263; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 385; Kachel, T. 5, s. 57.

²³²⁰ ABKr., rkps 221, s. 264.

²³²¹ APBK, rkps I-b-20, s. 76.

²³²² ABKr., rkps 221, s. 265.

²³²³ Tamże, s. 187-188

²³²⁴ Tamże, s. 266.

²³²⁵ Tamże, s. 268; Kachel, T. 5, s. 231.

²³²⁶ ABKr., rkps 221, s. 269-270; Kachel, T. 6, s. 146.

²³²⁷ ABKr., rkps 221, s. 271; Kachel, T. 1, s. 165.

78.	Illuminat Buszek ²³²⁸	1778	duszpasterz w Krakowie	† 6 IV 1789, Kraków
79.	Alban Burycki ²³²⁹	1780 – 1781		† 9 V 1781, pochowany w grobie zakonnym (<i>sepultus in sepulchro Fratrum</i>) ²³³⁰
80.	Benigny Radwański ²³³¹	1782, 1785 – 1786	od ok. 1764 r. był kapelanem na dworze biskupa krakowskiego Kajetana Sołtyka w Soli, także nauczyciel bratanka tegoż biskupa, spowiednik w klasztorze bernardynek u św. Józefa (1795 – 1808), gwardian w Radomiu (przed 1782 r.) i w Krześlinie (1782 – 1785), definito- r (1787 – 1790)	† 8 IV (lub 20 VI) 1809, Kraków, pochowany w Alwerni
81.	Dyda- k Rogacki ²³³²	12 VI 1788, podpisany w zestawieniu finansowym, w sierpniu 1788 r. towarzyszył przenosinom bernardynek do klasztoru św. Józefa		† 31 XII 1793, Wola ²³³³

Źródło: Opracowanie własne.

²³²⁸ Kachel, T. 1, s. 296.

²³²⁹ ABKr., rkps 221, s. 272.

²³³⁰ APBK, rkps I-b-20, s. 79; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 386.

²³³¹ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 387; Kachel, T. 5, s. 24; K. Grudziński OFM, *Radwański Benigny*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 404 – 405.

²³³² ABKr., rkps 211, s. 33; rkps 207, s. 30.

²³³³ APBK, rkps RGP – k – 8, s. 753.

Lista bernardynów sprawujących urząd spowiednika w klasztorze św. Agnieszki nie jest pełna. Nazwiska zakonników pełniących powyższą funkcję udało się częściowo odtworzyć m. in. w oparciu o akta kapituł prowincjalnych z XVII w., w czasie których rozdzielano poszczególne urzędy w obrębie prowincji, w tym również dokonywano wyboru osobnego spowiednika dla bernardynek ze Stradomia, bernardynek od św. Józefa oraz terejarek franciszkańskich z klasztoru św. Kolety. Spowiednicy byli również obecni w czasie wyboru przełożonej bernardynek i jako delegowani od prowincjała pełnili wówczas funkcję diskwizytorów, czyli zliczali głosy oddane na poszczególne kandydatki. Stąd ich podpisy widnieją pod sprawozdaniem z odbytych wyborów w zachowanej metryce klasztoru św. Agnieszki z XVIII w. Informacje o pełnionej posłudze spowiednika zakonnic, jednakże bez podania okresu w jakim miało to miejsce, pojawiają się też w nekrologach bernardynów.

Na urząd spowiednika bernardynek, jak to to było już zaznaczone, wybierano doświadczonych zakonników, słusznym wiekiem, cieszących się poważaniem i odznaczających się wieloma przymiotami charakteru. Należy wspomnieć w tym miejscu o. Gabriela Ocieńskiego (1542)²³³⁴, który był również spowiednikiem królowej Bony, o. Szymona z Wysocic († 1551)²³³⁵, wzorowo prowadzącego zakonnicę, szczególnie zachęcającego do rozważania Męki Pańskiej, o. Bartłomieja Sołtyska († 1572)²³³⁶, wybranego na tenże urząd w podeszłym wieku, zasłużonego kaznodzieję, bakałarza sztuk czy o. Jana Domaszewskiego († 4 X 1613)²³³⁷, zapamiętanego jako wzorowy spowiednik. Do grona zasłużonych na tym polu bernardynów zalicza się także o. Józef Bajer († 1749), pełniący urząd w roku 1727²³³⁸ i 1729²³³⁹ oraz w latach 1744-1747²³⁴⁰, egzorcysta diecezjalny, duszpasterz w klasztorze na Żłóbku, który zmarł w opinii świętości²³⁴¹.

Spowiednicy towarzyszyli bernardynkom w momentach szczególnie ważnych w ich historii. W 1594 r., gdy Benedykt Gąsiorek wprowadzał reformę życia zakonnego, w trakcie gorliwej przemowy ks. Piotra Skargi, z ramienia klasztoru stradomskiego, w refektarzu obecni było także o. Antoni ze Słomnik, prowincjał i kustosz krakowski oraz ich spowiednik o. Maciej z Książa²³⁴². Z kolei 17 kwietnia 1612 r., nazajutrz po najeździe

²³³⁴ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 262.

²³³⁵ Tamże.

²³³⁶ Tamże, s. 210.

²³³⁷ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 288.

²³³⁸ APBK, rkps M -10, s. 353.

²³³⁹ Tamże, s. 449; ABKr., rkps 221, s. 255.

²³⁴⁰ ABKr., rkps 221, s. 260.

²³⁴¹ N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 296; Kachel, T. 1, s. 167 – 168.

²³⁴² APBK, rkps W – 25, s. 371; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 2, s. 360.

na klasztor, którego dopuścił się Aleksander Koniecpolski to właśnie ówczesny spowiednik o. Ignacy z Biecza, czyli Ignacy Ziętkowicz († 1624) wraz z o. Piotrem, definitorem i kustoszem klasztoru stradomskiego udali się do biskupa krakowskiego Piotra Tylickiego, by zawiadomić o zaistniałych wypadkach²³⁴³. Ignacy z Biecza zasłużył się również w sferze pisarskiej, jest autorem dzieła „Porządek przyjmowania żywota zakonnego”, wydanego w 1614 r. w Krakowie²³⁴⁴. Funkcję spowiednika u św. Agnieszki w 1612 i 1613 r. pełnił o. Paweł z Kcyni († 1649)²³⁴⁵, którego zajmowały zagadnienia dotyczące teologii życia wewnętrznego. Napisał dzieło o tematyce ascetycznej „Wizerunek życia zakonnego”²³⁴⁶, wydane dwukrotnie w Krakowie. Druk zadedykował ks. Wojciechowi Zaorskiemu, dziekanowi nowogórskiemu, a plebanowi babickiemu, a sam w przedmowie przedstawił się jako bernaryn, kapłan klasztoru krakowskiego „i na on czas spowiednik panien zakonnych u ś. Agnieszki”. Celem utworu było pobudzanie do miłości bożej i ukazanie sensu cierpienia. Zostało ono podzielone na dwie części, z czego pierwsza dotyczyła pokus, których doświadczyć mogą ci, którzy służą Bogu. Z kolei druga zawierała rozmyślania o sakramentach oraz powinnościach dobrego chrześcijanina²³⁴⁷. Autor podkreślił w nim wagę ciągłego rozważania męki Chrystusa w życiu zakonnym, co wypływało z nurtu duchowości franciszkańskiej²³⁴⁸.

W czasie, gdy *Teresa Zadzikówna* rozpoczynała starania o nową fundację ok. 1645 r., funkcję spowiednika sprawował o. Bernardyn Stradomski († 1646). Towarzyszył bernarynkom w tym przełomowym czasie w historii ich wspólnoty wraz z prowincjałem o. Krzysztofem Scipio Campo i kustoszem o. Marianem Stokowskim analizując powstałe kwestie sporne w związku z planowaną inicjatywą. W historiografii zakonu zapisał się jako wzorowy zakonnik, wcześniej ok. 1634 r. sprawował urząd przełożonego klasztoru

²³⁴³ AKMKr., AEp Vol. 38, k. 659.

²³⁴⁴ K. Grudziński OFM, *Ziętkowicz Ignacy (Ignacy z Biecza) (1570 – 1624)*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 552.

²³⁴⁵ T. Pietrykowski, *Kcynia przed rokiem 1262*, s. 5; Tenże, *Z przeszłości Kcyni. Z okazji 666 rocznicy założenia miasta*. Kcynia 1928, s. 50; Tenże, *Brat Paweł Kcynensis. Autor „Wizerunku żywota zakonnego”*. „Wici Wielkopolskie. Miesięcznik Poświęcony Sztuce i Kulturze” R. 2: 1932, nr 10, s. 78; H. E. Wyczawski, *Paweł z Kcyni (Kcynensis)*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 369;

²³⁴⁶ Paweł Kcynensis, *Wizerunek żywota zakonnego na dwie części rozdzielony, który w sobie zamyka sposób życia zakonnego, y pobudki do miłości Bożej, y cierpienia wszelakiego utrąpienia, y dla tych wszystkich, którzy za Panem krzyż swój niosą; y pobudki do rozmyślenia męki Pána Chrystusowej, y inszym ludziom bogomyślnym bardzo potrzebne y pożyteczne będą. Przez iednego kápłaná Zakonu Bernárdyńskiego, za dozwoleńiem stárszych teraz znowu poprąwiony, y powtóre wydány z przydaniem wiele pociesznych náuk. Psalm 33. Kosztuyćie y obáczcie, iż słodki iest Pan: Błogostawiony mąż, który nádzieie w nim pokłada*. Kraków 1613². W drukarni Symona Kęmpinięgo.

²³⁴⁷ W. A. Maciejowski, *Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*. T. 3. Warszawa 1852, s. 592.

²³⁴⁸ W. Murawiec, *Z recepcji św. Piotra z Alkantary w Polsce w XVII i XVIII wieku*. „Studia Theologica Varsaviensia” T. 26: 1988, z. 2, s. 35, 39.

w Leżajsku, a po utworzeniu prowincji ruskiej zdecydował się przenieść do prowincji małopolskiej²³⁴⁹.

W 1652 r.²³⁵⁰, a potem w 1658 r. (*in casum*)²³⁵¹ spowiednikiem bernardynek z klasztoru św. Agnieszki został obrany o. Daniel Zieliński († 1664)²³⁵², doświadczony zakonnik, m. in w latach 1649-1650 był kaznodzieją i kronikarzem klasztoru w Alwerni, następnie kapelanem w Chrzanowie u kasztelana bieckiego Samuła Andrzeja Dembińskiego, a w latach 1653-1656 kaznodzieją w Tarnowie²³⁵³. Funkcję spowiednika zakonnicy przyszło mu sprawować w trudnym politycznie czasie, w okresie najazdu szwedzkiego, kiedy to klasztor bernardynek został zniszczony, a siostry przebywały w rozproszeniu. Chcąc ożywić ducha zakonnej gorliwości i zapewne dodać otuchy powierzonym swej opiece zakonnicom napisał dzieło „Ogród lilii duchownych Barankowi Bożemu w Klasztorze Krakowskim Jagnieszki Świętej Panien Zakonnych Reguły Franciszka Świętego. Przez jednego z Oyców Bernardynów za pozwoleniem Starszych Przygotowany. Wszelkim Osobom żyć pobożnie pragnącym pożyteczny”, które zostało wydane w Krakowie w 1661 r.²³⁵⁴. Zgodę na jego druk wydał o. Hiacynt Stradomski († 1665), prowincjał, lektor św. Teologii i kaznodzieja, br. Hiacynt Burkwicz († 1678), gwardian klasztoru w Kalwarii wraz z całym zgromadzeniem ojców prowincji oraz ks. Jacek Liberiusz, Świętej Teologii Lektor, proboszcz kościoła Bożego Ciała, kanonik regularny laterański, pełniący w diecezji krakowskiej funkcję cenzora ksiąg. Aprobate, którą wyrazili podsumowuje rymowany dwuwiersz „Ze w tej książeczce ogród lilie swój mają, trzy spółnie Hyacynthi na to zezwalają”. Co warto zaznaczyć utwór nie był jedynie przeznaczony dla osób konsekrowanych, ale miał służyć także ogółowi wiernych, gdyż jak zapisano „pełen jest wdzięcznej woni wysokiej nauki i pobożności do życia duchownego i dostąpienia doskonałości nie tylko zakonnym osobom, ale każdemu katolikowi barzo potrzebny”²³⁵⁵.

²³⁴⁹ ABKr., rkps 2, s. 6; N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 164, 292.

²³⁵⁰ H. E. Wyczawski, *Zieliński Daniel*. W: *Słownik polskich pisarzy...*, s. 551.

²³⁵¹ APBK, rkps M- 6, s. 257.

²³⁵² N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 294; K. K[antak], *Zieliński Daniel*. W: M. Nowodworski, *Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współudziale wielu duchownych i świeckich osób [...]*. T. 33. Pod red. S. Biskupskiego. Włocławek 1933, s. 208.

²³⁵³ D. Knapik, *Bernardyni alwernijscy. Dzieje klasztoru oo. Bernardynów w Alwerni 1616 – 2010*. Kraków 2014, s. 12, 36, 50, 51, 54, 112.

²³⁵⁴ D. Zieliński, *Ogród lilii duchownych Barankowi Bożemu w Klasztorze Krakowskim Jagnieszki Świętej Panien Zakonnych Reguły Franciszka Świętego. Przez jednego z Oyców Bernardynów za pozwoleniem Starszych Przygotowany. Wszelkim Osobom żyć pobożnie pragnącym pożyteczny*. Kraków 1661. W Druk[arni] Wdowy y Dziedzicow Andrzeia Piotrkow[czyka] I. K. M. Typogr.

²³⁵⁵ Tamże, Przedmowa.

W przedmowie autor zawarł okoliczności powstania dzieła, podkreślając, że nastąpiło to w trudnym czasie tuż po potopie szwedzkim: „Zaledwie nieprzyjaciel z miasta ustąpił, zgodnie wszystkie do klauzury pospieszyły, a ustąpiwszy i potrzeb swych, dobrowolne więzienie opłacając, w uciśnieniu onym ochotnie chwałę Bożą w śpiewaniu i inszych powinnościach zakonnych za zbudowanie miasta odprawowały, za powodem wielebnej panny Prudencyey Maciejowskiej na ten czas p. matki i przełożonej, których oblubieniec wierność i pałający ku sobie affekt widząc, prędko za przyczyną Iagnieszki ś. Patronki one na miejsce swe przywrócił i klauzurą nową opatrzył. Te chęć do klauzury i chwały Bożej odprawowania, uznawając w nich pod ten czas będący spowiednikiem tegoż zgromadzenia Panien zakonnych ś. Iagnieszki, w domu jeszcze obcem zostających ten ogród liliowy jako abrys życia świątobliwego opisałem”²³⁵⁶. Cel napisania dzieła autor zawarł w słowach: „Uprzejmie życząc, aby też lilie w nowo postanowionej klauzurze we wszelakiej świątobliwości kwitnęły, a ustawiczną wesołość duchownej wiosny reprezentując za przyczyną y zasługami Iagnieszki świętej Oblubienice i Męczenniczki Pana Chrystusowej swej patronki, Barankowi niebieskiemu a swemu Oblubieńcowi w tym Ogrodzie zamkniętym podobały się, y od niego do ogrodu rajskich rozkoszy przeniesione były”²³⁵⁷.

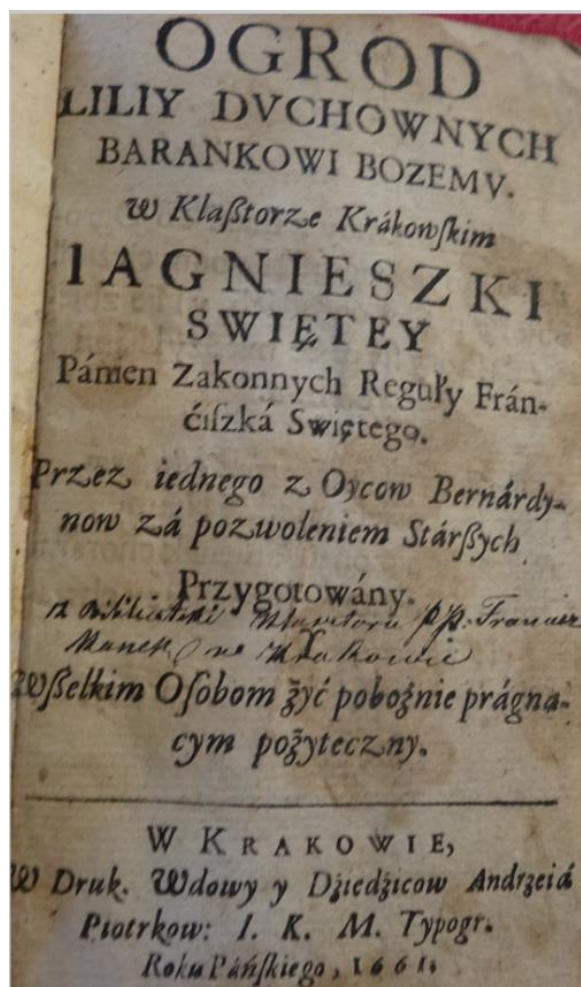
Dzieło miało więc stanowić drogowskaz w rozwoju chrześcijańskich cnót dla wszystkich wiernych. Szczególnie zaś zostało zadedykowane bernardynkom od św. Agnieszki, które po okresie zawieruchy wojennej, przebywania w prywatnym domu, musiały nie tylko wykazać się troską o odbudowę zniszczonych zabudowań klasztornych, ale także zadbać o odnowę duchowego życia wspólnoty, pod przewodnictwem *Prudencji* Maciejowskiej, ówczesnej przełożonej. Autor wykorzystując porównania i przenośnie o tematyce botanicznej, podzielił utwór na pięć kwater czy też grządek, w zawiązaniu do układu typowego ogrodu, symbolizującego klasztor²³⁵⁸. W obrębie tychże kwater Zieliński nakreślił poszczególne ścieżki, które rozwijały główną myśl rozdziału i były drogowskazem określającym sposób dojścia do pożądaných cnót i zalet. I tak przykładowo kwatera pierwsza, a w niej wzór pierwszy „O godności doskonałości i co być na przeszkodzie może” zawierała w sobie następujące elementy: ścieżkę pierwszą: „Jakie jest szczęście doskonałych zakonnic” oraz ścieżkę drugą: „Co zakonnicom do

²³⁵⁶ Tamże.

²³⁵⁷ Tamże.

²³⁵⁸ L. Nowak, *Katolickie książki z Polski w okresie rekatolicyzacji na Śląsku (teologia praktyczna)*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” T. 18:1985, s.

życia duchownego na przeszkodzie być może”²³⁵⁹. W kolejnych częściach dzieła autor omówił jeszcze takie zagadnienia jak: dochodzenie do doskonałości, umartwienie się, rozwijanie cnót, znaczenie modlitwy i praktykowanie rozmyślań i przystępowanie do sakramentów.

Il. 29. Karta tytułowa dzieła „Ogród lili duchownych Barankowi Bożemu w Klasztorze Krakowskim Jagnieszki Świętej Panien Zakonnych Reguły Franciszka Świętego. Przez jednego z Oycow Bernardynow za pozwoleniem Starszych Przygotowany. Wszelkim Osobom żyć pobożnie prágna- cym pożyteczny. Kraków 1661. W Druk[arni] Wdowy y Dziedzicow Andrzeia Piotrkow[czyka] I. K. M. Typogr.

Daniel Zieliński poza aktywnością duszpasterską, z całą gorliwością poświęcał się działalności pisarskiej jeszcze zanim został obrany spowiednikiem bernardynek. Już wcześniej w 1649 r. wydał dzieło „Szata wzorzysta doskonałości, zakonnicę w oczach Boskich zdobiąca i wszelkim stanom ludzi żyć duchownie prágna- cym pożyteczną”²³⁶⁰.

²³⁵⁹ D. Zieliński, *Ogród lili duchownych...*, s. 1-6.

²³⁶⁰ Tenże, *Szata wzorzysta doskonałości, Zakonnicę w oczach Boskich zdobiąca y Wszelkim Stanom ludzi żyć duchownie prágna- cym pożyteczna. Przez iednego Kapłana Oycow Bernardynow za dozwole- niem Starszych sporządzona.* Kraków 1649, W Drukarni Franciszka Cezarego.

Było to dzieło o tematyce ascetycznej, składające się z trzech części. W pierwszej z nich autor przedstawił istotę doskonałości zakonnej, w drugiej jej wzory, zaś w trzeciej przeanalizował warunki konieczne do jej osiągnięcia. Utwór pełnił funkcję poradnika, gdyż ukazywał przykłady postaw godnych do naśladowania i nakłaniał do duchowego rozwoju. W założeniu miał być zbiorem cennych rad służących zakonnikom, ale także ludziom wierzącym wszelkich stanów. Zieliński zachęcał do w nim do „przywdziewania szat”, będących symbolem zalet i cnót, które będą podobać się Bogu i ostatecznie pomogą w osiągnięciu zbawienia²³⁶¹. Spowiednik bernardynek był więc zakonnikiem o ugruntowanej pozycji pisarza dzieł o tematyce ascetycznej i szerokich horyzontach umysłowych, co znacząco pomagało mu sprawowaniu posługi wśród zakonnic. Jak zostanie wspomniane w dalszej części wywodu, wymienione wyżej dzieło było przechowywane i czytane w klasztorze św. Agnieszki, co świadczy, iż bernardynki korzystały z duchownych wskazówek swego spowiednika.

Ze wspólnoty stradomskiego klasztoru bernardynów rekrutowali się także zakonnicy obierani na urząd kaznodziei. Dnia 25 marca 1513 r., w Wielki Piątek, po kazaniu wygłoszonym w kościele bernardynek zmarł o. Marcin z Kamionki²³⁶². W pierwszej połowie XVII w. kaznodzieją oddelegowanym do posługi w klasztorze św. Agnieszki był o. Stanisław Podrzecki († 1652)²³⁶³, z kolei w 1683 r. funkcję tą sprawował o. Wincenty Kostecki²³⁶⁴. W 1701 r. obok spowiednika o. Paulina Załuskiego, na kaznodzieję bernardynek został wybrany o. Bonawentura Mioduński²³⁶⁵.

Jak już wspomniano spowiednicy nie wkraczali w kompetencje kapelanów klasztoru, którzy rekrutowali się spośród duchowieństwa diecezjalnego i mieli rangę prepozyta. W przeciwieństwie do tych pierwszych, którzy na stałe przebywali w klasztorze bernardynów, kapelani zamieszkiwali w okolicy kościoła i klasztoru św. Agnieszki. W dokumencie z 1550 r., w którym potwierdzono, iż wdowa Dorota Łąkawska przekazała swój drewniany domek na własność bernardynek, zanotowano, iż znajdował się on obok czy też w pobliżu domku kapelana Stanisława Kąckiego²³⁶⁶. Z kolei z 1626 r. pochodzi informacja, iż ks. Józef Bobrowicz, pleban jastrzębski przepisał wykaz zapłaconych bernardynkom rocznych czynszów, a uczynił to w domu aktualnego

²³⁶¹ K. Kaczor-Scheitler, *O kulcie maryjnym Daniela Zielińskiego w świetle przedmowy poprzedzającej Szatę wzorzystą doskonałości (1649)*. „Respectus Philologicus” Nr 32 (37): 2017, s. 22-26.

²³⁶² Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 361-362.

²³⁶³ APBK, rkps I-b-20, s. 56.

²³⁶⁴ APBK, rkps M – 7, s. 354.

²³⁶⁵ APBK, rkps M – 8, s. 314.

²³⁶⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715.

prepozyta kościoła św. Agnieszki ks. Jakuba Kąckiego. Należy więc przypuszczać, że i w tym okresie kapelan zamieszkiwał osobny budynek, ale znajdujący się obok kompleksu zabudowań należących do bernardynek²³⁶⁷.

Podstawowym obowiązkiem kapelana było odprawianie codziennej Mszy św. oraz innych nabożeństw w klasztorным kościele. W źródłach określano go często jako *lector* lub *lector missarum*²³⁶⁸. Jak już było wspomniane tylko w wyjątkowych sytuacjach sakrament Eucharystii mógł być sprawowany w zastępstwie przez stałego spowiednika lub innego zakonnik, ale nie w sposób uroczysty tylko cichy²³⁶⁹.

Tabela 17. Spis kapelanów klasztoru św. Agnieszki

L.p.	Imię i nazwisko	Lata pełnienia urzędu	Inne informacje	Data śmierci
1.	Andrzej ²³⁷⁰	1505		
2.	Jakub Czech/ Jakób de Prestyn/Prestycz/ z Przeczycy ²³⁷¹	1522-1523 – lektor mszalny u św. Agnieszki 1536 – <i>lector missarum ad s. Agnetem</i>	darował książki dla konwentu OO. Bernardynów w Warcie, altaryzsta św. Zofii w kościele św. Krzyża w Krakowie	
3.		1527 – 2 lektorów ²³⁷²		
4.	Stanisław Kawerski ²³⁷³	1533 – prebendarz		

²³⁶⁷ ABKr., rkps 209, s. 142.

²³⁶⁸ E. Wiśniowski, *Materiały do stanu liczebnego duchowieństwa i służby kościelnej w diecezji krakowskiej w pierwszej połowie XVI wieku*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 18: 1969, s. 207.

²³⁶⁹ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 263.

²³⁷⁰ *Dochody i wydatki konwentu braci eremitów św. Augustyna przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu*. T. 1: 1502-1505. Wyd. K. Jelonek-Litewka, W. Kolak, Cz. Pirożyńska, Z. Wojaś. Kraków 2002, s. 51.

²³⁷¹ AKMKr., rkps AEp Vol. 10, k. 210-210v.; *Zbiór dokumentów zakonu paulinów w Polsce*. T. 2: 1464-1550. Opr. J. Zbudniówek ZP. Warszawa 2004, s. 452-453, nr 271; 458-459, nr 276; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 263.

²³⁷² E. Wiśniowski, *Materiały do stanu liczebnego...*, s. 209.

²³⁷³ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...* T. 11, cz. 2, s. 224, nr 905.

5.	Stanisław Lanczkij [Łacki]/ Kączi ²³⁷⁴	1530 – kapelan (wymieniony tylko z imienia) 1535 – <i>capellano monialium ad s. Aagnetem in Ponte Regali</i> 1535 – <i>lectore s. Aagnetis ecclesie</i> 1535 – <i>actu presbitero et lectore ad s. Aagnetem</i> 1537 – kapelan 1550 – <i>lector missarum</i> (wymieniony tylko z imienia) 1571 – prepozyt u św. Agnieszki w kościele NMP	1555 - kapelan, altarysta w kościelie NMP w Krakowie; do 1580 r. był altarystą przy ołtarzu Krzyża Św. w kościelie NMP	† 5 IX 1580 prepozyt u św. Agnieszki, pleban niegowicki ²³⁷⁵
6.	Mikołaj Dobrocieski ²³⁷⁶	1586 – prepozyt kościelie św. Agnieszki, pełnomocnik klasztoru <i>plenipotens generalis</i> 1594 – prowizor klasztoru św. Agnieszki, prepozyt kościelie św. Agnieszki	Doktor obojga praw, profesor i wielokrotny rektor Akademii Krakowskiej, kanonik katedralny, 1580 - altarysta przy ołtarzu Krzyża św. w kościelie NMP w Krakowie, mianowany po śmierci Stanisława Kączi	† 1608, Kraków
7.	Adam Živecensis	29 XI 1596 - kaznodzieja		

²³⁷⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 782; *Acta rectoralia Almae Universitatis studii Cracoviensis inde ab anno 1469*. T. 1 *continens annos 1469 – 1537*. Wyd. W. Wisłocki. Cracoviae 1893 – 1897, nr 3279, s. 801; nr 3307, s. 810 – 811; nr 3316, s. 816; AKMKr., rkps AOff Vol. 62, k. 63v.; rkps AOff Vol. 82, s. 469, 475; rkps AOff Vol. 85, s. 715, 717; rkps AOff Vol. 108, s. 315; ANK, rkps Castr. Crac. 105, s. 180-181.

²³⁷⁵ ABKr., rkps 209, s. 14.

²³⁷⁶ ABKr., rkps 214, s. 69; ANK, rkps Castr. Crac. 135, s. 38-39; AKMKr., rkps AOff Vol. 108, s. 315; rkps AEp Vol. 32, k. 160v.

	[z Żywca] ²³⁷⁷	6 III 1598 – wikary, kapelan		
8.	Jakub Kącki ²³⁷⁸	1603, 1607, 1609 – prepozyt 1615 – 1627 prepozyt, jego podpisy widnieją m. in w księdze odbierania czynszów	syn Aleksego Kąckiego; subdiakonat 19 XII 1598, diakonat 6 III 1599, prezbiterat 27 III 1599 ²³⁷⁹	
9.	Stefan Zawilski ²³⁸⁰	1628, 1629, 1633, 1641, 1642 - prepozyt/proboszcz u św. Agnieszki		
10	Tomasz Michałowski ²³⁸¹	1644, 1645 – podpisany obok przełożonej <i>Katarzyny</i> Justamentówny w księdze rachunkowej 1646 – podpisany obok przełożonej <i>Anastazji</i> Bobrownickiej w księdze rachunkowej 1647 – prepozyt 1673 – kapelan		

²³⁷⁷ AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 549; rkps AOff Vol. 112, k. 725.

²³⁷⁸ ABKr., rkps 215, s. 33; rkps 209, s. 53, 89, 96, 104, 109, 115, 120, 127, 135, 142, 143; ANK, rkps K 394, s. 676, 1012; rkps Castr. Crac. 190, 1071-1072; rkps Castr. Crac. 211, s. 166-167.

²³⁷⁹ *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573 – 1614.* Opr. Z. Pietrzyk. Kraków 1991, s. 204, nr 2037.

²³⁸⁰ ABKr., rkps 209, s. 37, 149, 155, 179; AKMKr., rkps AOff 123, s. 715; ANK, rkps Castr. Crac. 238, s. 1030-1031; Castr. Crac. 255, s. 379, 382, 386.

²³⁸¹ ABKr., rkps 209, s. 267, 275, 284; rkps 1, s. 58; ANK, rkps Castr. Crac. 911, s. 1736; rkps Castr. Crac. 912, s. 842; AKMKr., AOff Vol. 150, s. 149.

11	Andrzej Grabianowski h. Świnka ²³⁸²	26 V 1645, 2 VI 1645, prepozyt	doktor filozofii, od 1653 r. notariusz apostolski, przed 8 X 1655 r. został prebendarzem kościół św. Marii Magdaleny w Krakowie	† przed 24 XI 1683, pochowany w katedrze krakowskiej
12	Franciszek Awedykowicz ²³⁸³	1694 – prepozyt	scholastyk kolegiaty Wszystkich Świętych, pleban niegowicki i pleszowski	
13	Łukasz Żeleński/Zieliński ²³⁸⁴	1697- protonotariusz apostolski i prepozyt 1698, 1699- prepozyt		
14	Tomasz Baczeński/Baczyński ²³⁸⁵	1699, 1701, 1702, 1706 – prepozyt	1718 proboszcz przy kościele św. Rocha ²³⁸⁶	
15	Mikołaj Błoński ²³⁸⁷	1715 – prepozyt		
16	Michał Proszyński ²³⁸⁸	1717, 1718, 1719 - prepozyt		
17	Paweł Babilonowicz ²³⁸⁹	1722 – prepozyt	doktor filozofii, proboszcz w parafii Podlesie,	

²³⁸² AKMKr., rkps AEp Vol. 53, k. 387, 407; L. Hajdukiewicz, *Grabianowski Andrzej...*, s. 463; K. Fokt, *Grabianowski Andrzej h. Świnka...*, s. 76-77.

²³⁸³ ANK, rkps Castr. Crac. 331, s. 1206-1208.

²³⁸⁴ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 18; ABKr., rkps 206, s. 73; rkps 219, s. 99, 119; ANK, rkps Castr. Crac. 337, s. 2913-2916, 2920-2921; rkps Castr. Crac. 338, s. 433.

²³⁸⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 338, s. 2323; rkps Castr. Crac. 340, s. 1912; rkps Castr. Crac. 341, s. 1130, 1132; rkps Castr. Crac. 346, s. 1011-1013.

²³⁸⁶ ks. J. Sygański, *Z dawnych metryk Kościoła Maryackiego w Krakowie. Metryki ślubów*. „Miesięcznik Heraldyczny” R. 4: 1911, Nr 1, s. 26.

²³⁸⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 355, s. 1717.

²³⁸⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 356, s. 1944-1952; rkps Castr. Crac. 357, s. 181; rkps Castr. Crac. 358, s. 2374-2379.

²³⁸⁹ ABKr., rkps 217, s. 15.

			pleban w Drogini	
--	--	--	---------------------	--

Źródło: Opracowanie własne.

Najdawniejszy poświadczony kapelan od św. Agnieszki to Andrzej, wzmiankowany w 1505 r.²³⁹⁰. W 1527 r. przy kościele św. Agnieszki rezydowało dwóch lektorów²³⁹¹. Zadaniem kapelanów było nie tylko prowadzenie duszpasterstwa, ale także angażowali się jako administratorzy, wspierający i niekiedy reprezentujący bernardynki w sprawach ekonomicznych²³⁹². I tak ks. Mikołaj Dobrocieski († 1608)²³⁹³ w 1586 r. był nie tylko prepozytem kościoła św. Agnieszki²³⁹⁴, ale wzmiankowany jest w dokumencie pokwitowania odbioru czynszu równocześnie jako *plenipotens generalis*, czyli pełnomocnik klasztoru²³⁹⁵. W 1594 r. ponownie pełnił funkcję prepozyta kościoła św. Agnieszki, ale jest także określony jako prowizor, czyli zarządca czuwający nad sprawami finansowymi²³⁹⁶. Był zasłużonym profesorem Akademii Krakowskiej, jednakże wskutek lichego uposażenia materialnego, po wyświęceniu na kapłana, skupiał się na pracy duszpasterskiej. Oprócz bycia prepozytem kościoła św. Agnieszki był także proboszczem w Sieciechowicach, a jako doceniany mówca pełnił obowiązki kaznodziei w kilku krakowskich świątyniach, w 1580 r. został altarystą przy ołtarzu Krzyża św. w kościele NMP w Krakowie, mianowanym po śmierci ks. Stanisława Kąckiego. By wesprzeć go finansowo Akademia powierzyła mu w 1588 r. probostwo w Luborzycy, pod warunkiem, że porzuci inną działalność duszpasterską i poświęci się jedynie wykładom. Od pracy kaznodziejskiej odszedł jednak dopiero po mianowaniu go członkiem krakowskiej kapituły katedralnej²³⁹⁷. W 1596 r. funkcję kaznodziei przy kościele św.

²³⁹⁰ *Dochody i wydatki konwentu...*, s. 51.

²³⁹¹ E. Wiśniowski, *Materiały do stanu liczebnego...*, s. 209.

²³⁹² Podobną rolę pełnili prepozyci np. w opactwach benedyktynek, gdzie ich kompetencje nie ograniczały się jedynie do sfery duchowej, ale obejmowały także wpływ na zarządzanie sprawami gospodarczymi, a także w klasztorach żeńskich w miastach pruskich, gdzie również można zaobserwować nierozzerwalność tych dwóch płaszczyzn, P. Wiszewski, *Opactwo benedyktynek w Legnicy (1348/1349-1810). Struktura, funkcjonowanie, miejsce w społeczeństwie*. Poznań-Wrocław 2003, s. 138-139; M. Sumowski, *Duchowni i mieszczanie. Kler niższy w społeczeństwie późnośredniowiecznych miast pruskich*. Toruń 2022, s. 187-189.

²³⁹³ H. Barycz, *Dobrocieski Mikołaj h. Prus...*, s. 242-243.

²³⁹⁴ ABKr., rkps 214, s. 69.

²³⁹⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 135, s. 38-39.

²³⁹⁶ AKMKr., rkps AEp Vol. 32, k. 160v.

²³⁹⁷ H. Barycz, *Dobrocieski Mikołaj h. Prus...*, s. 243; AKMKr., rkps AOff Vol. 108, s. 315.

Agnieszki sprawował Adam z Żywca²³⁹⁸ (nie był to w tym przypadku bernaryn, lecz ksiądz diecezjalny), z kolei w 1598 r. był tamże kapelanem i wikarym²³⁹⁹.

Wielokrotnie w źródłach wzmiankowany jest ks. Jakub Kącki, wyświęcony w 1599 r.²⁴⁰⁰ prepozyt związany z kościołem bernardynek w pierwszej połowie XVII w. Oprócz odprawiania nabożeństw w klasztornej świątyni był on także zaangażowanym administratorem i często towarzyszył zakonnicom w czynnościach prawnych związanych z transakcjami finansowymi. I tak w 1603 r. był obecny jako prepozyt wraz z ówczesną przełożoną *Anną* Radomską przy akcie zapisu czynszu z kamienicy Jana Cerazyna²⁴⁰¹, a w 1607 r. przy akcie zapisu czynszu z kamienicy Szarej²⁴⁰². W listopadzie 1609 r. jako przedstawiciel klasztoru, stawiał się przy spisywaniu dokumentu, w którym skwitował Macieja Pukarzowskiego, z posagu przekazanego dla jego córki Zofii²⁴⁰³. Mimo, iż nie raz do czynności prawnych stawiała się przełożona klasztoru wraz z wikarią i dyskretkami to jednak towarzyszył im jeszcze ks. Jakub Kącki jako prepozyt kościoła, a zarazem ustanowiony opiekun. Sytuacja taka miała miejsce m. in w 1615 r., kiedy obecny był przy przełożonej *Barbarze* Maciejowskiej, wikarii *Humilitas* Złockiej oraz dyskretkach w transakcji, którą przeprowadzały z Szymonem Chorążym, obywatelem kazimierskim i jego małżonką Agnieszką²⁴⁰⁴.

²³⁹⁸ AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 549.

²³⁹⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 112, k. 725.

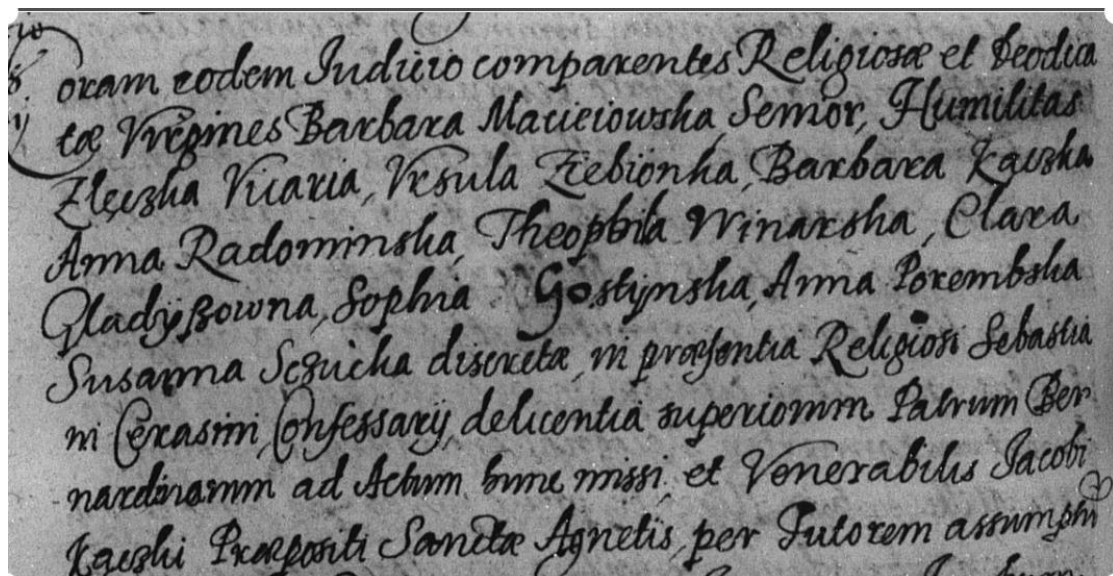
²⁴⁰⁰ *Księgi egzaminów do święceń...*, s. 204, nr 2037.

²⁴⁰¹ ABKr., rkps 209, s. 53.

²⁴⁰² ABKr., rkps 215, s. 33.

²⁴⁰³ ANK, rkps Castr. Crac. 190, s. 1071-1072.

²⁴⁰⁴ ANK, rkps K 394: *Continuatio actorum scabinalium Kazimiriensium 1612 – 1619*, s. 676.

Il 30. Fragment z księgi kazimierskiej, Źródło: ANK, rkps K 394, s. 676.

Jakub Kącki pełniąc funkcję prepozyta miał też wgląd w księgi rachunkowe, w których ujmowano roczne wykazy odbieranych czynszów. Jego podpis widnieje obok imienia aktualnej przełożonej w zestawieniach finansowych za lata 1619-1627²⁴⁰⁵. Można się domyślać, iż służył radą przełożonej w temacie prowadzenia tychże ksiąg, a także miał wgląd w aktualny stan klasztornej kasy. Jego bezpośrednim następcą na urzędzie prepozyta kościoła św. Agnieszki był ks. Stefan Zawilski, bowiem jego własnoręczne podpisy widnieją w tejsze księdze rachunkowej za rok 1628, 1629 oraz 1633²⁴⁰⁶. Urząd proboszcza klasztornej świątyni sprawował jeszcze w 1641 r., bowiem darował wówczas dla bernardynek 1000 zł z przeznaczeniem na zakup czynszu, który został ulokowany przez braci Piotra i Marcina Lubowieckich na ich dobrach Marszowice, z obowiązkiem wypłacania corocznie 70 zł na święto św. Jana Chrzciciela, na ręce aktualnego proboszcza. Ksiądz Zawilski przekazał powyższą kwotę „*cum hac obligatione*, aby na każdy tydzień Msza S. była odprawiona *lecta* za duszę jego. *Pro sacerdote* w jeden tydzień, w drugi zaś *qua sumus* według intencji jego [...] albo też mogą conferować”²⁴⁰⁷. Podobnie jak ks. Kącki, on również będąc na urzędzie prepozyta występował jako opiekun klasztoru towarzysząc bernardynkom w czasie spisywania dokumentów, wciąganych do akt grodzkich. Sytuacja taka miała miejsce np. w 1633 r., gdy był obecny obok przełożonej Teresy Zadzikówny i wikarii Felicji Sierpułtowskiej,

²⁴⁰⁵ ABKr., rkps 209, s. 89, 96, 104, 109, 115, 120, 127, 135, 142, 143.

²⁴⁰⁶ Tamże, s. 149, 155, 179.

²⁴⁰⁷ Tamże, s. 37.

kiedy skwitowały Krzysztofa Rarowskiego z przekazanej przez niego należnej sumy czynszu z dóbr Malikowice²⁴⁰⁸.

Następcą ks. Zawilskiego był ks. Tomasz Michałowski. Jest on w źródłach określany zarówno prepozytem jak i kapelanem kościoła św. Agnieszki, co świadczy, że nazewnictwo względem kapłana świeckiego sprawującego kult w klasztorным kościele stosowane było zamiennie. Tak jak jego poprzednicy towarzyszył bernardynkom w czynnościach prawnych przed sądem grodzkim jak np. w 1647 r. obecny był jako prepozyt przy przełożonej *Anastazji Bobrownickiej*²⁴⁰⁹. Z kolei w 1673 r. pełnił urząd klasztorного kapelana, który wystąpił w aktach oficjalatu krakowskiego, możliwe, iż na drodze wyjątku, reprezentując interesy klasztoru bernardynek pw. św. Józefa²⁴¹⁰.

Wybitną osobistością na urzędzie prepozyta był ks. Andrzej Grabianowski h. Świnka († przed 24 XI 1683). W maju i czerwcu 1645 r. zabezpieczał interesy klasztoru bernardynek od św. Agnieszki przed urzędem oficjała krakowskiego w czasie, gdy rozgrywała się sprawa fundacji klasztoru św. Józefa²⁴¹¹. Pochodził z wielkopolskiej rodziny szlacheckiej. Ukończył studia na Uniwersytecie Krakowskim, był członkiem Kolegium Prawniczego, od 1654 r. pełnił funkcję profesora instytucji prawa rzymskiego, był także kilkakrotnie obierany na dziekana Wydziału Prawa. Znana jest też jego działalność na rzecz diecezji, pełnił m. in. funkcję notariusza konsystorza biskupiego²⁴¹².

Jednym z ostatnich prepozytów kościoła św. Agnieszki, którego udało się potwierdzić źródłowo był w 1722 r. ks. Paweł Babilonowicz. Posiadał tytuł doktora filozofii, był też proboszczem parafii Podlesie i Droginia. Podobnie jak i jego poprzednicy towarzyszył bernardynkom przy czynnościach prawnych, związanych ze sprawami finansowymi. I tak w 1722 r., gdy przełożona *Aniela Skociszowska*, wraz z wikarią *Gabrielą Czerną* i dyskretką *Benedyktą Oraczowską* stały się w urzędzie grodzkim stało się to *cum consensu praesentaneo et assistentia plenali* ks. Babilonowicza²⁴¹³. Miał on również w swym życiorysie krótki pobyt na parafii w Żywcu, zakończony jednak w niesławie. Kroniki odnotowały pewne niefortunne wydarzenie jakie miało miejsce w 1713 r. „dnia 27 lipca we czwartek wyjawilo się niespodzianie

²⁴⁰⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 238, s. 1030-1031.

²⁴⁰⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 911, s. 1736.

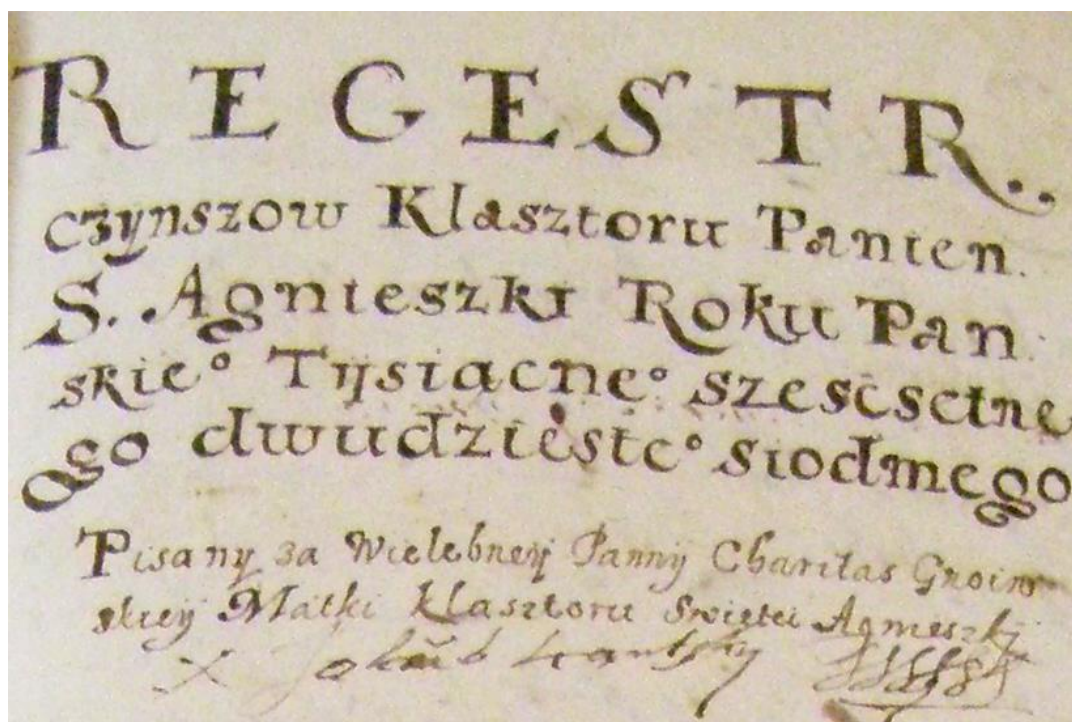
²⁴¹⁰ AKMKr., AOff Vol. 150, s. 149.

²⁴¹¹ AKMKr., rkps AEp Vol. 53, k. 387, 407.

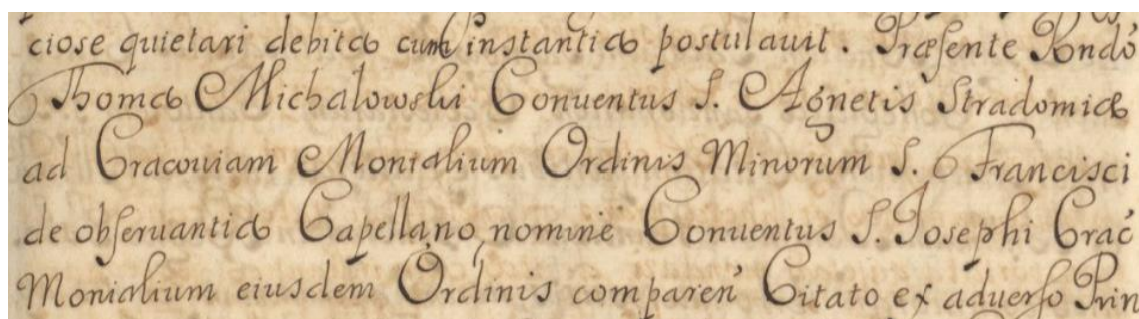
²⁴¹² L. Hajdukiewicz, *Grabianowski Andrzej (zm. 1683)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 8. Pod red. K. Lepszego. Wrocław-Kraków 1959-1960, s. 463; K. Fokt, *Grabianowski Andrzej h. Świnka (zm. przed 24 XI 1683 r.)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1: 1364-1780. Kraków 2015, s. 76-77.

²⁴¹³ ABKr., rkps 217, s. 15.

furtum na księdza Pawła Babilonowica, wikarego i patriotę żywieckiego, który niedawno prymicjował i tu w Żywcu wikariej dostał, iż z ornatu perłowego w zakrystyjej poważył się odpruć i wziąć perł z niego 126, które u niego w szkatule znaleziono. A tego zaraz od służby abdankowano i z miasta iść kazano”²⁴¹⁴. Miał się udać stamtąd do Krakowa. Przywołane powyższe przykłady wyraźnie zaświadczają, że funkcja prepozyta czy też kapelana przy klasztornej kościele, który rekrutował się z duchowieństwa diecezjalnego, łączyła w sobie dwa pola aktywności: duszpasterstwo oraz administracja i wspieranie bernardynek w sprawach ekonomicznych.

Il. 31. Fragment z księgi rachunkowej klasztoru św. Agnieszki, Źródło: ABKr., rkps 209, s. 143.

Il. 32. Fragment z akt oficjalatu krakowskiego, Źródło: AKMKr., AOff Vol. 150, s. 149.

²⁴¹⁴ A. Komonicki, *Chronografia albo dziejopis żywiecki*. Wyd. S. Grodziski, I. Dwornicka. Żywiec 1987, s. 418, 419.

4. Duchowość

Duchowość w naukach teologicznych jest terminem łączonym zarówno z życiem religijnym, jak i też samym przeżywaniem wiary. Uważa się ją za jedną ze składowych ludzkiego życia, a jej ostatecznym celem jest doprowadzenie do zjednoczenia z Bogiem. Dzięki jej rozwijaniu i pielęgnowaniu, człowiek wierzący szuka odpowiedzi na pytania o sens swojej egzystencji, a równocześnie prezentuje postawę pełną akceptacji wobec wartości nadrzędnej, w tym wypadku *Sacrum*²⁴¹⁵.

Źródłem i fundamentem duchowości danego zakonu jest zazwyczaj duchowość zaczerpnięta od jego założyciela. Wspólnoty bernardynek w swoim prawodawstwie odwoływały się do nauczania przekazanego przez św. Franciszka z Asyżu, a w codzienności realizowały ideały życia ewangelicznego zaczerpnięte od niego oraz świętych podążających jego śladami jak św. Klara († 1253) czy św. Elżbieta Węgierska († 1231), tercjarka franciszkańska²⁴¹⁶. Duchowość, którą praktykowały bernardynki miała więc rys typowo franciszkański. Jej elementami składowymi były: ewangeliczny radykalizm życia realizowany we wspólnocie, na który składał się szacunek do Słowa Bożego, Eucharystii oraz szczególna cześć wobec Najświętszego Sakramentu, chrystocentryzm, wyrażający się poprzez kontemplację, lekturę Pisma Świętego, zgłębianie tajemnicy wcielenia, męki i śmierci Jezusa, czyli m.in. przez uczestnictwo w nabożeństwie do Dzieciątka Jezus czy przygotowania żłóbka oraz Drogi Krzyżowej. Wyrazem duchowości franciszkańskiej uwidaczniającym się w codziennym życiu bernardynek było oddawania czci Bogu poprzez modlitwę kontemplacyjną oraz pobożność eucharystyczną, praktykowaną przez codzienne uczestnictwo we Mszy Świętej, adorację Najświętszego Sakramentu oraz dbałość o wystrój i wyposażenie klasztornej świątyni²⁴¹⁷. Troska o piękno modlitwy liturgicznej, ale też jej właściwą oprawę znalazła swój wyraz m. in w suplice jaką bernardynki od św. Agnieszki przesłały

²⁴¹⁵ S. Witek, *Duchowość religijna*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 4. Pod red. E. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, E. Gryglewicz. Lublin 1989, kol. 330 – 334; M. Daniluk M., *Duchowość chrześcijańska*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 4, kol. 317 – 330; M. Chmielewski M., *Duchowość*, W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, s. 226 – 232; Z. Marek, *Duchowość, religia i wychowanie*. „Pedagogika Społeczna” R. 14: 2015, Nr 1, s. 11-13.

²⁴¹⁶ Cz. Gniecki OFM, *Franciszkańska duchowość sióstr bernardynek*. W: *400-lecie klasztoru Sióstr...*, s. 131.

²⁴¹⁷ Tamże, s. 131-136; L. Iriarte, *Historia franciszkanizmu*. Tłum. S. Kafel, A. Zębik, K. Kuklińska. Kraków 1998, s. 131, 383nn.; I. M. Rusecki OFM, *Bernardyni rzeszowscy. Dzieje kościoła i klasztoru OO. Bernardynów w Rzeszowie (1629-1965)*. Łódź 2008, s. 332-343; A. Pompei OFMConv., *Jezus Chrystus, chrystocentryzm*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Pod red. W. M. Michalczyka OFM. Kraków 2006, kol. 561-590.

12 marca 1616 r. do papieża Pawła V (1605-1621). Prosiły w niej o zezwolenie na odmawianie brewiarza o rycie zdwojonym ku czci św. Agaty, zamiast półświętecznego oraz na wystawienie Najświętszego Sakramentu w tenże dzień²⁴¹⁸. Zastanawiające jest, dlaczego zakonnice wybrały akurat tą świętą, dziewicę i męczenniczkę z III w. Możliwe, iż miało to związek z ludową pobożnością, bowiem w dzień jej wspomnienia zwyczajowo poświęcano pieczywo, sól i wodę, która miała chronić od pożarów i piorunów. Jak wiadomo ten typ klęsk żywiołowych nawiedzał często klasztor św. Agnieszki, zanosząc więc modlitwy w dzień św. Agaty, przypadający 5 lutego, bernardynki pragnęły wyprosić sobie jej szczególne wstawiennictwo i opiekę. W 1750 r. zakonnice wystarały się o odpust nadany im 3 maja przez papieża Benedykta XIV na siedem lat. Warunkiem jego uzyskania było przystąpienie do Sakramentu Pokuty, a następnie wymóg, by na klęczkach, cztery razy do roku obeszły tzw. gradusy (scala) w obrębie klasztoru²⁴¹⁹. Troska o nadania odpustowe również potwierdza zaangażowanie bernardynek w rozwój ich życia duchowego oraz stosowane praktyki religijne.

W trzecim rozdziale ordynacji zatytułowanym „O służbie Bożej i powinnościach do niej należących”, o. Krzysztof Poznańczyk określił w jaki sposób siostry powinny zachowywać się w kościele w trakcie nabożeństw. Obowiązkiem każdej zakonnicy było uczestniczenie we wszystkich przypisanych modlitwach, zwolnione od tej powinności mogły być tylko te, którym nie pozwalał na to stan zdrowia lub inne konieczne prace zleczone przez przełożoną. W kościele, przychodząc na nabożeństwo powinna zająć „miejsce swe, porządku powinnego przestrzegając”²⁴²⁰. Przebywając w chórze „żadna osobno, cicho powinności Boskich niech nie odprawuje, ale wszystkie pospołu młode ze starszymi niech chwałą imię Pańskie”. W trakcie modlitw były zobowiązane „wystrzegać się listów i inszych ksiąg czytania, rozmów, żartów, śmiechów, skiwania na się i inszych nieprzystojnych występów”²⁴²¹. Nad właściwym przygotowaniem czuwała akolitka, do obowiązków, której należało „zawczasu księgi nagotować i znaleźć regestrami, założywszy co potrzeba do śpiewania”. W sytuacji, gdy któraś z zakonnicy np. z powodu choroby nie przybyła do kościoła na czas, wówczas siostra po niej następująca była winna

²⁴¹⁸ W. Gramatowski SI, *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588-1632. Studium z dziejów Kurii Rzymskiej*. Rzym- Warszawa 1988, s. 183.

²⁴¹⁹ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 53, s. 23.

²⁴²⁰ APBK, rkps W 25, s. 442.

²⁴²¹ Tamże, s. 442-443.

przejąć jej obowiązki w chórze. Ta zaś, które nie wywiązała się ze swojego zadania „albo przyczynę niebytności pannie matce oznajmić albo culpę wyznać powinna”²⁴²².

Jeśli siostra w trakcie śpiewu w chórze uczyniła jakąś pomyłkę w akcentowaniu lub odmianie musiała to później w refektarzu poprawić „śpiewając albo czytając i swoją winę wyznać”. Zakonnice nie mogące wychwalać Pana Boga swoim głosem miały się nabożnie modlić. Żadnej też nie wolno było opuszczać chóru samowolnie, jedynie za pozwoleniem przełożonej, a w przypadku jej nieobecności, panny wikarii. Po zakończonych modlitwach siostry opuszczały chór w takim samym porządku, w jakim do niego przysły, „ukłękawszy przed Najświętszym Sakramentem, a ziemię całując”²⁴²³. Do obowiązków przełożonej i wikarii należało dopilnowanie właściwego zachowania zakonnice w trakcie modlitw „ponieważ [...] porządków kościelnych i domowych z powinności urzędu spółnie dogładając powinne, niech tego przestrzegają, aby w schylaniu się na *Gloria Patri* i na insze wiersze hymnowe, w kłanianiu się i na najświętsze imię Jezus, Maria, *Franciscus* i przyklękaniu na czasy opisane, jednostajność była zachowana, żeby wszystkie razem równie niskim ukłonem, schylaniem się, wczesnym przyklękaniem i wstawaniem, Bogu i Matce jego najświętszej powinny część oddawały”²⁴²⁴.

Bernardynki z wielką starannością przygotowywały się do dnia, w którym przystąpić miały do Komunii. Nakazane było, aby w wigilię poprzedzającą to wydarzenie, a więc już po odbytej spowiedzi, „aby się w pokoju i milczeniu panny zachowały”²⁴²⁵. W dzień przyjęcia Komunii Świętej „przechadzek i rozmów zaniechawszy, do porty chodzić nie mają”²⁴²⁶, lecz raczej w milczeniu i skupieniu celebrować ten szczególny moment. Ponadto przełożona w tym dniu nie powinna dawać zezwoleń na wyjście do furty, tak by unikać niepotrzebnego rozproszenia: „licencji do porty niech nie pozwala nikomu, a prócz słusznej i gwałtownej przyczyny”. Pod karę podlegały zakonnice, które w gniewie przystąpiłyby do Komunii, gdyż „i Pana Boga swego despektują i zgromadzenie gorszą i dusze swe zabijają”²⁴²⁷. Miały nie być dopuszczane do tegoż sakramentu tak długo, aż się szczerze nie pojedną²⁴²⁸. Przykazane miały także „dla dostąpienia odpustu i defektów odpuszczenia w odprawowaniu

²⁴²² Tamże, s. 443.

²⁴²³ Tamże.

²⁴²⁴ Tamże, s. 443-444.

²⁴²⁵ Tamże, s. 444.

²⁴²⁶ Tamże.

²⁴²⁷ Tamże.

²⁴²⁸ Tamże, s. 444-445.

obrzędów boskich”²⁴²⁹, aby ilekroć zakończą *officium* „z pokorną prośbą klęcząc głośnym i zrozumiałym głosem” wypowiadały następującą modlitwę *Sacrosanctae et Individuae Trinitati etc.*²⁴³⁰. Ich czas w ciągu dnia powinien w zdecydowanej części być poświęcony sprawom duchowym, a jeśli nieco go zbywało „ten czas nie na próżnowaniu, ani na ospałości, ani też na dworności, nowin słuchaniu, ale ponieważ na służbę Boską powołane są, niechajże o jego zabawach we dnie i w nocy pobożnie rozmyślają”²⁴³¹.

Dla głębszego wzrastania w powołaniu zakonnym zobowiązane były do odprawiania rekolekcji albo rozmyślań przez osiem dni, „na które Aleksander VII zupełnego odpustu pozwolił”, wówczas także nie mogły udawać się do furty ani poświęcać innym pracom, „ale na wszystkich obrzędach Boskich, tak na medytacjach, jako i na koronce powinny być”²⁴³². Opiekę nad przebiegiem powyższych rekolekcji sprawował spowiednik, „któremu rachunek dawać potrzeba, co która siostra za pożytek duchowny odniosła”²⁴³³.

Do elementów duchowości franciszkańskiej zaliczała się pobożność maryjna²⁴³⁴. Siostry nieustannie wpatrywały się w przykład życia przekazany przez Maryję, która była dla nich wzorem całkowitego poświęcenia się Bogu. Wyrazem oddawanej jej czci było uroczyste przeżywanie świąt maryjnych, codzienne rozważanie tajemnic jej życia, odmawianie różańca lub koronki serafickiej. Ostatnia z wymienionych to praktyka pobożnościowa zwana Koronką Siedmiu Radości Maryi, na którą składało się odmawianie siedemdziesiąt dwa razy „Zdrowaś Maryjo”, podzielonych na siedem dziesiątków rozpoczynających się modlitwą „Ojcze nasz”, a kończących „Chwała Ojcu”, gdzie na zakończenie całości dodawano jeszcze dwa „Zdrowaś Maryjo”. W trakcie odmawiania koronki siostry rozważały następujące tajemnice: Zwiastowanie, Nawiedzenie św. Elżbiety, Narodzenie Pana Jezusa, Pokłon Trzech Króli, Znalezienie Jezusa w świątyni, Ukazanie się Chrystusa Zmartwychwstałego oraz Wniebowzięcie i ukoronowanie Maryi w niebie. Jej odmawianie wprowadzone zostało na podstawie objawień, jakie stały się udziałem nowicjusza franciszkańskiego w 1422 r.²⁴³⁵.

²⁴²⁹ Tamże, s. 445.

²⁴³⁰ Tamże.

²⁴³¹ Tamże.

²⁴³² Tamże.

²⁴³³ Tamże.

²⁴³⁴ A. Pompei OFMConv., *Pobożność maryjna*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej...*, kol. 775-782.

²⁴³⁵ Cz. Gniecki OFM, *Franciszkańska duchowość siostr...*, s. 136-137; H. Koźmiński, *Nauki o Trzecim Zakonie S. O. Franciszka*. Warszawa 1920, s. 281.

Bernardynki szczególnym nabożeństwem obdarzyły Matkę Boską, określały ją swoją dobrodziejką. Wszystkie siostry były zobowiązane do praktykowania modlitwy ku jej czci: „koronkę na ławeczkach na to zgotowanych z przyklękaniem i pokłonieniem, według dawnego zwyczaju, zwłaszcza młodsze i zdrowsze, odprawowały, a które by nie chciały, niechże onę podczas kolacji w refektarzu odprawują”²⁴³⁶. Zakonnice starsze i chore mogły odprawiać ją klęcząc w ławkach, jednak z tym zastrzeżeniem, że „nie godzi się zabawiać sióstr robotami, chyba za gwałtowną potrzebą”²⁴³⁷.

Na rozwój maryjnego elementu w duchowości wspólnoty krakowskich bernardynek miał wpływ Jan z Szamotuł obdarzony przydomkiem Paterek († 1519). Zbiór jego kazań poświęconych Bożej Rodzicielce zalicza się do najcenniejszych zabytków polskiego piśmiennictwa teologicznego z początku XVI w. Autor, urodzony ok. 1480 r. w mieszczańskiej rodzinie pochodzącej z Wielkopolski ukończył Uniwersytet Krakowski, na którym w 1504 r. uzyskał tytuł magistra sztuk wyzwolonych, a po promocji wstąpił do zakonu bernardynów w Krakowie. Wkrótce wystąpił jednak z nowicjatu i podjął studia z prawa kanonicznego. Od 1506 r. był kaznodzieją przy kościele św. Anny w Krakowie²⁴³⁸. O jego związkach z klasztorem bernardynek świadczyć może ostatni akapit piątego kazania *O najświętszym żywocie Maryjej Panny*, który brzmi następująco „żywot reguł tych świętych Maryjej Panny tum wam wypisał, chcąc a tego po was żądając, byście jej w tym naśladowały, boście na każdy czas powinne więcej umieć, lepszymi być, więcej uczynków miłosiernych czynić. Tu naukę macie, przykład ku świętości, przykład i powód ku dobrym miłosiernym uczynkom; z tego Panny Maryjej żywota i tego książećcia, i tego luda wielki macie przykład. Gdzie też proszę o Zdrową Maryją, by też ta Panna mnie wspomogła k tej regule takiej świętości. Amen”²⁴³⁹. Poniżej zamieszczony został jeszcze dopisek „Jezus, Maryja, Anna, Agnes, Franciscus”, co jak zauważa autor artykułu wskazuje na wyraźne związki z duchowością franciszkańską i pozwala przypuszczać, iż adresatkami powyższej zachęty do duchowej gorliwości mogły być bernardynki od św. Agnieszki²⁴⁴⁰.

Maryjny element duchowości bernardynek uwidocznił się również w trakcie następujących wydarzeń. Zakonnice od św. Agnieszki w trudnych sprawach zwracały się

²⁴³⁶ APBK, rkps W-25, s. 444.

²⁴³⁷ Tamże.

²⁴³⁸ W. Taszycki, *Jan z Szamotuł*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1962-1964, s. 482-483.

²⁴³⁹ R. Mazurkiewicz, *Łaciński pierwowzór kazań maryjnych Jana z Szamotuł (Paterka)*. „Ruch Literacki” R. 54: 2013, z. 1, s. 29.

²⁴⁴⁰ Tamże.

w modlitwach o opiekę i wsparcie do Matki Bożej Myślenickiej. Pierwszym właścicielem obrazu z jej wizerunkiem miał być papież Sykstus V (1585-1590), który z kolei miał go przekazać w testamencie wnuczce swej siostry, ksieni klasztoru w Wenecji. Kolejno trafił on do księcia Jerzego Zbaraskiego (ok. 1573-1631), kasztelana krakowskiego. Przywiózł on dzieło w 1596 r. do Krakowa i przechowywał w swej kamienicy w Rynku Głównym 20²⁴⁴¹. Obraz znajdował się tam przez blisko dwadzieścia lat. Podczas zarazy, która wybuchła w Krakowie w 1624 r. pozbywano się „zapowietrzonych” przedmiotów, także z wspomnianego domu ks. Zbaraskiego. Jego służba wyniosła wszystkie sprzęty do Bramy Wiślniej, gdzie z obawy przed zarażeniem były palone. Wśród ruchomości znalazł się także obraz Matki Bożej. Przed zniszczeniem uratował go Marcin Grabysza, oficjalista księcia, który zabrał go do swego służbowego mieszkania w Łagiewnikach koło Krakowa. Obraz znajdował się tam przez pięć lat, a następnie Grabyszowie zabrali go do swego domu w Górnej Wsi koło Myślenic. Tam wokół obrazu niespodziewanie, na początku maja 1633 r., zaczęły dziać się niezwykle wydarzenia²⁴⁴².

Wtedy to proboszcz myślenicki, ks. Wojciech Offiarowicz podjął decyzję, o umieszczeniu dzieła w skarbcu w zakrystii fary oraz o sprowadzeniu komisji teologów z Krakowa, którzy mieli rozstrzygnąć prawdziwość dziejących się cudów i uzdrowień. Przybyli oni do Myślenic 24 maja 1633 r., przewodniczył im ks. dr Erazm Kretkowski, archidiacon krakowski. Komisja wypowiedziała się pozytywnie na temat wydarzeń jakie miały miejsce i uznała cudowność wizerunku Matki Bożej Myślenickiej. Obraz został 2 lipca tegoż roku uroczyście wzniesiony do fary i ogłoszony jako słynący łaskami²⁴⁴³. Echa tych wydarzeń dotarły także do krakowskiego klasztoru bernardynek, gdyż w obliczu problemów zdrowotnych także krakowskie zakonnice postanowiły zwrócić się o pomoc i łaski za wstawiennictwem Matki Bożej Myślenickiej. Dnia 24 listopada 1633 r. *Prudencja* Maciejowska „dziękując, że z ciężkiej choroby za ofiarowaniem się na to miejsce, przedto ozdrowiała i tabliczkę srebrną posłała na obraz”. W ten sam dzień również „panna *Beata* Biecka z tegoż klasztoru” darowała srebrną tabliczkę jako wyraz wdzięczności za powrót jej ojca do zdrowia po przebytej ciężkiej chorobie. W roku następnym dnia 4 maja także zakonnica *Ludgarda* Zebrzydowska „posłała na obraz tabliczkę srebrną, oddając votum za J. M. P. Kalińskiego, że go Pan Bóg niebezpiecznej

²⁴⁴¹ M. Piela SDS, *Historia parafii pw. Narodzenia Najśw. Maryi Panny w Myślenicach (od zarania) i sanktuarium Matki Bożej Myślenickiej (od 1633 r.) do chwili obecnej wrzesień 2010 r.* Wrocław-Myślenice 2011, s. 279.

²⁴⁴² Tamże, s. 280, 283-284.

²⁴⁴³ Tamże, s. 286-287.

choroby, za ofiarowaniem go na to miejsce, do pierwszego zdrowia cudownie przywrócił”²⁴⁴⁴.

Cnotą szczególnie praktykowaną przez bernardynki było milczenie²⁴⁴⁵, które określano „stróżem zakonności”. Siostry zobowiązane były do zachowywania milczenia zarówno w kościele, w refektarzu, zakrystii i w dormitarzu, od wieczornego znaku *pro pace*, aż do prymy, ponadto w lecie „godzinę całą przed nieszporem”²⁴⁴⁶. W szerszym kontekście rozumiano je jako środek do zmierzający do wypracowania w sobie ducha pokory, było interpretowane jako postawa aktywna, przez którą kształtowano umiejętność otwarcia się na usłyszane słowo. Milczenie uważane było więc za istotne narzędzie formacyjne i wychowawcze w budowaniu wspólnoty²⁴⁴⁷. Jeśli zachodziła słuszna przyczyna do odbycia rozmowy można było odstąpić od tego wymogu, ale jedynie za zgodą przełożonej, a i wówczas konwersacja miała odbywać się najciszej i najskromniej, bez głośnego wołania, „które idzie z niezakonności i lekkomyślnych obyczajów i jest znakiem ducha rozpuszczonego nieomylnym”²⁴⁴⁸. Siostra nie przestrzegająca powyższych zaleceń podlegała karze i stosownej pokucie. Jeśli, któraś uparczywie nie zachowywała milczenia i nie słuchała napomnień przełożonej, wówczas ściągала na siebie karę, którą powinien wymierzyć jej ojciec wizytator. Podczas naznaczonego okresu milczenia zakonnice, zwłaszcza latem miały zrezygnować z przechadzek i chodzenia do furty²⁴⁴⁹. Poza określonymi porami dnia poświęconymi modlitwie, bernardynki zajmowały się pracą ręczną, która także stanowiła jeden z elementów zakonnego powołania: „służbę pańską odprawiwszy, jako to po jutrzni, po Mszy Świętej śpiewanej i po obiedzie, jeżeli uroczystość święta, jakiego nie zabrania, powinny się panny według łaski od Boga użyczonej ręczną robotą zabawiać za dozwoleństwem starszej, aby wszelka praca szła w poczet inszych wysług przed majestatem Pańskim”²⁴⁵⁰.

²⁴⁴⁴ ks. W. Offiarowicz, *Historia o cudownym Matki Bożej obrazie w Myślenicach z inkwizycyey Jego Mości x. Erazma Kretkowskiego, archidyakona y officiala krakowskiego, sekretarza J. K. M. z pisana. A przez [...] proboszcza i kaznodzieie myślenickiego, dziekana dobczyckiego, do druku podana*. Kraków 1642. w drukarni Stanisława Bertutowicza, k. K 3, K. 4.

²⁴⁴⁵ C. C. Mondonico OSC, *Milczenie*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej...*, kol. 843-858.

²⁴⁴⁶ APBK, rkps W- 25, s. 447.

²⁴⁴⁷ I. Borkowski, *Wielowymiarowość milczenia jako narzędzia wychowawczego i kary w zamkniętej społeczności komunikacyjnej klasztoru klauzurowego*. „Colloquia Anthropologica et Communicativa” T. 8:2015, s. 142-144, 147-149; D. Wider OCD, *Dar życia zakonnego. Rozważania ascetyczne w oparciu o teologię życia zakonnego*. T. 1. Kraków 1982, s. 175.

²⁴⁴⁸ APBK, rkps W- 25, s. 447.

²⁴⁴⁹ Tamże, s. 447-448.

²⁴⁵⁰ Tamże, s. 450.

Zakonnice miały też dbać o jakość śpiewu w trakcie nabożeństw i w związku z tym trzy razy w tygodniu kantorka, bądź inna wyznaczona siostra prowadziła ćwiczenia w tym kierunku. Powinna też przeprowadzać przesłuchania młodszych zakonnicek, tak, by uchwycić „czego się która nauczyła, aby się tym pilniej w ćwiczeniu tym chórowym poczuwały”²⁴⁵¹. Zakonnice miały troszczyć się o ducha wspólnoty, w związku z tym zobowiązane były do pielęgnowania wzajemnej, siostrzanej życzliwości, tak aby „wszelkich poswarków, przeklectwa, złorzeczenia, uszczypliwych przymówek, obmowisk i inszych urażliwych strzegły postępów, gdyż tym nie tylko się miłość zgromadzenia targa, ale i sumnienie zranione i Pańskie imię zostaje znieważone”²⁴⁵². Siostry, które były kłótniwe, niesłusznie obmawiały mogły zostać ukarane utratą *velum* przez cztery niedziele. Szacunek zobowiązane były okazywać nie tylko innym siostrom, ale także służbie klasztornej. Bernardynki we wszystkich działaniach musiały być wierne ślubowi posłuszeństwa, który określono „towarzyszką i przyjaciółką wierną zbawienia” i który jak uważano, ważniejszy był niż wszelkie inne ofiary. W pierwszej kolejności należało się ono przełożonej, potem wikarii, „tak bowiem nie tylko porządek wyciąga, ale też chrześcijańskie i zakonne postanowienia potrzebują, aby młodsze wszystkie starszym i przełożonym poddane i posłuszne były”²⁴⁵³.

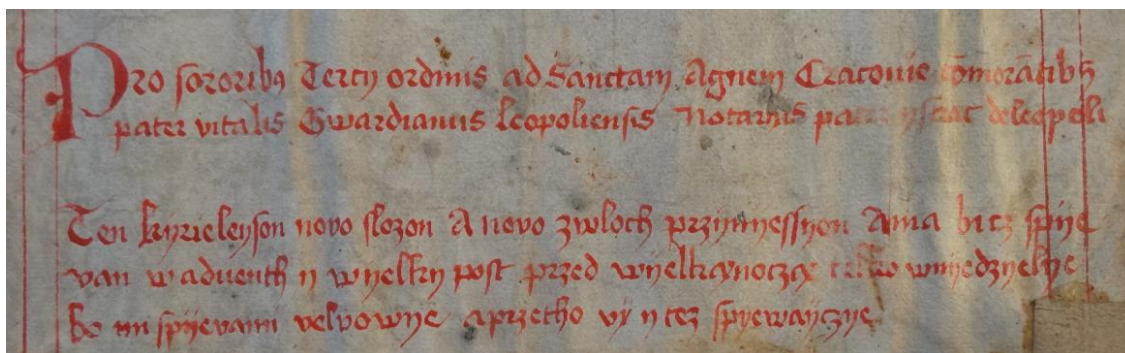
Troska o piękną oprawę nabożeństw, wyrażała się, oprócz doskonalenia umiejętności śpiewu, w staraniach o to, by klasztor posiadał odpowiednie księgi liturgiczne. W drugiej połowie XVI w. gwardian klasztoru we Lwowie o. Witalis przekazał bernardynkom rękopiśmienny graduał, przywieziony z Włoch, przechowywany obecnie w Bibliotece OO. Bernardynów w Krakowie. Księga oprawna jest w deski obciążone skórą, ma na oprawie po cztery metalowe okucia oraz po jednym metalowym kolcu na środku, brak jej grzbietu, a przednia oprawa oderwana została od całości. Na wewnętrznej stronie oprawy, poza informacją o ofiarodawcy oraz o tym dla kogo księga została podarowana, znajduje się wskazówka dotycząca okresu liturgicznego, w jakim, zawarte w niej śpiewy, miały być wykonywane: *Ten Kyrieleyson novo slozon a novo z Wloch przywyessyon a ma bicz spyevan w adventh y wyelky post przed wyelkaynoczy tylko w nyedyelye bo mi spyevami we Lwowye a przeto wy y tez spyewaycze*²⁴⁵⁴.

²⁴⁵¹ Tamże.

²⁴⁵² Tamże, s. 451-452.

²⁴⁵³ Tamże, s. 455.

²⁴⁵⁴ Biblioteka Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie (dalej: BPBK), sygn. 14/RL, Na wewnętrznej stronie oprawy widnieje napis *Pro Sororibus Tertij Ordinis ad Sanctam Agne[te]m Cracoviae*

Il. 33. Fragment wewnętrznej strony oprawy z graduálu należącego do bernardynek od św. Agnieszki,
Źródło: BPBK, sygn. 14/RL

Z drugiej połowy XVI w. zachował się także antyfonarz, który został sprawiony za przełożenia matki *Justyny Wołuckiej*, dzięki zabiegom wikarii *Doroty Kąckiej* oraz ofiarom przekazanym na ten cel przez dobrodziejów²⁴⁵⁵. Zawiera adnotację z datą 10 maja 1579 r., w której zawarto informację o okolicznościach jego powstania oraz wymieniono imiona darczyńców: *1579 V 10 ku chwale Boży te kxzygi są dokonane y sprawyone czasu panny mathki Justyny Wołuczky za pylnym staraniem panny vicary Dorothy Kansky, na które J N kxzyacz Sigmunt doctor dał styry złote, pany Barbara Pietrowa złotniczka dała 20 zł., panna Lucia 3 zł. Ofiarowała. Proscie pana Boga za nie, y they panny która ostathka dołożyła, przed panem Bogiem nie zapominacie*²⁴⁵⁶.

Do rysów charakterystycznych dla duchowości franciszkańskiej zalicza się także pojęcie umiłowanie i wierności Kościołowi, bowiem w nauczaniu św. Franciszka Kościół rozumiany jako wspólnota ludzi wierzących oraz Ewangelia stanowiły nierozzerwalną jedność. Wyrażało się to w posłuszeństwie wobec hierarchii, zarówno papieża, biskupów lokalnych jak szacunku względem ogółu duchowieństwa, a w przypadku bernardynek szczególnie względem zakonu bernardynów, pod opieką, których się znajdowały²⁴⁵⁷.

To umiłowanie Kościoła, zwłaszcza lokalnego, znalazło też odzwierciedlenie w działalności fundacyjnej, prowadzonej przez zakonnice z klasztoru św. Agnieszki. Nie tylko otaczały one kapłanów modlitewną pamięcią, ale wspierały ich poprzez

com[m]ora[n]tib[us] pater vitalis Gwardianus Leopoliensis notarius pater n[ost]er de Leopoli; J. W. Boguniowski SDS, *Rozwój historyczny ksiąg liturgii rzymskiej do soboru trydenckiego i ich recepcja w Polsce*. Kraków 2001, s. 131.

²⁴⁵⁵ K. J. Katak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 277.

²⁴⁵⁶ Tamże.

²⁴⁵⁷ Cz. Gniecki OFM, *Franciszkańska duchowość sióstr...*, s. 138-139; T. Szabó OFM, *Kościół*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej...*, kol. 659-686.

podejmowane inicjatywy. Zofia *Regina* Tarnowska w 1527 r. wniosła prośbę do rektora Uniwersytetu Krakowskiego, a zarazem patrona kościoła św. Mikołaja, aby zezwolił na odstąpienie placu obok probostwa, tak, by można było tam wznieść dom dla mansjonarzy. Władze uczelni odniosły się pozytywnie do tej inicjatywy, widząc w niej szansę na zagospodarowanie pustego i zaniedbanego terenu. W 1529 r. Zofia wyznaczyła specjalny fundusz wieczysty w wysokości 4200 florenów z przeznaczeniem dla ośmiu mansjonarzy przy kościele św. Mikołaja. Trzeciego listopada tegoż roku biskup krakowski Piotr Tomicki dokonał aktu erekcji mansjonarii, która zaczęła funkcjonować dopiero w 1536 r. Jej członkowie zyskiwali utrzymanie i mieszkanie w murowanym domu wzniesionym po południowej stronie prezbiterium oraz pensję. Na uposażenie to składały się dochody pochodzące z zapisów wyderkaffowych²⁴⁵⁸. Zofia otrzymała zgodę króla, wydaną 23 kwietnia 1540 r., na zakup za 1200 florenów czynszu rocznego z przeznaczeniem na uposażenie mansjonarii²⁴⁵⁹. Fundatorka osobiście czuwała nad rozwojem swojego dzieła, które jednak w pełnym zakresie nie zostało zrealizowane, gdyż liczba ośmiu mansjonarzy nigdy nie została osiągnięta. Wiadomo, iż np. w 1599 r. było ich tylko czterech, a na przestrzeni lat ich grono coraz bardziej się zmniejszało²⁴⁶⁰.

Tarnowska podarowała do kościoła św. Mikołaja także dwa kielichy, wymienione w inwentarzu z 1748 r., z których do dziś zachował się jeden, srebrny, datowany na ok. 1529 r. Na jego stopie, pośród rytej dekoracji roślinnej, znajdują się herby rodziców fundatorki Leliwa oraz Korczak²⁴⁶¹. Wyrazem jej troski o Kościół lokalny były także dyspozycje, które zawarła w swym testamencie, spisany 11 października, prawdopodobnie 1547 r. Naznaczyła w nim 200 czerwonych złotych dla mansjonarii przy kościele św. Mikołaja, które złożyła w skarbcu Kolegium Większego Uniwersytetu Krakowskiego oraz wyznaczyła opiekunów dla tejże mansjonarii²⁴⁶².

Róża Strzeżewska została wymieniona wśród dobrodziejek stradomskiego konwentu bernardynów, gdyż uczyniła wiele starań dla upiększenia kościoła klasztornego. Ufundowała szaty liturgiczne: płaszcze, ornaty, humerały, bliżej nieokreślone *preciosa*, obrusy ołtarzowe (*antepedia*), które zostały zakupione w

²⁴⁵⁸ *Liber beneficiorum et benefactorum Universitatis Iagiellonicae in saeculis XV-XVIII*. T. 1: *Fundationes pecunariae Universitatis Iagiellonicae in saeculis XV-XVIII*. Kraków 1999, s. 78-79, 90-91, 104-106, 120.

²⁴⁵⁹ MRPS, T. 1, cz. 1, nr 6857, s. 397.

²⁴⁶⁰ s. J. Dzikowska, *Dzieje kościoła świętego Mikołaja na Wesołej*. „Rocznik Krakowski” R. 30: 1938, s. 167-168; B. Przybyszewski, *Rektorzy i proboszczowie parafii św. Mikołaja w Krakowie*. W: *Studia z dziejów kościoła św. Mikołaja w Krakowie*. Pod red. Z. Klisia. Kraków 2002, s. 24.

²⁴⁶¹ J. Żmudziński, *Zabytki złotnictwa z pierwszej połowy XVI wieku w kościele św. Mikołaja w Krakowie*. W: *Studia z dziejów...*, s. 242-243; *Wawel 1000-2000...*, T. 2, s. 159-160.

²⁴⁶² P. Gąsiorowska, *Tarnowska Zofia w zakonie Regina...*, s. 366.

Wenecji²⁴⁶³. Zmarła w 1566 r. *Agnieszka z Krosna* została zapamiętana jako dobrodziejka krakowskiego klasztoru bernardynów, którym przekazała ponad 100 zł razem ze swymi meblami. Podobnie i siostra *Klara*, współmieszkanka wspomnianej przekazała stradomskim zakonnikom jałmużnę po swoim odejściu do życia wiecznego²⁴⁶⁴.

Swoją pobożność bernardynki rozwijały również poprzez lekturę dzieł o tematyce ascetycznej, pobożnościowej, które wchodziły w zasób klasztornej biblioteczki. Wśród nich z pewnością znajdowała się pozycja *Szata wzorzysta*, autorstwa o. Daniela Zielińskiego. O jej posiadaniu przez zakonnice od św. Agnieszki świadczy zapiska jaka zachowała się na egzemplarzu przechowywanym w Bibliotece Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie²⁴⁶⁵ o następującej treści *ni mogłam tu w swoim klasztorze dostać tej Xiąszki bardzo iey pragnąc. asz klasztoru S. Agnieszki ijest mi darowana więc proszę niebrać mi iey asz posniey jeżeli iaka Bendzie Przełożony moiey wola abym iey dotąd zażywała*. Pozostawiła ją *Barbara Węgierska* († 1776), klaryska z klasztoru św. Andrzeja²⁴⁶⁶. Dzięki niej możemy nie tylko potwierdzić, iż wspomniane dzieło przechowywane było u krakowskich bernardynek i cieszyło się niesłabnącym zainteresowaniem jeszcze w kolejnym stuleciu po jego opublikowaniu, ale także jest niezbitym dowodem na ożywione kontakty pomiędzy zakonnicami z obu wspomnianych konwentów w pierwszej połowie XVIII w.

Wśród dzieł, które znajdowały się w ich klasztornym zasobie należy wymienić jeszcze wykład Ewangelii w całości – *Postilla integra pro dominicis et sanctis*, ks. Jakuba Wujka, „Żywoty Świętych polskich” – *Vitae sanctorum* oraz brewiarz – *Breviarium* w formacie 4°. Można o tym wnioskować na podstawie listu Hieronima Rozdrażewskiego († 1600), biskupa kujawskiego do jego brata Stanisława († 1619), jezuitę, z dnia 14 listopada 1578 r., w którym polecił posłanie wspomnianych ksiązek zakonnicom od św. Agnieszki, określając je *sanctissimis in hac civitate virginibus*. W liście przypomniał, że już jego ojciec Stanisław Rozdrażewski († 1564), był ich dobrodziejem i udzielił im znacznego wsparcia, sprzedając w 1553 r część jeziora w Czernichowie²⁴⁶⁷. Do tematu posłania bernardynkom polskich ksiązek nawiązał jeszcze w liście z 10 stycznia 1579 r. Ponadto wyraził w nim wielce pochlebną opinię na temat pobożności zakonnic od św.

²⁴⁶³ APBK, rkps I-b-20, poz. 29, s. 240.

²⁴⁶⁴ Tamże, poz. 32, s. 241.

²⁴⁶⁵ BPBK, sygn. XVII B 141.

²⁴⁶⁶ Została obłóczona 17 I 1712, pełniła urząd wikarii (1762) i dyskrety (1755 – 1776), LZP, T. 2, s. 294; P. Gąsiorowska, *Konwent klarysek krakowskich...*, Cz. 2: *Aneksy*, s. 80.

²⁴⁶⁷ *Korespondencja Hieronima Rozdrażewskiego*. T. 1: 1567-2 VII 1582. Wyd. P. Czaplewski. Toruń 1937, s. 241-243, nr 165.

Agnieszki. Przywołał transakcję, jaką zawarł z nimi jego ojciec, w zamian za co siostry były zobowiązane zanosić modlitwy za dusze zmarłych i za żyjących członków rodziny oraz za powodzenie królestwa w trakcie pięciu Mszy rocznie. Potwierdził, że wywiązywały się z tej powinności bez zastrzeżeń, za co był im wdzięczny. Zaznaczył, iż tak jak czynią zadość powyższej obietnicy, ze szczególną i godną uwagi pobożnością, tak też w tym mieście wyróżniają się świętością życia, dyscypliny, przestrzegają zakonnej obserwacji, są jakby źródłem światła, które emituje z siebie woń świętej pobożności. A to wszystko czynią, żyjąc w ubóstwie, będąc jedynie wspomagane jałmużnami²⁴⁶⁸.

Na rozwój pobożności bernardynek miał wpływ ich aktywny udział w życiu krakowskich bractw. Bractwa z swej natury były wspólnotami wiernych, zarówno świeckich jak i duchownych, którzy pragnęli, dzięki ściślejszemu jednoczeniu się w ramach usystematyzowanych struktur, rozwijać swą więź z Bogiem, a przez to pogłębiać swe życie duchowe, ale także udzielać sobie wzajemnego wsparcia. Na ich rozwój i siłę oddziaływania, a także popularność duży wpływ miało pojawienie się nowych zakonów, które propagowały powstawanie bractw, nad którymi sprawowali pieczę i duchową opiekę. Bractwa ze szczególną intensywnością, po momencie pewnej zapaści w okresie reformacji, zaczęły rozwijać się w XVI w. po soborze trydenckim i kolejno przez cały XVII wiek²⁴⁶⁹. Być może inspiracją do decyzji o wstępowaniu w ich szeregi były wskazówki duchowe przekazane przez Franciszka Salezego: „Zapisuj się chętnie do bractw miejscowych, zwłaszcza tych, których ćwiczenia przynoszą więcej owoców i zbudowania. Będzie to rodzaj posłuszeństwa bardzo miłego Bogu. Chociaż bowiem Kościół bractw nam nie nakazuje, wszakże je poleca, albowiem obdarza je odpustami i innymi przywilejami, by okazać jak bardzo pragnie, żeby jak najwięcej ludzi brało w nich udział”²⁴⁷⁰.

²⁴⁶⁸ Quam foundationem sicut peculiari atque insigni et rara pietate singulis annis peragunt, ita et in ea civitate vitae sanctimonia disciplinaeque regularis accurata observantia tanquam sanctissima quaedam lumina eo maiorem ex se lucem sanctaeque pietatis odorem emittunt, quanto omni humanarum facultatum praediorumque subsidio destitutae, in paupertate factissima [...] religiosissimae viventes, largis eius civitatis elemosinis sustentari solet, Tamże, s. 252-254, nr 179.

²⁴⁶⁹ K. Kuźmak, *Bractwo kościelne, konfraternia*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1985, kol. 1013-1016; E. Wiśniowski, *Bractwa religijne na ziemiach polskich w średniowieczu*. „Roczniki Humanistyczne” T. 17: 1969, z. 2, s. 52-53; H. Zaremska, *Bractwa w średniowiecznym Krakowie. Studium form społecznych życia religijnego*. Wrocław 1977, s. 37; S. Litak, *Bractwa religijne w Polsce przedrozbiorowe XIII-XVIII wiek. Rozwój i problematyka*. „Przegląd Historyczny” T. 88:1997, z. 3-4, s. 499-523; J. Flaga, *Bractwa religijne w epoce staropolskiej w świetle ich organizacji i struktury wewnętrznej*. „Archiwa, Biblioteki i Muza Kościelne” T. 107: 2017, s. 89-101.

²⁴⁷⁰ F. Salezy, *Filotea, czyli wstęp do życia pobożnego*. Przeł. H. Libiński T. J. Kraków 1931, s. 127.

Przedstawicielki bernardynek można znaleźć w księgach wpisowych kilku bractw licznie i aktywnie działających na terenie Krakowa, zwłaszcza w wieku XVII. Rodowód niektórych z tych wspólnot był jednak znacznie starszy, sięgał nawet XIV w., inne z kolei okres swojej świetności dopiero przeżywały, zainspirowane duchem odnowy zaprowadzonej przez sobór trydencki²⁴⁷¹. I tak do Bractwa Ducha Świętego, które powstało przed 1456 r. przy duchackim kościele św. Krzyża, z inspiracji kanoników regularnych Ducha Świętego *de Saxia*²⁴⁷² wpisała się nieznana bliżej *Cecylia monialis a Bernardinis*. Czy można identyfikować ją z klasztorem św. Agnieszki, trudno jednoznacznie stwierdzić, gdyż nie doprecyzowano przy niej wezwania klasztoru, do którego należała. Jej imię pojawia się na kartach rękopisu w latach 1556 – 1563²⁴⁷³. Z kolei w drugim tomie księgi wpisowej Bractwa Ducha Świętego pod rokiem 1622 wpisały się trzy bernardynki. Były to nieznana z innych źródeł *Regina* Wizgrałówna od św. Agnieszki, *Katarzyna Maciejowska*²⁴⁷⁴ oraz *Justyna Bochowska*²⁴⁷⁵ także zakonnice z klasztoru św. Agnieszki²⁴⁷⁶.

Bernardynki należały do Bractwa Szkaplerznego przy pierwszym kościele karmelitów bosych w Krakowie p. w. Niepokalanego Poczęcia NMP. Jak zaznacza w swym artykule, poświęconym krakowskim bractwom ks. A. Bruździński, o jego istnieniu wspomniał w 1616 r. Ludwik Kromer, rajca krakowski we wstępie do tłumaczenia pracy flamandzkiego jezuita Leonarda Leys – „Narada, której wiary mamy się trzymać”, pisząc, iż prowadzą je „reformowane Carmelity”²⁴⁷⁷. W Archiwum Generalnym Karmelitów Bosych w Rzymie przechowywane są wypisy z Katalogu Bractwa Szkaplerznego, które działało przy ich pierwszym kościele Krakowie²⁴⁷⁸. W latach 1606-1622 do jego grona zostało przyjętych 785 członków, zarówno osób duchownych jak i świeckich. W poczet jego członkiń wpisały się określone wprost jako zakonnice z klasztoru św. Agnieszki:

²⁴⁷¹ A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym Krakowie. Zarys problematyki*. W: *Historia świadectwem czasów. Księdzu profesorowi Tomaszowi Zahajkiewiczowi*. Pod red. W. Bielaka, S. Tylusa SAC. Lublin 2006, s. 103-104.

²⁴⁷² K. Antosiewicz, *Bractwo Ducha Świętego, jego geneza i rozwój*. W: *Christianitas et cultura Europae. Księga jubileuszowa profesora Jerzego Kłoczowskiego*. Cz. 1. Pod red. H. Gapskiego. Lublin 1998, s. 43-44.

²⁴⁷³ BJ, rkps 6771 II: Registrum confraternitatis Sancti Spiritus Anno Domini 1540-1566, k. 235v, 252, 269, 283v, 295v, 309, 323v, 336.

²⁴⁷⁴ Prawdopodobnie Katarzyna *Prudencja* Maciejowska, zastanawiające jednak, iż wpisana została jedynie pod świeckim imieniem.

²⁴⁷⁵ Możliwe, iż jest to Justyna *Bibiana* Boczkowska, również została wpisana jedynie pod swoim świeckim imieniem.

²⁴⁷⁶ ANK Akta miasta Krakowa, rkps 3320: Registrum confraternitatis sancti Spiritus anno Domini MDLXVI MDLXVI [in conventu s. Spiritus Cracoviae] 1566-1647, s. 188.

²⁴⁷⁷ A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 2, 21.

²⁴⁷⁸ Za udostępnienie kopii materiałów serdecznie dziękuję P. Mateuszowi Zimmemu.

*Elżbieta Lusiecka*²⁴⁷⁹, *Elżbieta Kowalikówna/Kowalkówna*²⁴⁸⁰, *Charitas Gnońska*²⁴⁸¹, *Damiana Rogozińska*²⁴⁸², *Marianna Domicela Stadnicka*²⁴⁸³, *Teresa Zadzikówna*²⁴⁸⁴, *Wiktoria Cinisówna*²⁴⁸⁵. Wśród nich wymienione zostały zakonnice mylnie zaliczone w poczet stradomskich bernardynek²⁴⁸⁶, gdyż były one klaryskami z krakowskiego klasztoru św. Andrzeja: *Elżbieta Rokowska* (†1643)²⁴⁸⁷, *Elżbieta Racietkowska* (†1648)²⁴⁸⁸, *Elżbieta Charcewska* (†1657)²⁴⁸⁹, *Urszula Montelupanka* (†, 1628)²⁴⁹⁰, *Barbara Miechowicka*²⁴⁹¹, *Barbara Ostrowska* (†1637)²⁴⁹², *Barbara Gidicyńska* (†1668)²⁴⁹³. W grupie zakonnice określonych jako te pochodzące z różnych, niedoprecyzowanych klasztorów – *Moniales Diversarum Religionum*²⁴⁹⁴, można odnaleźć, potwierdzone jednakże w innych źródłach, przedstawicielki bernardynek od św. Agnieszki: *Jadwigę Bnielską*²⁴⁹⁵, *Dorotę Rastowską*²⁴⁹⁶, *Salomeę Rudnicką*²⁴⁹⁷.

Stradomskie bernardynki należały także do Bractwa Szkaplerznego przy kościele karmelitów trzewickowych na Piasku w Krakowie, które było najstarszym bractwem tego typu na ziemiach polskich. Miało własną kaplicę na cmentarzu kościelnym i bogato uposażoną zakrystię. Należało do najliczniejszych i najbardziej dynamicznych wspólnot w Krakowie²⁴⁹⁸. Pod datą 17 września 1614 r. w części zatytułowanej „Regestr Sióstr Reguły S. Franciszka pokutujących u S. Jagnieszki, które imiona swe podali do Bractwa

²⁴⁷⁹ Archivum Generale Ordinis Carmelitarum (dalej: AGOC), ms. 304f, s. 456, nieznaną z innych źródeł, wymienioną przez M. Borkowską w wykazie zakonnice niewiadomego klasztoru jako *Elżbieta Łupiecka*, LZP, T. 2, s. 494.

²⁴⁸⁰ AGOC, ms. 304f, s. 456.

²⁴⁸¹ Tamże.

²⁴⁸² Tamże.

²⁴⁸³ Tamże.

²⁴⁸⁴ Tamże.

²⁴⁸⁵ Tamże, wymieniona przez M. Borkowską w wykazie zakonnice niewiadomego klasztoru, LZP, T. 2, s. 491.

²⁴⁸⁶ AGOC, ms. 304f, s. 456.

²⁴⁸⁷ LZP, T. 2, s. 280.

²⁴⁸⁸ Prawdopodobnie *Elżbieta Radziątkowska*, LZP, T. 2, s. 281.

²⁴⁸⁹ Prawdopodobnie *Elżbieta Charzowska*, Tamże.

²⁴⁹⁰ Tamże.

²⁴⁹¹ Tamże, s. 278.

²⁴⁹² Tamże, s. 280.

²⁴⁹³ Prawdopodobnie *Barbara Gidzianka*, LZP, T. 2, s. 281.

²⁴⁹⁴ AGOC, ms. 304f, s. 456.

²⁴⁹⁵ Prawdopodobnie tożsamą z *Jadwigą Bujalską*, znaną z innych źródeł, a wymienioną przez M. Borkowską w wykazie zakonnice niewiadomego klasztoru, LZP, T. 2, s. 490.

²⁴⁹⁶ Możliwe, iż tożsama z *Dorotą Raszkowską* wpisaną w 1614 r. do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych, wymieniona przez M. Borkowską w wykazie zakonnice niewiadomego klasztoru, LZP, T. 2, s. 494.

²⁴⁹⁷ Wymieniona przez M. Borkowską w wykazie zakonnice niewiadomego klasztoru, LZP, T. 2, s. 495.

²⁴⁹⁸ B. Panek OCarm., *Dzieje bractwa Szkaplerza Świętego przy kościele Karmelitów w Krakowie na Piasku do końca XVII wieku*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” T. 10: 1963, z. 3, s. 43, 47-55; A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 122-123.

tegoż Skaplerza” wpisały się do niego pięćdziesiąt cztery bernardynki od św. Agnieszki na czele z przełożoną *Anną* Porębską i wikarią *Zofią* Gostyńską²⁴⁹⁹.

Tabela 18. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Szkaplerznego

L. p.	Imię i nazwisko	Data
1.	<i>Anna</i> Porębska, przełożona	17 IX 1614
2.	<i>Zofia</i> Gostyńska, wikaria	17 IX 1614
3.	<i>Urszula</i> Zębianka	17 IX 1614
4.	<i>Barbara</i> Kącka	17 IX 1614
5.	<i>Anna</i> Radomska	17 IX 1614
6.	<i>Regina</i> Wolborzówna	17 IX 1614
7.	<i>Teofila</i> Winiarska	17 IX 1614
8.	<i>Klara</i> Gładyszówna	17 IX 1614
9.	<i>Eufrazja</i> Żebrowska	17 IX 1614
10.	<i>Krystyna</i> Wilkowska	17 IX 1614
11.	<i>Zuzanna</i> Szczucka	17 IX 1614
12.	<i>Marina</i> Stojeńska	17 IX 1614
13.	<i>Agnieszka</i> Płazianka	17 IX 1614
14.	<i>Charitas</i> Gnoieńska	17 IX 1614
15.	<i>Wiktoria</i> Curusówna	17 IX 1614
16.	<i>Humilitas</i> Złocka	17 IX 1614
17.	<i>Febronia</i> Korycka	17 IX 1614
18.	<i>Ezmaryja</i> Maciejowska	17 IX 1614
19.	<i>Felicytas</i> Sierpułtowska	17 IX 1614
20.	<i>Benedykta</i> Halllerówna	17 IX 1614
21.	<i>Dorota</i> Raszkowska	17 IX 1614
22.	<i>Katarzyna</i> Justamentówna	17 IX 1614
23.	<i>Justyna</i> Korytkówna	17 IX 1614
24.	<i>Konstancja</i> Świerzcowska [Świeżowska]	17 IX 1614
25.	<i>Cecylia</i> Swiekówna	17 IX 1614
26.	<i>Klemencja</i> Nagotówna	17 IX 1614
27.	<i>Marianna</i> Mstowska	17 IX 1614
28.	<i>Ludgarda</i> Zebrzydowska	17 IX 1614
29.	<i>Petronela</i> Sielska	17 IX 1614
30.	<i>Jadwiga</i> Bujalska	17 IX 1614
31.	<i>Salomea</i> Rudnicka	17 IX 1614
32.	<i>Florencja</i> Paplińska	17 IX 1614
33.	<i>Ludwina</i> Truskulawska	17 IX 1614
34.	<i>Apolinara</i> Maciejowska	17 IX 1614
35.	<i>Damiana</i> Rogozińska	17 IX 1614
36.	<i>Anastazja</i> Bobrownicka	17 IX 1614
37.	<i>Agata</i> Głównyńska	17 IX 1614
38.	<i>Julianna</i> Pernusówna	17 IX 1614

²⁴⁹⁹ AKKr, rkps 784/291, s. 409-410.

39.	<i>Marta Raczkowska</i>	17 IX 1614
40.	<i>Magdalena Pychowska</i>	17 IX 1614
41.	<i>Łucja Dobrzowiecka [Dobrzyniecka]</i>	17 IX 1614
42.	<i>Teresa Zadzikówna</i>	17 IX 1614
43.	<i>Franciszka Branicka</i>	17 IX 1614
44.	<i>Helena Pukarzowska</i>	17 IX 1614
45.	<i>Krystyna Górska</i>	17 IX 1614
46.	<i>Domicella Stadnicka</i>	17 IX 1614
47.	<i>Bibiana Boczkowska</i>	17 IX 1614
48.	<i>Eustachia Borkówna [Borkowska]</i>	17 IX 1614
49.	<i>Potencja Hamcówna</i>	17 IX 1614
50.	<i>Kunegunda Krupczanka</i>	17 IX 1614
51.	<i>Prudencja Maciejowska</i>	17 IX 1614
52.	<i>Emerencja Glinówna</i>	17 IX 1614
53.	<i>Elżbieta Kowalikówna</i>	17 IX 1614
54.	<i>Beata Dębińska</i>	17 IX 1614

Źródło: AKKr, rkps 784/291, s. 409-410.

Informacja ta nie tylko potwierdza, iż była im bliska duchowość karmelitańska i kult szkaplerza świętego, ale zaświadcza również o liczebności ich wspólnoty, z okresu, kiedy to nie zachowała się metryka klasztoru. Dzięki informacjom o zaangażowaniu bernardynek w działalność wspomnianego bractwa, możliwe było również poznanie nazwisk zakonnic nie występujących w innych znanych źródłach jak chociażby *Cecylii Świekówny*, *Eufrazji Żebrowskiej* *Ludwiny Truskulawskiej* czy *Agata Głowczyńskiej*²⁵⁰⁰.

Bernardynki od św. Agnieszki odnaleźć można także jako członkinie Arcybractwa Najświętszego Sakramentu i Pięciu Ran Pana Jezusa. Bractwo Najświętszego Sakramentu, działające od 1343 r. przy kościele pw. Bożego Ciała na Kazimierzu, było najstarszą konfraternią zrzeszającą świeckich na terenie aglomeracji krakowskiej. Powstało dzięki zaangażowaniu duchownych związanych z katedrą krakowską, m.in. ks. Jana Deczkonisa († 1347), kanonika krakowskiego oraz ks. Jarosława († przed 1369), pierwszego proboszcza parafii Bożego Ciała. Utworzyli je zaś członkowie cechów sukienniczego i rzeźniczego. Początkowo miało ono rys typowo eucharystyczny, związany z wezwaniem kościoła, a jego członkowie brali udział w procesjach eucharystycznych oraz towarzyszyli kapłanowi, gdy udawał się do chorych. W XV w., gdy bractwo otrzymało kaplicę pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Trzech

²⁵⁰⁰ Tamże.

Króli, doszło także do zmiany jego nazwy na Bractwo Najświętszej Maryi Panny²⁵⁰¹. Do odnowy bractwa w początku wieku XVII przyczynił się ówczesny przeor klasztoru kanoników regularnych laterańskich ks. Marcin Kłoczyński (1562-1644)²⁵⁰². Dzięki jego staraniom w 1616 r. zostało ono przyłączone do Arcybractwa Przenajświętszego Sakramentu i Pięciu Ran Chrystusowych przy kościele św. Wawrzyńca *in Damaso* w Rzymie, co wpłynęło również na zmianę oficjalnej nazwy²⁵⁰³.

Album z wykazem jego członków zaczęto tworzyć w l. 70 XVII w., był on gotowy w 1674 r., co potwierdza adnotacja wewnątrz księgi. Skopiowano jednak do niego dwa wcześniejsze wykazy członków bractwa: najstarszy z lat 1551-1612 jako ciągłą listę bez jasno wydzielonych ram chronologicznych oraz kolejną obejmującą lata 1616-1673, zawierającą podział według dziesięcioleci²⁵⁰⁴. Jak podaje ks. Łatak bractwo było szczególnie popularne wśród urzędników miejskich, wpisywali się do niego burmistrzowie i rajcy kazimierscy oraz w przeważającej większości obywatele Kazimierza trudniący się rzemieślniczą profesją. Mieszczanie krakowscy, szlachta, przedstawiciele duchowieństwa oraz członkowie innych wspólnot zakonnych stanowili jedynie 10 % ogólnej liczby jego członków²⁵⁰⁵. Wśród tej grupy warto zauważyć zaangażowanie krakowskich bernardynek od św. Agnieszki. Jako członkinie bractwa wpisane w latach 1612-1616 można wymienić: *Petronelę Sielską*²⁵⁰⁶, *Anastazję Bobrownicką*, *Kunegundę Krupczankę*, *Teodorę Gruszczeńską*, *Mariannę Mstowską*, wikarię, *Potencję Hamcównę*, *Prudencję Maciejowską*, *Agnieszkę Płaziankę*, *Eustachię Borkowską*, *Jadwigę Bujalską*, *Domicelę Stadnicką*²⁵⁰⁷. Na kolejnych kartach księgi odnaleźć można *Damianę Borkównę* określoną wprost jako *monialis S. Agnetis*²⁵⁰⁸, w innym miejscu wpisane wspólnie jako *professae S. Agnetis in Stradom: Dorotę*

²⁵⁰¹ Z. Jakubowski, CRL, *Początki Bractwa Najświętszego Sakramentu przy kościele Bożego Ciała w Krakowie*. „Nasza Przeszłość” T. 36: 1971, s. 164-169; A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 2; K. Łatak CRL, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*. Ełk 1999, s. 290291; Tenże, *The Album of the Archconfraternity of the Blessed Sacrament and Five Wounds of Our Lord Jesus Christ at the Corpus Christi Church in Krakow. A gem of old Polish sacred art an invaluable historical source*. „Folia Historica Cracoviensia” T. 26: 2020, nr 1, s. 127.

²⁵⁰² J. Bieniarzówna, *Kłoczyński (Kłociński) Marcin (1562-1644)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 13. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1967-1968, s. 54.

²⁵⁰³ A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 3.

²⁵⁰⁴ K. Łatak CRL, *The Album of the Archconfraternity...*, s. 133-134.

²⁵⁰⁵ Tenże, *Kanonicy regularni laterańscy...*, s. 293.

²⁵⁰⁶ ABC, rkps, b. sygn.: *Liber vitae eorum quos Deus ut hereditatem capiant sempiternam...*, k. 23v.

²⁵⁰⁷ Tamże, k. 24. Za zwrócenie uwagi na ważność tego źródła dla tematyki bernardynek i podzielenie się wypisami źródłowymi serdecznie dziękuję s. Katarzynie Abramczuk OSA.

²⁵⁰⁸ Tamże, k. 25v., z innych źródeł wiadomo, iż rozpoczęła nowicjat ok. 1621, więc wpisać mogła się do bractwa jako zakonnica już po tym roku.

Rastowską, *Salomeę* Rudnicką, *Klarę* Regulską, *Franciszkę* Jordanównę, *Apolinarę* Oświęcimównę, *Terencjanę* Rajską, *Humiltas* Dębińską oraz *Magdalenę* *Joannę* Porębską²⁵⁰⁹. W latach 1630-1640 do bractwa wpisały się *Ludwina* Rarowska oraz *Krystyna* Górską, profeski klasztoru św. Agnieszki²⁵¹⁰, a w latach 1640-1650 *Febronia* Korycka, *Innocencja* Dębińska oraz *Magdalena* Pychowska, również określone jako profeski z klasztoru św. Agnieszki²⁵¹¹. W okresie między 1650-1660 odnotowano wpis określonej jako *Venerabilis et Nobilis* panny *Aleksandry* Lenczowskiej²⁵¹². Z kolei w 1685 wpisały się wspólnie następujące bernardynki: *Eufrozyna* Liferówna, *Aleksandra* Rościszewska, *Antonina* Błońska, *Konstancja* Tomaszowska, *Elżbieta* Jaszowska, *Franciszka* Szonowska oraz *Petronela* Podczaska²⁵¹³. Pod datą 3 maja 1713 r. wpisała się cała wspólnota klasztoru św. Agnieszki. Były to *Marianna* Słomińska, *Franciszka* Szonowska, *Ludgarda* Wolska, *Gabriela* Czerna, *Krystyna* Strusówna, *Petronela* Podczaska, *Joanna* Borowska, *Magdalena* Kossowska, *Aniela* Skociszowska, *Wiktoria* Grotówna, *Ludwika* Jagniętkowska, *Salomea* Jerlandówna²⁵¹⁴.

Bezpośrednio po nich wpisano także świeckie panny o szlacheckim pochodzeniu: *Salomeę* Dębińską, *Annę* Strusównę oraz *Konstancję* Morsztynównę²⁵¹⁵. Można utożsamiać je z późniejszymi zakonnicami od św. Agnieszki, bowiem już w roku następnym rozpoczęły tamże nowicjat jako *Katarzyna* (Dębińska) i *Helena* (Strusówna), a w 1718 r. *Bronisława* (Morsztynówna). W marcu 1741 r. do bractwa wpisała się podana jedynie z imienia zakonnica *Brygida*²⁵¹⁶. Dzięki informacjom z metryki klasztoru św. Agnieszki można doprecyzować, iż była to *Brigida* Kleczeńska²⁵¹⁷. W 1741 r. odnotowano także wpis kolejnych bernardynek, którymi były profeski: *Anna* Czerna, *Hiacynta* i *Michalina* Kurdwanowskie²⁵¹⁸, *Jadwiga* Widzowska²⁵¹⁹. W momencie, gdy były przyjmowane do bractwa towarzyszyły im również jeszcze jako świeckie panny: *Elżbieta* Gostkowska, panna z Podgórza, która rozpoczęła nowicjat w roku następnym

²⁵⁰⁹ Tamże, k. 28, wszystkie zakonnice znane są innych źródeł, żyjące w wieku XVII w.; bardzo cenna informacja, gdyż jest to jedyne znane źródło, które podaje imię chrzestne zakonnicy *Joanny* Porębskiej oraz wymienia *Terencjannę* Rajską, wpisaną jeszcze jedynie do nekrologu klasztorowego, ale bez daty rocznej, zmarłą prawdopodobnie po potopie szwedzkim.

²⁵¹⁰ Tamże, k. 28v.

²⁵¹¹ Tamże, k. 31.

²⁵¹² Także, k. 40v.

²⁵¹³ Tamże, k. 69.

²⁵¹⁴ Tamże, k. 90v.

²⁵¹⁵ Tamże.

²⁵¹⁶ Tamże, k. 97v.

²⁵¹⁷ ABKr., rkps 221, s. 11, 87.

²⁵¹⁸ Mylnie odnotowane jakie Kurdywanowskie.

²⁵¹⁹ ABC, rkps, b. sygn., Liber vitae..., k. 100.

przyjmując imię *Gabriela*, Anna Majeronowska, panna z Krakowa, która wstąpiła do nowicjatu dnia 28 maja tegoż roku, obierając imię *Aniela* oraz Jadwiga Wojnowska, pochodząca z powiatu wieluńskiego, która jako *Agnieszka*, wkroczyła na drogę życia zakonnego 20 sierpnia tegoż roku²⁵²⁰.

Bernardynki licznie zasiliły również szeregi Bractwa Różańcowego, działającego przy klasztorze krakowskich dominikanów pw. Trójcy Przenajświętszej, najprawdopodobniej już od końca XV w.²⁵²¹. Pod datą 8 września 1601 r. wpisały się znane jedynie z imienia zakonnica *Urszula virgo monialis a S. Agnete* oraz *Eufraxia* być może *Eufrazja virgo ordinis minoris ex monasterio S. Agnetis in Stradom*²⁵²², w styczniu 1611 r. *Charitas* Gnojowska, zapewne Gnojeńska²⁵²³ oraz *Jadwiga* Bielska, nieznana z innych źródeł²⁵²⁴. Pod datą 1 stycznia 1613 r. wpisała się nieznana z nazwiska *Potencjana virgo monialis ex cenobis Agnetis Cracoviensis*²⁵²⁵, a 2 lutego tegoż roku *Eufrozyna* Wołucka²⁵²⁶ oraz co ciekawe przyszła bernardynka Katarzyna Dębińska²⁵²⁷, wówczas jeszcze jako świecka panna, córka Andrzeja Samuela Dębińskiego. Z osób związanych z klasztorem św. Agnieszki na kartach bractwa pod datą 15 sierpnia 1614 r. można odnaleźć wzmiankę o Andrzeju Zebrzowskim, posługaczu tamtejszego kapelana²⁵²⁸. W drugą niedzielę stycznia 1618 r. do bractwa wstąpiła *Eustachia*²⁵²⁹, nieznana z nazwiska, określona jako *virgo monialis Ord. S. Bernardini*, czy była ona bernardynką od św. Agnieszki czy też może stradomską koletką, trudno jednoznacznie zawyrokować. Pod datą 6 stycznia 1619 r. w szeregi bractwa wstąpiły *Kunegunda* Krupczanka²⁵³⁰ *monialis Ord. Minor. De Obsevancia* oraz *Klara* Regulska²⁵³¹ *monialis eisdem Ord. Minoris ut supra*. Dzięki dostępności innych źródeł w tym wypadku można z całą pewnością stwierdzić, iż chodzi o bernardynki od św. Agnieszki. Ponadto *Klara* wpisana jest pod rokiem 1619 dwukrotnie i właśnie przy kolejnym wpisie uściślono, iż była bernardynką przy kościele św. Agnieszki²⁵³². W 1621 r. oraz w 1622 r. również dwukrotnie została

²⁵²⁰ Tamże.

²⁵²¹ A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 111-113.

²⁵²² Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów (dalej: APD Kraków), rkps Kr B1, k. 32v.

²⁵²³ APD Kraków, rkps Kr B1, k. 56v.

²⁵²⁴ Tamże, k. 58.

²⁵²⁵ Tamże, k. 60.

²⁵²⁶ Tamże, k. 61.

²⁵²⁷ Tamże, k. 61v.

²⁵²⁸ Tamże, k. 62v.

²⁵²⁹ Tamże, k. 71v.

²⁵³⁰ Tamże, k. 73v.

²⁵³¹ Tamże.

²⁵³² Tamże, k. 74v.

zapisana Elżbieta *Konstancja Świerzowska*. Tym cenniejsza jest ta wzmianka, gdyż zaznaczono w niej również chrzestne imię zakonnicy, nie występujące w innych źródłach. Do bogatej nomenklatury stradomskich bernardynek warto dodać jeszcze, iż zapisano ją jako *monialis Ord. S. Francisci alias S. Clare ex conventu S. Agnetis Cracov*²⁵³³.

Bractwo Paskowe św. Augustyna i św. Moniki powstało w 1604 r. przy kościele augustianów na Kazimierzu pw. św. Katarzyny, nosiło wezwanie Matki Bożej Pocieszenia. Zostało powołane, za zezwoleniem generała zakonu augustianów, przez prowincjała polskiej prowincji tegoż zakonu, Jakuba Mojskiego. Jego podstawowym celem było oddawanie czci Matce Bożej Pocieszenia i przestrzeganie Bożych przykazań. Nazwa bractwa odnosiła się do czarnego paska noszonego przez augustianów, a nawiązującego do wizji św. Moniki, która miała ujrzeć Matkę Bożą przepasaną rzemiennym paskiem, symbolem czystości. Trzon członków bractwa stanowili w większości mieszcianie kazimierscy i krakowscy²⁵³⁴. Podobnie i zakonnice z klasztoru św. Agnieszki licznie zasiliły jego szeregi i wydaje się, sądząc po imponującej liczbie jego członkiń, iż cieszyło się ono niesłabnącą popularnością na przestrzeni wielu lat. Listę bernardynek wpisanych do Bractwa Paskowego zawiera poniższe zestawienie.

Tabela 19. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Paskowego

L. p.	Imię i nazwisko	Data
1.	<i>Klara Rogoiska</i> [Regulska] „zakonnica Ś. Klary klasztoru Ś. Jagnieszki”	15 VIII 1634
2.	<i>Łucja Dobrzyniecka</i> „zakonnica św. Franciszka u Ś. Agnieszki”	IX 1640
3.	<i>Magdalena Grochowska</i> „zakonnica św. Franciszka u Ś. Agnieszki”	1640
4.	<i>Prudencja Maciejowska</i>	29 II 1644
5.	<i>Teodora Gruszczyńska</i>	29 II 1644
6.	<i>Katarzyna Biecka</i>	29 II 1644
7.	<i>Terencjana Rajska</i>	29 1644
8.	<i>Ludwina Rasowska</i>	29 1644
9.	<i>Apolinara Oświęcimówna</i>	29 1644
10.	<i>Magdalena Pychowska</i>	29 1644
11.	<i>Humilitas Dębińska</i>	20 III 1644
12.	<i>Marina Rossowska</i>	20 III 1644

²⁵³³ Tamże, k. 78, 80v.

²⁵³⁴ A. Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym...*, s. 121-122.

13.	<i>Marianna Kotlicka</i>	20 III 1644
14.	<i>Anastazja Bobrownicka</i>	IV 1644
15.	<i>Kunegunda Krupczanka „zakonnica S. Franciszka od S. Agnieszki konwentu stradomskiego”</i>	IX 1647
16.	<i>Cecylia Orzechowska „zakonnica S. Franciszka od S. Agnieszki konwentu stradomskiego”</i>	IX 1647
17.	<i>Urszula Oświęcimówna „Zakonu S. Klary od S. Agnieszki”</i>	1647
18.	<i>Barbara Chlewicka „zakonu S. Franciszka od S. Agnieszki”</i>	X 1647
19.	<i>Franciszka Jordanówna „zakonnica S. Franciszka od S. Agnieszki”</i>	III 1648
20.	<i>Franciszka Branicka „zakonnica S. Franciszka de Observ. od S. Agnieszki konwentu”</i>	II 1649
21.	<i>Teresa Zadzikówna już jako matka klasztoru św. Józefa</i>	VII 1650
22.	<i>Religiosa Soror s. Clarae a S. Agnete Anna Kniperówna</i>	1664
23.	<i>Charitas Łącka S. Agnieszki</i>	1680
24.	<i>„Wielebne w Chrystusie Panny Zakonne od S. Agnieszki” Ludgarda Belinówna</i>	1687
25.	<i>Wiktoria Trzebińska</i>	1687
26.	<i>Helena Pinociówna</i>	1687
27.	<i>Elżbieta Jaszowska</i>	1687
28.	<i>Franciszka Szonowska</i>	1687
29.	<i>Petronela Podczaska</i>	1687
30.	<i>Teresa Maciejowska</i>	1687
31.	<i>Angella Januszowska</i>	1687
32.	<i>Antonina Błońska</i>	1687
33.	<i>Benedykta Oraczowska</i>	1687
34.	<i>Salomea Irlandówna</i>	1687
35.	<i>Rozalia Woińska [Wojeńska]</i>	1687
36.	<i>Modestia Kęcka [Księżka]</i>	1687
37.	<i>Patientia Ligęzianka</i>	1687
38.	<i>Klara Wierońska [Bierońska]</i>	1687
39.	<i>Aleksandra Rościszowska</i>	1687
40.	<i>Panny Zakonne od S. Agnieszki Ludgarda Belinówna</i>	7 IX 1685
41.	<i>Elżbieta Jaszowska</i>	1685
42.	<i>Franciszka Szonowska</i>	1685
43.	<i>Petronela Podczaska</i>	1685
44.	<i>Wiktoria Trzebińska</i>	1685
45.	<i>Helena Pinocianka</i>	1685
46.	<i>Katarzyna Gawrońska „zakonnica Reguły S. Franciszka klasztorze S. Agnieszki”</i>	15 VIII 1700

47.	<i>Anna Czerna „tegoż zakonu i klasztorą”</i>	15 VIII 1700
48.	<i>Urszula Kleczyńska [Kleczeńska]” tegoż zakonu i klasztorą”</i>	15 VIII 1700
49.	<i>Kunegunda Strusówna Ord. S. Francisci</i>	4 IX 1705 [<i>In festo Consolationis</i>]
50.	<i>Anna Gostkowska suscepta ad Confrater. Virgo saecularis [...] ex monasterio</i>	15 XII 1715
51.	<i>Wiktoria Grotówna Ord. S. Francisci suscepta et inscripta</i>	19 XII 1717
52.	<i>Klara Nielepcówna „zakonnica od S. Agnieszki”</i>	1718
53.	<i>Hiacynta Kurdwanowska „Z. S. Franciszka”</i>	IV 1748
54.	<i>Ludwika Jagniętkowska „zakonu S. Franciszka”</i>	II 1749
55.	<i>Jadwiga Orłowska „zakonu S. Franciszka” (czyżby tożsama z Jadwigą Pacjencją Orlińską?)</i>	1749
56.	<i>Antonina Gumieniecka „zakonu S. Franciszka”</i>	1753

Źródło: ANK, rkps Aug. 447, s. 158, 224, 226, 244-245, 264, 266, 268, 270, 278, 286, 346, 506, 526, 540, 587, 614, 654, 658, 660, 772, 776, 781, 806.

Pierwszą odnalezioną zakonnica od św. Agnieszki była wpisana *Klara* Regulska wpisana pod datą 15 sierpnia 1634 r.²⁵³⁵. Jak wynika z powyższego zestawienia bernardynki wstępowały do bractwa aktywnie przez cały wiek XVII w. Informacje o niektórych z nich są tym cenniejsze, gdyż pojawiają się tam zakonnice nie notowane w innych źródłach jak *Katarzyna Biecka*²⁵³⁶ wpisana w 1644 r, czy też takie o których posiadamy bardzo skąpe informacje jak *Marina Rossowska*²⁵³⁷, znana z metryki klasztornej jako *Maryna* Rossoszanka, z odnotowanym jedynie z rokiem śmierci²⁵³⁸. Znalazła się tam również przyszła bernardynka, zapisana jeszcze jako świecka panna *Anna Gostkowska*²⁵³⁹ pod datą 15 grudnia 1715 r., jednak z dopiskiem *ex monasterio*, co świadczy, że przebywała już wówczas w klasztorze, przygotowując się do rozpoczęcia nowicjatu, co nastąpiło 26 stycznia 1716 r.²⁵⁴⁰. Do bractwa wpisał się w 1718 r. o. Franciszek Borzykowski, bernardyn²⁵⁴¹. Może zachęcał także do tego bernardynki, z

²⁵³⁵ ANK, rkps Aug 447: Księga Arcybractwa Paskowego 1605-1866, s. 158.

²⁵³⁶ Tamże, s. 244.

²⁵³⁷ Tamże, s. 245.

²⁵³⁸ ABKr., rkps 221, s. 175.

²⁵³⁹ ANK, rkps Aug 447, s. 654.

²⁵⁴⁰ ABKr., rkps 221, s. 9.

²⁵⁴¹ ANK, rkps Aug 447, s. 661.

którymi jak wiadomo zakonnicy ze Stradomia posiadali ścisły kontakt. W styczniu 1762 r. do bractwa wstąpiły Salomea Bogdańska oraz Małgorzata Żelazowska, o których zapisano, iż były od św. Agnieszki. Nie były one jednak bernardynkami, gdyż skład wspólnoty z tego czasu jest dobrze rozpoznany i metryka klasztorna nie odnotowała wspomnianych osób. Można jedynie przypuszczać, iż zamieszkiwały przy klasztorze, być może jako rezydentki²⁵⁴².

Bractwo Świętego Anioła Stróża, zatwierdzone w dniu 30 sierpnia 1626 r. przez papieża Urbana VIII, znajdowało się pod opieką paulinów. Funkcjonowało już od 2 lutego 1626 r. przy ich krakowskim kościele pw. św. Stanisława na Skałce. W 1642 r. zostało ponownie erygowane przez prowincjała o. Andrzeja Gołdonowskiego, tak by ukrócić wszelkie wątpliwości, co do ważności jego istnienia, jako że zaczęło funkcjonować jeszcze przed zatwierdzeniem przez Stolicę Apostolską. Jak wskazywała nazwa bractwa jego podstawowym zadaniem było oddawanie czci Świętym Aniołom Stróżom. Kult Anioła Stróża rozwinął się w późnym średniowieczu, ale dopiero papież Paweł V w 1608 r. zezwolił na obchodzenie święta Aniołów Stróżów w całym kościele, wyznaczając na nie dzień po uroczystości Św. Michała Archanioła. Bractwo istniało do 1782 r., o czym świadczą wpisy jego członków. Na jego upadek wpływ miały prądy oświeceniowe, bowiem rok po zajęciu ziem polskich przez Austrię cesarz Józef II skasował wszelkie bractwa istniejące w zaborze austriackim. Ponownie do istnienia zostało przywrócone dopiero w 1870 r.²⁵⁴³.

W 1627 widnieją wpisane nieznana bliżej *Eufrazja Brodrowska Ordinis S. Francisci*, a tuż poniżej *Febronia Korycka*, z dopiskiem *eiusdem Ordinis*²⁵⁴⁴. Korycka występuje w innych źródłach, możemy więc doprecyzować, iż była bernardynką od św. Agnieszki. Skoro więc zanotowano, iż była tejże reguły, co *Eufrazja*, można i tą pierwszą z pewną ostrożnością zaliczyć w poczet stradomskiej wspólnoty. Dnia 8 października 1650 r. do bractwa zapisała się *Franciszka Jordanówna*²⁵⁴⁵ określona jako *monialis S. Francisci S. Agnetis* oraz *Marianna Kotlicka*²⁵⁴⁶ zapisana jako *monialis S. Francisci Strictioris Observ.* Dzięki innym wzmiankom źródłowym można jednak potwierdzić, iż

²⁵⁴² Tamże, s. 855.

²⁵⁴³ P. Zawarczyński OSPPE, *Skałeczne Bractwo Aniołów Stróżów*. Kraków 2008, s. 31-39.

²⁵⁴⁴ Archiwum Zakonu Paulinów na Skałce (dalej: ASk), rkps 129: *Catalogus in album Angelicae Confraternitas Casimiriae ad Cracoviam in ecclesia S. Stanislai vulgo Rupella FF. Sancti Pauli primi Eremitae ab Anno Introductionis qui fuit 1626 inscriptorum*, s. 8.

²⁵⁴⁵ Tamże, s. 40.

²⁵⁴⁶ Tamże.

także ona była bernardynką z klasztoru św. Agnieszki²⁵⁴⁷. We wrześniu 1718 r. wpisała się *Marcjanna Przyłęcka*, z zakonu św. Franciszka²⁵⁴⁸, pod rokiem 1728 r., w dniu 3 października odnajdujemy trzy kolejne bernardynki: *Helena Strusównę*, *Salomeę Łodzińską* oraz *Wiktorię Grotównę*²⁵⁴⁹. Najliczniejszą grupą bernardynki od św. Agnieszki przystąpiły do bractwa w październiku 1737 r. Znalazły się wśród nich: *Prudencja Szpaczkówna*, *Modestia Mszanecka*, *Aleksandra Śmigielska*, *Pacjencja Orlińska*, *Franciszka Gostkowska*, *Anna Czerna*, *Antonina Ślawska*, *Kunegunda Przytkowska*, *Brygida Kleczyńska*, *Joanna Krokowska*, *Jadwiga Widzowska* oraz *Hiacynta Kurdwanowska*²⁵⁵⁰.

Bernardynki należały także do Bractwa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, działającego przy klasztorze oo. Bernardynów na Stradomiu. Zostało ono uroczyscie ustanowione 7 grudnia 1736 r. przez o. Jana Kapistrana Połanieckiego, kustosza., a jego fundatorem był Piotr Konstanty Stadnicki h. Szreniawa, kasztelan wojnicki. Zakonnice z klasztoru św. Agnieszki znalazły się gronie jego pierwszych członków.

Tabela 20. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny

L. p.	Imię i nazwisko	Data
1.	<i>Teresa Jagniętkowska</i>	1736
2.	<i>Marianna Słomińska</i>	1736
3.	<i>Gabriela Czerna</i>	1736
4.	<i>Agnieszka Mszanecka</i>	1736
5.	<i>Ludgarda Wolska</i> ,	1736
6.	<i>Wiktoria Grotówna</i>	1736
7.	<i>Helena Strusówna</i> ,	1736
8.	<i>Krystyna Jagniętkowska</i>	1736
9.	<i>Modestia Mszanecka</i>	1736
10.	<i>Magdalena Pawełcka</i>	1736
11.	<i>Bronisława Morsztynówna</i>	1736
12.	<i>Aleksandra Śmigielska</i>	1736
13.	<i>Domicella Mszanecka</i> ,	1736
14.	<i>Józefa Węgrzynowiczówna</i>	1736
15.	<i>Franciszka Gostkowska</i>	1736
16.	<i>Anna Czerna</i>	1736
17.	<i>Kunegunda Przytkowska</i>	1736

²⁵⁴⁷ ABKr., rkps 221, s. 173.

²⁵⁴⁸ ASk, rkps. 129, s. 96.

²⁵⁴⁹ Tamże, s. 104.

²⁵⁵⁰ Tamże, s. 107-108.

18.	<i>Jadwiga</i> Widzowska	1736
19.	<i>Eufrozyna</i> Liferówna	1736
20.	<i>Aniela</i> Skociszowska	1736
21.	<i>Prudencja</i> Spaczkówna	1736
22.	<i>Ludwika</i> Jagniętkowska	1736
23.	<i>Salomea</i> Łodzińska	1736
24.	<i>Róża</i> Lisowska	1736
25.	<i>Izabela</i> Marcinkowska	1736
26.	<i>Klara</i> Nielepcówna	1736
27.	<i>Felicjana</i> Sułtowska	1736
28.	<i>Kazimiera</i> Krzeszowna	1736
29.	<i>Pacjencja</i> Orlińska	1736
30.	<i>Brygida</i> Kleczeńska	1736
31.	<i>Zofia</i> Męcińska	1736
32.	<i>Joanna</i> Krokowska	1736
33.	<i>Hiacynta</i> Kurdwanowska	1736
34.	<i>Antonina</i> Ślawska [Śląska]	1736
35.	<i>Michalina</i> Kurdwanowska	1741
36.	<i>Katarzyna</i> Modelska	1760

Źródło: APBK, rkps I-f-8, s. 11, 31, 116.

Na kartach brackiej księgi wpisowej pod 1736 r. uwiecznione zostały, na czele z przełożoną *Teresą* Jagniętkowską i wikarią *Marianną* Słomińską trzydzieści dwie bernardynki²⁵⁵¹. Również w kolejnych latach funkcjonowania Bractwa w jego szeregi wstępowały zakonnice z klasztoru św. Agnieszki. W 1741 r. jego członkinią została *Michalina* Kurdwanowska, a w 1760 r. *Katarzyna* Modelska²⁵⁵². Możliwe, że siostry zdecydowały się propagować kult Niepokalanego Poczęcia poprzez czynny udział w działalności bractwa dzięki swoim spowiednikom, którzy także byli jego członkami. Można tu przywołać o. Benignusa Małeckiego, wpisanego do Bractwa w 1737 r. oraz o. Michała Ostrowskiego, członka Bractwa od 1741 r.²⁵⁵³. Na popularność bractwa wpływało też posiadanie przez nie przywileju odpustów zupełnych i częściowych nadanych na mocy *breve* Benedykta XIV z 17 kwietnia 1750 r.²⁵⁵⁴ Warto jednak dodać, że Bractwo Niepokalanego Poczęcia NMP gromadziło w swoich szeregach przedstawicielki bardzo wielu żeńskich klasztorów. Na kartach brackiej księgi wpisowej przewijają się nazwiska krakowskich tercjarek franciszkańskich od św. Kolety,

²⁵⁵¹ APBK, rkps I-f-8, s. 11.

²⁵⁵² Tamże, s. 31, 116.

²⁵⁵³ Tamże, s. 22, 31.

²⁵⁵⁴ *Ustawy Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP przy kościele św. Bernardyna Sieneńskiego na Stradomiu w Krakowie zatwierdzone przez Książęco-Biskupi Konsystorz [...]*. Kraków 1900, s. 23-25.

augustianek, tercjarek dominikańskich z klasztoru tzw. Mniejszego św. Trójcy, bliźniaczego klasztoru bernardynek od św. Józefa, dominikanek, klarysek, norbertanek z Imbramowic czy staniąteckich benedyktynek²⁵⁵⁵.

W obliczu trudnych doświadczeń bernardynki od św. Agnieszki zwracały się do dobrze znanych im krakowskich świętych, żyjących w tzw. *felix saeculum Cracoviae*²⁵⁵⁶. Z pewnością bliski był im św. Jan Kanty († 1473), do którego o wstawiennictwo w 1475 r. zwróciła się wspomniana już służąca klasztoru „cierpiąca z wielkiego bólu głowy dostała ciężkiej słabości oczów i nawet przez kilka miesięcy wcale już nic nie widziała”²⁵⁵⁷. Bernardynki zeznawały także w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego, świadkami w jego dochodzeniu były *Ludgarda Bylinówna*, *Pacjencja Ligęzianka*, *Urszula Pieniążkówna*, *Antonina Błońska*, *Wiktoria Trzebińska*²⁵⁵⁸.

Znana była im także osoba św. Izajasza Bonera († 1471), za którego wstawiennictwem szukały w 1610 r. pomocy dla chorej *Damiany Rogozińskiej*, córki Stanisława Rogozińskiego, podstarościego krakowskiego. Zakonnica ta „nagle zachorowawszy i febrę przez dziesięć dni z gorączką ustawicznie cierpiąc tak iż już żadnej nadziei ani rady o zdrowiu jej nie było”. Wtedy jej współsiostra *Domicella Stadnicka* ze Żmigrodu, która modliła się za nią szczególnie gorliwie miała widzenie senne, w którym zakonnik ubrany w czarny habit objawił jej, iż *Damiana* jeszcze nie umrze. Polecił jej w intencji wyzdrowienia siostry Rogozińskiej pomodlić się szczególnie u św. Katarzyny, za wstawiennictwem Izajasza Bonera, u św. Anny przez Jana Kantego i w kościele w Niepołomicach przed ołtarzem Karola Boromeusza, tak by we wszystkich tych miejscach była odprawiona Msza Święta²⁵⁵⁹.

Bernardynki obdarzały szczególnym nabożeństwem osobę św. Stanisława Sołtysa zwanego Kazimierczykiem († 1489), kanonika regularnego laterańskiego z klasztoru

²⁵⁵⁵ APBK, rkps I-f-8, s. 12, 18, 20, 22, 24, 26, 33, 36, 41.

²⁵⁵⁶ K. Łatak CRL, *Felix saeculum Cracoviae. Krakow's happy age-legend and reality*. „Saeculum Christianum” T. 28:2021, s. 79-94.

²⁵⁵⁷ D. Mieczkowski, *Opis życia i cudów świętego Jana Kantego nauczyciela Akademii Krakowskiej patrona polskiego. Podany rodakom w stuletnią rocznicę kanonizacyjną z przydaniem szczegółów dotyczących się przewodu tej kanonizacji oraz pierwszego jej obchodu w Rzymie i Krakowie przez [...]*. Kraków 1867, s. 34.

²⁵⁵⁸ BJ, rkps 139, t. 3: Processus beatificationis et canonisationis s. Joannis Cantii. Actus I In nomine Dni Amen. Sac. Rit. Congregatione Cracovien. canonisationis b. Ioannis Cantij. I. pars Copia Processus in specie Cracoviae constructi Jacobus Sassvs, notarius, Cracoviae 1668, k. 729v.-730, 759-759v., 672v; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 162v., 167v., 173v., 176v., 179; A. Bruździński, *Kanonicy regularni od pokuty na ziemiach polskich*. Kraków 2003, s. 121.

²⁵⁵⁹ F. Dryjacki, *Żywot pobożny Sługi Bożego B. Izajasza Bonera Pisma Świętego Doktora Zakonu Eremitów Augustyna św. prowincyi polskiej, w konwencie krakowskim, przy kościele Katarzyny św. z wielu autorów zebrany. Niektóre tegoż kościoła i konwentu, godne pamięci wkrótce wypisane dzieje*. Przez [...]. Kraków 1885, s. 87.

Bożego Ciała na Kazimierzu. Dnia 10 marca 1665 r. zakonnica Dębińska²⁵⁶⁰ ofiarowała srebrną tabliczkę i świecę za cudowne uzdrowienie. Do jego grobu w kościele Bożego Ciała pielgrzymowała również w tym samym roku ówczesna przełożona Katarzyna Urszula Oświęcimówna, by podziękować za doznaną ulgę w dolegliwościach. Towarzyszyła jej panna *Franciszka Jordanowa*²⁵⁶¹.

Na czele konwentu bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie stała przełożona obierana w trakcie elekcji. Jej wsparciem i głosem doradczym była rada dyskretek oraz zakonnica pełniąca rolę bezpośredniej zastępczyni, czyli wikaria. Do pozostałych urzędów, dzięki którym klasztor sprawnie funkcjonował zaliczały się mistrzyni nowicjatu, mistrzyni panien świeckich, furtianka, zakrystianka, kanaparka, szafarka, refektarka, kantorka. Społeczność konwentu tworzyła także tzw. familia, w skład której wchodziły rezydentki, świeckie kobiety pomieszkujące w jego obrębie na tzw. dewocji oraz grono służących. Duchową opiekę nad bernarynkami sprawowali bernardyni z pobliskiego klasztoru pw. św. Bernardyna ze Sieny, pełniący posługę spowiedników oraz kaznodziei. Z kolei kapelanami, odpowiedzialnymi za odprawienia Mszy Świętych i nabożeństw byli księża należący do duchowieństwa diecezjalnego. Zakonnice z klasztoru św. Agnieszki aktywnie angażowały się w działalność lokalnej wspólnoty wiernych. Echa pozytywnego oddziaływania bernardynek w kwestii ich duchowości docierały także poza mury klasztorne. Przemawia za tym fakt z biografii s. Matki Teresy od Jezusa Marchockiej († 1652)²⁵⁶², która w 1620 r. wstąpiła do klasztoru karmelitanek bosych w Krakowie. Otóż rozważając różne drogi swojego powołania brała ona również pod uwagę możliwość wstąpienia do bernardynek od św. Agnieszki. Gdy miała dwanaście lat okazało się, że jej starsza siostra zamierza zostać zakonnica, co również w niej samej wzbudziło podobne pragnienie: „O czym usłyszawszy od siostry, postanowiła też sama w sobie i oświadczyła przed Panem Bogiem być także zakonnica, ni przed kim o tym nie powiadając [...] chcąc się w tym dobrze i uważnie namyślić, zakon i klasztor wprzód upatrzywszy, w którym by miała być”²⁵⁶³. Jako, że nie mogła wstąpić do tego samego klasztoru co siostra, „zamyślała do panien bernardynek dla ubóstwa, iż w większym

²⁵⁶⁰ Nie podano imienia zakonnicy, zapewne była to jedna z córek Andrzeja Samuela Dębińskiego.

²⁵⁶¹ S. Ryłko CRL, ks., *Droga do kanonizacji bł. Stanisława Soltysa zwanego Kazimierczykiem*. Kraków 1996, s. 73.

²⁵⁶² K. Górski, *Anna Maria Marchocka – m. Teresa od Jezusa (1603-1652), karmelitanka bosa*. „Nasza Przeszłość” T. 41:1974, s. 21-28.

²⁵⁶³ Ignacy od św. Jana Ewangelisty OCD, *Żywot Matki Teresy od Jezusa (Marchockiej)*. Opr. Cz. Gil OCD. Poznań 2017, s. 25.

żyją, a majątkości nie mają i zakonnicy o nie staranie mają, a nie świeccy księża”²⁵⁶⁴. Ostatecznie wybrała zakon karmelitanek bosych, jednak powyższa opinia wyraźnie podkreśla jak dobrą opinią cieszyły się krakowskie bernardynki od św. Agnieszki w XVII w., a duch ich zakonnej pobożności docierał do szerokiego grona wiernych.

²⁵⁶⁴ Tamże.

Rozdział V

Źródła utrzymania klasztoru

Klasztor, by mógł przetrwać w zmieniających się na przestrzeni dziejów warunkach politycznych i gospodarczych musiał być oparty na solidnych podstawach materialnych, które ułatwiały jego mieszkankom codzienne funkcjonowanie i zapewnienie bytowych potrzeb, niemniej ważnych niż sfera ducha. W niniejszym rozdziale zostanie ukazane podejście bernardynek do zagadnień związanych z gospodarowaniem posiadanymi dobrami. Scharakteryzowany będzie klasztorny budżet z podziałem na typy zasilających go wpływów. W kategorii stałych przychodów zostaną omówione posagi wnoszone przez kandydatki, czynsze lokowane na dobrach ziemskich, kamienicach i jatkach rzeźniczych oraz opłaty od uczennic i rezydentek. Kolejno będą przedstawione jednorazowe czy też okolicznościowe wpływy jak legaty testamentowe, darowizny królewskie, jałmużny pochodzące od wiernych i dobrodziejów. W ostatniej części ukazane zostaną także klasztorne wydatki²⁵⁶⁵.

1. Sposób zarządzania sprawami gospodarczymi

Odpowiedzialność za zarządzanie sprawami finansowymi całej wspólnoty spoczywała na przełożonej: „dóbr wszystkich klasztornych dyspozycją do samej panny matki należy, która pod ciężkim sumnieniem obowiązkiem powinna pilnie doglądać, aby w intracie i prowentach przez administratorów, ekonomów, podstarościów, najmniejszej krzywdy klasztor nie poniósł”²⁵⁶⁶. Dla lepszej kontroli nad klasztornym budżetem, na mocy uchwał kapituł bernardyńskich przeworskiej z 1539 r. i lubelskiej z 1540 r., zarządzono, aby do pomocy matki obierać dwie siostry, którzy będą „wiedziały o wszystkich pieniądzach, skąd się dostawają i na co obrócone będą”²⁵⁶⁷. Dotyczyło to kwot powyżej 1 złotego, jeśli była to suma równa złotemu lub niższa przełożona mogła

²⁵⁶⁵ Rozdział stanowi poszerzoną wersję artykułu, H. Święch, *Źródła utrzymania klasztoru...*, s. 575-595.

²⁵⁶⁶ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I₂v-I₃.

²⁵⁶⁷ ABKr., rkps 151, s. 43.

spożytkować ją według własnego uznania, na drobne wydatki²⁵⁶⁸. Przychody uzyskiwane „jako to jałmużny, podarunki, prowenta, legacje i inne tym podobne, na ozdobę kościoła, reparacją klasztoru i potrzeby siostryńskie mają być obrócone”²⁵⁶⁹.

W myśl jednak uchwał kapituły bydgoskiej przełożona była zobowiązana czynić raz na kwartał „rachunek z branej jałmużny przed starszymi siostrami dyskretkami”²⁵⁷⁰. Miało to sprzyjać przejrzystości w zarządzaniu dobrami klasztornymi i rozważnemu gospodarowaniu, tak, by było wiadomo „ile wzięła [...] i wiele na co wydała”²⁵⁷¹. Ponadto „pomienionych rachunków na wizycie rejestrami wiernie i sumiennie pisanymi dowodzić będzie”²⁵⁷². Uchwały wspomnianych kapituł przeworskiej i lubelskiej wskazywały jak postąpić w sytuacji, gdy ktoś zapisał klasztorowi sumę i nie wywiązywał się z obowiązku wypłacania od niej procentu. Otóż matka, za wiedzą starszych sióstr dyskrettek, powinna „ją na inszą majątność przenieść”²⁵⁷³, tak, by wspólnota nie była na tym stratna. Postanowiono także aby żadna osoba „swawolna” nie mogła podważać autorytetu matki, zarzucając jej niegospodarność w „szafowaniu” dobrami²⁵⁷⁴.

Ustawy o Poznańczyku z 1666 r. przypominały, iż decyzje przełożonej zawsze miały być podejmowane z porozumieniem z jej radą przyboczną: „pieniądze jakiegokolwiek, lubo z posagu, albo z długów, albo legacji, albo jakimkolwiek sposobem klasztorowi przypadające, na żadne potrzeby, ani na naprawę klauzury, bez rady starszych nie mają być i nie mogą obrócone, ale z nich dobra stateczne, albo pewne dochody, albo czynsze prawnie służące niech będą sporządzone, żadne też dóbr oddalenie, albo sprzedanie, bez słusznego pozwolenia być nie może, a cokolwiek się inaczej stało, nieważno będzie i daremno”²⁵⁷⁵.

Przełożona odpowiadała nie tylko przed dyskretkami, ale również przed prowincjałem bernardynów, który miał prawo wglądu w księgi finansowe klasztoru w trakcie wizytacji, a także powinien być informowany o poważniejszych decyzjach dotyczących budżetu: „Rachunki wizytatorowi powinno na każdej wizycie prezentować. Harendy, kontrakty, summ piętężnych odbierania, ugody z ich wiadomością i pozwoleniem Wielebnego Ojca Prowincjała czynić”²⁵⁷⁶. Ustawy precyzowały, iż

²⁵⁶⁸ Tamże.

²⁵⁶⁹ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I3.

²⁵⁷⁰ ABKr., rkps 151, s. 46.

²⁵⁷¹ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. I3.

²⁵⁷² Tamże.

²⁵⁷³ ABKr., rkps 151, s. 43.

²⁵⁷⁴ Tamże.

²⁵⁷⁵ APBKr., rkps W – 25, s. 460.

²⁵⁷⁶ Tamże.

„prowizja krom posagów klasztorom zapisanych, niektórym zakonnicom wiecznymi czasy albo dożywotnie służąca, jako klasztorom przysposobiona jest i tak rozumieć się ma”²⁵⁷⁷. W sytuacji, gdy wierzyciel nie wywiązywał się z regularnego uiszczania należności „jej same klasztory, a nie siostry prawnie dochodzić mają”²⁵⁷⁸. Nakazywano, by przychód pochodzący z tego rodzaju zapisów wydawać na potrzeby zakonnice, „a najbarzej tych, których by miała być i którym by miała należeć, żeby świętego ubóstwa ślub wcale był zachowany”²⁵⁷⁹.

Troska o regularne odbieranie prowizji przynależnych klasztorowi spoczywała na przełożonej, a „siostry przeto w dochodzeniu tych intrat, żadnym sposobem niech się nie wdają, ale wiernie przełożonej, jako najprędzej niechaj objawią”²⁵⁸⁰. Jak już było wspomniane, jednym z dopuszczalnych powodów wyjazdu bernardynek z ich klasztoru, a tym samym wyjścia poza obręb klauzury, była konieczność załatwienia spraw, związanych z zarządzeniem sprawami majątkowymi, wymagających osobistego stawiennictwa. Oczywiście było to możliwe, po otrzymaniu stosownej zgody władz bernardyńskich oraz lokalnego biskupa: „że zaś w Polsce jest zwyczaj, który się i w inszych zakonach praktykuje, że w grodach do zapisów, kwitów według prawa osobą samą zakonnice stawać zwykły i przełożone do dóbr wyjeżdżać oraz prowizje klasztorowi należące odbierać, więc na to mogą mieć licencją od W. O. Prowincjała, powagą Jaśnie Wielmożnego [...] Biskupa Diecezji lub Officjała Jego podpisaną”²⁵⁸¹.

Gdy przełożona kończyła swój urząd i przekazywała go następczyni dokonywano w księgach finansowych podsumowania wpływających do klasztornej kasy prowizji od kapitałów za okres trzech lat: „przeszła p. matka przy rezygnacji swego urzędu powinna uczynić generalny rachunek dla zmiarkowania długu lub jakiej jałmużny, którą przyszłej p. matce zostawuje”²⁵⁸². W jednym z takich podsumowań na koniec rządów przełożonej *Kunegundy Przytkowskiej* w 1788 r. wyliczono iż, od dnia 9 października 1786 do dnia 12 czerwca 1788 „wybrało się piędzney prowizji złotych polskich 7335 G[roszy] 28: Szelągów 2”²⁵⁸³. Zestawienie takie musiało być jawne, co potwierdzała kilkusobowa komisja. Swe podpisy umieścili pod nim oprócz przełożonej, wikaria Marianna *Anna Czerna*, trzy dyskrety, *Pacjencja Orlińska*, *Agnieszka Wojnowska*, *Marcjanna*

²⁵⁷⁷ Tamże.

²⁵⁷⁸ Tamże.

²⁵⁷⁹ Tamże.

²⁵⁸⁰ Tamże, s. 460-461.

²⁵⁸¹ *Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka [...]*. Lwów 1744, k. E₂v.

²⁵⁸² Tamże, k. I₃.

²⁵⁸³ ABKr., rkps 211, s. 33.

Dukiewiczówna oraz przedstawiciele bernardynów, o. Wiktoryn Wiltawski († 1802)²⁵⁸⁴, lektor św. teologii, Jędrzej Korzyński († 1795)²⁵⁸⁵, kustosz oraz o. Dydak [Rogacki] († 1793)²⁵⁸⁶, spowiednik sióstr²⁵⁸⁷. Za ten sam okres „leguminami” czyli w postaci produktów żywnościowych do klasztornej kasy wpłynęło 1399 złotych 17 groszy, co również potwierdziła swymi podpisami powyższa komisja²⁵⁸⁸. Drugie podsumowanie dochodów nastąpiło 10 sierpnia 1788 r., kiedy to wyliczono, że od 12 czerwca „znalazło się percepty” 4877 złotych 22 grosze 1 szeląg. Wtedy też, w związku z kasatą klasztoru dokonano generalnego rachunku wszelkiego dochodu pieniężnego, począwszy od objęcia funkcji przełożonej przez *Kunegundę Przytkowską*²⁵⁸⁹. Po zakończeniu swej kadencji matka nie odpowiadała już za czynsze, zapisy testamentowe, ani długi, jeśli takowe zaciągnęłyby na potrzeby klasztoru. Wszelkie zobowiązania przechodziły już na jej następczynię: „matka po niej będąca niechaj wszystkie czynsze i testamenty bierze i długi takowe płaci”²⁵⁹⁰.

Bernardynki od św. Agnieszki, szczególnie w okresie przedtrydenckim, zwłaszcza pochodzące z możliwych rodzin, miały pewną swobodę w kwestii podejmowania decyzji natury finansowej. Wielokrotnie w sprawach majątkowych związanych z rodzinnymi dobrami występowały *Katarzyna* i *Beata* Melsztyńskie. W 1495 r. siostry Melsztyńskie otrzymały od ojca dożywotnio zapis dwóch wsi Piotrkowice i Budziejowice²⁵⁹¹. W 1500 r. dokonywały rozliczeń finansowych z Mikołajem z Kamieńca, który winny był im zapłacić 100 grzywien w ciągu trzech lat²⁵⁹². W 1518 r. ustąpiły na rzecz Stanisława Lasockiego z Brzezin w ziemi łęczyckiej dobra, które przypadły im po śmierci ich ojca: Melsztyn i przynależne do niego wsie m.in. Bratucice²⁵⁹³. W 1524 r. *Beata* w imieniu swoim i w swej zmarłej siostry, jako jej spadkobierczyni darowała wspomnianemu Stanisławowi Lasockiemu i jego następcom przynależne jej części zamku Melsztyn i szereg wsi położonych w powiecie krakowskim, proszowskim, czchowskim, bieckim,

²⁵⁸⁴ H. E. Wyczawski OFM, *Wiltawski (Wildawski, Wiltanowski, Wyltawski) Wiktoryn*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich...*, s. 521.

²⁵⁸⁵ Kachel, T. 3, s. 128.

²⁵⁸⁶ APBK, rkps RGP-k-8, s. 753.

²⁵⁸⁷ ABKr., rkps 211, s. 33.

²⁵⁸⁸ Tamże, s. 152.

²⁵⁸⁹ Tamże, s. 41- 43.

²⁵⁹⁰ Tamże, rkps 151, s. 43.

²⁵⁹¹ J. Laberschek, *Melsztyn*, W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 4, z. 2: *Medzdenicze – Miescki Staw*. Pod red. W. Bukowskiego. Kraków 2009, s. 235.

²⁵⁹² Tamże, s. 236.

²⁵⁹³ Z. Leszczyńska – Skrętkowa, *Bratucice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 2: *Borek – Ciecien*. Opr. Z. Leszczyńska-Skrętkowa [i inn.]. Wrocław 1985, s. 210.

wiślickim i pilzneńskim, a z kolei z kilku zrezygnowała, ale pod zakładem 1000 florenów węgierskich²⁵⁹⁴.

Beata była zmuszona wielokrotnie wkraczać na drogę sądową w sprawie zaległości w wypłacie przynależnych jej czynszów. Przykładowo w 1528 r. wystąpiła przeciwko braciom Janowi i Spytkowi Jordanom z Zakliczyna i Melsztyna w sprawie czynszu w wysokości 30 grzywien ze wsi Brzozowa i Gwoździec, zapisanego jej pierwotnie przez ojca i brata Jana Melsztyńskiego, a który został następnie zakupiony przez Mikołaja Jordana (ojca wspomnianych Jordanów)²⁵⁹⁵. W marcu 1530 r. z kolei upominała się u Jana Jordana z Zakliczyna o wypłacenie jej należnych 60 grzywien czynszu za okres dwóch lat, który ulokowany był najpierw na wsiach Piotrkowice i Budziejowice, a przez jej brata został przeniesiony na wspomniane dobra Brzozowa i Gwoździec²⁵⁹⁶. W czerwcu tegoż roku sąd orzekł, iż faktycznie pozwani bracia Jordanowie winni są wypłaty należności bernardynce²⁵⁹⁷. W maju 1531 r. *Beata* ponownie musiała się upominać od nich uiszczenia zaległego czynszu zapisanego na wsiach Brzozowa i Gwoździec wraz karą za zwłokę wynoszącą 3 grzywny. W związku z tym zostali wysłani do klasztoru św. Agnieszki komornik i pisarz sądu ziemskiego, by przyjąć od niej zeznanie, w którym potwierdziła, iż otrzymała należną sumą wraz z karną kwotą²⁵⁹⁸. W lipcu 1542 r. przed urzędem oficjała toczyła się sprawa pomiędzy Spytkiem Jordanem z Melsztyna przeciwko *Beacie* Melsztyńskiej w sprawie czynszu ulokowanego na wsi Brzeziny²⁵⁹⁹. To jedynie niewielki fragment szerokiego zaangażowania wspomnianych bernardynek. Ukazuje jednak, iż wywodząc się z możnej rodziny, mimo przebywania w klasztorze św. Agnieszki, wciąż aktywnie nadzorowały sprawy finansowe i egzekwowały wypłatę przynależnych sobie zapisów.

Podobne zjawisko można zauważyć w przypadku Zofii *Regini* Tarnowskiej, samodzielnie zarządzała swoim majątkiem i dokonywała czynności prawnych. Z dnia 1 maja 1508 r. pochodzi dokument, w którym otrzymała zgodę królewską na zakup domu położonego z tyłu kościoła OO. Bernardynów, obok domu Erazma Krupka i jego żony Barbary²⁶⁰⁰. W dokumencie została określona jako *Religiosa [...] Beati Bernardini tertiae*

²⁵⁹⁴ J. Laberschek, *Melsztyn...*, s. 246.

²⁵⁹⁵ Tamże, s. 248.

²⁵⁹⁶ Tamże.

²⁵⁹⁷ Tamże.

²⁵⁹⁸ Tamże.

²⁵⁹⁹ AKMKr., rkps AEp Vol. 19, k. 453-453v; 455.

²⁶⁰⁰ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 410, s. 26.

*Regulae professa*²⁶⁰¹. Dnia 10 czerwca 1533 r. sprzedała za 24 grzywny część wspomnianego domu i terenu z tyłu kościoła św. Bernardyna, Stanisławowi, szklarzowi, w zamian za czynsz roczny w wysokości 0,5 grzywny, który miał być płacony na światło do kościoła św. Agnieszki²⁶⁰². W tymże zapisie z kolei określono ją jako *professa tertiae regulae S. Francisci*²⁶⁰³, co ponownie ukazuje różnorodność nazewnictwa stosowanego względem bernardynek. Tarnowska kilkakrotnie jest wzmiankowana w źródłach o charakterze rachunkowym. Dnia 16 sierpnia 1533 r. wiceprokurator kapituły krakowskiej wypłacił jej 10 groszy za dwa loty jedwabiu z przeznaczeniem na reparację ornatów kościelnych²⁶⁰⁴. Dnia 10 lipca 1539 r., otrzymała 10 groszy jako zapłatę za 1 lot jedwabiu i nici, potrzebnych do naprawy paramentów liturgicznych²⁶⁰⁵, a w styczniu 1541 r. 9 groszy za 1 talent inaczej lot również jedwabnych, białych nici²⁶⁰⁶.

Jeśli chodzi o rozporządzanie dobrami materialnymi, to ustawy uchwalone przez o. Poznańczyka, w 1666 r., przypominały, iż „siostrzom zakonnym, ani przedawać, ani kupować się godzi, oprócz pozwolenia starszej klasztornej”²⁶⁰⁷, a jeśli któraś czyniłaby inaczej, wówczas „za proprietarkę niech będzie miana i według wielkości uczynku niech będzie karana”²⁶⁰⁸. Bernardynki nie mogły już wówczas samodzielnie rozporządzać dobrami, jedynie za wiedzą przełożonej: „nadto nic klasztornej nie godzi się dać, oprócz małej jakiej rzeczy i to albo ze wspólnym zezwoleniem, albo z dozwoleniem przełożonej”²⁶⁰⁹. Podobne rzecz się miała z przyjmowaniem rzeczy materialnych od osób spoza wspólnoty: „przeto od podarków brania, jako i dawania, niech się siostry wstrzymują, oprócz żeby przełożona kiedykolwiek inaczej dopuścić rozumiała”²⁶¹⁰. Ustawy Poznańczyka, jako, iż powstały już w okresie potrydenckim kładły nacisk na przestrzeganie ślubu ubóstwa, wobec czego napominały, by „jałmużny, podarunki, pożytki, legaty i insze podobne, któreby z testamentu, albo darowizną, na którą z sióstr przypadli, w pospolity pożytek klasztorny niech będą obrócone”²⁶¹¹.

²⁶⁰¹ Tamże.

²⁶⁰² Tamże, nr 17099, s. 462.

²⁶⁰³ Tamże.

²⁶⁰⁴ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 967, s. 244-243.

²⁶⁰⁵ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 2, nr 506, s. 43.

²⁶⁰⁶ Tamże, nr 721, s. 146.

²⁶⁰⁷ APBK, rkps W – 25, s. 456.

²⁶⁰⁸ Tamże.

²⁶⁰⁹ Tamże.

²⁶¹⁰ Tamże.

²⁶¹¹ APBK, rkps W – 25, s. 461.

W sprawach majątkowych klasztor bernardynek reprezentowali wyznaczeni do tego prowizorowie²⁶¹². Funkcję taką pełnili w 1475 r. Wojciech, altarysta w kaplicy Hinczy na zamku królewskim, Marcin Bełza²⁶¹³, rajca krakowski oraz Paweł Althowff, obywatel krakowski, w 1483 r. obowiązki te ponownie zostały powierzone wspomnianym Marcinowi Bełzie i Wojciechowi²⁶¹⁴. Ponadto w dokumencie z 1463 r. Marcin Bełza został określony opiekunem zakonnic, który w ich imieniu objął dom przekazany klasztorowi przez Blaszkę i jego żonę Świętochnę²⁶¹⁵. Rok wcześniej opiekunem bernardynek, który objął dom, подарowany im przez Stanisława Dzywczaka był Dwochon z Krakowa²⁶¹⁶. W 1488 r. ponownie funkcję prowizorów piastowali altarysta Wojciech, Marcin Bełza oraz Paweł Althoff²⁶¹⁷. W 1493 r. jako prowizorowie w źródłach pojawiają się Gaspar Masumiecz²⁶¹⁸, rajca krakowski i Jakub *Gladiator* (Miecznik)²⁶¹⁹. W 1509 r. obowiązki te pełnił złotnik Marcin Marcinek († 27 III 1518)²⁶²⁰. W źródłach pod rokiem 1533 jako prowizor pojawił się Jan Wunsam²⁶²¹, a w 1534 r. wzmiankowany był razem z Stanisławem Bełzą²⁶²².

Ich pomoc była dla klasztoru niezbędna, bowiem, jak wynikało to z przepisów prawa, zwłaszcza miejskiego, kobieta przed sądem zarówno w sprawie karnej czy cywilnej, mogła występować jedynie przy udziale męskiego przedstawiciela²⁶²³. Należy zaznaczyć, że o finansowe interesy klasztoru troszczyli się syndycy. Taki urząd piastowali

²⁶¹² *Provisor, provisoris* – zarządca, ten, kto stara się o coś, ten kto przewiduje.

²⁶¹³ Ławnik krakowski w l. 1500-1505, 1508, *Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*. T. 3: *Małopolska*, z. 1: *Kraków*, Z. Noga, *Urzednicy miejscy Krakowa*, cz. 2: *1500-1794*, s. 178-181.

²⁶¹⁴ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 11, s. 13; ABKr., rkps 209, s. 51; *Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa*, s. 699-700, nr 588, 704, nr 597.

²⁶¹⁵ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 4, s. 11.

²⁶¹⁶ Tamże, nr 3, s. 11.

²⁶¹⁷ ANK, Akta miasta Krakowa, sygn. 1358: *Registrum memorialium praetorii...*, k. 64.

²⁶¹⁸ Był to Kasper Gengner, jedna z wersji jego nazwiska to Mozancz, w 1492 r. uzyskał nominację do rady miejskiej, urząd rajcy sprawował do 1502 r., *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 405.

²⁶¹⁹ ABKr., rkps 209, s. 11, możliwe, iż był to Jakub *gladiator* (łucznic/miecznik) *de Ponte Regali (de Stradomya)*, wójt stradomski w latach 1490-1493, zmarły przed 19 IV 1546 r., M. Starzyński, *Urzednicy miejscy Kazimierza do 1550 roku*. Kraków 2016, s. 131

²⁶²⁰ Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 323; *Spisy urzędników miejskich...*, s. 8-13, 178, 181, 292, ławnik krakowski 1501-1502, 1508, rajca krakowski w l. 1509-1518.

²⁶²¹ Ławnik krakowski w l. 1507-1509, 1511-1514, 1517-1525, 1528-1529, 1532, 1534, 1537-1538, 1541, *Spisy urzędników miejskich...*, s. 180-190.

²⁶²² ABKr., rkps 209, s. 15, 64 -65, Stanisław Bełza był ławnikiem krakowskim w l. 1511, 1513, 1515-1523, 1526, 1529, *Spisy urzędników miejskich...*, s. 182-187.

²⁶²³ A. Karpiński, *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII w.* Warszawa 1995, s. 23-27; M. Borkowska, *Panny siostry w świecie...*, s. 7-8; Z. Rymaszewski, *Obrót prawny nieruchomości w Krakowie i podkrakowskim Kazimierzu w średniowieczu*. Łódź 2020, s. 87-93.

w pierwszej połowie XVI w. Jan Boner (ok. 1460 – 1523)²⁶²⁴, bankier, żupnik krakowski, a także jego bratanek, Seweryn Boner (1486 – 1549), również żupnik i wielkorządca krakowski²⁶²⁵. Jan pojawia się w źródłach pod rokiem 1518 jako prowizor konwentu, reprezentujący interesy jednej z zakonnicek, Jadwigi Salomonówny w czynnościach prawnych związanych z podziałem majątku pozostałym po jej zmarłym ojcu²⁶²⁶. Z kolei w dokumencie z 1532 r. Seweryn Boner, jako prowizor *deodicatarum virginum regularium observantiae s. Francisci monasterii s. Agnetis extra muros Cracoviae*²⁶²⁷, reprezentował interesy bernardynek w sprawie przeciw Annie Głinskiej, żonie Mikołaja Głinskiego, rajcy krakowskiego. Sprawa dotyczyła 700 zł, które po śmierci profeski Głinskiej przypadły stradomskiemu konwentowi²⁶²⁸.

Sposób zarządzania sprawami majątkowymi w klasztorze św. Agnieszki, przy pomocy świeckiego pełnomocnika miał akceptację ze strony władz bernardyńskich. W 1604 r. przy okazji debaty nad sprawą tercjarek wileńskich w kontekście potrydenckiej reformy, stanęli na stanowisku, iż nie powinny zbyt martwić się o sprawy bytowe, bowiem „Pan Bóg ex eleemosynis żywić ich będzie, któremu służyć będą, a o tę majątność tak dalece się nie troskać, jeśli im onę mieć godzi”²⁶²⁹. Na poparcie tych słów przywołali przykład krakowskich bernardynek oraz poznańskich: „S. Jagnieszka w Krakowie *et S. Clara Posnaniae* majątności nie mają, jedno czynsze, a Pan Bóg ich karmi za porządkiem ich dobrym i nabożeństwem”²⁶³⁰. Ponadto radzili, by skorzystały z wzorca stosowanego w klasztorze bernardynek w Krakowie: „najdzie się też jaki dobry człowiek, co się tego podejmie, że będzie i gospodarował i onych bronił, powinny jaki, gdyż i S. Jagnieszka ma *saecularem*, który prawnie czynsze odbiera”²⁶³¹.

Jak wspomniano bernardynki zobowiązane były do sumiennego prowadzenia ksiąg rachunkowych, tak, by na bieżąco kontrolować stan klasztornego budżetu, móc przekazać go przejrzyste sprawozdanie kolejnej przełożonej, a także przedstawić do wglądu w trakcie wizytacji. Dla lepszego nadzoru nad dochodami konwentu, o. Jan z

²⁶²⁴ W. Budka, *Boner Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1936, s. 297 – 299; F. Leśniak, *Wielkorządcy krakowscy XVI – XVIII wieku. Gospodarze zamku wawelskiego i majątku wielko rządowego*. W: „Biblioteka Wawelska” T. 10. Kraków 1996, s. 55 – 58, 270.

²⁶²⁵ W. Pocięcha, *Boner Seweryn*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1936, s. 300 – 301; F. Leśniak, *Wielkorządcy krakowscy...*, s. 58 – 62, 270; H. E. Wyczawski OFM, *Kraków – św. Agnieszka...*, s. 517.

²⁶²⁶ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 11746, s. 183.

²⁶²⁷ Tamże, nr 16639, s. 432.

²⁶²⁸ Tamże.

²⁶²⁹ APBK, rkps W – 37, k. 206.

²⁶³⁰ Tamże.

²⁶³¹ Tamże, s. k. 206v.

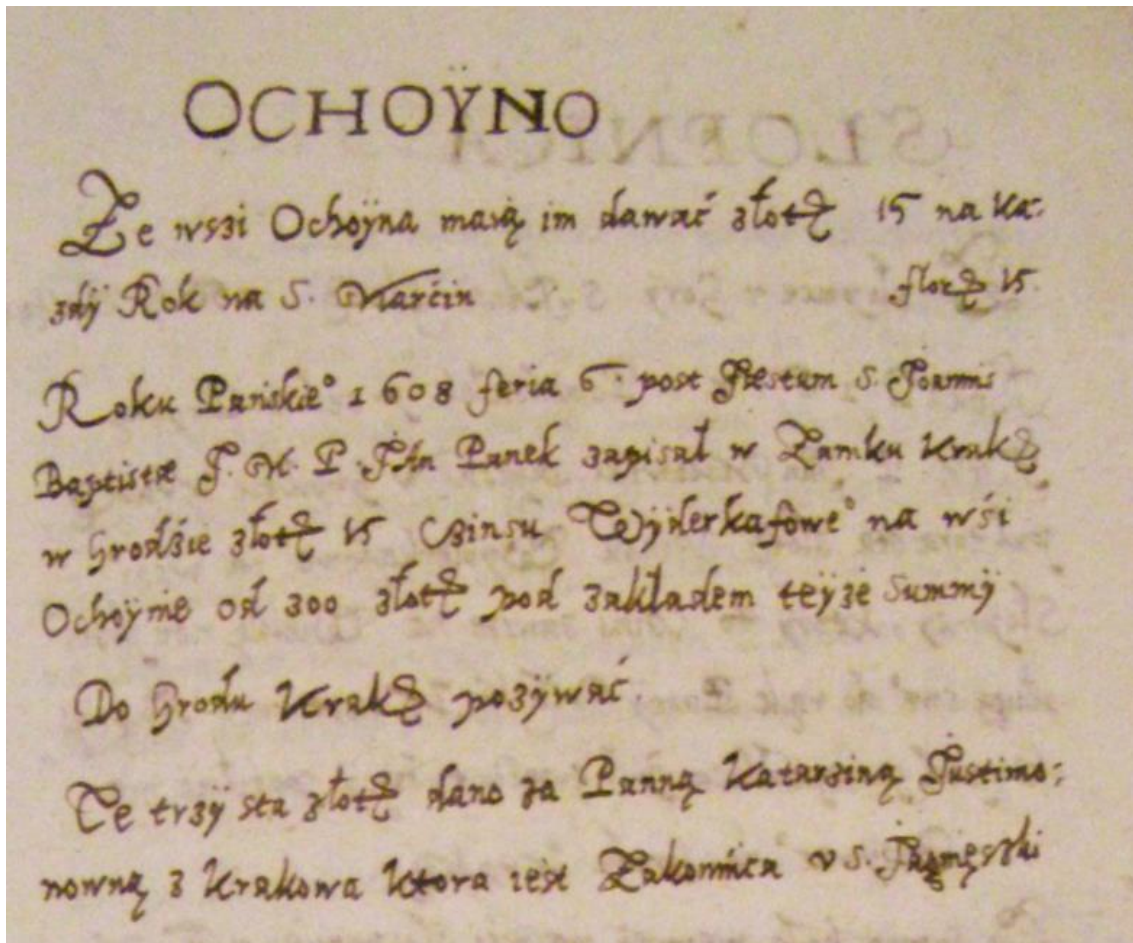
Komorowa, w czasie gdy był spowiednikiem sióstr, zestawiał należne im fundusze, o czym zaświadczył w kronice swego autorstwa notując „także wielu innych udzielało im wsparcia, co zapisałem w inwentarzu sióstr”²⁶³².

W 1580 r., za Mikołaja Dobrocieskiego, kanonika krakowskiego, a od 1587 r. prepozyta kościoła św. Agnieszki, również spisano należne klasztorowi dochody w formie krótkich streszczeń, w których zawarto informacje o okoliczności ustanowienia czynszu, jego ofiarodawcy oraz terminie płatności. Zestawienie to było kontynuowane i uzupełniane od 1618 r., gdy przełożoną została Krystyna Wilkowska²⁶³³. Stanowiło ono dla bernardynek pewne kompendium, w którym w razie potrzeby zawsze mogły sprawdzić wysokość przynależnego czynszu oraz datę jego wypłaty. W księdze tej ujęto również wykazy zapłaconych procentów klasztoru, począwszy od roku 1619, aż do roku 1661. W tytule poszczególnych działów, obok nazwiska aktualnej przełożonej, pojawiają się też prepozyci klasztornego kościoła, jak wspomniani już w poprzednim rozdziale, ks. Jakuba Kącki, ks. Stefan Zawilski, ks. Tomasz Michałowski. Wspomagali oni przełożoną w zawieraniu transakcji finansowych, towarzysząc bernarynkom w trakcie urzędowego ich przeprowadzania przed sądem grodzkim. Jak już zaznaczono to w domu ks. Kąckiego, w 1626 r. ks. Józef Bobrowicz, pleban jastrzębski, przepisał wspomniane wykazy odebranych prowizji²⁶³⁴. Wykazał się troską o zabezpieczenie należnych bernarynkom dochodów, zlecając ich wynotowanie, co stanowiło jedną z form zaangażowania prepozyta w życie klasztorne.

²⁶³² Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 172.

²⁶³³ ABKr, rkps 209.

²⁶³⁴ Per Jozephus Bobrowicz Plebanus Jastrzemiensis in domo Nobilis Re[vere]ndi D[omi]ni Jacobi Kacki protunc Praepositi S. Agnetis Monialium manu propria transcriptit anno 1626, ABKr., rkps 209, s. 142.

Il. 34. Czynnz należny z dóbr Ochojno (fragment z księgi zawierającej rejestry czynszów), Źródło: ABKr., rkps 209, s. 21.

2. Dochody stałe

a. Posagi zakonnice

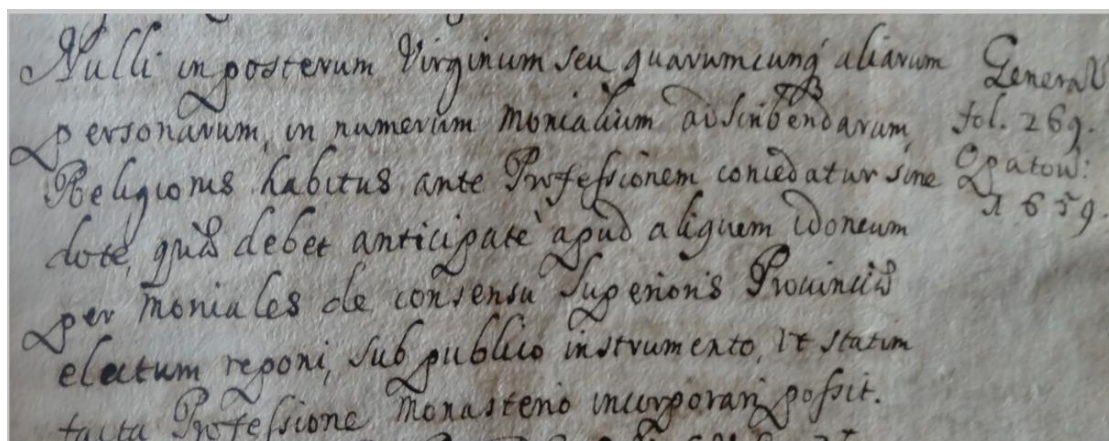
Stałą pozycję w klasztorным budżecie stanowiły wpływy pochodzące z posagów wnoszonych przez wstępujące do zakonu panny. W większości wypadków nie regulowały tej praktyki żadne ustawy czy konstytucje, był to raczej umowny zwyczaj, wymuszony przez realia życia²⁶³⁵. Od kandydatek na bernardynki wymagano posagu²⁶³⁶, który jak stwierdził ks. Kantak stał się z czasem najważniejszym z ich dochodów²⁶³⁷. Ten wymóg, oprócz stosownych uchwał kapituł bernardyńskich, potwierdza także wzór pisma

²⁶³⁵ M. Borkowska OSB, *Życie codzienne polskich...*, s. 39–40.

²⁶³⁶ Potwierdzają to uchwały kapituły generalnej oraz opatowskiej z 1659 r. oraz ordynacje K. Poznańczyka z 1666 r. dla prowincji wielkopolskiej, APBK, rkps M 17, s. 277; rkps W 25, s. 440.

²⁶³⁷ K. J. Kantak, *Bernardyni polscy*. T. 1, s. 261.

znajdujący się w księdze formularzy stosowanych w prowincji małopolskiej, a zatytułowany „Inhibitia nie przyjmować Panien do klasztoru, póki posagu nie oddadzą”²⁶³⁸. W treści zawarto napomnienie, by wystrzegać się takiej praktyki, by nie ściągać potem na klasztor kłopotów, jakie mogłyby wynikać z prób sądowego wyegzekwowania należnych sum²⁶³⁹.

Il. 35. Wymóg złożenia przez kandydatkę posagu, APBK, rkps M 17, s. 277.

Pieniądze zobowiązywali się wpłacić rodzice, najbliżsi krewni lub prawni opiekunowie nowicjuszki w momencie obłóczyn. Na mocy urzędowego aktu spiswanego pomiędzy obiema stronami, uzgodniona kwota była przekazywana w okolicy daty profesji, natomiast sama zainteresowana dokonywała aktu abrenuncjacji, oficjalnie zrzekając się wszelkich dalszych roszczeń względem rodzinnego majątku²⁶⁴⁰. Zazwyczaj zapisywano ją na dobrach ziemskich lub nieruchomościach jak kamienice.

²⁶³⁸ APBK, rkps M 34, s. 297.

²⁶³⁹ Ponieważ wielkie niesłowie zagęściło się między ludźmi, tak dalece, że i klasztory Panien Sióstr Zakonnych, przyjmując do zakonu dziatki slacheckie a panny świeckie, posagów i słusznych prowizji po nich, nie tylko dobrowolnie zyskiwać, ale i przez kłopoty prawne z wielkimi trudnościami, nie bez fadygi swojej i kosztów klasztornych po różnych jeżdżąc grodach i sądach zaledwie co mogą sprawić i otrzymać. Przeto zabiegając tym trudnościami i kłopotom, jako zakonnym osobom nie przynależnym, zwierzchnością Urzędu naszego i tym wyraźnym listem naszym W. Pannie Matce... i wszystkim WW. PP. Dyskretkom tegoż pomienionego klasztoru N. zakazujemy, aby żadnej panny świeckiej za zakon do nowicjatu nie przyjmowały, także i terażniejszych nowicjuszek próbujących do profesji świętej nie przypuszczały, póki wprzód w posagach ich klasztor nie był uspokojony, a gdyby według czasu umówionego posag naznaczony nie był oddany klasztorowi, tedy habit święty zakonny tej pannie nowicjuszce ma być odebrany wprzód dawszy znać rodzicom albo bliskim pokrewnym, którzy ją do klasztoru wprawili, żeby po nie przyjechawszy, onę na świat z klasztoru wzięli, Tamże.

²⁶⁴⁰ Proces ten został już omówiony w rozdziale trzecim rozprawy, w części poświęconej składaniu profesji.

Nie była ustalona odgórnie, jej wysokość zależała od możliwości finansowych i dobrej woli darczyńcy²⁶⁴¹.

Klasztor otrzymywał od tego kapitału corocznie wypłacaną prowizję, w ustalonych z góry ratach. Niekiedy umowa była tak skonstruowana, że suma przynależała się bernardynce dożywotnio, zabezpieczającą jej materialne potrzeby, a dopiero po śmierci zakonnicy posag przechodził na własność konwentu. Praktykę tą potwierdza też wzór pisma znajdujący się w wspomnianej księdze formularzy używanej przez bernardynów zatytułowany *Cecessio provisionis ex dote pro necessitatibus partibus moniali*²⁶⁴². Zawierał w sobie rozporządzenie zgodnie, z którym bernardynka mogła pewną część, pochodzącą z należnych procentów od zapisanej sumy posagu, przeznaczać na prywatne potrzeby²⁶⁴³. Niekiedy zaobserwować można także sytuację, gdy wstępująca do klasztoru św. Agnieszki panna otrzymywała nie tylko zabezpieczenie w formie posagu, ale także osobny zapis prywatnej pensji wypłacanej przez rodzica.

Posagi kandydatek wstępujących do klasztoru św. Agnieszki były zróżnicowane i jak już wspomniano zależały od hojności samych darczyńców. Źródła jednak potwierdzają, iż praktyka ich przekazywania była obecna przez cały okres istnienia konwentu. Córka Jana Amora Tarnowskiego, Zofia *Regina* otrzymała od ojca dnia 29 września 1490 r. 20 grzywien rocznego czynszu, zabezpieczonego na dobrach Zdziesławice i części Czech, położonych w ziemi krakowskiej. Kolejny zapis dla niej rodzic uczynił 6 maja 1497 r. uposażając ją jeszcze 30 grzywami zapisanymi na Tarnowie i Szczebrzeszynie²⁶⁴⁴. Piotr Salomon († 1515), mieszczanin i rajca krakowski wyposażył Jadwigę *Bogumiłę* Salomonównę kwotą 500 złotych. O posag wnuczki zadbał dziadek, gdyż po śmierci swego syna, a ojca Jadwigi, Mikołaja w 1509 r. stał się prawnym opiekunem trójki jego dzieci. Bernardynki dołożyły do tej kwoty jeszcze 200 zł i całość przekazały Janowi Włodkowi, burgrabi i podstarości krakowskiemu, który zapisał ten kapitał na dobrach Siradzice, Ściborowice, Łękawa Dolna i Misiowa i zobowiązał się

²⁶⁴¹ S. Szczeblewski, *Klasztor bernardynek kaliskich na podstawie tzw. kaliskiego kopiarza*. „Studia Włocławskie” T. 18: 2016, s. 456.

²⁶⁴² APBK, rkps M 34, s. 294.

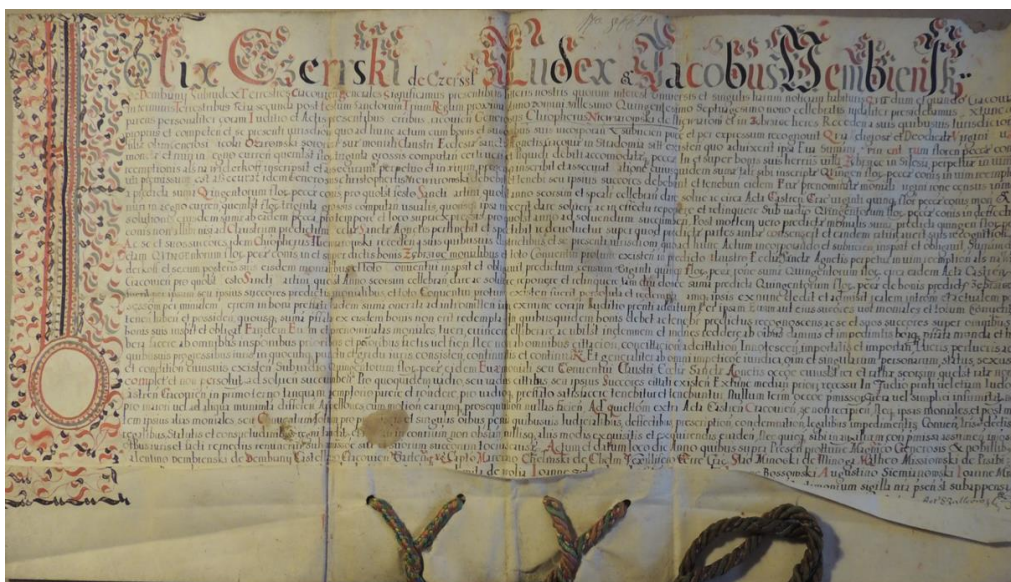
²⁶⁴³ Ponieważ Wielebna Panna N. wniosła z sobą przystojną summę do klasztoru naszego N. Panien Zakonnych Franciszka S. pod tytułem N. przeto ustanawiając my w tej mierze słuszność władzą Urzędu naszego to ordynujemy i mocą tego pisma naszego to na przyszłe czasy warujemy, aby pomienioną Pannę N. z pospolitego dobra przerweczonego klasztoru dochodziły na każdy rok polskich N., które jej wolno będzie na swoje prywatne obracać potrzebki, ponieważ też wszystkie P. Dyskretki tegoż klasztoru na to zgodnie zezwoliły i inszych Sióstr Zakonnych jednostajna przystąpiła prośba, Tamże.

²⁶⁴⁴ W. Dworzaczek, *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV – XV*. Warszawa 1971, s. 216.

wypłacać klasztorowi 35 zł, w dwóch ratach po 17 zł, w dzień św. Jana Chrzciciela oraz św. Marcina²⁶⁴⁵.

Panna *Potencja* Ożarowska została obdarowana w 1545 r. przez panów Przerębskich, Jana, proboszcza krakowskiego, Stanisława i Floriana kwotą 1000 zł, ulokowaną na ich miasteczku Kamięnsko oraz pobliskich wsiach. Prowizja od tej sumy w wysokości 40 zł, należała jej się w dwóch równych ratach, wypłacanych na Zesłanie Ducha Świętego oraz Boże Narodzenie, do końca jej życia, a następnie stawała się własnością klasztoru. Jako wyraz wdzięczności za tą darowiznę, zakonnice zobowiązały się śpiewać lub czytać Wigilie zupełne i *requiem* na każde suche dni²⁶⁴⁶. Praktyka pokazała jednak, że wyegzekwowanie należnej kwoty nastęrczało wiele trudności, gdyż spadkobiercy darczyńców zalegali z jej regularnym przekazywaniem i od 1574 r. trwał proces sądowy w tej sprawie²⁶⁴⁷.

Dnia 12 stycznia 1579 r. zakonnica *Ewa* Ożarowska²⁶⁴⁸ otrzymała w posagu 500 złotych zabezpieczone na Zembrzycach na Śląsku, od których miała otrzymywać 25 złotych, wypłacane corocznie na święto św. Marcina. Jako, że jej ojciec Mikołaj, już wówczas nie żył, kwotę tą przekazał wuj, Krzysztof Niewiarowski. Prowizja miała być wypłacana Ewie dożywotnio, a później należała się klasztorowi bernardynek²⁶⁴⁹.

Tł. 36. Zapis posagu dla Ewy Ożarowskiej, AGAD, perg. 2954.

²⁶⁴⁵ ABKr., rkps 209, s. 11; W. Bukowski, *Salomonowie herbu Łabędź...*, s. 142 – 143.

²⁶⁴⁶ ABKr., rkps 209, s. 9.

²⁶⁴⁷ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 38, s. 19-20.

²⁶⁴⁸ LZP, T. 2, s. 203.

²⁶⁴⁹ ABKr., rkps 213, s. 1 – 4 ; rkps 209, s. 31; AGAD, perg. 2954.

Zakonnica Barbara *Krystyna* Wilkowska otrzymała od swych braci posag w wysokości 1000 złotych. Pieniądze zostały ulokowane dnia 23 czerwca 1594 r. przez Stanisława Ługowskiego na majątku Korzkiew, z którego bernardynka miała otrzymywać dożywotnio 50 zł czynszu, wypłacanego w dwóch równych ratach, w dzień św. Jana Chrzciciela oraz na Boże Narodzenie. Po jej śmierci prowizja stawała się własnością klasztoru²⁶⁵⁰.

Andrzej Samuel Dembiński, podstoli krakowski, nie pozostawił po sobie męskiego potomka. Jak już wspomniano spośród jego córek, aż pięć obrało stan zakonny, w tym trzy w klasztorze św. Agnieszki: Elżbieta *Beata*, Katarzyna *Innocencja* oraz Aleksandra *Humilitas*. W 1614 r. *Beata* otrzymała od ojca 3000 złotych posagu zapisanego na wsi Łuczyce. Od tej kwoty miała otrzymywać 200 zł, corocznej prowizji, wypłacanej w dzień św. Wojciecha²⁶⁵¹. Kolejną z córek *Innocencję* zaopatrzył Dembiński w 1630 r. kwotą 4000 złotych również ulokowaną na wspomnianych Łuczycach, od której należało jej się 280 zł, co roku na św. Marcina²⁶⁵². Posagiem w wysokości 1000 zł obdarował Błażej Łagodowicz, mieszczanin krakowski, swoją córkę Katarzynę *Apolonię* Łagodowiczównę. Kapitał ten został w 1629 r., ulokowany przez Mikołaja Mstowskiego na miejscowości Sokolina w powiecie proszowskim, z czynszem w wysokości 70 zł, wypłacanym klasztorowi w wspomnienie św. Agnieszki²⁶⁵³. Była to prawdopodobnie typowa wysokość posagu, gdyż również 1000 zł na wsi Przybysławice, zapisał swej córce pannie Elżbiecie *Teofili* w 1633 r., Adam Misiowski, sekretarz królewski²⁶⁵⁴.

Wyjątkowo wysoki posag otrzymała jedyna córka wojewody krakowskiego Władysława Myszkowskiego, Konstancja Myszkowska. Ojciec darował jej 30 maja 1648 r. 10000 złotych zabezpieczając je na wsi Książ Wielki. Niestety, jak to często się zdarzało, krewni czynili trudności z wypłacaniem prowizji. W tym wypadku syn darczyńcy, Franciszek zalegał z przekazywaniem należnych kwot, a proces w tej sprawie trwał do 1663 r.²⁶⁵⁵. Jan Wojeński, burgrabia Wojeński, ojciec Katarzyny *Rozalii* Wojeńskiej zapisał 2 września 1679 r. klasztorowi posag w wysokości 3000 zł na swych dobrach Minoga, od którego zobowiązał się wypłacać corocznie 210 zł czynszu, w dwóch

²⁶⁵⁰ ABKr., rkps 209, s. 16.

²⁶⁵¹ Tamże, s. 23.

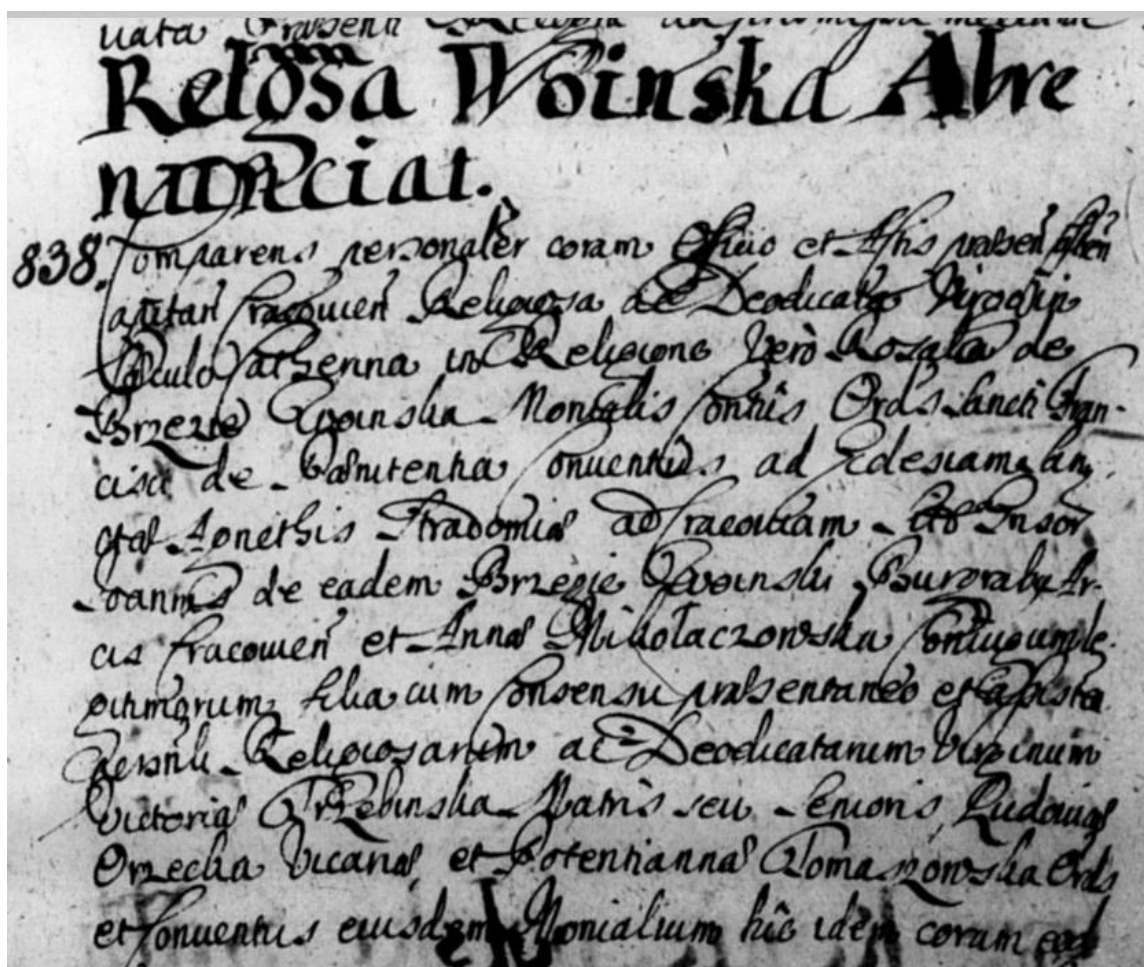
²⁶⁵² Tamże, s. 31.

²⁶⁵³ Tamże, s. 28.

²⁶⁵⁴ Tamże, s. 32.

²⁶⁵⁵ Tamże; ABKr., rkps 218, s. 119 – 125.

równych ratach²⁶⁵⁶. Do spisania dokumentu ze strony bernardynek stawiała się przełożona *Wiktoria Trzebińska*²⁶⁵⁷. Ponadto w osobnym akcie z tego samego dnia rodzic wyposażył córkę dodatkową kwotą w postaci dożywotniej pensji w wysokości 50 zł, wypłacanej na święto św. Jana Chrzcielna²⁶⁵⁸. Dwa dni później, 4 września *Rozalia*, w towarzystwie wspomnianej przełożonej, *Ludwika Orzęckiej*, wikarii oraz *Potencjany Tomaszowskiej* podpisała akt abrenuncjacji, zrzekając się dalszych roszczeń względem majątku rodzinnego²⁶⁵⁹.

Il. 37. Fragment aktu abrenuncjacji złożonej przez Katarzynę *Rozalię* Wojską, ANK, rkps Castr. Crac.

310, s. 2679.

Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku panny *Heleny* Oraczowskiej, która otrzymała oprócz właściwej sumy posagu, także dodatkową pensję. Tuż przed

²⁶⁵⁶ ABKr., rkps 213, s. 5 – 8.

²⁶⁵⁷ ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2668-2673.

²⁶⁵⁸ Tamże, s. 2673-2676.

²⁶⁵⁹ Tamże, s. 2679-2680

rozpoczęciem nowicjatu jej ojciec w 1673 r. zobowiązał się wypłacić klasztorowi posag w wysokości 3000 zł²⁶⁶⁰. Dnia 5 kwietnia 1675 r. kwota ta została ulokowana przez Franciszka z Przybysławic Oraczowskiego, brata zakonnicy Heleny *Benedykty* na dobrach Zegartowice, z obowiązkiem wypłaty 210 zł corocznego czynszu. Klasztor w tej transakcji reprezentowany był przez *Potencjanę* Tomaszowską, przełożoną, *Wiktorię* Trzebińską, wikarię oraz *Ludwinę* Rarowską, dyskretkę²⁶⁶¹. Również w ich obecności bernardynka *Benedykta* dokonała aktu abrenucjacji²⁶⁶². W osobnym zaś dokumencie rodzic ustanowił dla niej dożywotnią pensję (*in vim pensionis*), w wysokości 100 zł²⁶⁶³.

W 1682 r. wstępująca do klasztoru Krystyna *Kunegunda* Strusówna została zaopatrzona w posag w wysokości 1000 zł. Przekazali go jej bracia Andrzej i Franciszek Strusowie, zabezpieczając kwotę na majątku Opatkowice Murowane czyli Naporzyńskie. Prowizja od tej kwoty w wysokości 70 zł, wypłacana co roku w dzień św. Jana Chrzciciela, po śmierci wspomnianej zakonnicy, miała przypaść klasztorowi. Wiadomo, że w 1740 r. Franciszek Dębiński odebrał od konwentu kapitał 1000 zł stanowiący niegdyś własność Strusówny i umieścił go na swoich dobrach dziedzicznych: Strzeszkowice i Konary²⁶⁶⁴. Tej samej wysokości posag otrzymała w 1706 r. wstępująca do bernardynek Anna *Wiktoria* Grothówna. Jej rodzice ulokowali go na wsi Więckowice w powiecie proszowickim, zobowiązując się wypłacać co roku na św. Michała kwotę 70 zł, która po śmierci zakonnicy miała spływać do klasztornej kasy²⁶⁶⁵.

Dnia 27 stycznia 1750 r. Stanisław, ks. Czartoryski († 1766)²⁶⁶⁶, łowczy wielki koronny zapisał Franciszce *Kunegundzie* Przytkowskiej 3000 złotych posagu, na swoich dobrach dziedzicznych: Korcu i Olesieńcu, z których miano wypłacać 150 zł prowizji „z ta kondycją aby takową prowizją od sumy pomienionej kapitalnej [...] też Wielebna Konegonda Przytkowska póki żyć będzie do rąk swoich odbierała, ze zaś po śmierci pomienionej Wielebnej [...], ta prowizja konwentowi naszemu, teraz i na potym będącemu służyć będzie”²⁶⁶⁷. Ponadto darczyńca zobowiązał klasztor, aby po śmierci *Kunegundy*, co tydzień odprawiać jedną Mszę Świętą za spokój jej duszy „czasy

²⁶⁶⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 300, s. 1341-1343.

²⁶⁶¹ ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2-8.

²⁶⁶² Tamże, s. 9-10.

²⁶⁶³ Tamże, s. 10-12.

²⁶⁶⁴ ABKr., rkps 220, s. 151-158.

²⁶⁶⁵ ABKr., rkps 219, s. 207-209.

²⁶⁶⁶ W. Konopczyński, *Czartoryski Stanisław*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 297.

²⁶⁶⁷ ABKr., rkps 213, s. 9.

wiecznemi”²⁶⁶⁸. Posag Katarzyny *Teresy* Kolędowiczówny, zapisany jej w dniu 12 września 1774 r. przez Teresę, wdowę po Józefie Dobińskim wynosił 4000 złotych. Z kapitału, który złożyła u Józefa Ostaszewskiego, panna Kolędowiczówna miała otrzymać przy obłóczynach 500 złotych²⁶⁶⁹.

Zdarzało się, że dziewczęta chcące wybrać drogę zakonnego powołania miały problem ze zgromadzeniem potrzebnych pieniędzy. Pragnąc częściowo zaradzić takim sytuacjom Jakub Zadzik, biskup krakowski w 1641 r. ustanowił fundusz dla trzech ubogich panien pochodzenia szlacheckiego, które zamierzały wstąpić do klasztoru św. Agnieszki jednakże „dla szczupłości dostatków ojczystych świątobliwego przedsięwzięcia do skutku przeciwieść nie mogą”²⁶⁷⁰. Przeznaczył na ten cel czynsz w wysokości 210 talarów zapisany na wsi Janowice. Powyższą prowizję biskup przekazał kapitule krakowskiej, którą zobowiązał, by wypłacała ją „do ręki przełożonej matki klasztoru S. Agnieskiej dwiema ratami pierwsza na S. Jana [...] druga na S. Trzech królów które pieniądze obracać będzie przełożona na żywność odzienie i insze wszystkie potrzeby dwóch na ten czas panienek”²⁶⁷¹. Decyzję o wyborze kandydatek, którym będzie przysługiwał powyższy posag pozostawił Zadzik do swojej dyspozycji. Natomiast po jego śmierci mieli nad tym czuwać wyznaczeni przez niego: ks. Jan Romiszewski († 1670)²⁶⁷², scholastyk krakowski, proboszcz łaski oraz ks. Jakub Sarnowski († 1682)²⁶⁷³, kantor krakowski. Ponadto biskup ustanowił dla swojej siostry *Teresy*, ówczesnej przełożonej konwentu, zapis 1000 talarów, od których należał jej się dożywotnio wypłacany czynsz, w dwóch ratach, po 35 talarów. Po jej śmierci kwota ta miała służyć trzeciej ubogiej szlachciance wstępującej do klasztoru, której wyboru miało dokonywać zgromadzenie²⁶⁷⁴. Gdy Zadzikówna podjęła starania o założenie nowej fundacji bernardynek w Krakowie wyjednała u egzekutorów testamentu swego brata biskupa zgodę na przeniesienie powyższego zapisu dla trzech ubogich panien na konwent pw. Św. Józefa²⁶⁷⁵. Możliwe, iż niekiedy odstępowano od wymogu wniesienia posagu przez kandydatki do klasztoru św. Agnieszki. Znane są dwa przypadki, gdy wstępujące tamże panny, określone zostały w metryce jako „panienki ubogie”, co zapewne oznaczało, iż

²⁶⁶⁸ Tamże.

²⁶⁶⁹ Tamże, s. 13 – 16.

²⁶⁷⁰ ABKr., rkps 1, s. 1.

²⁶⁷¹ Tamże.

²⁶⁷² L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 4, s. 7 – 8.

²⁶⁷³ Tamże, s. 31.

²⁶⁷⁴ ABKr., rkps 1, s. 2.

²⁶⁷⁵ ABKr., rkps 2, s. 11.

przyjęto je właśnie bez wymaganego zaplecza materialnego. Były to w 1725 r. panna Jadwiga Orlińska, a rok później Magdalena Węgrzynowicówna²⁶⁷⁶.

b. Czysze

Zasadniczą część klasztornego budżetu stanowiły wpływy pochodzące od sum ulokowanych na dobrach ziemskich, kamienicach krakowskich i z terenu Kazimierza oraz jatkach. Były to czysze (renty), najczęściej odkupne (*census reemptionalis*), zwane *wyderkafami*, w ramach których od dłużnika zależało kiedy zwróci powierzony kapitał czyli odkupi czynsz i pozbędzie się obowiązku jego płacenia²⁶⁷⁷. Procenty pobierane od kwot kapitału wypłacane były corocznie, jednorazowo lub ratałnie, w oznaczone święta roku liturgicznego. Najczęściej miało to miejsce w święto Trzech Króli, św. Stanisława, Wielkanoc, Zesłanie Ducha Świętego, św. Michała czy św. Marcina. Fundatorami czynszów byli dobrodzieje klasztoru, pragnący zapewnić sobie modlitewną pamięć. Zapisy z przeznaczeniem na ich zakup czynione były w testamentach, przekazywali je także krewni zakonnic, a niekiedy same bernardynki decydowały o ulokowaniu sumy pochodzącej z posagu na konkretnej nieruchomości. Klasztor św. Agnieszki nie posiadał majątków ziemskich, stąd jego zasadniczym przechodem były prowizje pobierane od zapisanych kwot. Z jednej strony należy zauważyć, iż były one liczne, z drugiej zaś wielokrotnie zdarzały się sytuacje, iż spadkobiercy pierwotnych darczyńców nie wywiązywali się sumiennie z obowiązku wypłaty należnych klasztorowi sum, czego skutkiem były procesy sądowe. Ponadto na przestrzeni lat zmieniała się wartość pieniądza, co również wpływało na problemy w egzekwowaniu kwot zapisów. Czysze przynależne klasztorowi św. Agnieszki zostały usystematyzowane w trzech odrębnych tabelach. Pierwsza zawiera zapisy ulokowane na żupach wielickich i bocheńskich uczynione przez fundatora klasztoru oraz na dobrach ziemskich. Kolejne dwie tabele zawierają sumy znajdujące się na krakowskich i kazimierskich kamienicach oraz jatkach rzeźniczych.

O zabezpieczenie materialnych podstaw klasztoru bernardynek zadbał w pierwszej kolejności ich fundator Jan Hincza z Rogowa. Dnia 24 czerwca 1465 r. zapisał im 10 grzywien rocznie z czynszu w wysokości 1, 5 grzywny i 3 wiardunków,

²⁶⁷⁶ ABKr., rkps 221, s. 11

²⁶⁷⁷ Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. 1. Kraków 1958, s. 295; S. Ch[odyński], *Procent*. W: *Encyklopedia kościelna*. T. 21. Wyd. M. Nowodworski. Warszawa 1896, s. 371-373; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 4, s. 50; *Księga ławników myślenickich z lat 1700-1725*. Opr. M. Mikuła. Kraków 2022, s. XIV-XV.

zabezpieczonego na żupach bocheńskich i wielickich, który miał być wypłacany przez rajców krakowskich na święto św. Marcina²⁶⁷⁸. Należy także dodać, że w swym testamencie przeznaczył dla bernardynek kwotę 870 czerwonych złotych, zobowiązując egzekutorów swej ostatniej woli, by przeznaczyli ta kwotę na zakup czynszu dla klasztoru. Król Kazimierz Jagiellończyk w 1474 r. „dowiedziawszy się o tych pieniądzech wziął je na potrzebę Koronną”, a w zamian za nie zapisał zakonnicom od Św. Agnieszki na żupach bocheńskich i wielickich po 4 grzywny czynszu na każde suche dni²⁶⁷⁹, co rocznie dawało sumę 16 grzywien²⁶⁸⁰.

Bernardynki były też zaopatrywane w sól. W księdze skarbowej z czasów Kazimierza Jagiellończyka pod datą 9 czerwca 1485 r. odnotowano, iż otrzymały 4 bryły soli²⁶⁸¹. Z kolei 19 stycznia 1504 r., wśród wydatków z okresu rządów Aleksandra I zapisano, iż przekazano im 10 brył soli²⁶⁸². Urząd podkomorzego ziemi krakowskiej oraz sądy nad kopaczami w żupach królewskich sprawowali Szafraniec, za co z kasy żupnej otrzymywali wynagrodzenie. Z czasem nabyli własne działo w żupie bocheńskiej. Jego trzecią część w 1489 r. Piotr Szafraniec sprzedał za uznaną za bardzo niską kwotę 50 grzywien zwykłej miary polskiej klasztorowi św. Agnieszki. W 1518 r. bernardynki posiadały sześć dział „podkomorskich” z żupie bocheńskiej, które zostały wyszczególnione w opisie żup krakowskich jako własność nabyta z funduszy klasztornych²⁶⁸³. Należy zaznaczyć, iż na podejmowane inicjatywy finansowe klasztor uzyskał zezwolenie króla Zygmunta Augusta, który zaaprobował dokumentem z 17 lipca 1549 r. wszystkie czynsze, które przed tym siostry kupiły na dobrach ziemskich²⁶⁸⁴.

²⁶⁷⁸ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 6, s. 12; ABKr., rkps 209, s. 6; *Katalog Archiwum Aktów Dawnych miasta Krakowa. Cz. 1: Dyplomy pergaminowe*. Pod red. S. Krzyżanowskiego. W Krakowie 1907, s. 79, nr 295; *Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa...*, s. 604-606, nr 461.

²⁶⁷⁹ Suche dni to trzy dni postu: środa, piątek, sobota w każdej z czterech pór roku tj. w trzecim tygodniu Adwentu, po pierwszej niedzieli Wielkiego Postu, w oktawie Zielonych Świąt, tydzień po święcie Podwyższenia Krzyża, E. E. Wróbel CSFN, *Kościółowi mojemu jako ukochanej oblubienicy mojej. Wybór testamentów duchownych małopolskich z XVII wieku*. Kraków 2010 (Aneks: *Słownik wyrazów staropolskich*), s. 201.

²⁶⁸⁰ ABKr., rkps 209, s. 6-7; MRPS, T. 1, s. 64, nr 1252; *Lustracja województwa krakowskiego 1564. Cz. 2*. Wyd. J. Małecki. Warszawa 1964, s. 109.

²⁶⁸¹ *Teki Pawińskiego*. T. 2: *Liber quitantiarum regis Casimiri ab a. 1484 ad 1488*. (Księga skarbową króla Kazimierza Jag.). Warszawa 1897, s. 39

²⁶⁸² *Teki Pawińskiego*. T. 1: *Liber quitantiarum Alexandri regis ab a. 1501 ad a 1506*. (Księga skarbową króla Aleksandra Jag.). Warszawa 1897, s. 74.

²⁶⁸³ S. Gawęda, *Udział możnowładztwa małopolskiego w dochodach z żup krakowskich w XIV i XV wieku*. W: *Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce*. T. 2. Wieliczka 1968, s. 243; *Opis żup krakowskich z roku 1518*. Wyd. A. Keckowa, A. Wolff. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 9: 1961, nr 3: *Zeszyt dodatkowy*, s. 139; J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach...*, s. 169.

²⁶⁸⁴ ABKr., rkps 209, s. 14.

Bernardynki nie tylko liczyły na ofiary i wsparcie ze strony dobrodziejów, ale także wykazywał inicjatywę na polu finansowym dokonując obrotu gotówką, np. kupując czynsze i zapewniając przez to w miarę regularne wpłaty do swej kasy. Tego rodzaju transakcji dokonały dnia 9 czerwca 1483 r. z rajcami krakowskimi. Otóż za pośrednictwem swych prowizorów, wspomnianego już Wojciecha oraz Marcina z Bełza, nabyły od nich za 300 złotych węgierskich czynsz w wysokości 8 grzywien, płatny po 2 grzywny na każde suche dni²⁶⁸⁵. Podobne przedsięwzięcie finansową podjęły np. w 1516 r., przekazując królowi Zygmuntowi I kwotę 437,5 grzywny, za które władca zapisał im roczny czynsz 17,5 grzywny, zabezpieczony na żupach bocheńskich i wielickich, wypłacany na każde suche dni. Zastrzeżono przy tym, że „wolno jednak królowi położyć tę sumę kiedy chce obwieściwszy panny trzy miesiące przed tym a ony też będą mogły kupić za tę summe inszy czynsz”²⁶⁸⁶. Transakcja świadczyła o dobrej kondycji materialnej klasztoru bernardynek w tamtym czasie, skoro, mimo braku uposażenia w ziemię, były w stanie zgromadzić fundusze na zawarcie kosztownej transakcji²⁶⁸⁷.

Zapisy czynszów trafiały do klasztoru dzięki dobrodziejom, którzy chcąc zapewnić sobie modlitewną pamięć decydowali się wesprzeć pobożną instytucję. Panna Magdalena Brendlarowna zapisała czynsz na dwóch jatkach Stanowskich, z tym zastrzeżeniem, iż zakonnice w każdą środę będą czytać *Requiem* za duszę swej dobrodziejki²⁶⁸⁸. W 1565 r. kwotę 100 zł ulokowaną na jatce Tenderlowskiej darował ks. Jan Korzbok, kanonik krakowski, a zakonnice w podzięcie za jego dobrodziejstwa, związane ze wsparciem odbudowy ich klasztoru, zobowiązały się „wiecznemi czasy” za jego duszę Mszę *Humiliavit* w piątki dać czytać, a przy Mszy po pięć pacierzy zmówić i po trzy pacierze na każdy dzień każda²⁶⁸⁹. Taką motywacją kierowała się także Barbara, wdowa po pisarzu kleparskim, „co sto złotych darowała Pannom [...] aby była pamiątka jej i P. Jozepha Rasiusa małżonka jej i wszitkich przyjaciół w modlitwie pospolitej”²⁶⁹⁰. Kwota, którą ofiarowała została w 1583 r. zapisana przez Stanisława Jaszka i jego żonę Reginę z czynszem w wysokości 5 złotych, płatnym na święto św. Marcina, na ich domu

²⁶⁸⁵ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 11, s. 13-14; ABKr., rkps 209, s. 51; *Pomniki dziejowe wieków średnich...*, s. 704, nr 597.

²⁶⁸⁶ ABKr., rkps 209, s. 7.

²⁶⁸⁷ J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach...*, s. 180.

²⁶⁸⁸ ABKr., rkps 209, s. 63.

²⁶⁸⁹ Tamże, s. 79.

²⁶⁹⁰ Tamże, s. 76; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 40, s. 20.

znajdującym się „na Piekarskiej ulicy w Kazimierzu z rinku idąc na lewej ręce od rogu”²⁶⁹¹.

Zapisy pieniężne z przeznaczeniem na zakup czynszu dla klasztoru pochodziły także z omawianych poniżej legatów testamentowych. Można w tym miejscu wspomnieć dar Anny Chudzickiej, która w swej ostatniej dyspozycji z 1585 r. „naznaczyła Pannom do św. Agnieszki czynszu na każde suche dni po pułzłotemu”²⁶⁹², motywując swą decyzję pobożnym pragnieniem „aby P. Boga za duszę jej i małżonka jej y dziatki proszili”²⁶⁹³. Ponadto dobrodziejka przeznaczyła dla kapłana „który ma mieć Mszę na każde suche dni w ich kościele pułzłotego na rok na cztery Mse”²⁶⁹⁴. Łącznie więc z kamienicy Chudzickiej położonej „w rinku podłe bramki cmyntarza Panny Mariey”²⁶⁹⁵ klasztor miał otrzymywać 2 złote 15 groszy.

Niejednokrotnie klasztor był uposażany czynszem, który fundowały same zakonnice, co potwierdza, że bernardynki także z własnej inicjatywy podejmowały finansowe posunięcia. Przykładowo w 1535 r. 50 zł zostało ulokowane na jatce Michała Pieczonka i jego żony, z obowiązkiem wypłacania 2,5 zł na Boże Narodzenie. Kwotę na tą transakcję darowała *Potencjana* Sieneńska, przeznaczając go na potrzeby kapłana²⁶⁹⁶. Klasztor pobierał czynsz z kamienicy Kierstanowskiej, która znajdowała się „w rinku Kazimierskim od S. Katarzyny idąc ku ulicy S. Jakuba od rogu wtórey”²⁶⁹⁷ w wysokości 4 złotych, płatny na Wielkanoc. Zapisu tego dokonał w 1587 r. mieszczanin Matias Kierstan z żoną swoją Zuzanną. Ponadto jak zaznaczono „jeśli by chciał sumę położyć y czynsz takowy odkupić ma Panny przed tym puł roka obwieścić zeby one tę sumę na insze dobra przeniosły”²⁶⁹⁸. Kwotę podstawową 100 złotych, od której płacony był powyższy czynsz dała „Panna Barbara Otrobianka, zakonnica u S. Jagnieszki *conversa*²⁶⁹⁹ *portulanka*”²⁷⁰⁰. Siostry dokonywały także samodzielnych decyzji o transakcjach. Przekazały np. w zastaw do konwentu OO. Bernardynów na Żłóbku szczerozłoty kielich z pateną, za który otrzymały czynsz w wysokości 3000 zł. Potwierdza to dokument z 13 maja 1783 r. podpisany przez przełożoną *Kunegundę*

²⁶⁹¹ ABKr., rkps 209, s. 76.

²⁶⁹² Tamże, s. 59.

²⁶⁹³ Tamże.

²⁶⁹⁴ Tamże.

²⁶⁹⁵ Tamże.

²⁶⁹⁶ Tamże, s. 82.

²⁶⁹⁷ Tamże, s. 76.

²⁶⁹⁸ Tamże.

²⁶⁹⁹ Siostra należąca do drugiego chóru.

²⁷⁰⁰ Furtianka, ABKr., rkps 209, s. 76.

Przytkowską oraz towarzyszące jej siostry dyskrety, w którym zaświadcza, iż, „te zupełnie trzy tysiące złotych polskich [...] oddał konwent nasz przy kościele świętej Agnieszki będącej tymże WWOO konwentu żłóbeckiego”²⁷⁰¹.

Zapisy czynszowe pochodziły także od rodzin zakonnicek, pragnących w ten sposób wspomóc klasztor, do którego wstępowały spokrewnione z nimi dziewczęta. Można tu wspomnieć ks. Wojciecha Chociszewskiego († 1600)²⁷⁰², dziekana kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie, który darował 200 złotych „za siestrzenicą swoją panną Jagnieszka Płazianką z Pułtowska”²⁷⁰³. Od tej kwoty, w 1593 r. Jan Goryszowski, mieszczanin krakowski, zapisał 10 złotych czynszu na swojej kamienicy, położonej „na ul. św. Anny idąc z rinku po prawej ręce wtóra od rogu”²⁷⁰⁴, zobowiązując się go wypłacać w dwóch równych ratach, na Wielkanoc i święto św. Michała. W tym wypadku praktyka pokazała, że wyegzekwowanie należności nie zawsze bywało proste. W 1776 r. czynsz z kamienicy Goryszowskiej został ujęty w zestawieniu sum „zakłóconych”, od których klasztor od wielu lat nie odbierał prowizji, z zaznaczeniem, że stan taki trwał od 1632 r.²⁷⁰⁵.

Kierując się względami rodzinnymi darowiznę na rzecz klasztoru uczyniła Katarzyna Kowalikowa przeznaczając w 1612 r. sumę 200 złotych na swojej kamienicy tj. Kowalikowskiej, z czynszem w wysokości 12 złotych, płatnym co roku na święto św. Anny, „a to za córką swoją panną Zuzanną która jest zakonnicą u S. Jagnieszki”²⁷⁰⁶. W wielu zapisach wprost określono, iż suma podstawowa na zakup czynszu pochodziła z posagu darowanego za nowicjuszka składającą profesję w klasztorze bernardynek. I tak przykładowo w 1617 r. 1100 zł ulokowane przez Stanisława Lachowskiego na Podlesiu pochodziło w części z posagu Klary Rogólskiej, a 100 zł dołożyła do niej jeszcze Zuzanna Szczucka²⁷⁰⁷. Na ogólną kwotę umieszczoną w 1621 r. na Głogoczowie przez Mikołaj Borka złożyło się 1000 zł pochodzące z posagu *Damiany Borkówny*²⁷⁰⁸. W 1670 r. Mikołaj Tudorowski ulokował na swych dobrach Barczków w województwie

²⁷⁰¹ APBK, rkps RGP-j- 2, s. 33.

²⁷⁰² T. Żebrawski, *O kościołach ubytych w Krakowie*. [B. m., ok. 1870], s. 7; M. Cercha, *Pomniki Krakowa Maksymiliana i Stanisława Cerchów z tekstem Feliksa Koperzy*. T. 3. Kraków 1904, s. 287.

²⁷⁰³ ABKr., rkps 209, s. 58; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 42, s. 21.

²⁷⁰⁴ ABKr., rkps 209, s. 58

²⁷⁰⁵ ABKr., rkps 206, s. 127.

²⁷⁰⁶ ABKr., rkps 209, s. 67.

²⁷⁰⁷ Tamże, s. 24; rkps 216, s. 3-17.

²⁷⁰⁸ ABKr., rkps 209, s. 26; ANK, Castr. Crac. 216, s. 338-343.

krakowskim kwotę 1000 zł, z obowiązkiem wypłaty 70 zł czynszu na Święto Trzech Króli. Suma zapisu pochodziła z posagu przekazanego za panną *Antoniną* Błońską²⁷⁰⁹.

W rejestrach, w których spisywano corocznie napływające prowizje od sum ulokowanych na dobrach ziemskich dokładnie notowano wszelkie zaległości dłużników. I tak np. dnia 14 lipca 1787 r. zanotowano, że kapituła krakowska oddała ze wsi Kuchary 5 złotych 25 groszy zaznaczając „atey się prowizji nie odbierało od R. 1761 aż dopiero za rok terażniejszej 1787 na S. Jan Krzczel”²⁷¹⁰. Pomiędzy wpływami sum ulokowanych na dobrach ziemskich kapitałów zdarzają się także pojedyncze wpłaty jak np. wpis z września 1787 r. „za trawę z ogroda”, którą zakonnice pozwoliły skosić zapewne jakiemuś gospodarzowi, w zamian za uiszczenie 25 złotych²⁷¹¹. Z kolei dni 3 czerwca 1787 r. odnotowano dochód z czynszu ziemnego, pochodzącego z dzierżawy parceli. Opłaty w wysokości 18 zł dokonał niejaki „Rzemienski kusmier, który pod ogrodem naszym ma domostwo [...] a to do porachunku i wymiaru przyczynionego grontu”²⁷¹², zaznaczając, że kwota należała się od 1780 r., a powinna być płacona na święto Trzech Króli.

Zdarzało się, że dłużnicy, prawdopodobnie z powodu problemów z gotówką oddawali w miejsce należnej prowizji produkty żywnościowe najczęściej zboże, masło, jajka czy mąkę. W rocznych zestawieniach zapisywano dokładnie ich rodzaj i ilość, przeliczając przy tym ich wartość na pieniądze. Klasztor mógł spożytkować te dobra na własne potrzeby bądź je sprzedać i w ten sposób zasilić swój budżet.

Źródła pozwalają przeanalizować to zjawisko dla roku 1787 i 1788, bowiem z tych lat pochodzą zachowane „rejestra odbierania prowizjei od sum kapitałnych konwentu naszego pod tytułem S. Agnieszki Pannien będnących legominami nabiałem zbożem ato za przełożństwa N. P. Panny Konegondey Przytkowski czwarty raz Matki tegoż Zgromadzenia”²⁷¹³. I tak np. dnia 3 kwietnia 1787 r. z dóbr Pągów, od pani Niemojowskiej, stolnikowej wielońskiej dano polec słoniny ważącej 66 funtów, sadło ważące 21 funtów, sześć garncy masła, krajanek sera jednaście, jaj półsiódmej kopy, kaszy drobnej dwanaście garncy, mąki tatarczanej czternaście garncy, wędzonych kawałków wieprzowych cztery, co razem złożyło się na kwotę 147 zł. Sumienie

²⁷⁰⁹ ABKr., rkps 209, s. 42; ANK, rkps Castr. Crac. 295, s. 158-163.

²⁷¹⁰ ABKr., rkps 211, s. 15.

²⁷¹¹ Tamże, s. 19.

²⁷¹² Tamże, s. 10.

²⁷¹³ Tamże, s. 142, 150.

odnotowano, że należy jeszcze dopłacić 329 zł²⁷¹⁴. Dnia 12 czerwca tego samego roku wspomniana stolnikowa złożyła jeszcze, tytułem wymaganej prowizji, poć słoniny i sadło ważące 46 funtów, przy czym również i tym razem odnotowano brakującą kwotę w wysokości 293 złotych²⁷¹⁵. Również w następnym roku pani Niemojowska oddała w ramach należności podobne produkty żywnościowe. Na ratę płaconą w styczniu złożyły się słonina i sadło ważące 97 funtów, czternaście garncy wódki, sześć garncy masła oraz bity wieprzek, a w maju poć słoniny i sadło o wadze 90 funtów²⁷¹⁶. Z kolei z jatki Krynczowskiej²⁷¹⁷, wówczas własności pana Mireckiego od zapisanej kwoty 100 złotych, oddano zarówno w 1787 jak i 1788 r., w miejsce należnej prowizji, szynkę wartą 4 złote²⁷¹⁸.

Jak ukazano w tabelarycznych wykazach ogólna liczna czynszów zapisanych na potrzeby dla klasztoru św. Agnieszki była znacząca. Nie zawsze jest jednak możliwe prześledzenie, wobec jedynie częściowo zachowanych ksiąg rachunkowych czy każdy z wierzycieli sumiennie i regularnie wywiązywał się z prawnego obowiązku wypłaty ustalonej kwoty. Akta procesów sądowych, na które zmuszony był wkraczać klasztor, upominając się o swe należności, świadczą, iż nie była to wyjątkowa sytuacja. Pieniądz tracił swą pierwotną wartość, spadkobiercy w kolejnym pokoleniu nie zawsze też byli w stanie sprostać zobowiązaniu ustanowionemu przez ich krewnego kilka pokoleń wstecz. Nałożyła się też na to sytuacja polityczna w II połowie XVIII w. W wyniku posunięć zaborcy część ziem, na których zapisane były sumy kapitału została odłączona od Rzeczypospolitej, a tym samym odpadły również lokowane na nich kwoty²⁷¹⁹. Zaświadcza o tym notatka zestawiająca prowizje tzw. zatrzymane od roku 1779 do 1781. Zatytułowana została „Tabella summ kapitalnych i prowizji rocznych zatrzymanych za kordonem będących klasztoru pod tytułem S. Agnieszki Wielebnych Panien Bernardynek w Krakowie będącego”²⁷²⁰. Ujęto tam niewypłacane czynsze m. in z takich dóbr jak Zembrzyce, Stojowice, Brody, Barwałd, Ochojno²⁷²¹.

²⁷¹⁴ Tamże, s. 144.

²⁷¹⁵ Tamże, s. 145.

²⁷¹⁶ Tamże, s. 150–151.

²⁷¹⁷ Urszula Parchwiczowa darowała 14 II 1567 r. 100 zł zapisane na jatce Stanisława Kryncza, rzeźnika krakowskiego, trzeciej od Krzyża, tyłem ku kościołowi Panny Maryi z czynszem w wysokości 4 zł, płatnym na „Środopocie”, ABKr., rkps 209, s. 64.

²⁷¹⁸ ABKr., rkps 211, s. 144, 151.

²⁷¹⁹ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 128.

²⁷²⁰ ABKr., rkps 206, s. 133.

²⁷²¹ Tamże.

c. Arendy

Jak wspomiano klasztor św. Agnieszki nie posiadał uposażenia w ziemię, które mogłoby stanowić dla nich źródło przychodu. W 1558 r., dnia 14 grudnia, zgodnie z prośbą swoich sióstr Anny i Katarzyny, król darował bernardynkom połowę jeziora w Czernichowie, by zaradzić ich problemom z wyżywieniem²⁷²². Należy zaznaczyć, że zakonnice stały się wtedy jego jedynymi właścicielkami, gdyż od 1553 r. posiadały już wyspę Kobyleniec oraz połowę wspomnianego jeziora, które sprzedał im 29 maja tegoż roku za 400 złotych Stanisław Rozrażewski († 1564), kasztelan rogoziński²⁷²³. Z zestawień finansowych wynika, że klasztor oddał ten teren: łąki i jezioro w dzierżawę.

W rejestrach odbieranych prowizji z lat 1619 -1630 zanotowano dochód z arendy²⁷²⁴ z Czernichowa w wysokości 7 florenów²⁷²⁵. Następnie z wspomnianego terenu, „gdzie przed tym lasek był Kółko nazwany” w latach 1631-1661 konwent otrzymywał dwa dziesiątki drewna „na pierwszą wodę po Wielkanocy”²⁷²⁶. Było to wynikiem umowy zawartej w dniu 11 października 1630 r. z Witkowskim, starostą niepołomickim, a zarazem wielkorządcą krakowskim²⁷²⁷. Natomiast jak wynika z kontraktu spisanego dnia 8 czerwca 1658 r., za pozwoleniem o. Jacka Stradomskiego, prowincjała OO. Bernardynów, pomiędzy przełożoną *Prudencją* Maciejowską, a Hieronimem z Wielkiego Chrząstowa Wierzbowskim h. Jastrzębiec († 1665)²⁷²⁸, wielkorządcą krakowskim, bernardynki tytułem dzierżawy miały otrzymywać trzy dziesiątki drewna, dostarczane bezpośrednio pod ich siedzibę²⁷²⁹. Z kolei w sumariuszu sum z 1787 r. zapisano, że z arendy z Czernichowa do klasztornej kasy wpłynęło 120 zł i kwota ta została ujęta w spisie tzw. pensji rocznych²⁷³⁰.

²⁷²² R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 34, s. 18-19.

²⁷²³ Tamże, nr 31, s. 18; *Lustracja województwa krakowskiego 1659 – 1664*, cz. 2. Wyd. A. Falniowska – Gradowska, F. Leśniak, Warszawa 2005, s. 408 – 409; *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 2. Opr. F. Sikora, Z. Leszczyńska – Skrętowa, J. Kurtyka, Wrocław 1989 – 1993, s. 676 – 677; H. Kowalska, *Rozdrażewski (Rozrażewski) Stanisław h. Doliwa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 32. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1989 -1991, s. 379 – 380.

²⁷²⁴ Arenda oznacza dzierżawę, Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. 1. Warszawa 1958, s. 68.

²⁷²⁵ ABKr., rkps 209, s. 89 -166.

²⁷²⁶ Tamże, s. 172 – 414.

²⁷²⁷ Tamże, s. 172.

²⁷²⁸ *Urządnicy województwa krakowskiego...*, s. 167, 270.

²⁷²⁹ ANK, sygn. K 886, s. 123-124; F. Leśniak, *Urządnicy i personel pomocniczy w wielkorządach krakowskich w okresie nowożytnym*. Kraków 2020, s. 67, 274-276.

²⁷³⁰ ABKr., rkps 212, s. 9; F. Leśniak, *Urządnicy i personel...*, s. 277-281.

W zestawieniach finansowych z lat 1619-1630 poza wspomnianym wyżej gruntem widnieje jeszcze kilka innych, oddanych w dzierżawę obiektów. Znajdowały się wśród nich: nieokreślony bliżej dom za murem, dwór P. Wieruskiego, dwór Serafinowskiego, dom Krzysztofa, dwór J. M. P. Gierałtowskiego czy dom na roszeniu [rogu]²⁷³¹.

Arendy	
Dziwo Czernichowskie.	fl 7.
Domu za murem.	fl 20.
Dworu P. Wieruskiego.	fl 40.
Dworu Serafinowskiego.	fl 46.
Domu Krzysztofa.	fl 20.
Dworu J. M. P. Gierałtowskiego.	fl 60.
Domu na Roszeniu.	fl 36.

Il. 38. Arendy z 1623 r. (fragment z księgi rachunkowej), ABKr., rkps 209, s. 119.

Do nieruchomości, które przynosiły klasztorowi regularny dochód w postaci czynszu należy zaliczyć również drewniany domek, położony w pobliżu siedziby kapelana zakonnic. W dokumencie z 1555 r. jest wspomiana wdowa, szlachcianka, Dorotą Łąkawska, która po swej śmierci zdecydowała się podarować go bernardynkom. Z tymże zastrzeżeniem, iż jedną z jego izb, na nowo wybudowaną, między domem, a stajnią, zamieszkiwać mogła dożywotnio jej rodzona siostra Elżbieta Radocka, również wdowa²⁷³².

d. Opłaty od rodziców uczennic i rezydentek

W zestawieniu napływających prowizji ujmowano również opłaty za tzw. stancję, co świadczy, o tym, że istniał w klasztorze zwyczaj przyjmowania świeckich kobiet czyli

²⁷³¹ ABKr., rkps 209, s. 95-166.

²⁷³² AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715.

rezydentek na mieszkanie. Były to niekiedy krewne zakonnice lub wdowy, które wybierały sobie klasztor jako bezpieczną przystań na resztę życia i opłacały swój pobyt w formie z góry ustalonego czynszu. Mieszkały zazwyczaj poza klauzurą, czasem nawet w samej klauzurze, korzystały z zakonnej kuchni, pomagały niekiedy w drobnych pracach i uczestniczyły w nabożeństwach. Patrząc pod kątem użyteczności czynsze, które opłacały były wsparciem dla klasztornej budżetu, jednak często wspólnoty były im niechętne, z tego powodu, iż swoją obecnością mogły wprowadzać pewne rozproszenie i rozprężenie w wewnętrzne życie klasztoru. Znane są przykłady takich dostojnych matron osiadłych na dewocji w klasztorze bernardynek u św. Józefa, gdzie zdarzało się, że mieszkaly w obrębie klauzury jako tercjarki, chodziły w habicie (odróżniając się od zakonnice białym welonem), ale „nie były obligowane na żadną powinność zakonną”²⁷³³.

Ten rodzaj zapisów zdarza się jednak dość rzadko, co mogłoby świadczyć, że praktyka ta nie była w stradomskim konwencie bardzo rozpowszechniona. Wpływy z tego tytułu zanotowano np. w listopadzie 1786 r., kiedy to pani Wilkońska wpłaciła 15 złotych od stancji, a pani Kleczeńska zarówno w 1786 i w 1787 r. dała 30 złotych. Pieniądze nie zasiliły jednak ogólnej sumy przychodu, lecz zostały rozdane do rąk zakonnice²⁷³⁴. W roku następnym 1787 r. odnotowano wpłaty od Pani Tesmandlowej, która we wrześniu wpłaciła 23 złote za kwartał, a w grudniu, za drugi kwartał uiściła 24 złote 18 groszy, chociaż powinna 25 złotych, jednak jak zaznaczono na czerwonym złotym było straty 12 groszy²⁷³⁵. Ostatnią wpłatę od wspomnianej pani Tesmandlowej zapisano w lutym 1788 r., kiedy za trzeci kwartał uiściła 25 złotych należności²⁷³⁶.

Rezydentką, osiadłą „na dewocji” u bernardynek była również Katarzyna z Tęgoborskich Burzyńska († 1786)²⁷³⁷, która zapisała ich klasztorowi kapitał 2000 złotych, ulokowany na Opatkowicach Kmiecieńskich²⁷³⁸. Od tej kwoty spływała prowizja w wysokości 70 złotych i jak zapisano w rejestrze za 1787 r. „te podług jej wyrażonej woli i zapisu rozdało się miedzy zgromadzenie na modlitwy przenie wyznaczone”²⁷³⁹, a

²⁷³³ R. Gustaw OFM, *Klasztor i klasztor...*, s. 125 – 126.; B. Popiołek, *Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*. Kraków 2003, s. 90-91; M. Borkowska OFM, *Panny siostry w roli instytucji usługowej: czego oczekiwało społeczeństwo od klasztoru żeńskiego w XVII i XVIII wieku*. W: *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg–Lenartowicz. Opole 1996, s. 60; Taż, *Życie codzienne polskich...*, s. 58-59.

²⁷³⁴ ABKr., rkps 211, s. 4, 19.

²⁷³⁵ Tamże, s. 19, 31.

²⁷³⁶ Tamże, s. 31.

²⁷³⁷ LZP, T. 2, s. 215.

²⁷³⁸ ABKr., rkps 64: Akta dotyczące kapitałów na dobrach ziemskich dla klasztoru SS. Bernardynek przy kościele ś. Józefa, s. 91-146.

²⁷³⁹ ABKr., rkps 211, s. 14.

reszta miała zostać przekazana na Msze Święte za duszę jej i jej małżonka Wojciecha. Tak więc także i w tym wypadku pieniądze pochodzące od rezydentki nie wpłynęły bezpośrednio do kasy, lecz zostały przekazywane zakonnicom, w zamian za modlitewną pamięć. Dobrodziejką wspomagającą klasztor i zamieszkującą w nim jako rezydentka była zmarła 21 stycznia 1758 r. Anna z Nielepców Rusocka „XX. Zatorskiego i Oświęcimskiego Skarbnikowa, która po separacji od męża swego przez lat siedemnaście w konwencie za klauzurą [...] przy różnych zakonnych morderkach życie swoje prowadziła”²⁷⁴⁰. W jej nekrologu zapisano, iż „za żywota łaską swoją i dobroczynnością nasz konwent wspierała”²⁷⁴¹.

W swym dziele poświęconym świątyniom Krakowa Piotr Hiacynt Pruszczyk charakteryzując działalność konwentu bernardynek pw. św. Agnieszki potwierdził, iż tamtejsze bernardynki prowadziły działalność edukacyjną i przyjmowały dziewczęta na wychowanie. Jak już zostało to omówione w poprzednim rozdziale informacje źródłowe na temat tego zakresu ich aktywności są szczątkowe. Większość klasztorów zawierała umowy z rodzicami swoich uczennic, w których określano zakres oczekiwań dotyczących kształcenia oraz wysokość wynagrodzenia, jednak często miały one jedynie ustną formę. Jak zauważa Anna Szylar, jeśli bywały spisywane, wówczas po zakończeniu etapu edukacji nie przykładano troski do ich dalszego przechowywania²⁷⁴².

Z całą pewnością jednak klasztorny budżet zasilały wpłaty od krewnych dziewcząt, przeznaczone na ich utrzymanie i wyżywienie. Można się spodziewać, iż nie były one źródłem wielkich zysków, raczej chodziło o pokrycie wydatków związanych z codziennymi potrzebami uczennic. Z drugiej strony na zasadzie porównania można przywołać przykład Franciszki Wiszowatej († 1777), która będąc w 1729 r. mistrzynią pań świeckich w klasztorze św. Józefa miała pod swą pieczęć aż dwadzieścia trzy dziewczęta. W kronice zaś zaznaczyła, iż dzięki jej pracy przełożona miała z nich „znaczny profit”²⁷⁴³. W księdze rozchodów prowadzonej przez tamtejsze bernardynki w części „Regestr świeckich pań” odnotowywano roczne wpłaty uiszczane na ich utrzymanie w okresie od 7 sierpnia 1762 do 25 maja 1765²⁷⁴⁴. Zazwyczaj wynosiły one 100 czy 150 zł²⁷⁴⁵. Trudno jednak podać konkretne kwoty pieniędzy wynikające z

²⁷⁴⁰ ABKr. rkps 221, s. 186.

²⁷⁴¹ Tamże.

²⁷⁴² A. Szylar, *Działalność wychowawczo – edukacyjna ...*, 167.

²⁷⁴³ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 128.

²⁷⁴⁴ ABKr., rkps 99, s. 144-145.

²⁷⁴⁵ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 128.

prowadzenia działalności wychowawczej w klasztorze św. Agnieszki, gdyż w zachowanych spisach nie wyszczególniono tego typu wpływów.

3. Dochody jednorazowe

a. Testamenty

Wśród źródeł utrzymania klasztoru bernardynek należy także zaznaczyć ofiary zarówno pieniężne jak i przedmiotowe pochodzące z zapisów testamentowych. Zazwyczaj miały one charakter jednorazowy, ale zdarzało się, że kwotę, którą konwent został obdarowany przeznaczano na zakup czynszu, dzięki czemu wpływy do budżetu stawały się bardziej regularne. Bernardynki początkowo mieszkające w domu przy Bramie Mikołajskiej, a następnie w klasztorze św. Agnieszki były wymieniane jako jedna z wspólnot obdarowywanych przez mieszczan krakowskich w ich ostatnich dyspozycjach.

Najwcześniejsza wzmianka dotycząca ich wspólnoty zawarta została w przywoływanym już testamencie Anny Weidenlichyn, żony Jana, spisany 14 maja 1454 r. Dobrodziejka przekazała w nim 5 grzywien „dla biednych kobiet III reguły św. Franciszka”²⁷⁴⁶. Dnia 23 kwietnia 1456 r. Małgorzata Leipnigerynne [Leipniger] zapisała 20 guldenów „zakonnikom porządku świętego Bernardyna koło św. Mikołaja”²⁷⁴⁷. Dwa lata później, dnia 9 marca 1458 r. mieszcza Małgorzata Pferdynne, wdowa po złotniku Janie darowała 10 grzywien z przeznaczeniem na zakup żywności dla bernardynek, które mieszkały nadal „w pobliżu św. Mikołaja”²⁷⁴⁸.

O codzienny byt sióstr zatroszczyła się również zamożna wdowa, po kupcu Florianie, Anna Florianynne/Florianinne, która w testamencie z 4 sierpnia 1459 r. 5 guldenów na ubrania oraz 6 łokciu lnu zapisała: „leguję siostrom z zakonu św. Franciszka obserwantkom, które mieszkają na Stradomiu 5 florenów na ubrania”²⁷⁴⁹. Ponadto „małe kawałki lnu, które zostaną znalezione”²⁷⁵⁰ poleciła podarować „dla panny Magdaleny ze św. Bernardyna na wykonanie przez nią korporału i przekazanie go następnie dla kapłana,

²⁷⁴⁶ ANK, sygn. 772, s. 33; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 169, 458.

²⁷⁴⁷ ANK, sygn. 772, s. 36; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 459-460.

²⁷⁴⁸ ANK, sygn. 772, s. 52; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 465-466.

²⁷⁴⁹ J. Wysmułek, *Testamenty mieszczan krakowskich (XIV-XV wiek)*. Warszawa 2015, s. 311.

²⁷⁵⁰ Tamże.

tak jak jej to powierzyłam”²⁷⁵¹. Wszystkie swoje tkaniny również zdecydowała się przekazać na potrzeby siostr ze św. Bernardyna²⁷⁵². W dyspozycji określając miejsce usytuowania wspólnoty wymieniono przedmieście Stradom, co oznacza, że spisano ją już po przenosinach siostr w pobliżu Mostu Królewskiego. Taką samą kwotę, tj. 5 guldenów na jedzenie dla bernardynek uwzględnił w testamencie z 1463 r. Kuncza Korschner, z zawodu kuśnierz oraz rajca. Kolejni darczyńcy również zatroszczyli się o zaspokojenie bytowych potrzeb zakonnic. Zapisy Jana Beme z 2 marca 1465 r. w wysokości 10 grzywien, mieszczanina, słodownika i karczmarza Jana Spechta oraz wytwórcy płaszczy Jakuba Mentlera, oba z 1469 r., każdy w wysokości 10 florenów miały zostać spożytkowane na zakup jedzenia²⁷⁵³.

Darowiznę na rzecz bernardynek w formie przedmiotów użytkowych uczynił w 1475 r. Duchon, przekazując im 9 srebrnych łyżek²⁷⁵⁴. Raczej symboliczne znaczenie dla budżetu klasztoru miał dar ujęty w testamencie żupnika Macieja Muskały z 12 czerwca 1475 r., w wysokości 1 florena „dla zakonnic św. Agnieszki na utrzymanie”²⁷⁵⁵. W swej ostatniej dyspozycji, z dnia 5 maja 1481 r., Jan Kwinsz, z zawodu kaletnik przekazał bernarynkom 2 guldeny, które miały zostać spożytkowane na jedzenie²⁷⁵⁶.

Oprócz darowizn na zabezpieczenie codziennej egzystencji zakonnic, zdarzały się także takie przeznaczone bezpośrednio na cele sakralne. Przykładem może być zapis z testamentu Piotra Schepcz, z dnia 17 listopada 1483 r., w którym przekazał 10 guldenów na budowę ołtarza w ich klasztornej kościele²⁷⁵⁷. Troską o stradomskie bernardyńki wykazała się również Barbara Unger przeznaczając dla nich w 1491 r. 6 florenów, jednak nie precyzując na jaki cel mają być wydatkowane²⁷⁵⁸. Spośród przeanalizowanych przed Elżbietę Piwowarczyk piętnastowiecznych, mieszczańskich testamentów, najwyższą kwotę, 20 guldenów „na jedzenie i potrzeby dla zakonnic u św. Agnieszki”²⁷⁵⁹, zapisał dnia 8 sierpnia 1499 r. Erhard Schlacker²⁷⁶⁰. W testamencie Piotra, murarza z rodziny Snopeck z dnia 30 listopada 1501 r. znalazła się dyspozycja, aby zakonnicom od św.

²⁷⁵¹ Tamże; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 470-472, tu wymieniono kwotę zapisu 5 guldenów.

²⁷⁵² J. Wysmułek, *Testamenty mieszczan krakowskich...*, s. 311.

²⁷⁵³ ; E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 481, 488; J. Wysmułek, *Testamenty mieszczan krakowskich...*, s. 209-211.

²⁷⁵⁴ E. Piwowarczyk, *Legaty testamentowe...*, s. 495.

²⁷⁵⁵ Tamże, s. 499-500.

²⁷⁵⁶ Tamże, s. 501.

²⁷⁵⁷ Tamże, s. 504.

²⁷⁵⁸ Tamże, s. 507-508.

²⁷⁵⁹ Tamże, s. 510-511.

²⁷⁶⁰ Tamże.

Agnieszki przekazać 3 grzywny na ich utrzymanie- “pro victu”²⁷⁶¹. Henryk Slacker²⁷⁶², mincerz wielkksiążęcy w testamencie datowanym na 12-14 czerwca 1504 r. przekazał im 20 guldenów²⁷⁶³. W swej dyspozycji z 24 maja 1524 Agnes Cziolkowa, matka Erazma Ciołka biskupa płockiego (1474-1522)²⁷⁶⁴ zdecydowała się przekazać zakonnicom z klasztoru św. Agnieszki 4 floreny na zakup chleba²⁷⁶⁵. Bernardynki wspomógł również złotnik Paweł Vetter, który w testamencie spisany 10 czerwca 1536 r. zadysponował dla nich sumę 6 florenów²⁷⁶⁶.

Wśród dobrodziejów bernardynek można wymienić także Stanisława Górskiego h. Odrowąż, podstarostę krakowskiego²⁷⁶⁷, który za przełożństwa Doroty *Perpetui* Noskowskiej darował klasztorowi 1000 zł. W zamian za to zobowiązał siostry, by każdego dnia odmawiały po trzy pacierze „na wieczne czasy” za spokój jego duszy. Otrzymane pieniądze zostały dnia 9 grudnia r. 1537 r. ulokowane przez wspomnianego już Seweryna Bonera, kasztelana bieckiego, na jego kamienicy, znajdującej się w Rynku krakowskim, naprzeciw kościoła św. Wojciecha, z której właściciel miał wypłacać klasztorowi czynsz w wysokości 40 zł, corocznie na „Świątki”²⁷⁶⁸.

Dnia 14 czerwca 1532 r., z polecenia gwardiana Rafała z Proszowic (ok. 1453–1534)²⁷⁶⁹, Bernardyn z Warty, Euzebiusz z Chczowa (*de Czkow*), spowiednicy klasztoru św. Agnieszki, wraz z jego przełożoną wspomnianą już Dorotą *Perpetuą* oraz towarzyszącymi jej zakonnicami: *Potencjaną* Sieneńską, *Beatą* Melsztyńską oraz *Eufrozyną* Tarłówną potwierdzili przyjęcie darów z zapisu testamentowego rajcy krakowskiego i lekarza, Łukasza Noskowskiego. Egzekutorzy jego ostatniej woli, Marcin z Olkusza (*de Ilkusch*), profesor teologii oraz prepozyt kościoła św. Mikołaja wraz z Mikołajem Glińskim i Mikołajem Stano, rajcami krakowskimi przekazali bernardynkom, na czele których stała siostra zmarłego, 400 złotych. W testamencie spisany w 1532 Noskowski nazaczył również 100 zł w gotówce dla swej siostry

²⁷⁶¹ *Źródła do historii sztuki i cywilizacji*. T. 5, z. 1: *Cracovia artificum 1501-1550*. Zebrał J. Ptaśnik, do druku przyg. M. Friedberg. Kraków 1936, nr 21, s. 8.

²⁷⁶² W. Walanus, *Henryk Slacker – fundator kamiennego krucyfksu w kościele Mariackim*. „Folia Historiae Artium. Seria Nowa” T. 12: 2009, s. 75, 79-80.

²⁷⁶³ *Źródła do historii sztuki i cywilizacji*. T. 5, z. 1, nr 74, s. 27-32.

²⁷⁶⁴ S. Lempicki, *Ciołek Erazm (1474-1522)*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4, s. 78-81.

²⁷⁶⁵ *Źródła do historii sztuki i cywilizacji*. T. 5, z. 1, nr 553, s. 200-205.

²⁷⁶⁶ *Źródła do historii sztuki i cywilizacji*. T. 5, z. 2: *Cracovia artificum 1501-1550*. Zebrał J. Ptaśnik, do druku przyg. M. Friedberg. Kraków 1937, nr 875, s. 330-331.

²⁷⁶⁷ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 213.

²⁷⁶⁸ ABKr., rkps 209, s. 8; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18910, s. 76.

²⁷⁶⁹ K. Grudziński, *Rafał z Proszowic*. W: *Hagiografia polska*. T. 2. Pod red. R. Gustawa OFM. Poznań 1972, s. 261-270.

*Perpetui*²⁷⁷⁰. Oprócz pieniędzy zapisał klasztorowi także elementy odzieży jak szubę z adamaszku, podbitą futrem z kun, szuby czerwone, gronostajowe, jedwabne, kołdrę, poduszki adamaszkowe, a także „germak”²⁷⁷¹ również adamaszkowy koloru szarego. W zamian za to testator zobowiązał obdarowane, aby zadbały, by odprawiać corocznie, za spokój jego duszy cztery Msze Święte z wigiliami²⁷⁷².

Siostry wykazały się dużą gospodarnością, gdyż nie przeznaczyły otrzymanych od Noskowskiego pieniędzy na bieżące potrzeby lecz zainwestowały je, przekazując Ignacemu Jasińskiemu. Ten z kolei w październiku 1532 r. ulokował je wraz z żoną na swych dobrach: Lszczyn, Jasiona, Rakówek, Jemielnica i zobowiązał się wypłacać zakonnikom czynsz roczny w wysokości 12 grzywien, w dwóch równych ratach, w dzień św. Jana Chrzciciela oraz na Boże Narodzenie²⁷⁷³.

Klasztor bernardynek wspomagała również Helena († 1551), wdowa po Florianie Unglerze († 1536)²⁷⁷⁴, drukarzu, przekazując im swym testamencie z 1551 r. 200 złotych²⁷⁷⁵. Egzekutor jej ostatniej woli, Mikołaj Alantse († 1595)²⁷⁷⁶, rajca krakowski i aptekarz zakupił z tej kwoty roczny czynsz w wysokości 8 złotych, zabezpieczony na kamienicy Wojciecha Węglarza i jego żony Doroty, położonej przy ulicy Grodzkiej w Krakowie. Dochód ten zakonnice miały przeznaczać na ryby w czasie postu. Transakcja została potwierdzona przez króla Stefana Batorego dokumentem z dnia 30 kwietnia 1577 r.²⁷⁷⁷.

W testamencie spisany 30 września 1543 r., a wciągniętym do ksiąg w 1544 r, Otylia, wdowa po Piotrze Wedelickim († 1543)²⁷⁷⁸ z Obornik, doktorze medycyny i rajcy krakowskim, przeznaczyła dla bliżej nieznaney bernardynki z klasztoru św. Agnieszki-Agnieszki 30 groszy jałmużny²⁷⁷⁹. Mieszczka Anna Scholisstowa, wdowa po Macieju

²⁷⁷⁰ ANK, rkps 772, s. 247.

²⁷⁷¹ Łaciński wyraz „*tunica*” odpowiada polskiej nazwie „germak” oznaczającej długą, wierzchnią suknię, zapinaną z przodu na guzy, szytą z drogich materiałów, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 4, s. 119.

²⁷⁷² *Videlicet subductam de adamasco, marduribus foderatam, rubeam subductam, subductam gronostayny: item coopertam alias coldra, item pulvinaria de adamasco; item tunicam de adamasco grisci coloris, item subductam de tabin*, AKMKr., AEp Vol. 13, k. 106-16v; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 823, s. 195-196.

²⁷⁷³ AKMKr., rkps AEp Vol. 13, k. 110-110v. (19 VI 1532); ABKr., rkps 209, s. 10; rkps 214, s. 57-63.

²⁷⁷⁴ J. M. Małecki, *Czasy renesansowego rozkwitu*. W: *Dzieje Krakowa*. T. 2: *Kraków w wiekach XVI-XVIII*. Pod red. J. Bienarżówny, J. M. Małeckiego, J. Mitkowskiego. Kraków 1994, s. 148.

²⁷⁷⁵ *Cracovia impressorum XV et XVI...*, nr 556, s. 250.

²⁷⁷⁶ K. Pieradzka, *Alantsee (Alancy) Mikołaj*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1935, s. 42-43.

²⁷⁷⁷ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 37, s. 19.

²⁷⁷⁸ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 443.

²⁷⁷⁹ ANK, rkps 772, s. 341.

Scholis, spisując swój testament w 1544 r. postanowiła obdarować kwotą 10 zł swą siostrę Zuzannę, którą określono jako mieszkającą przy klasztorze św. Agnieszki – *apud S. Agnetem existens*. Brak przy jej imieniu tytułury typowej dla zakonnicy jak *religiosa* czy *deodicata* nie pozwala jej jednak utożsamiać z żadną z bernardynek. Wydaje się raczej, że mogła należeć do szeroko pojętej rodziny przyklasztornej, może jako pomoc do zadań gospodarskich²⁷⁸⁰. Mieszczka Jadwiga Wolffowa w testamentowej dyspozycji wyrażonej w 1574 r. przekazała na potrzeby klasztoru św. Agnieszki 15 zł, odróżniając go od „klepek bernardyńskich”, którym nazaczyła złotych 10²⁷⁸¹.

Wikary i penitencjarz krakowski, ks. Wawrzyniec z Rzniowa zapisał w testamencie kwotę 100 zł z przeznaczeniem dla bernardynek u św. Agnieszki. Wykonawcy jego woli, ks. Stanisław Zajęc, proboszcz królewskiej kaplicy, poddżekan Gasper z Kleska oraz Maciej z Krzeszowa, wikary krakowski przekazali powyższą kwotę Wojciechowi Kowalikowi i jego żonie Katarzynie. Małżonkowie ulokowali ją dnia 31 grudnia 1594 r. na swojej kamienicy tzw. Kowalikowskiej, położonej „na Stradomiu między domem Matisz Grota i Jakuba Soleckiego”²⁷⁸², zobowiązując się płacić klasztorowi czynsz w wysokości 5 zł, co roku na Boże Narodzenie²⁷⁸³. Pod datą 27 sierpnia 1597 r. został wciągnięty do księgi ławniczej krakowskiej testament Anny Markowej Marsowej, żony Marka Marsa, papiernika ze wsi Grzebienicz, która nazaczyła „mniszkom bernardynkom na Stradomiu [...] 50 złotych”²⁷⁸⁴.

Zmarły 12 września 1598 r. archidiakon krakowski, Stanisław Krasieński (1534–1598)²⁷⁸⁵ legował w swym testamencie 1000 zł dla bernardynek u Św. Agnieszki. Prowizję od tej kwoty, w wysokości 10 zł miała siostrom wypłacać kapituła krakowska, co roku na „Świątki”²⁷⁸⁶. Budżet bernardynek zasilił także zapis z testamentu mieszczanina krakowskiego Walentego Bertuła. Wykonawcy jego ostatniej woli Stanisław Kurzelowita, doktor medycyny oraz Jan Groth, mieszczanin krakowski przekazali 150 złotych. Następnie Jan Zyman, kupiec krakowski, opiekun dóbr po zmarłych Stanisławie Kościółku i jego żonie Barbarze, ulokował w 1600 r. wspomniane pieniądze na kamienicy Kościółkowskiej znajdującej się „podle domu Wróblewskiego”.

²⁷⁸⁰ Tamże, s. 353-357.

²⁷⁸¹ Tamże, s. 543-549.

²⁷⁸² ABKr., rkps 209, s. 67.

²⁷⁸³ Tamże.

²⁷⁸⁴ *Cracovia impressorum...*, nr 798, s. 395.

²⁷⁸⁵ W. Urban, *Krasieński Stanisław h. Ślepowron (1534–1598)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 15. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1970, s. 190-191.

²⁷⁸⁶ ABKr., rkps 209, s. 25.

Zobowiązał się tym samym wypłacać klasztorowi czynsz 7, 5 złotego, co roku w dzień św. Michała²⁷⁸⁷.

O bernardynki zatroszczył się również Aleksander Misiowski, który w swej dyspozycji oblatowanej w księgach biskupich pod datą 1 października 1599 r. przeznaczył na ich bytowe potrzeby 50 zł, nie zapominając przy tym o potrzebach także innych klasztorów jak bernardyni ze Stradomia i augustianie z klasztoru św. Katarzyny²⁷⁸⁸. W swoim testamencie zadbała o bernardynki Anna Kromerowa († IV 1600)²⁷⁸⁹, żona Ludwika Kromera, rajcy krakowskiego. W dokumencie wpisanym do księgi ławniczej pod datą 5 maja 1600 r. uczyniła szereg zapisów pobożnych w tym dla bernardynek przeznaczyła 100 zł, zabezpieczając kwotę na połowie swojej kamienicy (druga połowę zapisała mężowi) zwanej Hektorowską (od imienia jej teścia Hektora von Watt) a później Kromerowską, położoną w Rynku krakowskim²⁷⁹⁰.

W testamencie Marcina Urbankowica z 1607 r., choć nie znalazł się żaden dodatkowy datek dla klasztoru to jednak testator sumiennie wymieniając swe zobowiązania finansowe nie omieszczał wspomnieć wobec spadkobierców, iż na należącej do niego kamienicy ciąży wyderkauf należny klasztorowi św. Agnieszki w wysokości 12,5 zł²⁷⁹¹. W 1607 r. Magdalena Siennicka, mieszcza kazimierska, wdowa po Andrzeju Sienniku, obywatelu kazimierskim, zapisała w ostatniej dyspozycji 50 zł dla bernardynek zabezpieczone na jej kamienicy, położonej „w Kazimierzu w rynku idąc od św. Katarzyny na rogu od ulicy Piekarskiej”²⁷⁹². Od tej kwoty siostry miały otrzymywać czynsz 2 zł, co roku na Wielkanoc²⁷⁹³.

Troskę o sprawy bytowe bernardynek wykazał Jan Królewski *de Królewicze*, małżonek Zofii Mokrskiej. W swej dyspozycji spisanej dnia 18 stycznia 1612, a wciągniętej do akt biskupich pod datą 17 maja 1613 r. wymienił kilka wspólnot

²⁷⁸⁷ Tamże, s. 68.

²⁷⁸⁸ AKMKr., rkps AEp. Vol. 33, k. 489v-490v.

²⁷⁸⁹ Była córką Krzysztofa Höniga, drugą żoną Pawła von Watt († ok. 1594), w sierpniu 1584 otrzymała od męża należącą do niego część rodzinnej kamienicy, drugą część odkupiła od Pawła Biertułtowskiego, ok. 1596 r. wyszła powtórnie za mąż za Ludwika Kromera i wniosła wspomnianą kamienicę w posagu, W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*, (cz. 12). *Katalog, kontynuacja*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 13:2007, s. 55-59.

²⁷⁹⁰ ANK, Akta miasta Krakowa, sygn. 28: Scabinalia. Inscriptioes 1600-1603, s. 44-47; AKMKr., rkps AEp Vol. 35, k. 406v-407v.

²⁷⁹¹ ANK, rkps 772, s. 683.

²⁷⁹² ABKr., rkps 209, s. 75.

²⁷⁹³ Tamże; ANK, rkps K 442: Acta testamentorum Kasimiriensum sumptu d. scabinorum proprio comparata, 1607-1622, s. 21.

zakonnych, które zdecydował się wspomóc²⁷⁹⁴. Obok jezuitów z kościoła św. Barbary, obdarował tercjarki dominikańskie „u Świętej Trójcy mieszkające, bernardynów z klasztoru na Stradomiu oraz postanowił przekazać 100 złotych „zakonniczkom do klasztoru S. Jagnieszki w Krakowie nad Wisłą”²⁷⁹⁵. Pieniądze miały zostać przekazane „do rąk starszej przełożonej Panny, żeby Pana Boga za mię prosiły, aby mi Pan Bóg z miłosierdzia swego świętego grzechy moje odpuszcz raczył”²⁷⁹⁶.

W testamencie Jakuba Cymmermena/Zimmermana († 1615)²⁷⁹⁷, rajcy krakowskiego z 1614 r. znalazła się wzmianka, by „mniszkom bernardynkom przy Krakowie” przeznaczyć 100 zł polskich²⁷⁹⁸. W 1618 r. w swej ostatniej dyspozycji mieszcza Zofia Kroczkowska nazaczyła 200 zł do klasztoru św. Agnieszki „na wyderkauf” wyrażając pragnienie, aby „od tych pieniędzy płać wszystkim pannom zakonnym na wino”²⁷⁹⁹. Ponadto przekazała także 10 zł dla ks. Jakuba Kąckiego, tamtejszego proboszcza, którego uczyniła też egzekutorem swojego testamentu. Osobną kwotę przeznaczyła dla panny Anny *Mariny* Stojowskiej „która ma sprawić Mszał”²⁸⁰⁰. Z kolei Mikołaj Zalasowski († przed 18 IX 1629)²⁸⁰¹, rajca krakowski w swej testamentowej dyspozycji z 1621 r. przeznaczył dla siostrom 40 zł²⁸⁰².

Zapis na rzecz bernardynek uczyniła w swym testamencie spisany w 1632 r., w obecności ks. Stefana Zawilskiego, prepozyta kościoła bernardynek oraz wikarii *Teresy* Zadzikówny, mieszcza Jadwiga Paszyńska. Wyraziła w nim wolę pochówku przy kościele św. Agnieszki, a swoją „wysługę” w wysokości 200 zł i srebrny pasek przeznaczyła na fundusz na świece do klasztornej kościoła „do grobu, który bywa w Wielki Tydzień”²⁸⁰³. Wśród kazimierskich mieszczan, który w swej ostatniej dyspozycji, spisanej w 1640 r. wspominał o stradomskich bernardynkach znalazł się również Jan Nowakowski. Zapisał zakonnicom 100 zł „prosząc ich, aby na każdy dzień siadając do stołu mówili *Salve Regina misericordie*, a to do roku jednego”²⁸⁰⁴.

Mieszcza Katarzyna, żona Stanisława Jagiełowicza złotnika i mieszczanina kazimierskiego, w swej dyspozycji z 1640 r. wśród licznych zapisów na rzecz dzieł

²⁷⁹⁴ AKMKr., rkps AEp Vol. 39, k. 25-27v.

²⁷⁹⁵ Tamże, k. 27.

²⁷⁹⁶ Tamże.

²⁷⁹⁷ Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 136-137, 353.

²⁷⁹⁸ ANK, rkps 772, s. 702-705.

²⁷⁹⁹ ANK, rkps K 442, s. 311-312.

²⁸⁰⁰ Tamże, s. 312.

²⁸⁰¹ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 1, s. 557.

²⁸⁰² ANK, rkps 772, s. 717.

²⁸⁰³ ANK, rkps K 443, s. 228; A. Karpiński, *Kobieta w mieście...*, s. 273.

²⁸⁰⁴ ANK, rkps K 443, s. 369.

pobożnych, wspomniała również o bernardynkach od św. Agnieszki i „zeznała, iż połowę domu swego własnego, w którym teraz chora rezyduje i który ona wspólnie z małżonkiem swym kupiła, kościołowi św. Agnieszki na Stradomiu daje, daruje i leguje”²⁸⁰⁵. Spośród mieszczan kazimierskich dobrodziejką stradomskich zakonnice była również Dorota Postrzygowicowa, wdowa po Stanisławie Postrzygowicu, a zarazem córka z pierwszego małżeństwa Zofii Wolnej z Maciejem Czajkowskim. W swej dyspozycji testamentowej z 27 stycznia 1642 r. zapisała „do św. Agnieszki panińskiego klasztoru kędy też tam siostra moja cioteczna jest oddawam 100 zł”²⁸⁰⁶. W dalszej części dokumentu wymieniła ją z imienia notując „pannie Magdalenie, siostrzei mojej ciotecznej w klasztorze św. Agnieszki mieszkającej 10 czerwonych złotych²⁸⁰⁷. Podarowała również 15 zł dla rodzzonego brata Dionizego, bernardyna na habit, księgi i inne potrzeby oraz 15 zł dla brata Hiacynta (Jacka) koadiutora probostwa u Bożego Ciała († 1673)²⁸⁰⁸ oraz 10 zł dla brata Augustyna, augustianina przy kościele św. Katarzyny²⁸⁰⁹.

Z kolei Jan Wolny młodszy († 1642)²⁸¹⁰, przyrodni brat wspomnianej Doroty (jego rodzicami byli Jan Wolny starszy i Zofia), rajca kazimierski w testamencie spisany w 1642 r, a oblatowanym w księgach kazimierskich 12 stycznia 1643 r. obdarował Magdalenę, zakonnice od św. Agnieszki, przeznaczając dla niej 4 pierścionki i nazywając ją swoją siostrą²⁸¹¹. Wydaje się więc, iż jeśli testator użył takiego określenia, można wnioskować była ona córką Zofii i Jana starszego Wolnego. Dorota, przyrodnia siostra Jana młodszego, nazywa ją siostrą cioteczną, może miała jednak na myśli siostrę przyrodnią, trudno jednoznacznie zawyrokować. Ponadto Jan Wolny młodszy naznaczył dla bernardynek 50 zł oraz beczkę wina. Zdał również sprawozdanie z rozliczeń finansowych jakie łączyły go z klasztorem św. Agnieszki „od panien przychodzi mi za piwo z karbów blisko 800 zł porachować, karby, które brano częścią za panny Zadzikówny, częścią za terażniejszej panny matki”²⁸¹².

O wsparciu pobożnych dzieł w Krakowie pamiętał również król Zygmunt III Waza. W każdym ze swych czterech testamentów z lat 1598, 1607, 1621, 1623 postanowił

²⁸⁰⁵ Tamże, s. 381.

²⁸⁰⁶ Tamże, s. 409.

²⁸⁰⁷ Tamże, s. 409.

²⁸⁰⁸ Był to jej brat przyrodni, kanonik regularny laterański Jacek Liberiusz (Wolny), bowiem jego rodzicami byli Jan Wolny († 1626) starszy, rajca kazimierski oraz Zofia († 1640), druga małżonka, J. Bieniarzówna, *Liberiusz Jacek (1599-1673)...*, s. 282-283; K. Łatak CRL, *Poczet rządców opactwa...*, s. 98.

²⁸⁰⁹ ANK, rkps K 443, s. 409.

²⁸¹⁰ *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów...*, T. 2, s. 486.

²⁸¹¹ ANK, rkps K 443, s. 432.

²⁸¹² Tamże, s. 430.

obdarować stradomskie bernardynki kwotą 1000 florenów, wypłaconą w gotówce²⁸¹³. W ostatnich dyspozycjach zatroszczył się także o krakowskie Bractwo Miłosierdzia, klasztor bernardynek w Poznaniu i Warszawie oraz konwenty bernardynów położone w tychże miastach²⁸¹⁴.

Pobożny zapis testamentowy na rzecz konwentu św. Agnieszki, zatwierdzony przez biskupa Jakuba Zadzika dnia 12 lutego 1636 r., uczynił kanonik kapituły katedralnej Andrzej Łukomski († 1637)²⁸¹⁵. W swej dyspozycji przeznaczył dla stradomskich bernardynek 50 złotych wypłacanej corocznie jałmużny, tyle samo co dla karmelitanek z konwentu pw. św. Teresy²⁸¹⁶. Wpływy z tego zapisu stanowiły stałą pozycję w budżecie klasztoru. Jak wynika z sumariusza sum spisanych w 1787 r., kwota ta była zaliczana do tzw. rocznych pensji i wypłacano ją w dwóch równych ratach, na święto Trzech Króli oraz na dzień św. Jana²⁸¹⁷. W tej grupie przychodów została wymieniona również prowizja z „ordynacji” ks. Jakuba Ostrowskiego († 1638)²⁸¹⁸, kanonika krakowskiego, wynosząca 50 złotych, przekazywana corocznie na święto Trzech Króli²⁸¹⁹. Prawdopodobnie pochodziła ona z fundacji jaką uczynił w 1636 r., w wysokości 700 złotych od sumy 10000 złotych, ulokowanej na wsi Gołyszyn. Połowę tej kwoty wspomniany kanonik przeznaczył na opłacenie swoich anniwersarzy, a połowę darował jako jałmużnę dla wybranych klasztorów²⁸²⁰.

Konwent św. Agnieszki został obdarowany przez Zuzannę Amendównę († 1644), świętobliwą tercjarkę, dobrodziejkę i fundatorkę pierwszego kościoła Reformatów w Krakowie, na przedmieściu Garbary²⁸²¹. W swoim testamencie, spisany w jej imieniu, ręką Grzegorza Rojkowskiego, ławnika krakowskiego, dnia 26 sierpnia 1644 r. przeznaczyła „Do s. Agnieszki Mniszkom na Stradom złotych sto”²⁸²². Bernardynki

²⁸¹³ *Testamenty Zygmunta III Wazy*. Przeł. M. Plago i A. Poznański. Opr. W. Kaczorowski, B. Kaczorowska, M. Kaczorowska. Opole 2013, s. 35, 47, 58, 72, 85, 95, 105, 121.

²⁸¹⁴ Tamże, 35, 47, 58-59, 72, 85, 95, 105-106, 121; D. Kuźmina, *Wazowie a Kościół w Rzeczypospolitej*. Warszawa 2013, s. 269.

²⁸¹⁵ A. K. Banach, *Łukomski Andrzej h. Nałęcz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1973, s. 555-556; L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 323-324.

²⁸¹⁶ ABKr., rkps 206, s. 81-82.

²⁸¹⁷ ABKr., rkps 212, s. 3.

²⁸¹⁸ H. Kowalska, *Ostrowski Jakub h. Nałęcz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 551-552.

²⁸¹⁹ ABKr., rkps 212, s. 9, w zestawieniu odbieranych czynszów z lat 1639 – 1661 występuje kwota 100 florenów, ABKr., 209, s. 220-415.

²⁸²⁰ H. Kowalska, *Ostrowski Jakub h. Nałęcz...*, s. 552.

²⁸²¹ J. Pasiecznik OFM, *Kościół i klasztor reformatów w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 119. Kraków 1978, s. 20-23.

²⁸²² J. Pasiecznik OFM, *Zuzanna Amendówna (?-1644). Tercjarka. Fundatorka pierwszego kościoła reformatów w Krakowie*. „Studia Franciszkańskie” T. 3: 1988, s. 332.

znalazły się w gronie kilku innych wspólnot krakowskich obdarowanych taką właśnie kwotą. Spośród żeńskich klasztorów Zuzanna Amendówna wspomogła również duchaczki, stradomskie koletki, karmelitanki bose przy kościele św. Marcina, dominikanki z klasztoru na Gródku oraz tercjarki dominikańskie z domów przy ulicy Stolarskiej²⁸²³.

W swoim testamencie także kardynał Jerzy Radziwiłł postanowił przeznaczyć pewną kwotę pieniędzy na rozwój pobożnych dzieł w diecezji krakowskiej dysponując: „ostatek rzeczy ruchomych zbywać będzie to aby *pro anima ad pia opera* [...] było rozdane, a mianowicie ojcom jezuitom w Krakowie i w Lublinie złotych 1000, kolegium 1000, dominikanom i bernardynom krakowskim, zakonniczkom u Ś. Agnieszki w Krakowie, zakonniczkom u Ś. Brygidy w Lublinie także i do szpitali w Krakowie aby jałmużna jako najszczodrobliwiej według zniesienia dóbr dana była²⁸²⁴.

Zaprezentowany przegląd dyspozycji testamentowych ukazuje, iż klasztor św. Agnieszki cieszył się zaufaniem przedstawicieli zarówno szlachty, duchowieństwa jak i mieszczan krakowskich i kazimierskich. Darczyńcy wierzyli, iż obdarowane zakonnice sumiennie będą wywiązywać się z modlitewnych poleceń. Powodowała też zapewne nimi chęć wsparcia szczupłych zasobów jakimi dysponowały na swe utrzymanie stradomskie bernardynki.

b. Nadania królewskie i jałmużny

Bernardynki mogły liczyć również na przywileje i wsparcie materialne, którego udzielali im członkowie dynastii Jagiellonów. W dokumencie z 6 czerwca 1485 r. król Kazimierz Jagiellończyk uwolnił ich klasztor od obowiązku płacenia 24 groszy czynszu ziemnego z parceli w oficynie obywatela zwanego Junak, leżącej oraz z domu nabytego niegdyś przez Marcinka²⁸²⁵. W 1494 r. podczas Wielkiego Tygodnia król Jan Olbracht udał się z dworem królewskim z Krakowa na zjazd dynastyczny do Lewoczy. Wobec tego zwyczajową jałmużnę wielkopostną w kwocie 10 grzywien rozdano krakowskim szpitalom jeszcze przed Niedzielą Palmową. Dzień przed wyruszeniem, jałmużnę w

²⁸²³ Tamże.

²⁸²⁴ S. Cendrowski, *Nowe ustalenia w kwestii śmierci i pochówku kardynała Jerzego Radziwiłła (1556-1600)*. „Klio” T. 31 (4): 2014, s. 37.

²⁸²⁵ MRPS, T. 1, nr 1788, s. 91.

wysokości 3 florenów przekazano jeszcze bernardynkom od św. Agnieszki²⁸²⁶. W maju 1494 r. tercjarki otrzymały od króla Jana Olbrachta jałmużnę w wysokości 4 florenów²⁸²⁷. Na uroczystość św. Franciszka w 1502 r. książę Zygmunt przekazał zakonnicom od św. Agnieszki dwie beczki śledzi, warte każda po 3 floreny 14 groszy. Krakowskie mniszki znalazły się gronie obdarowanych wraz z dominikanami, franciszkanami oraz bernardynami, którzy otrzymali po jednej beczce wspomnianej ryby, a łączna kwota książęcej jałmużny wyniosła aż 17 florenów i 10 groszy²⁸²⁸. Z kolei dnia 24 stycznia 1503 r., w wigilię Nawrócenia św. Pawła, otrzymały połowę wołu wartą 3 wiardunki oraz 1 florena na zakup chleba, a w sobotę przypadającą po wspomnianym święcie tj. 28 stycznia obdarowane zostały jeszcze beczką śledzi²⁸²⁹.

Na Wielkanoc 1502 r. król Aleksander Jagiellończyk wspomógł stradomski konwent jałmużną w wysokości 3 grzywien, a w wigilię Bożego Narodzenia 1504 r. ofiarował pannom 2 floreny²⁸³⁰. W dniu 13 kwietnia 1502 r. król Aleksander przyznał bernardynkom prawo do dziesięciny drzewnej, a teren ich ogrodu wraz z domkiem zamieszkiwanym przez Piotra Ricz zwolnił od prac i powinności na rzecz zamku krakowskiego²⁸³¹. Ponadto dnia 19 września 1505 r. nadał zakonnicom prawo utrzymywania rybaka, który mógł poławiać ryby zarzucając sieci na całej długości Wisły dla pożytku klasztoru²⁸³². Dnia 7 grudnia 1510 r., w trakcie adwentu król Zygmunt I Stary przekazał im beczkę śledzi wartą 7 florenów, podobnie jak i bernardynom, franciszkanom, augustianom i markom²⁸³³. Jałmużnę w postaci ryb otrzymały od władcy także w roku następnym, dnia 17 marca, w trakcie Wielkiego Postu²⁸³⁴. Sprzyjając pokornym prośbom zakonnice król Zygmunt I Stary w akcie z dnia 12 sierpnia 1532 r.

²⁸²⁶ A. Nalewajek, *Praktyki religijne króla Jana Olbrachta w świetle rachunków nadwornych*. „Saeculum Christianum” T. 27: 2020, s. 89.

²⁸²⁷ Z. Zyglewski, *Rola mendykantów w kształtowaniu pobożności Jagiellonów na przełomie XV i XVI wieku*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie...*, s. 50.

²⁸²⁸ Tamże, s. 51; *Rationes curiae Sigismundi Jagellonici, ducis Glogoviensis et Opaviensis, Silesiae et Lusatiarum summi capitanei de annis (1493) 1500-1507*. Ed. P. Kozák. Opava 2014, s. 153.

²⁸²⁹ *Rationes curiae Sigismundi Jagellonici...*, s. 258-259; Z. Zyglewski, *Rola mendykantów w kształtowaniu...*, s. 53-54. (tu błędna data dzienna 18 I).

²⁸³⁰ Z. Zyglewski, *Rola mendykantów w kształtowaniu...*, s. 51-52.

²⁸³¹ MRPS, T. 3, nr 388, s. 26.

²⁸³² Tamże, nr 2416, s. 159.

²⁸³³ *Rachunki podskarbiego Andrzeja Kościeleckiego z lat 1510-1511*. Opr. A., H. Wajs. W: *Źródła do dziejów Wawelu*. T. 15. Pod red. R. Skowrona. Kraków 1997, s. 43

²⁸³⁴ Tamże, s. 45.

uwolnił ich klasztor od wszystkich podatków i obciążeń względem zamku królewskiego oraz miasta Kazimierz²⁸³⁵.

Z kolei król Zygmunt August zadbał o potrzeby żywnościowe bernardynek i dnia 25 października 1549 r. przyznał im brzeg Wisły, na którym znajdowały się mury klasztorne i ogród wraz z prawem posiadania dwóch rybaków, którzy mogli łowić ryby z dwóch łodzi w Wiśle powyżej i poniżej Krakowa w odległości 1 mili²⁸³⁶. Rybacy osiedlali się na lewym brzegu Starej Wisły na Stradomiu. Świadczy o tym postanowienie króla Aleksandra z 1505 r. o nadaniu klasztorowi bernardynek przy kościele św. Agnieszki na Stradomiu rybaka, który może zarzucać wszelkiego rodzaju sieci w różnym miejscach na Wiśle dla pożytku klasztoru i inne postanowienie króla Zygmunta Augusta z 1549 r. o przyznaniu tymże zakonnikom brzegu Wisły z ogrodem przy klasztorze, z prawem łowienia ryb sieciami z dwóch łodzi w Wiśle powyżej i poniżej Krakowa w odległości 1 mili²⁸³⁷.

Bernardynki otaczane były również opieką ze strony królów z dynastii Wazów. Jak już to zaznaczono Zygmunt III darował im w testamencie pewną sumę pieniędzy. Kolejny z władców Władysław IV w 1633 r. nadał zakonnikom 40 złotych rocznie z żup krakowskich, 4 bałwany soli z Wieliczki, prawo pobierania „dziesiątek drow” od wielkorządcy krakowskiego oraz zwolnił je od płacenia dziesięciny na rzecz wspomnianego wielkorządcy od drzewa spławianego Wisłą na potrzeby klasztoru²⁸³⁸. Podobnie postąpił Jan Kazimierz darując im w 1649 r., na okres swego życia, również 40 złotych z żup krakowskich, 2 bałwany soli z Wieliczki, dziesiątek drow od wielkorządcy oraz potwierdzając zwolnienie od płacenia dziesięciny od spławianego drzewa²⁸³⁹.

Swoje wsparcie okazał bernarynkom także biskup Piotr Tylicki (1607 – 1616). Kiedy w 1610 r. władze miasta zwróciły się do niego z zapytaniem na jaki cel przeznaczyć 2000 złotych uzyskane z kar za uprawianie nierządu w mieście, zasugerował, by ofiarować je właśnie do konwentu bernardynek na Stradomiu²⁸⁴⁰. Wśród znamienitych osobistości, które wspierały krakowskie bernardynki należy wspomnieć także Tomasza

²⁸³⁵ *domum earum [...] ab omnibus exactionibus castri Cracoviensis necnon oneribus oppidi Casimierz liberat, Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 848, s. 203; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 16531, s. 426.

²⁸³⁶ MRPS, T. 5, nr 637, s. 42; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 27, s. 17.

²⁸³⁷ J. Laberschek, *Sieć wodna średniowiecznego Krakowa i jej gospodarcze wykorzystanie*. Warszawa 2016, s. 67.

²⁸³⁸ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 44, s. 21.

²⁸³⁹ Tamże, nr 46, s. 22.

²⁸⁴⁰ A. Bruździński, *Biskup krakowski Piotr Tylicki wobec zakonów w swojej diecezji (1607 – 1616)*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 10: 2004, s. 65.

Zamoyskiego († 1638), podkanclerza koronnego. Nie znamy formy pomocy jaką obdarzał klasztor, jednakże w liście²⁸⁴¹, który skierowała do niego przełożona *Ludgarda Zebrzydowska*, nazwała go „miłościwym Panem i Dobrodziejem”, zapewniła, iż „za dobre zdrowie i szczęśliwe panowanie W. M. naszego wielce mił. Pana [...] prosić jako najpilniej Pana Boga nie przestajemy” oraz wyraziła nadzieję i oczekiwanie, aby „moim mił. Panem i wszystkiego ubogiego zgromadzenia naszego bydź raczył”²⁸⁴².

Budżet bernardynek zasilają też jednorazowe datki z przeznaczeniem np. na niespodziewane prace remontowe, których nie byłyby w stanie same sfinansować. Dnia 31 lipca 1534 r. kanonicy katedralni ofiarowali zakonnikom 4 floreny na odnowienie klasztoru zniszczonego przez powódź²⁸⁴³. W 1542 r. przekazali zakonnikom, przez swego prokuratora Kaspra Podlaskiego²⁸⁴⁴ 5 florenów na budowę komina w zakrystii²⁸⁴⁵. Natomiast w 1550 r. klasztor otrzymał od kapituły 2 floreny, posłane przez prokuratora Wojciecha Kijewskiego²⁸⁴⁶, które miały być wykorzystane na naprawienie brzegu Wisły, zniszczonego przez uderzenie fal²⁸⁴⁷. Z fundacji Mikołaja Grabionki h. Leszyc († 1576)²⁸⁴⁸, kanonika darowano dnia 7 sierpnia 1621 r. *in subsidio monialium Ord. S. Francisci seu S. Clarae ad ecclesiam PP. Bernardinorum in Stradomia manentium* 10 florenów na reparację uszkodzeń wywołanych wylewem Wisły²⁸⁴⁹. Z jego fundacji przekazano też siostronom dnia 7 kwietnia 1623 r. 5 florenów²⁸⁵⁰.

Kasę klasztorną wspomagali swymi darami również wierni, którzy przybywali do kościoła zakonnego, z okazji uroczystości odpustowych. Jałmużna pochodząca z drobnych ofiar wpływała jednak nieregularnie, ponadto wysokość tych okolicznościowych datków zależna była od dobrej woli darczyńców i przez to trudna do oszacowania. Dnia 26 czerwca 1521 r., Zachariasz Ferreri, biskup gardeński, nuncjusz i poseł Stolicy Apostolskiej w Polsce (1519–1521) udzielił klasztorowi św. Agnieszki 10

²⁸⁴¹ Brak dokładnej daty, ale list musiał być napisany między ok. 1629 lub 1630 r., gdyż wtedy przypadła kadencja *Ludgardy Zebrzydowskiej* jako przełożonej.

²⁸⁴² AGAD, sygn. 752: Listy do Tomasza Zamoyskiego od różnych 1605-1633, s. 88; *Groby królów polskich...*, s. 94

²⁸⁴³ Pro reformatione domus earum per diluvium destructe, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 3, nr 1140, s. 36.

²⁸⁴⁴ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 462-463.

²⁸⁴⁵ Quinque florenos peccuniarum [...] pro edificatione camini insacristia, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1153, s. 59.

²⁸⁴⁶ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 128.

²⁸⁴⁷ Subsidium pro reparatione rippe suae, per impetum fluminis Vistule rumpi atque deteriorari cepte, *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu*. T. 12, cz. 4: 1545-1550. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 2008, nr 2451, s. 261.

²⁸⁴⁸ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3, s. 37.

²⁸⁴⁹ AKKK, rkps AA12, k. 31v.

²⁸⁵⁰ Tamże, k. 81.

lat i 10 kwadragen²⁸⁵¹ odpustu dla wiernych, którzy przystąpią do sakramentu pokuty oraz odwiedzą klasztorną świątynię w wyznaczone dni świąteczne²⁸⁵². Warunki odpustu zobowiązywały przybywających wiernych do złożenia jałmużny na rzecz odnowienia kościoła²⁸⁵³.

4. Wydatki

Na budżet klasztorny składają się oprócz dochodów także wydatki. Ich wysokość oraz rozkład uzależniony był od ogólnego budżetu, którym dysponowano, od liczebności wspólnoty klasztornej oraz bieżących potrzeb związanych z ich utrzymaniem. Prześledzenie wydatków w przypadku klasztoru św. Agnieszki jest nieco trudniejsze do ukazania, gdyż wśród zachowanych materiałów nie natrafiano na księgi, w których by je spisywano. Prawdopodobnie dbano przede wszystkim o regularne notowanie wpływów do kasy konwentu, sporządzając w tym celu coroczne rejestry. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku klasztoru bernardynek pw. Św. Józefa w Krakowie, gdzie od początku zapisywano dochody, natomiast nie uwzględniano wydatków. Pierwsza zachowana księga wydatków z tej wspólnoty pochodzi dopiero z 1762 r.²⁸⁵⁴, za przełożństwa Eleonory *Modesti* Gołuchowskiej (†1805)²⁸⁵⁵. Możliwe, że było to charakterystyczne zjawisko dla ówczesnego zarządzania finansami przez bernardynki.

Na wzmianki na temat wydatków i zobowiązań finansowych względem różnych osób można niekiedy natrafić w źródłach o proveniencji pozaklasztornej. W testamencie Emerencji, żony Piotra Skawiny, krawca i mieszczanina kazimierskiego, z dnia 6 maja 1604 r., w części wyróżnionej śródtytułem *Długi co jej winno* zaznaczono „na różnych

²⁸⁵¹ Kwadragea to 40 dni pokuty kościelnej. W tym wypadku 10 lat i 10 kwadragen oznacza odpuszczenie kary doczesnej odpowiadającej pokucie kanonicznej 10 lat i 10 razy 40-dniowego postu. A. Arndt T. J., *Odpusty. Podręcznik dla duchowieństwa i wiernych*. Opr. na podst. niemieckiego dzieła ks. F. Beringera T. J. Kraków 1890, s. 52.

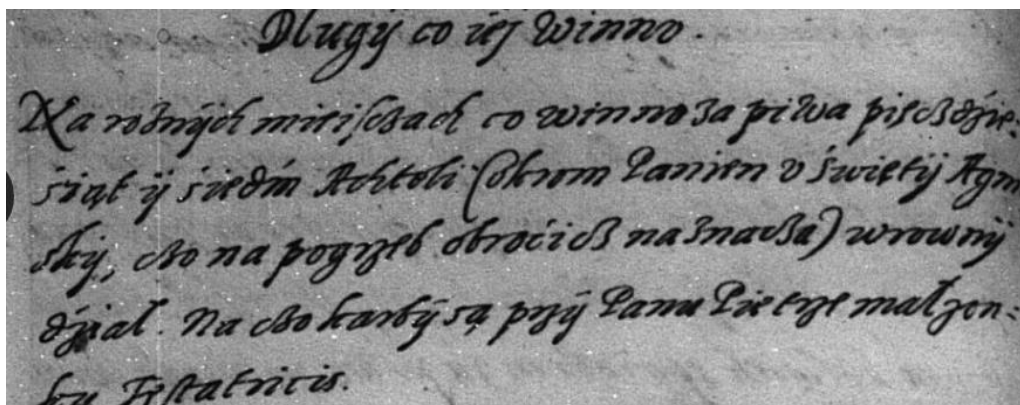
²⁸⁵² Zostały wspomniane w pierwszym rozdziale rozprawy, były to święto św. Jana Chrzciciela (24 VI), Zwiastowanie NMP (25 III), św. Agnieszki (21 I), św. Bernardyna ze Sieny (20 V) oraz św. Franciszka (4 X).

²⁸⁵³ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 21, s. 16; *Acta Nuntiaturae Polonae*. T. 2: *Zacharias Ferreri (1519-1521) et Nuntii Minores (1522-1553)*. Ed. H. D. Wojtyska CP. Romae 1992, nr 51, s. 128; W. Szymborski, *Odpusty w Polsce średniowiecznej*. Kraków 2011, Aneks I: nr 1593, s. 565.

²⁸⁵⁴ ABKr, rkps 99: Roku 1762 dnia Augusta 7 rozchodowy regestr w rynku, 1762, 7 sierpnia – 15 listopada 1766.

²⁸⁵⁵ R. Gustaw OFM, *Klasztor i kościół...*, s. 120–121; LZP, T. 2, s. 222.

miejscach co winno za piwa pięćdziesiąt i siedem achtoli cokrom Panien u św. Agnieszki, co na pogrzeb obrócić naznaczaj w równy dział²⁸⁵⁶.

Il. 39. Fragment z testamentu Emerencji, żony Piotra Skawiny, Źródło: ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 441, s. 352.

W testamencie Zofii Wolnej, mieszczki, wdowy po Janie Wolnym († 1626), rajcy kazimierskim, wciągniętym do ksiąg pod datą 13 lutego 1640 r., zanotowano „panny u świętej Agnieszki winne mi więcej niż 700 zł, co się na kartach pokaże”²⁸⁵⁷. Być może były to należności za zakup piwa czy też innych produktów żywnościowych na potrzeby klasztoru, bowiem zamożna rodzina Wolnych, w tym teść Zofii, Maciej Wolny już od 1584 r. prowadził skład wina oraz rzeźnię. Z kolei jej mąż Jan Wolny starszy był karczmarzem kazimierskim, miał kilka sklepów, piekarnię oraz jatkę mięsną. Posiadał także kamienicę, obecnie nieistniejącą położoną w narożniku ulic Augustiańskiej i Piekarskiej, w której prowadził gospodę²⁸⁵⁸.

Bernardynki związane były również finansowymi rozliczeniami z kupiecką rodziną Segnitzów. Wiadomo, iż u Stanisława Michała Segnitza (1641-1709)²⁸⁵⁹ rajcy, a zarazem kupca, zamawiały przyprawy korzenne oraz wino dokonując z nim rozliczeń w styczniu 1670²⁸⁶⁰. Informacja o wydatkach poniesionych na zakup piwa znalazła się w

²⁸⁵⁶ ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 441: Acta testamentorum Kazimiriensum 1586-1606, s. 352.

²⁸⁵⁷ ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 443, s. 359.

²⁸⁵⁸ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 2, s. 468; K. Łatak CRL, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*. Kraków 2005, s. 98.

²⁸⁵⁹ J. Bieniarzówna, *Segnitz (Seignic) Stanisław Michał (1641-1708)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1995-1996, s. 156 -157; Taż, *Mieszczaniestwo krakowskie...*, s. 39.

²⁸⁶⁰ AKMKr., rkps AEp Vol. 63, k. 15v -16.

testamencie Marcina Lemiesza († 1673)²⁸⁶¹, rajcy kazimierskiego w l. 1654-1673, spisany 21 kwietnia 1673 r. Testator w swej dyspozycji zamieścił informacje o długi bernardynek, które „za piwo na potrzeby klasztoru już mi oddały złotych pięćset”, a winne były dopłacić jeszcze „dwanaście set”. Pieniądze pozyskane tą drogą, miały zasilić masę spadku i według woli rajcy zostać przekazane na ręce ojca prowincjała Dobrocieskiego²⁸⁶² z klasztoru augustianów przy kościele św. Katarzyny, „a to na sprawienie ławek w kościele w wielkim chórze [...] jako też w kościele Bożego Ciała²⁸⁶³”.

Marcin Lemiesz jako właściciel słodowni i browaru²⁸⁶⁴ dostarczał do klasztoru wspomniane napoje, stąd w jego ostatniej dyspozycji znalazły się wzmianki o rozliczeniach finansowych, które łączyły go z bernardynkami. Znaczącą część pieniędzy z klasztornej kasy pochłaniał zakup jedzenia²⁸⁶⁵. I tak np. wydatki zanotowane w lipcu 1711 r. na produkty żywnościowe przedstawiały się następująco: „za wódkę do furty” (12 gr), „za trzy beczki piwa”, zamówione u p. Bryknerowej (28 zł), „mleczny za mleko po Wielkiej nocy brane i za śmietanę i za mleko podpuszczane” (38 zł 26 gr), „kurnicze za kury kurczęta, kaczki, tak dla nas, za kury na N. P. Nawiedzenie 18 po gr 18 [...] i na powiązanie dla nas za 11 kur i 6 kurcząt i na elekcyą za kury i kurczęta, kaczki” (32 zł), za 13 kop jajec (10 zł 12 gr)²⁸⁶⁶.

Pewne wyobrażenie o tym na co zakonnice z klasztoru św. Agnieszki musiały przeznaczać pieniądze daje roczne zestawienie wpływów i wydatków konwentu, sporządzone 23 lutego 1776 r., pod którym widnieją podpisy lustratorów biskupich Adama Jagielskiego († 1790), prepozyta kolegiaty św. Anny, Franciszka Antoniego Cwierzowicz († 1798), kanclerza kolegiaty Wszystkich Świętych oraz Antoniego Świeżawskiego²⁸⁶⁷. Wśród tzw. *expensy* wymieniono na pierwszej pozycji opłaty na

²⁸⁶¹ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów...*, T. 2, s. 498.

²⁸⁶² Mikołaj Dobrocieski († 1681), w l. 1670-1676 był przeorem konwentu krakowskiego, G. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny Zakonu Augustjańskiego w Polsce*. Kraków 1930, s. 263-265.

²⁸⁶³ ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 444: Testamenty (oryginały i kopie ułożone alfabetycznie według nazwisk wystawców) 1592-1785, s. 166-167.

²⁸⁶⁴ Wiadomo, iż jego browar spłonął 7 IV 1646 r., ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 358: Rewizje i otaksowanie kamienic, domów i gruntów m. Kazimierza 1424-1800, s. 257.

²⁸⁶⁵ Analogiczna sytuacja miała miejsce również w klasztorze bernardynek u św. Józefa oraz bernardynek lwowskich w XVIII w., A. Szylar, „Potrzeby do pożytku należące”- rozrzutność czy skąpstwo? *O wydatkach mniszek w XVIII wieku w księgach expensy*. W: *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń- dwa światy*. Pod red. B. Popiołek, A. Chłosty-Sikorskiej i M. Gadochy. Warszawa 2015, s. 348; J. Gwioździk, *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI-XVIII wieku*. Katowice 2015, s. 185.

²⁸⁶⁶ ABKr., rkps 206, s. 109.

²⁸⁶⁷ Tamże, s. 126-128; J. Dianni, *Jagielski Adam Szczepan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1962-1964, s. 310-311; *Nekrologium. Księży diecezji krakowskiej zmarli w latach 1749 – 1810*. Opr. J. Szczepaniak. Kraków 2010, s. 62; Tenże, *Katalog prepozytów i plebanów diec.*

światło do kościoła i wino, zapłatę dla kapeli²⁸⁶⁸, „za fatygi i msze przy pogrzebach i rocznicach sióstr”, które kosztowały 980 złotych. Na drugim miejscu w zestawieniu ujęto wydatki przeznaczone na remonty kościoła i klasztoru, które wyniosły 800 złotych. Wliczono tu zakup materiałów budowlanych takich jak cegły, wapno, gwoździe, kamienie, gonty, a także zapłatę dla rzemieślników wykonujących naprawy. Na podatek od dwudziestu dwóch kominów, płacono po 8 złotych od jednego, co łącznie dawało kwotę 176 złotych²⁸⁶⁹.

Na liście oprócz spraw związanych z troską o obejście klasztorne znalazły się także wydatki ponoszone w celu zapewnienie opieki duchowej, a więc 140 złotych przeznaczono na roczną ekspensę dla kapelana, a na fundację trzydziestu dwóch Mszy Świętych, odprawianych po dwie dziennie, wyszło 64 złote. Na właściwe utrzymanie zakrystii, a więc na pranie bielizny kościelnej, konserwację paramentów liturgicznych i innych sprzętów, które się tam znajdowały wydatkowano 420 zł rocznie. Najwyższą kwotę ujętą w tym bilansie – 11000 złotych, przeznaczały bernardynki na sprawy bytowe, a więc na żywność, odzież, zakup opału czy lekarstw. Złożyły się na nią także wydatki na lekarza. Jako, że w tym czasie, jak podaje źródło, żyły w klasztorze dwadzieścia dwie siostry, wyliczono, że opieka doktora wynosiła 1 złoty 11 groszy dziennie na osobę, co rocznie dawło kwotę 500 złotych. Ostatnią pozycję w zestawieniu wydatków konwentu stanowiły koszty ponoszone na wynagrodzenie oraz utrzymanie sześciu osób służby czyli czeladzi, wynoszące 864 złote²⁸⁷⁰.

Łącznie wydatki klasztoru św. Agnieszki, spisane w 1776 r. zamknęły się kwotą 14444 złotych. W tym czasie dochody konwentu pochodzące z prowizji od zapisanych sum wyniosły 4946 złotych i 8 i ½ grosza. Dziwić może ta ogromna rozbieżność pomiędzy wpływami, a wydatkami do kasy konwentu, jednakże jak zaznaczono „Super expensy wypada Złotych 9497 Groszy 21 ½ Ktorą to super expense częścią robota rąk własnych częścią jałmużny dobrodziejów łaskawych zastępują”²⁸⁷¹. Oznaczało to, że bernardynki były w stanie obniżyć rzeczywiste wydatki klasztoru, gdyż niektóre konieczne prace może np. związane z opieką nad paramentami liturgicznymi mogły

krakowskiej z lat 1749 i 1784 oraz zawiślańskiej części diec. krakowskiej z 1776. Kraków 2010, s. 103; T. Żebrawski, *O kościołach ubytych w Krakowie...*, s. 8.

²⁸⁶⁸ Jak wspomniano w pierwszym rozdziale rozprawy monopol na oprawę muzyczną uroczystości w kościele św. Agnieszki posiadała kapela jezuita.

²⁸⁶⁹ ABKr., rkps 206, s. 128; podatek ten musiał być znacznym obciążeniem, skoro np. norbertanki w Imbramowicach zdecydowały się w 1775 r. zburzyć cześć kominów na klasztorze, nie mogąc od wszystkich płacić podymnego, M. Borkowska OSB, *Panny siostry w świecie...*, s. 60.

²⁸⁷⁰ ABKr., rkps 206, s. 128.

²⁸⁷¹ Tamże.

wykonywać samodzielnie, a część kosztów związanych z codziennym bytowaniem wspólnoty pokrywały pieniędzmi pochodzącymi z otrzymywanych darowizn.

Expensa		Złote
Na Świątko do kościoła y Mino Salara Kapeli, za Fatygi y Misze przy Pogrzebach y Rocznicach Siostr według Ustaw Zgromadzenia	-----	980.
Na Reperacyę kościoła y Maszynie za Cegle Wapno Kamienie Gony Tworzenie y inne przyzwoite Materyały, tudzież na Zapłatę Rzemiesnikom	-----	800
Na Kapelana Roczney Expesy	-----	140
Z Fundacyi na Mszy Świętych 32 a Morenis 2	-----	64
Od prania Białizney Kosciolney: Jej utrzymania y Apparatu tu dzieszt innych Zakłystey Sprzetow	-----	420
Na Wikty, Odrzeż: Opat, Aptekę, Doktora Na Zakonnic 22. rachując na Karze po Złotemu y Groszy Jedenaści codziennie, co uczyni na Rok na Jedne Osobe Złotych 120, azatym na 22 Osob' Kascego Zgromadzenia wypada na Rok Expesy na Raczzone Wikty, Opat: Odrzeżie y inne potrzeby	-----	11000.
Od Nominow 22 po Złotych Osm od Jedney	-----	176.
Na roczne nieuchrone potrzeby, iako 10 Solaria Czuladzi 6. po Złotych 40	-----	400
Na Rok Kazdemu co uczyni Złotych 240 Wikty zas rachując Kazdego po Złotych 2. na Tguzien, co wymiesie Złotych 624 a Zatem na Rok wypada Expesy	-----	864
Summa Expesy	-----	14444.

Il. 40. Wydatki klasztoru z 1776 r., ABKr., rkps 206, s. , s. 128.

Budżet klasztoru bernardynek pw. św. Agnieszki zasilały dochody pochodzące z kilku źródeł, które można podzielić na stałe oraz jednorazowe. Jego podstawę stanowiły posagi składane przez rodziny kandydatek oraz prowizje od zapisanych sum, zabezpieczonych na dobrach ziemskich, kamienicach i jatkach rzeźniczych. Były one pobierane w formie corocznego czynszu, niekiedy wypłacanego, w zastępstwie gotówki, produktami żywnościowymi. Niestety praktyka pokazywała, że regularność tych wpływów bywała różna, gdyż właściciele majątków, na których lokowano kapitał, nie zawsze wywiązywali się ze swoich zobowiązań. Do kasy klasztornej wpływały także opłaty pochodzące z czynszu ziemnego, należnego z tytułu dzierżawy. Bernardynki przyjmowały dziewczęta na wychowanie, wobec czego jednym ze źródeł finansowania były opłaty wnoszone przez rodziców uczennic, jednakże ich wysokość jest trudna do ustalenia, gdyż w źródłach nie natrafiono na zapisy o tym charakterze. Wśród

przychodów wymieniono także kwoty uiszczane przez rezydentki, zamieszkujące klasztor, w zamian za ustalony czynsz.

Do grupy nieregularnych wpływów zaliczały się pobożne legaty, dzięki którym konwent zyskiwał kwoty pieniężne oraz przedmioty materialne, odwdzięczając się w zamian modlitewną pamięcią. Zdarzało się jednak, że w testamentowych dyspozycjach zapisywano kapitał, z przeznaczeniem na zakup czynszu, dzięki czemu klasztorowi należał się regularny dochód. Należy wymienić także jałmużny od dobrodziejów, przekazywane na zakup żywności, wykonanie niezbędnych remontów, przywileje królewskie zwalniające od obciążeń czy okolicznościowe datki składane przez wiernych przybywających do klasztornego kościoła z okazji uroczystości odpustowych. Trudniejsze do scharakteryzowani są wydatki stradomskiego klasztoru, gdyż jak zaznaczono nie przetrwały księgi rozchodów, a jedyne tego typu źródło zachowało się dla wieku osiemnastego.

Nie ulega wątpliwości, iż budżet jakim rozporządzały bernardynki od św. Agnieszki nie był rozległy. Synody diecezjalne za czasów rządów diecezją biskupa Tylickiego nałożyły na klasztory obowiązek uiszczania *seminaristicum* na rzecz krakowskiego seminarium duchownego uzależniając go od wielkości dochodów²⁸⁷². Wśród wymienionych tam różnych wspólnot zakonnych nie ma krakowskich bernardynek, a mniej więcej w tym czasie wspomniany biskup wskazał Radzie Miasta ten konwent jako ten, który należy wspomóc jałmużną. Jest to dowód, iż klasztor bernardynek u św. Agnieszki posiadał skromne, choć wystarczające uposażenie.

O znaczeniu finansowego zaplecza wspólnoty świadczy m.in. fakt, iż trzon rękopisów klasztornego archiwum, które przetrwały zawieruchy wojenne czy liczne pożogi stanowią właśnie materiały o charakterze majątkowym. Może była to kwestia przypadku, a może jednak celowa troska zwłaszcza o te dokumenty, które w obliczy prawnych zawirowań, potwierdzały stan posiadania. Na piętnaście rękopisów pochodzących z klasztoru św. Agnieszki, większość to materiały dotyczące spraw finansowych²⁸⁷³. Informacja ta mogłaby być początkowo rozczarowująca dla badacza, który bardziej skłonny byłby do analizowania innego typu archiwaliów jak kroniki czy

²⁸⁷² A. Bruździński, *Działalność synodalna biskupa Piotra Tylickiego w diecezji krakowskiej (1607-1616)*. W: *Studia* [Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie]. T. 17: *Lex tua veritas. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi z okazji 70. rocznicy urodzin*. Pod red. P. Majera, A. Wójcika. Kraków 2010, s. 737- 738, 742-744.

²⁸⁷³ ABKr., rkps 206 (częściowo), 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220.

księgi personalne, spodziewając się w nich odnaleźć bogactwo informacji pozwalających odtworzyć dzieje wspólnoty.

Dopiero wnikliwa analiza tego rodzaju źródeł, pozwala wydobyć ich głębię i dostrzec, poza suchymi sumami pieniężnymi, które wpływały do klasztornej kasy, otrzymywanymi procentami od sum ulokowanych na krakowskich nieruchomościach czy dobrach ziemskich, także liczne osoby darczyńców oraz ich motywację, by wesprzeć ten konkretny klasztor, a także często więzi rodzinne, które łączyły ich z zakonnicami. Niekiedy wzmianki w dokumentach o charakterze finansowym są jedyną informacją jaką posiadamy na temat poszczególnych bernardynek, która pozwala zaświadczyć o ich istnieniu. Z pośród wielu przykładów można przywołać postać zakonnicy *Barbary* Otrobianki, która w 1587 r. darowała 100 zł na zakup czynszu²⁸⁷⁴ czy też *Anny Potencji* Cerazyn, znanej jedynie z zapisu czynszu rocznego z 1603 r. otrzymanego od jej rodziców²⁸⁷⁵. Dzięki temu iż często przy czynnościach urzędowych oprócz prawnego przedstawiciela klasztoru, stawiała się nie tylko przełożona, ale również urzędująca wraz nią wikaria, a niekiedy także siostry dyskretki, możliwe było w wielu przypadkach odtworzenie listy zakonnicek wraz z określeniem pełnionych przez nie w danym roku urzędów. Z księgi odbierania prowizji możemy poznać lata sprawowania urzędu przez matki przełożone, co w obliczu braku innych źródeł jest jedyną informacją potwierdzającą okres ich rządów. To również dzięki materiałom o charakterze finansowym jak zachowane w m. in. w księgach grodzkich krakowskich akty abrenuncjacji, czyli poświadczenia zrzeczenia się majątku należnego córce z dóbr rodzicielskich, możliwe było poznanie imion zakonnicek nie wzmiankowanych w innych źródłach, a także odtworzenie ich pochodzenia w tym imion rodziców.

²⁸⁷⁴ ABKr., rkps 209, s. 76.

²⁸⁷⁵ Tamże, s. 53.

Zakończenie

Historyczne początki Mniszek Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka z Asyżu, powszechnie zwanych w Rzeczypospolitej bernardynkami są ściśle związane z dziejami ich pierwszego klasztoru pw. św. Agnieszki, który został ufundowany w Krakowie, na przedmieściu Stradom, w pobliżu tzw. Mostu Królewskiego w 1459 r. Dzięki hojnemu wsparciu możnego dobrodzieja Jana Hinczy z Rogowa zaczęto tam w drugiej połowie XV w. wznoszenie świątyni oraz pierwszych, drewnianych zabudowań przeznaczonych na potrzeby rozrastającej się wspólnoty tercjarek. Jej członkinie wywodziły się z grup pobożnych kobiet, dla których wyraźnym impulsem do stworzenia regularnej wspólnoty był pobyt św. Jana Kapistrana w Krakowie na przełomie lat 1453 i 1454. To pod wpływem jego żarliwych kazań i głoszonych nauk, część z nich zapragnęła prowadzić życie wspólnotowe zgodne z założeniami tzw. Reguły Trzeciego Zakonu św. Franciszka. Ich pierwotna siedziba znajdowała się w bliżej nieokreślonym domu, położonym w pobliżu Bramy Mikołajskiej, o czym zaświadczenia wzmianki zawarte w testamentach mieszczan krakowskich, chętnie wspomagających ich swymi darowiznami.

Klasztorny kościół pw. św. Agnieszki oraz wzniesione zabudowania należące do bernardynek doświadczały destrukcyjnych skutków kataklizmów, zwłaszcza pożarów. Po pożodze z 1476 r. obiekty zostały na nowo wzniesione staraniem biskupa krakowskiego Jana Rzeszowskiego. Duże zasługi w odbudowie kościoła sióstr, zniszczonego w wyniku pożaru w drugiej połowie XVI w. miał z kolei kanonik krakowski Jan Korzbog, który przeznaczył znaczne sumy na jego renowację. Kościół św. Agnieszki oraz klasztor bernardynek przetrwały zasadniczo w swej pierwotnej formie, aż do połowy XVII w. Wówczas to w wyniku szwedzkiej inwazji i przygotowywanej obrony Stradomia przed siłami wroga zostały całkowicie zniszczone, a zakonnice zmuszone były szukać tymczasowego schronienia w domach osób świeckich, w bliżej nieokreślonej kamienicy, wewnątrz murów miejskich. Świątynia oraz kompleks zabudowań konwentu były stopniowo odbudowywane w drugiej połowie XVII w., również dzięki zaangażowaniu przełożonych bernardynek. Stan wyposażenia klasztornego kościoła oraz jego zakrystii znany jest dopiero z okresu XVIII w. Jego odtworzenie możliwe było dzięki zachowanym

inwentarzom, które były spisywane jako pokłosie wizytacji przeprowadzanych przez prowincjałów bernardyńskich. Kres działalności klasztoru św. Agnieszki przyniosły zarządzenia prymasa Michała Poniatowskiego, który w duchu oświeceniowych prądów, reprezentując nieprzychylny stosunek do życia zakonnego przeprowadził akcję likwidowania kilku krakowskich konwentów żeńskich i męskich, a niektórym z nich zabronił przyjmowania kandydatek do nowicjatu. Wśród z nich znalazły się stradomskie bernardynki, które w 1788 r., zostały zmuszone do przeniesienia się do krakowskiego klasztoru św. Józefa. Ich świątynia i zabudowania trafiły w wyniku publicznej licytacji w prywatne ręce i były, aż do początku XX w. wykorzystywane na cele użytkowe, m.in. jako skład tytoniu czy żelaza.

Fundacja klasztoru oraz kościoła pw. św. Agnieszki, a także formowanie się wspólnoty sióstr tercjarek na Stradomiu było procesem rozciągniętym w czasie. Wydarzeniem przełomowym, mającym wyraźny wpływ na jej kształt i dalszy rozwój miało nadanie w 1461 r. ustaw papieskich przez o. Gabriela Rangoniego z Werony, z polecenia papieża Piusa II. Ich najważniejszym punktem było wprowadzenie obowiązku przestrzegania klauzury, co w dalszej perspektywie, odróżniało tamtejsze bernardynki od dwóch innych grup tercjarek, z konwentu św. Kolety oraz z Kazimierza. Realizacja przepisu nałożonego przez prawo, nie zawsze współistniała jednak realiami życia. Jak przedstawiono na przywołanych przykładach, zakonnice wywodzące się z różnych rodzin, ciesząc się szczególnymi względami, nie zawsze przestrzegały nakazu zachowywania klauzury i mimo, iż były związane z klasztorem św. Agnieszki, zdarzało się, iż zamieszkiwały dość długo poza nim.

Poza ustawami papieskimi regulującymi wiele aspektów ich codziennego życia, bernardynki ze Stradomia stosowały się do przepisów zawartych w Regule Trzeciego Zakonu św. Franciszka, zatwierdzonej przez papieża Mikołaja IV, a dostosowanej w 1521 r. przez Leona X do potrzeb wspólnot o charakterze zakonnym. Pod względem jurysdykcyjnym pozostawały pod zwierzchnictwem Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów, a więc generała zakonu, a w bezpośredniej perspektywie podlegały pod władzę lokalnego prowincjała. Wiążące były dla nich decyzje podejmowane w trakcie kapituł prowincjalnych, kierowane do wszystkich klasztorów bernardynek znajdujących się w danej prowincji lub dotyczące aktualnego problemu czy potrzeby ich konkretnej wspólnoty. W XVI w. zostały ponadto zobowiązane do poddania się przepisom uchwalonym przez sobór trydencki oraz późniejsze zarządzenia papieskie. Ich najważniejsze punkty dotyczyły obowiązku złożenia uroczystych ślubów oraz nakazu

klauzury, zarówno czynnej (wychodzenia poza mury klasztoru) jak i biernej (wpuszczania osób z zewnątrz w obręb klasztoru). Działania na rzecz wprowadzenia potrydenckich zarządzeń podjął prowincjał bernardynów o. Benedykt Gąsiorek. Ich wdrożenie w klasztorze św. Agnieszki napotkało na wyraźne trudności, spowodowane niechęcią bernardynek do poddania się nowym wymogom. Jak się przypuszcza, zasadniczym punktem spornym nie była kwestia przestrzegania klauzury, gdyż zakonnice posiadały własną świątynię, do której uczęszczały na nabożeństwa i nie musiały nagle wystarać się o pozyskanie funduszy na jej wzniesienie. Więcej trudności mogła spowodować konieczność złożenia uroczystego ślubu ubóstwa. Bernardynki, bowiem miały dotychczas pewną swobodę w dysponowaniu swymi dobrami, utartą praktyką było, iż mogły przeznaczać część z sum posagowych na własne potrzeby. Niekiedy i oprócz wymaganego posagu rodzice bądź krewni naznaczali im jeszcze osobną coroczną pensję, na ich prywatny użytek. Reforma potrydencka została, więc przeprowadzona w ich klasztorze połowicznie, nie wszystkie bowiem bernardynki zdecydowały się, pomimo twardych warunków postawionych przez prowincjała, do porzucenia dotychczasowej formy życia.

Odtworzenie pełnego składu personalnego klasztoru bernardynek od św. Agnieszki napotkało trudności spowodowane niekompletnością źródeł. Zachowana metryka została, bowiem odtworzona przez zakonnice dopiero na początku XVIII w. Ze względu na ograniczenia ludzkiej pamięci, przy uzupełnianiu wpisów na temat wstępujących do zakonu kandydatek, złożonych profesjach czy nekrologach, sięgnięto najdalej do drugiej połowy wieku XVII w. Ponadto wiele wpisów tamże zawartych pozbawionych jest dokładnej datacji czy też informacji o rodzicach zakonnice. Część danych na temat bernardynek należących do konwentu św. Agnieszki, z wcześniejszego okresu jego istnienia, potwierdzono więc na podstawie źródeł o proveniencji pozaklasztornej. Szczególne znaczenie miały tu wpisy zawarte w aktach oficjalu krakowskiego, pozwalające uchwycić wiele dotąd niezidentyfikowanych bernardynek, ustalić ich pochodzenie czy pełnione urzędy klasztorne. Z kolei w toku kwerendy w aktach grodzkich krakowskich, na podstawie znajdujących się tamże poświadczeń abrenuncjacji ustalono dane o rodzicach niektórych bernardynek z okresu XVII w. Łącznie udało się zidentyfikować trzysta czterdzieści osiem zakonnice, które tworzyły wspólną stradomskiego konwentu. Nakreślony skład osobowy klasztoru św. Agnieszki, mimo, iż niepełny pozwala potwierdzić źródłowo funkcjonujące w literaturze twierdzenie, iż wstępowały do niego panny pochodzące z rodzin szlacheckich, zazwyczaj

osiadłych na terenie Małopolski. Licznie obecne były także w jego strukturach córki krakowskich i kazimierskich mieszczan. Świadczy to o pozytywnym oddziaływaniu bernardynek na lokalną społeczność, która obdarzała ich klasztor zaufaniem, tak, iż chętnie posyłała swe córki, by wstępowały w szeregi ich nowicjuszek. Stradomskie zakonnice mimo, iż prowadziły kontemplacyjny sposób życia, poświęcając się przede wszystkim modlitwie, nie funkcjonowały w oderwaniu od spraw, które dotyczyły także pozostałych mieszkańców miasta. Wraz z nimi doświadczały licznych kataklizmów, wspomnianych klęsk pożarów, wylewów Wisły, z racji położenia swej siedziby w bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki czy zagrożenia ze strony szerzących się epidemii zarazy, zmuszających je do opuszczenia murów konwentu. Pozytywne oddziaływanie bernardynek wyrażało się także poprzez prowadzenie działalności wychowawczej. Przyjmując dziewczęta na edukację wypełniały ważną misję społeczną, co potwierdza ich otwartość na potrzeby i oczekiwania ówczesnych mieszkańców. Ci zaś dawali wyraz swemu uznaniu zasług bernardynek m.in. poprzez wspominanie ich wspólnoty w dyspozycjach testamentowych, niejednokrotnie przeznaczając dla nich pobożne legaty, wyrażając przy tym nadzieję na zapewnienie sobie z ich strony modlitewnej pamięci. Należy również wspomnieć, iż konwent św. Agnieszki miał też na tyle ugruntowaną pozycję w strukturach prowincji i cieszył się dobrą sławą, iż to siostry wywodzące się ze stradomskiej wspólnoty były delegowane, by tworzyć załączki nowych fundacji ich reguły. Ich klasztor, jako historycznie pierwszy, był więc domem macierzystym dla wszystkich klasztorów bernardynek, w szczególności zaś tych znajdujących się w Tarnowie, Wilnie, Lublinie i w Krakowie u św. Józefa.

Duchową opiekę nad bernardynkami sprawowali spowiednicy rekrutujący się z zakonu bernardynów. Powoływani byli na tą funkcję w trakcie kapituł prowincjalnych. Ich obowiązkiem było także przeprowadzanie cyklicznych rekolekcji dla sióstr. Zamieszkiwali oni w klasztorze pw. św. Bernardyna ze Sieny na Stradomiu i udawali się do konwentu sióstr jedynie dla wypełnienia swej posługi. Również spośród bernardynów rekrutowali się także kaznodzieje przypisani do ich klasztornej kościoła. Z kolei obowiązek odprawiania Mszy Świętych i innych nabożeństw spoczywał na kapłanach należących do duchowieństwa diecezjalnego. Kapelani czy też prepozyci kościoła św. Agnieszki wpierali ponadto bernardynki w sprawach natury gospodarczej, często towarzyszyli im w czynnościach prawnych dotyczących zawieranych transakcji finansowych czy też pomagali w spisywaniu napływających do klasztornej kasy sum od należnych procentów. Jak wspomniano bernardynki, pomimo ograniczeń i wymogów

wynikających z kontemplacyjnej formy życia, aktywnie angażowały się także w sprawy lokalnego Kościoła. Starły się o nadania odpustowe dla swojej świątyni, tak by stawała się celem pielgrzymek wiernych z najbliższego otoczenia. Ponadto niektóre spośród zakonnic czyniły hojne darowizny wspomagając czy to klasztor stradomskich bernardynek czy fundując, jak Zofia *Regina* Tarnowska, kolegium mansjonarzy przy kościele św. Mikołaja. Silne związki z krakowską wspólnotą wiernych wyrażały także poprzez chętnie uczestnictwo w życiu lokalnych bractw.

Nie ulega wątpliwości, iż niektóre z zaprezentowanych wątków mogą stanowić przyczynek do dalszych analiz. Z postulatów badawczych należy wskazać pogłębione poszukiwania genealogiczne, które być może pozwolą na ustalenie szerszego kręgu rodzinnego bernardynek. Zasadnym wydaje się tu dalsza kwerenda w aktach grodzkich i ziemskich, pozwalająca w ustaleniu rodziców i krewnych, niektórych mniej rozpoznanych zakonnic. Odpowiedź taką mogą przynieść również szczegółowe poszukiwania w aktach miejskich, krakowskich oraz kazimierskich, zwłaszcza pod kątem przeprowadzenia przez bernardynki czynności prawnych związanych z transakcjami finansowymi. Jako iż często do ich zawarcia stawiały się, oprócz reprezentującego konwent pełnomocnika, także przełożona, wikaria czy siostry pełniące funkcje dyskretek, badanie takie pomogłyby w uzupełnieniu wykazów klasztornych urzędniczek. Dla szerszego zobrazowania procesu wdrażania potrydenckiego modelu życia wskazana wydaje się również kwerenda w Archiwum Watykańskim, zmierzająca do przeanalizowania korespondencji przełożonych bernardynek, prowadzonej w XVII w. z władzami kościelnymi w Rzymie.

Należy wyrazić jednak nadzieję, iż pomimo otwartej ścieżki do dalszych analiz, zaprezentowana praca ma szansę wypełnić dotychczasową lukę w badaniach nad historią bernardynek z klasztoru św. Agnieszki, pierwszego żeńskiego zakonu powstałego w Polsce. Zamierzeniem leżącym, bowiem u podstaw podjętych poszukiwań naukowych było pragnienie przywrócenia stradomskim zakonnicom należnej pamięci w powszechnym odbiorze społecznym. Tak, by odzyskały na nowo swą zaszczytną pozycję wśród grona żeńskich wspólnot znajdujących się na terenie Krakowa, którą ugruntowały przez trzy wieki chwalebnej historii. Ponadto, by w szerszej świadomości utrwaliło się przekonanie, że spuścizna bernardynek od św. Agnieszki, to coś więcej niż jedynie mury świątyni, znajdującej się obecnie w posiadaniu parafii garnizonowej czy nazwa ulicy położonej na Stradomiu, w sąsiedztwie ich dawnej siedziby. Zdaje się zasadnym, więc przywołanie wciąż aktualnych słów M. N. Dobrowolskiego, który opisując na początku

XX w., zrujnowane w następstwie kasaty, wewnątrz kościoła, przeznaczonego na skład żelaza i resztki zabudowań konwentu, przylegających do jego północnej ściany, zanotował „Sklepienia krzyżowe lub klasztorne, mroczne, długie korytarze, przypominają jednak co chwila, że to przecież klasztor, i to kiedyś sławny!”²⁸⁷⁶.

²⁸⁷⁶ M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, s. 29.

Aneks 1 Spis Bernardynek klasztoru św. Agnieszki

L. p.	Nazwisko i imię	Imię zakonne	Rodzice/Rodzeństwo	Ur./Nowicjat/ Profesja/ Data śmierci	Sprawowane funkcje/Wzmianka w źródle
1.	żona Franciszka, malarza z Węgier ²⁸⁷⁷				wstąpiła do bernardynek po tym jak jej mąż postanowił wstąpić do bernadynów
2.		<i>Magdalena</i> 2878			1459 wspomniana w testamencie Anny Florianinnej, wdowy
3.	Korytkówna ²⁸⁷⁹				1461 po wprowadzeniu klauzury odłączyła się z pięcioma towarzyszkami dając początek wspólnocie koletek
4.		<i>Marusza</i> ²⁸⁸⁰			1463 przełożona
5.	Wanszykówna ²⁸⁸¹	<i>Dorota</i>			1464 Zofia z Krakowa, za pośrednictwem swego męża kowala Jana, odstąpiła połowę

²⁸⁷⁷ Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci...*, s. 269; Cz. Bogdalski, *Bernardyni w Polsce...*, T. 2, s. 241.

²⁸⁷⁸ ANK, rkps 772, s. 64-65; J. Wysmulek, *Testamenty mieszczan krakowskich...*, s. 310-311.

²⁸⁷⁹ ABKr., rkps 206, s. 9, 20; LZP, T. 2, s. 203.

²⁸⁸⁰ R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 11 – 12, nr 4.

²⁸⁸¹ Tamże. s. 12, nr 5; LZP, T. 2, s. 203.

					swego domu koło kościoła św. Agnieszki <i>Dorocie</i> , zakonnicy ś. Bernardyna
6.	Zofia Ofka ²⁸⁸²				9 I 1475 w dokumencie określona jako <i>monialis grisea de tercia regula S. Francisci</i> , posiadała dom położony za kościołem bernardynów na Stradomiu, mogła być bernardynką żyjącą poza klauzurą
7.		<i>Regina</i> ²⁸⁸³			29 IV 1476 występuje w dokumencie jako <i>senior</i>
8.	Czarnkowska Elżbieta ²⁸⁸⁴	<i>Urszula</i>	Piotr Czarnkowski z Czarnkowa		29 IV 1476 występuje w dokumencie wraz z Reginą określoną jako <i>senior</i> 21 V 1476 otrzymała zapis czynszu 2 fl.
9.	Secygniowska/ Sancygniowska ²⁸⁸⁵	<i>Dobrochna</i>	Mikołaj h. Jelita, dworzanin królewski, burgrabia krakowski († 1503/4), Jadwiga Słupska († przed 1476)		1477 <i>Dobrochna</i> zeznała, że wzięła od ojca 500 fl. węgierskich w złocie macierzyzny po zmarłej matce, które zapisała ojcu na Sancygniowie, Biedrzychowicach, Opatkowicach, Knyszynie do czasu wydzierżenia przez niego tej sumy

²⁸⁸² *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki...*, T. 2, s. 804, nr 4129.

²⁸⁸³ AKMKr., rkps AOff Vol. 2, s. 396.

²⁸⁸⁴ Tamże; AOff Vol. 13, s. 770; KŻŚ, s. 477.

²⁸⁸⁵ W. Bukowski, *Secygniowski (Sancygniowski) Mikołaj h. Jelita*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36, s. 129-130; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 14, nr 14.

					1492 Jan Olbracht pozwala Mikołajowi z Sancygniowa sprzedać czynsz roczny klasztorowi św. Agnieszki za 500 zł węgierskich i zabezpieczyć go na wsi Opatkowiec w ziemi krakowskiej
10.	Kołuchowska ²⁸⁸⁶	<i>Benedykta</i>	Rafał Kołuchowski		10 V 1478 otrzymała zapis 3 grzywien czynszu od ojca
11.	Biczinska ²⁸⁸⁷	<i>Jadwiga</i>			5 IV 1490 wymieniona w dokumencie przekazania 2 grzywien od Bernarda Boguckiego z Bogucic w pobliżu rzeki Raby, jako <i>Religiosa [...] soror Tertiae Regulae Sancti Francisci</i> , przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
12.	Galiezka ²⁸⁸⁸	<i>Katarzyna</i>			19 I 1479 <i>monialis monasterii S. Agnetis 3 reg. o. s. Francisci</i> , profeska starała się o pozwolenie przełożonego, aby mogła odbyć podróż do Rzymu, by spełnić złożony ślub, zmarła w drodze

²⁸⁸⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 13, s. 961; KŻŚ, s. 478.

²⁸⁸⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 14, s. 583; KŻŚ, s. 479.

²⁸⁸⁸ *Repertorium Germanicum. Bd. 10, Verzeichnis der in den Registern und Kameralakten Sixtus' IV vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen reiches, seiner Diözesen und Territorien 1471 – 1484.* Berlin 2018, s. 296, nr 1173.

13.	Lyssoweska ²⁸⁸⁹	<i>Katarzyna</i>			19 I 1479 profeska, towarzyska <i>Katarzyny Galiecki</i>
14.		<i>Barbara</i> ²⁸⁹⁰	Otton z Sącza	now. przed 1490	7 VI, 17 VI 1490 określona została jako <i>virgo religiosa [...] professa Monasterium Sanctae Agnetis in Stradomya</i>
15.		<i>Urszula</i> ²⁸⁹¹			10 XII 1497 określona jako <i>Religiosa de Tertia Regula S. Francisci</i> , przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
16.	Próchnicka Zofia ²⁸⁹²	<i>Prakseda</i>	Piotr z Pruchnika h. Korczak, stolnik przemyski, kasztelan przemyski (†1455/56), matka pochodziła prawdopodobnie z Sienieńskich h. Dębno lub Kluszów z Gołogór h. Szreniawa	now. przed 14 III 1486 † po 22 V 1518	22 V 1518 wszystkie swoje dobra ruchome i nieruchome powierzyła opiece Jana Sienieńskiego Gołogórskiego

²⁸⁸⁹ Tamże.

²⁸⁹⁰ AKMKr., rkps AEp 4, k. 48-48v., (s. 54-55).

²⁸⁹¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 131.

²⁸⁹² ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246; M. Wolski, *Próchnicy herbu Korczak...*, s. 29.

17.	Knollówna ²⁸⁹³	<i>Barbara</i>	Mikołaj Knolla z Krakowa († przed 7 X 1482)		<p>7 X 1482 Barbara Knollówna z Krakowa określona jako <i>monialis Conventus sororum Sanctae Agnetis in Ponte Regali alias Stradomya Ordinis Beati Bernhardini</i></p> <p>19 VII 1488 Barbara Knollówna <i>de Cracovia monialis Conventus sororum [...] Sanctae Agnetem in ponte regali alias in Stradomya Ordinis Sancti Bernardini</i></p> <p>30 VII 1488 odstąpiła prawo patronatu ołtarza św. Krzyża w kościele N. M. P. w Krakowie klasztorowi św. Agnieszki</p>
18.		Barbara z Wojtkowic/ Wojtecka ²⁸⁹⁴	z Mazowsza	now . ok. 1484 † przed 9 III 1513	<p>5 X 1484 Mikołaj Stadnicki zapisał jej czynsz 10 grzywien dożywotnio, za 160 grzywien na Łyszkowicach</p> <p>16 XII 1499 określona jako Barbara Woytyczka <i>monialis de Sancta Agneta</i>; Andrzej Stadnicki w imieniu swoim i swoich braci potwierdził, że posiada 160 grzywien należące do Barbary</p>

²⁸⁹³ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 311-312 (k. 157-157v); AOff 11, s. 216-217; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 13, nr 10, s. 14, nr 12; LZP, T. 2, s. 203; KŻŚ, s. 478.

²⁸⁹⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 370; rkps AOff Vol. 17, s. 615-616; rkps AOff Vol. 19, s. 99-100; rkps AOff Vol. 20, s. 329; rkps AOff Vol. 24, s. 100-101; rkps A Off. Vol. 25, s. 693, 790; rkps AOff Vol. 34, s. 582 (w dokumencie określona jako zmarła); M[arzec], *Łyszkowice. W: Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 3, s. 1083-1084; KŻŚ, s. 481.

				<p>15 X 1499 określona jako <i>sanctimonialis de Tertia Regula Sancti Bernardini</i>, Barbara Stadnicka i syn Andrzej zobowiązani są do wypłacenia Barbarze 10 grzywien czynszu</p> <p>6 VI 1499 określona jedynie jako <i>sanctimonialis</i>, dokonała rozliczeń finansowych z Barbarą Stadnicką</p> <p>22 IV 1501 <i>Religiosa ac Deodicata Barbara Woythyczka sanctimonialis Tertiae Reguleae Sancti Bernardini in Stradomia</i></p> <p>5 II 1510 w dokumencie określona jako <i>monialis de Tertia Regula Sancti Bernardini</i>; Jan i Stanisław, bracia Stadniccy ze Żmigrodu zeznali, że są winni są Barbarze 60 grzywien i 8 gr , w treści wspomniano, iż Barbara <i>ad Sanctam Agnetam manenti</i></p> <p>1 VI 1510 w dokumencie określona została jako <i>Religiosa ac Deodicata virgina Barbara Woythyczka de Teria Regula</i>, Andrzej Stadnickieci ze Żmigrodu zeznał, że winien jest 100 zł grzywien</p> <p>9 III 1513 wzmiankowana jako zmarła</p>
--	--	--	--	--

19.	Trzeciecka Elżbieta ²⁸⁹⁵	<i>Salomea</i>	Jan h. Strzemię Trzeciecki Katarzyna Stadnicka († przed 1480)	now. przed 1485 † po 5 VI 1515	25 IV 1485 otrzymała czynsz 10 grzywien zapisany na Mojkowicach, określona w dokumencie jako <i>Deodicata Virgina ad Sanctam Agnetem sub Regula Sancti Bernardini</i> 8 X 1498 Barbara z Niedźwiedzia, wdowa po Mikołaju Stadnickim dokonuje rozliczeń finansowych z Elżbietą, określoną jako <i>Religiosa et Deodicata Elisabeth Trzecesska nunc vero Salomea nuncupata</i> 5 VI 1515 skwitowała Andrzeja Stadnickiego, wojewodę bełskiego z należnych jej 100 florenów, określona jako <i>Religiosa Virgo Salomea alias Elisabeth Tertiae Regulae Sancti Bernardini</i>

²⁸⁹⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 395-396; rkps AOff Vol. 17, s. 503-504; rkps AOff Vol. 35, s. 417; M. Wolski, *Trzeciecy herbu Strzemię...*, s. 246, 248, 324, 261-262; Tenże, *Mojkowice. W: Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 4, z. 4, s. 762; LZP, T. 2, s. 203; KŻŚ, s. 478.

20.	Grot Wiktoria ²⁸⁹⁶	<i>Katarzyna</i>	Andrzej, wojewoda rawski z Nowego Miasta ²⁸⁹⁷		16 VII 1482 uzdrowiona przez Szymona z Lipnicy w czasie epidemii 15 X 1486 zapis czynszu rocznego 20 fl. węgierskich (po 10 fl. dla każdej z sióstr)
21.	Grot ²⁸⁹⁸	<i>Anna</i>	Andrzej, wojewoda rawski z Nowego Miasta		15 X 1486 zapis czynszu rocznego 20 fl. węgierskich (po 10 fl. dla każdej z sióstr)
22.	Nowomiejska ²⁸⁹⁹	<i>Jadwiga</i>	Andrzej, wojewoda rawski z Nowego Miasta racia: Hieronim i Piotr		5 II 1501 w dokumencie wymienieni jej bracia Hieronim i Piotr, synowie nieżyjącego już Andrzeja Grota, wojewody rawskiego, Jadwiga jest już wówczas zakonnicą <i>vitam religiosam in monasterio Sanctimonialium Sancate Agnetis in Stradomia</i> , otrzymała zapis 10 zł węgierskich dożywotnio (jest to oblata zapisu z 1490 r.) 20 IX 1522 pisarz zostawił puste miejsce na wpisanie jej imienia, określona w dokumencie jako <i>virgina Nowomiejska moniali conventus</i>

²⁸⁹⁶ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 339 r; *Acta Sanctorum Julii...*, s. 532; *Pomniki Dziejowe Polski*. Seria 2. T. 17: *Cuda św. Szymona z Lipnicy (1482-1520)*. Wyd. M. Starzyński, A. Zajchowska-Bołtomiuk. Kraków 2019, s. 12.

²⁸⁹⁷ Zachodzi wątpliwość co do imienia ojca, gdyż wojewodą rawskim od 1468 r. był Jan, Grot, I. Sułkowska, *Jan Grot z Nowego Miasta* (zm. przed 1489). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960-1961, s. 15.

²⁸⁹⁸ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 339 r.

²⁸⁹⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 21, s. 118; rkps AOff Vol. 54, s. 253 (k. 130); rkps AOff Vol. 57, s. 868-869, 985-986; rkps AOff Vol. 59, s. 174; KZŚ, s. 481.

					<p><i>sive monasterii Sanctae Agnetis</i>, wymieniony jest jej krewny Bartłomiej Nowomiejski, z którym dokonała rozliczeń finansowych</p> <p>15 I 1523 skwitowała odbiór 15 zł czynszu <i>a tribus annis</i> od Bartłomieja Nowomiejskiego</p> <p>31 III 1523 Jadwiga Nowomiejska skwitowała Bartłomieja Nowomiejskiego z 10 zł czynszu</p> <p>7 II 1527 odebrała 30 zł czynszu, w dokumencie wzmiankowany jest jej krewny Bartłomiej Nowomiejski</p>
23.	Melsztyńska ²⁹⁰⁰	Katarzyna	Spytek h. Leliwa (†ok. 1503), kasztelan zawichojski, Katarzyna Giżycka	† przed 28 VIII 1523	<p>15 II 1487 zapis czynszu rocznego w wysokości 30 grzywien na wsiach Ołpiny i Olszyny</p> <p>16 I 1488 zrzeczenie się praw do dóbr ojczystych, w zamian miał być wypłacany czynsz roczny w wysokości 30 grzywien</p>

²⁹⁰⁰ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 356v.-357r.; F. Kiryk, *Melsztyński Spytek h. Leliwa (zm. ok. 1503)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 20, s. 417-419; M. Smoleński, *Melsztyn. O zamku i jego panach...*, s. 50; *Starodawne prawa polskiego...*, T. 2, nr 4329, s. 864; J. Laberschek, *Uwagi i uzupełnienia do genealogii...*, s. 195; *Decreta in iudiciis regalibus tempore Sigismundi I Regis Poloniae a. 1507-1531 Cracoviae celebrata*. W: *Starodawne polskiego prawa pomniki*. T. 6. Ed. M. Bobrzyński. Kraków 1881, nr 258, s. 241 (wzmiankowana jako zmarła); KŻŚ, s. 479.

24.	Melsztyńska ²⁹⁰¹	<i>Beata</i>	Spytek h. Leliwa (†ok. 1503), kasztelan zawichojski, Katarzyna Giżycka		15 II 1487 zapis czynszu rocznego w wysokości 30 grzywien na wsiach Ołpiny i Olszyny 27 XI 1514 dyskretka 1518 wikaria 1529 wzmiankowana w dokumencie
25.		<i>Anna</i> ²⁹⁰²			18 VII 1487 została uzdrowiona przez Szymona z Lipnicy z bólu zębów, określona jako <i>soror tertii Ordinis sanctissimi patris Francisci</i> , przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
26.	Almatina ²⁹⁰³	<i>Anna</i>			18 VII 1487 towarzyszyła Zofii, żonie Marcina, zamieszkałego przy ul. św. Mikołaja, który zachorował i został uzdrowiony przez Szymona z Lipnicy, określona jako <i>soror tertiae Regulae Sancti Francisci</i> , przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna

²⁹⁰¹ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 356v.-357r.; rkps AOff Vol. 35, s. 224; rkps AOff 56, s. 66 (k. 32v.); ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246 (wikaria); KŻŚ, s. 479.

²⁹⁰² *Acta Sanctorum Julii...*, s. 556.

²⁹⁰³ Tamże, s. 564.

27.		<i>Katarzyna</i> 2904			18 VII 1487 towarzyszyła Zofii, żonie Marcina, zamieszkałego przy ul. św. Mikołaja, który zachorował i został uzdrowiony przez Szymona z Lipnicy, określona jako <i>soror tertiae Regulae Sancti Francisci</i> przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
28.	Vyschoczyanka ²⁹⁰⁵	<i>Agnieszka</i>			8 III 1490 dokonała rozliczeń finansowych z Barbarą z Sułkowa Włodkową (30 grzywien <i>pro dote</i>), w dokumencie określona <i>de Tertia Regula Sancti Bernardini in Stradomya</i> 11 IV 1499 w dokumencie wymieniona jedynie z imienia jako <i>Religiosa ac deodicata Agnes Sanctimonialis tertiae Regulae Bernardinorum</i> (sprawa sprzedaży domku za 20 grzywien Piotrowi Vlynsky w zamian za czynsz); przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
29.		<i>Anastazja</i> ²⁹⁰⁶			13 V 1483 Anastazja określona jako <i>virgo de tertia regula in Stradomya</i> , potwierdza przyjęcie 10 grzywien od Alberta <i>vicecustodi</i> ,

²⁹⁰⁴ Tamże.

²⁹⁰⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 11, s. 333; Vol. 20, s. 276-277 (k. 138v-139); KŻŚ, s. 479.

²⁹⁰⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 3, s. 331-332 (k. 167-167v.); R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 14, nr 13; LZP, T. 2, s. 203.

					które były zapisane na jej domu położonym na Stradomiu, z tyłu kościoła św. Agnieszki 30 VIII 1490 przepisała na klasztor swój dom; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
30.	Beata ²⁹⁰⁷	Zuzanna	z Mojkowic [<i>de Moykowice</i>]		10 IX 1494 w dokumencie określona wprost jako zakonnica z klasztoru św. Agnieszki 7 XI 1494 określona jako <i>monialis tertiae Regulae Sancti Agnetis in Ponte Regali</i>
31.		Katarzyna ²⁹⁰⁸			11 II 1497 wzmiankowana w dokumencie jako zakonnica Katarzyna <i>de monasterio Sanctae Agnetis</i>
32.		Konstancja ²⁹⁰⁹			2 V 1497 <i>senior</i>
33.		Brygida ²⁹¹⁰			2 V 1497 zakrystianka

²⁹⁰⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 15, s. 206 (k. 103v.), 219 (k. 110); KŻŚ, s. 480.

²⁹⁰⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 15, s. 304.

²⁹⁰⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357.

²⁹¹⁰ Tamże; KŻŚ, s. 480.

34.		<i>Klara</i> ²⁹¹¹			2 V 1497 wikaria
35.		<i>Eufrozyna</i> ²⁹¹²			2 V 1497 wymieniona w dokumencie odbioru czynszu należnego z żup bocheńskich
36.		<i>Agnieszka</i> ²⁹¹³			11 IV 1499 w dokumencie sprzedaży domu za kwotę 20 grzywien określona jako <i>Religiosa ac Deodicata [...] sanctimonialis Tertiae Regulae Bernardinorum</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
37.	Rychcicka ²⁹¹⁴	<i>Katarzyna</i>	z Rychcic (województwo lwowskie) brat: Jan Rychcicki Anna-siostra szwagier: Jan Milczanowski - szwagier	now. przed 1502	29 IV 1502 król Aleksander ustanowił opiekunem jej dóbr na Podolu (Czarnokmycze, Dawidkowcze, Łopotowcze) Jana Milczanowskiego, jej szwagra, a swego dworzanina podczaszego lwowskiego 3 XII 1507 zgoda wydana przez Katarzynę i jej brata Jana Rychcickiego dla Jana Milczanowskiego na sprzedaż pewnych działek w wioskach na Podolu

²⁹¹¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357; KŻŚ, s. 480.

²⁹¹² AKMKr., rkps AOff Vol. 17, s. 356-357.

²⁹¹³ AKMKr., rkps AOff Vol. 20, s. 276-277.

²⁹¹⁴ MRPS, T. 3, nr 469, s. 31; MRPS, T. 4, cz. 1, nr 214, s. 13; KŻŚ, s. 482 (tu jako Rychlicka).

38.	Chroma ²⁹¹⁵	<i>Katarzyna</i>			3 VI 1504 w dokumencie określona <i>de tertia Regula Sancti Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
39.	Molkowa ²⁹¹⁶		<i>Helena</i>		17 XI 1505 w dokumencie określona <i>de tertia Regula Sancti Bernardini</i> 6 IV 1512 określona w dokumencie jako <i>de tertia Regula Sancti Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
40.	Smygrocza ²⁹¹⁷	<i>Urszula</i>			3 IX 1509 określona jako <i>Religiosa de Tertia Regula S. Francisci</i> 9 IX 1509 wraz z <i>Dorotą</i> określone jako <i>moniales de tertia regula S. Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
41.	Smygrocza ²⁹¹⁸	<i>Dorota</i>			3 IX 1509 określona jako <i>Religiosa de Tertia Regula S. Francisci</i>

²⁹¹⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 21, s. 252; KŻŚ, s. 482.

²⁹¹⁶ Tamże, s. 215-216; rkps AOff Vol. 34, s. 319; KŻŚ, s. 482.

²⁹¹⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 30, s. 4; rkps AOff Vol. 32, s. 17 (tu wymienione z *Dorotą* z nazwiskiem Smygroczie); KŻŚ, s. 482.

²⁹¹⁸ Tamże.

					9 IX 1509 wraz z Urszulą określone jako <i>moniales de tertia Regula S. Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
42.		<i>Katarzyna</i> 2919			5 II, 16, 28 II, 2 V 1511; 3 IX 1507; I 1509 wzmiankowana jako <i>monialis Tertiae Regulae S. Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
43.	Tharankwicka? ²⁹²⁰	<i>Dorota</i>			28 IV 1511 określona jako <i>Religiosa de tertia regula Sancti Bernardini</i> , skwitowała Mikołaja Suchorabskiego z 2 grzwien czynszu; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
44.	Molkowa ²⁹²¹	<i>Elżbieta</i>			4 VII 1522 określona <i>de Tertia Regula Sancti Francisci</i> ; otrzymała zapis 5 zł, płatne na św. Jana Chrzciciela; Feliks Naybergier, złotnik krakowski potwierdził przyjęcie tejże kwoty od Łazarza Zielińskiego; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna

²⁹¹⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 26, s. 3, 20, 23, 56; AOff Vol. 27, s. 275, 323.

²⁹²⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 26, s. 591 (k. 297v.); KŻŚ, s. 483 (tu jako Targowicka).

²⁹²¹ AKMKr., rkps AOff Vol. 36, s. 6; KŻŚ, s. 482.

45.	Woythyczka [Wojtecka] ²⁹²²	<i>Anna</i>			9 III 1513 skwitowała odbiór 20 grzywien od Andrzeja Stadnickiego, określona w dokumencie jako <i>Religiosa [...] de tertia Regula Sancti Bernardini</i> , w dokumencie wzmiankowana jest także zakonnica <i>Barbara Woythyczka [Wojtecka]</i> jako zmarła; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
46.	Salamon Jadwiga ²⁹²³	<i>Bogumiła/ Teofila</i>	Mikołaj h. Łabędź († 1509) Jadwiga (Haza) († 1512)	now. 1513	27 XI 1514 otrzymała zapis posagu 500 zł od dziadka Piotra Salomona († 1515) 1 VII 1518 wydano dekret królewski w sprawie podziału majątku pozostawionego przez zmarłego Mikołaja (<i>ratione mobilium et immobilium</i>) pomiędzy Jadwigą, Mikołajem jej bratem i siostrą Anną 20 II 1529 wzmiankowana w dokumencie jako <i>Jadwiga Bogumiła</i>

²⁹²² AKMKr., rkps AOff Vol. 34, s. 582; KŻŚ, s. 483.

²⁹²³ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224-225; W. Bukowski, *Salomonowie herbu Łabędź...*, s. 142; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 11746, s. 183; AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66-67 (k. 32v.-33); KŻŚ, s. 482.

47.	Tarnowska (zwana Krakowską) Zofia ²⁹²⁴	<i>Regina</i>	Zygmunta, córka Prokopa z Goraja h. Korczak Jan Amor h. Leliwa († 1500), kasztelan sádecki i wojnicki, wojewoda krakowski	now. przed 29 IX 1490 † 30 VIII 1548, Kraków	29 IX 1490 otrzymała od ojca zapis czynszu 20 grzywien, ulokowanego na dobrach Zdzieszawice i części Czech w woj. krakowskim, W źródłach często określana była jako <i>virgina</i> Krakowska, co miało związek z urzędem pełnionym przez jej ojca jako wojewodę krakowskiego 6 V1497 otrzymała od ojca zapis 30 grzywien czynszu ulokowanego na miastach Tarnów i Szczebrzeszyn 1518 r siostrzeniec Piotr Kmita z Wiśnicza darował czynsz roczny w wysokości 20 grzywien na dobrach dziedzicznych
-----	--	---------------	--	---	--

²⁹²⁴ MRPS, T. 1, nr 2143, s. 112; MRPS, T. 2, nr 705, s. 43; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 11563, s. 173; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 5, nr 107, s. 61-62; nr 145, s. 86-87; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 1, nr 58, s. 31-31; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 713, s. 154; *Liber beneficiorum et benefactorum Universitatis Iagiellonicae in saeculis XV-XVIII*. T. 1, s. 78-79, 90-91, 104-106, 120; J. Żmudziński, *Zabytki złotnictwa z pierwszej...*, s. 242-243; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 17099, s. 462; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22; LZP, T. 2, s. 203; P Gąsiorowska., *Tarnowska Zofia w zakonie Regina h. Leliwa (zm. 1548)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 52, s. 365- 367; KZŚ, s. 480.

				<p>Januszowice, Gogołów i Glinnik, w okręgu pilzneńskim</p> <p>Nie przebywała na stałe w klasztorze św. Agnieszki, co może wskazywać, iż nie była związana klauzurą, w 1519 r. po śmierci Bernarda z Sieprawia, wikariusza zamku krakowskiego, otrzymała zgodę na zamieszkanie w domu kapitulnym na Wawelu, obok wieży Zegarowej, zajmowała się naprawą uszkodzonych paramentów kościelnych, w uznaniu jej zasług nad odnawianiem kościelnych aparatów otrzymała 24 XI 1531 r. zgodę kapituły na pochówek w kościele katedralnym</p> <p>1529 ufundowała kolegium mansjonarzy w kościele św. Mikołaja na Wesołej, podarowała tamże dwa kielichy, wymienione w inwentarzu z 1748 r., z których do dziś zachował się jeden</p> <p>10 VI 1533 r. sprzedała za 24 grzywny część domu i terenu z tyłu kościoła św. Bernardyna Stanisławowi, szklarzowi, w zamian za czynsz roczny w wysokości 0,5 grzywny, który miał być płacony na światło do kościoła św. Agnieszki</p>
--	--	--	--	--

					30 marca 1542 r. została określona jako <i>mater beginarium</i> , prawdopodobnie stała na czele zakonnicy, niezwiązanych klauzurą
48.	Goluchowska ²⁹²⁵	<i>Anna</i>			4 VIII 1514 wymieniona w dokumencie, w którym skwitowano Jana Włodka, podstarościego i burgrabiego krakowskiego, z czynszu 35 zł, przy przełożonej <i>Tekli</i> , obie zostały określone wprost jako zakonnice z klasztoru św. Agnieszki: <i>Religiose virgines Thykla mater seu senior Anna Goluchowska suo et totius Conventus Virginum Sanctae Agnetis in Stradomya Ordinis S. Francisci de Observantia</i>
49.		<i>Maximilla</i> ²⁹²⁶			27 XI 1514 wikaria, wraz z towarzyszącą jej przełożoną <i>Teklą</i> oraz pozostałymi zakonnicy zostały określone jako <i>Virgines monasterii et Conventus ad Sanctam Agnetem in Stradomya extra muros Cracovienses</i>
50.	Barbara	<i>Eufrazja</i> / <i>Eufraxia</i> ²⁹²⁷			27 XI 1514 dyskretka 1517, 1518 przełożona

²⁹²⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 140-141.

²⁹²⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224; KŻŚ, s. 482.

²⁹²⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224; AKMKr., rkps AOff Vol. 39, s. 182; ANK, rkps Terr. Crac. 158, s. 246 (Barbara *Eufraxia*); MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281.

					przed 1523 przełożona
51.		<i>Barbara</i> ²⁹²⁸			27 XI 1514 dyskretka
52.	Sieneńska Regina/Elżbieta/Anna ²⁹²⁹	<i>Potencja/ Potencjana</i>	Andrzej Sienieński z Sienna i Rymanowa (†1494) h. Dębno, zwany też Gołogórskim, podkomorzy sandomierski, Katarzyna z Gołogór, brat: Wiktoryn Sienieński (ok. 1463- 1530)		27 XI 1514 dyskretka 1523 przełożona 1528, 1529 (<i>cantorissa</i>), 1530, 1534, 1536, 1537 (dyskretka), skwitowała Decjusza z czynszu z dóbr Wola Chełmska i Przegorzały 18 II 1540 skitowała odbiór 4 zł czynszu z dóbr Wola (w dokumencie nazwana Anna <i>Potencjana</i>)
53.	Machowska ²⁹³⁰	<i>Elżbieta</i>			1 VIII 1517 określona jako <i>Religiosa et Noblis</i> [...] <i>tertiaie regulae Sancti Francisci</i> , sprzedała dom położony na Stradomiu na parceli prepozyta od św. Jadwigi (bożogrobców) przy

²⁹²⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224.

²⁹²⁹ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281; AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 224; rkps AOff Vol. 47, s. 158-159, 334-335, 387-388, 573, 782, 949, 1035; rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.); rkps AOff 60, s. 148-149; rkps AOff Vol. 61, s. 667-668, 841, 1331; rkps AOff Vol. 62, k. 12, 63v., 94-95v., k. 468v. (s. 936, nazwana Anną *Potencjaną*); KŻŚ, s. 481 (tu błędnie jako Szeniawska).

²⁹³⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 34, s. 749-750; KŻŚ, s. 482.

					Moście Królewskim w pobliżu klasztoru OO. Bernardynów, Elżbiecie Kunowskiej, wdowie po Mikołaju Kunowskim za 22 grzywny; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna (szlachcianka)
54.		<i>Tekla</i> ²⁹³¹			1513, 1514 przełożona 1523 wikaria 1529 przełożona
55.	Suchorabska ²⁹³²	<i>Jadwiga</i>			14 XII 1517 określona jako <i>monialis de Tertia Regula S. Francisci</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
56.	Zelzerowna ²⁹³³	<i>Barbara</i>			8 IX 1518 mieszcza z Krakowa, określona jako <i>Religiosa domina Ordinis S. Francisci tertiae regulae</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna, mogła być koletką
57.		<i>Juliana</i> ²⁹³⁴			22 IV 1523 określona w dokumencie jako <i>Religiosa Juliana soror tertiae Regulae S.</i>

²⁹³¹ ABKr., rkps 209, s. 11; AKMKr., rkps AOff Vol. 35, s. 140-141, 224; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281; KŻŚ, s. 482.

²⁹³² AKMKr., rkps AOff Vol. 41, s. 490; KŻŚ, s. 484.

²⁹³³ AKMKr., rkps AOff Vol. 39, s. 348; KŻŚ, s. 487.

²⁹³⁴ AKMKr., rkps AEp Vol. 7, k. 399v.

					<i>Bernardini in Stradomia</i> ; przynależność do klasztor św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
58.	Krosnerowa ²⁹³⁵				1525 zapis czynszu 5 zł od kwoty 100 zł, płatny na Świątki, na kamienicy Bemowskiej przy ul. św. Anny, zapisane przez Jurka Pernusa, który przekazał te pieniądze Hieronimowi Bemowi; w 1566 synowie Bema: Walerian, Walenty, Seweryn zeznali, że te 100 zł było panny Krosnerowej
59.	Latoszyńska/ Lathosz[e]mska ²⁹³⁶	<i>Zofia</i>	h. Gryf		13 IV 1523 król zezwolił na zapis przez Stanisława Mieleckiego, kasztelana zawichojskiego czynszu 5 fl. od kwoty 100 fl. na połowie wsi Wojsław w ziemi sandomierskiej 1526 wymieniona w akcie zapisu czynszu 20 fl. od kwoty 400 fl. z dóbr Morawica i Wola Morawicka 28 VII 1531 skwitowała odbiór czynszu z dóbr Wola Morawicka, zapisanego przez Jana

²⁹³⁵ ABKr., rkps 209, s. 57.

²⁹³⁶ MRPS, T. 4, cz. 1, nr 4211, s. 243; AKMKr., rkps AOff Vol. 44, s. 842-845; rkps AOff. Vol. 60, s. 747-748; AOff Vol. 70, s. 329; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 14. Warszawa 1911, s. 41; KŻŚ, s. 482.

					Amora Tarnowskiego dla jego córki Zofii Reginy 10 I 1547 w dokumencie określona jako <i>monialis conventus Sanctae Agnetis in Stradomya</i>
60.	Rychczyczka [Rychcicka]	<i>Anna</i> ²⁹³⁷			16 III 1527 otrzymała zapis od Ewy Kozłowskiej 50 zł, która miały być wypłacona na najbliższe święta Bożego Narodzenia, Anna w dokumencie określona jako <i>Religiosa ac Deodicata Virigina [...] monialis ad Sanctam Agnetha in Stradomya</i>
61.		<i>Barbara</i> ²⁹³⁸			2 IV 1527 określona w dokumencie jako <i>Religiosa Barbara monialis de regula sancti Francisci</i> ; przynależność do klasztor św. Agnieszki niepewna
62.	Lutoborska ²⁹³⁹	<i>Barbara</i>			5 IV 1527 w dokumencie określona jako <i>Religiosa virgo [...] Conventus S. Francisci</i> ;

²⁹³⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 59, s. 244.

²⁹³⁸ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 1, s. 47, nr 93.

²⁹³⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 55, s. 476-477; KŻŚ, s. 484.

					przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
63.		<i>Felicja</i> ²⁹⁴⁰			3 XI 1529 wzmiankowana w dokumencie (sprawa dotyczyła przekazania 3,5 grzywny)
64.		<i>Cecylia</i> ²⁹⁴¹			3 XI 1529 wzmiankowana w dokumencie (sprawa dotyczyła przekazania 3,5 grzywny)
65.	Elżbieta ²⁹⁴²	<i>Justyna</i>			12 I 1530 darowała posiadaną przez siebie izdebkę w domu altarystów kaplicy Szafranców Mikołajowi Wolskiemu, kasztelanowi sochaczewskiemu, ochmistrzowi królowej Bony
66.		<i>Lugdumiła</i> ²⁹⁴³			12 I 1530 gwardiana, towarzyszyła Elżbiecie <i>Justynie</i> przy zawarciu aktu darowizny izdebki na rzecz Mikołaja Wolskiego
67.	Regulina ²⁹⁴⁴	<i>Zofia</i>			1530 sprzedała Fryderykowi Łapce swój dom za 30 grzywien, określona jako <i>monialis tertiae</i>

²⁹⁴⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 649.

²⁹⁴¹ Tamże.

²⁹⁴² *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 5-6; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁴³ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 5-6; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁴⁴ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 15737, s. 386; F. Sikora, *Kierlikówka*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 2, z. 4, s. 502; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22; KŻŚ, s. 485.

				<p><i>regule ordinis S. Francisci</i>; możliwe, iż była bernardynką żyjącą poza klauzurą</p> <p>30 III 1542 wymieniona wraz Krystyną z Krakowa i Elżbietą Suchorabską, określone zostały jako <i>religiosae et deodicatae begine moniale de tercia regula</i>; możliwe, iż była bernardynką żyjącą poza klauzurą</p>
68.		Anna ²⁹⁴⁵		<p>1 III 1542 określona w dokumencie jako <i>Religiosa Anna de tercia regula ordinis S. Bernardini</i>, występuje przeciw zakonnicy Magdalenie Żukowskiej i Dorocie, córce Mikołaja Reguły, rajcy krakowskiego</p> <p>2 III 1542 określona w dokumencie jako <i>Religiosa Anna de tercia regula ordinis S. Bernardini</i>, w sprawie z Dorotą Regulanką, córką zmarłego Mikołaja z Reguły; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna</p>

²⁹⁴⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 76, s. 329, 332 (k. 166, 167v).

69.		Krystyna z Krakowa ²⁹⁴⁶			30 III 1542 wymieniona wraz <i>Zofią</i> Reguliną i <i>Elżbietą</i> Suchorabską, określone zostały jako <i>religiosae et deodicatae begine moniale de tertia regula</i> ; możliwe, iż była bernardynką żyjącą poza klauzurą
70.	Suchorabska ²⁹⁴⁷	<i>Elżbieta</i>			27 I 1518 określona jako <i>Religiosa virgo [...]</i> <i>monialis Tertiae Regule Sancti Bernardini</i> 20 VII 1519 wymieniona w dokumencie razem z <i>Klarą</i> Stojowską, określone jako <i>moniales Tertia Regula Sancti Bernardini</i> 11 VII 1519 wymieniona wraz z <i>Klarą</i> Stojowską, określone jako <i>moniales Tertiae Regulae Sancti Bernardini in Stradomya</i> 26 VIII 1519 wymieniona wraz z <i>Klarą</i> Stojowską jako zakonnice <i>de Tertia Regula Sancti Francisci in Stradomya</i>

²⁹⁴⁶ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22.

²⁹⁴⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 39, s. 242, 439; rkps AOff Vol. 41, s. 1000-1001, 1027; rkps AOff Vol. 48, s. 220; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1010, s. 21-22; KŻŚ, s. 481.

				<p>6 X 1531 określona w dokumencie jako <i>Religiosa virgo [...] sanctimonialis ordinis Sancti Francisci tertiae Regulae</i></p> <p>30 III 1542 wymieniona wraz <i>Zofią</i> Reguliną z Krakowa i <i>Krystyną</i> z Krakowa, określone zostały jako <i>religiosae et deodicatae begine moniale de tertia regula</i>; możliwe, iż była bernardynką żyjącą poza klauzurą</p>
71.	Stojowska ²⁹⁴⁸	<i>Klara</i>	Jan Stojowski	<p>11 III 1506 Jan Stojowski, dziedzic Stojowic zapisał 8 grzwien córce <i>monialis de Tertiae Regulae Sancti Bernardini in Stradomya</i></p> <p>20 VII 1519 wymieniona w dokumencie razem z <i>Elżbietą</i> Suchorabską, określone jako <i>moniales Tertia Regula Sancti Bernardini</i></p> <p>11 VII 1519 wymieniona wraz z <i>Elżbietą</i> Suchorabską, określone jako <i>moniales Tertiae Regulae Sancti Bernardini in Stradomya</i></p> <p>26 VIII 1519 wymieniona wraz z <i>Elżbietą</i> Suchorabską jako zakonnice <i>de Tertia Regula</i></p>

²⁹⁴⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 25, s. 149; rkps AOff 39, s. 439; rkps AOff Vol. 41, s. 1000-1001, 1027; KŻŚ, s. 482.

					<i>Sancti Francisci in Stradomya</i> ; możliwe, iż była bernardynką żyjącą poza klauzurą
72.	Głinska ²⁹⁴⁹		† przed 29 XI 1532		29 XI 1532 wzmiankowana jako zmarła, wówczas Seweryn Boner jako prowizor reprezentował interesy klasztoru w sprawie przeciw Annie Głińskiej, żonie Mikołaja Głińskiego, rajcy krakowskiego o 700 zł, które po śmierci zakonnicy przynależne było klasztorowi
73.	Noskowska Dorota ²⁹⁵⁰	<i>Perpetua</i>	Zygmunt h. Nałęcz z Noskowa w ziemi zakroczymskiej na Mazowszu bracia: Jan, Łukasz Noskowscy		20 II 1529 wzmiankowana w dokumencie dotyczącym zakonnicy Jadwigi <i>Bogumiły</i> Salomonówny 1532, 1537-1538 przełożona

²⁹⁴⁹ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 16639, s. 432.

²⁹⁵⁰ AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.); rkps AOff Vol. 62, k. 94v.; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, nr 823, s. 195-196; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18910, s. 76, nr 19395, s. 103; J. Bieniarzówna, *Noskowski Jan (właściwie Jan z Noskowa) h. Nałęcz (1478-1542)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 23, s. 224; Taż, *Noskowski Łukasz (właściwie Łukasz z Noskowa) h. Nałęcz (ok. 1475-1532)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 23, s. 225-226; KŻŚ, s. 484.

74.	Łapka (Łapczanka) ²⁹⁵¹	<i>Elżbieta</i>	Zbigniew Łapka z Kierlikówki h. Drużyna (1465 – 1536) Elżbieta Niewiarowska h. Półkoźic bracia: Jan, Adam, Kalikst, siostra Brygida, Barbara <i>Krystyna</i> (klaryska w S. Sączu)		1529 wzmiankowana; Fryderyk Łapka po śmierci ojca i Elżbiety winien ofiarować 40 fl. na rzecz klasztoru św. Agnieszki
75.	Łapka (Łapczanka) ²⁹⁵²	<i>Brygida</i>	Zbigniew Łapka z Kierlikówki h. Drużyna, Elżbieta Niewiarowska h. Półkoźic, bracia: Jan, Adam, Kalikst, siostra		1533 zapis czynszu w wysokości 5 fl., od Fryderyka Łapka, przyrodniego brata Brygidy, gdyby zmarł czynsz miała płacić jego żona Róża

²⁹⁵¹ J. K[urtyka], *Kobylec*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 2, z. 4, s. 681-683; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁵² F. S[ikora], *Kierlikówka*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 2, s. 503; J. K[urtyka], *Kobylec*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego...*, Cz. 2, z. 4, s. 681-683.

			Elżbieta, Barbara Krystyna (klaryska w S. Sączu)		
76.	Trzeczanka ²⁹⁵³	<i>Urszula</i>			14 X 1533 określona w dokumencie jako <i>monialis de tertia regula Sancti Bernardini</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
77.	Regulancze/ Regulanka ²⁹⁵⁴	<i>Katarzyna</i>	Jan z Reguł († 1515) szlachcic herbu Starykoń z Reguł pod Warszawą Benigna, córka Mikołaja Karla;	z Krakowa † przed 4 III 1542 ²⁹⁵⁵	1529 określona w dokumencie jako <i>Deodicata Virginis [...] Ordinis S. Bernardini tertiae Regulae ad S. Agnetem Crac.</i> , córka Jana z Reguł 1533 nazwana w testamencie <i>religiosa virgo Ordinis S. Bernardini tertiae regulae</i>
78.	Strzeżowska/ Strzeżewska ²⁹⁵⁶	<i>Róża</i>	Jan Strzeżowski († przed 12 IV 1485)	† 1559	4 V 1499 Jan i Gabriel Strzeżowscy, bracia przekazali 4 grzywny zapisane na dobrach dziedzicznych Strzyżów, Róży <i>sanctimoniali</i>

²⁹⁵³ AKMKr., rkps AOff Vol. 61, s. 393; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁵⁴ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 433, s. 414-416, 569-570, 602, 616-617; rkps 772, s. 258; AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 612; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁵⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 76, s. 354-355 (k. 178v-179), wzmiankowana jako zmarła.

²⁹⁵⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 20, s. 301-302; rkps AOff Vol. 25, s. 440; rkps AOff Vol. 39, s. 262; rkps AOff Vol. 47, s. 606; rkps AOff Vol. 57, s. 310; rkps AOff Vol. 48, s. 754-755; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 11, cz. 2, s. 230-231, nr 928; APBK, rkps I-b-20, poz. 29, s. 240; KŻŚ, s. 481.

			<p>bracia:Gabriel i Jan Strzeżowscy</p> <p>stryj: Mikołaj Strzeżowski († ok. 1497)</p>	<p><i>ad Sanctam Agnetem in Stradomia</i>, swojej siostrze, czynsz płatny na Boże Narodzenie</p> <p>11 IV 1508 Gabriel Strzeżowski, jako bratanek (<i>filiaster</i>) śp. Mikołaja Strzeżowskiego (<i>patruus</i> – brat ojca) przekazał Róży 30 zł <i>in auro</i></p> <p>3 III 1518 wystąpiła przeciwko Ossolińskiemu, określona jako <i>monialia Terii Regulae S. Bernardini</i></p> <p>8 X 1529 wymieniona w dokumencie jako <i>Religiosa ac Deodicata virgina Rosa de Tertia Regula Sancti Bernardini</i> w sprawie przyjęcia do reperacji dwóch koszul wartych 40 groszy i koca z drugiej strony występuję mieszczka Anna kucharka mansjonarzy zamku krakowskiego</p> <p>24 V 1521 określona jako <i>monialis monasterii Sanctae Agnetis</i> skwitowała odbiór trzeciej części grzywien (<i>de tribus marce paccuniarum</i>) z rąk Mikołaja Piotrkowicza ze Strzyżowa</p> <p>6 V 1533 skwitowała z czynszu 10 zł od kwoty podstawowej 100 zł z domu drewnianego</p>
--	--	--	--	---

					położonego na cmentarzu Bernardynów na Stradomiu Kaspra Wielogłowskiego
79.	Sthraszowna ²⁹⁵⁷	Anna	Zofia Strasz		12 XI 1533 określona jako <i>mater virginibus de Tertia Regula S. Bernardini</i> 20 XII 1513 Zofia Straszowa z Gorlic zapisała swojej córce Annie, określonej jako <i>Religiosa de tertia regula S. Francisci</i> , 3 grzywny i drugiej córce Elżbiecie <i>ad Sanctam Agnetem in Stradomya</i> , 3 grzywny na młynie w Gorlicach, płatne na święto św. Marcina
80.	Sthraszowna ²⁹⁵⁸	Elżbieta	Andrzej Strasz z Zakrzowa ²⁹⁵⁹ Zofia Gorlicka z domu Karwaczjanówna p. v. Strasz, 2 v. Wojciecha Śmigielskiego		11 V 1537 prośba do królowej Bony o zaaprobowanie czynszu w wysokości 4 grzywien zapisanych na młynie w Gorlicach 20 X 1535, płatny na święto św. Marcina; Elżbieta w dokumencie określona jako <i>Religiosa ac Deodicata moniali conventus Sanctae Agnetis in Stradomya iuxta pontem regalem</i>

²⁹⁵⁷ AKMKr, rkps AOff Vol. 25, s. 269; rkps AOff Vol. 34, s. 875-876; KZŚ, s. 482.

²⁹⁵⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 52, s. 372-373; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18445, s. 55.

²⁹⁵⁹ Andrzej Strasz wzmiankowany w l. 1486-97, (w 1498 jako zm.) z Kościelnik [par. Górka Kościelnicka], Białaczowa [miasto pow. opocz.] i Zakrzowa [par. Białaczów] s. Mikołaja z Białaczowa, sędziego ziemskiego krak., mąż Zofii c. Jana Karwaczjana z Gorlic., właścicielki części Gorlic., Stróżówki, Glinika i połowy Rychwałdu; Zofia c. Jana Karwaczjana wzmiankowana w l. 1486-1523, żona Andrzeja Strasza z Białaczowa i Kościelnik, 2. Wojciecha Śmigielskiego ze Śmigła, J. Laberschek, *Gorlice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. Cz. 1, z. 4. Opr. J. Laberschek, [i inn.]. Wrocław 1986, s. 792-799; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 9, s. 306.

81.	Tarłówna ²⁹⁶⁰	<i>Anna</i>	Andrzej Tarło h. Topór, podstoli lwowski, ze wsi Szczekarzowice [dziś Czekarzewice] w ziemi sandomierskiej († po 27 IV 1507) Dorota z Herburtów († po 12 VI 1509)	22 XI 1507 razem z siostrą <i>Katarzyną</i> sprzedały drewniany dom na Stradomiu Elżbiecie Kunowskiej za 20 grzywien VI 1509 Dorota, wdowa po Andrzeju Tarło zobowiązała się, iż uczyniony dla niej przez synów zapis na wsiach Szczekarzowice i Okół zaaprobuje jej córka Anna, zakonnica; określona jako <i>monialis de regula S. Bernardini</i> , więc nie wiadomo czy mieszkała w klasztorze. Agnieszki, czy była nieklauzurową bernardynką
82.	Tarłówna ²⁹⁶¹	<i>Katarzyna</i>	Andrzej Tarło h. Topór, podstoli lwowski, ze wsi Szczekarzowice [dziś Czekarzewice] w ziemi sandomierskiej († po 27 VI 1507) Dorota z Herburtów († po 12 VI 1509)	22 XI 1507 razem z siostrą sprzedały drewniany dom na Stradomiu Elżbiecie Kunowskiej za 20 grzywien, nie wiadomo czy mieszkała w klasztorze. Agnieszki, czy była nieklauzurową bernardynką

²⁹⁶⁰ Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 4, nr 82, s. 75-76; J. Pielas, *Dzieje szczekarzowickiej lini Tarłów herbu Topór w XVI w.* W: *Tarłowie. Rola i znaczenie rodziny w dziejach ogólnonarodowych i lokalnych XVI-XIX wieku. Materiały sesji naukowej 24 czerwca 2006.* Pod red. H. Gmitterka, A. Szymanka. Janowiec nad Wisłą 2006, s. 10, 13-15; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.* Pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. T. 11. Warszawa 1890, s. 837; KZŚ, s. 482.

²⁹⁶¹ Siostra Anny Tarłówny, Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu..., T. 4, nr 82, s. 75-76.

83.	Lwowska Anna ²⁹⁶²				13 V 1530 określona w dokumencie jako <i>sanctimoniali de tertia regula retro monasterium Sancti Bernardini</i> , możliwe iż była koletką
84.	Katarzyna ²⁹⁶³	<i>Szczęсна</i>			6 IV 1536 przekazała prawo patronatu i prezenty ołtarza Wniebowzięcia NMP w kościele NMP w Rynku Krakowskim Barbarze Krupczance, wdowie po Erazmie Krupku, obywatelu krakowskim
85.	Melsztyńska ²⁹⁶⁴	<i>Anna</i>			19 XII 1536 portulanka, wymieniona jako świadek w dokumencie, w którym <i>Potencjana Sieneńska</i> odbrała 4 fl. czynszu z dóbr Wola [Chełmska], płatnego co kwartał
86.		Apolonia ²⁹⁶⁵			26 V 1537 wymieniona w dokumencie odbioru 12 zł czynszu od Anny Więclawskiej
87.		Barbara ²⁹⁶⁶			26 V 1537 wymieniona w dokumencie odbioru 12 zł czynszu od Anny Więclawskiej

²⁹⁶² AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 907; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁶³ *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 1, nr 29, s. 26-27; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁶⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 61, s. 1331; KŻŚ, s. 486.

²⁹⁶⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 52, s. 834; KŻŚ, s. 486.

²⁹⁶⁶ Tamże.

88.	Tarłówna ²⁹⁶⁷	<i>Eufrozyna</i>			20 II 1529 wzmiankowana w dokumencie 1538 zakrystianka 1543 wymieniona w dokumencie, w którym bernardynki potwierdziły odbiór darów przekazanych im w testamencie przez Erazma z Krakowa 28 V 1555 przełożona (<i>senior</i>) wymieniona wraz z towarzyszącymi jej siostrami
89.	Cyenowska Uliana ²⁹⁶⁸	<i>Florencja</i>			8 VIII 1530 określona jako <i>Religiosa Uliana seu ex Regula Florencia sanctimonialis de tertia regula Sancti Bernardini</i> , dokonała rozliczeń finansowych z Agnieszką Jacukową (18 zł), przynależność do klasztoru św. Agnieszki wysoce prawdopodobna
90.		<i>Florencja</i> ²⁹⁶⁹			17 IV 1534 wymieniona jako <i>mater senior</i> w dokumencie zapisu czynszu 40 zł (płatnego kwartalnie) od kwoty 1000 zł przez Erazma Betmana zwanego Zaifret, obywatela

²⁹⁶⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.); MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1392, s. 123; AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715; KŻŚ, s. 480.

²⁹⁶⁸ AKMKr., rkps AOff Vol. 47, s. 1006; KŻŚ, s. 484.

²⁹⁶⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 48, s. 1033-1036; rkps AOff Vol. 81, s. 673; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103; K. Katak, *Sylwetki bernardynów poznańskich...*, s. 46.

					krakowskiego, tenutariusza, kwota przekazana przez Stanisława Borskiego 19 X 1538 wymieniona w dokumencie ok. 1541 przełożona 1549 przełożona
91.		Łucja ²⁹⁷⁰	z Krosna		1538 wikaria 13 VIII 1543 wraz z innymi siostrami skwitowała odbiór darów z testamentu Erazma z Krakowa 7 I 1544 określona w dokumencie jako <i>senior sororum</i>
92.	Maysnarowna ²⁹⁷¹	Zofia	Jakub Maysnar († przed 1541), wójt Dorota		1541 wraz z rodzeństwem skwitowała Kaspra Bera z przekazania sprzętów po zmarłej matce Dorocie 20 VIII 1549 poświadczona w dokumencie jako córka Jakuba, obywatela krakowskiego, wójta, odbiera czynsz 25 zł i 2 gr

²⁹⁷⁰ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 3, nr 1392, s. 123; AKMKr., rkps AOff Vol. 73, s. 642, 661-662 (k. 331-331v).

²⁹⁷¹ W. Bukowski, *Mogila*. W: *Słownik historyczno-geograficzny...*, s. 745; AKMKr., rkps AOff 96, s. 701-702; rkps AOff Vol. 82, s. 567-569; rkps AOff Vol. 83, s. 108-112; rkps AOff 98, s. 977; rkps AOff Vol. 85, s. 715; KŻŚ, s. 487.

				<p>30 IX 1550 sprzedaż czynszu 5 zł od kwoty podstawowej 100 zł dla zakonnicy <i>Zofii</i> Maysnarówny, należny był dożywotnio po jej śmierci miał przejść na rzecz klasztoru, czynsz wypłacany prze Feliksa Vitka i jego żonę Annę, obywateli kazimierskich, ulokowany był na domu drewnianym przy ul. Wielickiej na Kazimierzu, płatny kwartalnie po 1 zł i 7,5 gr</p> <p>11 XI 1551 Mikołaj Valkier, rajca i obywatel kazimierski i jego żona Katarzyna sprzedali czynsz odkupny 4 zł, płatny co kwartał po 1 zł, za sumę 100 zł Stanisławowi Borkowi, dziekanowi krakowskiemu; czynsz ulokowany był na kamienicy narożnej przy ul. Grodzkiej oraz na terenie położonym na Kazimierzu obok domu należącego do klasztoru św. Katarzyny, tyłem do kamienicy należącej do klasztoru Bożego Ciała; miał być wypłacany zakonnicy <i>Zofii</i> dożywotnio, a po jej śmierci miał przejść na własność klasztoru; zakonnice zobowiązane były do modlitw za ks. Stanisława Borka – <i>Iipse vero virgines monialium in Stradomia Deum omnipotentem pro anima ipsius emptoris Domini Stanislai Borek exorare debebunt et</i></p>
--	--	--	--	--

					<p><i>astricti erunt et ad hoc faciendum se obligaverunt</i></p> <p>4 II 1552 skwitowała odbiór pieniędzy w kwocie 7 zł 4 gr przekazanego przez Annę Katarzynę Karłową, mieszczkę krakowską, pieniądze te zostały u niej zdeponowane przez śp. Jana Maysnara, brata Zofii</p> <p>28 V 1555 wikaria</p>
93.	Katarzyna ²⁹⁷²	<i>Charitas</i>	z Krakowa		<p>1529 wikaria (wzmiankowana w dokumencie jako <i>Charitas</i>)</p> <p>13 VIII 1543 wraz z innymi siostrami skwitowała odbiór darów z testamentu Erazma z Krakowa</p>
94.		<i>Agnieszka</i> ²⁹⁷³			1543 wzmiankowana w testamencie Otylii, wdowy po Piotrze Wedelickim

²⁹⁷² AKMKr., rkps AOff Vol. 56, s. 66 (k. 32v.); rkps AOff Vol. 73, s. 642; *Wypis źródłowe do dziejów Wawelu...* T. 12, cz. 3, nr 1392, s. 123; KŻŚ, s. 485.

²⁹⁷³ ANK, rkps 772, s. 341.

95.		<i>Anastazja</i> ²⁹⁷⁴			5 III 1544 określona w dokumencie jako <i>monialis de tertia regula</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
96.	Chamczowna ²⁹⁷⁵	<i>Łucja</i>			8 VIII 1544 określona w dokumencie jako <i>monialis de tertia regula</i> ; przynależność do klasztoru św. Agnieszki niepewna
97.	Ożarowska ²⁹⁷⁶	<i>Potencja</i>			1545 zapis czynszu w wysokości 40 zł, wypłacanego w dwóch ratach na Zesłanie Ducha Św. i Boże Narodzenie, od kwoty 1000 zł ulokowanej na miasteczku Kamięńsko i pobliskich wsiach 1547 zapis czynszu 4 zł od 100 zł na kamienicy Saskiego, zapisał Stanisław Saski z żoną, płatny każde suche dni po 1 zł
98.	Kuraszówna ²⁹⁷⁷				określona jako fundatorka klasztoru w Tarnowie, więc musiała przebywać w klasztorze ok. 1550 r.

²⁹⁷⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 74, k. 2, (s. 3).

²⁹⁷⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 74, k. 183v (s. 364); KŻŚ, s. 487.

²⁹⁷⁶ ABKr., rkps 209, s. 9, 72; KŻŚ, s. 486.

²⁹⁷⁷ ABKr., rkps 206, s. 12; LZP, T. 2, s. 203.

99.		Magdalena ²⁹⁷⁸	Włoszka		1550 polecona do klasztoru przez królową Bonę
100.		Eustachia ²⁹⁷⁹	Rosjanka		1550 polecona do klasztoru przez królową Bonę
101.		Elżbieta ²⁹⁸⁰			7 III 1592 odebrała 5zł czynszu ulokowanego na jatce rzeźniczej Jakub Sieczki i jego żony Barbary
102.	Cebulanka ²⁹⁸¹	Jadwiga			1595 wspomniana w dokumencie odbioru czynszu należnego klasztorowi
103.	Zuzanna ²⁹⁸²	Eustachia			9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie 9 V 1560 wikaria
104.	Kazimirska ²⁹⁸³	Krystyna	brat rodzony: Maciej Garczars		3 VI 1552 określona jako <i>Religiosa Cristina monialis de Stradomia</i> , zobowiązanie (<i>obligatio</i>) przekazania 2,5 fl. czynszu od rodzonych brata Macieja Garczars 9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie

²⁹⁷⁸ ABKr., rkps 209, s. 14; KŻŚ, s. 487.

²⁹⁷⁹ Tamże.

²⁹⁸⁰ ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K 23: Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1590 – 1593, s. 415-517.

²⁹⁸¹ ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K 25: Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1595 – 1597, s. 151.

²⁹⁸² AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580, 1118.

²⁹⁸³ AKMKr., rkps AOff 83, s. 732-733; rkps AOff Vol. 102, s. 580; KŻŚ, s. 488.

105.		Jadwiga ²⁹⁸⁴	z Krosna		10 II 1558 występuje w dokumencie odbioru czynszu w wysokości 22 zł
106.		Kordula ²⁹⁸⁵	ze Spytkowic		9 I 1599 wzmiankowana w dokumencie
107.		Cecylia ²⁹⁸⁶	ze Zgonna		9 I 1599 wzmiankowana w dokumencie
108.		Barbara ²⁹⁸⁷	z Krupnik		9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
109.		Elżbieta ²⁹⁸⁸	z Krupnik		9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
110.	Russienska ²⁹⁸⁹	Agnieszka			9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
111.		Jadwiga ²⁹⁹⁰	z Krakowa		9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
112.		Magdalena ²⁹⁹¹	z Warty [de Wartha]		9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
113.	Goluczka ²⁹⁹²	Justyna			9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie
114.	Wolska ²⁹⁹³		Magdalena		1559 – 1560 zakrystianka

²⁹⁸⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 76-77.

²⁹⁸⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580; KŻŚ, s. 488.

²⁹⁸⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580; KŻŚ, s. 489.

²⁹⁸⁷ Tamże.

²⁹⁸⁸ Tamże.

²⁹⁸⁹ Tamże.

²⁹⁹⁰ Tamże.

²⁹⁹¹ Tamże.

²⁹⁹² AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 580.

²⁹⁹³ Tamże, s. 580, 1118; KŻŚ, s. 488.

115.	Pruszyńska/ Prusińska Jadwiga ²⁹⁹⁴		Bernard h. Rawicz		w herbarzu K. Niesieckiego określano jako „zakonnica u św. Franciszka w Krakowie”
116.	Kromfelt Anna ²⁹⁹⁵	<i>Klara</i>	Bartłomiej Kromfelt – ławnik Sądu Wyższego Prawa Niemieckiego, Barbara; z Krakowa	now. ok. 1543	13 I 1544 wymieniona w testamencie swego ojca 12 III 1551 zapis czynszu rocznego 3 zł od kwoty 60 zł na jatce rzeźniczej na Kazimierzu Bartłomieja Kwaśnego i jego żony Zofii, płatny na Wielkanoc; kwota pochodziła z testamentu Marcina Bełzy, kanonika krakowskiego, została przekazana przez egzekutorów jego testamentu ks. Stanisława Borka, dziekana krakowskiego i Jakuba Kromfelta doktora dekretów 1560 przełożona
117.		<i>Benedykta</i> ²⁹⁹⁶	z Krakowa		27 II 1554 przełożona
118.		<i>Agata</i> ²⁹⁹⁷			28 V 1555 portulanka

²⁹⁹⁴ K. Niesiecki, *Herbarz polskiego*. T. 10, s. 359; LZP, T. 2, s. 203; KŻŚ, s. 489.

²⁹⁹⁵ ANK, Akta miasta Krakowa, rkps 13, s. 161-165; ABKr., rkps 209, s. 80; AKMKr., rkps AOff Vol. 82, s. 741-743; rkps AOff Vol. 102, s. 1118; KŻŚ, s. 488.

²⁹⁹⁶ AKMKr., rkps AOff Vol. 84, s. 1020; KŻŚ, s. 488.

²⁹⁹⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 715.

119.	Myszkowska ²⁹⁹⁸	<i>Katarzyna</i>	Wawrzyniec z Mirowa i Spytkowic h. Jastrzębiec († 1546), kasztelan oświęcimski, biecki, sądecki Barbara Tęczyńska	w 1536 r. przebywała już jako zakonnica w klasztorze św. Agnieszki	10 I 1536 ojciec zapisał Katarzynie czynsz w wysokości 8 fl. od kwoty 200 fl., płatny na Święto Trzech Króli 1538 podpisała zrzeczenie się majątku po rodzicach 7 V 1544 poświadczona w dokumencie jako córka Wawrzyńca 28 V 1555 wymieniona w dokumencie jako zakonnica
120.		<i>Agnieszka</i> ²⁹⁹⁹	z Krosna	now. 1501 † 1566	22 I 1535 wzmiankowana w dokumencie odbioru czynszu 9 I 1559 wzmiankowana w dokumencie 9 V 1560 starsza jakby dyskretka, razem z <i>Justyną</i> Wołucką Wymieniona wśród dobrodziejek klasztoru św. Bernardyna na Stradomiu

²⁹⁹⁸ MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18930, s. 77; AKMKr., rkps AOff 77, s. 986-987; rkps AAdm. Vol. 1, s. 131; rkps AOff Vol. 85, s. 715; A. Kamiński, *Myszkowski Wawrzyniec z Mirowa i Spytkowic h. Jastrzębiec (ok. 1486-1546)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22, s. 399-401; LZP, T. 2, s. 208.

²⁹⁹⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 52, s. 80; Vol 102, s. 580, 1118; APBK., rkps I-b-20, poz. 32, s. 241; KŻŚ, s. 481.

121.		<i>Klara</i> ³⁰⁰⁰		† 1566	Wymieniona wśród dobrodziejek klasztoru św. Bernardyna na Stradomiu
122.	Pukińska ³⁰⁰¹	<i>Ewa</i>	z ziemi rawskiej		19 VI 1545 Stanisław Pukiński, dziedzic w Rawie i Pyszarzowskie sprzedał swojej ciotce, zakonnicy trzeciej reguły św. Franciszka za 533 fl. 10 gr. prawem odkupu 19 VI 1545 Ewa Pukińska zapisała Zofii z Tarnowa [Tarnowskiej] 8 fl. czynszu za 170 fl. na dobrach Pyszarzowskie 30 IV 1547 wymieniona w dokumencie jako <i>monialis de tertia regula S. Francisci</i> ; zakup czynszu 8 zł od kwoty 200 zł na dwóch jatkach rzeźniczych przez zakonnice Zofię Tarnowską, sędowała go na Ewę Pukińska i Sebastana Pukińskiego
123.	Wołucka ³⁰⁰²	<i>Justyna</i>			1550 przełożona

³⁰⁰⁰ ANK, rkps K 886, s. 115; APBK., rkps I-b-20, poz. 32, s. 241.

³⁰⁰¹ MRPS, T. 4, cz. 1, nr 7391, nr 7392, s. 425; *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu...*, T. 12, cz. 4, nr 1984, s. 56, nr 2262, s. 188; AKMKr., rkps AOff Vol. 95, s. 635-637; KZŚ, s. 487.

³⁰⁰² ABKr., rkps 209, s. 14; AKMKr., rkps AOff Vol. 102, s. 1118; ANK, rkps K 886, s. 115; rkps Castr. Crac. 105, s. 181-182; rkps Terr. Crac. 43, s. 139; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 19-20, nr 38; K. J. Katak, *Bernardyni polscy*, T. 1, s. 277; ABKr., rkps 214, s. 93; AKMKr., rkps AEp Vol. 32, k. 160; KZŚ, s. 487.

					1560 wikaria 1563, 1570, 1571, 1574, 1578, 1579 przełożona 1594 starsza (jakby dyskretka)
124.	Ożarowska ³⁰⁰³	<i>Ewa</i>	Mikołaj Ożarowski h. Rawicz, Niewiarowska		12 I 1579 otrzymała zapis czynszu 25 zł na Zembrzycach od kwoty 500 zł od wuja Krzysztofa Niewiarowskiego
125.	Kątska ³⁰⁰⁴	<i>Dorota</i>			1580, 1587 przełożona
126.	Otrobianka ³⁰⁰⁵	<i>Barbara</i>			1587 furtianka, darowała 100 zł z przeznaczeniem na zakup czynszu, czynsz 4 zł na kamienicy Kierstanowskiej, płatny na Wielkanoc
127.		<i>Elżbieta</i> ³⁰⁰⁶			1592 zapis czynszu 5 zł od kwoty 100 zł na jatce Jakuba Siecki i jego żony Barbary, te 100 zł dała panna Elżbieta, która w 1602 r. miała blisko 100 lat

³⁰⁰³ ABKr., rkps 209, s. 31; rkps 213, s. 1-4; AGAD, perg. 2954; KŻŚ, s. 489.

³⁰⁰⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 108, s. 315; ABKr., rkps 209, s. 54; KŻŚ, s. 489.

³⁰⁰⁵ ABKr., rkps 209, s. 76; KŻŚ, s. 489.

³⁰⁰⁶ ABKr., rkps 209, s. 85.

128.		<i>Łucja</i> ³⁰⁰⁷		now. ok. 1577	1594 przebywała w klasztorze w trakcie wdrażania reformy potrydenckiej o. Benedykta Gąsiorka, uciekła z klasztoru po 17 latach pobytu
129.	Drozdowska Agnieszka ³⁰⁰⁸			now. 1583 † 16 X 1590	wstąpiła w męskim przebraniu do klasztoru bernardynów na Stradomiu, gdzie została obleczone w habit przez o. Fabiana z Krobi, wikarego konwentu stradomskiego, przy obecności prowincjała o. Erazma Pęcickiego, przebywała przez rok (bez trzech niedziel) w nowicjacie i wówczas przyznała się przed prowincjałem do swego postępku; została przeniesiona do klasztoru św. Agnieszki 30 VIII 1584, gdzie przeżyła sześć lat
130.	Cikowska ³⁰⁰⁹	<i>Potencjana</i>			1599 zapis 50 zł czynszu od kwoty 1000 zł ulokowanej na dworze i ogrodzie P. Krzepickiego
131.	Winiarska ³⁰¹⁰	<i>Agnieszka</i>	Jan Winiarski († przed 30 IX 1599)		30 IX 1599 zrzekła się majątku po matce na rzecz siostry Jadwigi, z dóbr Lipiny, Zwiernik, Kozia Wola, Lenki [Łęki]

³⁰⁰⁷ APBK, rkps W-25, s. 382.

³⁰⁰⁸ ABKr., rkps 207, s. 8; K. Kantak, J. Szablowski, J. Żarnecki, *Kościół i klasztor...*, s. 43-44; K. J. Kantak, *Bernardyni polscy...*, T. 2, s. 361.

³⁰⁰⁹ ABKr., rkps 209, s. 17; KŻŚ, s. 490 (tu jako Citkowska).

³⁰¹⁰ AKMKr., rkps AEp Vol. 33, k. 488-489.

			Zofia Lipnicka		
132.		<i>Urszula z Sienna</i> ³⁰¹¹			1 III 1594 wymieniona w dokumencie zrzeczenie się praw do majątku przez <i>Krystynę Wilkowską</i> na rzecz brata Krzysztofa Wilkowskiego 30 IX 1599 przełożona, występuje w dokumencie zapisu czynszu 20 zł od kwoty 400 zł na wsi Siedliska w ziemi sandomierskiej, powiecie pilzneńskim, płatnego na Wielkanoc, przez Wojciecha Oświęcima
133.	Dobrocieska ³⁰¹²	<i>Magdalena</i>			1592 przełożona 1594 starsza (jakby dyskretka) 12 VII 1602 przełożona
134.	Płazianka ³⁰¹³	<i>Agnieszka z Pułtowska</i>	Płaza Chociszewska		1593 wuj ks. Wojciech Chociszewski († 1600) dziekan kolegiaty pw. Wszystkich Świętych w Krakowie darował 200 zł dla swojej siostrzenicy z przeznaczeniem na zakup czynszu

³⁰¹¹ AKMKr., rkps AEp Vol. 32, k. 160; AEp Vol. 33, k. 488v.; ABKr., rkps 214, s. 113-119.

³⁰¹² ABKr., rkps 209, s. 54; AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 160; rkps AEp Vol. 35, k. 406v.; LZP, T. 2, s. 204; KŻŚ, s. 490.

³⁰¹³ ABKr., rkps 209, s. 58; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1813; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, s. 21, nr 42.

					<p>1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych</p> <p>1621 wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie</p>
135.	Wilkowska Barbara ³⁰¹⁴	<i>Krystyna</i>	<p>Kacper Wilkowski h. Pobóg, łowczy podolski</p> <p>Magdalena Telefusówna h. Łabędź?</p>		<p>1 III 1594 zrzekła się praw do majątku 2000 zł zapisanych na dobrach Królówka i Żmirów w woj. podolskim na rzecz rodzonego brata Krzysztofa Wilkowskiego</p> <p>23 VI 1594 otrzymała zapis posagu w wysokości 1000 zł, pieniądze ulokowane przez Stanisława Ługowskiego na majątku Korzkiew, czynsz w wysokości 50 zł wypłacany w dwóch ratach (na św. Jana Chrzciciela i Boże Narodzenie)</p> <p>1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych</p> <p>1617 – 1619 przełożona</p>

³⁰¹⁴AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 160-160v.; ABKr., rkps 209, s. 16, 24, 89; rkps 129, s. 3-4; AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1813; LZP, T. 2, s. 204 (błędne imię chrzestne Anna); KŻŚ, s. 490.

					1621 wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie
136.	Kryczka ³⁰¹⁵	<i>Barbara</i>			1594 wzmiankowana w dokumencie zrzeczenia się praw do majątku na rzecz rodzonego brata przez Krystynę Wilkowską
137.		<i>Urszula</i> ³⁰¹⁶			1601 wpisana do Bractwa Różańcowego
138.		<i>Eufraxia/ Eufrazja</i> ³⁰¹⁷			1601 wpisana do Bractwa Różańcowego
139.	Winiarska Anna ³⁰¹⁸	<i>Bogumiła (Teofila)</i>		† zmarła prawdopodobnie po potopie szwedzkim ³⁰¹⁹	1607 wikaria 1610 -1611 przełożona 1612 obecna w trakcie napadu na klasztor przez A. Koniecpolskiego

³⁰¹⁵ AKMKr., rkps AEp. Vol. 32, k. 160.

³⁰¹⁶ APD Kraków, rkps Kr B1, k. 32v.

³⁰¹⁷ Tamże.

³⁰¹⁸ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814; AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; rkps AEp Vol. 38, k. 660v.; AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps K 394, s. 676; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 90, 108; LZP, T. 2, s. 204; LZP, T. 4, s. 60; KŻŚ, s. 490.

³⁰¹⁹ W metryce występuje w spisie zmarłych, zapamiętana tylko z nazwiska, bez daty rocznej, wydaje się, że tożsama z *Bogumiłą* Winiarską, ABKr., rkps 221, s. 173.

					1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615 dyskretka 1621 wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie
140.	Gładyszówna ³⁰²⁰	<i>Klara</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615 dyskretka
141.	Żebrowska ³⁰²¹	<i>Eufrazja</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
142.	Złocka ³⁰²²	<i>Humilitas</i>	z powiatu sandomierskiego	now. 1591 † w Drzewicy	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615 wikaria

³⁰²⁰ AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps K 394, s. 676; LZP, T. 4, s. 60.

³⁰²¹ AKKr. rkps 784/291, s. 409.

³⁰²² Tamże, s. 410; ANK, rkps K 394, s. 676; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, 40-41, 44-45; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60; KŻŚ, s. 490.

					1618 wysłana na fundację do Lublina, tamże przełożona w l. 1622 – 1625; 1625 wysłana na fundację do Drzewicy
143.	Korytkówna ³⁰²³	<i>Justyna</i>	z powiatu lubelskiego	now. 1591 † 1627, pochowana w kościele OO. Bernardynów w Łukowie	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1618 wysłana na fundację do Lublina, tamże wikaria w l. 1622 – 1625
144.	Zadzikówna Katarzyna ³⁰²⁴		Jan h. Korab, Jadwiga Borszanka h. Dołęga	* 1592 now. 9 IX 1608 prof. 9 IX 1609 † 24 XI 1652	1612 obecna w trakcie napadu na klasztor przez A. Koniecpolskiego 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych 1633 – 1635, 1640 – 1642 przełożona 1645 dyskretka

³⁰²³ AKKr. rkps 784/291, s. 410; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, 41, 264; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60; KŻŚ, s. 490.

³⁰²⁴ AKMKr., rkps AEp Vol. 38, k. 660v.; AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; ABKr., rkps 129, s. 3, 93; rkps 209, s. 179, 185, 191, 229, 237, 245; rkps 1, s. 133; LZP, T. 2, s. 204.

145.	Raszkowska/ Rastowska ³⁰²⁵	<i>Dorota</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych
146.	Justamentówna Izabela ³⁰²⁶	<i>Katarzyna</i>	Wawrzyniec Justimonti, Zofia Herfederówna, z Krakowa	now. przed 1608	1608 zapis czynszu 15 zł od kwoty 300 zł, na wsi Ochojno, płatny na św. Marcina 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1643 – 1645 przełożona 1641, 1648 dyskretka
147.	Pukarzowska Zofia ³⁰²⁷	<i>Helena</i>	Maciej Pukarzowski, brat: Hieronim Pukarzowski h.	now. 1609 † w Drzewicy ³⁰²⁸ lub ok. potopu szwedzkiego, pochowana u	1609 ojciec Maciej Pukarzowski zapisał 600 zł klasztorowi <i>in vim ex dotationis</i> panny Zofii Pukarzowskiej, płatne na święto św. Franciszka

³⁰²⁵ AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456.

³⁰²⁶ ANK, rkps K 393, s. 599-601; ABKr., rkps 209, s. s. 21, 258, 267, 275; rkps 214, s. 209-211; rkps 218, s. 119; rkps 1, s. 4; AKKr. rkps 784/291, s. 410; LZP, T. 2, s. 204 (brak chrzestnego imienia oraz imion rodziców); LZP, T. 4, s. 60 (brak chrzestnego imienia).

³⁰²⁷ AKKr. rkps 784/291, s. 410; ABKr., rkps 209, s. 30; rkps 221, s. 173; ANK, rkps Castr. Crac. 190, s. 647-649; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, 45; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60.

³⁰²⁸ *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 45.

			Szreniawa; z powiatu sieradzkiego	Bernardynów na Żłóbku ³⁰²⁹	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1618 wysłana na fundację do Lublina, 1625 – wyjazd na fundację do Drzewicy 1630 zapis czynszu 84 zł na Kobieli Mniejszej w woj. sieradzkim, powiecie radomskim od brata Hieronima Pukarzowskiego, od 1200 zł („dwunastu set zł”), płatny na Trzech Króli
148.	Stadnicka Marianna ³⁰³⁰	<i>Domicella</i>	Andrzej ze Żmigrodu Stadnicki h. Szreniawa († 1614) Anna Niedrzwiecka h. Ogończyk		1610 wzmiankowana jako „zakonnica u św. Franciszka” 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych
149.	Maciejowska Barbara ³⁰³¹	<i>Izmaria/ Ezmaria</i>	z powiatu mazowieckiego	now. 1590	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615, 1616 przełożona

³⁰²⁹ ABKr., rkps 221, s. 173.

³⁰³⁰ AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 8, s. 481-482; ks. A. Radawiecki, *Mowy pogrzebowe*, s. XI-XII; T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*. T. 3, s. 261; K. Stadnicki, *Rodowody domu Stadnickich...*, s. 20-21; LZP, T. 2, s. 205.

³⁰³¹ AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Crac. 849, s. 2221; rkps K 394, s. 676; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 38-39, 44; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60.

					1618 wysłana na fundację do Lublina, 1618 - 1622 przełożona klasztoru w Lublinie; 1625 - wyjazd na fundację do Drzewicy
150.	Maciejowska ³⁰³²	<i>Apolinara</i>	z powiatu mazowieckiego	now. 1595 † w Drzewicy	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1618 wysłana na fundację do Lublina, 1625 - wyjazd na fundację do Drzewicy
151.	Rozdrażewska ³⁰³³	<i>Małgorzata</i>			poślana na fundację do Wilna
152.	Radomska/ Radomyska/ Radomska ³⁰³⁴	<i>Anna</i>	Stanisław Radomyski († przed 1628), postrzygacz ze Stradomia, mieszczanin Anna Placibabka, córka Macieja		1602 -1604 przełożona 1604 poślana na fundację do Wilna 1610 sekretarka 1612 obecna w trakcie napadu na klasztor przez A. Koniecpolskiego 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³⁰³² AKKr. rkps 784/291, s. 410; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, 45; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60.

³⁰³³ *Kronika bernardynek świętomichalskich...*, s. 357, 415.

³⁰³⁴ ABKr., rkps 209, s. 53, 109, 115; ANK, rkps K 886, s. 113, 117, 121; rkps K 394; rkps K-37: Księga radziecka 1627-1629, s. 519-524, 676; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; APBK, rkps W-37, s. 212-213; AKKr. rkps 784/291, s. 409; AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; rkps AEp Vol. 38, k. 660; *Kronika bernardynek świętomichalskich...*, s. 357 (tu nazwana Krakowianką); LZP, T. 2, s. 203 (wymieniona bez imienia).

					1615 dyskretka 1621 – 1623 przełożona
153.	Cerazyn Anna ³⁰³⁵	<i>Potencja</i>	Jan Cerazyn Regina Gutteterówna	† 11 II 1620	1603 zapis czynszu 40 zł od kwoty 800 zł, na kamienicy Cerazyna przy ul. Szpitalnej, płatny w dwóch ratach na św. Stanisława i Wszystkich Świętych
154.		<i>Szczęсна</i> ³⁰³⁶	Łucja z Krakowa		1604 jej matka darowała klasztorowi 200 zł
155.	Porębska/ Porembaska ³⁰³⁷	<i>Anna</i>	Andrzej Porębski z Poręby († przed 1578) Zofia z Wojsławic Cikowska		1605 przełożona 1610 1612 – 1614 przełożona 14 V 1614 wspomniana w zapisie 200 zł ulokowanych na 2 jatkach rzeźniczych na Kazimierzu, kwotę podarowała jej matka Zofia Porębska 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych

³⁰³⁵ ABKr., rkps 209, s. 53.

³⁰³⁶ Tamże, s. 52.

³⁰³⁷ AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; ABKr., rkps 1, s. 4; rkps 214, s. 129- 132, 153-163, 279-286, 293-297; ANK, Akta miasta Kazimierza, rkps K-32, s. 371-373; rkps K 394, s. 676; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 108, 125; LZP, T. 2, s. 204.

					1615 dyskretka 1621 – wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie 1624 – 1626 przełożona 1641 dyskretka
156.	Hallerówna ³⁰³⁸	<i>Benedykta</i>			1604 posłana na fundację do Wilna 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
157.	Korytkówna ³⁰³⁹	<i>Barbara</i>	Bartłomiej Korytko Katarzyna	now. przed 1607	26 V 1607 podpisała akt abrenuncjacji, zrzekła się praw do majątku na rzecz brata
158.	Rogozińska Anna ³⁰⁴⁰	<i>Damiana</i>	Stanisław Rogoziński h. Abdank († 13 V 1611), podstarości i	now. 1607	1 VI 1607 ojciec zapisał klasztorowi czynsz 60 zł płatny od kwoty 300 zł, córka zrzekła się pretensji do spadku po rodzicach

³⁰³⁸ APBK., rkps W 37, s. 213; AKKr. rkps 784/291, s. 410; LZP, T. 2, s. 204.

³⁰³⁹ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814.

³⁰⁴⁰ Tamże, s. 875-878; AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; H. Kowalska, *Rogoziński Stanisław h. Abdank (ok. 1547-1611)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 31, s. 469-470; LZP, T. 2, s. 204.

			burgrabia krakowski, podkomorzy sieradzki Dorota Puckówna ze Śliwnik		1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych
159.	Wołucka ³⁰⁴¹	<i>Eufrozyna</i>	Jan Wołucki h. Rawicz, podsędek rawski Ółtarzewska h. Lis		1607 sekretarka/dyskretka 1608 przełożona wymieniona w dokumencie zapisu czynszu rocznego 15 zł od kwoty 300 zł na Ochojnie przez Jana Panka, płatny na święto św. Marcina 1609 przełożona 1612 przebywała w klasztorze w trakcie napadu dokonanego przez A. Konicpolskiego ³⁰⁴² 2 II 1613 wpisana do Bractwa Różańcowego przy klasztorze dominikanów

³⁰⁴¹ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 875-878; AKMKr., AOff Vol. 116, s. 986-987; rkps AEp Vol. 38, k. 660v.; ABKr., rkps 214, s. 209-211; APD, Kraków, rkps Kr B1, k. 61; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 109; K. Niesiecki. *Herbarz polski*. T. 9, s. 423; LZP, T. 2, s. 203.

³⁰⁴² Jako *Eufrozyna* Rokocka wspomniana w relacji o napadzie A. Konicpolskiego na klasztor, wydaje się, iż jest to omyłka pisarska i Rokocka jest tożsama z *Eufroziną* Wołucką, bowiem w jej celi ukryły się panny Dębińskie, ABKr., rkps 206, s. 26.

160.	Łaczyńska ³⁰⁴³		Mikołaj Hieronim, chorąży kijowski, Marianna Gadomska h. Rola		według herbarza K. Niecieckiego klaryska krakowska z pocz. XVII w., lecz w metrykach klarysek nieznana, więc prawdopodobne, iż była to bernardynka
161.	Czieslinska ³⁰⁴⁴	<i>Zofia</i>			19 V 1610 występuje w dokumencie
162.	Wolborzówna Anna ³⁰⁴⁵	<i>Sabina/ Regina</i>	Wawrzyniec Wolborz (†przed 27 IV 1555)		5 IV 1555 występuje w dokumencie zapisu czynszu 4 zł od kwoty 80 zł przez Mikołaja Baranowskiego obywatela i rajcy krakowskiego, suma płatna na święto św. Marcina, dożywotnio 27 IV 1555 skitowała odbiór wspomnianego czynszu (i zrzekła się wszelkich ruchomości) od Mikołaja Baranowskiego jako egzekutora testamentu Wawrzyńca Wolborza jej rodzica 2 VIII 1560 w dokumencie wspomniany został brat zakonniczy Krzysztof Wolborz 9 I 1559 wymieniona w dokumencie jako Anna

³⁰⁴³ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 189; LZP, T. 2, s. 203.

³⁰⁴⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987.

³⁰⁴⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 85, s. 623-625, 653-654; rkps AOff Vol. 87, s. 699-700; ABKr., rkps 209, s. 69, 73; AKMKr., rkps AOff Vol 102, s. 580; rkps Vol. 116, s. 986-987; AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 875-878; rkps K-32: Acta consularia Casimiriensia 1613-1615, s. 371-373; KZŚ, s. 488.

				<p>1568 jako Anna otrzymała zapis 5 zł czynszu od kwoty 100 zł na kamienicy Mnichowskiej na Kazimierzu, zapisał Jakub Mnich garbarz z żoną Zofią, płatny na Wielkanoc, dożywotnio</p> <p>1573 otrzymała zapis czynszu 3 zł od kwoty 60 zł od Jakuba Jaworka, przysiężnika kazimierskiego z żoną Anną na kamienicy Jaworkowskiej, płatny na „Środopóście”</p> <p>1575 otrzymała zapis czynszu 2 zł od kwoty 40 zł na kamienicy Jaworkowskiej, płatny na „Środopóście”, dożywotnio, a po jej śmierci zapis miał przejść na klasztor</p> <p>1583 zapis 5 zł czynszu od kwoty 100 zł na kamienicy Mnichowskiej na Kazimierzu, płatny na św. Michała</p> <p>1607 sekretarka/dyskretka</p> <p>19 V 1610 wymieniona w dokumencie</p> <p>1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych</p>
--	--	--	--	---

					14 V 1614 wspomniana w zapisie 200 zł ulokowanych na 2 jatkach rzeźniczych na Kazimierzu
163.	Kącka/ Kącza ³⁰⁴⁶	<i>Barbara</i>			1607 sekretarka/dyskretka 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615 dyskretka
164.	Zembianka Maria ³⁰⁴⁷	<i>Urszula</i>			1607 sekretarka/dyskretka 19 V 1610 wzmiankowana w dokumencie 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1615 dyskretka
165.	Boczkowska Justyna ³⁰⁴⁸	<i>Bibiana</i>	Wojciech Boczkowski (przed † 1611), obywatel krakowski, Anna Boczkowska		1611 otrzymała zapis 200 zł na kamienicy Węglarzowskiej, z czynszem 10 zł płatnym na Wielkanoc 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³⁰⁴⁶ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814; rkps K 394, s. 676; AKKr. rkps 784/291, s. 409.

³⁰⁴⁷ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814; rkps K 394, s. 676; AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; AKKr. rkps 784/291, s. 409; LZP. T. 4, s. 60.

³⁰⁴⁸ ABKr., rkps 209, s. 56; rkps 215, s. 81; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps 3320, s. 188.

					1622 zapisana jako Bochowska do Bractwa Ducha Świętego
166.	Dębińska Dorota ³⁰⁴⁹		Kasper Dębiński h. Rawicz († 1620) Maryna Kopciówna h. Kroje († 1611)		1611 zamieszkała w klasztorze 17 IV 1612 porwana przez Aleksandra Koniępczolskiego
167.	Dębińska Zofia Barbara ³⁰⁵⁰	<i>Tekla</i>	Kasper Dębiński h. Rawicz († 1620) Maryna Kopciówna h. Kroje († 1611)	† ok. 1613 (w dokumencie z 12 VII 1614 wzmiankowana jako <i>olim</i>)	1611 zamieszkała w klasztorze 17 IV 1612 porwana przez Aleksandra Koniępczolskiego
168.	Kowalik ³⁰⁵¹	<i>Zuzanna</i>	Wojciech Kowalik Katarzyna	now. ok. 1612	1612 zapis czynszu w wysokości 12 zł od kwoty 200 zł na kamienicy Kowalikowej, płatny na św. Anny
169.	Gruszczyńska/ Gruszczeńska Zuzanna ³⁰⁵²	<i>Teodora</i>	Maciej Gruszczyński, pisarz krakowski	† zmarła prawdopodobnie po potopie szwedzkim,	1615 zapis czynszu 30 zł od kwoty 1000 zł na kamienicy Gruszczyńskiego przy ul. św. Jana,

³⁰⁴⁹ K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 321; Tenże, *Herbarz polski*. T. 5, s. 194; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 213; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 74; LZP, T. 2, s. 205.

³⁰⁵⁰ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 38, s. 1356, 1363; Castr. Crac. Relationes. T. 40, s. 1690; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 74; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 321; Tenże, *Herbarz polski*. T. 5, s. 194; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 213; *Genealogia. Tablice*. Opr. W. Dworzaczek. Warszawa 1959, tabl. nr 138: *Koniępczolscy h. Pobóg*; LZP, T. 2, s. 205-206.

³⁰⁵¹ ABKr., rkps 209, s. 67.

³⁰⁵² Tamże, s. 57; rkps 221, s. 174.

			Anna Szauffembergierówna	pochowana w kościele św. Agnieszki	płatny na św. Michała dokąd będą żyć, po ich śmierci po 60 zł
170.	Branicka Katarzyna ³⁰⁵³	<i>Franciszka</i>	Grzegorz Branicki herbu Gryf Katarzyna Kotwiczówna, pochodziła z powiatu krakowskiego,	now. 1606 † 7 V 1655	19 VI 1610 podpisała akt abrenuncjacji 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich 1618 wysłana na fundację do Lublina, tamże wikaria w l. 1618 – 1622, 1637 – 1640, przełożona w l. 1628 – 1631, 1634 – 1636
171.	Gnoieńska ³⁰⁵⁴	<i>Charitas</i>			1610 występuje w dokumencie 1611 wpisana do Bractwa Różańcowego przy klasztorze dominikanów 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego karmelitów bosych 1621 występuje w dokumencie

³⁰⁵³ AKKr. rkps 784/291, s. 410; *Kronika bernardynek lubelskich...*, s. 39, 47, 51, 57, 265; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 2, s. 267; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 2, s. 101-104; ANK, rkps Castr. Crac. 192, s. 809-810; LZP, T. 2, s. 205; LZP, T. 4, s. 60 (brak imienia chrzestnego oraz imion rodziców).

³⁰⁵⁴ AKMKr., rkps AOff Vol. 116, s. 986-987; APD Kraków, rkps Kr B1, k. 56v.; AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1813; LZP, T. 2, s. 205.

					1627, 1628 przełożona
172.	Bielska ³⁰⁵⁵	<i>Jadwiga</i>			1611 wpisana do Bractwa Różańcowego przy klasztorze dominikanów
173.	Curusówna/ Cinisówna ³⁰⁵⁶	<i>Wiktoria</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego karmelitów bosych
174.	Gostyńska ³⁰⁵⁷	<i>Zofia</i>	h. Jastrzębiec, z woj. krakowskiego ³⁰⁵⁸		1607 sekretarka/dyskretka 1612, 1614 wikaria 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich 1615 dyskretka 1621 dyskretka wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie

³⁰⁵⁵ APD Kraków, rkps Kr B1, k. 58.

³⁰⁵⁶ AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; LZP, T. 2, s. 491 (tożsama z *Wiktoria* Cinisówną, zaliczoną do grona zakonnice niewiadomego klasztoru).

³⁰⁵⁷ ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 34, s. 812-814; rkps K 394, s. 676; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; AKMKr., rkps AEp Vol. 38, k. 660; AKKr. rkps 784/291, s. 409; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 245-246; LZP, T. 4, s. 60

³⁰⁵⁸ J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 108.

175.	Stojowska/ Stojeńska ³⁰⁵⁹	<i>Marina</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych 1621 dyskretka wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie
176.	Biodrowska ³⁰⁶⁰	<i>Eufrozyna</i>			1621 wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie
177.	Kałuska ³⁰⁶¹				1612 – wspomniana w relacji o napadzie A. Koniecpolskiego, gdy napastnicy zaczęli dobijać się do jej celi bernardynki powiedziały, iż „tam leży stara i chora panna Kałuska”
178.	Rogólska/ Regulska ³⁰⁶²	<i>Klara</i>			1617 zapis czynszu 66 zł od kwoty 1100 zł na wsi Podlesie, (za <i>Klarą</i> dano 1000 zł, Zuzanna Szczucka dołożyła 100 zł) 1619 wpisana do Bractwa Różańcowego przy kościele dominikanów

³⁰⁵⁹ AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1813.

³⁰⁶⁰ ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813.

³⁰⁶¹ ABKr., rkps 206, s. 26; LZP, T. 2, s. 204.

³⁰⁶² ABKr., rkps 209, s. 24; APD Kraków, rkps Kr B1, k. 73v, 74v.; LZP, T. 2, s. 206.

179.	Szczucka ³⁰⁶³	<i>Zuzanna</i>			<p>17 IV 1612 obecna w klasztorze w trakcie napadu przeprowadzonego Aleksandra Koniecpolskiego, przebywała wówczas w infirmerii</p> <p>1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich</p> <p>1615 dyskretka</p> <p>1621 wymieniona w dokumencie zapisu posagu pannie Katarzynie <i>Urszuli</i> Oświęcimównie</p>
180.	Tomicka Helena ³⁰⁶⁴	<i>Pelagia</i>	<p>Piotr Tomicki h. Łódzia, kasztelan nakielski, z Wieruszowa († przed 1616)</p> <p>Anna Konopacka, kasztelanka chełmińska</p>	<p>now. 10 VIII 1616</p> <p>prof. 6 VIII 1617</p> <p>† 12 III 1647</p>	<p>5 VIII 1616 Krzysztof Tomicki, syn zmarłego Piotra Tomickiego, zapisał klasztorowi 2000 zł</p>

³⁰⁶³ AKMKr., AEp Vol. 38, k. 660v.; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 109; AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps K 394, s. 676; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; LZP, T. 2, s. 206; LZP, T. 4, s. 60.

³⁰⁶⁴ ABKr., rkps 2, s. 12; rkps 129, s. 3-4, 93; ANK, rkps Castr. Crac. 205, s. 1355-1358; LZP, T. 2, s. 206.

181.	Rogozińska Dorota ³⁰⁶⁵	<i>Helena</i>	Stanisław Rogoziński h. Abdank (†13 V 1611), podstarości, burgrabia krakowski, podkomorzy sieradzki, Dorota Puckówna ze Śliwnik	* 1601, pochodziła z Rogoźna now. 24 V 1618 prof. 24 V 1619 † 16 XII 1657	1618 zapis czynszu 60 zł od kwoty 1000 zł na wsi Śliwniki w powiecie łęczyckim, płatny na św. Jana Chrzciciela, 1645 wikaria u św. Agnieszki pierwsza wikaria klasztoru św. Józefa od 1646 1653 – 1657 przełożona w klasztorze św. Józefa
182.	Grochowska Krystyna ³⁰⁶⁶	<i>Magdalena</i>	Andrzej Zborowski, kasztelan biecki	z Rytwian now. 1628	1613 otrzymała zapis posagu 11000 zł na Gnojnicy i Woli Gnojnickiej przez Stanisława Ś. Belestraszyckiego 1614 otrzymała po śmierci męża Belestraszyckiego 11000 zł zapisanych na Gnojnicy i Woli Gnojnickiej 1631 wdowa Krystyna z Rytwian zapisuje klasztorowi czynsz 2000 zł od kwoty 11000 zł na Gnojncy i Woli Gnojnickiej, płatny na święto Trzech Króli

³⁰⁶⁵ ABKr., rkps 2, s. 10; rkps 129, s. 4, 94; rkps 209, s. 24; rkps 1, s. 133; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁶⁶ ABKr., rkps 214, s. 301-303-312; ANK, rkps. 496/42, s. 1-2; J; rkps Castr. Crac. 262, s. 684-686; Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów...* T. 17. Kraków 1899, s. 296-297; była wdową po 1° Wojciechu Grochowskim, 2° Stanisławie Światopelku Belestraszyckim.

					1646 wymieniona w dokumencie razem z matką <i>Anastazją</i> Bobrowincką
183.	Wizgrałówna ³⁰⁶⁷	<i>Regina</i>			1622 wpisana do Bractwa Ducha Świętego
184.	Łagodowicówna Katarzyna ³⁰⁶⁸	<i>Apolonia</i>	Błażej Łagodowic, mieszczanin krakowski		1629 zapis czynszu 70 zł od kwoty 1000 zł, ulokowany na miejscowości Sokolina, płatny na św. Agnieszkę
185.	Misiowska Elżbieta ³⁰⁶⁹	<i>Teofila</i>	Adam Misiowski h. Jelita, sekretarz królewski Anna Latoszyńska h. Gryf ?		18 VI 1633 zapis posagu w wysokości 1000 zł na wsi Przybysławice, czynsz 70 zł, płatny na św. Michała
186.		<i>Szczęsna</i> ³⁰⁷⁰		† pochowana w kościele św. Agnieszki, zmarła prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	

³⁰⁶⁷ ANK, rkps 3320, s. 188.

³⁰⁶⁸ ABKr., rkps 209, s. 28; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁶⁹ ABKr., rkps 209, s. 32.

³⁰⁷⁰ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

187.		<i>Petronela</i> ³⁰⁷¹		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
188.	Kuraszkówna ³⁰⁷²	<i>Agnieszka</i>		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
189.	Istamentówna/ Justamentówna ³⁰⁷³	<i>Konstancja</i>		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
190.	Orzechowska ³⁰⁷⁴	<i>Cecylia</i>		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
191.	Myszkowska Zofia? ³⁰⁷⁵	<i>Charitas</i>	Zygmunt Myszkowski h. Jastrzębiec Beata Przerębska	† podczas „Szwedów”, pochowana u Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej	

³⁰⁷¹ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁷² ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁷³ ABKr., rkps 221, s. 173; M. Borkowska wymienia ją dwukrotnie raz jako *Konstancję* Justamentównę, a raz jako *Konstancję* Ostreczównę (ten odczyt wydaje się błędny), LZP, T. 2, s. 208-209.

³⁰⁷⁴ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁷⁵ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 206.

192.	Korycka ³⁰⁷⁶	<i>Febronia</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1627 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1639 występuje w dokumencie 1645 dyskretka 1648 dyskretka 1649
193.	Brodowska ³⁰⁷⁷	<i>Eufrazja</i>			1627 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów, możliwe, iż bernardynka od św. Agnieszki
194.	Sierpułtowska ³⁰⁷⁸	<i>Felicyta/ Felicyanna</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1629, 1633 wikaria 1641 dyskretka
195.	Mstowska ³⁰⁷⁹	<i>Marianna</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³⁰⁷⁶ ASk, rkps129, s. 8; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ABKr., rkps 214, s. 109; rkps 1, s. 133; rkps 218, s. 119.

³⁰⁷⁷ ASk, rkps129, s. 8.

³⁰⁷⁸ ABKr., rkps 214, s. 109; rkps 1, s. 4, 133; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps K-395, s. 1607-1608; rkps Castr. Crac. 237, s. 116; rkps Castr. Crac. 238, s. 1030-1031; LZP, T. 4, s. 60.

³⁰⁷⁹ AKKr. rkps 784/291, s. 409; ANK, rkps K 394, s. 1491.

					1619 wikaria
196.	Zebrzydowska Anna ³⁰⁸⁰	<i>Ludgarda</i>	Mikołaj Zebrzydowski h. Radwan († 1620) Dorota Herbutówna († 1610)	now. 25 III 1603 † 1663 w Krakowie, pochowana w grobie fundatorów w Kalwarii Zebrzydowskiej	30 IV 1604 otrzymała zapis od rodziców czynszu rocznego 500 zł od kwoty 10000 zł na wsi Zebrzydowice i części Brodów płatnego na Nowy Rok 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych 1621, 1639 wikaria 1629 – 1630 przełożona 4 V 1634 posłała srebrną tabliczkę przed obraz Matki Bożej w Myślenicach jako wotum za uzdrowienie Kalińskiego 1641, 1645 dyskretka
197.	Rudnicka Jadwiga ³⁰⁸¹	<i>Salomea</i>	Sebastian Rudnicki († przed 1604), podsędek sieradzki	now. ok. 1604	1604 jej brat Piotr zapisał klasztorowi 500 zł jako jej posag

³⁰⁸⁰ ABKr., rkps 214, s. 109, 121-125; rkps 1, s. 4, 133; rkps 221, s. 173, rkps 209, s. 155, 161; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Crac. 180, s. 1035-1040; rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; APBK, rkps I-b-21, k. 422; ks. W. Offiarowicz, *Historia o cudownym Matki...*, k. K 4; H. E. Wyczawski OFM, *Kalwaria Zebrzydowska...*, s. 72; LZP, T. 2, s. 205.

³⁰⁸¹ ABKr., rkps 1, s. 4, 133; rkps 214, s. 81; rkps 218, s. 119; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Crac. 180, s. 1387-1389; LZP, T. 2, s. 495 (zaliczona do grona zakonnicy niewiadomego klasztoru).

			brat: Piotr Rudnicki		ok. 1612 wpisana w Krakowie do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1641, 1645, 1648, 1649 dyskretka
198.	Suchodolska ³⁰⁸²	<i>Dorota</i>		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
199.	Grocholska ³⁰⁸³			† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim, tercjarka, wdowa	
200.		<i>Domicela</i> ³⁰⁸⁴		† prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	
201.	Delpacówna Justyna ³⁰⁸⁵	<i>Modestia</i>	Franciszek Del Pace († 14 V 1619), rajca krakowski	now. przed 1629 † na zarazę, prawdopodobnie po	17 III 1629 zrzekła się pretensji do dóbr przypadających jej po rodzicach

³⁰⁸² ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁸³ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁸⁴ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 206.

³⁰⁸⁵ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps K-395, s. 1607-1608; LZP, T. 2, s. 207; LZP, T. 4, s. 60 (brak informacji o matce)

			Anna Szulzówna	potopie szwedzkim, pochowana w kościele św. Agnieszki	
202.	Delpacówna Barbara ³⁰⁸⁶	<i>Pacjencja</i>	Franciszek Del Pace († 14 V 1619) Anna Szulzówna	now. przed 1629 † na zarazę, prawdopodobnie po potopie szwedzkim pochowana w kościele św. Agnieszki	17 III 1629 zrzekła się pretensji do dóbr przypadających jej po rodzicach
203.	Delpacówna ³⁰⁸⁷	<i>Beata</i>		† na zarazę, prawdopodobnie po potopie szwedzkim, pochowana w kościele św. Agnieszki	
204.	Dębińska Katarzyna ³⁰⁸⁸	<i>Innocencja</i>	Andrzej Samuel h. Rawicz Dębiński († 1648) Barbara Prowanówna (przed † 1630)	now. ok. 1630 † w czasie zarazy, pochowana w kościele w Stanowiskach, w dobrach Łąckiego	17 IV 1612 przebywała w klasztorze jako świecka panna w trakcie napadu przeprowadzonego przez A. Koniecpolskiego

³⁰⁸⁶ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps K-395, s. 1607-1608; LZP, T. 2, s. 207; LZP, T. 4, s. 60 (brak informacji o matce).

³⁰⁸⁷ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 207.

³⁰⁸⁸ ABKr., rkps 209, s. 31; rkps 221, s. 173; *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 206; LZP, T. 2, s. 207.

					1630 otrzymała zapis posagu w wysokości 4000 zł ulokowanego na wsi Łuczyce, coroczna prowizja 280 zł na św. Marcina
205.	Dębińska Elżbieta ³⁰⁸⁹	<i>Beata</i>	Andrzej Samuel Dębiński h. Rawicz († 1648) Barbara Prowanówna (przed † 1630)	now. między 1613 a 1614 † w czasie zarazy, pochowana w kościele w Stanowiskach, w dobrach Łackiego	1613 wpisana jako świecka panna do Bractwa Różańcowego 1614 zapis posagu w wysokości 3000 zł ulokowanego na wsi Łuczyce, coroczna prowizja 200 zł wypłacana na św. Wojciecha 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 28 VI 1630 podpisała akt abrenuncjacji
206.	Dębińska Aleksandra ³⁰⁹⁰	<i>Humilitas</i>	Andrzej Samuel Dębiński h. Rawicz († 1648) Barbara Prowanówna (przed † 1630)	now. ok. 1630 prof. [b. d] † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	28 VI 1630 podpisała akt abrenuncjacji 1668 – 1670 przełożona 1672 dyskretka

³⁰⁸⁹ ABKr., rkps 209, s. 23; rkps 221, s. 173; APD Kraków, rkps Kr B1, k. 61v; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 1320-1321; LZP, T. 2, s. 207.

³⁰⁹⁰ ABKr., rkps 214, s. 315; rkps 221, s. 6, 83, 174; ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 1320-1321; LZP, T. 2, s. 207.

207.	Dobrzyniecka/ Dobrzowiecka ³⁰⁹¹	<i>Łucja</i>	Adrian Dobrzyniecki, Barbara Łosiówna		1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickich 1642 występuje w dokumencie razem z siostrą Magdaleną Dobrzyniecką, zakonnicą z klasztoru w Wieluniu, w którym klasztor św. Agnieszki skwitował Dobrzynieckich, wzmiankowani są bracia zakonnicy Stanisław i Krzysztof Dobrzynieccy oraz siostra Anna <i>Marianna</i> , augustianka w klasztorze św. Katarzyny na Kazimierzu
208.	Wolna ³⁰⁹²	<i>Magdalena</i>	Jan Wolny († 1626) starszy, rajca kazimierski, Zofia († 1640)		1642 wymieniona w testamencie Doroty Postrzygowiej oraz Jana Wolnego młodszego; tenże nazywa ją siostrą, co wskazuje na jej pochodzenie z kazimierskiej rodziny Wolnych
209.	Jordanówna ³⁰⁹³	<i>Franciszka</i>			1664 dyskretka 1650 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów

³⁰⁹¹ AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 1099-1104.

³⁰⁹² ANK, rkps K - 443, s. 409, 430-432.

³⁰⁹³ ANK, rkps Castr. Crac. 285, s. 1730-1732; ASk, rkps. 129, s. 40; S. Ryłko CRL, ks., *Droga do kanonizacji...*, s. 73.

					10 III 1665 udała się do grobu bł. Stanisława Kazimierczyka do kościoła Bożego Ciała, by podziękować za ulgę w swych dolegliwościach
210.	Bobrownicka ³⁰⁹⁴	Anastazja		† zmarła prawdopodobnie przed potopem szwedzkim	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych 1641, 1645 dyskretka 1646 – 1648 przełożona
211.	Borkówna Krystyna ³⁰⁹⁵	<i>Damiana</i>	Hieronim Borek stryj: Mikołaj Borek	now. ok 1621 † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	1621 zapis czynszu 60 zł od kwoty 1000 zł na Głogoczowie, płatny na „Gromnice” [2II] 1658 dyskretka
212.	Borkowska ³⁰⁹⁶	<i>Eustachia</i>		prof. [b. d.]	1655 -1658 przełożona
213.	Dębieńska Anna ³⁰⁹⁷	<i>Beata</i>			1644 wpisana do Arcybractwa Miłosierdzia
214.	Świeżowska/	<i>Konstancja</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych

³⁰⁹⁴ ABKr., rkps 1, s. 4, 133; rkps 221, s. 173; AKKr. rkps 784/291, s. 410; LZP, T. 2, s. 207.

³⁰⁹⁵ ABKr. rkps 209, s. 26; rkps 218, s. 195; rkps 221, s. 174; ANK, rkps Castr. Crac. 216, s. 338-343; LZP, T. 2, s. 207, (brak imienia ojca).

³⁰⁹⁶ ABKr., rkps 221, s. 6, 84; LZP, T. 2, s. 207.

³⁰⁹⁷ *Książka pamiątkowa Arcybractwa Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie od roku 1584 do 1884.* W Krakowie 1884. s. 167.

	Swierzcowska Elżbieta ³⁰⁹⁸				1621, 1622 wpisana do Bractwa Różańcowego przy klasztorze dominikanów 1645 dyskretka
215.	Paplewska/ Paplińska ³⁰⁹⁹	<i>Florencja</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1641 dyskretka
216.	Sielska ³¹⁰⁰	<i>Petronela</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1641, 1645 dyskretka
217.	Truskulawska ³¹⁰¹	<i>Ludwinia</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
218.	Główczyńska ³¹⁰²	<i>Agata</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego karmelitów trzewickowych

³⁰⁹⁸ ABKr., rkps 1, s. 133; AKKr. rkps 784/291, s. 410; APD Kraków, rkps Kr B1, k. 87, k. 80v.

³⁰⁹⁹ ABKr., rkps 1, s. 4; AKKr. rkps 784/291, s. 410.

³¹⁰⁰ ABKr., rkps 1, s. 4, 133; AKKr. rkps 784/291, s. 410.

³¹⁰¹ AKKr. rkps 784/291, s. 410.

³¹⁰² Tamże.

219.	Raczkowska ³¹⁰³	<i>Marta</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
220.	Górska ³¹⁰⁴	<i>Krystyna</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
221.	Kotlicka ³¹⁰⁵	<i>Marianna</i>		† pochowana u Bernardynów na Żłobku, zmarła prawdopodobnie w czasie potopu szwedzkiego	1649 portulanka 1650 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów
222.	Świekówna ³¹⁰⁶	<i>Cecylia</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³¹⁰³ Tamże.

³¹⁰⁴ Tamże.

³¹⁰⁵ ABKr., rkps 214, s. 81; rkps 221, s. 173; ASk, rkps. 129, s. 40; LZP, T. 2, s. 207.

³¹⁰⁶ AKKr. rkps 784/291, s. 409.

223.	Nagotówna ³¹⁰⁷	<i>Klemencja</i>	Adam († 1623), rajca krakowski Elżbieta Walisowszcanka	† pochowana u Bernardynów na Stradomiu, zmarła prawdopodobnie po potopie szwedzkim	17 VI 1602 zapis czynszu 20 zł od kwoty 400 zł na kamienicy Nagota przy ul. Floriańskiej, płatny na Wielkanoc 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1645 dyskretka
224.	Pernusówna ³¹⁰⁸	<i>Julianna</i>		† na zarazę, pochowana u Bernardynów na Stradomiu, zmarła prawdopodobnie po potopie szwedzkim	1612 w momencie najazdu na klasztor przez A. Koniecpolskiego była już podeszła wiekiem i chora, zamieszkiwała celę przy furcie klasztornej 1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
225.	Glinówna ³¹⁰⁹	<i>Emerencia</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³¹⁰⁷ ABKr., rkps 209, s. 53; rkps 1, s. 133; rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 207 (brak imion rodziców).

³¹⁰⁸ ANK, Castr. Crac. Relationes. T. 41, s. 587; *Pamiętniki o Koniecpolskich...*, s. 206; J. Mycielski, *Porwana z klasztoru...*, s. 109; ABKr., rkps 221, s. 173; AKKr. rkps 784/291, s. 410; LZP, T. 2, s. 207.

³¹⁰⁹ AKKr. rkps 784/291, s. 410.

226.	Pychowska Anna ³¹¹⁰	<i>Magdalena</i>	Wawrzyniec Wacław Pychowski († przed 1610) , mieszczanin kazimierski Dorota Sienniczonka [Siennicka] brat: Sebastian Ludwik Pychowski	† „podczas Szwedów” czyli w czasie potopu szwedzkiego, pochowana u Bernardynów na Żłóbku	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych
227.	Rajska ³¹¹¹	<i>Terencjanna</i>		† pochowana u Bernardynów na Żłóbku, zmarła prawdopodobnie w czasie potopu szwedzkiego	
228.	Broniowska ³¹¹²	<i>Krystyna</i>		† 1696, pochowana w kościółce św. Agnieszki, zmarła w wieku 50 l.	

³¹¹⁰ ABKr., rkps 221, s. 173; ANK, rkps 393, s. 376-379, 917-918, 1290-1291; AKKr. rkps 784/291, s. 410; LZP, T. 2, s. 207; LZP, T. 4, s. 60 (brak imienia zakonnego oraz imion rodziców).

³¹¹¹ ABKr., rkps 221, s. 173; LZP, T. 2, s. 207.

³¹¹² ABKr., rkps 221, s. 175, 195; LZP, T. 2, s. 207.

229.	Maciejowska Katarzyna ³¹¹³	<i>Teresa</i>	Samuel Maciejowski h. Janina († przed 1647) Zofia Boratyńska († przed 1647), siostra: Eufrozyna Maciejowska († przed 1647)	now. przed 1647 † 1702	24 X 1647 jako zakonnica i jedyna spadkobierczyni za zgodą przełożonej darowała dobra Donatkowice w woj. krakowskim, przypadłe jej po rodzicach, Stanisławowi Florianowi Wysockiemu, synowi nieżyjącego Alberta Wysockiego 24 X 1647 tenże Stanisław Florian Wysocki ceduje prawo do tych dóbr na Stanisława Maciejowskiego 24 X 1647 Katarzyna <i>Teresa</i> podpisała akt abrenuncjacji, następnie kwituje swego stryja, on zapisuje bratanicy i całemu klasztorowi czynsz 280 zł od sumy 4000 zł na Chobędzy i Kamienicy 1650 wspomniana jako zakonnica w aktach grodzkich krakowskich, o czym podaje K. Niesiecki i A. Boniecki
------	--	---------------	---	-------------------------------	--

³¹¹³ ABKr., rkps 221, s. 175; ANK, rkps Castr. Crac. 265, s. 1852-1866; Castr. Crac. 272, s. 58-68; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, T. 6, s. 315; A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*. T. 16. Warszawa 1913, s. 224; LZP, T. 2, s. 206.

					28 III 1651 od stryja otrzymała zapis corocznej pensji 70 zł wypłacanej na św. Michała, od kwoty podstawowej 1000 zł
230.	Maciejowska Katarzyna ³¹¹⁴	<i>Prudencja</i>	Mateusz Maciejowski h. Janina Katarzyna Lubowiecka h. Kuszaba	prof. [b. d.] † „po Szwedach” prawdopodobnie, pochowana w kościele św. Agnieszki	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych 1622 wpisana do Bractwa Ducha Świętego jako Katarzyna 2 IX 1631 wymieniona jako zakonnica w dokumencie, w którym przełożona skitowała Krzysztofa Naymana, doktora medycyny z pensji 100 zł ulokowanej na dobrach w ziemi proszowskiej 24 XI 1633 wzmiankowana jako zakonnica od św. Agnieszki, która posłała srebrną tabliczkę jako wotum za uzdrowienie przed obraz M. B. Myślenickiej 1641 dyskretka 1649 wikaria

³¹¹⁴ ABKr., rkps 1, s. 4; rkps 214, s. 81; rkps 221, s. 6, 83, 174; AKKr. rkps 784/291, s. 410; ANK, rkps 3320, s. 188; rkps Castr. Crac. 234, s. 1531-1537; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, T. 6. s. 315; ks. W. Offiarowicz, *Historia o cudownym Matki...*, k. K 3; R. Gąsior, T. Matuła, *Szkola Sióstr Prezentek...*, s. 28-29; LZP, T. 2, s. 208.

					1651 – 1655 przełożona 1658 – 1665 przełożona
231.	Biecka ³¹¹⁵	<i>Beata</i>			24 XI 1633 darowała srebrną tabliczkę przed obraz M. B. Myślenickiej jako wotum za uzdrowienie ojca
232.	Biecka ³¹¹⁶	<i>Katarzyna</i>			1644 wpisana do Bractwa Paskowego
233.	Glińska Barbara ³¹¹⁷	<i>Aniela</i>	Kasper Gliński Katarzyna Kosowska	* ok. 1626 now. 25 VI 1641 prof. 25 VI 1642 † 19 I 1694	w klasztorze św. Józefa: 11 II 1658 – 26 V 1661, 17 IX 1664 – 1667 wikaria; 1694 dyskretka
234.	Wolińska Barbara ³¹¹⁸	<i>Katarzyna</i>	Paweł Woliński Katarzyna Szadokierska	* 1622 now. 25 VI 1641 prof. 25 VI 1642 † 6 VI 1697	w klasztorze św. Józefa: portulanka, szafarka, przełożona 26 V 1661-17 IX 1664

³¹¹⁵ ks. W. Offiarowicz, *Historia o cudownym Matki...*, k. K 3.

³¹¹⁶ ANK, rkps Aug. 447, s. 244.

³¹¹⁷ ABKr., rkps 2, s. 27, 29-30; rkps 129, s. 5, 101; LZP, T. 2, s. 208.

³¹¹⁸ ABKr., rkps 2, s. 28; rkps 129, s. 5, 102-103; LZP, T. 2, s. 208.

235.	Łowicka Anna ³¹¹⁹	<i>Charitas</i>	Jan Łowicki h. Nałęcz († 1640), kasztelan inowrocławski Ewa Zadzikówna h. Korab	* 1626 now. 25 VI 1641 prof. 25 VI 1642 † 8 X 1688	w klasztorze św. Józefa: 1657 wikaria 11 II 1658 – 26 V 1661 przełożona 26 V 1661 – 17 IX 1664 wikaria 17 IX 1664 – 1667 przełożona
236.	Myszkowska ³¹²⁰	<i>Konstancja</i>	Władysław Myszkowski, wojewoda krakowski († 1658) Anna Mohylanka († 1667)		30 V 1648 zapis posagu 10000 zł zabezpieczonego na wsi Książ Wielki
237.	Russocka Elżbieta ³¹²¹	<i>Konstancja</i>	Mikołaj Rusocki h. Zadora z Brzezia	now. 1646	26 X 1646 zapis posagu 3000 zł zabezpieczonego na Barwałdzie, czynsz 210 zł 31 X 1647 podpisała akt abrenuncjacji
238.	Belinówna ³¹²²	<i>Eufrazja</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele	

³¹¹⁹ ABKr., rkps 129, s. 4-5, 99; rkps 2, s. 26-29; J. Seredyka, *Łowicki Jan h. Nałęcz (zm. 1640)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18, s. 443-445; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 9, s. 383; A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*. T. 16, s. 86-87 (błędnie podaje herb Łabędź); LZP, T. 2, s. 208.

³¹²⁰ ABKr., rkps 218, s. 119-125; A. Przyboś, *Myszkowski (Gonzaga-Myszkowski) margrabia na Mirowie Władysław h. Jastrzębiec udostojniony (zm. 1658)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Wrocław 1977, s. 401-403; LZP, T. 2, s. 208.

³¹²¹ ANK, rkps Castr. Crac. 263, 1648-1653; Castr. Crac. 265, s. 1882-1883;

³¹²² ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 208.

				św. Krzyża w Bochni u OO. Bernardynów	
239.	Belinówna/ Bylinówna Elżbieta ³¹²³	<i>Ludgarda</i>	Jan z Leszczyn Bylina prawdopodobnie Anna Maria z Ziębic Boguszówna ³¹²⁴	*1620 w woj. krakowskim now. 1653 prof. [b. d] † 12 I 1688, pochowana w kościele św. Agnieszki	30 X 1653 ojciec złożył na ręce przełożonej 3000 zł jako posag Elżbiety 6 XI 1654 podpisała akt abrenuncjacji 29 III 1661 klasztor skwitował Jana Bylinę z kwoty posagu 1668 zeznawała w procesie Jana Kantego, miała wówczas 48 l. 1685 – 1688 przełożona 4 VII 1687 r. jako przełożona zeznawała w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego
240.	Bierońska ³¹²⁵	<i>Klara</i>		† 27 II 1712	
241.	Bujalska/	<i>Jadwiga</i>	Baltazar Bujalski	now. ok. 1604	1604 kwota 200 zł jej posagu została zabezpieczona przez Katarzynę Rylską ze Mstyczowa, wdową po Franciszku Rylskim

³¹²³ ABKr., rkps 221, s. 6, 83,175; ANK, rkps Castr. Crac. 275, s. 2458-2462; rkps Cast. Crac. 276, s. 2774-2776; rkps Castr. Crac. 281, s. 741-742; BJ, rkps 139, t. 3, k. 672v.; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 162v.; LZP, T. 2, s. 208 (brak imion rodziców).

³¹²⁴ Wymieniona w dokumencie z 1653 r. jako małżonka Jana Byliny, ANK, rkps Castr. Crac. 275, s. 2462-2464.

³¹²⁵ ABKr., rkps 221, s. 176; LZP, T. 2, s. 208.

	Bnielska ³¹²⁶			† na zarazę, pochowana w kościele w Wielopolu	1614 wpisana do Bractwa szkaplerznego u karmelitów trzewiczkowych przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych jako Jadwiga Bnielska 1641, 1645 dyskretka
242.	Czeska ³¹²⁷	<i>Magdalena</i>		† 1687, pochowana w kościelie św. Agnieszki	
243.	Gawrońska Magdalena ³¹²⁸	<i>Dorota</i>	Zbigniew h. Rawa Gawroński († przed 1651) Anna Szembek ze Słupowa	now. przed 26 IX 1651 † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	26 IX 1651 podpisała akt abrenuncjacji 7 II 1677 otrzymała zapis 500 zł z przeznaczeniem na wyderkauf w testamencie Jadwigi Remerowej ze Słupowa († 1678) 1689 dyskretka
244.	Gawrońska Marianna ³¹²⁹	<i>Katarzyna</i>	Zbigniew h. Rawa Gawroński († przed 1651)	now. przed 26 IX 1651 † 21 II 1712	26 IX 1651 podpisała akt abrenuncjacji

³¹²⁶ ABKr., rkps 1, s. 4, 133; rkps 221, s. 173; ANK, rkps Castr. Crac. 180, s. 1522-1524; AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; LZP, T. 2, s. 208, 490 (możliwe, iż tożsama z Jadwigą Bnielską, zaliczoną do grona zakonnicy niewiadomego klasztoru).

³¹²⁷ ABKr., rkps 221, s. 175; LZP, T. 2, s. 208.

³¹²⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1142-1143; APR, rkps b. sygn., Testament Jadwigi Remerowej ze Słupowa, 7 II 1677; ABKr. rkps 214, s. 1; rkps 221, s. 6, 174; LZP, T. 2, s. 208.

³¹²⁹ ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1142-1143; APR, rkps b. sygn., Testament Jadwigi Remerowej ze Słupowa, 7 II 1677; ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 176; LZP, T. 2, s. 208.

			Anna Szembek ze Słupowa		7 II 1677 zapis 500 zł z przeznaczeniem na wyderkauf w testamencie Jadwigi Remerowej ze Słupowa († 1678)
245.	Januszowska ³¹³⁰	<i>Aniela</i>		† 1690, pochowana w kościele św. Agnieszki	1689 wikaria
246.	Kniperówna ³¹³¹	<i>Anna</i>		prof. [b. d] † 1694, pochowana w kościele św. Agnieszki	12 IX 1676 – 1679; 1683 -15 XI 1685; 26 VIII 1690 – 1693 przełożona 1664 wpisana do Bractwa Paskowego 1676 dyskretka wikaria 1686, 1687
247.	Świerczkowska ³¹³²	<i>Benedykta</i>		† prawdopodobnie po potopie szwedzkim	1658 wikaria 1664 dyskretka
248.	Kowalkówna /Kowalikówna? ³¹³³	<i>Elżbieta</i>		† 1689, pochowana w kościele św. Agnieszki	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych

³¹³⁰ ABKr., rkps 221, s. 175; LZP, T. 2, s. 208.

³¹³¹ ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 175, s. 250; rkps 206, s. 107; rkps 217, s. 5; AKMKr., rkps AOff Vol. 156, s. 626, 636; ANK, rkps Aug 447, s. 346; rkps Castr. Crac. 316, s. 1723; rkps Castr. Crac. 318, s. 2296, 2561-2564, 2866-2869; rkps Castr. Crac. 319, s. 2490, 3331-3337; rkps Castr. Crac. 320, s. 864, 1134; rkps Castr. Crac. 322, s. 1435, 2110, 2231; rkps Castr. Crac. 304, s. 423; LZP, T. 2, s. 209.

³¹³² ABKr., rkps 218, s. 195; rkps 221, s. 173; ANK, rkps Castr. Crac. 285, s. 1730-1732; Castr. Crac. 286, s. 2247; LZP, T. 2, s. 204.

³¹³³ ABKr., rkps 218, s. 195; rkps 221, s. 175; AKKr. rkps 784/291, s. 410; AGOC, ms. 304f, s. 456; LZP, T. 2, s. 209.

					przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych 1658
249.	Lusiecka ³¹³⁴	<i>Elżbieta</i>			przed 1622 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów bosych
250.	Krzypczanka/ Krupczanka ³¹³⁵	<i>Kunegunda</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych 1619 wpisana do Bractwa Różańcowego przy klasztorze dominikanów
251.	Hamcówna ³¹³⁶	<i>Potencja</i>			1614 wpisana do Bractwa Szkaplerznego u karmelitów trzewickowych
252.	Księżka ³¹³⁷	<i>Modesta</i>		† 1695 w wieku 47 l. pochowana w kościele św. Agnieszki	

³¹³⁴ AGOC, ms. 304f, s. 456.

³¹³⁵ ABKr., rkps 221, s. 174; AKKr. rkps 784/291, s. 410; APD Kraków, rkps Kr B1, k. 73v.; LZP, T. 2, s. 209.

³¹³⁶ AKKr. rkps 784/291, s. 410.

³¹³⁷ ABKr., rkps 221, s. 175, 195; LZP, T. 2, s. 209.

253.	Leńczewska/ Leńczowska ³¹³⁸	<i>Aleksandra</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	
254.	Ligęzianka Franciszka ³¹³⁹	<i>Pacjencja</i>	Stanisław h. Półkoźic Ligęza Barbara Stradomska h. Prus († przed 1660)	* 1628 w woj. sandomierskim now. „po pierwszych Szwedach” prof. [b. d] na ręce o. Antoniego Stefanowicza, kustosza krakowskiego † 26 III 1714	31 V 1660 występuje jako profeska klasztoru św. Agnieszki 1668 zeznawała w procesie Jana Kantego, liczyła wówczas 40 l. 7 VII 1687 r. zeznawała w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego, liczyła wówczas 50 l.
255.	Ligocka ³¹⁴⁰	<i>Apolinara</i>		prof. [b. d] † 1712, na zarzę	1703 – 1706 przełożona 1712 wikaria
256.	Chlewicka Dorota	<i>Barbara</i>	Chlewicki h. Odrowąż	† prawdopodobnie „po Szwedach”,	wspomniana w dokumencie z 23 VI 1668 jako zmarła

³¹³⁸ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 209.

³¹³⁹ ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 176; ANK, rkps Castr. Crac. 280, s. 606-610; BJ Ms 139, k. 729v-730; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 173v; BJ, rkps 5365, t. 4: Żegota Pauli, Zakony i klasztory, k. 245 (podaje, że zmarła w opinii świętości); K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 99; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁴⁰ ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 175; LZP, T. 2, s. 209.

	Odrowążówna ³¹⁴¹			pochowana w kościele św. Agnieszki	
257.	Orzęcka ³¹⁴²	<i>Ludwika</i>		† po 4 IX 1679, w wieku 57 l. ³¹⁴³	1679 wikaria
258.	Oświęcimówna Anna ³¹⁴⁴	<i>Agnieszka</i>	Jan z Kunowy Oświęcim h. Radwan, podczaszy bielski, podstarości i sędzia grodzki sanocki	now. przed 1662 † po 4 II 1671 ³¹⁴⁵ pochowana w kościele św. Agnieszki	23 II 1662 ojciec zapisał jej 70 zł rocznej pensji wypłacanej na święto św. Marcina 4 II 1671 skwitowała Mariannę z Laskowej Malczewską, wdowę po Janie Malczewskim z 70 zł rocznej prowizji
259.	Oświęcimówna ³¹⁴⁶	<i>Apolinara</i>	Florian Oświęcim h. Radwan († 29 XII 1650) Regina Śląska h. Brochwicz († 1624) – córka Jana Śląskiego z Kralic i Elżbiety z	now. ok. 1633 † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	7 VII 1642 Florian Oświęcim zapisał klasztorowi 3800 zł 14 II 1651 (oblatowany 22 VI 1652), <i>Apolinara</i> wymieniona w akcie ugody majątkowej, spisanej po śmierci jej ojca, miała otrzymywać 30 zł corocznej prowizji

³¹⁴¹ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps Castr. Crac.292, s. 2449-2450; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁴² ABKr., rkps 221, s. 175, 195; ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁴³ W metryce klasztoru podano, iż zmarła w 1664 r., ale podany rok jest błędny, bowiem jeszcze pod datą 4 IX 1679 r. wymieniona została jako wikarią, ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679-2680.

³¹⁴⁴ ABKr., rkps 221, s. 175; ANK, rkps Castr. Crac. 282, s. 490-493; rkps Castr. Crac. 297, s. 532-533; LZP, T. 2, s. 209 (brak chrzestnego imienia).

³¹⁴⁵ W metryce klasztoru podano, iż zmarła w 1670 r., ale należy przesunąć jej datę śmierci na czas po 4 II 1671, ANK, rkps Castr. Crac. 297, s. 532-533.

³¹⁴⁶ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps Castr. Biec. 184, s. 1626-1627; rkps Castr. Crac. 255, s. 965-967; rkps Castr. Crac. 286, s. 2247; *Stanisława Oświęcima dyaryusz...*, s. LXI; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie...*, s. 31-32; I. Nicz, *Prawdziwa historyczna wiadomość...*, s. 12, 30-31, (tu występuje jako Apolonia); LZP, T. 2, s. 209.

			Witkowic Witkowskiej h. Nowina		1664 wikaria
260.	Oświęcimówna Katarzyna ³¹⁴⁷	<i>Urszula</i>	Wojciech Oświęcim h. Radwan Jadwiga Winiarska	prof. [b. d] † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	2 VI 1621 ojciec złożył w klasztorze jej posag w wysokości 400 zł 10 III 1665 jako przełożona udała się do grobu bł. Stanisława Kazimierczyka do kościoła Bożego Ciała, by podziękować za ulgę w swych dolegliwościach 1665 – 1668 przełożona
261.	Pieniążkówna Urszula ³¹⁴⁸	<i>Prudencja/ Prudencjana</i>	Jan Chryzostom Pieniążek h. Odrowąż (ok. 1630 – ok. 1712), wojewoda sieradzki,	* po 1644 r. (rok zawarcia małżeństwa przez rodziców)	7 VII 1687 r. w trakcie przesłuchania świadków w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego podpisała się za siostrę <i>Pacjencję</i> Ligęziankę, która była niepiśmienna

³¹⁴⁷ *Stanisława Oświęcima dyaryusz...*, s. XXXIV; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie...*, s. 31; ABKr., rkps 221, s. 6, 84, 174; ANK, rkps Castr. Biec. 177, s. 1812-1813; ks. S. Ryłko CRL, *Droga do kanonizacji...*, s. 73; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁴⁸ K. Przyboś, *Pieniążek Jan Chryzostom z Iwanowic h. Odrowąż* (ok. 1630-ok. 1712). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26, s. 96; ABKr., rkps 221, s. 84, 175; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 176v.; LZP, T. 2, s. 209.

			Helena z Mysłowskich († po 1671) siostra: Barbara Helena († 1722)	prof. [b.d.] wpisana do metryki pomiędzy 1678 a 1683 † między 1702 a 1711	
262.	Pinocianka/ Pinotti ³¹⁴⁹	<i>Helena</i>	Hieronim Pinocci († 1676) Magdalena Szoberówna	now. 1669 prof. [b. d] † 7 IV 1712	1689 wymieniona wraz z przełożoną <i>Wiktorią</i> Trzebińską w dokumencie zapisu czynszu z dóbr Dąbrowa i Klimkowa (zapis przeniesiony z kamienicy Delpacego) 1699 – 1703 przełożona
263.	Porębska/ Poremska Magdalena ³¹⁵⁰	<i>Joanna</i>	Piotr z Żegociny Porębski h. Radwan († przed 1666) Katarzyna z Glinnika Glińska	now. ok. 1605 † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	rozpoczęła nowicjat ok. 1605 r., bowiem w tymże roku jej ojciec Piotr Porębski zapisał klasztorowi czynsz roczny na swych dobrach dziedzicznych Kosowa i Tłuczań w Księstwie Zatorskim 1666 skwitowała Stanisława z Wojsławic Cikowskiego, wojskiego oświęcimskiego z

³¹⁴⁹ ABKr., rkps 219, s. 75; rkps 221, s. 83, 176, 250; K. Targosz, *Hieronim Pinocci...*, s. 7, 9 -10, 17; Taż, *Pinocci Hieronim, anagramy: Nicephorus, Nicoymius, Poliarco Micigno, h. Nałęcz odmienny (1612 – 1676)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26, s. 341-343; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁵⁰ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps Castr. Crac. 289, s. 2616-2617; N. E., *Wspomnienia familijne*. „Gwiazdka Cieszyńska. Pismo dla Zabawy, Nauki i Przemysłu” Nr 38: 1857, z dn. 19 IX, s. 301; LZP, T. 2, s. 209.

					rocznej prowizji zapisanej jej przez ojca Piotra Porębskiego na dobrach Kosowa i Nowy Dwór
264.	Rajsecka ³¹⁵¹	<i>Konstancja</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	
265.	Rasowska/ Rarowska ³¹⁵²	<i>Ludwina</i>		† pochowana w kościelie św. Agnieszki, podany w metryce rok śmierci 1666 jest błędny, gdyż w 1675 jest notowana jako dyskretna, zmarła w wieku 57 l.	1668 wikaria 1672 wikaria 1675 dyskretna
266.	Rasowska ³¹⁵³	<i>Melania</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	
267.	Rościszowska Katarzyna ³¹⁵⁴	<i>Barbara</i>	Sebastian Rościszowski, podstoli różański	† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	20 VII 1669 skitowała ojca sumy 2000 zł, a następnie podpisała akt abrenuncjacji

³¹⁵¹ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁵² ABKr., rkps 214, s. 315, 319; rkps 221, s. 175, 195; ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2; rkps Castr. Crac. 292, s. 2249; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁵³ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 209.

³¹⁵⁴ ABKr., rkps 221, s. 174; ANK, rkps Castr. Crac. 294, s. 431-433; BK PAN, Teki Dworzaczka, Zap. Tryb. Piotrk. 1289 (Nr. 32) 1682; LZP, T. 2, s. 209.

			Elżbieta Świetlicka († przed 1669); pochodziła ze Stopina w powiecie sierpeckim		1682 wzmiankowana jest w dokumencie, w którym w jej imieniu, jako swej ciotecznej siostry wystąpił Adam Trzebiński
268.	Rososzanka/ Rossowska ³¹⁵⁵	<i>Maryna</i>		† 1688, pochowana w kościele św. Agnieszki	1644 wpisana do Bractwa Paskowego
269.	Tomaszewska/ Tomaszowska ³¹⁵⁶	<i>Potencja/ Potencjana</i>		prof. [b. d] † „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	1673 -1676 przełożona
270.	Troińska ³¹⁵⁷	<i>Teofila</i>		† „po Szwedach”, pochowana w kościele św. Agnieszki	
271.	Trzebińska Zofia ³¹⁵⁸	<i>Wiktoria</i>	Adam Trzebiński	* 1618 w Księstwie Siewierskim	13 I 1646 Adam Trzebiński zapisał klasztorowi 500 zł, miało być wypłacone 21 I 1647, kwota

³¹⁵⁵ ABKr., rkps 221, s. 175; ANK, rkps Aug 447, s. 245; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁵⁶ ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 174; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁵⁷ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁵⁸ ABKr., rkps 214, s. 319; rkps 217, s. 5; rkps 221, s. 6, 83, 174; ANK, rkps Castr. Crac. 262, s. 75-77; Castr. Crac. 303, s. 2; rkps Castr. Crac. 272, s. 972-974; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 167v.; LZP, T. 2, s. 210.

			Anna	now. 1646 prof. [b. d] † 3 V 1697, pochowana w kościele św. Agnieszki	prawdopodobnie była wpłacona jako zabezpieczenie posagu <i>Wiktorii</i> Trzebińskiej 16 II 1651 podpisała akt abrenuncjacji, a klasztor skitował Adama Trzebińskiego z dwóch sum: 2000 zł posagu i 500 zł 1668 zeznawała w procesie Jana Kantego, miała wówczas 50 l. 5 VII 1687 zeznawała w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego, liczyła wówczas 58 l. 1670 -1673, 1679 -1685? przełożona 1675 wikaria 1687 dyskretka
272.	Matuszowska ³¹⁵⁹	<i>Aniela</i>		† w wieku 52 l.	
273.	Rzekocińska ³¹⁶⁰	<i>Barbara</i>		† w wieku 58 lub 59 l.	

³¹⁵⁹ ABKr., rkps 221, s. 195; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁶⁰ ABKr., rkps 221, s. 195; LZP, T. 2, s. 210.

274.	Błońska Elżbieta ³¹⁶¹	<i>Antonina</i>	Joachim Błoński Ewa Glynska	* 1645 w woj. sandomierskim now. 1668 ³¹⁶² prof. przed 14 I 1670 ³¹⁶³ † 24 V 1734	1668 r. zeznawała w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego, liczyła wówczas 23 l. 14 I 1670 jej posag 1000 zł z czynszem 70 zł został zapisany na dobrach Barczków, podpisała też wówczas akt abrenuncjacji 8 VII 1687 r. zeznawała w procesie kanonizacyjnym Jana Kantego
275.	Rzegocianka ³¹⁶⁴	<i>Eleonora</i>		† „po Szwedach”, w nowicjacie, pochowana w kościele św. Agnieszki	
276.	Tomaszowska Krystyna ³¹⁶⁵	<i>Konstancja</i>	Władysław Tomaszowski Katarzyna Ożgowska	now. 1668 prof. ok. 1669 ³¹⁶⁶ † 19 III 1728	1702 wikaria

³¹⁶¹ ABKr., rkps 209, s. 42; rkps 221, s. 6, 83, 180-181; ANK, rkps Castr. Crac 295, s. 156-163; BJ, rkps 139, t. 3, k. 759-759v; AAV, rkps Cong. Riti, Processus 632, k. 179; A. Bruździński, *Kanonicy regularni od pokuty...*, s. 121; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁶² W metryce podano, iż rozpoczęła nowicjat w 1686 r., ale jest to raczej pomyłka pisarska, skoro przy dwóch kolejnych nowicjuszkiach podano rok 1668, ponadto wskazuje też na to data zapisania posagu, ABKr., rkps 221, s. 6.

³¹⁶³ W metryce podano, iż złożyła profesję w 1667 r., ale należy przyjąć, iż miało to miejsce przed 14 I 1670 r., gdy podpisała wówczas akt abrenuncjacji, ponadto w metryce wspomniano, iż profesję złożyła na ręce o. Jacentego Jaskrowicza († 19 IX 1674), kustosa krakowskiego, który ok. 1668 r. był gwardianem krakowskim, ABKr., rkps 221, s. 83, N. Golichowski, *Przed nową epoką...*, s. 294, 380.

³¹⁶⁴ ABKr., rkps 221, s. 174; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁶⁵ ABKr., rkps 221, s. 6, 83, 179; ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 864, 1134; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁶⁶ W metryce podano, iż złożyła profesję w 1667 r., ale należy przyjąć, iż miało to miejsce ok. 1669 r., ABKr., rkps 221, s. 83.

277.	Łącka Aleksandra ³¹⁶⁷	<i>Charitas</i>	Mikołaj Łącki z Nadola, sędzia grodzki († przed 1685) Anna Romiszewska	now. 1668 prof. [b. d.] ³¹⁶⁸ † 1 V 1720	5 VII 1685 podpisała akt abrenuncjacji na ręce brata Krzysztofa Stanisława Łąckiego 1713 dyskretka, wymieniona w dokumencie razem z matką <i>Gabrielą</i> Czerną, w którym klasztor skwitował Zbigniewa Kozierowskiego z czynszu z dóbr Rączki, Dobromierz i Wymysłów
278.	Oraczowska Helena ³¹⁶⁹	<i>Benedykta</i>	Jan Oraczowski h. Szreniawa z krzyżem z Przybysławic Ewa Kochańska h. Rola, pisarzowa ziemska, córka Łukasza Kochańskiego	now. po 5 IV 1673 ³¹⁷⁰ prof. 1675 ³¹⁷¹ † 18 II 1729	5 IV 1673 ojciec Heleny zapisał klasztorowi posag dla córki Heleny, która określana jest jeszcze jako <i>Generosa</i> 5 VI 1675 potwierdzenie zapisu 3000 zł posagu, następnie kwota została zabezpieczona na Zegartowicach Franciszka Przybysławskiego, brata Heleny, Helena podpisała akt abrenuncjacji, ponadto ojciec naznaczył jej 100 zł dorocznej pensji, wypłacanej na święto Trzech Króli

³¹⁶⁷ ABKr., rkps 221, s. 6-7, 83, 177; ANK, rkps Castr. Crac. 319, s. 2489-2491; rkps Castr. Crac. 353, s. 702-712; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁶⁸ Odtwarzając metrykę klasztoru nie zapamiętano daty jej profesji, zanotowano jedynie, iż uczyniła ją na ręce o. Antoniego Stefanowicza, ABKr., rkps 221, s. 6-7.

³¹⁶⁹ ABKr., rkps 209, s. 43; rkps 214, s. 41; rkps 221, s. 7, 83, 179; ANK, rkps Castr. Crac. 300, s. 1341-1343; Castr. Crac. 303, s. 2-12; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 7, s. 124; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 292; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷⁰ W metryce klasztoru zanotowano, iż rozpoczęła nowicjat w 1669 r., jednak raczej miało to miejsce po 5 IV 1673 r., ANK, rkps Castr. Crac. 300, s. 1341-1343.

³¹⁷¹ Odtwarzając metrykę klasztoru nie zapamiętano daty jej profesji, zanotowano jedynie, iż uczyniła ją na ręce o. Wincentego Kalmirskiego († 1679), kustosa krakowskiego; profesja musiała mieć miejsce w 1675 r., bowiem *Benedykta* już jako zakonnica złożyła wówczas akt abrenuncjacji i otrzymała coroczną pensję, naznaczoną przez ojca, ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 9-12.

					1727 dyskretka
279.	Jaszowska Zuzanna ³¹⁷²	<i>Elżbieta</i>	Andrzej Jaszowski Anna Bykowska	now. [b. d.] prof. [b. d.] † 17 IX 1713	
280.	Szonowska Jadwiga ³¹⁷³	<i>Franciszka</i>	Michał Szonowski Agnieszka Wolska	now. [b. d.] wpisana do metryki po 1669 prof. [b. d.] † 11 III 1725	1698 wikaria 1706 – 1709 przełożona 1714 – 1720 wikaria
281.	Kossowska Marianna ³¹⁷⁴	<i>Magdalena</i>	Wojciech Kossowski Barbara Gelaska	now. 1676 prof. 1677 † 1716	1714 – 1716 przełożona
282.	Jerlandówna/ Gerlandówna Anna ³¹⁷⁵	<i>Salomea</i>	Andrzej Gerland Katarzyna	now. 1676 prof. [b. d.] † 27 IV 1714	1696 ukarana decyzją definitorium bernardynów za kłótność

³¹⁷² ABKr., rkps 221, s. 7, 176; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷³ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 177; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷⁴ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 176; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷⁵ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 176; APBK, rkps M-8, s. 241; LZP, T. 2, s. 210.

283.	Podczaska Petronela ³¹⁷⁶	<i>Petronela</i>	Jan Podczaski Katarzyna Lenczowska	now. 1677 prof. 1678	1721 dyskretka
284.	Wojeńska (Woińska) Katarzyna ³¹⁷⁷	<i>Rozalia</i>	Jan z Brzezia h. Zadora (Woiński) z Brzezia, wojski krakowski, burgrabia krakowski († przed 12 IX 1695, burgrabia w l. 1665 – 83) Anna Mikołajczowska	now. [b. d.] wpisana do metryki pomiędzy 1677 a 1682 r., prawd. przed 2 IX 1679 prof. [b.d.] wpisana do metryki pomiędzy 1678 a 1683 r. † 1711	2 IX 1679 otrzymała zapis posagu 3000 zł na wsi Minoga, z czynszem 210 zł; ponadto ojciec zapisal córce pensję 50 zł wypłacaną co roku na święto św. Jana Chrzciciela 4 IX 1679 podpisała akt abrenuncjacji, towarzyszyła jej przełożona <i>Wiktoria</i> Trzebińska, wikaria <i>Ludwika Orzęcka</i> oraz <i>Potencjana Tomaszowska</i>
285.	Rościszewska Konstancja ³¹⁷⁸	<i>Aleksandra</i>	Adrian Rościszewski	now. [b. d.], wpisana do metryki pomiędzy 1677 a 1682 prof. [b. d], wpisana do metryki pomiędzy 1678 a 1683	1711, 1712 furtianka

³¹⁷⁶ ABKr., rkps 221, s. 7, 84; ANK, rkps Castr. Crac. 360, s. 1639; LZP, T. 2, s. 210; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷⁷ ABKr., rkps 213, s. 5-8; rkps 221, s. 7, 84, 175; ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2668-2676; 2679-2680; *Urzednicy wojewodztwa krakowskiego...*, s. 114, 194, 272; LZP, T. 2, s. 210.

³¹⁷⁸ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 176; LZP, T. 2, s. 211.

				† 1712	
286.	Strusówna Krystyna ³¹⁷⁹	<i>Kunegunda</i>	Jan Aleksander Strus († przed 1683) Katarzyna Rupniewska († przed 1683) ³¹⁸⁰	now. 24 V 1682 prof. 24 V 1683 † 31 I 1728	14 VI 1683 podpisała akt abrenuncjacji na ręcę swoich braci Andrzeja i Albrychta Strusów 1720 – 1723 furtianka
287.	Liferówna Urszula ³¹⁸¹	<i>Eufrozyna</i>	Adam Lifer	now. 1683 prof. 1684 † 7 XI 1740	1711 – 1720 zakrystianka 1720 – 1723 mistrzyni nowicjatu 1723 – 1729 wikaria 1734 dyskretka
288.	Czerna Konstancja ³¹⁸²	<i>Gabriela</i>	Michał h. Nowina († przed 17 IX 1697), kasztelan sądecki, oświęcimski Katarzyna Olszamowska	now. VII 1684 prof. 2 VII 1685 † 4 I 1738	1711 – 1714 przełożona 1716 – 1720 przełożona 1720 – 1723 wikaria 1726 – 1729 przełożona 1729 dyskretka

³¹⁷⁹ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 178; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁰ Wzmiankowani w dokumencie z 10 V 1683 jako *olim*, rodzice Andrzeja Strusa, ANK, Castr. Crac. 316, s. 1504, 1722-1723, (w akcie abrenuncjacji imię matki to Zofia).

³¹⁸¹ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 184; ANK, rkps. Castr. Crac. 375, s. 689-692; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸² ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 182-183; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 248-251; LZP, T. 2, s. 211.

					1729 – 1735 mistrzyni nowicjatu
289.	Głosówna Magdalena ³¹⁸³	<i>Teofila</i>	Głos	now. 16 IV 1689 prof. 16 IV 1690 † 28 II 1728	1714 – 1717 furtianka
290.	Bryknerówna Katarzyna ³¹⁸⁴	<i>Jadwiga</i>	Krescenty Wawrzyniec Brykner († 19 I 1698), aptekarz, obywatel krakowski Jadwiga Pawlikiewiczówna (ok. 1654 – 1730)	now. 24 IV 1689 prof. 24 IV 1690 † 22 IV 1725	31 I 1716 potwierdzenie zapisu czynszu rocznego 36 zł od kwoty 600 zł, (pierwotny zapis z 6 V 1690), który otrzymała od rodziców
291.	Mszanecka Marianna ³¹⁸⁵	<i>Agnieszka/ Franciszka</i> <i>3186</i>	Jan Mszanecki Anna Rogalińska	now. 23 X 1689 prof. 23 X 1690	24 X 1690 ojciec zapisał córce 100 zł corocznej pensji z dóbr Mokrzysz w woj. krakowskim, w pow. lelowskim, wypłacana

³¹⁸³ ABKr., rkps 221, s. 7, 84, 177; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁴ ABKr., rkps 221, s. 7-8, 84, 177; AKMKr., AOff Vol. 166, s. 668-669; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁵ ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 184; ANK, rkps Castr. Crac. 331, s. 1206-1207 (klasztor skwitował Mszaneckich), 1207-1208 (akt abrenuncjacji); rkps Castr. Crac.325, s. 2623-2631; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁶ W aktach grodzkich jej zakonne imię to Franciszka, ANK, rkps Castr. Crac. 325, s. 2626-2631; LZP, T. 2, s. 211.

				† 3 XII 1740	była w 2 ratach po 50 zł na święto Trzech Króli i na Narodzenie św. Jana Chrzciciela 22 III 1694 klasztor skwitował rodziców Mszaneckiej z kwoty 3000 zł posagu, Mszanecka podpisała akt abrenuncjacji 1723 – 1726 furtianka
292.	Dąbrowska Teresa ³¹⁸⁷	<i>Michaela</i>	Jan Dąbrowski († przed 1694) Anna z Brzezia	now. ok. 1694 † 1700, pochowana w kościele św. Agnieszki, zmarła jako profeska	3 II 1694 podpisała akt abrenuncjacji, klasztor skwitował Annę z Brzezia oraz Władysława, Zygmunta, Franciszka, Michała i Jakuba Dąbrowskich, od matki otrzymała zapis 500 zł z czynszem <i>a quolibet centum per septem florenos</i> płatny na św. Marcina
293.	Skociszowska Jadwiga ³¹⁸⁸	<i>Aniela</i>	Jan Skociszowski Anna Zegajanka	now. 12 V 1693 prof. 1694 † 9 V 1740	1717 – 1720 mistrzyni nowicjatu 1723 – 1726 mistrzyni nowicjatu 1729 – 1739 przełożona
294.	Słomieńska Ludmiła ³¹⁸⁹	<i>Marianna</i>	Szymon Słomieński Agnieszka Szonowska	now. 29 IX 1693 prof. 29 IX 1695	1732 dyskretka 1750 dyskretka

³¹⁸⁷ ABKr., rkps 221, s. 175; ANK, rkps Castr. Crac, 331, s. 530-532 (akt abrenuncjacji), 532-533 (klasztor skitował Dąbrowskich), 533-538 (zapis czynszu); LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁸ ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 183-184; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁸⁹ ABKr., rkps 213, s. 10; rkps 221, s. 8, 84, 191; LZP, T. 2, s. 211.

				† 21 I 1770	
295.	Wolska Teresa ³¹⁹⁰	<i>Ludgarda</i>	Stanisław Wolski Dorota Kobreńska	now. 29 IX 1693 prof. 29 IX 1695 † 1 II 1749	1720 – 1723 furtianka 1726 – 1729 furtianka 1743 dyskretka
296.	Przyłęcka Agnieszka ³¹⁹¹	<i>Marcjanna</i>	Abraham Przyłęcki Magdalena Awedykówna	now. 23 I 1695 prof. 23 I 1696 † 13 X 1734	1718 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów
297.	Kleczeńska Teresa ³¹⁹²	<i>Urszula</i>	Andrzej Kleczeński h. Strzemię Katarzyna Gawrońska h. Rawa	now. VI 1696 prof. 22 III 1699 † 29 V 1734	1717 – 1720, 1723 – 1726 furtianka
298.	Czerna Marianna ³¹⁹³	<i>Anna</i>	Michał Czerny h. Nowina, kasztelan sądecki, oświęcimski	now. 24 III 1697 prof. 22 XII 1698 † 8 IX 1729	1720 – 1723 zakrystianka 1723 – 1726 przełożona 1727 dyskretka

³¹⁹⁰ ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 185; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁹¹ ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 181; ASK, rkps. 129, s. 96; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁹² ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 180; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 112-113; LZP, T. 2, s. 211.

³¹⁹³ ABKr., rkps 221, s. 8, 84, 179; ASK, rkps 129, s. 107; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 248-251; LZP, T. 2, s. 212.

			Katarzyna Olszamowska		1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów
299.	Borowska Dorota ³¹⁹⁴	<i>Joanna</i>	Jan Borowski	now. 23 II 1698 prof. 23 II 1699 † 26 II 1728	1720 – 1723 szafarka 1726 – 1729 furtianka/portulanka
300.	Spaczkówna/ Szpaczkówna Anna ³¹⁹⁵	<i>Prudencja</i>	Jan Spaczek Agnieszka Kamińska	now. 29 VIII 1701 ³¹⁹⁶ prof. 1703 [„dla ucieczki przed Szwedami”] † 31 X 1738	1723 – 1726 kanaparka 1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów
301.	Grotówna Anna ³¹⁹⁷	<i>Wiktoria</i>	Florian Grot h. Rawicz ³¹⁹⁸ Teresa Gizianka	* 1672 now. 8 VII 1705 prof. 8 VI 1706	2 VI 1706 zapis posagu 1000 zł na Więckowicach z czynszem 70 zł od Aleksandra Grota, podpisała akt abrenuncjacji 1728 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów

³¹⁹⁴ ABKr., rkps 221, s. 8, 85, 178-179; LZP, T. 2, s. 212.

³¹⁹⁵ ABKr., rkps 221, s. 8, 85, 185; ASk, rkps129, s. 107; LZP, T. 2, s. 212.

³¹⁹⁶ M. Borkowska podaje, iż rozpoczęła nowicjat w 1702 r., lecz wydaje się, że to błąd odczytu, LZP, T 2, s. 212.

³¹⁹⁷ ABKr., rkps 213, s. 10; rkps 219, s. 207-209; rkps 221, s. 8, 85, 192; ASk, rkps129, s. 104; ANK, rkps Castr. Crac. 346, s. 960-967, 1011-1013; LZP, T. 2, s. 212.

³¹⁹⁸ LZP, T. 2, s. 212 (błędne imię ojca Tomasz).

				† 26 I 1774	1717 – 1720 kanaparka 1744 -1747 wikaria 1750 dyskretka
302.	Jagniątkowska Justyna ³¹⁹⁹	<i>Teresa</i>	Franciszek Jagniątkowski h. Lubicz, sędzia oświęcimski, stolnik sandomierski, kasztelan czchowski, Zofia Zebrzydowska, starościanka rogozińska	now. 20 VI 1706 prof. 2 VII 1709 [„dla ucieczki przed Szwedami”] † 25 XII 1761	1723 -1732 zakrystianka 1738 -1741 wikaria 1750 dyskretka
303.	Jagniątkowska Franciszka ³²⁰⁰	<i>Ludwika</i>	Franciszek Jagniątkowski h. Lubicz, sędzia oświęcimski, stolnik sandomierski, kasztelan czchowski, Zofia Zebrzydowska	now. 8 II 1711 prof. 8 X 1713 † 11 I 1770	1720 – 1723 szafarka 1729 – 1732 furtianka 1732 – 1735 zakrystianka 1741 – 1744 zakrystianka 1747 – 1750 zakrystianka

³¹⁹⁹ ABKr., rkps 213, s. 10; rkps 221, s. 8, 85, 188; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰⁰ ABKr., rkps 213, s. 10; rkps 221, s. 85, 190; LZP, T. 2, s. 212.

					1750 dyskretka
304.	Dębińska Salomea ³²⁰¹	<i>Katarzyna</i>	Albrycht Dębiński h. Rawicz († 1720), chorąży zatorski Krystyna Czerna, starościanka tarnawska	now. 22 V 1714 prof. 26 V 1715 † 2 II 1730	-
305.	Strusówna Anna ³²⁰²	<i>Helena</i>	Andrzej Strus h. Korczak († 15 VI 1723), starosta będziniński, kasztelan biecki Magdalena Szczepanowska († 19 VI 1719)	* ok. 1697 now. 15 VII 1714 prof. 21 VII 1715 † 21 XII 1749	23 VII 1715 podpisała akt abrenuncjacji, w zamian otrzymała coroczną pensję 105 zł płatną na św. Jakuba 1728 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1744 – 1747 przełożona
306.	Łodzińska Anna ³²⁰³	<i>Salomea</i>	Jan Łodziński h. Radwan z Chorągwicy († przed 1720)	* ok. 1695 now. 2 VI 1715	5 XI 1720 podpisała akt abrenuncjacji, zrzekła się praw do majątku na rzecz matki i braci Marcina i Antoniego; Marcin zapisał jej 70 zł

³²⁰¹ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 180; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰² ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 185; ANK, rkps Castr. Crac. 355, s. 1717- 1721; ASk, rkps 129, s. 96; APR, Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 540, 542; *Urządnicy województwa krakowskiego...*, s. 260; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰³ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 190; ASk, rkps129, s. 104; ANK, rkps Castr. Crac. 359, s. 1503-1510; LZP, T. 2, s. 212.

			Anna Reklowska	prof. 5 VIII 1716 † 8 IX 1769	dożywotnio, wypłacane co roku na święto Trzech Króli 1728 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1720 – 1723 kanaparka 1735 – 1738 furtianka 1738 – 1741 przełożona 1743 dyskretka 1747 – 1750 przełożona 1753 – 1756 przełożona 1756 – 1759 wikaria 1759 – 1765 przełożona
307.	Jagniątkowska Anastazja ³²⁰⁴	<i>Krystyna</i>	Franciszek Jagniątkowski h. Lubicz, sędzia oświęcimski, stolnik sandomierski, stolnik sandomierski, kasztelan czchowski,	now. 14 VII 1715 prof. 10 VIII 1717 † 30 III 1764	-

³²⁰⁴ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 189; LZP, T. 2, s. 212.

			Zofia Zebrzydowska		
308.	Lisowska Jadwiga ³²⁰⁵	<i>Róża</i>	Aleksander Lisowski Anna Tudorowska	now. 1 IX 1715 prof. 6 IX 1716 † 30 X 1760	1735 – 1738 mistrzyni nowicjatu 1747 – 1756 wikaria 1749, 1756, 1757 dyskretka 27 IX 1759 wybrana mistrzynią
309.	Mszanecka Agnieszka ³²⁰⁶	<i>Modestia</i>	Adam Mszanecki Marianna Tarnawska	now. 6 X 1715 prof. 10 XI 1717 † 16 II 1761	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów
310.	Gostkowska Anna ³²⁰⁷	<i>Elżbieta</i>	Antoni Gostkowski h. Gozdawa Elżbieta Kołówna	now. 26 I 1716 prof. 18 V 1717 † 17 IX 1727	1726 – 1729 szafarka

³²⁰⁵ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 187, 257, 265, 261-263; ANK, rkps. Castr. Crac. 389, s. 1745, 1747; Castr. Crac. 396, s. 396, s. 1631; AKMKr., rkps AOff Vol. 189, k. 240v.; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰⁶ ABKr., rkps 221, s. 9, 86, 188; ASK, rkps129, s. 107; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰⁷ ABKr., rkps 221, s. 9, 85, 178; LZP, T. 2, s. 212.

311.	Marcinkowska Zofia ³²⁰⁸	<i>Izabela</i>	Antoni Marcinkowski h. Gryf, wojski sądecki († przed 1718) Teresa Gumieniecka	* ok. 1700 now. 16 VIII 1716 prof. 24 II 1718 † 3 III 1775	26 II 1718 podpisała akt abrenuncjacji, jej ojciec już wówczas nie żył, matka Teresa była żoną Antoniego Paszyca, starosty <i>horodcensi</i> , otrzymała 70 zł pensji płatnej na święto Trzech Króli 1726 – 1729 kanaparka
312.	Pawełeczka Małgorzata ³²⁰⁹	<i>Magdalena</i>	Jan Pawełeczki/ Pawełeczki Regina	now. 23 VIII 1716 prof. 6 XII 1717 † 22 X 1775	1723 – 1726 szafarka 1729 – 1732 szafarka 1732 – 1735 przełożona 1735 – 1738 furtianka 1738 – 1741 zakrystianka 1744 – 1747 furtianka 1747 – 1750 mistrzyni panien świeckich 1750 dyskretka 1756 – 1759 przełożona 1759 – 1762 wikaria

³²⁰⁸ ABKr., rkps 221, s. 10, 86, 193; ANK, rkps. Castr. Crac 357, s. 681-688; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 345-346; LZP, T. 2, s. 212.

³²⁰⁹ ABKr., rkps 213, s. 10; rkps 221, s. 86, 193; LZP, T. 2, s. 213.

313.	Nielepcówna Agnieszka ³²¹⁰	<i>Klara</i>	Stanisław Nielepiec h. Prus Eleonora Rusocka	now. 13 VII 1717 prof. 12 XI 1719 † 6 X 1778	1732 – 1735 szafarka
314.	Morsztynówna Konstancja ³²¹¹	<i>Bronisława</i>	Andrzej Morsztyn Anna Godebska	now. 24 IV 1718 prof. 7 IV 1720 † 16 IX 1782	1738 -1744 furtianka 1765 -1768 przełożona 1777 dyskretka
315.	Sułtowska /Sułkowska Agnieszka ³²¹²	<i>Felicjana</i>	Franciszek Sułtowski, fruktacz JKM Elżbieta Maciałkiewiczówna/ Brożyńska	now. 18 VI 1719 prof. 20 VII 1721 † 21 III 1768	21 VII 1721 podpisała akt abrenuncjacji 1744 -1747 mistrzyni nowicjatu 1750 -1753 mistrzyni nowicjatu
316.	Śmigielska Agnieszka ³²¹³	<i>Aleksandra</i>	Kazimierz Śmigielski Anna Rudkowska (<i>de Rutki</i>)	* 1697 now. 22 X 1719 (22 l.)	5 XI 1720 podpisała akt abrenuncjacji

³²¹⁰ ABKr., rkps 221, s. 10, 86, 194; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹¹ ABKr., rkps 221, s. 10, 86, 195; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹² ABKr., rkps 221, s. 10, 86, 189; ANK, rkps Castr. Crac. 360, s. 1582 -1584; ASk, rkps129, s. 107; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹³ ABKr., rkps 219, s. 309-318; rkps 221, s. 10, 86, 186; ANK, rkps Castr. Crac. 359, s. 1510 -1515; sygn. 29/496/42, s. 3-5; LZP, T. 2, s. 213.

				prof. 7 XI 1720 † 13 V 1752	5 XI 1720 zapis czynszu ulokowanego na dobrach Tomice, kwotę 500 zł darował jej ojciec Kazimierz Śmigielski, 1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1729 -1732 kanaparka
317.	Krzeszowna Agnieszka ³²¹⁴	<i>Kazimiera</i>	Marcin Krzesz Rozalia Grotówna	* 1705 now. 5 IX 1723 prof. 16 XII 1725 † 13 V 1760	1744 – 1747 zakrystianka 1747 – 1753 furtianka 1753 – 1759 mistrzyni panien świeckich
318.	Mszanecka Rozalia ³²¹⁵	<i>Domicela</i>	Dominik Mszanecki Jadwiga Borowska, z krakowskiego województwa	now. 8 IV 1724 prof. 14 X 1725 † 17 VIII 1778	1732 -1735 kanaparka 1741-1744 furtianka
319.	Orlińska Jadwiga ³²¹⁶	<i>Pacjencja</i>	Wojciech Orliński,	* 1707 now. 21 V 1725	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1735 – 1738 kanaparka

³²¹⁴ ABKr., rkps 221, s. 10, 87, 187; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹⁵ ABKr., rkps 221, s. 11, 87, 194; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 492; *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 11. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1914, s. 336; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹⁶ ABKr., rkps 129, s. 151; rkps 221, s. 11, 87, 197; ASk, rkps129, s. 107; LZP, T. 2, s. 213.

			Marianna Fabiankowska	prof. 18 VIII 1726 † 21 XII 1788	1738 – 1741 szafarka
320.	Węgrzynowiczówna Magdalena ³²¹⁷	<i>Józefa</i>	Jan Węgrzynowicz Magdalena Nioska ³²¹⁸	* ok. 1693 now. 11 VIII 1726 prof. 10 X 1729 † 30 VII 1773	1735 – 1738 szafarka 1741 – 1744 podzakrystianka 1750 – 1768 zakrystianka
321.	Krzyżańska Franciszka ³²¹⁹	<i>Hiacynta</i>	Wojciech Krzyżański, regent prawa duchownego, Teresa Słowakowiczówna	now. 9 I 1727 † 13 IV 1727	
322.	Kleczeńska Anna ³²²⁰	<i>Brygida</i>	Krzysztof Kleczeński h. Strzemię Helena Chomentowska,	now. 16 VII 1730 prof. 15 1733 † 20 X 1759	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1750 -1753 mistrzyni panien świeckich

³²¹⁷ ABKr., rkps 221, s. 11, 87, 192; LZP, T. 2, s. 213.

³²¹⁸ M. Borkowska podaje nazwisko Wysocka, lecz wydaje się, że to błąd odczytu, LZP, T 2, s. 213.

³²¹⁹ ABKr., rkps 221, s. 11, 177; LZP, T. 2, s. 213.

³²²⁰ ABKr., rkps 221, s. 11, 87, 187; ASk, rkps129, s. 107; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 10, s. 112-113; LZP, T. 2, s. 213.

			kasztelanka czchowska		
323.	Gostkowska Barbara ³²²¹	<i>Franciszka</i>	Jakub Gostkowski h. Gozdawa z Witoszowa, stolnik żytomierski Kunegunda Podoska († przed 1732)	now. 14 V 1731 prof. 19 X 1732 † 25 I 1763	20 X 1732 podpisała akt abrenuncjacji, ojciec zapisał jej 3000 zł posagu (na podstawie umowy zawartej 20 IV 1731) 1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1738 – 1741 kanaparka 1747 – 1750 szafarka 1753 -1756 furtianka
324.	Męcińska Anna ³²²²	<i>Zofia</i>	Stefan Męciński z Kurozwęk h. Poraj Helena Chłopicka	now. 6 I 1732 prof. 6 I 1735 † 9 VIII 1775	30 VIII 1731 zapis 2000 zł posagu na Domanowicach od stryja Wojciecha Męcińskiego, starosty ostrzeszowskiego 1774 -1777 furtianka
325.	Czerna Marianna ³²²³	<i>Anna</i>	Józef h. Nowina Czerny z Witowic, generał-adiutant	* ok. 1714	23 VII 1734 zapis 3000 zł posagu na Andrychowcie od Franciszka Czernego

³²²¹ ABKr., rkps 221, s. 11, 87, 188; ANK, rkps. Castr. Crac 373, s. 1806-1807; ASk, rkps129, s. 107; A. Boniecki, *Herbarz polski*. T. 6, s. 339-340; LZP, T. 2, s. 213.

³²²² ABKr., rkps 221, s. 12, 88, 193; ABKr., rkps 220, s. 117-119; ANK, rkps. Castr. Crac , 372, s. 1953-1956; LZP, T. 2, s. 213.

³²²³ ABKr., rkps 129, s. 157-158; rkps 220, s. 131-139; rkps 221, s. 12, 87, 197; ANK, rkps. Castr. Crac. 375, s. 681-684; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 3, s. 248-251; LZP, T. 2, s. 213.

			królewski († przed 1734) Barbara Krasieńska († przed 1734)	now. 25 I 1733 (19 l.) prof. 7 X 1734 † 29 I 1797 (83 l.)	29 XI 1734 podpisała akt abrenuncjacji 1753 – 1759 mistrzyni nowicjatu 1759 – 1762 mistrzyni panien świeckich 1762 – 1788 wikaria 1768 -1771 zakrystianka
326.	Krokowska Katarzyna Balbina/Balwina ³²²⁴	<i>Joanna</i>	Jan Krokowski Marianna Czarkówna/Czarnków na	* ok. 1712 now. 17 IX 1733 prof. 21 X 1734 † 14 XII 1787 (75 l.)	8 XI 1734 podpisała akt abrenuncjacji 1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1741-1747 refektarka
327.	Przytkowska Franciszka ³²²⁵	<i>Kunegunda</i>	Katarzyna Jarocka	* ok. 1714 now. 3 VII 1734 prof. 19 III 1739 † 19 X 1801	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1741-1744 szafarka 1750-1768 furtianka 1768 – 1771 przełożona

³²²⁴ ABKr., rkps 221, s. 12, 87, 196; ANK, rkps. Castr. Crac. 375, s. 643-644; ASk, rkps129, s. 108; LZP, T. 2, s. 213.

³²²⁵ ABKr., rkps 129, s. 161; rkps 221, s. 12, 88, 199; ASk, rkps129, s. 107; LZP, T. 2, s. 214.

					1771 – 1774 furtianka 1777 – 1783 przełożona 1786 – 1788 przełożona
328.	Kurdwanowska Jadwiga ³²²⁶	<i>Hiacynta</i>	Antoni Kurdwanowski h. Półkozic († przed 1737) Marianna Romerówna z Wierzbicy († przed 1737)	* ok. 1720 now. 28 I 1736 prof. 1 IX 1737 † 6 VIII 1751	2 IX 1737 podpisała akt abrenuncjacji, otrzymała zapis 1000 zł na dobrach Jeżów z czynszem 70 zł, płatnym na św. Bartłomieja Apostoła, od wuja Andrzeja z Wierzbicy Remera 1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1741 – 1744 kanaparka 1744 – 1747 podzakrystianka
329.	Widzowska Aniela ³²²⁷	<i>Jadwiga</i>	Michał Widzowski Marianna Karwicka	* ok. 1721 now. 15 X 1736 prof. 15 X 1739 † 1 X 1785	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1762 – 1765 furtianka 1768 – 1774 furtianka 1777-1780 furtianka

³²²⁶ ABKr., rkps 221, s. 12, 88, 186; ANK, rkps. Castr. Crac. 377, s. 1581-1582 (akt abrenuncjacji); s. 1582-1587 (zapis czynszu); ASk, rkps129, s. 108; LZP, T. 2, s. 214.

³²²⁷ ABKr., rkps 221, s. 12, 88, 195; ASk, rkps129, s. 107-108; LZP, T. 2, s. 214.

330.	Slaska, Slawska [Śląska?] Marianna ³²²⁸	<i>Antonina</i>	Stefan Slaski Barbara Lisowska	now. 26 X 1736 prof. 6 VII 1738 † 27 XI 1739	1737 wpisana do Bractwa Aniołów Stróżów 1738 zapis posagu 1000 zł na dobrach Maciczyna
331.	Kurdwanowska Róża ³²²⁹	<i>Michalina</i>	Antoni h. Półkożic Kurdwanowski Marianna z Wierzbicy Romerówna/ Remerówna	* ok. 1723 now. 27 VII 1738 prof. 8 XI 1739 † 20 IX 1767	7 XI 1739 podpisała akt abrenuncjacji, otrzymała zapis 50 zł dożywotniej pensji od dziadka Andrzeja z Wierzbicy Remera, stolnika trembowelskiego, dziedzica Jelczy, płatny na św. Marcina 1741 wpisana do Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP 1744 – 1747 szafarka 1747 – 1753 kanaparka 1762 -1765 mistrzyni panien świeckich
332.	Majeronowska Anna ³²³⁰	<i>Aniela</i>	Maciej Majeronowski, <i>notarii proventuum Magnaе Procuratoris Cracoviensis</i>	* 1725 now. 28 V 1741 prof. 24 VI 1742	27 VI 1742 podpisała akt abrenuncjacji, otrzymała 2000 zł posagu 1753-1756 refektarka

³²²⁸ ABKr., rkps 221, s. 13, 88; ASk, rkps129, s. 107; APBK, rkps RGP-j-2, s. 43; LZP, T. 2, s. 214.

³²²⁹ ABKr., rkps 221, s. 13, 88, 189; ANK, rkps Castr. Crac. 379, s. 2022-2026, 2035-2038; APBK, rkps I-f-8, s. 31; LZP, T. 2, s. 214.

³²³⁰ ABKr., rkps 221, s. 13, 88, 189; ANK, rkps Castr. Crac. 382, s. 1623-1624; LZP, T. 2, s. 214.

			Katarzyna Węgrzynowicówna († przed 1742)	† 6 VII 1763	
333.	Wojnowska Jadwiga ³²³¹	<i>Agnieszka</i>	Piotr Wojnowski Anna Łodzińska	* ok. 1726 now. 20 VIII 1741 prof. 17 II 1743 † 7 VIII 1806	1747 – 1753 refektarka 1753 – 1756 podzakrystianka 1762 – 1765 mistrzyni nowicjatu 1765 – 1768 furtianka 1768 – 1771 wikaria 1771 – 1777 przełożona 1783 – 1786 przełożona
334.	Gostkowska Elżbieta ³²³²	<i>Gabriela</i>	Jakub Gostkowski h. Gozdawa z Witoszowa, stolnik żytomierski Kunegunda Podoska	* 1725 now. 28 II 1742 prof. 28 IV 1743 † 18 IV 1771	1753 – 1756 szafarka

³²³¹ ABKr., rkps 221, s. 13, 88, 200; LZP, T. 2, s. 214.

³²³² ABKr., rkps 221, s. 13, 89, 191; LZP, T. 2, s. 214.

335.	Dukiewiczówna/D utkiewiczówna Gabriela/Jadwiga ³²³³	<i>Marcjanna</i>	Michał Dukiewicz († przed 1749) Helena Błońska ³²³⁴	* 1732 now. 13 IX 1744 prof. 24 VI 1749 † 14 XI 1799	1749 przed profesją podpisała akt abrenuncjacji 1753 – 1756 kanaparka 1756 -1759 refektarka 1783 dyskretka
336.	Gumieniecka Justyna ³²³⁵	<i>Antonina</i>	Józef h. Gryf Gumieniecki, chorąży parnawski Salomea Czerna	now. 22 VII 1749 prof. 28 VI 1750 † 1 IV 1768	1756 -1759 szafarka 1759-1765 kanaparka
337.	Szczepkowska Zofia ³²³⁶	<i>Serafina</i>	Antoni Szczepkowski, chorąży latyczowski Dorota Micińska	* 1730 now. 22 VII 1749 prof. 12 VII 1750 † 17 I 1798	1777 sekretarka

³²³³ ABKr., rkps 129, s. 160; rkps 221, s. 13, 89, 198-199, w akcie abrenuncjacji z 1749 r. jej chrzestne imię to Jadwiga; LZP, T. 2, s. 214.

³²³⁴ Helena Błońska po śmierci M. Dukiewicza żona Macieja Majeronowskiego, a w 1749 r. wymieniana jako żona Józefa Reklewskiego, ANK, rkps. Castr. Crac. 389, s. 1745-1754.

³²³⁵ ABKr., rkps 221, s. 14, 89, 190; K. Niesiecki, *Herbarz polski*. T. 4, s. 333; LZP, T. 2, s. 214.

³²³⁶ ABKr., rkps 129, s. 158; rkps 219, s. 271; rkps 221, s. 14, 89, 198; LZP, T. 2, s. 214.

338.	Dydyńska Antonina ³²³⁷	<i>Konstancja</i>	Stanisław h. Gozdawa Dydyński, podczaszy gostyński Marcjanna/ Emerencjanna Strońska	* 1734 now. 2 IX 1753 prof. 25 V 1755 † 26 VII 1824	6 V 1755 podpisała akt abrenucjacji, zrzekła się pretensji do majątku po rodzicach na rzecz rodzonego brata Ignacego Dydyńskiego, podstolego liwskiego, otrzymała 3200 zł posagu (na podstawie umowy zawartej 1 IX 1753) 1759 – 1762 refektarka 1765 – 1774 kanaparka 1774 – 1777 mistrzyni nowicjatu 1777 – 1780 kanaparka
339.	Łodzińska Anna ³²³⁸	<i>Tekla</i>	Marcin h. Radwan, chorąży chęciński Elżbieta Malczewska	* 1732 now. 31 VIII 1755 prof. 26 X 1756 † 4 XI 1805	1780 – 1788 zakrystianka
340.	Bartkowska Anna ³²³⁹	<i>Helena</i>	Michał Bartkowski h. Ostoja, stolnik trembowelski	* 1727 now. 28 IX 1755	1765 – 1768 mistrzyni panien świeckich 1768 – 1771 furtianka

³²³⁷ ABKr., rkps 129, 170; rkps 221, s. 14, 89; ANK, rkps. Castr. Crac 395, s. 940-942; LZP, T. 2, s. 214.

³²³⁸ ABKr., rkps 221, s. 14, 90; LZP, T. 2, s. 214.

³²³⁹ ABKr., rkps 221, s. 14, 90, 195; LZP, T. 2, s. 215.

			Katarzyna Malaczowska	prof. 31 X 1756 † 16 XI 1778	
341.	Gutowska ³²⁴⁰	<i>Agnieszka</i>		prof. 1755 † 23 VIII 1788	-
342.	Modelska Salomea ³²⁴¹	<i>Katarzyna</i>	Antoni Modelski Agnieszka Wątorska	* 1739 now. 10 IX 1758 prof. 11 IX 1759 † 23 V 1765	1760 wpisana do Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP 1762 -1765 refektarka
343.	Laskowska Regina ³²⁴²	<i>Kazimiera</i>	Jan Laskowski Jadwiga Marcinkowska	* ok. 1741 now. 23 X 1763 prof. ? XI 1764 † 1 I 1776	1768 – 1777 refektarka
344.	Bętkowska Marianna ³²⁴³	<i>Franciszka</i>	Józef Bętkowski	* ok. 1737 now. 18 VIII 1765	1771 – 1774 szafarka 1774 – 1777 kanaparka

³²⁴⁰ ABKr., rkps 129, s. 151; rkps 221, s. 3; LZP, T. 2, s. 215.

³²⁴¹ ABKr., rkps 221, s. 15, 90, 189; APBK, rkps I-f-8, s. 116; LZP, T. 2, s. 215.

³²⁴² ABKr., rkps 221, s. 15, 90, 194, LZP, T. 2, s. 215.

³²⁴³ ABKr., rkps 129, s. 166; rkps 221, s. 15, 91, 201; LZP, T. 2, s. 215.

			Agnieszka Kreczykówna	prof. 3 ? IX 1766 † 20 II 1813	1777 -1780 podzakrystianka 1780 – 1788 kanaparka
345.	Połaniecka Konstancja ³²⁴⁴	<i>Ludgarda</i>	Sebastian Połaniecki Katarzyna Wodzieńska	* 1749 now. 3 XI 1765 prof. 22 II 1767 † 12 XI 1816	1771 – 1774 podzakrystianka 1774 -1783 szafarka 1786 – 1788 szafarka
346.	Delichowska/ Delechowaska Salomea ³²⁴⁵	<i>Róża</i>	Walenty Delichowski, stolnik owrucki Zofia Żwanówna	* ok. 1750 now. 15 VI 1766 prof. 28 VI 1767 †25 VI 1799	1774 -1777 podzakrystianka 1777 -1780 podzakrystianka
347.	Kołędowiczówna Katarzyna ³²⁴⁶	<i>Teresa</i>	Wojciech Kołędowicz Agnieszka Pelikanówna	* 30 IV 1751 now. 14 IX 1774 prof. 13 IX 1778 † 4 XII 1821	1777 – 1780 refektarka 1780 -1783 podzakrystianka 1786 -1788 podzakrystianka

³²⁴⁴ ABKr., rkps 129, s. 167; rkps 221, s. 15, 91, 201; LZP, T. 2, s. 215.

³²⁴⁵ ABKr., rkps 129, s. 160; rkps 221, s. 15, 91; LZP, T. 2, s. 215.

³²⁴⁶ ABKr., rkps 221, s. 16, 91, 202; LZP, T. 2, s. 215.

348.	Ptaszyńska Anna ³²⁴⁷	<i>Marianna</i>	Feliks Ptaszyński Marianna Kubicka	* ok. 1754 now. 9 XI 1778 prof. 4 III 1780 † 12 V 1823	1780 -1783 podzakrystianka 1783 -1786 szafarka 1786 -1788 refektarka
------	------------------------------------	-----------------	---------------------------------------	---	--

Źródło: opracowanie własne

³²⁴⁷ ABKr., rkps 129, s. 170; rkps 221, s. 16, 91; LZP, T. 2, s. 215.

Aneks 2 Czynsze zapisane na dobrach ziemskich

L. p.	Data	Wierzyciel, ofiarodawca	Na czym	Kapitał	Czynsz roczny	Kiedy płatny
1.	24 VI 1465 ³²⁴⁸	Hincza z Rogowa	na żupach solnych wielickich i bocheńskich	1,5 grzywny i ³ wiardunki	10 grzywien	św. Marcin
2.	12 III 1474 ³²⁴⁹	Kazimierz Jagiellończyk	na żupach solnych wielickich i bocheńskich	870 zł węg. ³²⁵⁰	16 grzywien rocznie ³²⁵¹	na każde suche dni po 4 grzywny
3.	15 IX 1475 ³²⁵²	przetapiacze złota i srebra		500 fl.	11 grzywien	
4.	9 VI 1483 ³²⁵³	rajcy krakowscy	waga większa miejska	300 fl. węg. ³²⁵⁴	8 grzywien	na każde suche dni po 2 grzywny

³²⁴⁸ ABKr. rkps 209, s. 6; *Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa*, s. 604-606; nr 461.

³²⁴⁹ ABKr., rkps 209, s. 7; MRPS, T. 1, nr 1252, s. 64; *Lustracja województwa krakowskiego 1564*, cz. 2. Wyd. M. Małecki. Warszawa 1964, s. 109; *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Alexandra hr. Stadnickiego*. T. 3. Lwów 1872, s. 193-195, nr CX.

³²⁵⁰ Kwotę, zostawioną przez Hinczę egzekutorom testamentu: ks. Jakubowi z Lisowa, Stanisławowi z Zawady, Stanisławowi z Sadku, Stanisławowi z Brzezin, doktorom, mistrzowi Janowi z Oświęcimia bakałarzowi teologii kanonikom św. Floriana i ks. Wojciechowi z Brzeźnicy altarzyście u Panny Maryi, z przeznaczeniem na zakup czynszu „pannom od św. Agnieszki”, pożyczyl Kazimierz Jagiellończyk „na potrzebę Koronną”, ABKr., rkps 209, s. 6-7.

³²⁵¹ Pro monasterio Sanctae Agnetis sororum sancti Bernardini in sustentacionem illarum largiendo, pro anime sue salute deposuerit.

³²⁵² *Kodeks Dyplomatyczny Miasta Krakowa*, s. 699-700, nr 588, czynsz wykupiony w 1515 r.

³²⁵³ ABKr., rkps 209, s. 51; *Kodeks Dyplomatyczny Miasta Krakowa*, s. 704, nr 597; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 11, s. 13; ANK, sygn. K 886, s. 109.

³²⁵⁴ Kwotę darowała Marina, księżna litewska, zakonnica.

5.	15 IX 1486 3255	Hieronim i Piotr Grot			20 fl. ³²⁵⁶	25 XII
6.	15 II 1487 3257	Spytek h. Leliwa Melsztyński	Ołpiny, Olszyny		30 grzywien	-
7.	18 III 1489 3258	Piotr Szafraniec, starosta radomski, miecznik krakowski ³²⁵⁹	żupa bocheńska	50 grzywien ³²⁶⁰	3 części parobkó w w górach bocheńs kich: 2 części za 50 grzywien a trzecia „część w Imię Boże”	-
8.	27 X 1490 3261	Jakub Sieklucki, tenutariusz pilzneński	Siekluka [Sieklówka], Sowina, w pow. pilzneńskim	300 fl. węgierski ch	10 grzywien	-
9.	7 X 1493 3262	Mikołaj Sencygniows ki h. Jelita, burgrabia	Opatkowice	500 zł czerwony ch	13 grzywien (20 zł 24 gr)	św. Marcin

³²⁵⁵ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 339r.

³²⁵⁶ Czynsz zapisany dla sióstr Grotówien, córek Andrzeja, wojewody rawskiego z Nowego Miasta, każdej z zakonnic miało przypaść dożywotnio po 10 fl.

³²⁵⁷ AKMKr., rkps AEp Vol. 3, k. 365 v-357r.

³²⁵⁸ ABKr., rkps 209, s. 7, zapis potwierdził król Zygmunt I w 1515 r.

³²⁵⁹ J. Sperka, *Szafraniec Piotr młodszy z Pieskowej Skały h. Starykoń (zm. 1508). Starosta radomski, miecznik krakowski, kasztelan wiślicki*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 46. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa- Kraków 2009/2010, s. 464- 468.

³²⁶⁰ Sześć dział „podkomorskich” w żupie bocheńskiej (wykazanych w opisie żup krakowskich z 1518 r. jako własność klasztoru św. Agnieszki) zostało zakupionych z funduszy własnych bernardynek, J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach...*, s. 169.

³²⁶¹ Dnia 13 VIII 1489 r. król zezwolił na zapis czynszu, MRPS, T. 1, nr 2034, s. 106; 19 X 1538 r. Jakub Filipowski, burgrabia krakowski, dziedzic Siekluki i Sowiny zostaje zwolniony z wypłaty czynszu, MRPS, T. 4, cz. 3, nr 19395, s. 103.

³²⁶² Zapis umieszczony także w „księgach oficjalnych krakow[skich] Anno 1493 w poniedziałek 11 dnia lutego”, ABKr., rkps 209, s. 11; 8 XI 1492 r. król zezwolił Mikołajowi Sencygniowskiemu zapisać czynsz roczny na wsi swojej dziedzicznej Opatkowice klasztorowi św. Agnieszki, MRPS, T. 2, nr 40, s. 3; AKMKr., rkps AOff 15, s. 9-10 (11 II 1493).

		krakowski z żoną				
10.	15 I 1515 3263	Stefan z Powidza, psalterzysta krakowski	Chorażyce, Rędzina, Kępa	200 zł	8 zł 28 gr (5,5 grzywny 4 gr) ³²⁶⁴	św. Marcin
11.	12 V 1516 3265	król Zygmunt I	żupy wielickie i bocheńskie	437,5 grzywny 3266	półosiem -nasty [17,5] grzywny	na każde suche dni po 4 grzywny 18 gr
12.	1519 3267	Jan z Pilczy, starosta lubelski	połowa miasta Pilcza z wsiami m.in. Dobłą	1000 fl. ³²⁶⁸	25 grzywien	-
13.	12 V 1513 3269	Jan Włodek, burgrabia, podstarości krakowski	Sieradzice, Ciborowice, Łękawa Dolna, Misiowa	700 zł ³²⁷⁰	35 zł	17,5 zł na św. Jan, 17,5 na św. Marcina
14.	13 IV 1523 3271	Stanisław Mielecki, kasztelan zawichojski	połowa wsi Wojśław w ziemi sandomierskiej	100 fl. ³²⁷²	5 fl.	-

³²⁶³ ABKr., rkps 209, s. 13.

³²⁶⁴ Zobowiązał panny, aby w rocznicę śmierci „śpiewały Wigilie całe z wieczora a Ms[z]ą *Requiem* nazajutrz za duszę jego przyjaciół i powinowatych jego zmarłych”.

³²⁶⁵ ABKr., rkps 209, s. 7; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 10890, s. 139; *Opis żup krakowskich z roku 1518*. Wyd. A. Keckowa, A. Wolff. „Kwartanik Historii Kultury Materialnej” R. 9: 1961, nr 3: *Zeszyt dodatkowy*, s. 517.

³²⁶⁶ Kwotę na czynsz dały bernardynki.

³²⁶⁷ MRPS, T. 4, cz. 2, nr 12293, s. 212; Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Dobra*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 3: *Ciecierzyn – Dubie*. Opr. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora. Wrocław 1985, s. 574.

³²⁶⁸ Zapis dla Zofii *Reginy* Tarnowskiej (*Sophiae alias Reginae de Tarnow, religiosae virgini*).

³²⁶⁹ ABKr., rkps 209, s. 11; 14 IX 1523 r. Zygmunt Stary zezwolił Wisławowi Włódkowi zapisać klasztorowi św. Agnieszki roczny czynsz 35 fl. na wspomnianych wsiach za 700 fl., które kiedyś pożyczył od klasztoru jego brat Jan. MRPS, T. 4, cz. 1, nr 4368, s. 253; F. Sikora, *Ciborowice*. W: *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 2. Opr. Z. Leszczyńska-Skrętowa [i inn.]. Wrocław 1985 s. 393-395.

³²⁷⁰ Piotr Salomon darował 500 zł za swoją wnuczką Jadwigą *Bogumilą*, zakonnice dołożyły 200 zł.

³²⁷¹ MRPS, T. 4, cz. 1, nr 4211, s. 243, król zezwala na zapis czynszu.

³²⁷² Kwota zapisana dla Zofii Latoszyńskiej.

15.	10 X 1523 ³²⁷³	Stanisław ze Sprawy kasztelan żarnowski i starosta opoczyński	Rząska w woj. krakowskim	400 zł ³²⁷⁴	20 zł	I rata 10 zł na św. Jan Chrzyciel, II rata 10 zł na Boże Narodzenie
16.	5 III 1524 ³²⁷⁵	Jan Tęczyński, kasztelan lubelski, Anna Tęczyńska Gabrielowa z Końskiej Woli	Morawica, Wola Morawicka w ziemi krakowskiej	400 fl.	20 fl.	
17.	19 VI 1532 ³²⁷⁶	Ignacy Jasiński z żoną Małgorzatą	Lścin, Jasiona, Rakówek, Jemielnica w pow. ksiąskim	400 zł ³²⁷⁷	12 grzywien (19 zł 6 gr) ³²⁷⁸	6 grzywien na św. Jana Chrz., 6 grzywien na Boże Narodzenie
18.	9 III 1537 ³²⁷⁹	Jan z Tarnowa, kasztelan krakowski	Prokocim	600 fl.	29 fl.	I rata 14,5 fl. na św. Michała, II rata 14,5 fl. na Wielkanoc

³²⁷³ ABKr., rkps 209, s. 12; rkps 214, s. 1-6; MRPS, T. 4, cz. 2, nr 13610, s. 281; ANK, Zbiór dokumentów pergaminowych, perg. 464.

³²⁷⁴ Z czynszu z Rząski zostali skwitowani w 1699 r. Jan i Franciszek Gąsiorowscy oraz Wojciech Zayffret, ANK, rkps Castr. Crac. 338, s. 433-436.

³²⁷⁵ AKMKr., rkps AOff Vol. 44, s. 842-845, zgodę na zapis czynszu król wydał 27.02 1524 r., MRPS, T. 4, cz. 2, nr 4439, s. 258.

³²⁷⁶ ABKr., rkps 209, s. 10, 21 X 1518 Zygmunt I dozwolił Ignacemu Jasińskiemu zapisać na dobrach swych czynsz doroczny za 600 zł do któregokolwiek kościoła; ABKr., rkps 214, s. 57-64; AKMKr., rkps AEp Vol. 13, k. 110-112v; rkps AOff Vol. 180, s. 368-369, 829-831.

³²⁷⁷ Suma 400 zł pochodziła z zapisu testamentowego Łukasza Noskowskiego, brata przełożonej Doroty *Perpetui* Noskowskiej.

³²⁷⁸ Siostry zobowiązały się na każde suche dni śpiewać Wigilie zupełne i *Requiem*.

³²⁷⁹ AKMKr., rkps AOff Vol. 62, k. 94-95v.

19.	24 IV 1534 3280	Jakub Więclawski z żoną	Kowary, Więclawice	300 zł	12 zł	św. Stanisław [27 IX]
20.	10 I 1536 3281	Wawrzyniec Myszkowski, kasztelan sądecki		200 zł ³²⁸²	8 zł	Trzech Króli
21.	20 VI 1545 3283	Jan proboszcz krakowski Stanisław, Florian Przerębscy, bracia	Kamieńsko miasteczko i wsie	1000 zł ³²⁸⁴	40 zł	I rata 20 zł na Boże Narodzenie , II rata 20 zł na Świątki
22.	10 I 1536 3285	Wawrzyniec Myszkowski z Mirowa		200 fl. ³²⁸⁶	8 fl.	Trzech Króli
23.	10 VII 1550 3287	Mikołaj Kątski	Kąty, Kambornia	100 zł ³²⁸⁸	4 zł	św. Michał
24.	1 X 1565 3289	Mikołaj Kątski	Porąbka ³²⁹⁰	100 zł	4 zł	św. Michał
25.	9 I 1570 3291	Jan Strzeżowski	Cudecz, miasteczko, w ziemi sandomierskiej , w pow.	600 zł	29 zł	I rata: półpiętnast a [14, 5 zł] na Wielkanoc, II rata 14, 5

³²⁸⁰ ABKr., rkps 209, s. 13; AKMKr., rkps AOff Vol. 48, s. 1044-1047.

³²⁸¹ AKMKr., rkps AAdm. Vol. 1, s. 131.

³²⁸² Kwota stanowiła posag *Katarzyny Myszkowskiej*.

³²⁸³ ABKr., rkps 209, s. 9.

³²⁸⁴ Czynsz zapisany *Potencji Ożarowskiej*, po jej śmierci miał przejść na klasztor, w zamian panny zobowiązały się wiecznymi czasami śpiewać albo czytać Wigilie zupełne i *Requiem* na każde suche dni.

³²⁸⁵ AKMKr., rkps A. Adm. Vol. 1, s. 131.

³²⁸⁶ Kwota zapisana dla *Katarzyny Myszkowskiej*.

³²⁸⁷ ABKr., rkps 209, s. 14.

³²⁸⁸ Kwotę tę darowały panna *Magdalena*, *Włoszka* i *Eustachia*, Moskiewka, które dała do klasztoru królowa Bona.

³²⁸⁹ ABKr., rkps 209, s. 14.

³²⁹⁰ Zapis przeniesiony z Kątów i Kamborni

³²⁹¹ ABKr., rkps 209, s. 12; ANK, rkps Terr. Crac. 43, s. 139-143.

			pilzneńskim 3292			zł na św. Michała
26.	12 I 1579 3293	Krzysztof Niewiarowski	Zembrzyce	500 zł ³²⁹⁴	25 zł	św. Marcin
27.	9 I 1584 3295	Jadwiga ze Żmigrodu Tarłowa, wdowa po Mikołaju, chorążym sandomierski m	Łąki w pow. pilzneńskim	500 zł ³²⁹⁶	50 zł	2 II
28.	2 VI 1586 3297	Mikołaj Firlej z Dąbrowicy kasztelan biecki (†1601) ³²⁹⁸	pół wsi Kęsowa w ziemi sandomierskiej w pow. wiślickim	200 zł ³²⁹⁹	12 zł	nazajutrz po św. Trójcy
29.	15 VI 1593 3300	Katarzyna Ostrorogowa z Mielca w Warszawie na sejmie zapisła ³³⁰¹	Zgórsko	-	50 zł	św. Marcin

³²⁹² Suma ta była 9 III 1537 r., zapisana przez Jana Tarnowskiego, kasztelana krakowskiego na jego wsi Prokocim, ABKr., rkps 209, s. 12.

³²⁹³ Tamże, s. 31; rkps 213, s. 1-4; AGAD, perg. 2954.

³²⁹⁴ Kwota zapisana za panną Ewą Ożarowską.

³²⁹⁵ ABKr., rkps 214, s. 101-106

³²⁹⁶ Kwota została spłacona w 1639 r. przez Wojciecha Romera, wojskiego sandomierskiego, dziedzica dóbr Łąki, Tamże, s. 109-112.

³²⁹⁷ ABKr., rkps 209, s. 15.

³²⁹⁸ K. Lepszy, *Firlej Mikołaj h. Lewart (zm. 1601)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 7. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1948 – 1958, s. 12 – 15.

³²⁹⁹ Kwotę tę darował Szczęsny Czerski, sędzia ziemski krakowski.

³³⁰⁰ ABKr., rkps 209, s. 16.

³³⁰¹ Poniżej znajduje się dopisek „znowu assecuratią uczyniła Jej M. P. Chodkiewiczowa hetmanowa W. X. Litewskiego w grodzie sędomirskim Roku Pańskieg[o] 1605 feria 6 an[te] Dominicam Misericordie” [22 IV].

30.	23 VI 1594 3302	Stanisław Ługowski	Korzkiw, Grębynice, Maszyce, Biały Kościół, Januszowice	1000 zł ³³⁰³	50zł	I rata: św. Jan Chrzyciel 25 zł, II rata: 25 zł na Boże Narodzenie
31.	12 IX 1598 3304	Kapituła krakowska	Kuchary	1000 zł ³³⁰⁵	10 zł	Świętki
32.	19 III 1599 3306	Jan Mikołaj Wolski, marszałek nadworny	Dwór Krzepickiego 3307	1000 zł ³³⁰⁸	50 zł	św. Marcin
33.	30 IX 1599 3309	Wojciech Oświęcim ³³¹⁰	Siedliska w ziemi sandomierskie, w pow. pilzneńskim	400 zł ³³¹¹	20 zł	Wielkanoc
34.	27 VII 1600 3312	Jan Porębski z Żegociny	Kosowa i Tłuczania	100 zł	5 zł	św. Jan Chrzyciel
35.	7 IX 1603 3313	Zygmunt z Mirowa Myszkowski,	Przyłęk i Mierzawa	-	400 zł	na każde suche dni po 100 zł

³³⁰² ABKr., rkps 209, s. 16.

³³⁰³ Kwotę tę darowali jako posag dla *Krystyny* Wilkowskiej jej bracia.

³³⁰⁴ ABKr., rkps 209, s. 25.

³³⁰⁵ Kwotę tę legował w testamencie ks. Stanisław Krasiński, archidiacon krakowski.

³³⁰⁶ ABKr., rkps 209, s. 17.

³³⁰⁷ Ogród i folwark położony za kościołem św. Mikołaja.

³³⁰⁸ Kwotę darowała *Potencjana* Cikowska.

³³⁰⁹ ABKr., rkps 209, s. 17; rkps 214, s. 113-120; ANK, rkps Castr. Crac 168, s. 413- 417; W. L. Antoniewicz, *Klasztor franciszkański w Krośnie*. Lwów 1910, s. 31; A. Bogusz, *Wieś Siedliska-Bogusz. Monografia zebrana z dokumentów i wspomnień rodzinnych z uwzględnieniem wypadków roku 1846 i życiorysu Jakóba Szeli*. W Krakowie 1903, s. 13, tu wspomniano, iż czynsz miał być płacony na św. Wojciecha.

³³¹⁰ „Konsens J. M. P. Jadwiga Oświęcimowa uczyniła w Pilźnie czyniąc dosyć obligatęj zapisowi *in Actis Crac.* uczynionemu Roku P. 1603 feria 2. post Dominicam Invocavit [17 II] i oddała go”

³³¹¹ Kwotę 400 zł oddała *Bogumila* Winiarska, rozwiązując czynsz.

³³¹² ABKr., rkps 209, s. 19; ANK, rkps Castr. Crac. 170, s. 557-561.

³³¹³ ABKr., rkps 209, s. 18; ANK, rkps Castr. Crac. 178, s. 900-905.

		marszałek koronny				
36.	30 IV 1604 3314	Mikołaj Zebrzydowski i wojewoda krakowski	na połowie wsi Zebrzydowice i na folwarku Nowy Dwór	10000 zł	500 zł	1 I
37.	22 IV 1605 3315	Zofia z Mielca Chodkiewicz owa hetmanowa W. Ks. Litewskiego	Zgórsko	1000 zł	50 zł	św. Marcin
38.	11 VII 1605 3316	Piotr Porębski ³³¹⁷	Kosowa i Thuczań w Księstwie Zatorskim	1000 zł ³³¹⁸	50 zł	św. Jan Chrzyciel
39.	25 X 1605 3319	Krzysztof Stojowski	Stojowice w pow. krakowskim	1000 zł	170 zł	na Wielkanoc I rata: 85 zł, II rata: 85 zł na św. Michał
40.	29 V 1607 3320	Paweł Czerny	Witowice	1000 zł	60 zł	Świątki
41.	27 VI 1608 3321	Jan Panek	Ochojno	300 zł ³³²²	15 zł	św. Marcin

³³¹⁴ ABKr., rkps 209, s. 18; rkps 214, s. 121-128; ANK, rkps Castr. Crac. 180, s. 1035-1040.

³³¹⁵ ABKr., rkps 209, s. 16; Z. Ossoliński, *Pamiętnik*. Edycja komputerowa, s. 134.

³³¹⁶ ABKr., rkps 209, s. 19; ANK, rkps Castr. Crac. 183, s. 947 -952.

³³¹⁷ Ojciec zakonny *Joanny* Porębskiej, ANK, rkps Castr. Crac. 289, s. 2616-2617.

³³¹⁸ „*Beata* Myszkowska dała 500 zł na ten wyderkauf, z którego oddała kapłanowi wiecznymi czasy 5 zł, który powinien 4 msze odprawiać, jedną za duszę Piotra Myszkowskiego wojewody rawskiego, drugą za matkę jej, a dwie za własną jej duszę”.

³³¹⁹ ABKr., rkps 209, s. 20; rkps 214, s. 129-206; ANK, rkps Castr. Crac. 183, s.1526-1530.

³³²⁰ ABKr., rkps 209, s. 20.

³³²¹ Tamże, s. 21; rkps 214, s. 209-224; ANK, rkps Castr. Crac. 187, s. 211-215.

³³²² Kwotę tę darowano za *Katarzyną* Justimontówną.

42.	a) 11 IX 1610 b) 19 II 1616 3323	Mikołaj Płaza kuchmistrz JKM	Mstyczów, Przedmoszcza ny w pow. ksiąskim	a) 5000 zł b) 1000 zł	a) 300 zł b) 60 zł	św. Małgorzata
43.	16 I 1612 3324	Jan Mstowski	Słownica w pow. sądeckim ³³²⁵	2500 zł	150 zł	Wielkanoc
44.	7 VIII 1612 3326	Piotr Porębski	Nowy Dwór i Poręba Owsianka w księstwie zatorskim	1300 zł	78 zł	św. Jan Chrzyciel
45.	29 VIII 1613 3327	Jan Łukowski, pisarz ziemski województwa krakowskieg o z żoną	Wierzbica w pow. proszowskim	1000 zł	60 zł	św. Michał
46.	10 IV 1614 3328	Andrzej Samuel Dębiński podstoli krakowski z żoną	Łuczyce	3000 zł	200 zł	św. Wojciech
47.	6 VII 1617 3329	Stanisław Lachowski	Podlesie w pow. lelowskim	1100 zł ³³³⁰	66 zł	św. Małgorzata

³³²³ ABKr., rkps 209, s. 21; rkps 207, s. 370; rkps 214, s. 229-233, 237-241; ANK, rkps Castr. Crac. Rel. 36, s. 1558-1563.

³³²⁴ ABKr., rkps 209, s. 22; rkps 214, s. 281-286.

³³²⁵ Suma przeniesiona ze Słupowa pana Krzysztofa Postękałskiego.

³³²⁶ ABKr., rkps 209, s. 22; rkps 214, s. 293-297.

³³²⁷ ABKr., rkps 209, s. 23.

³³²⁸ Tamże.

³³²⁹ Tamże, s. 24; rkps 216: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1617-1785, s. 3-17.

³³³⁰ Kwota 1000 zł stanowiła posag *Klary* Rogólskiej, 100 zł dołożyła panna *Zuzanna* Szczucka.

48.	23 V 1618 3331	Dorota Rogozińska, podstarościna krakowska	Śliwniki w pow. łączyckim	1000 zł	60 zł	św. Jan Chrzyciel
49.	7 VI 1618 3332	Mikołaj Siemianowski	Brzyczyna Górna, części w Gaju	1000 zł	60 zł	Św. Trójca
50.	29 VIII 1618 3333	Krzysztof Postękowski	Słupów w woj. krakowskim	1300 zł ³³³⁴	70 zł	św. Michał
51.	7 IX 1619 3335	Samuel Dębiński z żoną	Palecznica ³³³⁶	3100 zł; 700 zł	186 zł; 42 zł	św. Michał
52.	6 IX 1619 3337	Zygmunt Franciszek Kotkowski, syn Mikołaja, podczaszego sieradzkiego	Gołyszyn w pow. krakowskim	1000 zł	60 zł	św. Michał
53.	4 VI 1619 3338	Zygmunt Świerczoński	Sosnka [obecnie Sanka]	1000 zł	60 zł	św. Marcin
54.	1 VII 1619 3339	Samuel Lanckoroński, kasztelan wiślicki	Klemenczyce w pow. ksiąskim	1500 zł	90 zł	Boże Ciało
55.	6 IX 1619 3340	Zygmunt Franciszek Kotkowski	Gołyszyn	1000 zł	60 zł	św. Michał

³³³¹ ABKr., rkps 209, s. 24; rkps 216, s. 55-58.

³³³² ABKr., rkps 209, s. 25.

³³³³ Tamże, s. 24.

³³³⁴ 500 zł na ten czynsz przekazała pani Zofia Wolska.

³³³⁵ ABKr., rkps 209, s. 26.

³³³⁶ Suma została przeniesiona na majątność Jazdowiczki przez Franciszka Krasuskiego.

³³³⁷ ABKr., rkps 209, s. 26; rkps 216, s. 153-154.

³³³⁸ ABKr., rkps 209, s. 26.

³³³⁹ ABKr., rkps 209, s. 27; rkps 216, s. 107-112

³³⁴⁰ ABKr., rkps 209, s. 26.

56.	19 I 1621 3341	Mikołaj Borek	Głogoczów	1000 zł ³³⁴²	60 zł	Gromnica [2II]
57.	25 VIII 1623 3343	Stanisław Łachowski	Podlesie	4000 zł	246 zł	Narodzenie NMP
58.	28 VI 1624 3344	Stanisław Gorzowski	Łazy	600 zł ³³⁴⁵	42 zł	św. Małgorzata
59.	23 I 1626 3346	Krzysztof Poremski, chorąży zatorski	Grodziec ³³⁴⁷	2400 zł	168 zł	Gromnica [2 II]
60.	28 IV 1626 3348	Mikołaj z Brzezia Russocki	Barwałd	3000 zł	210 zł	św. Jan Chrzyciel
61.	27 IV 1626 3349	Jan Mikołaj Stadnicki, podczaszy sanocki	Żmigród Stary i Łysa Góra w pow. bieckim ³³⁵⁰	3000 zł	210 zł	św. Jan Chrzyciel
62.	8 VIII 1626 3351	Jan Mściśław Pągowski	Pągów w woj. sieradzkim w pow. radomskim	3000 zł ³³⁵²	210 zł	św. Bartłomiej

³³⁴¹ Tamże; ANK, Castr. Crac. 216, s. 338-343.

³³⁴² Kwota stanowiła posag Krystyny *Damiany* Borkówny.

³³⁴³ ABKr., rkps 216, s. 23-33.

³³⁴⁴ ABKr., rkps 209, s. 32.

³³⁴⁵ Suma przeniesiona w 1648 na dobra Tłuczań i Kosowa Zygmunta Porębskiego, ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272-277.

³³⁴⁶ ABKr., rkps 209, s. 29; rkps 216, s. 165-170; ANK, rkps Castr. Crac. 224, s. 642-647.

³³⁴⁷ Suma ta była wcześniej zapisana na dobrach Nowy Dwór, Poręba i Owsianka Piotra Porębskiego.

³³⁴⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 225, s. 2432-2438.

³³⁴⁹ ABKr., rkps 209, s. 29; rkps 216, s. 213-215; ANK, rkps Castr. Crac. 225, s. 2408-2413; Castr. Biec. 232, 2753-2756 (1718 r. pozew o czynsz na Żmigrodzie).

³³⁵⁰ Suma ta przeniesiona 12 VII 1724 r. na dobra Sobolów Józefa Sobolewskiego

³³⁵¹ ABKr., 209, s. 29; rkps 216, s. 221-236.

³³⁵² Klasztor skitował w 1670 r. Mikołaja Pągowskiego, ANK, rkps Castr. Crac. 296, 2646-2651.

63.	20 I 1628 3353	Jan Gnoiński, podsedek ziemski sandomierski ej ³³⁵⁴	Latoszynek i połowa miasteczka Dębica w pow. pilznieńskim 3355	2000 zł	140 zł	św. Agnieszka
64.	29 I 1628 3356	Mikołaj Mstowski	Sokolina w pow. proszowskim	2000 zł	140 zł	św. Agnieszka
65.	30 I 1629 3357	Mikołaj Mstowski	Sokolina w pow. proszowskim	1000 zł ³³⁵⁸	70 zł	Św. Agnieszka
66.	22 II 1629 3359	Andrzej Samuel Dębiński, kasztelan biecki	Chrzanów, Balin, Libiąż Mały, Kątki w pow. krakowskim	3000 zł	210 zł	św. Maciej
67.	27 IV 1629 3360	Mikołaj Mstowski	Sokolina w pow. proszowskim	400 zł	28 zł	św. Jan Chrzyciel
68.	6 VI 1629 3361	Jan Laskowski, instygator koronny	Rafałowce [Rachwałowic e] w pow. proszowskim	4000 zł dała	280 zł	św. Jan Chrzyciel
69.	29 I 1630 3362	Krzysztof Rarowski starszy	Malikowice	3000 zł	-	Trzech Króli

³³⁵³ ABKr., rkps 209, s. 28; ANK, rkps Castr. Crac. 228, s. 612-616.

³³⁵⁴ Z. Anusik, *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilznieńskim w roku 1629*. „Przegląd Nauk Historycznych” R. 10: 2011, nr 2, s. 95.

³³⁵⁵ W 1687 r. Adam Gliński, z Zimnej Wody, chorąży sandomierski został skwitowany, a sumę przeniesiono na dobra Sudoł, ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 1435-1442.

³³⁵⁶ ABKr., rkps 209, s. 28; ANK, rkps Castr. Crac. 228, s. 228, s. 1612-1616.

³³⁵⁷ ABKr., rkps 209, s. 28; ANK, rkps Castr. Crac. 229, s. 1801-1805.

³³⁵⁸ Kwotę tę darował Błażej Łagodowic, mieszczanin krakowski z żoną, jako posag swojej córki Katarzyny *Apolonii* Łagodowiczówny.

³³⁵⁹ ABKr., 209, s. 30; rkps 216, s. 247-264; ANK, rkps Castr. Crac. 229, s. 2406-2410.

³³⁶⁰ ABKr., rkps 209, s. 30.

³³⁶¹ Tamże; ANK, rkps Castr. Crac. 230, s. 816-821.

³³⁶² ANK, rkps Castr. Crac. 231, s. 1362-1365.

70.	26 II 1630 3363	Hieronim Pukarzowski	Kobiela Mniejsza w woj. sieradzkim w pow. radomskim	1200 zł	84 zł	Trzech Króli
71.	15 IV 1630 3364	Andrzej Samuel Dębiński	Łuczyce	4000 zł ³³⁶⁵	280 zł	św. Marcin
72.	16 V 1630 3366	Stefan i Władysław Lubowieccy, bracia rodzeni	Bielczyce w pow. krakowskim	700 zł ³³⁶⁷	49 zł	I rata na Trzech Króli 25 zł, II rata na św. Marcina 24 zł
73.	16 VIII 1631 3368	Krystyna z Rytwian, ze Zborowskich Grochowska 3369	Gnojnica, Wola Gnojnicka	11000 zł	2000 zł	Trzech Króli
74.	18 X 1631 3370	Zofia z Wojśławic Ossolińska	Korabniki	13000 zł	900 zł	Trzech Króli
75.	10 III 1632 3371	Konstancja Tomaszowsk a wdowa i Krzysztof Tomaszowski	Janowice	800 zł	56 zł	Trzech Króli

³³⁶³ ABKr., rkps 209, s. 30; rkps 216, s. 307-318; ANK, rkps Castr. Crac. 231; s. 2131-2134.

³³⁶⁴ ABKr., rkps 209, s. 31; ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 516-520.

³³⁶⁵ Kwota ta stanowiła posag Katarzyny *Innocencji* Dębińskiej.

³³⁶⁶ ABKr., rkps 209, s. 31; rkps 218, s. 279-283; ANK, rkps Castr. Crac. 232, s. 848-852.

³³⁶⁷ Kwotę tę darował ks. Jerzy Sieykowski, pleban jakubowski, panny obligowały się na każdy miesiąc raz mszą *S. Requiem* śpiewaną za duszę plebana.

³³⁶⁸ ABKr., rkps 214, s. 307-312.

³³⁶⁹ Córka Andrzeja Zborowskiego, kasztelana bieckiego, żona Stanisława Światopełka Belestraszyckiego, a potem Wojciecha Grochowskiego.

³³⁷⁰ ABKr., rkps 209, s. 36.

³³⁷¹ Tamże, s. 32; ANK, rkps Castr. Crac. 236, s. 481-486.

		(matka z synem)				
76.	22 I 1633 3372	Stanisław Gorzkowski	Łazy w woj. krakowskim	1000 zł ³³⁷³	70 zł	Gromnica [2 II]
77.	11 IV 1633 3374	Zofia z Wojsławic Ossolińska, żona Krzysztofa z Tęczyna Ossolińskiego, kasztelana sądeckiego	Korabniki	5000 zł	350 zł	Trzech Króli
78.	18 VI 1633 3375	Adam Misiowski sekretarz JKM	Przybysławice	1000 zł ³³⁷⁶	70 zł	św. Michał
79.	20 IX 1636 3377	Aleksander Starowiejski	Stara Wieś	1200 zł	84 zł	św. Michał
80.	4 XI 1637 3378	Mikołaj Mstowski	Zręczyce w woj. krakowskim 3379	1800 zł	126 zł	Gromnica [2 II]
81.	21 VIII 1638 3380	Mikołaj Mstowski	Zręczyce	3400 zł ³³⁸¹	238 zł	I rata na św. Agnieszkę 119 zł, II

³³⁷² ABKr., rkps 209, s. 32; ANK, rkps Castr. Crac. 237, s. 116-120.

³³⁷³ Suma przeniesiona w 1648 na dobra Tłuczań i Kosowa Zygmunta Porębskiego, ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272-277.

³³⁷⁴ ABKr., rkps 209, s. 36; ANK, rkps Castr. Crac. 238, s. 417-421.

³³⁷⁵ ABKr., rkps 209, s. 32; ANK, rkps Castr. Crac. 238, s. 876-880.

³³⁷⁶ Kwota ta stanowiła posag Elżbiety *Teofili* Misiowskiej; w 1686 r. Wojciech Aleksander Bleszyński został skitowany z wspomnianej kwoty, a zapis przeniesiono na dobra Paszkówka, ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 864-872.

³³⁷⁷ ABKr., rkps 209, s. 34; rkps 216, s. 323-333.

³³⁷⁸ ABKr., rkps 209, s. 33.

³³⁷⁹ Suma przeniesiona na Przyławę.

³³⁸⁰ ABKr., rkps 209, s. 33.

³³⁸¹ Suma była zapisana na Sokolinie, potem przeniesiona na Przyławę.

						rata na św. Jan Chrzyciela 119 zł
82.	8 XI 1638 3382	Mikołaj Mstowski	Zręczyce, Stara Wola	2000 zł	140 zł	św. Marcin
83.	13 I 1639 3383	Stefan i Stanisław Lubowieccy	Szczytniki w woj. krakowskim	[półtrzeci u tysięcy] 2500 zł ³³⁸⁴	175 zł	I rata na Gromnice 100 zł, II rata na św. Jan Chrzyciela 75 zł
84.	17 IX 1639 3385	Piotr Lubowiecki	Marszowice	1300 zł ³³⁸⁶	91 zł	św. Michał
85.	3 XII 1640 3387	Mikołaj Mstowski	Wola Stara w woj. krakowskim	300 zł	21 zł	Trzech Króli
86.	4 XII 1641 3388	Mikołaj Mstowski	Wola Stara	100 zł	7 zł	Trzech Króli
87.	22 VI 1641 3389	Piotr i Marian Lubowieccy, bracia	Marszowice	1000 zł ³³⁹⁰	70 zł	św. Jan Chrzyciel

³³⁸² ABKr., rkps 209, s. 33.

³³⁸³ Tamże, s. 34.

³³⁸⁴ Kwota przeniesiona z dwóch zapisów: 1000 zł pochodziło z zapisu Seweryna Bonera na kamienicy Bonarowskiej oraz 1500 zł z zapisu Jana Firleja na wsi Stradlicze, ANK, rkps Castr. Crac. 248, s. 173-179.

³³⁸⁵ ABKr., rkps 209, s. 34; ANK, rkps Castr. Crac. 248, s. 1565-1569.

³³⁸⁶ 1000 zł pochodziło z kwoty posagu panny *Klemencji* Nagotówny.

³³⁸⁷ ABKr., rkps 209, s. 35.

³³⁸⁸ Tamże; ANK, rkps Castr. Crac. 253, s. 1717-1720.

³³⁸⁹ ABKr., rkps 209, s. 37.

³³⁹⁰ Kwotę tę darował ks. Stefan Zawilski, proboszcz u św. Agnieszki, w zamian za odprowadzanie Mszy za jego duszę na każdy tydzień.

88.	5 VII 1642 3391	Jan Niewiarowski	Niewiarów	1600 zł ³³⁹²	112 zł	św. Marcin
89.	16 II 1642 3393	Mikołaj Mstowski	Wola Stara ³³⁹⁴	400 zł	28 zł	Trzech Króli
90.	8 II 1642 3395	Krzysztof z Tęczyna Ossoliński, wojewoda sandomierski	Krzelow, Białowieża, Tarnowa, Skoczów, Wojciechów w pow. ksiąskim	3500 zł ³³⁹⁶	245 zł ³³⁹⁷	Trzech Króli
91.	26 VIII 1642 3398	Michał Krzysztof Szemberk, pokojowy JKM ³³⁹⁹	Bierków w woj. krakowskim, w pow. proszowskim 3400	5000 zł ³⁴⁰¹	350 zł	św. Marcin
92.	30 VII 1644 3402	Hieronim Konstanty Minor z Przybysławic	Obichów, Jasieniec w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	8000 zł	560 zł	św. Wawrzynie c

³³⁹¹ ABKr., rkps 209, s. 36; AKMKr., rkps AOff Vol. 156, s. 626-628, 636-638; ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 954-958.

³³⁹² ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2296-2304, w 1684 r. klasztor skitował Mariannę Raszowską z Niewiarowa z wspomnianej kwoty, a suma została przejęta przez Piotra Niewiarowskiego na Dąbrowicę i Wieniec.

³³⁹³ ABKr., rkps 209, s. 35; ANK, rkps Castr. Crac., s. 1426-1431.

³³⁹⁴ Suma została przeniesiona na dobra Przyławę.

³³⁹⁵ ABKr., rkps 209, s. 35; rkps 216, s. 335-341.

³³⁹⁶ Kwota zapisana dla *Teresy Zadzikówny*.

³³⁹⁷ W księdze dopisana informacja, iż ta suma „do św. Jozepha należy się Pannom”, możliwe, iż została przeniesiona wraz z przejściem Zadzikówny na nową fundację.

³³⁹⁸ ABKr., rkps 209, s. 37; ANK, rkps Castr. Crac. 255, s. 1253-1257.

³³⁹⁹ Bernardynki otrzymały zapis od Teofila de Reichembac Szemberga († 1638 lub 1639), inżyniera, dyplomaty, sekretarza królewskiego w wysokości 5 tys zł, M. Nagielski, *Szemberg (Schenberg, Schonberg, Schönberg, Szemberk, błędnie Szembek) Teofil de Reichembac (z Reichenbergu) h. własnego (zm. 1638 lub 1639)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 48. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa – Kraków 2012-2013, s. 127-130.

³⁴⁰⁰ Suma została przeniesiona na Jadowniki Mokre w 1702 r.

³⁴⁰¹ Klasztor skwitował Mikołaja Starskiego z wspomnianej kwoty w 1664 r., ANK, rkps Castr. Crac. 284, s. 2886-2889.

³⁴⁰² ABKr., rkps 209, s. 37-38; rkps 218, s. 1-12.

93.	17 VII 1645 ³⁴⁰³	Wespazjan, proboszcz bobrownicki, Stanisław, starosta małogoski, Pakosław, Zbigniew Lanckorońsc y	Zielonki w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	3000 zł	210	św. Bartłomieja Apostoła
94.	23 I 1646 ³⁴⁰⁴	Joachim Rarowski	Malikowice w woj. krakowskim, pow. proszowskim	2000 zł ³⁴⁰⁵	140 zł	św. Maciej Apostoł
95.	26 X 1646 ³⁴⁰⁶	Mikołaj z Brzezia Russocki	Barwałd w woj. krakowskim, pow. zatorskim	3000 zł	210 zł	św. Marcin
96.	23 II 1647 ³⁴⁰⁷	ks. Stanisław Przyłęcki, kanonik poznański	Karniowice w woj. krakowskim	4500 zł	315 zł	św. Kazimierz
97.	24 X 1647 ³⁴⁰⁸	Stanisław z Maciejowic Maciejowski	Chobędza, Kamienica w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	4000 zł ³⁴⁰⁹	280 zł	I rata na św. Jana Chrzyciciela 140 zł, II rata 140 zł na św. Łukasza

³⁴⁰³ ABKr., rkps 209, s. 38; rkps 220, s. 219-271.

³⁴⁰⁴ ABKr., rkps 209, s. 38; ANK, rkps Castr. Crac. 262, s. 195-199.

³⁴⁰⁵ W 1686 r. suma została przeniesiona na dobra Stronie i Wolica, Władysław z Raciborska Morsztyn został skwitowany przez klasztor, ANK, rkps. Castr. Crac. 320, s. 1134-1135.

³⁴⁰⁶ ABKr., rkps 209, s. 39.

³⁴⁰⁷ Tamże; rkps 218, s. 233-248.

³⁴⁰⁸ ABKr., rkps 209, s. 39-40; ANK, rkps Castr. Crac. 265, s. 1861-1866.

³⁴⁰⁹ Kwota stanowiła posag Zofii *Teresy* Maciejowskiej; 14 VIII 1687 klasztor skwitował z sumy Ludwika Dembińskiego, czynsz został przejęty przez Stanisława Grabkowskiego na dobra Krzyszkowice w woj. krakowskim, ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 2231-2238.

98.	14 III 1648 3410	Zygmunt z Żegociny Porębski, chorąży zatorski	Kosowa, Tłuczań w woj. krakowskim, pow. zatorskim	2100 zł ³⁴¹¹	147 zł	Wielkanoc
99.	7 XII 1650 3412	Mikołaj z Brzezia Russocki	Barwałd w woj. krakowskim, pow. zatorskim	4100 zł	287 zł	Trzech Króli
100	13 XII 1651 3413	Franciszek Szembek	Słupów w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	1000 zł ³⁴¹⁴	70 zł	I rata na św. Jana Chrzyciela , II rata na Boże Narodzenie
101	3 XII 1653 3415	Hieronim Komornicki	Skrobaczów w woj. krakowskim, pow. wiślickim	3000 zł ³⁴¹⁶	210	Trzech Króli
102	28 I 1654 3417	Jan Oraczowski	Opatkowice Połajowskie, w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	1000 zł	70 zł	„Gromnica ”

³⁴¹⁰ ABKr., rkps 209, s. 40; ANK, rkps Castr. Crac.267, s. 272-277.

³⁴¹¹ Na sumę złożyły się dwa zapisy przeniesione z dóbr Łazy Stanisława Gorzkowskiego, w 1648 klasztor skitował z wspomnianych zapisów Annę Młodecką, wdowę po Janie Starskim, burgrabi zamku królewskiego, ANK, rkps Castr. Crac. 267, s. 272-277; z kolei w 1666 r. klasztor skitował Stanisława z Wojślawic Cikowskiego, wojskiego oświęcimskiego, ANK, rkps Castr. Crac. 289, s. 2613-2616.

³⁴¹² ABKr., rkps 209, s. 40; ANK, rkps Castr. Crac. 271, s. 1436- 1440.

³⁴¹³ ABKr., rkps 209, s. 41; ANK, rkps Castr. Crac. 273, s. 1614-1621.

³⁴¹⁴ Kwotę przekazała „pewna osoba duchowna przez ręce ks. Pawła Kalwowicza († 1662), penitencjarza kościoła NMP w Krakowie, W. Gąsiorowski, *Kościół Archipresbiterlany N. P. Maryi w Krakowie*. Kraków 1878, s. 83-84

³⁴¹⁵ ANK, rkps Castr. Crac.275, s. 2543-2546.

³⁴¹⁶ Hieronim Komornicki, syn Hieronima został skitowany z wspomnianej sumy w 1702 r, ANK, rkps Castr. Crac. 341, s. 1130-1132.

³⁴¹⁷ ABKr., rkps 209, s. 41; ANK, rkps Castr. Crac. 276, s. 152-157.

103	20 III 1658 3418	Franciszek Krasuski	Jazdowice i część Makocic, w woj. krakowskim, pow. proszowskim	3800 zł	228 zł ³⁴¹⁹	św. Michał
104	23 VII 1664 3420	Mikołaj z Przeremba Przerembski z żoną Anną Konstancją z Wieruszowic	Igołomia	2500 zł ³⁴²¹	175 zł	I rata 100 zł na „Gromnicę ”, II rata 75 zł na św. Jana Chrzyciela
105	28 I 1669 3422	Jan z Słupowa Szembek z żoną Barbarą z Przybysławic	Gabułów, Hołodowiec, Jakuszowice w woj. sandomierski m, pow. wiślickim	13000 zł ³⁴²³	900 zł	Trzech Króli
106	28 I 1669 3424	Jan z Słupowa Szembek z żoną Barbarą z Przybysławic	Gabułów, Hołodowiec, Jakuszowice w woj. sandomierski m, pow. wiślickim	5000 zł ³⁴²⁵	350 zł	Trzech Króli
107	14 I 1670 3426	Mikołaj z Tudorowa Tudorowski	Barczków w woj. krakowskim, w pow.	1000 zł ³⁴²⁸	70 zł	Trzech Króli

³⁴¹⁸ ABKr., rkps 209, s. 41; rkps 218, s. 195-201; ANK, rkps Castr. Crac. 278, s. 783-789.

³⁴¹⁹ Suma przeniesiona z Paleńnicy, AKMKr., rkps AAdm. Vol. 15, s. 1366-1368.

³⁴²⁰ ABKr., rkps 209, s. 42.

³⁴²¹ Suma przeniesiona ze wsi Szczytniki braci Lubowieckich, ANK, rkps Castr. Crac. 284, s. 2796-2805.

³⁴²² ABKr., rkps 209, s. 42.

³⁴²³ Suma przeniesiona z dóbr Korabniki.

³⁴²⁴ ABKr., rkps 209, s. 42-43.; AKMKr., rkps AOff Vol. 177, s. 668-669; AOff Vol. 180, s. 275-276.

³⁴²⁵ Suma przeniesiona z dóbr Korabniki.

³⁴²⁶ ABKr., rkps 209, s. 42; ANK, rkps Castr. Crac. 295, s. 158-163.

³⁴²⁸ Kwota ta stanowiła posag panny *Antoniny* Błońskiej.

			proszowskim 3427			
108	4 II 1673 3429	Jan Myszkowski, podkomorzy bełzki	Kępie i Marcinkowice w woj. krakowskim w pow. ksiąskim	15000 zł ³⁴³⁰	1050 zł	św. Jan Chrzyciel
109	15 X 1674 3431	Rafał Brzechwa, chorąży	Zręczyce i Stara Wola w woj. krakowskim	800 zł	56 zł	Trzech Króli
110	5 VI 1675 3432	Franciszek z Przybysławic Oraczowski	Zegartowice w woj. krakowskim pow. ksiąskim ³⁴³³	3000 zł ³⁴³⁴	210 zł	I rata 105 zł na Trzech Króli, II rata 105 zł na św. Jana Chrzyciela
111	3 IX 1678 3435	Mikołaj Mycielski, starosta kolski, sędzia ziemski	Rączki, Dobromierz w woj. sandomierskim	2000 zł ³⁴³⁶	140 zł	św. Jana Chrzyciela
112	2 IX 1679 3437	Jan Wojeński (Woiński), burgrabia krakowski	Minoga w woj. krakowskim	3000 zł	210 zł	I rata 105 zł na Wielkanoc, II rata 105 zł na św. Michała

³⁴²⁷ Suma przeniesiona w 1727 r. z Barczkowa na Zaborze na dobra Gostkowskiego, ABKr., rkps 210, s. 217.

³⁴²⁹ ABKr., rkps 209, s. 43; ANK, rkps Castr. Crac. 300, s. 258-264.

³⁴³⁰ Klasztor skitował Myszkowskiego w 1718 r., ANK, rkps Castr. Crac. 357, s. 180-181.

³⁴³¹ ABKr., rkps 209, s. 43.

³⁴³² Tamże; ANK, rkps Castr. Crac. 303, s. 2-8.

³⁴³³ Przeniesiona na Sieciechowice.

³⁴³⁴ Kwota zapisana za panną Heleną *Benedyktą* Oraczowską.

³⁴³⁵ ABKr., rkps 209, s. 45.

³⁴³⁶ Kwota pierwotnie darowana za panną Aleksandrą *Charitas* Łowicką; w 1684 r. klasztor skitował Annę Paskową, ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2561-2564.

³⁴³⁷ ABKr., rkps 213, s. 5-8; ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2668-2673.

113	23 V 1682 3438	Andrzej Strus	Opatkowice Naporzyńskie (Murowane) w woj. krakowskim, pow. ksiąskim ³⁴³⁹	1000 zł	70 zł ³⁴⁴⁰	św. Jana Chrzciciela
114	30 VI 1682 3441	Ewa Oraczowska	Sosnka w woj. krakowskim	2000 zł	140 zł	Trzech Króli
115	3 X 1682 3442	Jan Brzeziński	Siedliska w woj. krakowskim, pow. proszowskim	2000 zł	140 zł	I rata 70 zł na Trzech króli, II rata 70 zł na św. Narodzenia Jana Chrzciciela
116	19 V 1684 3443	Piotr Niewiarowski	Dąbrowica i Wieniec w woj. krakowskim, pow. sądeckim	1600 zł ³⁴⁴⁴	112 zł	św. Marcina
117	15 XI 1685 3445	Jakub Rojowski, kasztelan wiślicki	Bierków w woj. krakowskim	6000 zł	420 zł	I rata: 210 zł na Niedzielę Przewodnią (<i>pro Dominica Conductus Paschae</i>)

³⁴³⁸ ABKr., rkps 209, s. 45; rkps 220, s. 151-152; AKMKr., rkps AOff Vol. 176, s. 419-420; ANK, rkps Castr. Crac. 315, s. 1988-1995.

³⁴³⁹ Dnia 30 VI 1740 r. Jan Miłkowski, dziedzic Opatkowic Naporzyńskich został skwitowany, a suma wraz z czynszem została przeniesiona na dobra Strzeszkowice i Konary w powiecie ksiąskim, należące do Franciszka Dembińskiego, ABKr., rkps 220, s. 151-158.

³⁴⁴⁰ Czynsz przeznaczony dla panny Krystyny Strusówny.

³⁴⁴¹ ABKr., rkps 209, s. 45; ANK, rkps Castr. Crac. 315, s. 2324-2333.

³⁴⁴² ABKr., rkps 209, s. 45-46; ANK, rkps Castr. Crac. 315, s. 2805-2810.

³⁴⁴³ ANK, rkps Castr. Crac. 318, s. 2296-2304.

³⁴⁴⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 332, 511-515, klasztor skitował Piotra Niewiarowskiego z wspomnianej sumy w 1695 r.

³⁴⁴⁵ ANK, rkps Castr. Crac. 319, s. 3331-3337.

						II rata: 210 zł na św. Marcina
118	18 III 1686 3446	Franciszek z Łukowicy Sędzimir	Stronie, Wolica w woj. krakowskim, pow. sądeckim	2000 zł ³⁴⁴⁷	140 zł	I rata: 70 zł na Wielkanoc; II rata: 70 zł na św. Marcina
119	8 III 1686 3448	Andrzej Jan Żydowski, stolnik krakowski	Paszkówka w woj. krakowskim	1000 zł ³⁴⁴⁹	70 zł	św. Michała
120	5 VII 1686 3450	Jan Otfinowski	Bodziejowice w woj. krakowskim, pow. lelowskim	2000 zł ³⁴⁵¹	140 zł	św. Michała
121	119 VII 1687 3452	Michał z Rzemieniewi c Lippi	Pągów, Ostrów w woj. sieradzkim	7000 zł	490 zł	I rata: 245 zł na Trzech Króli; II rata: 245 zł na św. Jana Chrzyciela
122	14 VIII 1687 3453	Stanisław Grabkowski	Krzyszkowice w pow. proszowskim	4000 zł	280 zł	I rata: 140 zł na św. Jana Chrzyciela , II rata: 140 zł na św.

³⁴⁴⁶ ABKr., rkps 220, s. 235-238; ANK, Castr. Crac. 320, s. 1102-1106.

³⁴⁴⁷ Suma została przeniesiona z dóbr Malikowice Władysława z Raciborska Morsztyna.

³⁴⁴⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 864-872.

³⁴⁴⁹ Suma została przeniesiona z dóbr Przybysławice.

³⁴⁵⁰ ANK, rkps Castr. Crac. 320, s. 2342-2350.

³⁴⁵¹ Kwota stanowiła posag *Gabrieli* Czernej; klasztor skitował Jana Otfinowskiego w 1702 r., ANK, rkps Castr. Crac. 341, s. 1132-1134.

³⁴⁵² ANK, rkps Castr. Crac. 322, s. 2210-2116, suma przeniesiona z Giebułtowa.

³⁴⁵³ ABKr., rkps 220, s. 11-17; AKMKr., rkps AOff Vol. 178, s. 139- 140, 200; ANK, rkps 322, s. 2231-2238, Suma została przeniesiona z dóbr Chobędza i Kamienica.

						Łukasza Ewangelist ę
123	26 IV 1687 3454	Otylia z Szembeków Janowa Czarniecka, miecznikowa krakowska	Sudoł w woj. sandomierski m, pow. wiślickim ³⁴⁵⁵	2000 zł	140 zł	25 XII
124	2 XII 1688 3456	Mikołaj Mietelski	Bilczów, Żydowska Wola w woj. sandomierski m, pow. wiślickim	6000 zł	420 zł	I rata: 210 zł na Trzech Króli, II rata: 210 zł św. Jana Chrzcziciela
125	13 I 1689 3457	Mikołaj Witkowski	Marcyporeba w woj. krakowskim, ks. zatorskim	1500 zł	105 zł	św. Jana Chrzcziciel
126	13 V 1689 3458	Andrzej Jan z Żydowa Żydowski, chorąży krakowski, podstarosta, sędzia grodzki († 1721)	Przybenice w woj. krakowskim 3459	1300 zł	78 zł	św. Michał
127	13 V 1689 3460	Andrzej Jan z Żydowa Żydowski	Przybenice ³⁴⁶¹	1000 zł	70 zł	I rata: 35 zł na św. Jana Chrzcziciela , II rata: 35

³⁴⁵⁴ ABKr., rkps 217: Akta dotyczące kapitałów zapisanych na rzecz klasztoru św. Agnieszki na Stradomiu na wsi Sudoł w pow. wiślickim, s. 5-11.

³⁴⁵⁵ Zapis został przeniesiony z dóbr Latoszynek.

³⁴⁵⁶ ABKr., rkps 219, s. 231-233.

³⁴⁵⁷ Tamże, s. 55-59.

³⁴⁵⁸ Tamże, s. 1-10.

³⁴⁵⁹ Zapis przeniesiony z dóbr Słupów Krzysztofa Postękałskiego.

³⁴⁶⁰ ABKr., rkps 219, s. 13-21.

³⁴⁶¹ Zapis przeniesiony z dóbr Słupów Franciszka Szembeka.

						zł Na Boże Narodzenie
128	19 XII 1689 ³⁴⁶²	Franciszek Poniatowski, cześćnik wyszogrodzk i	Dąbrowa, Klimkowa w woj. krakowskim, pow. czchowskim	4000 zł ³⁴⁶³	280 zł	Trzech Króli
129	26 I 1695 ³⁴⁶⁴	Anna z Raszowa Linczowska, wdowa po Sebastianie Linczowskim	Niewiarów i Świdówka w woj. krakowskim	1800 zł ³⁴⁶⁵	126 zł	św. Marcin
130	20 XII 1697 ³⁴⁶⁶	Aleksander Trzebiński	Szarkówka w woj. krakowski, pow. ksiąskim ³⁴⁶⁷	1000 zł	70 zł	I rata: 35 zł na św. Jana Chrzyciela , II rata 35 zł na Boże Narodzenie
131	25 II 1698 ³⁴⁶⁸	Przeclaw Stefan z Słupowa Szembek, kasztelan wojnicki	Skołyszyn, Sławęcín, Kunowa, Lisów, Lisówek w woj. krakowskim, pow. bieckim	3000 zł	210 zł	Trzech Króli
132	18 III 1698 ³⁴⁶⁹	Stefan z Raciborska Morsztyn,	Kościelniki, Górka, Stanisławice,	4000 zł	280 zł	św. Marcin

³⁴⁶² ABKr., rkps 219, s. 75-81.

³⁴⁶³ Kwota stanowiła posag panny Teresy *Heleny* Pinocci, została przeniesiona z kamienicy Delpacego.

³⁴⁶⁴ ANK, rkps Castr. Crac.332, s. 515-522.

³⁴⁶⁵ Na sumę złożyło się 1600 zł przeniesione z dóbr Dąbrowica i Wolica Piotra Niewiarowskiego oraz 200 zł z pierwotnego zapisu na kamienicy Grządzielowskiej.

³⁴⁶⁶ ABKr., rkps 219, s. 97-99.

³⁴⁶⁷ Zapis został przeniesiony z dóbr Przybenice Andrzeja Jana Żydowskiego, chorążego krakowskiego.

³⁴⁶⁸ ABKr., rkps 217, s. 15-19; AN, Castr. Biec. 223, s. 1576-1581, 1911-1914, 2254-2257 (1703 r., rozliczenia z rodziną zmarłego Przeclawa Szembeka, wdową Marianną i dziećmi Janem, Franciszkiem i Stanisławem).

³⁴⁶⁹ ABKr., rkps 119, s. 119-129.

		starosta kowalski	Wolica w woj. krakowskim, pow. proszowskim 3470			
133	18 III 1698 3471	Stefan z Raciborska Morsztyn, starosta kowalski	Kościelniki, Górka, Stanisławice, Wolica w woj. krakowskim, pow. proszowskim 3472	3000 zł	200 zł	św. Wojciech
134	11 II 1700 3473	Józef Lubomirski, opat tyniecki, Michał Lubomirski, starosta parnawski, Jarosław Lubomirski	Radgoszcz w woj. sandomierski m, pow. pilzneńskim	7000 zł	490 zł	I rata: 245 zł na św. Jana Chrzyciela , II rata: 245 zł na św. Trzech Króli
135	14 III 1702 3474	Jan Drohojowski	Jadownik Mokre	11000 zł ³⁴⁷⁵	770 zł	I rata: 385 zł na św. Paschalisa, II rata: 385 zł na św. Marcina
136	2 VI 1706 3476	Florian Grot, Teresa Grot	Więckowice w woj. krakowskim,	1000 zł ³⁴⁷⁷	70 zł	św. Michał

³⁴⁷⁰ Zapis z 1630 r., przeniesiony z dóbr Łuczyce Andrzeja Samuela Dębińskiego, ABKr., rkps 219, s. 119-130.

³⁴⁷¹ ABKr., rkps 219, s. 143-153.

³⁴⁷² Zapis z 1614 r., przeniesiony z dóbr Łuczyce Andrzeja Samuela Dębińskiego, ABKr., rkps 219, s. 143-153.

³⁴⁷³ ABKr., rkps 220, s. 51-58.

³⁴⁷⁴ ANK, rkps Castr. Crac. 341, s. 1134-1142.

³⁴⁷⁵ Suma przeniesiona z dóbr Bierków: 5 tys zł z zapisu Michała Krzysztofa Szemberka z 1642 oraz 6 tys zł z zapisu Jakuba Rojowskiego z 1685 r.

³⁴⁷⁶ ABKr., rkps 219, s. 207-209; ANK, rkps Castr. Crac. 346, s. 960-967.

³⁴⁷⁷ Kwota stanowiła posag panny Anny Wiktorii Grotówny.

			pow. proszowskim			
137	5 VIII 1713 ³⁴⁷⁸	Andrzej Michał z Raciborska Morsztyn	Skrzeszowice, Polanowice, Szczepanowic e	2000 zł ³⁴⁷⁹	140 zł	I rata: 70 zł na 25 XII, II rata: 70 zł na św. Jana Chrzyciciela ,
138	27 VIII 1720 ³⁴⁸⁰	Antoni Kurdwanows ki	Jeżów, Wilczyska, Koczanka, Moroń w woj. krakowskim, pow. bieckim	10000 zł	700 zł	płatny w dwóch ratach
139	5 XI 1720 ³⁴⁸¹	Michał Silnicki	Tomice w woj. krakowskim, ks. zatorskim i oświęcimskim	500 zł ³⁴⁸²	70 zł	św. Marcin
140	27 II 1721 ³⁴⁸³	Michał Wodzicki, kanonik i oficjał krakowski	Rogów, Dymlin, Wyszogród, Kęsów, Mistrzowice w woj. sandomierski m, pow. wiślickim	2000 zł ³⁴⁸⁴	140 zł	I rata 70 zł na Wielkanoc, II rata 70 zł na św. Michała

³⁴⁷⁸ ANK, rkps Castr. Crac. 353, s. 702-712.

³⁴⁷⁹ Suma przeniesiona z dóbr Rączki, Dobromierz i Wymysłów.

³⁴⁸⁰ ABKr., rkps 220, s. 31-36.

³⁴⁸¹ ABKr., rkps 219, s. 309-318; ANK, sygn. 29/496/42: Akta klasztorów, kościołów i instytucji religijnych w Krakowie -zbiór szczątków zespołów, Bernardynki przy kościele św. Agnieszki 1632-1730, s. 3-5; rkps Castr. Crac. 359, s. 1511-1515.

³⁴⁸² Kwotę darował Kazimierz Śmigielski za swoją córką Agnieszką Śmigielką.

³⁴⁸³ ABKr., rkps 219, s. 323-333.

³⁴⁸⁴ Kwota stanowiła posag panny *Magdaleny* Pawołeckiej

141	27 I 1722 3485	Stanisław Szembek, starosta lelowski	Sudoł ³⁴⁸⁶	3000 zł	210 zł	Trzech Króli
142	27 I 1722 3487	Stanisław Szembek, starosta lelowski	Sudoł ³⁴⁸⁸	2100 zł	147 zł	Wielkanoc
143	27 I 1722 3489	Stanisław Szembek, starosta lelowski	Sudoł ³⁴⁹⁰	100 zł	5 zł	Św. Jana Chrzciciela
144	22 IX 1722 3491	Mieczysław Ożarowski	Żerniki w woj. sandomierski m, pow. wiślickim	4000 zł	280 zł	I rata 140 zł na Wszystkich Świętych, II rata 140 zł <i>Domica Conductus Pasche</i> [II niedziela po Wielkanocy]
145	28 II 1728 3492	Adam Małachowski, starosta zatorsko-oświęcimski, jego matka Marianna ze Złotnickich Małachowska	Sprowa, Wywła w woj. krakowskim, pow. lelowski	5000 zł	350 zł	św. Michała

³⁴⁸⁵ ABKr., rkps 217, s. 15-25.

³⁴⁸⁶ Zapis przeniesiony z dóbr Skołyszyn, Sławęcín, Kunowa, Lisów, Lisówek.

³⁴⁸⁷ ABKr., rkps 217, s. 57-78.

³⁴⁸⁸ Zapis przeniesiony z dóbr Skołyszyn, Sławęcín, Kunowa, Lisów, Lisówek.

³⁴⁸⁹ ABKr., rkps 217, s. 99-102.

³⁴⁹⁰ Zapis przeniesiony z dóbr Skołyszyn, Sławęcín, Kunowa, Lisów, Lisówek.

³⁴⁹¹ ABKr., rkps 219, s. 339-341.

³⁴⁹² ABKr., rkps 220, s. 89-90; AKMKr., rkps AOff Vol. 171, s. 458-459.

146	30 VIII 1731 3493	Wojciech z Kurozwęk Męciniński, starosta ostrzeszowski	Domanowice w woj. krakowskim	2000 zł ³⁴⁹⁴	„a quolibet centum per floreos septem” [70 zł]	św. Idzi Opat [1 IX]
147	23 VII 1734 3495	Franciszek Czerny, starosta parnawski	Andrychów w woj. Krakowskim, ks. zatorsko- oświęcimskim	3000 zł ³⁴⁹⁶	105 zł	
148	20 III 1739 3497	Karol z Raciborska Morsztyn, kasztelan radomski	Goszyce w woj. krakowskim	3000 zł	144 zł	<i>Dominica Judica</i> [V niedziela Wielkiego Postu]
149	12 VI 1749 3498	Franciszek Libiszowski	Trzemeszna	10000 zł	350 zł	
150	27 I 1750 3499	Stanisław Czartoryski, łowczy wielki koronny	Korzec, Olesieniec	3000 zł ³⁵⁰⁰	150 zł	
151	3 II 1728 3501	Józef, Piotr Czerny	Pomianowa, Jasień w woj. krakowskim,	2000 zł ³⁵⁰³	100 zł [po 50 zł dla każdej z sióstr]	

³⁴⁹³ ABKr., rkps 220, s. 117-119; AKMKr., rkps AOff Vol. 185, s. 308-309.

³⁴⁹⁴ Kwota stanowiła posag Anny *Zofii* Męcinińskiej, bratanicy Wojciecha Męcinińskiego.

³⁴⁹⁵ ABKr., rkps 220, s. 131-139.

³⁴⁹⁶ Kwota stanowiła posag Marianny *Anny* Czernej.

³⁴⁹⁷ ABKr., rkps 220, s. 143-147; ANK, rkps. Castr. Crac. 379, s. 474-483.

³⁴⁹⁸ ABKr., rkps 220, s. 299-309.

³⁴⁹⁹ ABKr., rkps 213, s. 9-12.

³⁵⁰⁰ Zapis dla *Kunegundy* Przytkowskiej, po jej śmierci za jej duszę miano odprawiać co tydzień Mszę św.

³⁵⁰¹ ABKr., rkps 215, s. 83-84.

³⁵⁰³ Kwota zapisana przez brata dla sióstr *Gabrieli* i *Anny* Czernych.

			pow. sądcekim ³⁵⁰²			
152	30 VI 1740 ³⁵⁰⁴	Franciszek Dembiński, sędzia ziemski województwa krakowskiego	Strzeszkowice, Konary w woj. krakowskim, pow. ksiąskim	1000 zł ³⁵⁰⁵	70 zł	św. Jana Chrzyciela
153	2 X 1751 ³⁵⁰⁶	Stanisław Dąbski, stolnik trembowelski	Miechowiczki	2300 zł	161 zł	św. Jana Chrzyciela
154	16 X 1752 ³⁵⁰⁷	Jan Ślaski	Dobranowice, Poborowice w woj. krakowskim, pow. proszowskim	1800 zł ³⁵⁰⁸	126 zł	św. Marcin
155	21 VII 1755 ³⁵⁰⁹	Adam z Zakliczyna Jordan, wojewódzic braclawski	Droginia, Zasań, Lipnik Górny, Lipnik Dolny w woj. krakowskim	4000 zł	280 zł	I rata: 140 zł na Trzech Króli, II rata 140 zł na św. Jana Chrzyciela
156	23 VI 1774 ³⁵¹⁰	Jan Romer	Grudzyń	5000 zł		św. Jana Chrzyciela

³⁵⁰² Zapis przeniesiony na synagogę kazimierską, płatny na dwie raty po 35 zł na Trzech Króli i św. Jana Chrzyciela

³⁵⁰⁴ ABKr., rkps 220, s. 151-156.

³⁵⁰⁵ Suma przeniesiona z dóbr Opatkowice Murowane czyli Naporzyńskie.

³⁵⁰⁶ ABKr., rkps 220, s. 317-323.

³⁵⁰⁷ Tamże, s. 325-330.

³⁵⁰⁸ Suma wraz z czynszem ulokowana była wcześniej na dobrach Niewiarów, AKMKr., rkps AOff Vol. 177, s. 391-392.

³⁵⁰⁹ ABKr., rkps 220, s. 355-383.

³⁵¹⁰ Tamże, s. 535-437.

157	12 IX 1774 ³⁵¹¹	Teresa, wdowa po Józefie Dobińskim	kapitał złożony u Józefa Ostaszewskieg o	4000 zł ³⁵¹²	500 zł	-
158	30 X 1776 ³⁵¹³	Jan Chwalibóg, komornik graniczny powiatu ksiąskiego	Ilkowice w woj. krakowskim, pow. ksiąskim ³⁵¹⁴	1000 zł	35 zł	14 IV
159	23 IX 1777 ³⁵¹⁵	Jan Skarbek Radoński, podstoli chęciński ³⁵¹⁶	Rogienice, Ogarka w woj. sandomierski m, pow. chęcińskim	2000 zł	70 zł	św. Macieja Apostoła

Źródło: Opracowanie własne

³⁵¹¹ ABKr., rkps 213, s. 13-16.

³⁵¹² Kwota zapisana dla Katarzyny *Teresy* Kolędowiczówny.

³⁵¹³ ABKr., rkps 220, s. 409-411.

³⁵¹⁴ Zapis przeniesiony ze dóbr Strzeszkowice Piotra Dembińskiego.

³⁵¹⁵ ABKr., rkps 220, s. 423-427.

³⁵¹⁶ *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku. Spisy.* Oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Grabowska. Kórnik 1993, s. 207.

Aneks 3 Czynsze zapisane na kamienicach krakowskich i kazimierskich

L. p.	Data	Wierzyciel/ ofiarodawca	Na czym	Kapitał	Czynsz roczny	Kiedy płatny
1.	6 III 1589 ³⁵¹⁷	Jan Kizlink [Kisling] ³⁵¹⁸	kamienica Zygmunta Myszkowskieg o, marszałka wielkiego koronnego († 1615) ³⁵¹⁹	100 zł	5 zł	płatny na 4 raty
2.	9 V 1587 ³⁵²⁰	Marcin Urbankowicz, burmistrz krakowski ³⁵²¹	kamienica Urbankowica ³⁵²²	242 zł 20 gr ³⁵²³	półtrzy sta [12,5 zł]	płatny w dwóch ratach: na Wielkanoc, św. Michał
3.	23 X 1600 ³⁵²⁴	Krzysztof Moczarski	kamienica Gostyńskiego ³⁵²⁵	100 zł ³⁵²⁶	5 zł	św. Michał
4.	20 XI 1602 ³⁵²⁷	Jan Alantse, aptekarz, mieszczanin krakowski	kamienica Alantsowska ³⁵²⁸	300zł ³⁵²⁹	15 zł	św. Agnieszka
5.	15 VI 1604 ³⁵³⁰	Krzysztof Moczarski	kamienica Gostyńskiego ³⁵³¹	200 zł ³⁵³²	10 zł	płatny na 2 raty:

³⁵¹⁷ ABKr., rkps 209, s. 51.

³⁵¹⁸ Był lonerem i skarbnikiem miejskim, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny w Krakowie*. Wrocław 2008, s. 345.

³⁵¹⁹ Położona w Ryнку Głównym „na rogu idą na Tworzańską ulicę po lewej ręce”, obecnie Rynek Główny 47 (narożnik ul. Floriańskiej 2), w drugiej i trzeciej ćwierci XVI w. należała do rodziny Kislingów, a od końca XVI w. przeszła w ręce młodszej linii Myszkowskich, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny...*, s. 345-347.

³⁵²⁰ ABKr., rkps 209, s. 54.

³⁵²¹ J. Bieniarczówna, *Mieszczanstwo krakowskie XVII w. ...*, s. 29, 50, 170.

³⁵²² Położona przy ul. św. Mikołaja „trochę minąwszy Wendetę na lewej ręce od rogu Szpitalnej”.

³⁵²³ Kwotę darował Andrzej Tęczyński, wojewoda krakowski.

³⁵²⁴ ABKr., rkps 209, s. 52.

³⁵²⁵ Położona przy ul. św. Franciszka *alias* Brackiej.

³⁵²⁶ Kwotę tę darowała panna Dorota Rastowska z Pułtowska, należało jej się 5 zł.

³⁵²⁷ ABKr., rkps 209, s. 55; rkps 210, s. 165; rkps 215, s. 7-32; AKMKr., rkps AOff Vol. 192, s. 139-140.

³⁵²⁸ Położona w Ryнку Krakowskim naprzeciw kościoła św. Wojciecha, obecnie Rynek Główny 11, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny...*, s. 273-275.

³⁵²⁹ Ks. Mikołaj Dobrocieski, kanonik krakowski darował 200 zł, panna Katarzyna Zynkowicowa Jozowna 100 zł

³⁵³⁰ ABKr., rkps 209, s. 52; ANK, Akta miasta Kazimierza pod Krakowem, sygn. K-28: Continuatio actorum consularium Cazimiriensium ad Cracoviam 1603-1604, s. 612-614.

³⁵³¹ Położona przy ul. św. Franciszka *alias* Brackiej.

³⁵³² Kwotę darowała panna Łucja z Krakowa „za córką swoją Panną Szczęsną”.

						Wielkanoc, św. Michał
6.	9 XII 1575 3533	Wojciech Węglarz z żoną Dorota	kamienica Węglarzowska 3534	200 zł ³⁵³⁵	8 zł	św. Agnieszka
7.	7 V 1611 3536	Wojciech Węglarz z żoną Dorotą	kamienica Węglarzowska	200 zł ³⁵³⁷	10 zł	Wielkanoc
8.	-	-	kamienica Myszczyńska ³⁵³⁸	-	4 zł	Oktawa Bożego Ciała
9.	20 X 1525 3539	Hieronim Bem	kamienica Bemowska ³⁵⁴⁰	100 zł ³⁵⁴¹	5 zł	Świętki
10.	29 VII 1529 3542	Stano	kamienica Stanowska ³⁵⁴³	100 zł	5 zł ³⁵⁴⁴	I rata 2,5 zł na św. Jan, II rata 2, 5 zł na Boże Narodzenie
11.	-	-	kamienica Jakuba ³⁵⁴⁵	100 zł ³⁵⁴⁶	5 zł ³⁵⁴⁷	św. Jan Chrzciel
12.	18 XI 1546 3548	Matias Kretek, szewc z żoną Elżbietą	kamienica Kretkowska 3549	25 zł ³⁵⁵⁰	1 zł	Boże Narodzenie

³⁵³³ ABKr., rkps 209, s. 55, kontrakt kupna czynszu został zatwierdzony przez króla Stefana Batorego dokumentem wydanym 30 IV 1577 r., R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 37, s. 19.

³⁵³⁴ Położona przy ul. Grodzkiej „z rynku idąc od Murzyna czwarta na lewej ręce”.

³⁵³⁵ Kwota pochodziła z zapisu testamentowego Heleny Unglerowej z 9 VI 1571 r., z przeznaczeniem na zakup ryb w Poście, ABKr., rkps 209, s. 56; *Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum*. W: *Monumenta Poloniae Typographica XV et XVI Saeculorum*. Vol. 1. Ed. J. Ptaśnik. Leopoli 1922, nr 556, s. 248-251, *videlicet 200 fl. ad coemendum pro piscibus tempore quadragesimae sanctimonialibus monasterii s. Agnetis*, tu testament datowany jest na 23 V 1551 r.

³⁵³⁶ ABKr., rkps 209, s. 56; rkps 215, s. 57-82.

³⁵³⁷ Kwotę tę darowała Anna Boczkowska za swoją córką Justyną, w zakonie *Bibiana*.

³⁵³⁸ ABKr., rkps 209, s. 66, położona na Stradomiu „od Grodzkiej Bramy idąc po prawej ręce od Cmentarza Bernardyńskiego trzecia od rogu”.

³⁵³⁹ ABKr., rkps 209, s. 57.

³⁵⁴⁰ Położona przy ul. św. Anny „z rynku idąc po lewej ręce od rogu trzecia”.

³⁵⁴¹ Kwotę przekazał Hieronimowi Bemowi Jurek Pernus, 23 X 1566 r. jego synowie: Walerian, Walenty i Seweryn zeznali, „iż ta suma była panny Krosnerowej, zakonnicy S. Jagnieszki”

³⁵⁴² ABKr., rkps 209, s. 70.

³⁵⁴³ Położona na Kazimierzu przy ul. Krakowskiej.

³⁵⁴⁴ Czynsz zapisany pannie *Eufrazji*, a po jej śmierci zakonnicom św. Agnieszki.

³⁵⁴⁵ ABKr., rkps 209, s. 71, położona na Kazimierzu, przy ul. Żydowskiej „wtóra od rogu idąc w ulicę ku Bożemu Ciału”.

³⁵⁴⁶ Kwotę z przeznaczeniem na czynsz darowały panny [bernardynki].

³⁵⁴⁷ Dla kapłana od św. Agnieszki.

³⁵⁴⁸ ABKr., rkps 209, s. 72.

³⁵⁴⁹ Położona na Kazimierzu na „Szewcej ulicy na prawej ręce od łaźni miejskiej ku Bramie Kazimierskiej idąc czwarta”.

³⁵⁵⁰ W 1551 r. „po niedzieli *Cantate*” [po 26 IV] „przywziął złotych 5 na tenże czynsz ks. Stanisław Borek, dziekan krakowski, dał te złotych 20 na ten czynsz”; H. Barycz, W. Pocięcha, *Borek (Borgk, Borck)*

13.	9 XII 1537 3551	Seweryn Boner, kasztelan biecki	kamienica Bonarowska 3552	1000 zł ³⁵⁵³	40 zł	Świętki
14.	1 V 1534 3554	Stanisław Żołdena z żoną Katarzyną	kamienica Żoldenerowska 3555	500 zł ³⁵⁵⁶	20 zł	Środopoci e
15.	13 I 1539 3557	Matys, rajca z żoną	kamienica P. Matysa	100 zł ³⁵⁵⁸	5 zł	I rata 2,5 zł na Boże Narodzenie , II rata 2,5 zł na św. Jana Chrzcziciela
16.	18 II 1540 3559	Maciej Ślęzak z żoną Anną	dom położony na Kleparzu ³⁵⁶⁰	50 zł ³⁵⁶¹	półtrzecia [2,5 zł]	św. Michał
17.	14 I 1542 3562	Matias Kretek z żoną Katarzyną	kamienica Pana Saskiego	20 zł ³⁵⁶³	1 zł	św. Łucja
18.	18 XI 1546	Matias Kretek, szewc z żoną Elżbietą	kamienica Kretkowska 3564	25 zł	1 zł	Boże Narodzenie
19.	6 VI 1547 3565	Stanisław Saski z żoną	kamienica Pana Saskiego ³⁵⁶⁶	100 zł	4 zł ³⁵⁶⁷	na każde suche dni po 1 zł ³⁵⁶⁸

Stanisław (1474 – 1556), dziekan krakowski i sekretarz królewski. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1936, s. 320 – 322.

³⁵⁵¹ ABKr., rkps 209, s. 8; MRPS, T. 4, cz. 3, nr 18910, s. 76; AGAD, perg. 6836; B. Horodyski, *Fragment katalogu dokumentów pergaminowych Biblioteki Ordynacji Zamojskiej*. „Przegląd Historyczny” T. 36: 1946, s. 107-108.

³⁵⁵² Położona w Ryнку Głównym, naprzeciw kościoła św. Wojciecha, pomiędzy domami Erazma Krupka i Jana Morsztyna, obecnie Rynek Główny 9, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny...*, s. 271-272; *feria quinta post Festum Sanctorum Trium Regum* [13 I] 1639 r. suma przeniesiona na wieś Szczytniki Stefana i Władysława Lubowieckich.

³⁵⁵³ Kwotę darował Stanisław Górki, podstarości krakowski, siostry miały na każdy dzień zmówić po 3 pacierze za jego duszę.

³⁵⁵⁴ Dnia 2 V 1534 r. Jan Wunsam i Stanisław Bełza „w księgach radzieckich krak[owskich] zeznali, iż ta suma nikomu inszemu nie przynależy tylko Pannom do Ś. Jagnieszki”, ABKr., rkps 209, s. 15.

³⁵⁵⁵ Położona przy ul. Sławkowskiej „po lewej ręce z Ryнку idąc podle wtórego rogu”.

³⁵⁵⁶ Kwotę darował Stanisław Górski, podstarości krakowski.

³⁵⁵⁷ ABKr., rkps 209, s. 71.

³⁵⁵⁸ „Panna Potentia Sienieńska oddała to sto złotych i ten czynsz na kapłana”.

³⁵⁵⁹ ABKr., rkps 209, s. 59.

³⁵⁶⁰ „Między szewcami leżący podle domu Jerzego Wronki”.

³⁵⁶¹ Kwotę darowała panna Sieneńska „i oddała na kościelne potrzeby ten czynsz”; po zniesieniu suma została przeniesiona na dobra Zielonki Lanckorońskich.

³⁵⁶² ABKr., rkps 209, s. 72.

³⁵⁶³ Kwotę darował ks. Stanisław Borek, dziekan krakowski.

³⁵⁶⁴ Położona na Kazimierzu” na Sewcej ulicy na prawej ręce od łaźni miejskiej ku Bramie Kazimierskiej”.

³⁵⁶⁵ ABKr., rkps 209, s. 72.

³⁵⁶⁶ Położona „podle muru Kazimierskiego idąc przez Sewcą ulicę na lewej ręce”.

³⁵⁶⁷ Czynsz przeznaczony dla *Potencji Ożarowskiej*, a po jej śmierci klasztorowi św. Agnieszki.

³⁵⁶⁸ Poniżej dopisane „na św. Łucję płacić powinni” [13 XII].

20.	2 X 1550 3569	Szczęśny/Feliks Witek, piekarz z żoną Anną	kamienica Witkowska ³⁵⁷⁰	100 zł	5 zł ³⁵⁷¹	na każde suche dni po 1 zł i 7, 5 gr; płacą sumę na św. Łucję [13 XII]
21.	18 XII 1556 3572	Matys sukiennik i rajca kazimierski	kamienica Matysa ³⁵⁷³ , domki koło niej zbudowane, ogród położony za murem Kazimierskim ku Wiśle leżący	200 zł	8 zł ³⁵⁷⁴	płatny w dwóch ratach: 4 zł na Wielkanoc, 4 zł na św. Michała
22.	11 III 1568 3575	Jakub Mnich, garbarz z żoną Zofią	kamienica Mnichowska 3576	100 zł ³⁵⁷⁷	5 zł	Wielkanoc
23.	15 IX 1583 3578	Jakub Mnich, garbarz z żoną Zofią	kamienica Mnichowska	100 zł ³⁵⁷⁹	5 zł	św. Michał
24.	10 XI 1583 3580	Stanisław Jaszek z żoną Reginą	kamienia Jaszkowska ³⁵⁸¹	100 zł ³⁵⁸²	5 zł	św. Marcin

³⁵⁶⁹ ABKr., rkps 209, s. 74; AKMKr., rkps AOff Vol. 82, s. 567-569.

³⁵⁷⁰ Położona przy ul. Wielickiej „idąc ku Bramie Wielickiej na lewej ręce od rynku na trzecim rogu”.

³⁵⁷¹ W czwartek po Świątkach [21 V] 1551 r. ks. Stanisław Borek przeniósł pierwotny zapis czynszu z ul. „Florentskiej”, uczyniony w piątek po św. Bartłomieju [26. 08] 1530 r., na kamienicę Witkowską; czynsz został przeznaczony dla *Zofii* Maysnarówny, a po jej śmierci klasztorowi św. Agnieszki; akt sprzedaży czynszu Mikołajowi Walkierowi, obywatelowi i rajcy kazimierskiemu wraz z żoną Katarzyną wciągnięty do akt oficjała pod datą 11 XI 1551, kwota podstawowa to 100 zł, z czynszem 4 zł, płatnym raz na kwartał po 1 zł, AKMKr., rkps AOff 83, s. 108-112.

³⁵⁷² ABKr., rkps 209, s. 70-71.

³⁵⁷³ Położona na Kazimierzu, przy ul. Żydowskiej „po lewej ręce od rogu trzecia”.

³⁵⁷⁴ Kwota zapisana Janowi Barcikowi, prebendarzowi w Ruszczy, a po jego śmierci pannom do św. Agnieszki

³⁵⁷⁵ ABKr., rkps 209, s. 69.

³⁵⁷⁶ Położona na Kazimierzu przy „Szewcej ulicy ku bramie idąc po lewej ręce od rogu trzecia”.

³⁵⁷⁷ Kwotę tę zapisano za panną Anną Wolborzówną, a po jej śmierci pannom na chórze śpiewającym w równy dział.

³⁵⁷⁸ ABKr., rkps 209, s. 69.

³⁵⁷⁹ Kwotę tę zapisano za panną Anną Wolborzówną, a po jej śmierci pannom na chórze śpiewającym w równy dział.

³⁵⁸⁰ ABKr., rkps 209, s. 76; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 40, s. 20.

³⁵⁸¹ Położona przy ul. Piekarskiej na Kazimierzu, z rynku idąc na lewej ręce od rogu.

³⁵⁸² Kwotę tę darowała Barbara, wdowa po Józefie Rasius, pisarzu kleparskim.

25.	19 VI 1585 3583	Anna Chudzicka (†1585) ³⁵⁸⁴	kamienica Chudzicka ³⁵⁸⁵	-	2, 5 zł ³⁵⁸⁶	na każde suche dni po ½ zł (15 gr)
26.	1587 3587	Matias Kierstan z żoną Zuzanną	kamienica Kierstanowska 3588	100 zł ³⁵⁸⁹	4 zł	Wielkanoc
27.	22 VI 1591 3590	Antoni Paczoska, rajca krakowski	kamienica Pacoszyńska 3591	300 zł ³⁵⁹²	15 zł	7,5 zł na św. Jana, 7,5 zł na Boże Narodzenie
28.	14 VI 1593 3593	Jan Goryszowski, mieszczanin krakowski	kamienica Goryszowska 3594	200 zł ³⁵⁹⁵	10 zł	płatny w dwóch ratach: 5 zł na Wielkanoc i 5 zł na św. Michała
29.	31 XII 1594 3596	Wojciech Kowalik z żoną Katarzyną	kamienica Kowalikowska 3597	100 zł ³⁵⁹⁸	5 zł	Boże Narodzenie

³⁵⁸³ ABKr., rkps 209, s. 59.

³⁵⁸⁴ Miała swoje udziały w kamienicy w spadku po mężu Stanisławie Chudziczu (Chudzickim) z Jędrzejowa, aptekarzu († 1557), W. Komorowski, K. Follprecht, *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 2: 1996, s. 23.

³⁵⁸⁵ Położona w Rynku „podle bramki Cmentarza Panny Marii”

³⁵⁸⁶ Wolą testatorki było „aby P. Boga za duszę jej i małżonka jej i dziełek prosiły a księdzu, który ma mieć Ms[z]ą na każde suche dni w ich kościele pół złotego na rok na cztery Ms[z]e”.

³⁵⁸⁷ ABKr., rkps 209, s. 76.

³⁵⁸⁸ Położona w Rynku kazimierskim, od św. Katarzyny idąc ku ul. św. Jakuba od rogu wtóra.

³⁵⁸⁹ Kwotę tę darowała Barbara Otrobianka, zakonnica u św. Agnieszki.

³⁵⁹⁰ ABKr., rkps 209, s. 54.

³⁵⁹¹ Położona przy ul. Szerokiej.

³⁵⁹² Kwotę darowała Dorota Kliczkowska, następnie suma została wraz z czynszem przeniesiona na kamienicę Walterowską.

³⁵⁹³ ABKr., rkps 209, s. 58; AKMKr., rkps AOff Vol. 185, s. 172-173; R. Gustaw OFM, K. Kaczmarczyk, *Katalog archiwum klasztoru...*, nr 42, s. 21.

³⁵⁹⁴ Położona przy ul. św. Anny, między domem Uniwersytetu Krakowskiego, a Bekesza, pod Baranami.

³⁵⁹⁵ Kwotę tę darował ks. Wojciech Chociszewski, dziekan kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie i proboszcz w Książowicach dla swojej siostrzenicy panny Agnieszki Płazianki z Pułtowska.

³⁵⁹⁶ ABKr., rkps 209, s. 67.

³⁵⁹⁷ Położona na Stradomiu „między domem Matisa Grota i Jakuba Soleckiego”.

³⁵⁹⁸ Kwotę tę legował w testamencie ks. Wawrzyniec z Rzniowa, wikary i penitencjarz krakowski, przekazana została przez egzekutorów jego testamentu Stanisława Zająca, proboszcza kaplicy królewskiej, Gaspra z Kleska, poddziekana, Macieja z Krzeszowa, wikarego krakowskiego.

30.	5 V 1600 3599	Jan Zyman mieszczanin i kupiec krakowski, „opiekun własny dziątek i dóbr zmarłych Stanisława Kościółka i Barbary małżonki jego”	kamienica Kościółkowski a ³⁶⁰⁰	150 zł ³⁶⁰¹	7 zł 15 gr ³⁶⁰²	św. Michał
31.	17 VI 1602 3603	Adam Nagot rajca krakowska z żoną Elżbietą	kamienica Adama Nagota ³⁶⁰⁴	400 zł ³⁶⁰⁵	20 zł	Wielkanoc
32.	9 VI 1603 3606	Jan Cerazyn z żoną Reginą Gutteterówną	kamienica Cerazyna ³⁶⁰⁷	800 zł ³⁶⁰⁸	40 zł	-
33.	24 XII 1604 3609	Mikołaj Zebrzydowski, wojewoda krakowski	kamienica Szara ³⁶¹⁰	-	100 zł	św. Hieronim
34.	20 VIII 1605 3611	Zofia Kaletniczka, mieszka stradomska	kamienica Jakuba Kaletnika ³⁶¹²	200 zł	10 zł	św. Bartłomiej
35.	26 XI 1607 3613	Magdalena Siennicka, mieszczka	kamienica pana Siennika/ Wolnego ³⁶¹⁵	50 zł	2 zł	Wielkanoc

³⁵⁹⁹ ABKr., rkps 209, s. 68.

³⁶⁰⁰ Położona na Stradomiu „podle domu Wróblewskiego”

³⁶⁰¹ Kwota legowana w testamencie Walentego Bertułda, mieszczanina i kupca krakowskiego, oddali ją egzekutorzy testamentu: Stanisław Kurzelowita, doktor medycyny oraz Jan Groth mieszczanin krakowski.

³⁶⁰² Czynnosc wzmiankowany 25 VI 1640 r. w testamencie Adama Gołębia, mydlarza i rajcy stradomskiego, właściciela kamienicy Kościółkowskiej. ANK, rkps K 443, s. 378.

³⁶⁰³ ABKr., rkps 209, s. 53.

³⁶⁰⁴ Położona przy ul. Floriańskiej.

³⁶⁰⁵ Kwota stanowiła posag *Klemencji* Nagotówny, suma została zniesiona za przełożenia *Gabrieli* Czernej.

³⁶⁰⁶ ABKr., rkps 209, s. 53.

³⁶⁰⁷ Położona przy „Szpitalskiej vel S. Ducha ulicy między kamienicami z jednej strony Krzyżanowską a drugiej Cielestą”.

³⁶⁰⁸ Kwota stanowiła posag Anny *Potencji* Cerazyn, została zniesiona na reparację kopuły za urzędu przełożonej *Magdaleny* Pawełkiej w 1757 r., kamienica wówczas nazywana była Tychowską, a jej właścicielem był Gabriel Bodurkiewicz, syn Józefa, na odebranie sumy zgodę wydał o. Marian Wietrowski, prowincjał małopolskiej prowincji Bernardynów, AKMKr., rkps AOff Vol. 189, k. 224v., 239v.-240v.

³⁶⁰⁹ ABKr., rkps 209, s. 18.

³⁶¹⁰ Położona w Ryнку krakowskim na rogu od ul. Siennej, obecnie Rynek Główny 6, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny...*, s. 264-267.

³⁶¹¹ ABKr., rkps 209, s. 66.

³⁶¹² Położona na Stradomiu między kamienicami z jednej strony Stanisława Ługowskiego, a z drugiej Walentego aptekarza.

³⁶¹³ ABKr., rkps 209, s. 75.

³⁶¹⁵ Położona na Kazimierzu „w rynku idąc od S. Katarzyny na rogu od ul. Piekarskiej”

		kazimierska legowała w testamencie ³⁶¹⁴				
36.	26 II 1573 3616	Jakub Jaworek, przysiężnik kazimierski z żoną Anną	kamienica Jaworkowska ³⁶¹⁷	60 zł	3 zł ³⁶¹⁸	Środopóście
37.	17 II 1575 3619	Jakub Jaworek, przysiężnik kazimierski	kamienica Jaworkowska ³⁶²⁰	40 zł	2 zł ³⁶²¹	Środopóście
38.	1609 3622	Jan Masłowicz z żoną Barbarą	kamienica Masłowska ³⁶²³	300 zł ³⁶²⁴	15 zł	św. Marcin
39.	23 VII 1612 3625	Katarzyna Kowalikowa	kamienica Kowalikowska	200 zł ³⁶²⁶	12 zł	św. Anna
40.	26 IX 1615 3627	Maciej Gruszczyński, pisarz krakowski z żoną Anną Szaufenbergierówną	kamienica Gruszczyńska ³⁶²⁸	1000 zł ³⁶²⁹	30 zł, a po śmierci ofiarodawców 60 zł	św. Michał
41.	1619 3630	Jan Pietrzic, kaletnik, mieszczanin krakowski z żoną Reginą	kamienica Grzędzielowska ³⁶³¹	200 zł ³⁶³²	12 zł	Wielkanoc

³⁶¹⁴ Wdowa po Andrzeju Sienniku, obywatelu kazimierskim, ANK, rkps K 442, s. 21.

³⁶¹⁶ ABKr., rkps 209, s. 73.

³⁶¹⁷ Położona w Rynku kazimierskim „idąc od kościoła Bożego Ciała idąc w rynek po lewej ręce od rogu”.

³⁶¹⁸ Kwota zapisana pannie Annie Wolborzównie, a po jej śmierci pannom do św. Agnieszki.

³⁶¹⁹ ABKr., rkps 209, s. 73.

³⁶²⁰ Położona w Rynku kazimierskim „idąc od kościoła Bożego Ciała idąc w rynek po lewej ręce od rogu”.

³⁶²¹ Kwota zapisana pannie Annie Wolborzównie, a po jej śmierci pannom do św. Agnieszki.

³⁶²² ABKr., rkps 209, s. 75.

³⁶²³ Położona na Kazimierzu przy ul. Krakowskiej „między kamienicami Spuntowskiego i Mączyńskiego”.

³⁶²⁴ Suma, którą legował klasztorowi Paweł Biertułtowski, mieszczanin krakowski, była pierwotnie ulokowana na jego ogrodzie, następnie kwotę tę Abraham Ronenberg, rajca krakowski przeniósł na kamienicę Jana Masłowicza, Z. Noga, *Krakowska rada miejska...*, s. 190.

³⁶²⁵ ABKr., rkps 209, s. 67.

³⁶²⁶ Kwota zapisana dla Zuzanny Kowalikowej.

³⁶²⁷ ABKr., rkps 209, s. 57; AKMKr., rkps AOff Vol. 155, s. 615.

³⁶²⁸ Położona przy ul. św. Jana, między kamienicami „z jednej strony Delpacego z drugiej strony podle zboru ewangelickiego zburzonego”.

³⁶²⁹ Kwota stanowiła posag córki Zuzanny Gruszczyńskiej.

³⁶³⁰ ABKr., rkps 209, s. 60.

³⁶³¹ Położona przy ul. Grodzkiej, „idąc w Rynek od Wszystkich Świętych”, kwota przeniesiona na wieś Niewiarów, a kolejno na Dobranowice i Poborowice; w 1695 r. klasztor skwitował odbiór czynszu od Jana Życzynskiego, ANK, Castr. Crac. 332, s. 513-515.

³⁶³² Kwotę tę darowała Szczęsna Kroczkowska z Lanckorony.

42.	28 IX 1620 3633	Katarzyna Zaorska	kamienica Katarzyny Zaorskiej/Krzy sztofa Stojowskiego 3634	-	6 zł	Gromnica
43.	29 XI 1626 3635	Anna Osiecka	kamienica Gostyńskiego 3636	200 zł	10 zł	św. Michał
44.	3 X 1629 3637	Andrzej Walterowic, mieszczanin krakowski z żoną Zofią	kamienica Walterowska 3638	300 zł	21 zł	św. Michał
45.	4 VI 1674 3639	Hieronim Pinocci († 1676), sekretarz królewski	kamienica Delpacowska 3640	4000 zł ³⁶⁴¹	280 zł	Trzech Króli

Źródło: Opracowanie własne

³⁶³³ ABKr., rkps 209, s. 68.

³⁶³⁴ Położona „między szpitalem św. Jadwigi, a kamienicą Kaspra Rottenkraus cyrulika *alias* Kwaśnego z drugiego strony na Stradomiu”, kamienicę kupił Krzysztof Stojowski z tymże czynszem.

³⁶³⁵ ABKr., rkps 209, s. 52.

³⁶³⁶ Położona przy ul. Brackiej.

³⁶³⁷ ABKr., rkps 209, s. 60.

³⁶³⁸ Suma przeniesiona na dobra Niewiarów, a następnie na Dobranowice i Poborowice.

³⁶³⁹ ABKr., rkps 209, s. 61; AKMKr., rkps AOff Vol. 155, s. 615.

³⁶⁴⁰ Położona przy ul. Grodzkiej „idąc z Rynku krakowskiego na prawej ręce”; obecnie Rynek Główny 14, w I poł. XVII w. stanowiła własność Łukasza Del Pace i jego syna Rafała, od trzeciej ćwierci XVII w. Hieronima Pinociego, W. Komorowski, A. Sudacka, *Rynek Główny...*, s. 279-281; 7 II 1675 r. H. Pinocci sprzedał kamienicę Andrzejowi Bellemu, rajcy krakowskiemu, który także był zobowiązany do wypłaty czynszu klasztorowi.

³⁶⁴¹ Kwota stanowiła posag Teresy *Heleny* Pinocci.

Aneks 4 Czysze zapisane na jatkach rzeźniczych

L. p	Data	Wierzyciel, ofiarodawca	Jatka	Kapitał	Czynsz roczny	Kiedy płatny
1.	a) 2 VIII 1515 b) 10 VI 1521 3642	Urszula Więckowa „z dziatkami”	jatka Więckowska ³⁶⁴³	a) 50 zł b) 50 zł	a) półtrzecia [2,5 zł] b) półtrzecia [2,5 zł] ³⁶⁴⁴	Środopocie
2.	10 VII 1522 3645	Anna Tenderlica „z dziatkami”	jatka Tenderlowska albo Piaseckiego na Kazimierzu ³⁶⁴⁶	50 zł	półtrzecia [2, 5 zł]	św. Jan Chrzyciel
3.	31 I 1527 3647	Michał Spunar, rzeźnik, z żoną	jatka Spunarowska ³⁶⁴⁸	60 zł	3 zł ³⁶⁴⁹	Wielkanoc
4.	24 III 1533 3650	Walenty Połka z żoną Katarzyną	jatka Połczyńska ³⁶⁵¹	100 zł	4,5 zł	Środopocie
5.	31 III 1533 3652	Wojciech Kruczek	jatka Kruczkowska ³⁶⁵³	100 zł	4,5 zł	pierwsza niedziela po Środopociu

³⁶⁴² ABKr., rkps 209, s. 81.

³⁶⁴³ Położona na Kazimierzu „na rogu idąc między jatki po lewej ręce”.

³⁶⁴⁴ Z tego czynszu 1 zł 7,5 gr [półósma] przeznaczono zostało na potrzeby kościelne.

³⁶⁴⁵ ABKr., rkps 209, s. 79

³⁶⁴⁶ Położona jest „wszedłszy między jatki trzecia za krzyżem ku Ratuszowi tyłem”, zaznaczono, iż „na potrzeby kościelne ten plac z dawna odkazany jest”.

³⁶⁴⁷ ABKr., rkps 209, s. 80.

³⁶⁴⁸ Położona na Kazimierzu, „idąc między jatki po prawej ręce za krzyżem na dół idąc od rogu trzecia od Wielickiej ulicy”.

³⁶⁴⁹ Czynsz przeznaczony na potrzeby kościelne.

³⁶⁵⁰ ABKr., rkps 209, s. 65; rkps 215, s. 1-2.

³⁶⁵¹ „Dziesiąta od krzyża, naprzeciw szkoły P. Marii, do Wendety tyłem”

³⁶⁵² ABKr., rkps 209, s. 64.

³⁶⁵³ „Jedenasta od Krzyża idąc na dół tyłem ku św. Barbarze”

6.	19 II1535 3654	Grzegorz Kustra	jatka Kustrzyńska 3655	50 zł	półtrzecia [2, 5 zł]	I rata na św. Jan Chrz., II rata na Boże Narodzenie
7.	18 II1535 3656	Michał Pieczonka z żoną Anną	jatka Pieczonczyńska 3657	50 zł ³⁶⁵⁸	półtrzecia [2,5 zł]	Boże Narodzenie
8.	19 IV 1537 3659	Mikołaj Odrzykoń, rzeźnik kazimierski	jatka Odrzykoniow- ska ³⁶⁶⁰	100 zł	5 zł	2, 5 zł na św. Marcina, 2,5 zł na Wielkanoc
9.	4 VII 1541 3661	Agnieszka Kustrzyna	jatka Kustrzyńska	50 zł	półtrzecia [2,5 zł]	
10.	30 IV155 1 ³⁶⁶²	Matias Maciejasek z żoną Jadwigą	jatka Maciejaskow- ska ³⁶⁶³	90 zł ³⁶⁶⁴	półpięta [4, 5 zł]	pierwsza niedziela W. Postu
11.	8 III 1565 3665	Wojciech Tenderlowic <i>alias</i> Piasecki z żoną	jatka Tenderlowska albo Piaseckiego druga na Kazimierzu ³⁶⁶⁶	100 zł ³⁶⁶⁷	6 zł ³⁶⁶⁸	Nowy Rok

³⁶⁵⁴ ABKr., rkps 209, s. 81.

³⁶⁵⁵ Położona na Kazimierzu, „wszedłszy między jatki od rogu siódma na prawej ręce ku ratuszowi tyłem”.

³⁶⁵⁶ ABKr., rkps 209, s. 82.

³⁶⁵⁷ Położona na Kazimierzu „wszedłszy między jatki na lewej ręce za krzyżem czwarta ku Wolnicy tyłem”.

³⁶⁵⁸ Kwotę darowała panna *Potencja* Sieneńska, oddała czynsz na kapłana.

³⁶⁵⁹ ABKr., rkps 209, s. 84.

³⁶⁶⁰ Położona na Kazimierzu.

³⁶⁶¹ ABKr., rkps 209, s. 81.

³⁶⁶² Tamże, s. 84.

³⁶⁶³ Położona na Kazimierzu, „idąc między jatki po lewej ręce trzecia od rogu”.

³⁶⁶⁴ Kwotę darowała panna Latoszyńska na potrzeby kościoła „i na dwa złote z niego odkazała”

³⁶⁶⁵ ABKr., rkps 209, s. 79.

³⁶⁶⁶ Położona jest „wszedłszy między jatki piąta od rogu na prawej ręce ku Ratuszowi tyłem”.

³⁶⁶⁷ Kwotę darował ks. Jan Korzbok, kanonik krakowski, zakonnice w podzięcie za jego dobrodziejstwa zobowiązały się „wiecznymi czasami” za jego duszę Mszę *Humiliavit* w piątki dać czytać, a przy Mszy po pięć pacierzy zmówić i po trzy pacierze na każdy dzień każda.

³⁶⁶⁸ Z przeznaczeniem dla tych panien, które w chórze śpiewają.

12.	16 VI 1551 ³⁶⁶⁹	Bartłomiej Kwaśny z żoną Zofią	jatka Bartłomieja Kwaśnego ³⁶⁷⁰	60 zł ³⁶⁷¹	3 zł ³⁶⁷²	Wielkanoc
13.	14 I 1560 ³⁶⁷³	Magdalena Brendlarow- na, żona Rozmusza Wąnzona	jatka Stanowska ³⁶⁷⁴	-	2 grzywny	Środopóście
14.	17 I 1567 ³⁶⁷⁵	Jan Krupek starszy jako plenipotent przerzeczon ej panny [Brendlarow nej]	jatka Stanowska ³⁶⁷⁶	-	2 grzywny ³⁶⁷⁷	Środopóście
15.	14 II 1567 ³⁶⁷⁸	Stanisław Kryncz, rzeźnik krakowski	jatka Krynczowska ³⁶⁷⁹	100 zł ³⁶⁸⁰	4 zł	Środopóście
16.	1577 ³⁶⁸¹	-	jatka Poniedział- kowska ³⁶⁸²	-	5 zł	Środopóście

³⁶⁶⁹ ABKr., rkps 209, s. 80; AKMKr., rkps AOff Vol. 82, s. 741-743.

³⁶⁷⁰ Położona na Kazimierzu „na rogu ku Bramie Wielickiej tyłem ku Psiemu Rynku *alias* ku Wolniczy”.

³⁶⁷¹ Kwotę przekazali ks. Stanisław Borek, dziekan krakowski i Jakub Kromfelt, doktor dekretów, suma pochodziła z zapisu testamentowego uczynionego przez Marcina Belzę.

³⁶⁷² Kwota zapisana pannie *Klarze* Kromfeltównie.

³⁶⁷³ ABKr., rkps 209, s. 63.

³⁶⁷⁴ „Ósma od ul. św. Mikołaja ku Wendecie tyłem”.

³⁶⁷⁵ ABKr., rkps 209, s. 63.

³⁶⁷⁶ „Idąc od św. Barbary na lewej ręce w Krzyżu na rogu ku Wendecie tyłem”.

³⁶⁷⁷ Zobowiązanie modlitewne w zamian za czynsz z dwóch jatek Stanowskich: zakonnice w każdą środę czytają za duszę dobrodziejki *Requiem*.

³⁶⁷⁸ ABKr., rkps 209, s. 64.

³⁶⁷⁹ „Trzecia od krzyża tyłem ku kościołowi Panny Maryi”.

³⁶⁸⁰ Kwotę darowała Urszula Parchwiczowa.

³⁶⁸¹ ABKr., rkps 209, s. 85.

³⁶⁸² Położona jako „czwarta od rogu, ku Wolnicy tyłem od Wielickiej Bramy”.

17.	7 III 1592 3683	Jakub Sieczka, mieszczanin , rzeźnik kazimierski z żoną Barbarą	jatka Jakuba Sieczki ³⁶⁸⁴	100 zł ³⁶⁸⁵	5 zł	Niedziela <i>Invocavit</i> [pierwsza niedziela W. Postu]
18.	5 V 1618 3686	Szymon Meller, mieszczanin , rzeźnik kazimierski z żoną Zofią	2 jatki Szymona Mellera ³⁶⁸⁷	200 zł ³⁶⁸⁸	12 zł ³⁶⁸⁹	św. Jan Chrzyciel

Źródło: Opracowanie własne

³⁶⁸³ ABKr., rkps 209, s. 85; ANK, Akta miasta Kazimierza, sygn. K 23: Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1590-1593, s. 415-517.

³⁶⁸⁴ Położona na Kazimierzu „na rogu tyłem ku Ratuszowi”.

³⁶⁸⁵ Kwotę przeznaczoną dla zakonnicy Elżbiety, darowała panna Elżbieta, która w 1602 r. miała blisko 100 lat.

³⁶⁸⁶ ABKr., rkps 209, s. 85.

³⁶⁸⁷ Położone na Kazimierzu, pierwsza „wtóra od rogu, a druga czwarta od rogu, obydwie tyłem ku Wolnicy”.

³⁶⁸⁸ Kwotę darowała Zofia Poremska.

³⁶⁸⁹ 6 zł miało być przeznaczone dla kapłana, który odprawia trycezję (gregoriankę).

Spis ilustracji

1. *Karta zawierająca dedykację dla Teresy Zadzikówny, przełożonej klasztoru św. Agnieszki*, Źródło: J. L. Skrobkowicz, *Korab Na Morzu, Jaśnie Wielmożnego godney pamięci Jego Mci X. Jakuba Zadzika, Biskupa Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, etc. Pokazany z Ambony W kościele świętej Agnieszki, na Exequiach Nieboszczykowskich, Dnia 2 Maia. Roku 1642. Przez [...], Zakonu Braci Mnieyszey de Observantia. A potym w druk podany Z rozkazania y za dozwoleciem Starszych*. Kraków 1642, W Drukarniey Andrzeia Piotrkowczyka, Typographa J. K. M., k. A₂
2. *Panorama Krakowa od północnego zachodu (fragment)*, akwaforta i miedzioryt kolorowany, wg rysunku z lat 1603–1605, Źródło: *Civitates orbis terrarum*. T. 6: *Theatri precipuarum totius mundi Colonia Agrippina 1617*, tabl. 43; Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK III – ryc. 28932
3. M. Palbitzki, *Wawel i Kraków z okna klasztoru Augustianów na Kazimierzu, 1655*, Źródło: J. Muczkowski, *Dwa nieznane widoki zamku na Wawelu*. „Rocznik Krakowski” T. 23:1932, s. 156
4. Informacja o zniszczeniu w 1655 r. kościoła i klasztoru św. Agnieszki, Źródło: APRKraków, rkps, b. sygn. Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1, s. 58
5. *Kościół św. Agnieszki, rzut poziomy, plan 1:500*, Źródło: A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*. Warszawa 1980, s. 245
6. M. Jabłoński, *Fasada kościoła św. Agnieszki*, b. d., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 523
7. *Kościół św. Agnieszki od strony południowej*, Źródło: M. N. Dobrowolski, *Kościół i klasztor...*, fig. 5
8. *Fragment Planu Kollątajowskiego Krakowa, 1785*, Źródło: Muzeum Krakowa, sygn. 2104/VIII
9. *Widok na Wawel i część Stradomia, od wschodu (fragment)*, Źródło: S. Opalińska, *Józef Brodowski 1781-1853. Malarz i rysownik starego Krakowa*. Kraków 2005, s. 183-183
10. B. Gąsiorowski, *Kościół św. Agnieszki od strony południowo wschodniej, poł XIX w.*, Źródło: Muzeum Krakowa, nr inw. MHK – 1/VIII
11. *Kościół św. Agnieszki od wschodu poł. XIX w.*, Wyd. W. Wielogłowski, Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 49

12. M. Cercha, *Widok Wawelu od południa*, 1869, olej, płótno, Źródło: Zamek Królewski na Wawelu, nr inwent. 3416
13. N. Nawarski, R. Niedziałkowski, *Kościół św. Agnieszki w Krakowie*, 1903 r., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 1532
14. *Ołtarz główny w kościele w Pcimiu*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-113> (dostęp 10.02. 2023)
15. *Ołtarz boczny w kościele w Pcimiu*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-181> (dostęp 10.02. 2023)
16. *Ołtarz boczny w kościele w Pcimiu (antepedium)*, Źródło: <https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-181> (dostęp 10.02. 2023)
17. Fragment z akt dotyczących kasaty klasztoru św. Agnieszki, AKMKr., AEp Vol. 117, s. 351 (k. 178)
18. M. Jabłoński, *Wnętrze kościoła św. Agnieszki*, b. d., Źródło: ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 524
19. *Widok z zewnątrz kościoła św. Agnieszki*, 1926 r., Narodowe Archiwum Cyfrowe, Dokumentacja fotograficzna, sygn. 3/1/0/9/2727/2
20. Strona tytułowa rękopisu, ABKr., rkps 151, s. 3
21. *Początek ustaw papieskich nadanych przez o. Gabriela z Werony*, Źródło: BK PAN, rkps BK00097, k. 83v
22. Karta tytułowa dzieła *Statuta, constitutiones, et decreta generalia familiae cismontanae Ordinis s. Francisci de observantia, ex omnibus eiusdem Ordinis constitutionibus, et statutis collecta, et restituta iuxta sancitum in Capitulo generali Romano anni 1639. Atque in Generali Congregatione Romana Anni 1642 approbata* [...]. Romae 1642, Ex Typographia Rev. Cam. Apost.
23. R. Bellarmin S. J., *Piętnaście stopnie po których człowiek zwłaszcza chrześcijański upatrując Pana Boga w stworzeniu rozmaitym przychodzi do wielkiej znajomości Jego*. Opisane przez [...] do Jaśnie Oświeconego i Wielebnego kardynała Piotra Aldobrandina dozorcę dochodów kościoła rzymskiego przełożone z łacińskiego na polskie przez X. Gasp. Sawickiego S. J. W drukarni Franciszka Cezarego. Kraków 1616, (dedykacja)
24. Portret Marianny z Ruszkowskich, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000, s.158

25. Portret *Teresy Zadzikówny*, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000, s. 157
26. Portret *Charitas Łowickiej*, Źródło: J. T. Nowak, W. Turdza, *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000, s. 157
27. Tercjarka franciszkańska w habicie, Źródło: *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw wydany w języku niemieckim przez J. K. Wietz i Piotra Bohmann, przełożony na język polski i pomnożony opisami nowo-powstałych zakonów wraz z objaśnieniami ogólnymi i rycinami nowymi [...]*. T. 2: *Zakony żeńskie*. Opr. B. Szymański. Warszawa 1848, tabl. LXXIV (fig. 2)
28. Tablica powodziowa, Źródło: *Taki Kraków. Tablice powodziowe*. Wyd. Referat Ochrony przed powodzią. Wydział Bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego Urzędu Miasta Krakowa. b. d.
29. Karta tytułowa dzieła *Ogród lilii duchownych Barankowi Bożemu w Klasztorze Krakowskim Jagnieszki Świętej Panien Zakonnych Reguły Franciszka Świętego. Przez jednego z Oyców Bernardynów za pozwoleniem Starszych Przygotowany. Wszelkim Osobom żyć pobożnie pragnącym pożyteczny*. Kraków 1661. W Druk[arni] Wdowy y Dziedzicow Andrzeia Piotrkow[czyka] I. K. M. Typogr.
30. Fragment z księgi kazimierskiej, Źródło: ANK, rkps K 394, s. 676
31. Fragment z księgi rachunkowej klasztoru św. Agnieszki, Źródło: ABKr., rkps 209, s. 143
32. Fragment z akt oficjalatu krakowskiego, Źródło: AKMKr., AOff Vol. 150, s. 149
33. Fragment wewnętrznej strony oprawy z gradułu należącego do bernardynek od św. Agnieszki, Źródło: BPBK, sygn. 14/RL
34. Czyszn należny z dóbr Ochojno (fragment z księgi zawierającej rejestry czynszów), Źródło: ABKr., rkps 209, s. 21
35. Wymóg złożenia przez kandydatkę posagu, APBK, rkps M 17, s. 277
36. Zapis posagu dla Ewy Ożarowskiej, AGAD, perg. 2954
37. Fragment aktu abrenuncjacji złożonej przez Katarzynę *Rozalię* Wojeńską, ANK, rkps Castr. Crac. 310, s. 2679
38. Arendy z 1623 r. (fragment z księgi rachunkowej), ABKr., rkps 209, s. 119
39. Fragment z testamentu Emerencji, żony Piotra Skawiny, ANK, Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 441, s. 352
40. Wydatki klasztoru z 1776 r., ABKr., rkps 206, s. 128

Spis tabel

- Tabela 1. Spis paramentów liturgicznych i innych sprzętów klasztornych 1743 r.
- Tabela 2. Spis paramentów i szat liturgicznych z kościoła św. Agnieszki
- Tabela 3. Schemat dzwonienia w klasztorze św. Agnieszki
- Tabela 4. Stan liczbowy klasztoru św. Agnieszki 1568 – 1788
- Tabela 5. Spis przełożonych w klasztorze bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie
- Tabela 6. Zakonnice sprawujące urząd wikarii
- Tabela 7. Zakonnice sprawujące urząd dyskretek
- Tabela 8. Zakonnice sprawujące urząd mistrzyni nowicjatu
- Tabela 9. Zakonnice sprawujące urząd mistrzyni panien świeckich
- Tabela 10. Zakonnice sprawujące urząd furtianki
- Tabela 11. Zakonnice sprawujące urząd zakrystianki
- Tabela 12. Zakonnice sprawujące urząd podzakrystianki
- Tabela 13. Zakonnice sprawujące urząd szafarki
- Tabela 14. Zakonnice sprawujące urząd kanaparki
- Tabela 15. Zakonnice sprawujące urząd refektarki
- Tabela 16. Spis spowiedników i kaznodziejów klasztoru św. Agnieszki
- Tabela 17. Spis kapelanów klasztoru św. Agnieszki
- Tabela 18. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Szkaplerznego
- Tabela 19. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Paskowego
- Tabela 20. Spis bernardynek z klasztoru św. Agnieszki wpisanych do Bractwa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny

Wykaz skrótów

AAV – Archivum Apostolicum Vaticanum

ABC – Archiwum Prowincji Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie

ABKr. – Archiwum Sióstr Bernardynek u św. Józefa w Krakowie

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

AGOC – Archivum Generale Ordinis Carmelitarum

AKK – Archiwum Krakowskich Klarysek

AKKK – Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej

AKKr – Archiwum Prowincji Karmelitów w Krakowie na Piasku

AKMKr. – Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

ANK – Archiwum Narodowe w Krakowie

APBK – Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie

APD Kraków – Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów

APRKraków – Archiwum Prowincji Franciszkanów – Reformatów w Krakowie

ASk – Archiwum Zakonu Paulinów na Skałce

BAV – Bibliotheca Apostolica Vaticana

bd – brak daty

BJ – Biblioteka Jagiellońska

BK PAN – Biblioteka Kórnicka PAN

BN – Biblioteka Narodowa w Warszawie

BPBK – Biblioteka Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie

Kachel – J. Kachel OFM, *Bernardyni 1453 – 2003. Kapłani i bracia zakonnicy prowincji polskich oraz kustodii św. Michała na Ukrainie*. T. 1 – 7. Warta 2004.

KŻŚ – E. Pluta – Saldra, *Konwenty żeńskie w średniowiecznym województwie krakowskim. Studium prozopograficzne (2 połowa XII – 2 połowa XVI wieku)*. W: *Historia, Hereditas, Ecclesia*. T. 14. Pod red. ks. A. Bruździńskiego i T. Graffa. Kraków 2021.

l. – lat

LZP, T. 1 – M. Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 1: *Polska Zachodnia i Północna*. Warszawa 2004.

LZP, T. 2 – M. Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 2: *Polska centralna i południowa*. Warszawa 2005.

LZP, T. 4 – M. Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T.

4: *Uzupełnienia, klasztory śląskie, wiek XIX*. Warszawa 2010.

MRPS – *Matricularum Regni Poloniae summaria*

now. – nowicjat

prof. – profesja

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archivum Apostolicum Vaticanum

Fondo Borghese II, 227, k. 254-254v: [List Ezmarii Barbary Maciejowskiej, przełożonej św. Agnieszki z Krakowa].

Fondo Borghese II, 232, k. 40: [List nuncjusza Claudio Rangoniego z 13 sierpnia 1605 r
Fondo Borghese II, 427, k. 21v.]

Cong. Riti, Processus 632: Cracovien. Canonisationis Beati Joannis Cantii processus in specie Cracoviae constructus.

Archivum Generale Ordinis Carmelitarum

ms. 304f

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

perg. 2954.

perg. 6836.

sygn. 752: Listy do Tomasza Zamoyskiego od różnych 1605 – 1633.

Archiwum Krakowskich Klarysek

rkps A 36: Akta klarysek krakowskich z lat 1564 – 1747.

rkps A 43: Regestrum monialium ab anno 1584.

rkps A 907: Liber mortuorum.

Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej

rkps Acta actorum, T. 11.

rkps Acta actorum, T. 12.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

rkps AAdm.: Acta Administratorialia Cracoviensia, Vol. 1, 15.

rkps AEp: Acta Episcopalia Cracoviensia, Vol. 3, 4, 7, 10, 13, 19, 32, 33, 35, 38, 39, 53, 63, 99, 117.

rkps AOff: Acta Officialia Cracoviensia, Vol. 2, 3, 4, 8, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 32, 34, 35, 36, 39, 41, 43, 44, 47, 48, 52, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 70, 73, 74, 76, 77, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 95, 96, 98, 102, 108, 112, 116, 123, 150, 155, 156, 166, 171, 176, 177, 178, 180, 185, 189, 192.

Archiwum Narodowe w Krakowie

Zbiór dokumentów pergaminowych, perg. 464.

Zbiór dokumentów pergaminowych, perg. 1144.

Acta Castrensia Cracoviensia 39, 75, 105, 135, 168, 170, 177, 178, 180, 183, 185, 187, 190, 192, 205, 216, 211, 224, 225, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 236, 237, 238, 248, 253, 254, 255, 262, 263, 265, 267, 271, 272, 273, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 289, 280, 292, 29, 29, 29, 296, 297, 300, 303, 304, 310, 315, 316, 318, 319, 320, 322, 325, 328, 331, 332, 334, 337, 338, 340, 341, 346, 353, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 365, 372, 373, 375, 377, 378, 379, 382, 389, 395, 396, 849, 909, 910, 911, 912.

Acta Castrensia Cracoviensia Relationes 34, 36, 38, 41.

Acta Castrensia Biecensia 177, 184, 223, 232.

Acta Terrestria Cracoviensia 43, 158.

Akta miasta Krakowa, rkps 433: Liber actorum dominorum consulum Cracoviensium 1526 – 1529.

Akta miasta Krakowa, rkps 434: Liber actuum dominorum consulum Crac. 1529 – 1532.

Akta miasta Krakowa, rkps 437: Ephemerides actorum incliti senatus Crac. 1538 – 1540.

Akta miasta Krakowa, rkps 13: Scabinalia – Inscriptiones 1542 – 1547.

Akta miasta Krakowa, rkps 1358: Registrum memorialium praetorii... 1412 – 1548.

Akta miasta Krakowa, rkps 28: Scabinalia. Inscriptiones 1600 – 1603.

Akta klasztorów, kościołów i instytucji religijnych w Krakowie – zbiór szczątków zespołów, sygn. 29/496/42: Bernardynki przy kościele św. Agnieszki 1632 – 1730.

Akta miasta Kazimierza, rkps K – 32: Acta consularia Casimiriensia 1613 – 1615.

Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K 358: Rewizje i otaksowanie kamienic, domów i gruntów m. Kazimierza 1424 – 1800.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 23: Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1590 – 1593.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 24: Continuatio actorum d. consulum Kazimiriensium 1593 – 1595.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 25: Continuatio actorum consularium Kazimiriensium 1595 – 1597.

Akta miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps K – 28: Continuatio actorum consularium Cazimiriensium ad Cracoviam 1603 – 1604.

Akta miasta Kazimierza, rkps K – 32: Acta consularia Casimiriensia 1613 – 1615.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 36: Acta consularia Casimiriensis civitatis 1623 – 1626.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 37: Księga radziecka 1627 – 1629.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 39: Księga radziecka 1634 – 1637.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 393: Acta scabinalia Kasimiriensia ad Cracoviam... 1606 – 1612.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 394: Continuatio actorum scabinalium Kazimiriensium 1612 – 1619.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 395: Acta d. scabinorum Casimiriensium 1620 – 1631.

Archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem, rkps 441: Acta testamentorum Kazimiriensum 1586 – 1606.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 442: Acta testamentorum Kasimiriensum sumptu d. scabinorum proprio comparata, 1607 – 1622.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 443: Acta testamentorum civitatis Casimiriensis, 1622 – 1647.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 444: Testamenty (oryginały i kopie ułożone alfabetycznie według nazwisk wystawców) 1592 – 1785.

Akta miasta Kazimierza, rkps K 886: Akta dotyczące kościołów i klasztorów kazimierskich i ich stosunków z m. Kazimierzem: augustianów i augustianek przy kościele św. Katarzyny, bernardynek przy kościele św. Agnieszki, kościoła św. Jakuba, 1483 – 1788.

Akta miasta Krakowa, rkps 772: Incipi liber testamentorum ex mandato dominorum consulum ad id Anno Domini etc. 1427 – 1623.

Akta miasta Krakowa, rkps 3320: Registrum confraternitatis sancti Spiritus anno Domini MDLXVI [in conventu s. Spiritus Cracoviae] 1566 – 1647.

Archiwum OO. Augustianów w Krakowie, rkps 447: Księga Arcybactwa Paskowego 1605 – 1866.

Teka Schneidra, sygn. TSchn 799: Kraków.

Zbiór ikonograficzny, sygn. 49: Kościół św. Agnieszki od wschodu poł. XIX w., Wyd. W. Wielogłowski.

Zbiór ikonograficzny, sygn. 523: M. Jabłoński, Fasada kościoła św. Agnieszki, b.d.

Zbiór ikonograficzny, sygn. 524: M. Jabłoński, Wnętrze kościoła św. Agnieszki, b. d.

Zbiór ikonograficzny, sygn. 1053: M. Cercha, Wawel i kościół św. Agnieszki od strony Wisły, 1863.

Zbiór ikonograficzny, sygn. 1532: N. Nawarski, R. Niedziałkowski, Kościół św. Agnieszki w Krakowie, 1903 r.

Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów

rkps Kr B1: Spis osób przyjętych do Różańca Świętego tak Imienia Jezus jak i Matki Najśw., AD 1585 usque ad an 1716.

Archiwum Prowincji Franciszkanów – Reformatorów w Krakowie

rkps, b. sygn., Archivum Conventus Cracoviensis. T. 1.

rkps, b. sygn., Testament Jadwigi Remerowej ze Słupowa, 7. 02. 1677.

Archiwum Prowincji Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie

rkps, b. sygn.: Liber vitae eorum quos Deus ut hereditatem capiant sempiternam... seu Album dominorum sodalium utriusque status et sexus Venerabilis Confraternitatis Sanctissimi Sacramenti Quinque Plagarum Domini Nostri Iesu Christi Casimiriae ad Aedes Sacratissimi Corporis Christi Canoniorum Regularium Lateranensium Erectae Et Institutae.

Archiwum Prowincji Karmelitów w Krakowie na Piasku

rkps 784/291: Cathalogus receptorum ad beneficia spiritualia ordinis Beatae Mariae de monte Carmeli etiam ad gratiam bullae sabatinae incipiendo Cracoviae ab Anno Domi[n]i 1600.

Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie

APBK, rkps M – 2: Topographia specialis faeliciter incipit Provinciae Polonae anno Virginei Partus 1597, 1453 – 1642, 27 IV.

rkps M – 3: Singulorum Provinciae Polonae coenobiorum ordinis divi Francisci Regularis Observantiae topographia specialis feliciter incipit, 1453 – ok. 1590.

rkps M – 6: Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1630 – 1662.

rkps M – 7: Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1659 – 1686.

- rkps M – 8: Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1686 – 1709.
- rkps M – 9: Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1710 – 1716.
- rkps M – 10: Akta Prowincji Małopolskiej zakonu Bernardynów, 1720 – 1730.
- rkps M – 15: In hoc libro continentur acta capitularia, decreta et elections ac quaedam resolutions Romanae per – - generals factae, transcriptae ex actis originalibus et hic ingrossatae per secretaries Provinciae A. V. P. Dominicum Skutowicz et Vincentium Kalmerski sigilloque Provinciae singular communita ac minibus praefatorum secretariorum subscripta. Incipiunt autem hic acta decretaque ab anno 1637 et terminantur ad annum 1668, diem 3 Junii, 1632, 11 III – 1668, 14 VI.
- rkps M – 17: Statuta et ordinationes almae Provinciae Poloniae FF. Minorum Regularis Observantiae S. Francisci ex antiquis et recentioribus eiusdem Provinciae constitutionibus excerpta et in unum compilata – - , Po r. 1669.
- rkps M – 26: Descriptiones nonnullorum monasteriorum ordinis Minorum Observantium, XV – XVIII w.
- rkps M – 27: Thesaurus minoriticae pauperitatis ecclesias almae Provinciae Minoris Poloniae Patrum Observantium exornans. – – juxta dispositionem – capituli Opatoviensis sub A. R. P. Augustino Obrąpalski – – ministro provinciali in visitationibus canonis accurate fideliterque conscriptus anno Domini inchoative 1743. [Inwentarz kościołów bernardyńskich Prowincji Małopolskiej], 1743 – 1777, 9 IX.
- rkps M – 34: Formularium variarum expeditionum et transactionum almae provinciarum matris Minoris Poloniae cum caeteris a se exdivisis provinciis ordinis Minorum Regularis Observantiae Sancti Patris et Patriarchae Francisci pro informatione et notitia posteritatis conscriptum, 1452 – 1750, 28 X.
- rkps W – 25: Annalium Polono – Seraphicorum Tomus II continens descriptionum reformationis ac tertii ordinis S. P. N. Francisci in Polonia, 1598 – 1726, 12 I.
- rkps W – 37: Akta różne Prowincji Wielkopolskiej zakonu Bernardynów, XVI – XVIII w.
- rkps RGP – k – 8: Memoria Patrum ac Fratrum mortuorum Ordinis Minorum S. P. N. Francisci Regularis Observantiae vulgo Bernardinorum Provinciae Maioris et Minoris Poloniae, Lithuaniae et Russiae per singulos dies mensium et per totum annum collecta per P. Ceslaum Bogdalski Sac. Jubil. et Praed. Gen. Anno Dni 1929.
- rkps I – f – 8: Księga żywota, to jest katalog braci i sióstr Bractwa Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny do kościoła Stradomskiego OO. Obserwantów

Franciszka Świętego przez o. Jana Kapistrana Połanieckiego kustosza aktualnego roku P. 1736 dnia 7 grudnia wprowadzonego.

rkps RGP – j – 2: Akta dotyczące SS. Bernardynek. Fasc. II. Klasztory dawniejsze, rewindykacje i domy projektowane, 1594 – 1924.

sygn. RGP – k – 106: zawiera fragment opracowania nieznanego autora o kościele św. Agnieszki (po Bernardynkach) w Krakowie.

rkps I – b – 21: Cathalogus fratrum atque benefactorum defunctorum huius loci nostri Cracoviensis, qui floruerunt in hoc sacro loco Sancti Bernardini, illi meritis apud Deum, isti vero summis beneficiis propter Deum et ob. coronam gloriae. Ab anno receptionis loci huius scilicet 1453 usque ad annum 1601, 1453 – 1813.

rkps I – k – 2: I. Porządek i sposób obłóczenia panien w zakonne odzienie reguły Trzeciej Franciszka Świętego przez Leona X papieża reformowanej z porządków i przywilejów Braci Mniejszych zebranej. II. Porządek przyjmowania sióstr tejże reguły trzeciej do profesji świętej i velum abo zasłony na ich głowy kładzenia.

rkps XI – 1: Mortuologium seu calendarium Polono – Seraphicum patrum ac fratrum in Domino defunctorum almae Provinciarum matris Minoris Poloniae – – ex archivii conventuum et antiquissimis annalibus et chronologiis Provinciae ab A. R. P. Timotheo Kaffka – – pro tunc guardian Calvariensi collectum novissime vero a me Fratre Samuele Raczek – – descriptum anno Domini 1779.

Archiwum Sióstr Bernardynek u św. Józefa w Krakowie

rkps 1: Założenie i uposażenie klasztoru PP. Bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie.

rkps 2: W Imię Pańskie Amen. Na wieczna pamiatke kronika klastoru s. Josepha. Opisanie fundaciej klastoru Panien zakonu s. Franciszka trzeciej reguły przy kościele pod tytułem s. Józefa w Krakowie.

rkps 3: Notatki kronikarskie i wypisy z akt do historii kościoła ś. Józefa i klasztoru SS. Bernardynek w Krakowie.

rkps 4

rkps 15: Księga prowizji od kapitałów i posagów na dobrach ziemskich i kamienicach konwentowi ś. Józefa zapisanych, a od r. 1788 również do konwentu ś. Agnieszki należących.

rkps 64: Akta dotyczące kapitałów na dobrach ziemskich dla klasztoru SS. Bernardynek przy kościele ś. Józefa.

rkps 99: Roku 1762 dnia Augusta 7 rozchodowy registr w rynku, 1762, 7 sierpnia – 15 listopada 1766.

rkps 129: Regest wielebnych panien zakonnice trzeci(ej) reguły Franciszka ś. w klasztorze pod tytułem Jozepha ś. w mieście stołecznym Krakowskim.

rkps 151: Reguła trzecia S. Franciszka i ustawy papieskie i insze ustawy uchwalone i postanowione na wielu różnych kapitułach od przewielebnych ojców zakonu świętego Franciszka w Krakowie przy kościele Jozepha świętego mieszkającym, służące i należące, które ich informują, jako mają żyć, sprawować się i zachować w tymże zakonie – -. Za staraniem Panny Teresy Zadzikownej, matki na ten czas będącej sporządzone i napisane w roku Pańskim 1649 dnia 15 miesiąca grudnia.

rkps 206: Akta odnoszące się do klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu i jego uposażenia, 1461- ok. 1850.

rkps 207: Księga dowod autentyczny nie tylko miejsca, erekcyi i fundacyi klasztoru świętej Agnieszki przewielebnych siostr zakonnych pod regułą trzecią zostających a archiwum prowincji mała – polskiej OO. Wielebnych Obserwatorów wiernie wypisany, ale tez registr sum i posagów pieniężnych na różnych miejscach lokowanych, także i prowizje od nich należące w sobie zawierająca od pierwszej pogorzenia miasta Stradomia i klasztoru tutecznego nieszczęśliwości, dawniejszemi czasy o ponowieniu opisanie zaniedbana, teraz dopiero po narodzeniu Pańskim wieku ośmnastego, za chwalebny staraniem Najp. Imci Panny Teresy Jagniętkowskiej, pomienionego klasztoru matki i przełożonej, sporządzona roku od rodzaju księgi Jezusowego, 1735.

rkps 208: Przeniesienie zgromadzenia zakonnic reguły świętego Franciszka o pokucie przy kościele świętej Agnieszki na Stradomiu byłego do klasztoru zakonnic tejże reguły w Krakowie przy kościele świętego Józefa zostających fundowanego nakazane, którego przeniesienia dekret sądu nadwornego biskupiego krakowskiego dnia piątkowego 11go miesiąca lipca 1784.

rkps 209

rkps 210

rkps 211

rkps 212

rkps 213: Posagi dla zakonnic w klasztorze ś. Agnieszki na Stradomiu zapisane, 1579 – 1774.

rkps 214: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1523 – 1774.

rkps 215: Kapitały na kamienicach krakowskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki w Krakowie, 1533-1780.

rkps 216: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1617 – 1785.

rkps 217: Akta dotyczące kapitałów zapisanych na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu na wsi Sudoł w pow. wiślickim, 1687 – 1758.

218: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1644 – 1781.

219: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1689 – 1784.

rkps 220: Kapitały na dobrach ziemskich na rzecz klasztoru ś. Agnieszki na Stradomiu, 1725 – 1790.

rkps 221: [Metryka], 1664 – 4 XII 1821.

Archiwum Zakonu Paulinów na Skalce

rkps 129: Cathalogus in album Angelicae Confraternitas Casimiriae ad Cracoviam in ecclesia S. Stanislai vulgo Rupella FF. Sancti Pauli primi Eremitae ab Anno Introductionis qui fuit 1626 inscriptorum.

Biblioteka Jagiellońska

rkps 139, t. 3: Processus beatificationis et canonisationis s. Joannis Cantii. Actus I In nomine Dni Amen. Sac. Rit. Congregatione Cracovien. canonisationis b. Ioannis Cantij. I. pars Copia Processus in specie Cracoviae constructi Jacobus Sassvs, notarius, Cracoviae 1668.

rkps 5365, t. 4 : Żegota Pauli, Zakony i klasztory.

rkps 6771 II: Registrum confraternitatis Sancti Spiritus Anno Domini 1540 – 1566.

rkps 3742: Casimiriae civitatis, urbi Cracoviensi confrontatae, origo. In eaque ecclesiarum erectiones et religiosorum foundationes, nec non series, vitae, res gestae praepositorum Conventus Canoniorum Regularium Lateranensium S[ancti] Augustini ad Ecclesiam S[acrat]is S[imi] Corporis Christi descriptae a Stephano Ranothowicz eiusdem conventus et Ecclesiae Canonico Regul[ari] professo.

Biblioteka Kórnicka PAN

Teki Dworzaczka, Zap. Tryb. Piotrk. 1289 (Nr. 32) 1682.

rkps BK00097: Rękopiśmienny zbiór materiałów do dziejów zakonu bernardynów.

Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie

Teki Naruszewicza, sygn. B. Czart 128, nr 273, s. 737.

Biblioteka Narodowa w Warszawie

rkps 5582 IV: B. H. Łuszczyński, *Silva heraldica*. T. 3.

Biblioteka Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie

sygn. 14/RL

sygn. XVII B 141

Bibliotheca Apostolica Vaticana

rkps Barb. Lat. 5189.

Muzeum Krakowa

nr inw. MHK – 1/VIII: B. Gąsiorowski, *Kościół św. Agnieszki od strony południowo wschodniej*, poł XIX w.

sygn. 2104/VIII: Planu Kołłątajowski Krakowa, 1785.

Muzeum Narodowe w Krakowie

sygn. MNK III – ryc. 28932: *Widok Kleparza, Krakowa i Kazimierza od północnego zachodu*, akwaforta i miedzioryt kolorowany, wg rysunku z lat 1603–1605.

Zamek Królewski na Wawelu

nr inwent. 3416: M. Cercha, *Widok Wawelu od południa*, 1869, olej, płótno.

Źródła drukowane

Acta Nuntiaturae Polonae. T. 2: *Zacharias Ferreri (1519 – 1521) et Nuntii Minores (1522 – 1553)*. Edidit Henricus Damianus Wojtyska CP. Romae 1992.

Acta Nuntiaturae Polonae. T. 22: *Joannes Baptista Lancelotti (1622 – 1627)*. Vol. 1: 22 XI 1622 – 31 XII 1623. Edidit T. Fitych. Cracoviae 2001.

Acta rectoralia Almae Universitatis studii Cracoviensis inde ab anno 1469. T. 1 *continens annos 1469 – 1537*. Wyd. W. Wisłocki. Cracoviae 1893 – 1897.

Acta Sanctorum Julii ex Latinis et Graecis, aliarumque gentium monumentis, servata primigenial veterum scriptorium phrase, collecta digesta commentariisque et observationibus illustrata. Pod red. J. B. Sollerio, J. Pinio, G. Cupero, P. Boschio [...]. T. 4. Antverpiae 1725. Apud Jacobum du Moulin.

Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego. T. 3. Lwów 1872.

Akta sejmikowe województwa krakowskiego. T. 2: 1621 – 1660. Wyd. A. Przyboś. Wrocław – Kraków 1955.

Akta wizytacji dekanatu krakowskiego 1599 roku przeprowadzonej z polecenia kardynała Jerzego Radziwiłła. Cz. 1. Wyd. ks. Cz. Skowron. Lublin 1965.

Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum auctore A. R. P. Luca Waddingo hiberno S. T. Lectore Jubilato et Ordinis Chronologo. T. 13: 1457 – 1471. Prope Florentiam 1932.

Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Ab anno 1565 usque ad annum 1574 continuati a P. F. Caietano Michelesio Asculano Ordinis FF. Minorum pro – chronologo generali. Dein aucti et emendati a P. F. Eusebio Fermendzin O. F. M. ex – deffinitore et chronologo generali. T. 20: 1565 – 1574. Prope Florentiam 1933.

Annales Minorum seu Trium Ordinum a S. Francisco institutorum. Ab anno MDCL, usque, ad annum MDCXI. Continuati a P.F. Stanislao Melchiorri de Cerreto, Picenae Provinciae filio T. 24: 1601 – 1611. Prope Florentiam 1934.

Archiwum Komisji Prawniczej. T. 8, cz. 2: *Zbiór aktów do historyi ustroju sądów praw polskiego i kancelarii sądowych województwa krakowskiego z wieku XVI – XVIII*. Wyd. S. Kutrzeba. Kraków 1909.

Bellarmin R. S. J., *Piętnaście stopnie po których człowiek zwłaszcza chrześcijański upatrując Pana Boga w stworzeniu rozmaitym przychodzi do wielkiej znajomości Jego*. Opisane przez [...] do Jaśnie Oświeconego i Wielebnego kardynała Piotra Aldobrandina dozorcę dochodów kościoła rzymskiego przełożone z łacińskiego na polskie przez X. Kaspra Sawickiego S. J. W drukarni Franciszka Cezarego. Kraków 1616

Braun G., F. Hogenberg F., *Civitates orbis terrarum*. T. 6: *Theatri precipuarum totius mundi*. Coloniae Agrippinae 1617.

Bullarium Poloniae litteras apostolicas aliaque monumenta Poloniae Vaticana continens. T. 5: 1431 – 1449. Ed. I. Sułkowska – Kuraś et S. Kuraś. Romae – Lublini 1995.

Bullarium Poloniae. T. 7: 1464 – 1471. Ediderunt et curaverunt I. Sułkowska – Kuraś, S. Kuraś cooperantibus J. Smołucha, P. Stanko. Romae – Lublini 2006.

Bullarium Poloniae: litteras apostolicas aliaque monumenta Poloniae Vaticana continens. T. 6: 1447 – 1464. Ed. I. Sułkowska – Kuraś, S. Kuraś. Romae – Lublini 1982

Clemens VIII, *Cum ad regularem*. W: *Codicis iuris canonici fontes*. Vol. 1: *Concilia generalia – Romani pontifices usque ad annum 1745*. Ed. E. Gaspari. Romae 1947, nr 189, s. 358 – 362.

Codicis Iuris Canonici fontes. Cura P. Gasparri. Vol. 1: *Concilia generalia – Romani pontifices usque ad annum 1745*. Romae 1926.

Cracovia artificum. Supplementa 1462 – 1475. Komentarz. Wybr. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 2000.

Cracovia artificum. Supplementa. Teksty źródłowe do dziejów kultury i sztuki z archiwów kurialnych i kapitulnych w Krakowie 1441 – 1450. Wybr. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1993

Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum. W: *Monumenta Poloniae Typographica XV et XVI Saeculorum*. T. 1. Wyd. J. Ptaśnik. Lwów 1922.

Damirski C. o., *Kronika bernardynów w Polsce (1453 – 1651)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2016.

Decjusz J. L., *Contenta De Vetustatibus Polonorum Liber I. De Iagiellonum Familia Liber II. De Sigismundi Regis Temporibus Liber III*. Cracoviae [1521].

Decreta in iudiciis regalibus tempore Sigismundi I Regis Poloniae a. 1507 – 1531 Cracoviae celebrata. W: *Starodawne polskiego prawa pomniki*. T. 6. Ed. M. Bobrzyński. Kraków 1881.

Die Aufzeichnungen des Dominikaners Martin Gruneweg (1562 – ca. 1618) über seine Familie in Danzig, seine Handelsreisen in Osteuropa und sein Klosterleben in Polen. Bd 2. Edition des Manuskripts fol. 726 – 1453. Ed. A. Bues. Wiesbaden 2008.

Długosz J., *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*. Ks. 11: 1413 – 1430. Pod red. S. Gawędy [i inn.]. Przeł. J. Mrukówna, Warszawa 2009.

Długosz J., *Dziejów polskich ksiąg dwanaście*. T. 5, ks. 12. Przeł. K. Mecherzyński. Kraków 1870.

Długosz J., *Historiae polonicae libri XII*. T. 5, lib. 12. Pod red. J. Żegoty Paulego i A. Przeździeckiego. Kraków 1878.

Długosz J., *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*. T. 3. Cracovie 1864.

Dochody i wydatki konwentu braci eremitów św. Augustyna przy kościele św. Katarzyny w Kazimierzu. T. 1: 1502 – 1505. Wyd. K. Jelonek – Litewka, W. Kolak, Cz. Pirożyńska, Z. Wojas. Kraków 2002.

Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński i polski T. 4: 1511 – 1870. Lateran V, Trydent, Watykan I. Opr. A. Baron, H. Pietras SJ. Kraków 2004.

Dryjacki F., *Żywoć pobożny Sługi Bożego B. Izajasza Bonera Pisma Świętego Doktora Zakonu Eremitów Augustyna św. prowincyi polskiej, w konwencie krakowskim, przy kościele Katarzyny św. z wielu autorów zebrany. Niektóre tegoż kościoła i konwentu, godne pamięci wkrótce wypisane dzieje*. Przez [...], Kraków 1885.

Filip Orlik (1672 – 1742) i jego Diariusz. Opr. W. Sobol. Warszawa 2021.

Grothówna Z., *Kronika klasztoru sióstr norbertanek w Imbramowicach 1703 – 1741*. Wyd. W. Bielak, W. W. Żurek SDB. Kielce 2011.

Ignacy od św. Jana Ewangelisty OCD, *Żywoć Matki Teresy od Jezusa (Marchockiej)*. Opr. Cz. Gil OCD. Poznań 2017.

Instrukcje różnych urzędów zakonnych. XVII – wieczna instrukcja organizacji klasztoru karmelitanek bosych. Edycja źródłowa wraz z komentarzem. Opr. H. Dudała. Warszawa 2022.

Inwentarz katedry wawelskiej z roku 1563. Opr. A. Bochnak. W: *Źródła do dziejów Wawelu*. T. 10. Kraków 1979.

Jan z Komorowa OFM, *Króćka kronika zakonu Braci Mniejszych cz. trzecia (1517 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przeł. Kalwaryjski” Nr 14: 2010, s. 379 – 480.

Jan z Komorowa, *Kronika Zakonu Braci Mniejszych Obserwantów (1209 – 1536)*. Przeł. K. Żuchowski OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2014.

Joannis Dlugossi Anneles seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Lib. 11: 1413 – 1430. Pod red. J. Wyrozumskiego. Varsaviae 2000.

Kcynensis Paweł, *Wizerunek żywota zakonnego ná dwie części rozdzielony, który w sobie zámyka sposób życia zakonnego, y pobudki do miłości Bożey, y cierpienia wszelákiego utrąpienia, y dla tych wszystkich, którzy za Panem krzyż swoy niosą; y pobudki do rozmyślánia męki Pána Chrystusowey, y inszym ludziom bogomyślnym bardzo potrzebne y pożyteczne będą. Przez iednego kápłaná Zakonu Bernádyńskiego, zá dozwoleniem stárszych teraz znowu poprąwiony, y powtóre wydány z przydániem wiele pociesznych náuk. Psalm 33. Kosztuyćie y obáczcie, iż słodki iest Pan: Błogosławiony mąż, który nádzíeie w nim pokláda*. Kraków 1613². W drukárni Symona Kęmpiniego.

Kochowski W., *Lata potopu 1655 – 1657*. Wybrał i przeł. L. Kukulski. Warszawa 1966.
Kodeks dyplomatyczny Miasta Krakowa. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1882.

Komoniecki A., *Chronografia albo dziejopis żywiecki*. Wyd. S. Grodziski, I. Dwornicka. Żywiec 1987.

Korespondencja Hieronima Rozrażewskiego. T. 1: 1567 – 2 VII 1582. Wyd. P. Czaplewski. Toruń 1937.

Kronika bernardynek lubelskich 1618 – 1885. Opr. Anna Szylar, Lublin 2009.

Kronika bernardynek świętomichalskich w Wilnie. Opr. M. Kałamajska – Saeed, „Nasza Przyszłość” T. 101: 2004, s. 331 – 435.

Kronika klasztoru SS. Bernardynek w Wieluniu, począwszy od fundacji klasztoru w 1612 r. aż do jego kasaty w 1819 r. Opr. A. K. Sitnik OFM. „Studia Franciszkańskie” T. 25: 2015, s. 349 – 491.

Kronika klasztoru w Imbramowicach 1741 – 1758. Opr. M. Dębowska. Kraków 2019.

Kronika Marcina Bielskiego. T. 2: (Ks. IV, V). Wyd. K. Turawski. Sanok 1856.

Kronika mieszczanina krakowskiego z lat 1575 – 1595. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 70. Wyd. H. Barycz. Kraków 1930.

Kronika Ojca Cypriana Damirskiego OFM. Przeł. K. Żuchowski OFM. „Przegląd Kalwaryjski” Nr 15: 2011, s. 367 – 489.

Kronika Polska Marcina Bielskiego. Nowo przez Ioach. Bielskiego Syna iego wydana [...]. Kraków 1597, W Drukarni Jakoba Sibeneychera.

Kroniki Bernardynów poznańskich. Opr. S. B. Tomczak OFM, J. Wiesiołowski. Poznań 2002.

Księga kryminalna miasta Krakowa z lat 1554 – 1625. Fontes Juris Polonici. Seria: Prawo miejskie. T. 1. Opr. i wyd. W. Uruszczak, M. Mikuła, A. Karabowicz. Kraków 2013.

Księga ławników myślenickich z lat 1700 – 1725. Opr. M. Mikuła. Kraków 2022.

Księga wiertelnicza krakowska. Cz. 1: 1568 – 1577. *Quartualiensum recognitiones et divisiones.* Pars I: 1568 – 1577. *Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie.* Wyd. K. Jelonek – Litewka, A. Litewka, Ł. Walczy. Kraków 1997.

Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573 – 1614. Opr. Z. Pietrzyk. Kraków 1991.

Księgi kryminalne miasta Krakowa z lat 1630 – 1633, 1679 – 1690. Opr i wyd. W. Uruszczak, M. Mikuła, K. Fokt. Kraków 2016.

Librowski S., *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku.* T. 2: *Lata 1551 – 1760.* Włocławek 1995.

Lustracja województwa krakowskiego 1564, cz. 2. Wyd. J. Małecki, Warszawa 1964.

Lustracja województwa krakowskiego 1659 – 1664, cz. 2. Wyd. A. Falniowska – Gradowska, F. Leśniak, Warszawa 2005.

Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski. P. 1: *Casimiri IV regis tempora complectens 1447 – 1492.* Varsaviae 1905.

Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski. P. 3: *Alexandri regis tempora complectens (1501-1506).* Varsaviae 1908.

Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio maximo Varsaviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski. P. 4: *Sigismundi regis tempora complectens 1507 – 1548.* Vol. 2: *Acta vicecancellariorum 1507 – 1535.* Varsaviae 1917.

Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio maximo Varsaviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski. P. 4: *Sigismundi regis tempora complecten 1507 – 1548.* Vol. 3: *Acta vicecancellariorum 1533 – 1548.* Varsaviae 1915.

Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio maximo Varsaviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski. P. 5: *Sigismundis Augusti regis tempora complectens 1548 – 1571.* Vol. 1: *Acta cancellariorum 1548 – 1572.* Varsaviae 1919.

Memoriale Ordinis Fratrum Minorum (Kronika Jana Komorowskiego). W: *Monumenta Poloniae Historica*. T. 5. Wyd. X. Liske, A. Lorkiewicz. Lwów 1888.

Metryki kościoła Maryackiego i katedry na Wawelu w Krakowie. Opr. ks. J. Sygański TJ. Lwów 1912.

Mieczkowski D., *Opis życia i cudów świętego Jana Kantego nauczyciela Akademii Krakowskiej patrona polskiego. Podany rodakom w stuletnią rocznicę kanonizacyjną z przydaniem szczegółów dotyczących się przewodu tej kanonizacji oraz pierwszego jej obchodu w Rzymie i Krakowie przez [...]*. Kraków 1867.

Miłopolski J., *Obrona Panien Klasztoru S. Iagnieszki w Krakowie na Stradomiu. Przeciwno Politikom ktorzy zapomniawszy uczciwego, sumienia, Boga. Mowią iż dobrze uczynił Alexander Koniecpolski: Ktory gwałtownie naiechał Klasztor tychże Panien w Wielki tydzień (kiedy wierni boży niewinną mękę Pańską rozmyślają, a nawiętszy złoczyńcy pokutują) o piątej godzinie wnoc, pedardą Klasztor rozbiwszy, Kościół zwiolował, Panny Bogu wszechmogącemu słubami obowiązane wziął gwałtem, a zatym prawa wszelakie zgwałcił. Przez [...] szlachcica Polskiego wydana. Kraków 1612, [b. dr].*

Miracula venerabilis patris Prandothae episcopi Cracoviensis. Wyd. W. Kętrzyński: W: *Monumenta Poloniae Historica*. T. 4. Lwów 1884.

Monumenta Poloniae Typographica XV et XVI saeculorum. Vol. 1: *Cracovia impressorum XV et XVI saeculorum*. Ed. J. Ptaśnik. Leopoli 1922.

Offiarowicz W. ks., *Historia o cudownym Matki Bożej obrazie w Myślenicach z inkwizycyey Jego Mości x. Erazma Kretkowskiego, archidyakona y officiała krakowskiego, sekretarza J. K. M. z pisana. A przez [...] proboszcza i kaznodzieie myślenickiego, dziekana dobczyckiego, do druku podana*. Kraków 1642. w drukarni Stanisława Bertutowicza.

Opatowiusz A., *Żywot i cuda Wielebnego Jana Kantego, Doktora w Piśmie Ś. i Professora Akademii Krakowskiej. Z manuscriptów Wielkiego Collegium i kościoła Świętej Anny [...] wybrany i wypisany. Przez [...]*. Kraków 1632.

Opis żup krakowskich z roku 1518. Opr. A. Keckowa, A. Wolff. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R. 9: 1961, nr 3: *Zeszyt dodatkowy*, s. 495 – 670.

Ossoliński Z., *Pamiętnik*. Edycja komputerowa. [Bm] 2004.

Pamiętniki o Koniecpolskich. Przyczynek do dziejów polskich XVII wieku. Wyd. S. Przyłęcki. Lwów 1842.

Pasek J. Ch., *Pamiętniki z czasów panowania Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*. Wyd. E. Raczyński. Poznań 1837.

Pistorius J., *Polonicae Historiae Corpvs. Hoc Est, Polonicarvm Rervm Latini recentiores & ueteres scriptores, quotquot extant, uno volumine compræhensi omnes, & in aliquot distributi Tomos. Ex Bibliotheca Ioan. Pistorii Nidani D. Opvs Omnibvs Pernecessarivm, Ad Perfecte Cognoscendam Regionis Polonicæ, Vicinarvmqve Ditionum descriptionem: & ad rerum a Polonis per omnes ætates gestarum intelligendam historiam, [...]*. Basileae 1582, Henricpetri.

Pomniki Dziejowe Polski. Seria 2. T. 17: Cuda św. Szymona z Lipnicy (1482 – 1520). Wyd. M. Starzyński, A. Zajchowska – Bołtromiuk. Kraków 2019.

Pruszcz P. H., *Kleynoty stołecznego miasta Krakowa, albo kościoły y co w nich iest widzenia godnego y znacznego, przez [...], krotko opisane, powtornie z pilnością przeżyżrane, y do druku z additamentem nowych Kościołow y Relikwii S. podane, z pozwoleniem Zwierzchności Duchowney*. Kraków 1745, W Drukarni Akademickiey.

Przewodnik Abo kościołów krakowskich i rzeczy w nich widzenia i wiedzenia godnych krótkie opisanie, naprzód tych, które są w mieście Krakowie, po tym tych, co są na Kazimierzu i na Stradomiu, a na koniec tych, co są w Kleparzu i po przedmieściach krakowskich. Przydatny jest katalog wszystkich królów polskich i biskupów krakowskich. W Krak[owie]. W Druk[arni] Jak[uba] Siebeneichera, roku 1603.

Przewodnik Albo Kościołów krakowskich krótkie opisanie, wydany w 1603 z widokami Krakowa, którego już nie ma. Opr. J. Kiliańczyk – Zięba. Kraków 2002.

Pufendorf S., *Siedem ksiąg o czynach Karola Gustawa króla Szwecji*, Tłum. i oprac. W. Krawczuk, Warszawa 2013.

Rachunki generalne Seweryna Bonera 1545. W: *Źródła do dziejów Wawelu*. T. 2. Wyd. O. Łaszczyńska. Kraków 1955.

Rachunki podskarbiego Andrzeja Kościeleckiego z lat 1510-1511. Opr. A., H. Wajs. W: *Źródła do dziejów Wawelu*. T. 15. Pod red. R. Skowrona. Kraków 1997.

Radawiecki A. ks, *Prawy szlachcic w kazaniu na pogrzebie S. pamięci Jego Mści Pana Andrzeia ze Zmigroda Stadnickiego w osobie iego ukazany we Zmigrodzie dnia 23 Września Roku Pańskiego 1614 [...]*. Kraków 1625, W drukarni Andrzeia Piotrkowczyka.

Ranatowicz S., *Opisanie inkursji Szwedów do Polski i do Krakowa (1655 – 1657)*. Wyd. J. Mitkowski. Kraków 1958.

Rangoni C., *Relacja o Królestwie Polskim z 1604 roku*. Opr. i wyd. J. Byliński, W. Kaczorowski, Przeł. K. W. Kisielewski, W. Kazimierski. Opole 2013.

Rationes curiae Sigismundi Iagellonici, ducis Glogoviensis et Opaviensis, Silesiae et Lusatarum summi capitanei de annis (1493) 1500 – 1507. Ed. P. Kozák. Opava 2014.

Regulamen zakonny, albo konstytucje panien zakonnych prowincji W. Ks. Litewskiego Świętego Kazimierza zakonu S. Franciszka, z różnych statutów generalskich i prowincjalnych i wielu [...] dekretów papieskich [...] zebrane, potym [...] od Kapituły Generalskiej w Hiszpanie korygowane [...] i do zachowania tymże pannom zakonnym podane. Supraśl 1740. W drukarni WW OO Bazyljanow.

Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjalnych pilnie zebrane dla zakonnic teje reguły prowincji Wielkopolskiej S. Maryi Anielskiej i jednostajnej obserwancji ułożone a od całego definitorium potwierdzone i do druku podane. Warszawa 1742. Druk. Coll. S. J.

Reguła i konstytucje trzeciego zakonu św. Franciszka z dekretów papieskich, z statutów generalskich i prowincjalnych pilnie zebrane dla zakonnic teje reguły prowincji Ruskiej pod tytułem Niepokalanego Poczęcia Maryi i jednostajnej obserwancji ułożone a od całego definitorium potwierdzone i do druku podane. Lwów 1744. Druk. P. J. Golczewskiego.

Reguła Wielebnych Panien Zakonnych trzeciego zakonu ojca św. Franciszka przez Leona papieża X potwierdzona, także statuta albo ustawy generalne przez Ojców św. i kapituły generalne ustanowione i do druku za staraniem O. Jana Kapistrana Połanieckiego [...] dla ich wygody podana. Kraków 1740. Druk. M. Dyaszewski.

Relacje o stanie diecezji krakowskiej 1615 – 1765. Wyd. W. Müller. Lublin 1978. W: *Materiały źródłowe do dziejów Kościoła w Polsce.* T. 7. Lublin 1978.

Relacye nuncjusów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690. T. 2. Berlin – Poznań 1864.

Repertorium Germanicum. Bd. 10, Verzeichnis der in den Registern und Kameralakten Sixtus' IV vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen reiches, seiner Diözesen und Territorien 1471 – 1484. Berlin 2018.

Skrobkowicz J. L., *Korab Na Morzu, Jaśnie Wielmożnego godney pamięci Jego Mci X. Jakuba Zadzika, Biskupa Krakowskiego, Xiążęcia Siewierskiego, etc. Pokazany z Ambony W kościele świętej Agnieszki, na Exequiach Nieboszczykowskich, Dnia 2 Maia. Roku 1642. Przez [...], Zakonu Braci Mnieyszey de Observantia. A potym w druk podany Z rozkazania y za dozwoleciem Starszych.* Kraków 1642, W Drukarniey Andrzeia Piotrkowczyka, Typographa J. K. M

Stanisława Oświęcima dyaryusz 1643 – 1651. W: *Scriptores Rerum Polonicarum.* T. 19. Wyd. W. Czermak. Cracoviae 1907.

Starodawne prawa polskiego pomniki z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nieużytych głównie zaś z ksiąg sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej. T. 2. Wyd. A. Z. Helcel. T. Kraków 1870.

Statuta, constitutiones, et decreta generalia familiae cismontanae Ordinis s. Francisci de observantia, ex omnibus eiusdem Ordinis constitutionibus, et statutis collecta, et restituta iuxta sancitum in Capitulo generali Romano anni 1639. Atque in Generali Congregatione Romana Anni 1642 approbata [...]. Romae 1642. Ex Typographia Rev. Cam. Apost.

Teki Pawińskiego. T. 1: *Liber quitantiarum Alexandri regis ab a. 1501 ad a 1506.* (Księga skarbową króla Aleksandra Jag.). Warszawa 1897.

Teki Pawińskiego. T. 2: *Liber quitantiarum regis Casimiri ab a. 1484 ad 1488.* (Księga skarbową króla Kazimierza Jag.). Warszawa 1897.

Testamenty szlachty krakowskiej XVII – XVIII w. Wyd. A. Falniowska – Gradowska. Kraków 1997.

Testamenty Zygmunta III Wazy. Przeł. M. Plago, A. Poznański. Opr. i wyd. W. Kaczorowski, B. Kaczorowska, M. Kaczorowska. Opole 2013.

Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského, vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmana Slezska a Lužic, z let (1493) 1500 – 1507. Kritická edice pramene K vydání připravil Petr Kozák. Praha 2014.

Ustawy Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP przy kościele św. Bernardyna Sieneńskiego na Stradomiu w Krakowie zatwierdzone przez Książęco – Biskupi Konsystorz [...]. Kraków 1900.

Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia maximam partem nondum edita ex tabularis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita. T. 3: *A Sixto PP. V usque ad Innocentium PP. XII. 1585 – 1695.* Ed. A. Theiner. Romae 1863.

Volumina constitutionum. T. 3: *1611 -1640, Vol. 1: 1611 – 1626.* Do druku przyg. S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz. Warszawa 2010.

Volumina Legum. Przedruk zbioru praw staraniem xx. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782 wydanego. T. 4. Petersburg 1860.

Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 4: *1501-1515.* Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1965.

Wielewicki J., *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1579 do r. 1599 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 7. Kraków 1881.
Wielewicki J., *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od r. 1609 do r. 1619 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 14. Kraków 1889.
Wielewicki J., *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie od roku 1620 do r. 1629 (włącznie)*. W: *Scriptores Rerum Polonicarum*. T. 17. Kraków 1899.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 5: 1516 – 1525. Wyd. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1970.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 11, cz. 1: 1526 – 1529. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1984.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 11, cz. 2: 1530 – 1533. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1986.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 11, cz. 3: 1534 – 1535. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1987.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 12, cz.1: 1536 – 1538. Wyd. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1989.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 12, cz. 2: 1539 – 1541. Wyd. i opr. B. Przybyszewski. Kraków 1991.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 12, cz. 3: 1542 – 1545. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 1997.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 12, cz. 4: 1545 – 1550. Opr. B. Przybyszewski. Kraków 2008.

Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu. Z archiwów kapitulnych i kurialnych krakowskich. T. 4: 1501 – 1515. Opr. i wyd. B. Przybyszewski. Kraków 1965.

Żałuski Kostka, A. S., [*Konstytucja papieska Benedykta XIV względem naznaczenia spowiednika extraordinaryjnego, 1748*]. Kraków 1749.

Zbiór dokumentów zakonu paulinów w Polsce. T. 2: 1464 – 1550. Opr. J. Zbudniewek ZP. Warszawa 2004.

Zieliński D. OFM, *Ogród lili duchownych Barankowi Bożemu w Klasztorze Krakowskim Jagnieszki Świętej Panien Zakonnych Reguły Franciszka Świętego. Przez jednego z Oyców Bernardynów za pozwoleniem Starszych Przygotowany. Wszelkim Osobom żyć pobożnie pragnącym pożyteczny*. Kraków 1661. W Druk[arni] Wdowy y Dziedzicow Andrzeia Piotrkow[czyka] I. K. M. Typogr.

Zieliński D. OFM, *Szata wzorzysta doskonałości, Zakonnicę w oczach Boskich zdobiąca y Wszelkim Stanom ludzi żyć duchownie pragnących pożyteczna. Przez iednego Kapłana Oycow Bernardynow za dozwoleciem Starszych sporządzona. Wszelkiego czasu odzienie twoie niech będzie iasne. Eccles: 9.* Kraków 1649, W Drukarni Franciszka Cezarego, I. K. Mci Typographa.

Źródła do historii sztuki i cywilizacji. T. 5, z. 1: *Cracovia artificum 1501 – 1550.* Zebrał J. Ptaśnik, do druku przyg. M. Friedberg. Kraków 1936.

Źródła do historii sztuki i cywilizacji. T. 5, z. 2: *Cracovia artificum 1501 – 1550.* Zebrał J. Ptaśnik, do druku przyg. M. Friedberg. Kraków 1937.

Źródła Franciszkańskie. Pisma świętego Franciszka. Źródła biograficzne świętego Franciszka. Pisma świętej Klary i źródła biograficzne. Teksty ustalające normy dla braci i siostr od pokuty. Pod red. R. Prejsa OFMCap. Z. Kijasa OFMConv. Kraków 2005.

Opracowania

Adamek T., *Typy monstrancji gotyckich w Polsce i problem regionów*. „Roczniki Humanistyczne” T. 18: 1970, z. 5, s. 5 – 17.

Album armorum nobilium Regni Poloniae XV – XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV – XVIII w. Opr. B. Trelińska, Lublin 2001.

Antoniewicz W. L., *Klasztor franciszkański w Krośnie*. Lwów 1910.

Antosiewicz A., *Bractwo Ducha Świętego, jego geneza i rozwój*. W: *Christianitas et cultura Europae. Księga jubileuszowa profesora Jerzego Kłoczowskiego*. Cz. 1. Pod red. H. Gapskiego. Lublin 1998, s. 43 – 52.

Anusik Z., *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilzneńskim w roku 1629*. „Przegląd Nauk Historycznych” R. 10: 2011, nr 2, s. 69 – 108.

Bach T., *Habit*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 6. Lublin 1993, kol. 445 – 447.

Banach A. K., *Lukomski Andrzej h. Nałęcz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1973, s. 555–556.

Banach J., *Dawne widoki Krakowa*. Kraków 1983.

Banach S., Demel J., *Katalog materiałów ikonograficznych, dotyczących otoczenia Wawelu*. W: *Przemiany dziejowe otoczenia Wawelu*. Pod red. S. Banacha. Kraków 1953, s. 65 – 167.

Bandtkie J. S., *Dzieje narodu polskiego*. T. 1. Wrocław 1835.

Bar J., *Odnowiona reguła trzeciego zakonu regularnego św. Franciszka*. „Prawo Kanoniczne” T. 29:1986, nr 3/4, s. 101 – 111.

Bar J., *Polskie zakony*. „Prawo Kanoniczne” T. 4: 1968, nr 1 – 4, s. 421 – 592.

Bar J., *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej. Bibliografia c. d.* „Studia Theologica Varsaviensia” T. 6: 1968, z. 1, s. 343 – 407.

Barącz S., *Pamiętnik Zakonu WW. OO. Bernardynów w Polsce*. Lwów 1874.

Barycz H., *Belza Marcin (1477 – 1542)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1935, s. 411 – 412.

Barycz H., *Dobrocieski Mikołaj h. Prus (1559 – 1608)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 5. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1939 – 1946, s. 242 – 243.

- Barycz H., W. Pociecha, *Borek (Borgk, Borck) Stanisław (1474 – 1556), dziekan krakowski i sekretarz królewski*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1936, s. 320 – 322.
- Battaglia A., *Fr. Gabriele Rangoni di Chiari vescovo e cardinale dell'ordine dei minori osservanti. Cenni biografici pubblicati nella faustissima occasione dell'ingresso del reverendiss. d. Giov. Battista Rota alla chiesa prepositurale di Chiari*. Venezia 1881.
- Bazielić, A. *Kardynał Jerzy Radziwiłł (1556 – 1600). Wybrane zagadnienia*. W: *Studia historyczne*. T.1. Pod red. M. Żywczyńskiego, Z. Zielińskiego. Lublin 1968, s. 163 – 265.
- Bąkowski K., *Dawne kierunki rzek pod Krakowem*. „Rocznik Krakowski” T. 5: 1902, s. 173 – 182.
- Bednarski S. ks., *Alabiano Garcia, jezuita*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1935, s. 40.
- Bednarski S. SI, *Stosunki kardynała R. Bellarmina z Polską i Polakami. Na podstawie korespondencji*. Kraków 1928.
- Bédrupe L., *Reguły Franciszkańskiego Zakonu Świeckich*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 1535 – 1546.
- Bezzubik E., *Rapt w okresie staropolskim*. „Studia Podlaskie” T. 9: 1999, s. 65 – 72.
- Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa*. T. 2: *Kraków w wiekach XVI – XVIII*. Kraków 1984.
- Bieniarzówna J., *Kłoczyński (Kłociński) Marcin (1562 – 1644)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 13. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1967 – 1968, s. 54.
- Bieniarzówna J., *Kromer (Kremer) Ludwik*. W: *Polski Słownik Biograficzny* T. 15. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1970, s. 319.
- Bieniarzówna J., *Liberiusz Jacek (1599 – 1673)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 17. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1972, s. 282 – 283.
- Bieniarzówna J., Małecki J. M., *Dzieje Krakowa*. T. 3: *Kraków w latach 1796 – 1918*. Kraków 1994.
- Bieniarzówna J., *Mieszczanstwo krakowskie XVII w. Z badań nad strukturą społeczną miasta*. Kraków 1969.
- Bieniarzówna J., *Seignitz (Seignic) Stanisław Michał (1641 – 1708)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1995 – 1996, s. 156 – 157.
- Boaga E., *L' abito degli Ordini mendicanti*. W: *La sostanza dell' effimero. Gli abiti degli Ordini religiosi in Occidente. Catalogo*. A cura di G. Rocca. Roma 2000, s. 97 -101.

- Bochnak A., Pagaczewski J., *Zabytki przemysłu artystycznego w kościele parafialnym w Luborzycy*. „Rzeczy Piękne. Przemysł, Rzemiosło, Sztuka. Organ Muzeum Przemysłowego i dra A. Baranieckiego w Krakowie” R. 5: 1925, nr 4, s. 78 – 79.
- Bodniak S., *Cikowski Stanisław h. Radwan († 1570)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 72-73.
- Bogdalski Cz., *Bernardyni w Polsce 1453 – 1530*. T. 1: *Zarys dziejów na tle współczesnych wydarzeń*. Kraków 1933.
- Bogdalski Cz., *Bernardyni w Polsce 1453 – 1530*. T. 2: *Zakonnicy tego okresu*. Kraków 1933.
- Bogdan F., *Geneza i rozwój klauzury zakonnej. Studium prawno – historyczne*. Poznań 1954.
- Boguniowski J. W. SDS, *Rozwój historyczny ksiąg liturgii rzymskiej do soboru trydenckiego i ich recepcja w Polsce*. Kraków 2001.
- Bogusz A., *Wieś Siedliska – Bogusz. Monografia zebrana z dokumentów i wspomnień rodzinnych z uwzględnieniem wypadków roku 1846 i życiorysu Jakóba Szeli*. Kraków 1903.
- Boniecki A., *Herbarz polski*. T. 1 – 6, 8, 10, 13 – 14. Warszawa 1899 – 1911.
- Boniecki A., Reiski A., *Herbarz polski*. T. 16. Warszawa 1913.
- Borkowska M. OSB, *Geografia rekrutacji do klasztorów benedyktynek w Wielkim Księstwie Litewskim*. W: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės moterų vienuolijos. Istorija ir paveldas*. Sudarytoja A. Vasiliauskienė. Kaunas 2014, s. 37 – 45.
- Borkowska M. OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 4: *Uzupełnienia, klasztory śląskie, wiek XIX*. Warszawa 2010.
- Borkowska M. OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 1: *Polska Zachodnia i Północna*. Warszawa 2004.
- Borkowska M. OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*. T. 2: *Polska centralna i południowa*. Warszawa 2005.
- Borkowska M. OSB, *Łatanie pamięci czyli rzecz o klasztornym kronikarstwie retrospektywnym*. „Znak” R. 47: 1995, nr 480 (5), s. 103 – 110.
- Borkowska M. OSB, *Panny siostry w roli w roli instytucji usługowej: czego oczekiwało społeczeństwo od klasztoru żeńskiego w XVII i XVIII wieku*. W: *Klasztor w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg – Lenartowicz. Opole – Wrocław 1996, s. 55 – 63.
- Borkowska M. OSB, *Panny siostry w świecie sarmackim*. Warszawa 2002.

- Borkowska M. OSB, *Powiązania rodzinne wewnątrz wspólnoty zakonnej na przykładzie krakowskich bernardynek*. „Nasza Przeszłość” T. 104: 2005, s. 71 – 85.
- Borkowska M. OSB, *Propria stubella: na styku prawa i architektury*. „Nasza Przeszłość” T. 105: 2006, s. 279 – 294.
- Borkowska M. OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*. W: *Dzieje chrześcijaństwa Polski i Rzeczypospolitej Obojga Narodów*. T. 2: *Wiek XVI – XVIII*. Lublin 2010.
- Borkowska M. OSB, *Zakony żeńskie w Polsce w okresie potrydenckim*. W: *Zakony i klasztory w Europie Środkowo – Wschodniej X – XX wiek. Materiały z międzynarodowego seminarium pt: Atlas ruchu zakonnego w Europie Środkowo – Wschodniej X – XX wiek. Lublin, 25 – 27 listopada 1993*. Pod red. H. Gapskiego, J. Kłoczowskiego. Lublin 1999, s. 197 – 243.
- Borkowska M. OSB, *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII – XVIII wieku*. Warszawa 1996.
- Borkowska U. OSU, *Beginki i begardzi*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1995, kol. 177 – 181.
- Borkowski I., *Wielowymiarowość milczenia jako narzędzia wychowawczego i kary w zamkniętej społeczności komunikacyjnej klasztoru klauzurowego*. „Colloquia Anthropologica et Communicativa” T. 8:2015, s. 141 – 152.
- Bruździński A., *„Zakony do ścisłego zachowania reguły doprowadził”*. *Biskup Piotr Tylicki wobec zakonów w diecezji krakowskiej (1607 – 1616)*. W: *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg – Lenartowicz. Warszawa – Wrocław – Opole 2010, s. 121 – 142.
- Bruździński A., *Bielany – ulubione miejsce Krakowa. Związki bielańskich kamedułów z Krakowem w okresie staropolskim*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 17: 2011, s. 31 – 78.
- Bruździński A., *Biskup Piotr Tylicki wobec zakonów w swojej diecezji (1607 – 1616)*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 10: 2004, s. 49 – 69.
- Bruździński A., *Działalność synodalna biskupa Piotra Tylickiego w diecezji krakowskiej (1607-1616)*. W: *Studia [Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie]*. T. 17: *Lex tua veritas. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi z okazji 70. rocznicy urodzin*. Pod red. P. Majera, A. Wójcika. Kraków 2010, s. 733-749.
- Bruździński A., *Kanonicy regularni od pokuty na ziemiach polskich*. Kraków 2003.

- Bruździński A., *Kasaty klasztorów męskich w Krakowie na przełomie XVIII i XIX w.* W: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. Pod. Red. M. Derwicha. T. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego*. Wrocław 2014, s. 141 -158.
- Bruździński A., *Klasztor bernardynów w Kole w okresie staropolskim*. W: *Bernardyni kolscy. 1466 – 2016. 550 lat dziedzictwa i posługi*. Pod red. K. Witkowskiego. Koło 2016, s. 11 – 38.
- Bruździński A., *Ludwik i Anna Helclowie oraz ich rakowicka fundacja Bogu i ludziom*. W: *Dziedzictwo rodziny Helclów w Krakowie*. Pod red. S. Basisty. Kraków 2014, s. 61 – 89.
- Bruździński A., *Nowicjat w klasztorze bernardynów w Leżajsku w drugiej połowie XVII wieku*. W: *Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Leżajsku*. Pod red. A. K. Sitnika OFM i A. Dworzak. Kalwaria Zebrzydowska 2020, s. 157 – 253.
- Bruździński, *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym Krakowie. Zarys problematyki*. W: *Historia świadectwem czasów. Księdzu profesorowi Tomaszowi Zahajkiewiczowi*. Pod red. W. Bielaka, S. Tylusa SAC. Lublin 2006, s. 103 – 147.
- Budka W., *Dembiński Samuel Andrzej, h. Rawicz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 5. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1939 – 1946, s. 73 – 74.
- Bukowski W., *Luborzycza*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 3, z. 4: *Łaganów – Łyszkowice*. Pod red. F. Sikory. Kraków 2003, s. 729 -741.
- Bukowski W., *Mogiła*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 4, z. 4: *Mogielice – Mrzygłód Stary*. Opr. W. Bukowski [i inn.]. Pod red. W. Bukowskiego. Kraków 2014, s. 693 – 754.
- Bukowski W., *Salomonowie herbu Łabędź. Ze studiów nad patrycjatem krakowskim wieków średnich*. W: *Cracovia. Polonia. Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Pod red. K. Baczkowskiego [i inn.]. Kraków 1995. s. 113 – 145.
- Bukowski W., *Secygniowski (Sancygniowski) Mikołaj h. Jelita*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1995 – 1996, s. 129 – 130.

- Bukowski W., *Secygniowski (Sancygniowski) Piotr h. Jelita (zm. 1430)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 36. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1995 – 1996, s. 132 – 134.
- Casagrande G., *Il movimento religioso femminile. Storie di bizzoche e di terziarie*. W: *Carità operosa. Dall'Ordine della Penitenza al. Terz'Ordine francescano (secc. XII – XV)*. A cura di A. Maiarelli. Roma 2021, s. 87 – 104.
- Cendrowski S., *Nowe ustalenia w kwestii śmierci i pochówku kardynała Jerzego Radziwiłła (1556 – 1600)*. „Klio” T. 31 (4): 2014, s. 19 – 41.
- Ch[odyński] S., *Procent*. W: *Encyklopedia kościelna*. T. 21. Wyd. M. Nowodworski. Warszawa 1896, s. 371–373.
- Chadam A. OFM, *Tarnów*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 542 – 544.
- Chadam A., *Lublin*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 524 – 526.
- Chmiel A., *Domy Krakowskie. Ulica Floryańska. Cz. 1: Liczby or. nieparzyste 1 – 57*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 54. Kraków 1917.
- Chmiel A., *Domy krakowskie. Ulica Grodzka. Cz. 1: Liczby or. nieparzyste 1 – 27*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 81. Kraków 1934.
- Chmielewski M., *Duchowość*, W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, s. 226–232.
- Chodyński S., *Bernardynki*. W: *Encyklopedia kościelna*. T. 2. Wyd. M. Nowodworski. Warszawa 1873, s. 227 – 233.
- Chotkowski W., *Historia polityczna Kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy*. T. 1. Kraków 1909.
- Chotkowski W., *Księdza Prymasa Poniatowskiego spustoszenia kościelne w Krakowie. Przyczynek do dziejów Uniwersytetu w Krakowie*. Kraków 1918.
- Chotkowski W., *Rzemiosła i cechy krakowskie w XV wieku*. Kraków 1891.
- Choupin J. T. J., *Istota i obowiązki stanu zakonnego. Przepisy obecnie obowiązujące*. Kraków 1930.
- Ciszewska M., *Tuliusz domowy. Świeckie oratorstwo szlacheckie kręgu rodzinnego (XVII – XVIII wiek)*. W: *Studia Staropolskie. Series Nova*. T. 44. Pod red. A. Dąbrówki, J. Krauze – Karpińskiej [i inn.]. Warszawa 2016.

- Columbás G., *Abito religioso*. W: *Dizionario degli istituti de perfezione*. T. 1. Roma 1974, s. 50 – 56.
- Creytens R., *La riforma dei monasteri femminili dopo i Decreti Tridentini*. W: *Il Concilio di Trento e la riforma tridentina. Atti del Convegno storico internazionale, Trento 2 – 6 settembre 1963*. Vol. 1. Roma 1965, s. 45 – 83.
- Czacki T., *O litewskich i polskich prawach o ich duchu, źródłach, związku, i o rzeczach zawartych w pierwszym statucie dla Litwy, 1529 roku wydanym*. T. 2. Wyd. K. J. Turowski. Kraków 1861.
- Czeppe M., *Romiszowski (Remiszewski, Remiszowski) Sariusz Aleksander h. Jelita (ok. 1740-1795)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 32. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1989-1991, s. 1-2.
- Czubek J., *Jan Chryzostom z Gosławic Pasek w oświeceniu archiwalnym (1667 – 1701)*. „Rozprawy Wydziału Filologicznego” T. 13:1900, s. 33 – 113.
- Czwojdrak B., *Jan Hincza z Rogowa – rycerz królowej Zofii*. W: *Faworyci i opozycjoniści. Król a elity polityczne w Rzeczypospolitej XV – XVIII wieku*. Pod red. M. Markiewicza i R. Skowrona. Kraków 2006, s. 61 – 66.
- Czwojdrak B., *Miłość i polityka w kręgach dworu królewskiego – królowa Zofia Holszańska i jej rycerze*. W: *Miłość w czasach dawnych*. Pod red. B. Możejko, A. Paner. Gdańsk 2009, s. 121 – 129.
- Czwojdrak B., *Paulini w Dankowie – nieudana fundacja Jana Hinczy z Rogowa*. W: *Veritati serviens. Księga pamiątkowa Ojcu Profesorowi Januszowi Zbudniewkowi ZP*. Pod red. J. Dzięgielewskiego [i inn.]. Warszawa 2009, s. 365 – 368.
- Czwojdrak B., *Rogowscy herbu Działosza podskarbiowie królewscy. Studium z dziejów możnowładztwa w drugiej połowie XIV w. i XV w.* Katowice 2002.
- Czwojdrak B., *Wiarygodność wpisów obituarnych w nekrologach krakowskich klasztorów mendykanckich w średniowieczu*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 75 – 81.
- Czwojdrak B., *Zofia Holszańska. Studium o dworze i roli królowej w późnośredniowiecznej Polsce*. Warszawa 2012.
- Dacka I. M., *„Korona polska” Kaspra Niesieckiego Pomnik staropolskiego piśmiennictwa heraldycznego*. Warszawa 2004, s.
- Daniluk M. SCJ, *Encyklopedia Instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego*. Lublin 2000.

- Daniluk M., *Duchowość chrześcijańska*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 4. Pod red. E. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, E. Gryglewicza. Lublin 1989, kol. 317–330
- Daniluk M., *Jan Kapistran*, W: *Encyklopedia katolicka*. T. 7. Pod red. S. Wielgusa [i inn.]. Lublin 1997, kol. 796 – 798.
- Danowska E., „*Taka jest ostatniej woli mojej ordynacja*”. *Testament Elżbiety Kuligowiczowej z roku 1709*. „Teki Krakowskie” T. 4:1997, s. 117 – 128.
- Dianni J., *Jagielski Adam Szczepan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1962–1964, s. 310-311.
- Długosz J., *Lubomirski Sebastian h. Szreniawa (ok. 1546 – 1613)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1973, s. 40 – 42.
- Dobrowolski M. N., *Kościół i klasztor św. Agnieszki w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 34. Kraków 1906.
- Dobrzycki J., *Zarys dziejów otoczenia Wawelu*. W: *Przemiany dziejowe otoczenia Wawelu*. Pod red. S. Banacha. Kraków 1953, s. 1 – 30.
- Dopierała K., *Księga papieży*. Poznań 1996.
- Duchniewski J., *Kasaty zakonów i klasztorów w Polsce*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 7. Lublin 2000, kol. 936 – 937.
- Dunin – Borkowski J., *Almanach błękitny. Genealogia żyjących rodów polskich*. Lwów 1908.
- Dworzaczek W., *Leliwici Tarnowscy. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Wiek XIV – XV*. Warszawa 1971.
- Dygat A., A. Rybak A., *Odrodzenie klasztoru zwierzyńskiego za ksieni Doroty Kątskiej (1591-1643)*. „*Nasza Przeszłość*” T. 47: 1977, s. 171-210.
- Dzikowska J., *Dzieje kościoła świętego Mikołaja na Wesołej*. „*Rocznik Krakowski*” R. 30: 1938, s. 133 – 172.
- Esposito A., *Ospitare e assistere le donne. Forestiere e straniere nella Roma del Rinascimento*. „*Mélanges de l'École française de Rome – Moyen Âge*” T. 131/2: 2019, s. 427 – 435.
- Estreicherówna M., *Wykaz zniesionych kościołów, kaplic i klasztorów w Krakowie*, „*Kalendarz Katolicki Krakowski*” R. 9: 1889, s. 105 – 119.
- Fabiański M., *Złoty Kraków*. Kraków 2010.
- Fischinger A., Daranowska – Łukaszewska J., Samek J., *Kościół p. w. św. Agnieszki i Łucji, obecnie kościół garnizonowy p. w. Najświętszej Panny Marii i dawny klasztor bernardynek*. W: *Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 4: *Miasto Kraków*, Cz. 4:

Kazimierz i Stradom – kościoły i klasztory. Pod red. I. Rejduch -Samkowej i J. Samka. Warszawa 1987, s. 1 -6.

Fitych T., *Korespondencja dyplomatyczna Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce w latach 1622-1627*. „Poznańskie Studia Teologiczne” T. 10: 2001, s. 253-328.

Flaga J., *Bractwa religijne w epoce staropolskiej w świetle ich organizacji i struktury wewnętrznej*. „Archiwa, Biblioteki i Muza Kościelne” T. 107: 2017, s. 89 – 101.

Fokt K., *Grabianowski Andrzej h. Świnka (zm. przed 24 XI 1683 r.)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1: 1364 – 1780. Kraków 2015, s. 76 – 77.

Follprecht K., *Włosi w elicie politycznej Krakowa do połowy XVII w. Typografia siedzib*. W: *Elita władzy miasta Krakowa i jej związki z miastami Europy w średniowieczu i epoce nowożytnej (do połowy XVII wieku. Zbiór studiów*. Pod red. Z. Nogi. Kraków 2011, s. 251 – 265.

Gach P. P., *Geografia strat zakonów polskich w końcu XVIII i w XIX wieku*. Rzym 1980.

Gach P. P., *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773 – 1914*. Lublin 1984.

Gach P. P., *Le soppressioni dei Regolari (1773 – 1914) nella cartografia e nella recente storiografia polacca*. W: *Le inchieste europee sui beni ecclesiastici. (Confronti Regionali secc. XVI – XIX)*. A cura di G. Poli. Bari 2005, s. 207 – 228.

Gaczoł A., *Prace konserwatorskie w zespole klasztornym Bernardynek w Krakowie – przywrócenie renesansowej loggi arkadowej dawnego dworu Lanckorońskich*. *Wiadomości Konserwatorskie*” Nr 16: 2004, s. 63 – 67.

Gadomski J., *Gotyckie malarstwo tablicowe Małopolski 1460 – 1500*. Warszawa 1988.

Gałuszka T., *Kryzys w diecezji krakowskiej w pierwszej połowie XIV wieku? Z badań nad „Tractatus contra beghardos” Henryka Harrera*. W: *Ecclesia semper reformanda. Kryzysy i reformy średniowiecznego Kościoła*. Pod red. T. Gałuszki. T. Graffa, G. Rysia. Kraków 2013, s. 285 – 300.

Gawęda S., *Udział możnowładztwa małopolskiego w dochodach z żup krakowskich w XIV i XV wieku*. W: *Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce*. T. 2. Wieliczka 1968, s. 235 – 251.

Gąsior R., Matuła T., *Szkoła Sióstr Prezentek w Krakowie w latach 1627 – 1918*. Lublin 1998.

Gąsior R., *Pozwoliła się prowadzić Duchowi Świętemu*. Kraków 2005.

Gąsiorowska P., *Konwent klarysek krakowskich do końca XVIII wieku. Studium prozopograficzne*. Kraków 2015.

Gąsiorowska P., *Początki klasztoru św. Agnieszki (bernardynek) w Krakowie. Rekonesans badawczy*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 113 – 130.

Gąsiorowska P., *Szembekówna Teresa, w zakonie Franciszka h. własnego (ok. 1668 – 1724)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 48. Pod red. A. Romanowskiego. Kraków 2012 – 2013, s. 126 – 127.

Gąsiorowska P., *Tarnowska Zofia w zakonie Regina h. Leliwa (zm. 1548)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 52. Pod red. A. Romanowskiego. Kraków 2018, s. 365 – 367.

Gąsiorowska P., *Tercjarze franciszkańscy na ziemiach polskich do XVI wieku*. W: *800 lat Franciszkańskiego Zakonu Świeckich na ziemiach polskich. Dzieje – postacie – literatura*. Poznań 2023, s. 33 – 55.

Gąsiorowski W., *Kościół Archipresbiteralny N. P. Maryi w Krakowie*. Kraków 1878.
Genealogia. Tablice. Opr. W. Dworzaczek. Warszawa 1959.

Gerhards A., *Dictionnaire historique des ordres religieux*. Paris 1998.

Gil Cz. OCD, *Słownik polskich karmelitanek bosych 1612 – 1914*. Kraków 1999.

Giorgini F., *Le beghine*. W: *La sostanza dell' effimero. Gli abiti degli Ordini religiosi in Occidente. Catalogo*. A cura di G. Rocca. Roma 2000, s. 515 -517.

Glemma T., *Krakowski konsystorz biskupi za czasów Andrzeja Rawy Gawrońskiego*. „*Nasza Przeszłość*” T. 4: 1948, s. 225-242.

Gloger Z., *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. 1. Warszawa 1900.

Głuszak M., *Abrenuncjacja od substancji rodzicielskiej w świetle akt grodzkich przemyskich z lat 1651 – 1657*. „*Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*” T. 12: 2019, z. 1, s. 23 – 38.

Gniecki Cz. OFM, *Franciszkańska duchowość sióstr bernardynek*. W: *400 – lecie klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*. Pod red. J. Książka, J. Olejnika. Wieluń 2013, s. 126 – 140.

Golichowski N., *Przed nową epoką. Materiały do historyi OO. Bernardynów w Polsce*. Kraków 1899.

Górski K., *Anna Maria Marchocka – m. Teresa od Jezusa (1603 – 1652), karmelitanka bosa*. „*Nasza Przeszłość*” T. 41:1974, s. 21 – 28.

Grabowski A., *Skarbniczka naszej archeologii*. Lipsk 1855.

- Grabowski A., *Starożytnicze wiadomości o Krakowie. Zbiór pism i pamiętników dotyczących się opisowej i dziejowej przeszłości oraz zwyczajów tej dawnej stolicy kraju, z dodatkiem różnych szczegółów Polaków zajęć mogących. Z dawnych rękopiśmiennych źródeł zebrał [...]*. Kraków 1852.
- Graff T., Wołyniec B., Wróbel E. E. CSFN, *Mikołaj Zebrzydowski 1553 – 1620. Szkic biograficzny*. Kraków 2020.
- Gramatowski W., *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588 – 1632. Studium z dziejów Kurii Rzymskiej*. Rzym – Warszawa 1998.
- Gręźlikowski J., *Trydencka reforma i odnowa Kościoła. Refleksje w 450. Rocznicę od zakończenia obrad Soboru Trydenckiego (1545 – 1563)*. „Studia Włocławskie” T. 16:2014, s. 126 – 146.
- Groby królów polskich w Krakowie w kościele katedralnym na zamku. Poprzedza Kronika X. Krzysztofa Zelnera mansjonarza w kościoła Panny Maryi*. Tę oraz inne pomniki historyczne, z dawnych rękopisów wydał A. Grabowski. Kraków 1835.
- Grodziski S., *W Królestwie Galicji i Lodomerii*. Kraków 2005.
- Grollová J., Daniela Rywíková D., *Bekyně a kazatelé: Mezi mravním ideálem, homiletikou a pastorační praxí v českých zemích 14.–16. století*. Veduta 2022.
- Gruczyński K. S., *Zbiory Archiwalno – Muzealne krakowskiego Kościoła Garnizonowego św. Agnieszki*. Kraków 1995.
- Grudziński J., Lesman H., *Bernardyn ze Sieny*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1976, kol. 313 – 314.
- Grudziński K. OFM, *Radwański Benigny*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 404 – 405
- Grudziński K., *Rafał z Proszowic*. W: *Hagiografia polska*. T. 2. Pod red. R. Gustawa OFM. Poznań 1972, s. 261-270.
- Grudziński K., *Wilno – św. Michał*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 556 – 560.
- Grzebień L., *Męciński Wojciech (junior) h. Poraj (1715 – 1783)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 20. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1975, s. 501.
- Grzebień L., *Sawicki Kasper h. Nowina (1552-1620)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 35. Pod red. H. Markiewicza. Wrocław 1994, s. 324-326.

Grzesiowski J., Piotrowicz J., *Sól małopolska w nadaniach i przywilejach dla klasztorów (do początku XVI wieku. W: Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce. T. 1: Krakowskie żupy solne na tle 1000 – lecia dziejów Polski. Wieliczka 1965, s. 71 – 188.*

Gustaw R. OFM, Kaczmarczyk K., *Katalog archiwum klasztoru sióstr bernardynek przy kościele św. Józefa w Krakowie. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 20: 1970, s. 5 – 94.*

Gustaw R. OFM, *Klasztor i kościół św. Józefa ss. bernardynek w Krakowie 1646 – 1946. W: Biblioteka Krakowska. T. 105. Kraków 1947.*

Gwioździk J., *Ars moriendi w klasztorach żeńskich doby staropolskiej. Zarys problematyki. „Rocznik Biblioteki Narodowej” T. 37/38: 2006, s. 257 – 280.*

Gwioździk J., *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI – XVIII wieku. Katowice 2015.*

Gwioździk J., *Piśmiennictwo pragmatyczne w klasztorach żeńskich w XVII – XVIII wieku. Zarys problematyki. W: Piśmiennictwo pragmatyczne w Polsce do końca XVIII wieku na tle powszechnym. Pod red. J. Gancewskiego, A. Wałkowskiego. Olsztyn 2006, s. 43 – 59.*

Gwioździk J., *Polskie mniszki okresu potrydenckiego pod władzą biskupów. W: Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg – Lenartowicz. Warszawa – Wrocław – Opole 2010, s. 219 – 230.*

Gwioździk J., *Święte, świątobliwe i światowe. O kobietach w polskich klasztorach barokowych. W: Liber amicorum professoris Ioannis Malicki. Pod red. D. Rotta, P. Wilczka, B. Stuchlik – Surowiak. Katowice 2011, s. 101 – 113.*

Hajdukiewicz L., *Grabianowski Andrzej (zm. 1683). W: Polski Słownik Biograficzny. T. 8. Pod red. K. Lepszego. Wrocław-Kraków 1959-1960, s. 463*

Haratym A., *Kraków (z miastami Kazimierzem i Kleparzem oraz przedmieściami i najbliższą okolicą). W: Zniszczenia szwedzkie na terenie Korony w okresie potopu 1655 – 1660. Opr. M. K. Nagielski, K. Kossarzecki, Ł. Przybyłek, A. Haratym. Warszawa 2015, s. 325 – 373.*

Hirschberg A., *O życiu i pismach Justa Ludwika Decjusza 1485 – 1545. Lwów 1874.*

Horodyski B., *Fragment katalogu dokumentów pergaminowych Biblioteki Ordynacji Zamojskiej. „Przegląd Historyczny” T. 36: 1946, s. 96 – 119.*

Hoszowski K., *Jan Korczbach kanonik krakowski i słynny architekt z XVI wieku, jego fundacye i odbudowa niegdyś spalonego a dziś ubytego kościoła ŚŚ. Agnieszki i Łucyi z klasztorem św. Klary. Kraków 1882.*

- Iriarte L., *Historia franciszkanizmu*. Tłum. S. Kafel, A. Zębik, K. Kuklińska. Kraków 1998.
- Jaglarz M., *Księgarstwo krakowskie XVI wieku*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 147. Kraków 2004.
- Jakubowski Z. CRL, *Początki Bractwa Najświętszego Sakramentu przy kościele Bożego Ciała w Krakowie*. „*Nasza Przeszłość*” T. 36: 1971, s. 163 – 170.
- Janicka – Olczakowa E., *Zakony żeńskie w Polsce*. W: *Kościół w Polsce*. T. 2: *Wiek XVI – XVIII*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1969, s. 731 – 778.
- Jaroszewicz F., *Matka Świętych Polska albo Żywoty Świętych, Błogosławionych, Świętobliwych, pobożnych Polaków i Polek wszelkiego stanu i kondycji, każdego wieku od zakrzewionej w Polsce Chrześcijańskiej Wiary osobliwą życia doskonałością słynących. Z różnych autorów i pism tak polskich jak i cudzoziemskich zebrane i spisane przez [...] kapłana Zakonu Św. O. Franciszka Reformatorów. Dla zbudowania żyjących i potomnych, dla pociechy duchowej swoich krewnych do druku podane r. p. 1767. Cz. 2. Poznań 1893.*
- Jombart É., *Novice*, W: *Dictionnaire de droit canonique contenant tous le termes du droit canonique avec un sommaire de l’histoire et des institutions et de l’état actuel de la discipline*. Pod red. R. Naz, T. 6. Paris 1957, kol. 1024 – 1033.
- Jordan W., *Panien bernardynek sprawy artystyczne. O wystroju dawnego kościoła SS. Bernardynek w Wieluniu*. „*Rocznik Wieluński*” T. 9: 2009, s. 29 – 68.
- K[antak] K., *Zieliński Daniel*. W: M. Nowodworski, *Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współudziale wielu duchownych i świeckich osób [...]*. T. 33. Pod red. S. Biskupskiego. Włocławek 1933, s. 208.
- Kachel J. OFM, *Bernardyni 1453 – 2003. Kapłani i bracia zakonnicy prowincji polskich oraz kustodii św. Michała na Ukrainie*. T. 1 – 7. Warta 2004.
- Kaczor – Scheitler K., *O kulcie maryjnym Daniela Zielińskiego w świetle przedmowy poprzedzającej Szatę wzorzystą doskonałości (1649)*. „*Respectus Philologicus*” Nr 32 (37): 2017, s. 20 – 29.
- Kalinowska B., *Kapituły i kongregacje w klasztorze ojców Bernardynów w Ostrołęce*. „*Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego*” T. 20: 2006, s. 77 – 83.
- Kalinowska J., *Jan Hincza, z Rogowa i jego działalność fundacyjna na dworze pierwszych Jagiellonów*. „*Analecta Cracoviensia*” T. 19: 1987, s. 319 – 341.

- Kalinowska J., *Kaplica Jana Hinczy w katedrze na Wawelu i jej malowidła ściennie*. „Studia do Dziejów Wawelu” T. 5: 1991, s. 133 – 235.
- Kałowski J. MIC, *Podział na chóry w polskich żeńskich instytutach zakonnych*. „Prawo Kanoniczne” T. 34:1991, nr 1 – 2, s. 87 – 101.
- Kałowski J., *Ewolucja prawodawstwa kościelnego dotyczącego instytutów zakonnych o ślubach prostych*. „Prawo Kanoniczne” T. 34: 1991, nr 3 – 4, s. 75 – 103.
- Kamiński A., *Myszkowski Wawrzyniec z Mirowa i Spytkowic h. Jastrzębiec*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1977, s. 399-401.
- Kantak K. J., *Bernardyni polscy*. T. 1: 1453 – 1572; T. 2: 1573 – 1795 – 1933. Kraków 1933.
- Kantak K., *Capitula necnon Constitutiones FF. Minorum Observantium (Bernardinorum) Provinciae Poloniae 1453 (1467) – 1628*. „Collectanea Theologica” T. 15: 1934, s. 449 – 493.
- Kantak K., *Sylwetki bernardynów poznańskich. Innocenty z Kościana*. „Kronika Miasta Poznania” R. 7: 1929, nr 1, s. 39 – 51.
- Kantak K., *Sylwetki bernardynów poznańskich. Krzysztof Poznańczyk*. „Kronika Miasta Poznania” R. 7: 1929, nr 4, s. 319 – 331.
- Kantak K., Szablowski J., Żarnecki J., *Kościół i klasztor oo. Bernardynów w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 96. Kraków 1938.
- Kantak K., *Życie wewnętrzne bernardynów w dobie przedreformacyjnej*. „Przegląd Teologiczny”. T. 10: 1929, s. 259 – 270, 315 – 352.
- Karpiński A., *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Warszawa 1995.
- Karpiński A., *W walce z niewidzialnym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI – XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno – ekonomiczne i polityczne*. Warszawa 2000.
- Karwowski S., *Klasztor pp. cysterek w Ołoboku*. „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” T. 26: 1900, s. 1 – 115.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*. T. 4: *Miasto Kraków*. Cz. 10: *Śródmieście: mury miejskie i Planty, Rynek Główny*. Pod red. M. Myślińskiego. Warszawa 2005.
- Kędracka A. E., *Łowickie bernardynki*. Łowicz 2005.
- Kiliańczyk – Zięba, *Kto napisał najstarszy przewodnik po Krakowie?* „Roczniki Humanistyczne” T. 51:2003, z. 1, s. 213 – 221.

- Kiryk F., Kurtyka J., Michalewiczowa M., *Rzeszowski Jan* (ok. 1411 – 1488). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 34. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Wrocław – Kraków 1992 – 1993, s. 70 – 80.
- Kiryk F., *Melsztyński Spytek h. Leliwa* (zm. ok. 1503). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 20. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1975, s. 417 – 419.
- Kiryk F., *Sienieński Andrzej z Sienna i Rymanowa, zw. też Gologórskim*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 1996 – 1997, s. 172.
- Kiryk F., *Sienieński Wikoryn z Sienna i Gologór*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 1996 – 1997, s. 192.
- Klasztory karmelitanek bosych w Polsce, na Litwie i Rusi ich początek, rozwój i tułactwo w czasie rozruchów wojennych w XVII wieku. Rzecz osnuta na kronikach klasztornych*. T. 1: *Kraków I Klasztor św. Marcina*. Kraków 1904.
- Klasztory karmelitanek bosych w Polsce, na Litwie i Rusi. Ich początek i tułactwo w czasie rozruchów wojennych w XVII wieku: rzecz osnuta na kronikach klasztornych*. Opr. R. Kalinowski, Kraków 1900.
- Klein F., *Barokowe kościoły Krakowa*. „Rocznik Krakowski” T. 15: 1913, s. 97 – 204.
- Kłoczowski J., *Bracia Mniejsi w Polsce średniowiecznej*. W: *Zakony franciszkańskie w Polsce*. T. 1, cz. 1: *Franciszkanie na ziemiach polskich*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1983, s. 13 – 108.
- Kłoczowski J., *Wspólnoty chrześcijańskie. Grupy życia wspólnego w chrześcijaństwie zachodnim od starożytności do XV wieku*. Kraków 1964.
- Kłoczowski, J. *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*. W: *Kościół w Polsce*. T. 1: *Średniowiecze*. Kraków 1968, s. 375 – 582.
- Kolak W., *Klasztor augustianów przy kościele św. Katarzyny w Krakowie do połowy XV wieku. Fundacja, rozwój uposażenia i rola kulturalna*. Kraków 1982.
- Kołpak P., *Ambona Krakowa. Tradycja kaznodziejska elementem sakralizacji przestrzeni krakowskiego Rynku w świetle wybranych źródeł*. W: *Signa. Studia i szkice z nauk pomocniczych historii. Prace dedykowane profesorowi Zenonowi Piechowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. Wyd. M. Marzec i M. Starzyński. Kraków 2014, s. 147 – 164.
- Komorowski W., Follprecht K., *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej) (cz. 12). Katalog, kontynuacja*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 13: 2007, s. 55 – 68.

- Komorowski W., Follprecht K., *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej)*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 2: 1996, s. 11 – 30.
- Komorowski W., Follprecht K., *Właściciele kamienic Rynku krakowskiego w czasach nowożytnych (do pierwszej okupacji szwedzkiej), (cz. 10)*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 11: 2005, s. 21 – 30.
- Komorowski W., *Kamienica na schodkach*. W: *Encyklopedia Krakowa*. Pod red. A. H. Stachowskiego. Kraków 2000, s. 368.
- Komorowski W., *Kamienica Nagotowska*. W: *Encyklopedia Krakowa*. Pod red. A. H. Stachowskiego. Kraków 2000, s. 368.
- Komorowski W., *Kamienica Pawlikowiczowska*. W: *Encyklopedia Krakowa*. Pod red. A. H. Stachowskiego. Kraków 2000, s. 368.
- Komorowski W., Sudacka A., *Rynek Główny w Krakowie*. Wrocław 2008.
- Komorowski W., *Widoki portretowe Krakowa czasów staropolskich w badaniach historii miasta. Obraz, znak, symbol, tekst*. „Zapiski Historyczne” T. 84: 2019, z. 1, s. 135 – 167.
- Konopczyński W., *Czartoryski Stanisław*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 297.
- Korytkowski J., *Prałaci i kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej: od roku 1000 aż do dni naszych*, Tom 4. Gniezno 1883.
- Kościół i społeczeństwo Małopolski w II połowie XVIII wieku. Materiały źródłowe*. T. 1: *Ludność i organizacja diecezji krakowskiej*. Wyd. B. Szady. Lublin 2010.
- Kościół z żydowskiego pohańbienia uwolniony. W b. kościele św. Agnieszki znowu krzyż zawieszono. Prace i zasługi Komitetu wykupna*. „Głos Narodu” R. 34, nr 350, z dn. 24 XII 1927, s. 5.
- Kotula F., *Rańtuchy. Elementy kultury ludowej w wyposażeniu kościołów*. „Nasza Przeszłość” T.10: 1959, s. 377 – 390.
- Kowalska B., *Jan Kapistran w „Annales...” Jana Długosza*. „Saeculum Christianum” T. 23: 2016, s. 131 – 144.
- Kowalska H., *Myszkowski Zygmunt z Przeciszowa h. Jastrzębiec*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1977, s. 403 – 404.
- Kowalska H., *Myszkowski Zygmunt z Przeciszowa h. Jastrzębiec*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1977, s. 403-404.

- Kowalska H., *Ostrowski Jakub h. Nałęcz*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 551–552.
- Kowalska H., *Rogoziński Stanisław h. Abdank (ok. 1547-1611)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 31. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1988-1989, s. 469-470.
- Kowalska H., *Rozdrażewski (Rozrażewski) Stanisław h. Doliwa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 32. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1989 – 1991, s. 379 – 380.
- Koźmiński H., *Nauki o Trzecim Zakonie S. O. Franciszka*. Warszawa 1920.
- Kracik J., *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII – XVIII wieku*. „Nasza Przeszłość” T. 61: 1984, s. 111 – 147.
- Kramarska-Anyszek K., *Dzieje klasztoru PP. Norbertanek w Krakowie*. „Nasza Przeszłość” T. 47: 1977, s. 5-169.
- Kras P., *John of Capistrano and His Correspondence Related to the Polish Kingdom and Silesia*. W: *The correspondence of John of Capistrano*. Vol. 1: *Letters Related to the History of Poland and Silesia (1451 – 1456)*. Ed. By P. Kras, H. Manikowska, M. Starzyński, Anna Zajchowska – Bołtromiuk. Warszawa – Lublin 2018, s. 47 – 67.
- Krasnowolski B., *Historia klasztoru Benedyktynek w Staniątkach*. Kraków 1999.
- Krasnowolski B., *Krakowski Kazimierz. Historia i kultura*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 168. Kraków 2022.
- Krasnowolski B., *Lokacje i rozwój Krakowa, Kazimierza i Okołu. Problematyka rozwiązań urbanistycznych*. W: *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*. Pod red. J. Wyrozumskiego. Kraków 2007, s. 355 – 426.
- Krasny P., Kurzej M., *Mediolańskie instrukcje o budynkach i sprzętach kościelnych wydane na polecenie Karola Boromeusza i ich recepcja w Kościele katolickim*. Kraków 2021.
- Książka Pamiątkowa Arcybractwa Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie od roku 1584 do 1884 skreślona w roku jubileuszowym*. W Krakowie 1884.
- Kumor B., *Józefinizm*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 8. Lublin 2000, kol. 176 – 179.
- Kupis B., *Najciekawsze imiona*. Warszawa 1999.
- Kurtyka J., *Kobyle Koło*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka – Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego i F. Sikory. Kraków 1993, s. 676 – 677.
- Kurtyka J., *Kobylec*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka – Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego i F. Sikory. Kraków 1993, s. 677 – 685.

- Kuś J., Kuś J., *Z dziejów kościoła i parafii św. Mikołaja w Pcimiu*. Kraków 1986.
- Kutzner M., *Architektura polskich późnogotyckich klasztorów franciszkanów obserwantów (zwanych bernardynami)*. W: *Zakony franciszkańskie w Polsce*. T. 1, cz. 2, 3: *Franciszkanie na ziemiach polskich*. Pod red. J. Kłoczowskiego. Kraków 1989, s. 273 – 319.
- Kuźmak K., *Bractwo kościelne, konfraternia*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Lublin 1985, kol. 1013 – 1016.
- Kuźmina D., *Wazowie a Kościół w Rzeczypospolitej*. Warszawa 2013.
- Kwaśniewski A., *Księgozbiory prywatne zachowane w Bibliotece Kapituły Kieleckiej (XV – XVIII wiek)*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 62:2012, s. 69 – 95.
- Laberschek J., *Melsztyn*, W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 4, z. 2: *Medzdzenicze – Miescki Staw*. Pod red. W. Bukowskiego. Kraków 2009, s. 209 – 268.
- Laberschek J., *Uwagi i uzupełnienia do genealogii Melsztyńskich herbu Leliwa*. „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” Nr 2: 2010, s. 180 – 198.
- Laberschek L., *Gorlice*. W: *Słownik historyczno – geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. Cz. 1, z. 4. Opr. J. Laberschek [i inn.]. Wrocław 1986, s. 792 – 799.
- Lachs J., *Kronika lekarzy krakowskich do końca XVI wieku. Przyczynki archiwalne*. Kraków 1909.
- Lapis D., Lapis B., *Beginki w Polsce w XIII – XV wieku*, „Kwartalnik Historyczny” T. 79: 1972, nr 3, s. 521 – 544.
- Lebensztejn A., *Początki kultu św. Karola Boromeusza w Niepołomicach według relacji Giovan Pietra Giussana z roku 1610*. W: *Święty Karol Boromeusz a sztuka w Kościele powszechnym, w Polsce, w Niepołomicach*. Pod red. P. Krasnego, M. Kurzeja. Kraków 2013, s. 33 – 45.
- Leclercq J., *Noviziato*, W: *Dizionario degli istituti di perfezione*. Pod red. G. Pelliccia, G. Rocca. T. 6. Roma 1980, kol. 442 – 448.
- Lepszy K., *Cikowski Stanisław z Wojślawic, h. Radwan († 1617)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 73-75.
- Lepszy K., *Firlej Mikołaj h. Lewart (zm. 1601)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 7. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1948 – 1958, s. 12 – 15.
- Lepszy L., *Niezwykłe zabytki w Luborzycy pod Krakowem*. „Przegląd Powszechny” T. 166, R. 42: 1925, s. 354 – 356.

- Leszczyńska – Skrętowa Z., *Bratucice*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 2: *Borek – Ciecien*. Opr. Z. Leszczyńska – Skrętowa [i inn.]. Wrocław 1985, s. 209 – 210.
- Leszczyńska – Skrętowa Z., *Dobra*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 3: *Ciecierzyn – Dubie*. Opr. J. Laberschek, Z. Leszczyńska – Skrętowa, F. Sikora. Wrocław 1985, s. 574.
- Leśniak F., *Urzędnicy i personel pomocniczy w wielkorządach krakowskich w okresie nowożytnym*. Kraków 2020.
- Libiszowska Z., *Konieczpolski Aleksander h. Pobóg (ok. 1585 – ok. 1630)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 13. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1967 – 1968, s. 512 – 513.
- Litak S., *Bractwa religijne w Polsce przedrozbiorowe XIII – XVIII wiek. Rozwój i problematyka*. „Przegląd Historyczny” T. 88: 1997, z. 3 – 4, s. 499 – 523.
- Litak S., *Od Reformacji do Oświecenia. Kościół katolickie w Polsce nowożytnej*. Lublin 1994.
- Łatak K. CRL, *Felix saeculum Cracoviae. Krakow's happy age – legend and reality*. „Saeculum Christianum” T. 28:2021, s. 79 – 94.
- Łatak K. CRL, *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*. Ełk 1999.
- Łatak K. CRL, *Najstarsze żywoty i miracula świętego Stanisława Kazimierczyka (1433 – 1489). Studium z dziejów średniowiecznego i nowożytnego piśmiennictwa hagiograficznego w Polsce*. Łomianki 2020.
- Łatak K. CRL, *Poczet rządców opactwa Bożego Ciała Kanoników Regularnych Laterańskich w Krakowie*. Kraków 2005.
- Łatak K. CRL, *The Album of the Archconfraternity of the Blessed Sacrament and Five Wounds of Our Lord Jesus Christ at the Corpus Christi Church in Krakow. A gem of old Polish sacred art an invaluable historical source*. „Folia Historica Cracoviensia” T. 26: 2020, nr 1, s. 123 – 157.
- Łempicki S., *Ciołek Erazm (1474 – 1522)*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 78 – 81.
- Łempicki S., *Pater Capistrano w Polsce*. „Studia Franciszkańskie” T. 3: 1988, s. 243 – 250.
- Łempicki S., *Wiek złoty i czasy romantyzmu*. Warszawa 1992.

Łętowski L., *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 3: *Prałaci i kanonicy krakowscy*. Kraków 1852.

Łętowski L., *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*. T. 4: *Prałaci i kanonicy krakowscy*. Kraków 1853.

Łopatecki K., Krawczuk W., *Szwedzki plan oblężenia Krakowa z 1655 roku jako przykład wykorzystania prac kartograficznych w komunikacji epistolarnej*. „Z *Dziejów Kartografii*” T. 24:2022, s. 357 – 382.

Łuszczkiewicz W., *Stare cmentarze krakowskie ich zabytki sztuki i obyczaju kościelnego*. „*Rocznik Krakowski*” T. 1: 1898, s. 10 – 36.

Machaj D., *Sądownictwo rektorów krakowskich w XVI wieku*. „*Czasopismo Prawno – Historyczne*” T. 66: 2014, z. 1, s. 41 – 76.

Maciejewski W. A., *Piśmiennictwo polskie, od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*. T. 3. Warszawa 1852.

Maciszewska M., *Klasztor bernardyński w społeczeństwie polskim 1453 – 1530*. Warszawa 2001.

Makowski T., *Poselstwo Jerzego Ossolińskiego do Rzymu w roku 1633*. Warszawa 1996.

Malarz R., *Powódzie w Krakowie*. „*Konspekt*” Nr 3 (23): 2005, s. 46 – 49.

Marek Z., *Duchowość, religia i wychowanie*. „*Pedagogika Społeczna*” R. 14: 2015, Nr 1, s. 9 – 22.

Markowski M., *Jan z Reguł (Regulus, de Regulis, de Reguly)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1962 – 1964, s. 472 – 473.

Marzec A., *Łyszkowice*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Pod red. F. Sikory. Cz. 3: *Koskowice – Łyszkowice*. Kraków 1994 – 2003. Kraków 2003, s. 1079 – 1084.

Mastelarczówna M., *Przedmieście Stradom w wiekach średnich*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. T. 94. Kraków 1938, s. 91 – 121.

Matoga P., *Historia organów w kościele pw. św. Józefa przy klasztorze sióstr Bernardynek w Krakowie*. W: *Teka Historyka. Materiały Studenckiego Koła Naukowego Historyków Uniwersytetu Warszawskiego*, z. 50. Warszawa 2015, s. 110 – 120.

Mazurkiewicz R., *Łaciński pierwowzór kazań maryjnych Jana z Szamotuł (Paterka)*. „*Ruch Literacki*” R. 54:2013, z. 1, s. 15 – 34.

Mączyński J., *Archiprezbyterowie i kapłani kościoła Maryackiego w Krakowie ze zbiorów podań i wspomnień krakowskich*. „*Czas*” dodatek miesięczny. R. 2:1857, T. 8, z. 2: *Listopad*, s. 436 – 480.

- Meersseman G. G. OP, *Dossier de l'ordre de la pénitence au XIIIe siècle*. Fribourg Suisse 1961.
- Michalewicz J., Michalewiczowa M., *Liber beneficiorum et benefactorum Universitatis Jagiellonicae in saeculis XV – XVIII*. Z prac Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pod red. J. Michalewicz. Kraków 1999.
- Michaud C., *Il giuseppinismo nella Monarchia degli Asburgo (1740 – 1792)*. W: *Storia del cristianesimo. Religione – Politica – Cultura*. A cura di G. Alberigo. Vol. 10: *Le sfide della modernità (1750 – 1840)*. Roma 2004, s. 25 – 33.
- Migdał B., *Bernardynki*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Pod red. E. Gryglewicz [i inn.]. Lublin 1976, kol. 315.
- Mikuła M., *Nagot Wojciech (zm. po 15 X 1634)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1: 1364 – 1780. Pod red. W. Uruszczaka. Kraków 2015, s. 317.
- Mikuła M., *Piotr z Górczyna (ur. ok. 1546 r., zm. 18 VI 1616 r.)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1: 1364 – 1780. Pod red. W. Uruszczaka. Kraków 2015, s. 340 – 342.
- Miłkowski W., *Rynek Główny*. „Kalendarz Katolicki Krakowski” R. [6]:1886, s. 64 – 100.
- Miłobędzki A., *Architektura polska XVII wieku*. Warszawa 1980.
- Mondonico C. C. OSC, *Milczenie*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Pod red. W. M. Michalczyka OFM. Kraków 2006, kol. 843 – 858.
- Muczkowski J., *Dwa nieznanne widoki zamku na Wawelu*. „Rocznik Krakowski” T. 23:1932, s. 156 – 158.
- Muczkowski J., *Obrona Krakowa przeciw Szwedom w r. 1655*. Kraków 1858.
- Murawiec W. F. OFM, *Bernardynki warszawskie*. „Analecta Cracoviensia” T. 29: 1997, s. 575-582.
- Murawiec W. F., *Skrobkovic (Scrobcovius, Scrobcovitius, Skropkowic) Ludwik Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 38. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1997 – 1998, s. 389 – 391
- Murawiec W. F., *Skrobkovic (Scrobcovius, Scrobcovitius, Skropkowic) Ludwik Jan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 38. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1997 – 1998, s. 389 – 391.
- Murawiec W. OFM, *Hannibal Rosselli. Profesor Akademii Krakowskiej i autor „Prymandra”*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 1: 1989, s. 33 – 53.

- Murawiec W. OFM, *Jan z Kapistrano. Kaznodzieja podróżujący i reformator*. „Studia Franciszkańskie” T. 3: 1988, s. 273 – 294.
- Murawiec W., *Z recepcji św. Piotra z Alkantary w Polsce w XVII i XVIII wieku*. „Studia Theologica Varsaviensia” T. 26: 1988, z. 2, s. 29 – 53.
- Mycielski J., *Cztery portery rodziny Oświęcimów w kościele OO. Franciszkanów w Krośnie*. W: *Sprawozdanie i wydawnictwo Wydziału Towarzystwa Opieki nad Polskimi zabytkami sztuki i kultury za rok 1902*. Kraków 1903, s. 1 – 19.
- Mycielski J., *Porwana z klasztoru. Kartka z dziejów obyczajowych Polski XVII wieku*. Kraków 1886.
- N. E., *Wspomnienia familijne*. „Gwiazdka Cieszyńska. Pismo dla Zabawy, Nauki i Przemysłu” 1857, Nr 38 z dn. 19 IX, s. 300 – 301.
- Nagielski M., *Szemberg (Schenberg, Schonberg, Schönberg, Szemberk, błędnie Szembek) Teofil de Reichembac (z Reichenbergu) h. własnego (zm. 1638 lub 1639)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 48. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa – Kraków 2012-2013, s. 127 – 130.
- Nalewajek A., *Ożarowscy herbu Rawicz – kariera na dworze Jagiellonów*. „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego”. T. 4: 2012, s. 29 – 50.
- Nalewajek A., *Praktyki religijne króla Jana Olbrachta w świetle rachunków nadwornych*. „Saeculum Christianum” T. 27: 2020, s. 83 – 95.
- Namaczyńska S., *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w l. 1648 – 1693*. Lwów 1937.
- Nastalska – Wiśnicka J., Trojnacka M., *Ojciec Romuald Gustaw. Uczony – bibliotekarz – dyrektor – człowiek W: W służbie nauki, wychowania i wartości. Szkice biograficzne o lubelskim środowisku naukowym*. Pod red. R. Skrzyniarza, M. Łobacz, B. Borowskiej. Lublin 2015, s. 185-214.
- Nekrologium. Księża diecezji krakowskiej zmarli w latach 1749 – 1810*. Opr. J. Szczepaniak. Kraków 2010.
- Nicz I., *Prawdziwa historyczna wiadomość własnego rodzeństwa ś. p. Stanisława i siostry Anny Oświęcimów z Kunowy, których ciała w grobie familijnym w kaplicy przy kościele XX. Franciszkanów w Krośnie spoczywają, z autentycznych źródeł w krótkości zebrana przez [...]*. Kraków 1873
- Niemcewicz J. U., *Dzieje panowania Zygmunta III*. T. 3. Wrocław 1836.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*. T. 2 – 10. Wyd. J. N. Bobrowicz. Lipsk 1839-1845.

- Niewiński A., *XV – wieczne fundacje bernardyńskie i ich rola w systemie obrony miasta ze szczególnym uwzględnieniem Lublina*. W: *Archiwa Temporum Testes. Źródła historyczne jako podstawa pracy badacza dziejów. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Olczakowi*. Pod red. G. Bujaka, T. Nowickiego, P. Siwickiego. Lublin 2008, s. 367 – 383.
- Noga Z., *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*. Kraków 2003.
- Noga Z., Oboza A., *Szarfenberger (Scherffenberger, do r. 1554 Scharfenberg, Scharffenberg) Mikołaj h. własnego (ok. 1519 – 1606)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 47. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa – Kraków 2010 – 2011, s. 91 – 93.
- Noga Z., *Słowakowic Stanisław (1634 – 1701)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 39. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa – Kraków 1999 – 2000, s. 74 – 75.
- Nowak J. T., Turdza W., *Skarby krakowskich klasztorów*. Kraków 2000.
- Nowak L., *Katolickie książki z Polski w okresie rekatolicyzacji na Śląsku (teologia praktyczna)*. „Śląskie Studia Historyczno – Teologiczne” T.18:1985, s. 209 – 228.
- Nowak T., *Operacja krakowska króla Karola X Gustawa 17 IX – 19 X 1655 r.* W: *Wojna polsko – szwedzka 1655–1660*. Pod red. J. Wimmera, Warszawa 1973, s. 207–258.
- Nowak W. OSFB, *Anna ze Sroczyca Konięcpolska (ok. 1572 – 1616). Fundatorka klasztoru SS. Bernardynek w Wieluniu*. W: *400 – lecie klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*. Pod red. J. Książka, J. Olejnika. Wieluń 2013, s. 65 – 72.
- [Nowodworski] J., *Bizochy*, W: *Encyklopedia kościelna*. Pod red. M. Nowodworskiego T. 2. Warszawa 1873, s. 394
- [Nowodworski] M. ks., *Nowicjat, Encyklopedia kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetrzera i Weltego, z licznymi jej dopełnieniami*. Pod red. M. Nowodworskiego. T. 16. Warszawa 1885, s. 445 – 447.
- Nowolecki A., *Wykaz ulic, placów, kościołów i domów miasta Krakowa, jego przedmieść miasta Podgórze wraz z nazwiskami właścicieli, na podstawie ksiąg hipotecznych i urzędowych do dnia 10 maja 1878 r. doprowadzony i historycznymi objaśnieniami uzupełniony przez [...] Kraków 1878*.
- Nycz I., *Prawdziwa historyczna wiadomość własnego rodzeństwa ś. p. Stanisława i siostry Anny Oświecimów z Kunowy, których ciała w grobie familijnym w kaplicy przy kościele XX. Franciszkanów w Krośnie spoczywają, z autentycznych źródeł wkrótkości zebrana przez [...] Kraków 1873*.
- O’Hannracháin T., *Catholic Europe 1592 – 1648. Centre and Peripheries*. Oxford 2015.

Obertyński Z., *Dzieje kanonizacji św. Jacka*. „Prawo Kanoniczne” T. 4: 1961, nr 1 – 4, s. 79 – 172.

Ochmann S., *Sejmy z lat 1615 – 1616*. Wrocław 1970.

Od powietrza, głodu, ognia, i wojny.... Klęski elementarne na przestrzeni wieków. Wrocławskie Spotkania z Historią Gospodarczą. Spotkanie 8. Pod. Red. T. Głowińskiego i E. Kościk. Wrocław 2013.

Ogrodziński W., *Cerasinus (Kyrstein) Jan (1507 – 1561)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 3. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1937, s. 230 – 231.

Okoniowa J., Reichan J., Grabka B., *Słownik gwar polskich*. z. 1: *Choiniak – Chylma*. Wrocław 1979.

Ółtarz uprzywilejowany, „Kurenda Kurji Diecezjalnej Wileńskiej” R. 5: 1925, nr 6, s. 79 – 81.

Opalińska S., *Józef Brodowski 1781 – 1853. Malarz i rysownik starego Krakowa*. Kraków 2005.

Opyrczał Ł., Opyrczał U., Bąk A., *Tablice powodziowe na terenie Krakowa*. „Gospodarka wodna” Nr 7: 2018, s. 211 – 220.

Ozorowski E., *Słowikowski Just*. W: *Słownik polskich teologów katolickich*. T. 4. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1983, s. 109–110.

Panek B. OCarm., *Dzieje bractwa Szkaplerza Świętego przy kościele Karmelitów w Krakowie na Piasku do końca XVII wieku*. „Roczniki Teologiczno – Kanoniczne” T. 10: 1963, z. 3, s. 39 – 59.

Pańczak A. M., *Franciszkańskie początki Trzeciego Zakonu*. „Studia Franciszkańskie” T. 6: 1994, s. 225 – 236.

Pańczak A. M., *Historia Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego*. Warszaw – Woźniki 2015.

Pańczak A., *Historia Reguł III Zakonu Franciszkańskiego*. W: *Szkoła Franciszkańska*, z. 5. Poznań 1998.

Pańkow S., *Gutteter Jerzy*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1960/1961, s. 188 – 189.

Pańków S., *Justimonti (Iustimonti, Istmont) Wawrzyniec (zm. ok. 1610)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 11. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1964-1965, s. 348-349

Parker G., *Globalny kryzys. Wojna, zmiany klimatyczne i katastrofa w XVII wieku*. Oświęcim 2019.

- Pasiecznik J. OFM, *Działalność klasztoru franciszkanów – reformatów w Krakowie 1625 – 1978*. Kraków 1980.
- Pasiecznik J. OFM, *Kościół i klasztor reformatów w Krakowie*. W: *Biblioteka Krakowska*. T. 119. Kraków 1978.
- Pasiecznik J. OFM, *Zuzanna Amendówna (?–1644). Tercjarka. Fundatorka pierwszego kościoła reformatów w Krakowie*. „*Studia Franciszkańskie*” T. 3: 1988, s. 323 – 332.
- Paszenda J., *Dawny kościół i klasztor bernardynek w Lublinie. Monografia architektoniczna*. W: *Studia nad sztuką renesansu i baroku*. T. 10: *Programy ideowe w przedsięwzięciach artystycznych w XVI – XVIII wieku*. Pod red. I. Rolskiej – Boruch. Lublin 2010, s. 449 – 461.
- Pazzelli R. TOR, *Pokutnicy*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 1247 – 1258.
- Pianowski Z., *Z dziejów średniowiecznego Wawelu*. Kraków 1984.
- Pielas J., *Dzieje szczekarzowickiej lini Tarłów herbu Topór w XVI w.* W: *Tarłowie. Rola i znaczenie rodziny w dziejach ogólnonarodowych i lokalnych XVI – XIX wieku. Materiały sesji naukowej 24 czerwca 2006*. Pod red. H. Gmitterka, A. Szymanka. Janowiec nad Wisłą 2006, s. 9 – 39.
- Pieradzka K., *Del Pace (Delpace, Delpacy, de Pace, Della Pace) Rafał*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 5. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1939 – 1946, s. 60 – 61.
- Pietrusiński J., *Złotnicy krakowscy XIV – XVI wieku i ich księga cechowa*. Warszawa 2000.
- Pietrykowski T., *Brat Paweł Kcynensis. Autor „Wizerunku żywota zakonnego”*. „*Wici Wielkopolskie. Miesięcznik Poświęcony Sztuce i Kulturze*” R. 2: 1932, nr 10, s. 78.
- Pietrykowski T., *Kcynia przed rokiem 1262*. „*Gazeta Bydgoska*” R. 6: 1927, nr 24 z dn. 30 I, s. 5.
- Pietrykowski T., *Z przeszłości Kcyni. Z okazji 666 rocznicy założenia miasta*. Kcynia 1928, s. 50.
- Pięta Z. OFM Conv., *Polskie klaryski pod zaborami i w Księstwie Warszawskim 1772 – 1815*. Warszawa – Rzym 1981.
- Piwowarczyk E., *Fundacje XV – wiecznych ołtarzy w kościele mariackim w Krakowie i ich uposażenie do roku 1529*. „*Folia Historica Cracoviensia*” Vol. 10: 2004, s. 305 326.
- Piwowarczyk E., *Legaty testamentowe ad pias causas w XVI – wiecznym Krakowie. Z badań nad pobożnością miejską*. Kraków 2010.

- Piwowarczyk E., *Przedmioty i paramenty liturgiczne przechowywane w zakrystii kościoła mariackiego w Krakowie w wieku XIV i XV*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 8: 2002, s. 291 – 311.
- Pluta – Saldra E., *Konwenty żeńskie w średniowiecznym województwie krakowskim. Studium prozopograficzne (2 połowa XII – 2 połowa XVI wieku)*. W: *Historia, Hereditas, Ecclesia*. T. 14. Pod red. ks. A. Bruździńskiego i T. Graffa. Kraków 2021.
- Po ziemi ojczystej!.. Cz.4: Katedra lwowska w historii, sztuce i podaniach*. Opr. J. S. Zubrzycki, J. z Łobzowa. Kraków 1918.
- Pociask – Karteczka J., *Płynie Wisła, płynie...W: Tu wszystko jest Polską... Eseje krajoznawcze o Krakowie i Małopolsce*. Wyd. Oddział Krakowski PTTK im. ks. Karola Wojtyły. Kraków 2009, s. 41 – 80.
- Pociask – Karteczka J., *Przemiany stosunków wodnych na obszarze Krakowa*. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego T. 1144. Prace Geograficzne. Z. 96*. Kraków 1994, s. 7 – 53.
- Pociecha W., *Cikowski Mikołaj, h. Radwan († ok. 1570)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 4. Pod red. W. Konopczyńskiego. Kraków 1938, s. 72.
- Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915 r.* T. 2. Pod red. B. Kasprzyka. Kraków 2013.
- Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228 – 2010)*. T. 1. Pod red. B. Kasprzyka. Kraków 2010.
- Poczobut – Odlanicki M., Traczewska – Białek Z., *Plan Kollątajowski źródłem informacji o Krakowie*. *Rocznik Krakowski*” T. 48: 1977, s. 8 – 18.
- Pomian Kruszyński T., *Kościół św. Agnieszki w Krakowie i jego całkowite odnowienie*. „Czas” Nr 33: 1933, z dn. 10.02. 1933, s. 2.
- Pompei A. OFMConv., *Jezus Chrystus, chrystocentryzm*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Pod red. W. M. Michalczyka OFM. Kraków 2006, kol. 561 – 590.
- Pompei A. OFMConv., *Pobożność maryjna*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Pod red. W. M. Michalczyka OFM. Kraków 2006, kol. 775 – 782.
- Popiołek B., *Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*. Kraków 2003.
- Prokop K. R., *Rzymskokatolicki biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*. Warszawa – Drohiczyn 2014.

- Prokop K. R., *Sylwetki biskupów łuckich*. W: *Biblioteka „Wołanie z Wołynia”* T. 20. Biały Dunajec – Ostroróg 2001.
- Przyboś A., *Oświęcim (Oświecim) Stanisław z Kunowy herbu Radwan*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1979, s. 619 – 621.
- Przyboś K., *Pieniążek Jan Chryzostom z Iwanowic h. Odrowąż* (ok. 1630 – ok. 1712). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1981, s. 93 – 97.
- Przybyłowicz O. M., „*Baranek pieczony nadziewany, buraki, po sztuce kołacza*”. *Świąteczne obiady bernardynek krakowskich w drugiej połowie XVIII wieku*. „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*” T. 69:2021, z. 3, s. 361 – 372.
- Przybyłowicz O. M., „*Dla prędszego wydawania obiadu...*”. *Rozporządzenia wizytatorów dotyczące stołu i posiłków w klasztorach żeńskich diecezji krakowskiej z końca XVI – połowy XVII wieku*. W: *Rzeczy i ludzie. Kultura materialna w późnym średniowieczu i w okresie nowożytnym. Studia dedykowane Marii Dąbrowskiej*. Pod red. M. Bis, W. Bis. Warszawa 2014, s. 241 – 266.
- Przybyłowicz O. M., *Przemiany architektoniczne inspirowane potrydenckim ustawodawstwem kościelnym i teorią sztuki*. W: *Działalność fundacyjna biskupów krakowskich*. Pod red. M. Walczaka. Kraków 2016, s. 325 – 354.
- Przybyłowicz O. M., *Reguła zakonna jest wozem do nieba. Realia życia w klasztorach klarysek od XIII do końca XVI w. w Małopolsce, Wielkopolsce i na Śląsku*. W: *Studia i materiały z historii kultury materialnej*. T. 73. Pod red. J. Kruppé. Warszawa 2016.
- Przybyłowicz O. M., *XVI – wieczne wizytacje klasztorów klarysek w Krakowie i Starym Sączu w świetle kościelnego prawa potrydenckiego i posoborowego nurtu reformacyjnego*. W: *Klasztor w kościele średniowiecznym i nowożytnym*. Pod red. M. Derwicha, A. Pobóg – Lenartowicz. Warszawa 2010, s. 293 – 310.
- Przybyszewski B., *Katalog kanoników krakowskiej kapituły katedralnej w XVIII wieku*. Kraków 2009.
- Przybyszewski B., *Piotr z Górczyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1981, s. 401 – 402.
- Przybyszewski B., *Rektorzy i proboszczowie parafii św. Mikołaja w Krakowie*. W: *Studia z dziejów kościoła św. Mikołaja w Krakowie*. Pod red. Z. Klisia. Kraków 2002, s. 23 – 28.
- Ptaśnik J., *Bonerowie*. „*Rocznik Krakowski*” T. 7: 1905, s. 3 – 133.
- Ptaśnik J., *Z dziejów krakowskiego kupiectwa od XIV do XIX wieku*. Kraków 1910.

- Ptaśnik J., *Z dziejów kultury włoskiego Krakowa*. „Rocznik Krakowski” T. 9: 1907, s. 1 – 147.
- Pułaski K., *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy. Monografie i wzmianki*. Brody 1911.
- Pułaski K., *Szkice i poszukiwania historyczne*. Serya III. Kraków 1906.
- Quirini – Popławska D., *Pace del (della Pace, Del Pace) Luca*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 752 – 753.
- Quirini – Popławska D., *Pace del (della Pace, Delpace) Giulio*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 751 – 752.
- Quirini – Popławska D., *Żupnicy krakowscy: Lorenzo Justimonti i Giovanni Battista Cecchi. Przyczynki archiwalne*. „Prace Historyczne” Z. 56: 1977, s. 147 – 156.
- Radawiecki A., ks., *Mowy pogrzebowe*. W Krakowie 1861, nakł. J. Wildta.
- Rastawiecki E., *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających*. T. 3. Warszawa 1857.
- Rederowa D., *Lata upadku (od połowy wieku XVII do r. 1775)*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 111: Kraków. *Studia nad rozwojem miasta*. Pod red. J. Dąbrowskiego. Kraków 1957, s. 229 – 241.
- Rederowa D., *Studia nad wewnętrznymi dziejami Krakowa porozbiorowego (1796 – 1809)*. cz. I. *Zagadnienia urbanistyczne*. „Rocznik Krakowski” T. 34: 1958, z. 2, s. 61 – 178.
- Rocca G., *Terz'ordine*. W: *Dizionario degli istituti di perfezione*. T. 9. Pod red. G. Pelliccia, G. Rocca. Roma 1997, kol. 1042 – 1050.
- Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 4. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1907.
- Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 5. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1908.
- Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 9. Opr. S. hr. Uruski. Warszawa 1912.
- Rojkowska H., Niewalda W., *Kościół św. Mikołaja w świetle ostatnich badań historycznych i architektonicznych w latach 1994 – 1996*, W: *Studia z dziejów kościoła św. Mikołaja w Krakowie*. Pod red. Z. Klisia. Kraków 2002, s. 91 – 112.
- Rożek M., *Pruszcz Piotr Jacek (Hiacynt) (1605 – po 1667?)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 28. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1984 – 1985, s. 599 – 600.
- Rożek M., *Straty kulturalne i artystyczne Krakowa w okresie pierwszego najazdu szwedzkiego (1655 – 1657)*. „Biuletyn Historii Sztuki” R. 36: 1974, nr 2, s. 141 – 157.
- Rusecki I. M., *Bernardyńska droga do świętości*. Kalwaria Zebrzydowska 2002.

- Rusecki I. M., OFM, *Bernardyni rzeszowscy. Dzieje kościoła i klasztoru OO. Bernardynów w Rzeszowie (1629 – 1965)*. Łódź 2008.
- Rybak A., Otorowska – Wrońska H., *Szkoła PP. Norbertanek w Krakowie*. Warszawa 1988.
- Ryłko S. CRL, ks., *Droga do kanonizacji bł. Stanisława Sołtysa zwanego Kazimierczykiem*. Kraków 1996.
- Rymaszewski Z., *Obrót prawny nieruchomości w Krakowie i podkrakowskim Kazimierzu w średniowieczu*. Łódź 2020.
- Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw wydany w języku niemieckim przez J. K. Wietz i Piotra Bohmann, przełożony na język polski i pomnożony opisami nowo – powstałych zakonów wraz z objaśnieniami ogólnymi i rycinami nowymi [...]*. T. 2: *Zakony żeńskie*. Opr. B. Szymański. Warszawa 1848.
- Sadowski P., *Gmina Pcim. Monografia geograficzno – historyczna*. Pcim 2003.
- Saj M. CSsR, *Instytucja nowicjatu w prawodawstwie kościelnym*. „Studia Redemptorystowskie” T. 5: 2007, s. 186 – 204.
- Salezny F., *Filotea, czyli wstęp do życia pobożnego*. Przeł. H. Libiński T. J. Kraków 1931.
- Salmonowicz S., Szwaja J., Waltoś S., *Pitaval krakowski*. Kraków 1968.
- Sander E. OSC, *Błogosławiona Salomea i klasztory klarysek w Zawichoście, Skale i Krakowie do końca XV wieku*. Kraków 2015.
- Sander E. OSC, *Ksienie klasztoru klarysek pw. Św. Andrzeja Apostoła w Krakowie w XVII – XVIII wieku*. „Pietas et Studium” Nr 2: 2009, s. 613 – 631.
- Sander E., *Działalność edukacyjna i wychowawcza krakowskich klarysek*. Kraków 2010.
- Schatz K., *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*. Kraków 2002.
- Schneider A., *Encyklopedia do krajoznawstwa Galicji pod względem historycznym, statystycznym, topograficznym, orograficznym, geognostycznym, etnograficznym, handlowym, przemysłowym, sfragistycznym, etc. etc.* Lwów 1871.
- Sekularyzowany kościół św. Agnieszki w Krakowie*. „Przewodnik Katolicki” R. 29: 1923, nr 46, z dn. 18 XI 1923, s. 6 – 7.
- Senkowski J., *Henryk z Rogowa*, W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960 – 1961, s. 424.
- Senkowski J., *Hinczka (Henryk) z Rogowa h. Działosza*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960 – 1961s. 523 – 524.

Senkowski J, Słowikowski T., *Hincza (Henryk) z Rogowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960 – 1961, s. 521 – 523.

Seredyka J., *Łowicki Jan h. Nałęcz (zm. 1640)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 18. Pod red. E. Rostworowskiego. Kraków 1973, s. 443 – 445.

Sikora F., *Ciborowice*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 1, z. 2. Opr. Z. Leszczyńska – Skrętowa [i inn.]. Wrocław 1985, s. 393 – 395.

Sikora F., *Kierlikówka*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Cz. 2: *Górka – Korzystki*, z. 4. Pod red. A. Gąsiorowskiego. Kraków 1993, s. 501 – 503.

Sikora F., *Knyszyn*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. T. 5: *Małopolska – Województwo krakowskie*. Cz. 2, z. 4: *Klonów – Korzystki*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1989 – 1991, 1993, s. 600 – 617.

Sikora F., *Ożarowski Sylwester (Lasota) h. Rawicz (zm. 1537)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 24. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław 1979, s. 679 – 680.

Sikora F., Wilamowski M., *Łapanów*. W: *Słownik historyczno – geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. T. 5: *Małopolska – Województwo krakowskie*. Cz. 3, z. 4: *Łaganów – Łyszkowice*. Kraków 1994 – 2000, 2003, s. 811 – 831.

Silnicki T., *Sobory powszechne a Polska*. Wrocław 1962.

Sitnik A. K. OFM, *Fundacje na rzecz bernardynek w Polsce w jej granicach historycznych od XV do XX wieku*. Kalwaria Zebrzydowska 2021.

Sitnik A. K. OFM, *Geneza bernardynek w Polsce*. „Przegląd Kalwaryjski” T.11 – 12: 2007/08, s. 209 – 221.

Sitnik K. A. OFM, *Bernardyni lwowscy. Historia klasztoru i kościoła pod wezwaniem świętych Bernardyna ze Sieny i Andrzeja Apostoła we Lwowie (1460 – 1785)*. Kalwaria Zebrzydowska 2006.

Sitnik K., *Rangoni Gabriel*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 16. Pod red. S. Wilka [i inn.]. Lublin 2012, kol. 1206.

Siwiec B. P., *Bernardyni tarnowscy w latach (1459 – 1939). Zarys dziejów klasztorów Zakonu Braci Mniejszych w Tarnowie*. Kraków 1999.

Skarby klarysek krakowskich. Kraków 1999.

Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy. T. 2. Pod red. J. Maurin – Białostockiej [i inn.]. Wrocław – Warszawa – Kraków 1975.

- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. T. 11. Warszawa 1890.
- Smółucha J., *Okoliczności rozpoczęcia w Krakowie w sierpniu 1596 r. pertraktacji w sprawie zawiązania przez papieża Klemensa VIII antytureckiej Ligi Świętej*. „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” T. 29: 2020, s. 29 – 40.
- Sokołowski E., *Dzieje klasztoru oo. Bernardynów pod nazwą „Żłóbek” w Krakowie*. Kraków 1949.
- Sowina U., *Kraków wobec zarazy z 1543 roku w świetle rachunków miejskich*. W: *Epidemie w dziejach Europy. Konsekwencje społeczne, gospodarcze i kulturowe*. Pod red. K. Poleka, Ł. T. Sroki. Kraków 2016, s. 169 – 184.
- Sperka J., *Szafraniec Piotr młodszy z Pieskowej Skały h. Starykoń (zm. 1508). Starosta radomski, miecznik krakowski, kasztelan wiślicki*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 46. Pod red. A. Romanowskiego. Warszawa- Kraków 2009/2010, s. 464- 468.
- Spierski Z., *Jan Tarnowski 1488 – 1561*. Warszawa 1977.
- Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*. T. 3: *Małopolska*, z. 1: Kraków, Z. Noga, *Urzędnicy miejscy Krakowa*, cz. 2: 1500 – 1794.
- Sroka S. A., *Kariera lekarska Jan Noskowskiego (1478 – 1542)*. „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” T. 29:2020, s. 15 – 28.
- Sroka S. A., *Klęski elementarne w Krakowie w XV wieku*. „Rocznik Krakowski” T. 67:2001, s. 13 – 18.
- Stabrawa A., *Z dziejów dwóch aptek Bryknerów i Soldadinich, serwitów królewskich w Krakowie, przy ul. Szczepańskiej 5 i przy Rynku Głównym 44B w XVII i XVIII wieku (do 1773 r.)*. „Krakowski Rocznik Archiwalny” T. 13: 2007, s. 69 – 110.
- Stadnicki K., *Rodowody domu Stadnickich herbu Szreniawa od 1386 – 1861*. Lwów 1857 – 1861.
- Starzyński M., *Il re, il vescovo ed il predicatore. Giovanni da Capestrano a Cracovia, 1453 – 1454*. „Archiwum Franciscanum Historicum” T. 104: 2011, s. 485 – 518.
- Starzyński M., *Urzędnicy miejscy Kazimierza do 1550 roku*. Kraków 2016.
- Stawiski M., *Świat rzeczy, pokarmów i napojów bernardyńskich w XVIII i na początku XIX wieku*. Pelplin 2022.
- Studia i materiały do dziejów jezuitów polskich*. Pod red. A. P. Biesia SI i L. Grzebienia SI. T. 7: *Jezuickie bursy muzyczne w Polsce i na Litwie w XVII i XVIII wieku*. Cz. 1: J.

- Kochanowicz, *Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych*. Kraków 2002.
- Sułkowska I, *Jan Grot z Nowego Miasta* (zm. przed 1489). W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 9. Pod red. K. Lepszego. Kraków 1960 – 1961, s. 15.
- Sumowski M., *Duchowni i mieszczanie. Kler niższy w społeczeństwie późnośredniowiecznych miast pruskich*. Toruń 2022.
- Sygański J. ks., *Z dawnych metryk Kościoła Maryackiego w Krakowie. Metryki ślubów*. „Miesięcznik Heraldyczny” R. 4: 1911, Nr 1, s. 26 – 32.
- Sygański J., *Z notat heraldyczno -genealogicznych. V. Modelscy*. „Miesięcznik Heraldyczny” R. 3: 1940, nr 4, s. 64 -65.
- Szabó T. OFM, *Kościół*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Pod red. W. M. Michalczyka OFM. Kraków 2006, kol. 659 – 686.
- Szczeblewski S., *Klasztor bernardynek kaliskich na podstawie tzw. kaliskiego kopiarza*. „Studia Włocławskie” T. 18: 2016, s. 451 – 464.
- Szczepaniak J., *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*. Kraków 2010.
- Szczepaniak J., *Katalog prepozytów i plebanów diec. krakowskiej z lat 1749 i 1784 oraz zawiślańskiej części diec. krakowskiej z 1776*. Kraków 2010.
- Szujski J., *Opowiadania i roztrząsania*. T. 3. Kraków 1888.
- Szylar A., „Potrzeby do pożytku należące” – rozrzutność czy skąpstwo? O wydatkach mniszek w XVIII wieku w księgach ekspensy. W: *Kobieta i mężczyzna. Jedna przestrzeń – dwa światy*. Pod red. B. Popiołek, A. Chłosty – Sikorskiej i M. Gadochy. Warszawa 2015, s. 345 – 356.
- Szylar A., *Działalność wychowawczo – edukacyjna żeńskich zgromadzeń zakonnych w Małopolsce w okresie potrydenckim do 1815 r.* Kraków 2012.
- Szylar A., *Idealy wychowawcze w klasztorach żeńskich w okresie potrydenckim do początków XIX wieku*, „Paedagogia Christiana” T. 30: 2012, z. 2, s. 11 – 27.
- Szylar A., *Konwent bernardynek lubelskich w świetle kroniki klasztornej*. „Nasza Przeszłość” T. 110: 2008, s. 35 – 106.
- Szylar A., *Wychowanie dobre i z młodości ćwiczone. Wzorce osobowe uczennic szkół klasztornych w XVII i XVIII wieku*. W: *Wzorce osobowe w dawnej literaturze i kulturze polskiej*. Pod red. B. M. Puchalskiej – Dąbrowskiej i E. A. Jurkowskiej. Białystok 2018, s. 195 – 214.

- Szylar A., *Wychowanie i kształcenie dziewcząt w szkołach klasztornych w Krakowie w XVII i XVIII wieku*. „Nasza Przeszłość” T. 117: 2012, s. 105 – 135.
- Szylar A., *Żeńskie zgromadzenia zakonne na obszarze diecezji tarnowskiej w pierwszym okresie jej istnienia (1786 – 1805)*. W: *Dzieje diecezji tarnowskiej*. T. 2: *Instytucje i wydarzenia*. Pod red. A. Gąsior, ks. J. Królikowskiego. Tarnów 2012, s. 411 – 433.
- Szymborski W., *Odpusty w Polsce średniowiecznej*. Kraków 2011.
- Szymczakowa A., *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*. Łódź 1998.
- Szyrwiński J., *Działalność gospodarcza i fundacyjna kasztelana krakowskiego Jana z Pilczy (ok. 1405 – 1476). Charakterystyka na tle dziejów aktywności wybranych przedstawicieli stronnictwa iuniores*. „Saeculum Christianum” T. 22: 2015, s. 78 – 87.
- Święch H., *Kasaty żeńskich klasztorów w Krakowie w drugiej połowie XVII i na początku XIX w.* W: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. Pod. Red. M. Derwicha. T. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego*. Wrocław 2014, s. 159 -178.
- Święch H., *Przełożone klasztoru bernardynek pw. Św. Agnieszki w Krakowie w XV – XVIII wieku*. „Nasza Przeszłość” T. 123: 2015, s. 113 – 132.
- Święch H., *Źródła utrzymania klasztoru bernardynek przy kościele pw. św. Agnieszki na Stradomiu w Krakowie oraz stan jego dochodów u progu kasaty klasztoru w 1788 r. i po przeniesieniu konwentu do klasztoru bernardynek przy kościele pw. św. Józefa*. W: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*. Pod red. M. Derwicha. Wrocław 2013, s. 575 – 595.
- T[eresińska] I., *Oświęcim Stanisław*. W: *Dawni pisarze od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*. T. 3: *Mia – R*. Pod red. R. Lotha. Warszawa 2002, s. 212.
- Targosz K., *Hieronim Pinocci. Studium z dziejów kultury naukowej w Polsce w XVII wieku*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1967.
- Targosz K., *Pinocci Hieronim, anagramy: Nicephorus, Nicoymius, Poliarco Micigno, h. Nałęcz odmienny (1612 – 1676)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26. Wrocław – Warszawa – Kraków 1981, s. 341 – 343.
- Targosz K., *Piórem zakonniczy. Kronikarki w Polsce w XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach*. Kraków 2002.
- Taszycki W., *Jan z Szamotuł*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Wrocław 1962 – 1964, s. 482 – 483.

- Tomaszek M., *Przeszłość w tekście i działaniu społeczności klasztornych*, W: *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski*. T. 2. Pod red. H. Manikowskiej. Warszawa 2018, s. 203 – 244.
- Tomczak A., *Walenty Dembiński. Kanclerz egzekucji (ok. 1504 – 1584)*. „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” R. 67: 1962, z. 2.
- Tomkowicz S., *Dwa żeńskie klasztory w Krakowie niegdyś rezydencje świeckie*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*. T. 2. Lwów 1925, s. 605 – 618.
- Tomkowicz S., *Przyczynek do historii kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII w.* We Lwowie 1912.
- Tomkowicz S., *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów: ich nazwy i zmiany postaci*. W: *Biblioteka Krakowska* T. 63 – 64. Kraków 1926.
- Tomkowicz S., *Za klauzurą klasztorów żeńskich w Krakowie*. „Czas” R. 74: 1921, Nr 227, z dn. 5 X.
- Tomkowicz S., *Za klauzurą klasztorów żeńskich w Krakowie. Ciąg dalszy*. „Czas” R. 74: 1921, Nr 228, z dn. 6 X.
- Topolski J., *Metodologia historii*. Warszawa 1984.
- Trajdos T. M., *Tercjarki przy klasztorze Bernardynów we Lwowie*. W: *Sanctimoniales. Zakony żeńskie w Polsce i Europie Środkowej (do przełomu XVIII i XIX wieku)*. Pod red. A. Radziwińskiego, D. Karczewskiego, Z. Zyglewskiego. Bydgoszcz – Toruń 2010, s. 271 – 298.
- Trawicka Z., *Lanckoroński Pakosław Kazimierz z Wodzisławia h. Zadora (zm. 1702)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 16. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, s. 448 – 449.
- Trawka R., *Skarb i dziewczyna. O fortunie kasztelana halickiego Mikołaja Gologórskiego i jego córki Elżbiety*. „Przegląd Historyczny” T. 113: 2022, z. 3, s. 391 – 433.
- Trepka W. N., *Liber generationis plebanorum. (Liber chamorum)*. Cz. 1. Wyd. W. Dworaczek, J. Bartyś, Z. Kuchowicz. Pod red. W. Dworzaczka. Wrocław 1963.
- Tüchle H., C. A. Bauman, *Historia Kościoła*. T. 3. Warszawa 1986.
- Turnau I., *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty, oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.* Warszawa 1999.
- Tygielski W., *Włosi w Polsce XVI – XVII wieku. Utracona szansa na modernizację*. Warszawa 2005.
- Urban W., *Korzbok Witkowski (Korzboch, Korzboch, Koczbock, Cordsbogk, Cordiboc, Korzbog, Kurzbach z Witkowa) Jan h. własnego (koniec XV w. – 1572)*. W: *Polski*

Słownik Biograficzny. T. 14. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1968 – 1969, s. 160 – 161.

Urban W., *Stan oświecenia duchowieństwa krakowskiego w wiekach XVI – XVIII*. „Przegląd Historyczny” T. 74:1983, z. 3, s. 509 – 515.

Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII – XVIII wieku. Spisy. Pod red. A. Gąsiorowskiego, T. 10: *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV – XVIII wieku. Spisy*. Opr. K. Chłapowski [i inn.]. Kórnik 1992.

Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII – XVIII wieku. Spisy. Pod red. A. Gąsiorowskiego, T. 4: *Małopolska (Województwa krakowskie, sandomierskie i lubelskie)*, z. 4: *Urzednicy województwa lubelskiego XVI – XVIII wieku. Spisy*. Opr. W. Kłaczewski, W. Urban, Kórnik 1991.

Urzednicy województwa krakowskiego XVI – XVIII wieku. Spisy. Opr. S. Cynarski, A. Falniowska – Gradowska. Kórnik 1990.

Urzednicy województwa podolskiego XV – XVIII wieku: (powiaty: czerwono grodzki, kamieniecki, latyczowski). Spisy. Opr. K. Przyboś. Kraków 1994.

Uth G., *Szkic historyczno – biograficzny Zakonu Augustjańskiego w Polsce*. Kraków 1930.

Walanus W., *Henryk Slacker – fundator kamiennego krucyfiksu w kościele Mariackim*. „Folia Historiae Artium. Seria Nowa” T. 12: 2009, s. 67 – 86.

Walewander A., *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450 – 1586*. T. 1 – 2. Lwów 1932.

Wanat B. J. OCD, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605-1975*. Kraków 1975.

Wawel 1000 – 2000. Wystawa Jubileuszowa Skarby Archidiecezji Krakowskiej. Muzeum Archidiecezjalne w Krakowie maj – wrzesień 2000. Katalog. T. 2. Kraków 2000.

Wenz W., *Le regole Concilio di Trento nella vita religiosa*. W: *Żyjemy dla Pana. Księga pamiątkowa dedykowana S. Profesor Ewie Józefie Jezierskiej OSU w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Pod red. M. Rosika. Wrocław 2005, s. 713 – 738.

Wider D. OCD, *Dar życia zakonnego. Rozważania ascetyczne w oparciu o teologię życia zakonnego*. T. 1. Kraków 1982.

Wierzbicki P., *Prezentacja szlachty powiatu sądeckiego na zjazdach województwa krakowskiego w latach 1700 – 1703 w świetle laudów sejmikowych*. „Rocznik Sądecki” T. 32: 2004, s. 19 – 36.

- Wilamowski M., *Mikołaj Stadnicki h. Drużyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2002, s. 413 – 416.
- Wilamowski M., *Strzeżowski Mikołaj ze Strzyżowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 40. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2007 – 2008, s. 77 – 79.
- Wiszewski P., *Opactwo benedyktynek w Legnicy (1348/1349 – 1810). Struktura, funkcjonowanie, miejsce w społeczeństwie*. Poznań – Wrocław 2003.
- Wiśniowski E., *Bractwa religijne na ziemiach polskich w średniowieczu*. „Roczniki Humanistyczne” T. 17: 1969, z. 2, s. 51 – 81.
- Wiśniowski E., *Materiały do stanu liczebnego duchowieństwa i służby kościelnej w diecezji krakowskiej w pierwszej połowie XVI wieku*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 18: 1969, s. 189 – 288.
- Wiśniowski G. A., *Brykner Adam Daniel*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 2. Pod red. F. Gryglewicza, R. Łukaszyka, Z. Sułowskiego. Lublin 1995, kol. 1119 – 1120.
- Wiśniowski G. A., *Brykner Daniel Adam (1633 – 1706)*. W: *Słownik polskich teologów katolickich*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 233.
- Witek S., *Duchowość religijna*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 4. Pod red. E. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, E. Gryglewicza. Lublin 1989, kol. 330–334.
- Witkowski K., *Źródła utrzymania kolskiego klasztoru OO. Bernardynów w okresie przedrozbiorowym*. W: *Bernardyni kolscy. 1466 – 2016. 550 lat dziedzictwa i posługi*. Pod red. K. Witkowskiego. Koło 2016, s. 39 – 58.
- Wojtyska H. D. CP, *Potrydenckie przemiany w koncepcji żeńskiego życia zakonnego*. „Studia Warmińskie” T. 38: 2001, s. 179 – 184.
- Wolski M., *Andrzej Stadnicki h. Drużyna*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2002, s. 370 – 372.
- Wolski M., *Mojkowice*. W: *Słownik historyczno – geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*. Opr. W. Bukowski, J. Laberschek, K. Nabiałek, F. Sikora, J. Szyszka, M. Wolski. Pod red. W. Bukowskiego. Cz. 4, z. 4. *Mogielice – Mrzyglód Stary*. Kraków 2014, s. 754 – 764.
- Wolski M., *Próchnicy herbu Korczak do połowy XVI w. Dzieje linii na Pruchniku*. „Studia Genealogiczne” T. 3: 2019, s. 11 – 80.
- Wolski M., *Trzeciacy herbu Strzemię. Małopolska rodzina szlachecka XIV – XVI wieku*. Kraków 2005.
- Wróbel E. E. CSFN, *Kościółowi mojemu jako ukochanej oblubienicy mojej. Wybór testamentów duchownych małopolskich z XVII wieku*. Kraków 2010.

- Wróbel R., *Franciszkański Zakon Świeckich*. W: *Leksykon duchowości katolickiej*. Pod red. M. Chmielewskiego. Kraków 2002, kol. 425 – 434.
- Wybranowski A., *Monografie miejscowości galicyjskich. Kossowa*. „Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do Gazety Lwowskiej” T. 2: 1873, z. 3, s. 727 – 732.
- Wyczawski H. E. OFM, *Bernardyni polscy*. T. 3: 1772 – 1946. Kalwaria Zebrzydowska 1992.
- Wyczawski H. E. OFM, *Jan z Komorowa (Komorowski) h. Korczak (ok. 1465 – 1536)*. W: *Słownik polskich teologów katolickich*. T. 2. Warszawa 1981, s. 138.
- Wyczawski H. E. OFM, *Jan z Komorowa (Komorowski) h. Korczak*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM, Warszawa 1981, s. 184 – 185.
- Wyczawski H. E. OFM, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów i kalwaryjskich drózek*. Uzupeł. O. M. Rudyk OFM. Kalwaria Zebrzydowska 2006².
- Wyczawski H. E. OFM, *Katalog Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 3: 1961, z. 1 – 2, s. 25 – 102; T. 4: 1962, s. 23 – 225; T. 5: 1962, s. 13 – 210; T. 6: 1963, s. 17 – 65.
- Wyczawski H. E. OFM, *Kraków – Kazimierz*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 524.
- Wyczawski H. E. OFM, *Kraków – św. Agnieszka*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 517 – 519.
- Wyczawski H. E. OFM, *Kraków – św. Bernardyn*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 154 – 162.
- Wyczawski H. E. OFM, *Kraków – św. Józef*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 519 – 522.
- Wyczawski H. E. OFM, *Piwko Marcin (Marcin z Bydgoszczy) († 1639)*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich. (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM, Warszawa 1981, s. 386.

- Wyczawski H. E. OFM, *Wieluń*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 554 – 556.
- Wyczawski H. E. OFM, *Wiltawski (Wildawski, Wiltanowski, Wyltawski) Wiktoryn*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM, Warszawa 1981, s. 521.
- Wyczawski H. E. OFM, *Zieliński Daniel*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 551.
- Wyczawski H. E., *Kraków – św. Koleta*, W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 522 – 523.
- Wyczawski H. E., *Krótką historia Zakonu Braci Mniejszych*. W: *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Pod red. H. E. Wyczawskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 581 – 631.
- Wyczawski H. E., *Skrobkovic (Skrobkovicus, Scrobovicus, Skropkowic) Ludwik Jan*. W: *Słownik polskich pisarzy franciszkańskich (Bernardyni i franciszkanie śląscy. Franciszkanie konwentualni, klaryski oraz zgromadzenia III reguły)*. Pod red. H. E. Wyczawskiego OFM. Warszawa 1981, s. 441 – 442.
- Wyczawski H. E., *Statuty zakonu bernardynów w Polsce 1453 – 1795*. „Prawo Kanoniczne” T. 25: 1985, nr 1 – 2, s. 179 – 196.
- Wyrozumski J., *Beginki i begardzi w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, Nr 35: 1971, s. 7 – 22.
- Wysmułek J., *Przejawy religijności mieszczan krakowskich na podstawie XIV – wiecznych testamentów i zapisów pobożnych*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” T. 54: 2010, s. 85 – 126.
- Wysmułek J., *Testamenty mieszczan krakowskich (XIV – XV wiek)*. Warszawa 2015.
- Zabraniak S., *Z dziejów kapituły kolegiackiej w Wieluniu (XV w. – 1766 r.)*. *Pralaci*. „Rocznik Wieluński” T. 12: 2012, s. 7 – 36.
- Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772 – 1970, cz. 1: Zgromadzenia męskie i żeńskie oraz klasztory klauzurowe*. Pod red. o. J. Bara. Warszawa 1978.
- Zaremska H., *Bractwa w średniowiecznym Krakowie. Studium form społecznych życia religijnego*. Wrocław 1977.

- Zathey J., *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wrocław 1963.
- Zawarczyński P. OSPPE, *Skaleczne Bractwo Aniołów Stróżów*. Kraków 2008.
- Zdanek M., *Jan Pniowski z Pniowa h. Abdank (zm. 19 IX 1476)*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1:1364 – 1780. Pod red. W. Uruszczaka. Kraków 2015, s. 121 – 123.
- Zielińska Z., *Poniatowski Michał Jerzy h. Ciołek (1736 – 1794)*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 27. Pod red. E. Rostworowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1983, s. 455 – 471.
- Zieliński Z., *Józefinizm*. W: *Encyklopedia „Białych Plam”*. T. 9. Radom 2002, s. 36 – 39.
- Ziemierski M., *W kręgu życia prywatnego mieszczan krakowskich. Testamenty Barbary Cezarowej oraz jej wnuka Franciszka Cezarego Młodszego z 1655 i 1723 roku*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” T. 56 – 57: 2007, s. 97 – 119.
- Związek J. ks., *Z przeszłości klasztoru Sióstr Bernardynek w Wieluniu (1613 – 1914)*. W: *400 – lecie klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*. Pod red. J. Książka, J. Olejnika. Wieluń 2013, s. 9 – 64.
- Związek J., *Dusza ziemi wieluńskiej. Konwent sióstr bernardynek w Wieluniu (1613 – 1914)*. „Veritati et Caritati” T. 1: 2013, s. 333 – 350.
- Związek J., *Siemieński Marcin*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 37. Pod red. H. Markiewicza. Warszawa–Kraków 1996/1997, s. 30 -31.
- Zwiercan M., *Spicymir (Spiczmer, Spicimir, Spicymierz) Mikołaj z Krakowa*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 41. Pod red. H. Markiewicza. Kraków 2002, s. 85 – 87.
- Zyglewski Z., *Rola mendykantów w kształtowaniu pobożności Jagiellonów na przełomie XV i XVI wieku*. W: *Mendykanci w średniowiecznym Krakowie*. Pod red. K. Ożoga, T. Gałuszki OP, A. Zajchowskiej. Kraków 2008, s. 41 – 57.
- Żebrawski T., *O kościołach ubytych w Krakowie*, [b. m. w., ok. 1870].
- Żmudziński J., *Wystrój malarski kaplicy i kościoła kamedułów na Bielanych i jego znaczenie dla sztuki Krakowa I połowy XVII w. (kaplica królewska i Delpacowska)*. „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 17: 2011, s. 79 – 118.
- Żmudziński J., *Zabytki złotnictwa z pierwszej połowy XVI wieku w kościele św. Mikołaja w Krakowie*, W: *Studia z dziejów kościoła św. Mikołaja w Krakowie*. Pod red. Z. Klisia. Kraków 2002, s. 235 – 247.
- Żychliński T., *Złota księga szlachty polskiej*. T. 3. Poznań 1881.

Źródła internetowe

Działo M., *Ołtarz główny*. W: *Sakralne Dziedzictwo Małopolski*, 2023, źródło: [https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz – glowny – 113](https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-glowny-113), (dostęp 10.02.2023).

Działo M., *Ołtarz boczny*. W: *Sakralne Dziedzictwo Małopolski*, 2023, źródło: [https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz – boczny – 181](https://sdm.upjp2.edu.pl/dziela/oltarz-boczny-181), (dostęp 10.02.2023).

Genealogia właścicieli Maluszyna XVII – XVIII w., [http://www. maluszyn. eu](http://www.maluszyn.eu). (dostęp 10.10. 2017).

Narodowe Archiwum Cyfrowe, Dokumentacja fotograficzna, sygn. 3/1/0/9/2727/2: *Widok z zewnątrz kościoła św. Agnieszki*, 1926 r. (dostęp 10. 02. 2023).

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego
Hermina Święch – Małysa

OŚWIADCZENIE

Niniejszym wyrażam zgodę na udostępnienie przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie mojej pracy doktorskiej zatytułowanej *Klasztor bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie 1459 - 1788*, zgodnie z obowiązującymi na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie zasadami udostępniania prac z jego Archiwum.

.....
(czytelny podpis Autora pracy)

OŚWIADCZENIE PROMOTORA

Niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i może być podstawą postępowania o nadanie jej autorce tytułu doktora.

Podpis kierującego pracą

OŚWIADCZENIE AUTORA PRACY

Świadoma odpowiedzialności prawnej oświadczam, że praca doktorska zatytułowana *Klasztor bernardynek pw. św. Agnieszki w Krakowie 1459 – 1788* została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami. Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni. Wersja pracy przedstawiona do obrony jest identyczna z załączoną na optycznym nośniku danych wersją elektroniczną.

Czytelny podpis autora pracy